Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı / Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı

SERVET-İ FÜNÛN DERGİSİ
(443-494. Sayılar)
-İnceleme ve Seçilmiş Metinler-

Eren YILDIRIM

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Yunus AYATA

Sivas
Nisan 2013

SERVET-İ FÜNÛN DERGİSİ
(443-494. Sayılar)
-İnceleme ve Seçilmiş Metinler-

Eren YILDIRIM

Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türk Dili ve Edebiyatı
Anabilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

Sivas
Nisan 2013

KABUL VE ONAY

Eren YILDIRIM'ın hazırlamış olduğu "Servet-i Fünun Dergisi (443-494. Sayılar) - İnceleme ve Seçilmiş Metinler-" başlıklı çalışma, …./…./…… tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından, "Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı"nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yunus AYATA (Danışman) _____

Yard. Doç. Dr. Burhan PAÇACIOĞLU _____

Yard. Doç. Dr. Süheyla YÜKSEL _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. …/…/……

Prof. Dr. Alim YILDIZ

Enstitü Müdürü

ÖZET

YILDIRIM, Eren, Servet-i Fünun Dergisi (443-494. Sayılar) -İnceleme ve Seçilmiş Metinler-, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2012.

Modern Türk edebiyatının, Batı'nın değişen ve gelişen anlayışına yaklaşmasında; basının, özellikle de dergilerin katkısı inkâr edilemez. Kültürlerarası etkileşimin sağlanmasında, kültürel mirasın nesilden nesile aktarılmasında dergiler önemli bir rol üstlenmiştir. Eski-yeni ayrımı yapılmaksızın, edebiyatın bir bütün olarak ele alınmasında, türlerin en canlı ve alanında en yetkin eserlerinin verilmesinde yine dergiler karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda, *Servet-i Fünûn* dergisinin Türk kültür ve edebiyatı alanında yapmış olduğu katkılar bir kez daha önem kazanmaktadır. 54 yıl gibi uzun bir süre basın dünyasında yer edinmiş, sadece edebiyatla ilgili yazılarda değil; bilim, fen, iktisat ve gazetecilik mesleklerinde de yapmış olduğu yayınlarla, dergi, Türk kültür mirasının gelecek nesillere ulaştırılmasında köprü vazifesi üstlenmiştir. Çalışmamız, giriş ve üç ana bölümden meydana gelmektedir.

Bu çalışma, 26 Ağustos 1315 (7 Eylül 1899) ve 19 Ağustos 1316 (1 Eylül 1900) tarihleri arasına denk gelmektedir. Derginin, on sekizinci ve on dokuzuncu ciltlerini ihtiva etmektedir. Bir döneme ekol/dönem sahipliği de yapan *Servet-i Fünûn* dergisi, yazılı basın tarihimizin en önemli mecmualarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Edebiyat tarihimiz açısından büyük bir önem arz eden bu edebî dergi, çalışmamız süresince bir nevi fihrist olarak hazırlanmıştır. Dergi hakkında çalışma yapmak isteyenlere kolaylık sağlaması adına; incelenen sayıların sınıflandırılması, çevirisi ve sistematik indeks kısmıyla araştırmacıların istifadesine sunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Servet-i Fünun, Mecmua, Çeviri Metinler, Yenileşme, Basın ve Yayın Hayatımız, Tenkit.

ABSTRACT

YILDIRIM, Eren, Servet-i Fünun Journal (443-494. Issues) –Examination and Selected Articles-, Master's Thesis, Sivas, 2012.

Media, especially journals have incontrovertible contributions to Contemporary Turkish Literature in finding the harmony with changing and improving western insights. Journals have an important role in providing cultural interaction and passing down the cultural inheritance. We also confront with journals by dealing our literature as a whole without making discrimination on old and new, even as giving most lively and competent productions.

In this context, contributions of the journal of *Servet-i Fünûn* in the field of Turkish culture and literature become more important. This journal attained a place in the media world during 54 years; additionally it served as a bridge in passing down Turkish cultural inheritance not only with essays about literature, but also about science, technique, economics and journalism. This research involves the issues of 443 and 444 of the journal. The research consists of introduction and two main chapters.

It was tried to discuss media life besides of social and political structures of the age in the introduction chapter.

Essays in journal and index of journal analysis take part in first chapter. In the section of index, classifications were conducted according to author's name primarily and subject type secondarily. This was based on alphabetic collocation. Announcements and advertisements, photographs, pictures and comics appear in journal were classified between each other.

Translation of literature-related essays and articles which are considered as significant were conducted in the second chapter.

Key Words: Servet-i Fünun, Journal, Essay and Articles Translation, Innovation, Press and Media Life, Criticism.

İÇİNDEKİLER

ÖZET I

ABSTRACT II

İÇİNDEKİLER III

KISALTMALAR DİZİNİ IX

ÖN SÖZ X

GİRİŞ 1

1. DEVRİN SOSYAL VE SİYASİ HAYATI HAKKINDA GENEL BİR DEĞERLENDİRME 1

2. DEVRİN BASIN HAYATI 8

2.1. İmparatorluk Sınırları İçerisinde Yayınlanan Yabancı Basın 11

2.2. Türkçe Basın 14

BİRİNCİ BÖLÜM

I. SİSTEMATİK FİHRİST 20

İKİNCİ BÖLÜM

II. İNCELEME 102

2.1. KÜLTÜR HAYATIMIZ AÇISINDAN SERVET-İ FÜNÛN 105

2.1.1. Derginin Şekil Özellikleri 106

2.1.2. Yazar Kadrosu 111

2.1.3. Fikrî Faaliyeti 134

2.1.4. Edebî Faaliyeti 137

2.1.4.1. Biyografiler ve Tanıtım Yazıları 142

2.1.4.2. Dil ve Üslup 143

2.1.4.3. Şiir 148

2.1.4.4. Hikâye ve Roman 153

2.1.4.5. Tenkit ve Tahlil 159

2.1.4.6. Tiyatro 165

2.1.4.7. Tercüme 168

2.1.4.8. Diğerleri 169

2.2. TAHLİLİ FİHRİST 171

2.2.1. Yazılar 171
2.2.1.1. Yazar Adına Göre 171
2.2.1.2. Konu ve Türlerine Göre 206
2.2.1.2.1. Askeriye Ordu ve Savaş 206
2.2.1.2.2. Dâhili ve Haricî Haberler 206
2.2.2.1.2.3. Haberler.....210
2.2.1.2.4. Edebî ve Edebiyatla Alakalı Yazılar 213
2.2.1.2.4.1. Anı 213
2.2.1.2.4.2. Biyografi 214
2.2.1.2.4.3. Çeviri Hikâye 214
2.2.1.2.4.4. Çeviri Roman 214
2.2.1.2.4.5. Çeviri Şiir 214
2.2.1.2.4.6. Deneme 214
2.2.1.2.4.7. Dil 214
2.2.1.2.4.8. Edebî Şahsiyetler 215
2.2.1.2.4.9. Edebiyat 215
2.2.1.2.4.10. Eğitim 216
2.2.1.2.4.11. Fotoğrafçılık ile İlgili Yazılar 216
2.2.1.2.4.12. Hikâye 216
2.2.1.2.4.13. İnceleme, Araştırma ve Tenkit Yazıları 217
2.2.1.2.4.14. Mektup 219
2.2.1.2.4.15. Mülakat 219
2.2.1.2.4.16. Roman 219
2.2.1.2.4.17. Şiir 220
2.2.1.2.4.18. Tiyatro 225
2.2.1.2.4.19. Yabancı Edebiyatlar 226
2.2.1.2.5. Gazeteler ve Gazetecilik Mesleği 227
2.2.1.2.6. Hukuk 227
2.2.1.2.7. İktisat 227
2.2.1.2.8. İstanbul Postası 227
2.2.1.2.9. Kadın 228
2.2.1.2.10. Moda 228

2.2.1.2.11. Musahabe-i Fenniye 228
2.2.1.2.12. Mütenevvia 228
2.2.1.2.13. Resim 229
2.2.1.2.14. Sanat 229
2.2.1.2.15. Sağlık 229
2.2.1.2.16. Sergi 235
2.2.1.2.17. Servet-i Fünûn İle İlgili Yazılar 236
2.2.1.2.18. Siyasî Yazılar 236
2.2.1.2.19. Sosyoloji 237
2.2.1.2.20. Şehir Haberleri 237
2.2.1.2.21. Tarihî Şahsiyetler 237
2.2.1.2.22. Tebrik 238
2.2.2.1.2.23. Törenler 238
2.2.1.2.24. Vefat Haberleri 238
2.2.1.2.25. Yeni Keşifler, İcatlar ve Teknolojik Gelişmeler 239
2.2.1.2.26. Ziraat 239
2.2.2. İlan ve Reklamlar 240
2.2.2.1. İhtar ve Okuyucuları Bilgilendirme 240
2.2.2.2. İlaç ve Doktor Reklamları 240
2.2.2.3. Kitap-Mecmua İle İlgili İlan ve Reklamlar 250
2.2.2.4. Servet-i Fünûn İle İlgili İlan ve Reklamlar 260
2.2.2.5. Tebrik ve Teşekkür İle İlgili İlan ve Reklamlar 261
2.2.2.6. Tiyatro İle İlgili İlanlar 261
2.2.2.7. Diğer İlan ve Reklamlar 261
2.2.2.8. İşyeri ve Ticarethane İlan ve Reklamları 264
2.2.3. Fotoğraflar, Resimler ve Karikatürler 265
2.2.3.1. Fotoğraflar 265
2.2.3.1.1. Bina ve Yapı Fotoğrafları 265
2.2.3.1.2. Moda ve Kıyafet Fotoğrafları 271
2.2.3.1.3. Sergilere Dair Fotoğraflar 272
2.2.3.1.4. Askeriye, Ordu ve Donanmalara Dair Fotoğraflar 273
2.2.3.1.5. Şehir, Etkinlik ve Manzara Fotoğrafları 273

2.2.3.1.6. Yerli-Yabancı Askerler, Devlet Adamları ve Sanatçılara Ait Fotoğraflar 276
2.2.3.1.7. Diğer Fotoğraflar 286
2.2.3.2. Resimler 287
2.2.3.2.1. Askerî ve Mülki Erkânla İlgili Resimler 287
2.2.3.2.2. Avcılık ve Sporla İlgili Resimler 287
2.2.3.2.3. Bina ve Yapı Resimleri 288
2.2.3.2.4. Gemi, Araç ve Askeri Teçhizatla İle İlgili Resimler 290
2.2.3.2.5. Maden ve Madencilikle İlgili Resimler 291
2.2.3.2.6. Tablolar 292
2.2.3.2.7. Tıp ve Sağlıkla İlgili Resimler 294
2.2.3.2.8. Yerli ve Yabancı Askerler, Devlet Adamları ve Sanatçılara Ait Resimler 296
2.2.3.2.9. Diğer Resimler 297
2.2.3.3. Karikatürler 300

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. METİNLER 301

1. TENKİT ve TAHLİL YAZILARI

Tedkikat-ı Edebiyye: Emile Zola'nın Son Romanı Fecondite 302

Hayat ve Kitaplar: Paul Marguerrite ve Gabriel D'Annunzio –Af Nazariyyesi- 314

Hayat ve Kitaplar: Emile Zola ve Âsârı 325

Hayat ve Kitaplar: Emile Zola ve Âsârı 333

Hayat ve Kitaplar: Emile Zola ve Âsârı 342

Hayat ve Kitaplar: Paul Hervieu ve Âsârı 351

2. DİL ve EĞİTİM İLE İLGİLİ YAZILAR

Kâmus-î Türkî ve Kâmus-i Arabî 362

Lisan-ı Umûmî: Mai Lisan 368

3. TANITIM YAZILARI

John Ruskin 371
Coppee'nin Şiirleri 376
Mebahis-i Mütenevvia: Mesele-i Mev'ide 383
Bizde Roman 3888
İngiliz Şairleri: Tennyson.....395
Tennyson'ın Eserleri: Küçük Şiirler.....404
Tedkikat-ı Edebiyye: Ibsen'in Bir Eseri 411
Ahmet Remzi 420

4. EDEBİYAT İLE İLGİLİ YAZILAR

Tedkikat-ı Edebiyye: Şeyh Sadi 423
Tedkikat-ı Edebiyye: Şeyh Sadi 428
Tedkikat-ı Edebiyye: Şeyh Sadi 431
Tedkikat-ı Edebiyye: Şeyh Sadi 434
Tedkikat-ı Edebiyye: Şeyh Sadi 437
İfşâât-ı Edebiyye: "Rübâb-ı Şikeste"nin İntişarı Münasebetiyle Tevfik Fikret 441

5. SANAT ve SOSYOLOJİ YAZILARI

Aşka Dair: Aşklar 449
Aşka Dair: Asıl Aşıklar 454
Aşka Dair: Metresler 460
Aşka Dair: Flörtler 467
Aşka Dair: Bu Günkü Saadetler 473
Aşka Dair: Bu Günkü Saadetler 478

6. SERVET-İ FÜNÛN İLE İLGİLİ YAZILAR

Yazılarıma Karşı 484
İstanbul Postası 486
İfade-i Mahsus: Servet-i Fünûn'un Onuncu Sene İntişarı 489

SONUÇ 492
KAYNAKÇA 495
DERGİ HAKKINDA GÖRSEL MUHTEVA.....500

KISALTMALAR DİZİNİ

age : Adı Geçen Eser

agm : Adı Geçen Makale

bk. : Bakınız

C : Cilt

çev. : Çevirmen

Doç. : Doçent

Dr. : Doktor

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

nu : Numara

Prof. : Profesör

s. : Sayfa

S. : Sayı

SF : Servet-i Fünûn

SP : Supplement Politique

SFSP : Servet-i Fünûn Supplement Politique

TDK : Türk Dil Kurumu

Yay. : Yayınevi/Yayınları

hzl. : Hazırlayan

ÖN SÖZ

"*Hareket Tanrı ile insanın terkibidir.*" Nurettin Topçu tarafından, yeri geldikçe zikredilen bu ifade, Hareket Felsefesi'nin yapı taşlarından biridir. İnsanoğlu bu dünyada var olduğu günden beri hep bir arayış, hareket, aidiyet ve kendisine yaşam alanı arayışı içerisindedir. Yüzlerce yıllık devlet geleneği ve millet olma olgusu içerisinde, Türk toplumu da bu arayışın içerisinde hep varolmuştur. Bu varoluş; kimi zaman kendi kabuğuna dönüş, kendi değerlerine, kültürlerine sahip çıkarak meydana gelmiş, kimi zaman da Batı dünyasının rehber kabul edilmesiyle.

Bu değerlerin oluşturulması neticesinde; kültürler, gelenekler ve siyasal yapılar ortaya çıkmış; devlet geleneği dediğimiz unsurların yazılı olmayan kurallarının oluşmasında toplum üzerinde sarsılmaz etkiler yaratmıştır. Bunların en başında da "kültür" dediğimiz unsur hep başrolde olmuştur. II. Dünya Savaşı, küreselleşme yolunda olan milletlere bir gerçeği daha kabul ettirmiştir. Artık savaşların eskisi gibi topla, tüfekle yapılmayacağını, eğer bir millet/toplum yok edilecekse, yüzlerce yıldır devam ettirdiği sosyo-ekonomik yapısından uzaklaştırılacaksa; bunun, o toplumun "kültür"üne saldırmakla gerçekleşeceğini gün yüzüne çıkarmıştır. Çünkü dünya üzerinde yapılan savaşlar artık bir toplumun kültürüne saldırma (asimile etme) yoluyla gerçekleşmektedir.

Kültürün, bir toplumun tarihsel süreç içinde ürettiği ve kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü maddi ve manevi özelliklerinin bütününe denildiğini göz önünde bulundurursak; burada, basının ve yazılı kaynakların (gazete, dergi) önemi su götürmez bir gerçektir.

Dergiler, geride bıraktığımız, aslında geleceğimizin şekillenmesinde bizlere yol gösteren, miras taşıyıcılığı yapan unsurların başında gelmektedir. Döneme ayna tutmalarının yanı sıra; kültürümüzün gelecek kuşaklara aktarılmasında, birçok değerimizin daha iyi anlaşılmasında faydalanabildiğimiz en önemli olgulardandır.

Onları, tarihin tozlu raflarına terk etmek yerine, bilimin ve fennin daha iyi gelişebilmesi için onlardan nasıl yararlanabileceğimizi düşünmemiz gerekmektedir. İşte *Servet-i Fünûn* dergisi de, bu amaca hizmet etmekte; Türk edebiyatının asrîleşme sürecinde bizlere yardımcı olmaktadır. Sadece bir dergi adı olmasının dışında;

Mehmet Kaplan'ın deyimiyle "*yeni bir edebî ekol/mektep*" oluşumunun ev sahipliğini yapmasından dolayı da bizlere bu çalışmanın yapılmasına olanak sağlamıştır.

Servet-i Fünûn, bitmekte olan bir yüzyılın son demlerinden, yeni bir devrin ortalarına kadar sürdürmüş olduğu yayın hayatında, kültür sarsıntılarına ısrarla direnen ender dergilerimizdendir. Edebiyat tarihçilerimiz tarafından, modernleşmekte olan Türk edebiyatının başlangıcı kabul edilen bu süreç, birçok türde esere can vermiş; onları yeni bir anlayış içinde değerlendirmemize sebep olmuştur.

İnceleme sahamızı oluşturan 443-494. sayılar, bir tür fihrist niteliği taşımaktadır. Genel itibariyle üç ana başlık altında incelenen bu sayılarda; devrin sosyal ve siyasi hayatı hakkında bilgi veren kısa bir açıklamadan sonra, "*İnceleme*" ve "*ÇeviriMetinler*" başlıkları ele alınmıştır.

Birinci başlık içinde, derginin kültür hayatımızdaki yeri incelenmiş, dergide yer alan yazılar önce yazar adına göre, daha sonra da konu ve türlerine göre sınıflandırılmıştır. Bu bölüme, dergide yer alan resimler, fotoğraflar ve karikatürler dâhil edilmiştir.

İkinci başlıkta ise, dergi içerisinde yer alan edebiyatla ilgili yazıların Latin harflerine çevirisi yapılmıştır.

Derginin şekil özelliklerinin ön plana çıkarılması ve dergi hakkında fikir sahibi olmak isteyenlerin faydalanabilmesi için de, dergide yer alan bazı fotoğraf ve resimleri çalışmanın sonuna eklenmiştir.

Dergi içinde geçen Arapça, Farsça ve Fransızca ibareler aslına uygun olarak yazılmış olup, bazı Fransızca isimlerin ve kelimelerin Arap harfleriyle okundukları gibi yazılmış, okumada güçlük vermiştir. Fransızca bu isimlerin bulunabilenleri orijinal halleriyle yazılmıştır. Bulunamayanlar ise, okunuşlarına uygun olarak teze dâhil edilmiştir.

Çalışma esnasında bütün hassasiyetimize ve dikkatimize rağmen yanlışlıkların ve eksikliklerin olabileceği aşikârdır. Bu yanlışlıkların ve eksikliklerin giderilmesi adına, yapılan olumlu veya olumsuz eleştirilere şimdiden teşekkür ederiz.

Bu çalışmamda, ilgi ve desteğiyle bana her zaman yol gösteren, hatalarımı ve eksikliklerimi sabır ve hoşgörüyle düzelten, tezin her aşamasında manevi desteğini benden esirgemeyen saygı değer hocam Doç. Dr. Yunus AYATA'ya teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca sabırlarından ve maddi-manevi desteklerinden dolayı her zaman yanımda olan aileme; çalışmam süresince benden yardımlarını esirgemeyen Yakup SARIÇAM ve Yusuf YILDIRIM hocalarıma da içten duygularımla teşekkür ederim.

Eren YILDIRIM

Nisan – 2013

SERVET-İ FÜNÛN'UN KİMLİK BİLGİLERİ

"Perşembe Günleri Çıkar. Menâfi-i Mülk ve Devlete Hadim Musavver Osmanlı Gazetesi"

SERVETI FUNOUN

JOURNAL ILLUSTRE TURC PARAISSANT LE JEUDI

CONSTANTINOPLE

Sahib-i İmtiyaz ve Müdürü: Ahmet İhsan [TOKGÖZ]

Fiatı: Dersaadet nüshası 100 paradır

Yayınlanış Süresi: Haftalık (Perşembe Günleri)

Abone Şartları:

Dersaadet Nüshası:

"Dersaadette seneliği 130, altı aylığı 75, üç aylığı 45 kuruştur. Posta ile gönderilirse vilayat bedeli ahz olunur**."**

Vilayat Nüshası:

"Vilayatta seneliği 150, altı aylığı 80 kuruş olup üç aylığı yoktur. Kırılmadan mukavva boru ile almak için senevî yirmi kuruş fazla alınır**."**

Basıldığı Şehir **:** İstanbul

Basıldığı Yer **:** Matbaa-i Ahmet İhsan

Yazı İşleri Müdürü **:** Tevfik Fikret

Tablo 1. Kimlik Bilgileri Tablosu (443-494. Sayılar)

Nu.	Tarih	Sayfa Numarası		Düşünceler
		SF	SP	
443	26 Ağustos 1315 [7 Eylül 1899]	1-16	1-8	
444	2 Eylül 1315 [14 Eylül 1899]	17-32	9-16	
445	9 Eylül 1315 [21 Eylül 1899]	33-48	17-24	
446	16 Eylül 1315 [28 Eylül 1899]	49-64	25-32	
447	23 Eylül 1315 [5 Ekim 1899]	65-80	33-40	
448	30 Eylül1315 [12 Ekim 1899]	81-96	41-48	
449	7 Teşrin-i Evvel 1315 [19 Ekim 1899]	97-112	49-56	
450	14 Teşrin-i Evvel 1315 [26 Ekim 1899]	113-128	57-64	
451	21 Teşrin-i Evvel 1315 [2 Kasım 1899]	129-144	65-72	
452	27 Teşrin-i Evvel 1315 [8 Kasım 1899]	145-160	73-80	
453	4 Teşrin-i Sani 1315 [16 Kasım 1899]	161-176	81-88	
454	11 Teşrin-i Sani 1315 [23 Kasım 1899]	177-192	89-96	
455	18 Teşrin-i Sani 1315 [30 Kasım 1899]	193-208	97-104	
456	25 Teşrin-i Sani 1315 [7 Aralık 1899]	209-224	105-112	
457	2 Kanun-ı Evvel [14 Aralık 1899]	225-240	113-120	
458	7 Kanun-ı Evvel 1315 [19 Aralık 1899]	241-256	121-128	"Padişahım Çok Yaşa" ibaresiyle erken çıkan sayı.
459	16 Kanun-ı Evvel 1315 [28 Aralık 1899]	257-272	129-136	
460	23 Kanun-ı Evvel 1315 [4 Ocak 1900]	273-288	137-144	20. yüzyılın ilk sayısı.
461	30 Kanun-ı Evvel 1315 [11 Ocak 1900]	289-304	145-152	
462	6 Kanun-ı Sani 1315 [18 Ocak 1900]	305-320	153-160	
463	13 Kanun-ı Sani 1315 [25 Ocak 1900]	321-336	161-168	
464	20 Kanun-ı Sani 1315 [1 Şubat 1900]	337-352	169-176	
465	27 Kanun-ı Sani 1315 [8 Şubat 1900]	353-368	177-184	
466	3 Şubat 1315 [15 Şubat 1900]	369-384	185-192	
467	10 Şubat 1315 [22 Şubat 1900]	385-400	193-200	
468	17 Şubat 1315 [1 Mart 1900	401-416	201-208	18. Cildin Sonu.

469	24 Şubat 1315 [8 Mart 1900]	1-16	1-8	19. Cildin Başlangıcı Sehven 1315 tarihi yazılmıştır.
470	2 Mart 1316 [15 Mart 1900]	17-32	9-16	Sehven 1315 tarihi yazılmıştır.
471	9 Mart 1316 [22 Mart 1900]	33-48	17-24	Sehven 1315 tarihi yazılmıştır.
472	16 Mart 1316 [29 Mart 1900]	49-64	25-32	Sehven 1315 tarihi yazılmıştır.
473	23 Mart 1316 [5 Nisan 1900]	65-80	33-40	Sehven 1315 tarihi yazılmıştır.
474	30 Mart 1316 [12 Nisan 1900]	81-96	41-48	Sehven 1315 tarihi yazılmıştır.
475	6 Nisan 1316 [19 Nisan 1900]	97-112	49-56	Sehven 1315 tarihi yazılmıştır.
476	13 Nisan 1316 [26 Nisan 1900]	113-128	57-64	Sehven 1315 tarihi yazılmıştır.
477	20 Nisan 1316 [3 Mayıs 1900]	129-144	65-72	Sehven 1315 tarihi yazılmıştır.
478	27 Nisan 1316 [10 Mayıs 1900]	145-160	73-80	Derginin bu sayısı renkli basılmıştır.
479	4 Mayıs 1316 [17 Mayıs 1900]	161-176	81-88	
480	11 Mayıs 1316 [24 Mayıs 1900]	177-192	89-96	
481	18 Mayıs 1316 [31 Mayıs 1900]	193-208	97-104	
482	25 Mayıs 1316 [7 Haziran 1900]	209-224	105-112	
483	1 Haziran 1316 [14 Haziran 1900]	225-240	113-120	
484	8 Haziran 1316 [21 Haziran 1900]	241-256	121-128	
485	15 Haziran 1316 [28 Haziran 1900]	257-272	129-136	
486	22 Haziran 1316 [5 Temmuz 1900]	273-288	137-144	
487	29 Haziran 1316 [12 Temmuz 1900]	289-304	145-152	
488	6 Temmuz 1316 [19 Temmuz 1900]	305-320	153-160	
489	13 Temmuz 1316 [26 Temmuz 1900]	321-336	161-168	
490	20 Temmuz 1316 [2 Ağustos 1900]	337-352	169-176	
491	27 Temmuz 1316 [9 Ağustos 1900]	353-368	177-184	
492	3 Ağustos 1316 [16 Ağustos 1900]	369-384	185-192	
493	10 Ağustos 1316 [23 Ağustos 1900]	385-400	193-200	
494	19 Ağustos 1316 [1 Eylül 1900]	401-424	201-208	Geç çıkan bu sayıda, sayfa sayısının da 24 olduğunu görüyoruz.

GİRİŞ

1. DEVRİN SOSYAL VE SİYASİ HAYATI HAKKINDA GENEL BİR DEĞERLENDİRME

XIX. asır, pek çok açıdan Osmanlı İmparatorluğu için sancılı geçmiş bir dönemdir. Dünya medeniyeti üzerinde yaklaşık 600 yıl hüküm süren imparatorluk; duraklama, gerileme dönemlerinden sonra yıkılış sürecine bu asır içinde girmiştir.

Sultan II. Mahmut, Osmanlı ordusunun Nizip yakınlarında Mısırlılara yenildiği haberi İstanbul'a ulaşmadan önce; 30 Haziran 1839 tarihinde hayatını kaybetmiştir. Yerine büyük oğlu Abdülmecit geçmiş, Sultan Abdülmecit 1839'dan 1861'e kadar hükümdarlığını sürdürmüştür.

Sultan II. Mahmut'un ölümü, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde başlatılan modernleşmeye yönelik ıslahatların sekteye uğramasına sebep olmamıştır. Bu modernleşme hareketleri bir kuşak daha aynı şekilde devam etmiştir. Bu dönem Türk tarih yazıcılığında Tanzimat (Reformlar) dönemi diye nitelendirilmektedir. Ancak birçok tarih kaynaklarında da bu reformların bitiş zamanı olarak 1871 gösterilmektedir.

Bu dönemde yapılan veya gerçekleştirilmek istenen birçok reform Tanzimat-ı Hayriye ismiyle nitelendirilmiştir. Bu reformların diğerlerinden farklılık arz eden tarafları ise; iktidar merkezinin artık saraydan değil, Babıâli'ye, yani bürokrasiye geçmiş olmasıdır. İmparatorluğun artık tek bir merkezden ve daha modern bir biçimde yönetilmesi amacıyla gerçekleştirilen bu reformlar, yine II. Mahmut döneminde atılan adımlarla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Hatta II. Mahmut döneminde atılan bu adımlar öylesine güçlü olmuştur ki, kendisinden sonra gelen daha zayıf yönetimler ve yetersiz devlet adamları tarafından da değiştirilememiştir.

II. Mahmut tarafından gerçekleştirilen bu reformlar, imparatorlukta birtakım düzenlemelerin yapılmasını gerektirmektedir. Bu düzenlemeler için o dönemin en büyük engeli batılılaşmaya taraftar olmayan bazı devlet adamlarının ortadan kaldırılmasıdır. Reşid Paşa bu hususta varolan engeli aşabilmek için sadece dâhilî engellerin aşılmasını yeterli görmeyerek, bazı Batılı devletlerin de desteğine ihtiyaç

duyulacağına inanmıştır. Bu konuda da kendisine destek arayarak ihtiyaç duyulan reformaların gerçekleşeceğine inanmıştır.

Reşid Paşa'nın desteğine ihtiyaç duyduğu Batılı devletler, özellikle II. Mahmut'un saltanatı sonrasında İstanbul'da kamuoyu oluşturma adına etkisini daha da artırmıştır. Özellikle bu dönemde İngilizlerin nüfuzunun fazlasıyla artması dikkat çekmektedir.

İngiltere, özellikle Mısır sorunundan sonra, Osmanlı İmparatorluğunun siyasi açıdan Rusya'ya yakınlaşmaması için imparatorluğun atmış olduğu adımları destekleme kararı almıştır. Bu politikayı destekleme amacıyla da Stratford Canning çok önemli bir rol oynamıştır. 1841'den 1858'e kadar Osmanlı İmparatorluğu içerisinde büyükelçilik yapan Canning, birçok reform yanlısı Osmanlı devlet adamlarıyla yakın ilişkiler kurmuş, imparatorluğun yayılmacı Rus politikasından uzaklaşmasını hedeflemiştir.

Canning tarafından atılan bu adımların başarılı olduğu, reform yanlısı devlet adamlarının yönetim bağlamında güçlenmesinden de anlaşılmaktadır.

Kronolojik olarak bakıldığında, Tanzimat döneminin başlangıcı Mısır sorununun çözülme dönemiyle aynı zamana denk gelmektedir. Yenileşmenin gerçekleştirilmesinde her zaman Batılı devletlerin desteğine ihtiyaç olduğuna inanan Hariciye Nazırı Mustafa Reşid Paşa, bu bağlamda yeni sultan adına bir reform hazırlamış, bu reform da 3 Kasım 1839 tarihinde Gülhane Meydanı'nda halka ve devlet adamlarına duyurulmuştur.

Gülhane Meydanı'nda hitap edilmesinden dolayı da birçok tarih kaynaklarında bu olay, Gülhane Hatt-ı Şerifi olarak nitelendirilmiştir.

Osmanlı sınırları içerisinde devletin ileri gelenleri ve yabancı diplomatlara hitap eden bu ferman, Osmanlı Devletinin amacını dört ana maddede bir araya getirmiştir:

- *Sultanın tebaasının can, namus ve malının güvence altına alınması,*
- *İltizam sisteminin yerini alacak muntazam bir vergilendirme sistemi,*
- *Zorunlu askerlik eğitimi,*

- *Hangi dinden olursa olsun bütün tebaa için yasa önünde eşitlik (bu husus belgede biraz muğlâk bir şekilde ifade edilmiştir)* (Zürcher 2010: 84).

Tanzimat Reform'u, ilan edildiği günden beri izlenmiş olan politikalar ve reformun samimiyeti yüzünden şiddetli eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştirilerin merkezinde, fermanın, Mısır sorununun çözümü için Batılı devletlere; bilhassa İngiltere'ye yaranabilmek adına çıkarıldığı bulunmaktadır.

Reformun temelinde, II. Mahmut politikalarının devam ettirilmek istenmesi ve onun gerçekleştirmeye çalıştığı yenilikler dikkat çekmektedir. Yani reform, II. Mahmut politikasının devamı niteliğindedir. Reformda dikkati çeken en önemli madde, yabancılara eşit haklar tanıma meselesidir. Aslında bu maddeyle gerçekleştirilmek istenen amaç, Hıristiyan tebaanın Rus yayılmacı politikasına yaklaşmaması ve devam eden milliyetçilik akımlarının Osmanlı sınırları içerisinde yaşayan azınlıkların bu akımdan etkilenmemesini sağlamaktır.

Gülhane Fermanı'nın yabancı güçlerin imparatorluğu kurtarma kararına ne denli katkıda bulunduğunu söylemek güç olsa da, kısa vadede kesinlikle maksada hizmet ettiği söylenebilir (Zürcher 2010: 85).

Son dönemlerde Osmanlı Devleti içerisinde birçok devlet adamı ve yönetici kademesinde bulunan politikacıların yetersizliği bilinen bir gerçektir. Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle de bu devlet adamları durumdan hoşnut olmamış, keyfi davranışlarına bir sınırlama getirdiği için fermana karşı çıkmışlardır. Özellikle azınlıklara tanınan haklar, halk arasında büyük bir tepki uyandırmış; fermanın dine aykırı olduğu görüşü muhalif kesim tarafından şiddetle savunulmuştur.

Halkın fermana karşı olduğu yön, kendisine tanınan hakların Hıristiyan azınlıklara da tanınmış olması, adalette şeriat sisteminin takip edilmesi gerektiğine inanmaları yatmaktadır. Dinî değerlere sıkı sıkıya bağlı olan bir toplumun, fermana böyle bir tepki göstermiş olması da yadsınamaz bir gerçektir. Özellikle bu hakların anayasa ile güvence altına alınmış olması da halkı endişelendiren diğer başka bir sebeptir.

Anayasal düzenlemeler, tarih içerisinde hep önemli bir rol üstlenmiştir. Birbirinin devamı niteliğinde olan bu süreç, kimi zaman bir gereklilik; kimi zaman

da modernleşmenin beliritisi olarak kabul edilmiştir. Tarık Zafer Tunaya, konuyla alakalı olarak: "*Türkiye'nin yakın tarihinde ilk yazılı anayasanın yapıldığı yıl, 1876 (1293)'dır. 1808 Sened-i İttifak'ı, 1839 Gülhane Hattı, 1856 ve benzeri Islahat Fermanları, 1868'de Şûra-yı Devlet'in kurulması ve bağlı belgeler, anayasalandırma hareketleri içinde kilometre taşlarıdır, fakat anayasa değildirler*" (Tunaya 2009: 3) görüşünü belirtmiştir.

Batıya oranla, Türkiye'nin anayasal bir sisteme geçişi geç kabul edilmektedir. Yazılı ilk büyük anayasa olan Amerikan anayasasının 1787, Fransa'nın ise 1791 yılında olduğunu göz önünde bulundurursak; anayasal yapının bizim coğrafyamızda yaygınlaşmasının geç olduğu anlaşılmaktadır.

Özellikle Fransa'da meydana gelen devrimin etkileri göz önüne alındığında, artık halkların hak ve eşitlik konularında haklarının anayasa ile güvence altına alındığı inkâr edilemez bir gerçektir. Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşayan toplum yapısının çok uluslu olması, bu durumun da Osmanlı topraklarının yabancı devletler tarafından sömürge amacıyla kullanılmaya müsait olduğu görüşünü ortaya çıkarmıştır.

Batı, anayasal düzenlemeler adı altında birtakım yaptırımları bu devletlere zorla kabul ettirmekte, onların gelişmesini önleyerek; bu devletleri sömürgeye açık bir hale getirmeye çalışmaktadır. Batı'nın burada amaçlamış olduğu gerçek çeşitli etnik grupları isyana kışkırtmak, çıkan isyanlar neticesinde de bu devletleri yenileşme adı altında sömürmektir.

İmparatorluğun son zamanlarında Osmanlı-Batı ilişkileri de bu yenileşme baskılarının altında gelişmiştir. Artık Osmanlı Devletinin toprak bütünlüğü politikasını terk eden batılı devletler, imparatorluğu her yönüyle baskı altına alarak devletin hemen her kademesine nüfuz etmeye çalışmaktadır. Takip etmiş oldukları politikaya göre bu sistem yer yer değişlik göstermiş, Osmanlı Devletinin toprak bütünlüğü bazı durumlarda sağlanmaya çalışılmış, bazı durumlarda da devletin sınırlarının daraltılarak yönetilmesi gerektiğine inanmışlardır.

Bu bağlamda imparatorluk içerisinde meydana gelen ayrılıkçı isyanlar desteklenmiş, devletin toprak kaybetmesi temel hedef olarak belirlenmiştir. Bu

girişimler Yunanlıların imparatorluktan ayrılmasıyla başlayarak, Sırbistan ve Karadağ isyanlarına kadar da devam etmiştir. Batının haricinde Rus tehlikesini de göz önünde bulundurduğumuzda devletin giderek toprak kaybetmesi olağan bir hal haline gelmiştir. Balkan sorununun patlak vermesiyle de, bu baskıya Çarlık Rusya da dahil olmuştur. Çünkü Çarlık Rusya, Osmanlı Devletine karşı Panislavist bir tutum sergilemekte, her toprak kaybında da idareye olan baskısını artırmaktadır.

Bu baskının artması, Batılı devletlerin telaşlanmasına sebep olmuştur. Çünkü Balkanlarda Panislavist bir Rusya yerine, zayıf ve eski gücünden çok uzak Osmanlı Devleti batı tarafından tercih edilmektedir.

İşte bu sebeplerden dolayı Batılı devletler İstanbul'da bir konferans düzenlemeyi uygun bulmuşlardır. Konferansta hem Balkan sorunları, hem de Osmanlı Devletinden istenen reformlar ele alınacaktır. Başta İngiltere, İtalya, Avusturya-Macaristan, Fransa, Rusya ve Almanya delegelerinin katılımıyla konferans 23 Aralık 1876 tarihinde açılmıştır.

Görüşmeler devam ederken dönemin Hariciye Nazırı Saffet Paşa, Sultan II. Abdülhamidhan tarafından yeni bir rejimin belirlendiğini, bu rejimin de meşrutiyet olduğunu delegelere duyurmuştur. Burada amaçlanan siyaset Batılı devletlerin Osmanlı iç işlerine karışmaması, dolayısıyla da böyle bir toplantının yapılmasının gerekliği olmadığıdır. İmaparatorluk içerisinde yaşayan etnik grupların hakları meşrutiyet rejimiyle güvence altına alınmış, yapılan törenle de 1876 tarihinde ilk Osmanlı anayasası yürürlüğe girmiştir.

Görülüyor ki, meşrutiyet rejiminin belirlenmesinde Balkan olaylarının ve Avrupalı devletlerin Osmanlı İmparatorluğunun iç işlerine karışmaması amaçlanmıştır.

Bütün bu gelişmelerin ötesinde, yeni bir siyasi düzene geçilmesini öngören Sultan Abdülhamid, Batıcılık zihniyeti içerisinde diğer alanların takip edilmesini ve gelişmenin bu alanlarda sürdürülmesi gerektiğine inanmıştır. Müslüman nüfusun sayısının artırılarak, Batı'nın askerî ve eğitim teşkilatını alma, idari sistemlerin Batıdaki gibi yürütülmesi Abdülhamid'in Batıcılık anlayışını oluşturan etkenler olmuştur.

Hatta Sultan Abdülhamid'in izlemiş olduğu bu siyaset, sultana muhalif olan Jön Türkler arasında da kabul görmüş, 1908 devriminden sonra gelişen "hürriyet ve eşitlik" anlayışı bu politika üzerine şekillendirilmeye çalışılmıştır.

Gerçekleştirilen reformlarla ilgili olarak, Niyazi Berkes şu tespitlerde bulunmaktadır:

"*Meşrutiyet dönemindeki fikir tartışmalarında ortak olan yan, reform sorunlarının hep Batı uygarlığıyla karşılaşmanın doğurduğu sorunlar olduğunun kabul edilmesidir. Bu yüzden, Batı uygarlığının niteliğinin ne olduğu, hangi niteliğiyle Türk ya da İslam toplumu üzerinde etki yaptığı sorusu tabii olarak bu tartışmalarda kendini gösterecekti.*" (Berkes 2003: 415).

Abdülhamid yönetimine yöneltilen eleştirilerden belki de en fazlası, devletin mali yapısındaki aksaklıklar olmuştur. Özellikle Abdülmecid döneminde başlayan dış borçlar sorunu giderek etkisini artırmış, kısa bir süre sonra da imparatorluğun altından kalkamayacağı bir yük haline dönüşmüştür.

Osmanlı İmparatorluğunun mali yapısındaki bozukluklar, Batılı güçleri tedirgin edecek bir seviyeye ulaşmıştır. Batılı devletler bu durumun önüne geçebilmek için ilk olarak imparatorluğun gelir kaynaklarını tespit etmişler; daha sonra da kendi alacaklarını karşılayabilmek için Duyûn-ı Umûmiye İdaresi'ni kurmuşlardır.

Tımar sisteminin eski yapısından uzak oluşu, artan savaş giderleri, yolsuzluklar ve devlet adamlarının keyfi harcamaları dış borçlanmayı artırmış, Abdülmecid döneminde yapılan harcamaların hemen hemen iki katı, Abdülhamid döneminde gerçekleştirilmiştir.

Kendi içinde tam bağımsızlığını sağlayamamış olan Osmanlı Devleti, artan dış borçlanmayla da Batıya muhtaç bir duruma düşmüştür. İşte bütün bu olumsuzluklar içerisinde Sultan Abdülhamid, Vefik Paşa'nın da yardımıyla meclisi dağıtma kararı almıştır.

Bu kararın alınmasında sultanın keyfi davranışları, kendisini meclis kararlarından ve yapısından üstün görmesi yatmaktadır. Kanun-ı Esasî temellerine dayalı kurulmuş olan meclis içindeki huzursuzluklar, Müslüman ve Hıristiyan tebaa

arasındaki gerginlikler bu kararın alınmasında etkili olmuştur. Meclisin kapatılmasıyla azınlıklara tanınan hakların alınması, dönem içerisinde Batıyı endişelendirecek keyfi bir davranış olarak gözükmekteydi.

24 Nisan 1877'de Rus harbinin patlak vermesiyle, meclis içinde yaşanan huzursuzlukların artması; Sultan Abdülhamid'in 1878'de meclisi dağıtmasına, anayasadaki tabire göre, ki bu erteleme otuz iki yıl sürmüştür, ertelemesine sebep olmuştur.

Bu dönem içerisinde devletin birçok açıdan geriye gitmesi, artan dış borçlar, sınırlar içerisindeki ayrılıkçı isyanlar Osmanlı İmparatorluğunu birtakım çıkış yolları aramaya itmiştir. Tanzimat devrinin bir "ideoloji" devri olarak tanımlanmasının sebebi de işte budur. Bazı devlet adamları ve siyasetçiler, devletin içinde bulunduğu durumdan kurtulması için çeşitli fikirler öne sürmüş, kurtuluşu ortaya atılan bu ideolojilerde aramışlardır.

Osmanlı modernleşme devlet adamları arasında Cevdet Paşa, Ahmet Vefik Paşa ve Şemsettin Sami önemli bir yer teşkil etmektedir. Özellikle Ahmet Vefik Paşa ve Şemsettin Sami edebî yönlerinin haricinde, dönemin önde gelen fikir adamları olarak dikkat çekmektedir. Çünkü her iki devlet adamı da almış oldukları Batı tipi eğitim ile, Osmanlı İmparatorluğunun kurtuluşunu Batı'da aramışlardır.

Bilhassa Ahmet Vefik Paşa, Tanzimat dönemi içerisinde iktisadi sorunlarla en fazla ilgilenen ve bu durumla ilgili olarak düşünce üreten devlet adamı olmuştur. Ahmet Vefik Paşa'nın almış olduğu eğitimin temelinde, Avrupa'nın iktisadi düşünce yapısının etkileri yadsınamaz bir konumdadır.

Tanzimat devrinin diğer bir önemli şahsiyeti ise Şemsettin Sami'dir. Şemsettin Sami, Tanzimat devrinde ileri sürdüğü düşüncelerin ötesinde; entelektüel kimliğiyle ön plana çıkmış mihver bir ediptir. Kaleme almış olduğu birçok eser, günümüzde hala güncelliğini korumaktadır. Özellikle Türk dilinin en önemli sözlüklerinden biri olarak kabul edilen *Kamus-ı Türkî*, bunun dışında Fransızca-Türkçe sözlüğü *Kamus-ı Fransevî*; Şemsettin Sami'nin bu duruma örnek teşkil edilebilecek bazı eserleridir.

XIX. yüzyıl içerisinde Osmanlı Devletinin genel yapısı; içte ve dışta huzursuzluklar, Fransız Devrimi'nin etkisiyle artan ayrılıkçı isyanlar, dış borçlar ve deneyimsiz devlet adamlarının idare merkezinde yer alması olarak nitelendirilebilir. Siyasi yönden başarısız olan bir devletin, sosyal ve kültürel anlamda da başarılı olması beklenemez.

Özellikle Meclis-i Mebusan'ın kapatılması, Kanun-ı Esasî yürürlüklerinin kaldırılması, Abdülhamd'in baskıcı yönetimi sosyal hayatı ciddi anlamda etkileyen olaylar olarak görünmektedir.

Tanzimat'ın ilan edilmesinden sonra dönemin aydınları arasında yenileşme adına bir geçiş dönemi olarak kabul edilen 1860 yılı için Kenan Akyüz şu tespitlerde bulunmaktadır: "*Tanzimat'ın ilanından 1860 yılına kadar, bazı devlet adamlarının ve büyük devletlerin dışında, Gülhane Hattı uygulamalarının ve genellikle çağdaşlaşma çabalarının yürütülmesi hakkında hiçbir ciddi tepki veya müdahale olmamıştır denilebilir. Böyle oluşta, şüphesiz, batılılaşmaya taraftar ve ülkenin işleri ile yakından ilgilenebilecek yeni bir aydın kadronun henüz yetişmemiş ve mühim bir kontrol mücadele aracı olan özel basının da henüz kurulamamış olmasının payı inkâr edilemez. Bu dönemde, elbette, devletin icraatı karşısında sesini yükseltebilen, uyanık ve aydın bir kamuoyunun varlığından da söz edilememektedir. Bütün bunlar, ancak, başta Şinasi olmak üzere, yeni bir aydın neslin ortaya çıkmaya ve özel basının kurulup hızla gelişmeye başladığı 1860 yılından sonrası için söz konusu olabilirler*." (Akyüz 1995: 38).

2. DEVRİN BASIN HAYATI

Yazı, insanlık tarihinin en eski icatlarından biridir. Sözlü iletişimden yazılı iletişime geçiş çok eski devirlere dayanır ve bu tarih, milattan öncesi dönemleri ihtiva etmektedir. Ancak durum böyleyken toplumların her zaman yazıyı tercih etmesi ve yazının saklanabilir bir kaynağı olan kitabı kullandığı anlamına da gelmez.

Avrupa'da matbaanın kullanışı hemen hemen XV. yüzyıla denk gelmektedir. Oysa, Osmanlı topraklarında matbaanın kullanıldığı tarih 1700'li yılları bulmaktadır. Batı toplumu bilimde, fikirde ve teknikte yeni buluşlara geçerken; bu durumun bizim topraklarımızda çok geç tezahür ettiğini söyleyebiliriz.

Matbaanın ülkemize geç gelmesine sebep olan etkenlerden en önemlisi toplumun dinî inançlarıdır. Gazetenin ve diğer yazılı belgelerin toplum üzerindeki etkisini göz önünde bulundurursak; Tanzimat devrinde gelişmiş bir yayın hayatından bahsetmemiz mümkün değildir. Matbaa, kültürel bir etki yaratmanın dışında; ekonomik kazanç sağlayan bir buluş olarak da dikkat çeker. Çünkü matbaanın geniş halk kitlelerine ulaşma, kamuoyu yaratma gibi etkileri inkâr edilemez.

XV. yüzyılın sonu, XVI. yüzyılın başlarında bazı gayrimüslim halkların matbaayı kullandığı ifade edilmektedir. *İnkunabel* adı verilen bu kitapların içeriği incelendikçe, bu eserlerin daha çok dini metinler olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak da "*duaların ve dini metinlerin yanlış okunmaması, doğru ve yaygın öğrenilmesi için*" (Ortaylı 2006: 115) olduğu belirtilmektedir.

Fuat Süreyya Oral, Osmanlı ülkesindeki ilk yayın hareketleri hakkında: "*Osmanlı ülkesinin bazı bölgelerinde, Tuna'da, Mısır'da gazeteler çıkıyordu. Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa daha 1829'da Vakayi-i Mısriye'yi yayınlamağa başlamıştı*" (Oral 1967: 120) görüşünü belirtmektedir.

Ancak ilk Türkçe gazete yayımlanana kadar, Osmanlı ülkesindeki yayın hareketleri yabancı dilde yayımlanan gazeteler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı Devletinin gerileme döneminde, imparatorluğun kendisine has kültürü Batı medeniyeti tesiri altına girmeye başlamıştır. Ancak bu medeniyetin tesiri daha çok Avrupa'nın bilim ve teknikte gelişmesi olarak değil de, zevk ve gereksiz harcamalar olarak tesir ettiği görülmektedir. Lale Dönemi, bu zevk tesirinin en önemli örneklerinden biri olduğu gibi, Osmanlı ülkesine matbaanın da girmesini sağlaması bakımından iyi sonuçlar doğurduğu bilinmektedir.

Osmanlı İmparatorluğunun ilk zamanlarında devletçilik anlayışıyla meydana gelmiş bir yapının varlığından söz edilememektedir. Dönemin eğitim kurumlarından olan medreseler, vakıflarla idare edilmektedir. Medreseler, gerçek ve müspet bilim yerine; kuvvetini taassuptan alan bir anlayışı savunmaktadır. Tazimat döneminden kısa bir süre önce açılan sıbyan mektepleri de vakıflarla yönetilmekteydi. Bu mekteplerde de Kur'an ve namazdan başka bir eğitim verilmemekteydi.

Avrupa toplumunun ise bu dönemde süratle gelişimine devam ettiği bilinmektedir. Bu gelişme ve bizde var olan bu gerileme bazı kesimlerin dikkatini çektiği ifade edilebilir. Özellikle Avrupa modelinde eğitim kurumlarının açılması, ordunun ıslah edilmesi için mühendis, tıbbiye ve bahriye mekteplerinin önem kazanması bu durumun örnekleri arasındadır. Bu eğitim kurumları daha sonra sırasıyla rüştiye, idadiye ve diğer eğitim kurumları takip etmiştir.

Osmanlı Devleti, Avrupa tarzında eğitim kurumları açmaya devam ederken, yeni fikirlerin halk arasında yaygınlaşmaması için de çeşitli baskılarda bulunuyordu. Burada gerçekleştirilen eğitim reformlarının aslında amacına hizmet etmediği, devletin sosyal hayattaki gerilemeyi durdurmak için gelişi güzel yenilikler yaptığı anlaşılmaktadır.

Toplumun sosyo-ekonomik ve kültürünü geliştirecek olan neşriyat desteklenmiyor, bu tarz hareketler içerisinde bulunanlar da cezalandırılıyordu. Benimsenen eğitim modelinin taklit şeklinde gerçekleşmesi, yapılan çalışmaların başarıya ulaşmasına da engel oluyordu.

Böyle bir yapı içerisinde basın özgürlüğünden ve gazetelerin halk arasında kabul görmesinden bahsetmek imkansızdır. Sultan Abdülhamid, ilk zamanlarda basına herhangi bir sansür uygulamak için kanun ve tüzük maddelerine gerek görmemiştir. Ancak 1877'de sıkıyönetim ilan edildikten sonra özellikle siyasi gazeteler sıkı bir sansüre uğramıştır.

Gazeteler ve dergiler için tam anlamıyla bir kanun tüzüğünden bahsedilemezken, basımevleriyle ilgili birtakım usulsüz işlemler uygulanmaya başlamıştır. Özellikle 1898 ve 1900 tarihlerinde çıkarılan kanunnameler, devletin bütün güçlerince düşünce özgürlüğünü savunanlara karşı kalkan olarak kullanılmıştır. Bu dönemde birçok gazetenin kapatılması, gazetecilerin tutuklanması ve gazete imtiyazlarının ellerinden alınması basın özgürlüğünü tamamen ortadan kaldırmıştır.

Kısaca, sansürün tam anlamıyla ağırlık kazandığı İstibdat Dönemi; basın rejimini inkâr eden, toplumun fikir hayatını yok sayan, keyfi ve usulsüz düzenlemelere dayanan bir yapıya sahiptir.

2.1. İmparatorluk Sınırları İçerisinde Yayımlanan Yabancı Basın

Basım sanatının, Osmanlı İmparatorluğu sınırlarına on sekizinci yüzyılın başlarında girdiği bilinmektedir. Ancak, dönem içerisinde izlenen özgürlükleri kısıtlayıcı ve gazetelere olan önyargı Türkçe yayın yapacak olan gazetelerin ve mecmuaların yayımlanmasını yaklaşık bir yüzyıl daha ertelemiştir. Bu dönemde yayın yapan gazetelerin birçoğu yabancılara, bilhassa da Fransızlara ait olduğu bilinmektedir.

Fransız gazetesi *Annuair des Deux Mondes* gazetesinin 1850 yılında çıkan bir sayısında, Osmanlı İmparatorluğu içerisinde on beş gazetenin yayın yaptığı belirtilmektedir. "*Gazetenin haberine göre, bu yayınların şehirlere göre dağılımı; İstanbul'da 5 Fransızca, 4 İtalyanca, 1 Rumca, 1 Ermenice, İzmir'de 2 Fransızca, 1 Rumca, 1 Ermenice ve 1 Musevi dilinde yayın yapan gazeteler olmak üzere toplam on beştir*" (İskit 2000: 66).

İstanbul'da, Fransızca yayımlanan ilk gazete Fransız elçiliği tarafından çıkarılan *Bullettin des Nouvelles*'tir. Gazetenin ilk yayın tarihi 1795 olarak bilinmektedir. Gazetenin çıkarılış amacı, Fransız devriminin bütün dünyada yaygınlaşmasını sağlamak amaçlıdır. Devrimin, Osmanlı toprakları üzerinde geniş halk kitleleri tarafından anlaşılması planlanmıştır. Fransızların, gazetenin Osmanlı topraklarında yayımlanmasını sağlamak amacıyla baskı makinesi ve matbaa harfleri de gönderdiği bilinmektedir. Dönemin Fransız elçisi Verninac'a teslim edilen makinelerin, Türkçe yazı karakterlerine uygun olmamasından ötürü basılamadığı ancak dönemin basımevi müdüründen bazı tedbirlerin alınmasının istendiği bilinmektedir.

Verninac'tan sonra 1796 yılında Fransız elçisi tayin edilen Aubert-Dubayet'te Fransızca bir gazete kurmak için hazırlıklar yapmıştır. 1796 tarihinde *Gazette Française de Contantinople* adında, "*aylık ve dört sayfalık olarak yayın yapan"* (İnuğur 1982: 167) yeni bir gazete çıkarılmıştır.

Özel günlerde, bu dört sayfanın dışında gazetenin iki sayfalık bir eki de yayımlanmaktadır. Gazetenin çıkarılış amacı dünyadan ve Fransa'dan haberleri, gelişmeleri okuyucularına aktarmaktır. Gazette Française de Contantinople yayınını

iki yıl devam etmiştir. Fransız elçiliği kapatılınca gazete de baskısına 1798 tarihinde son vermiştir.

Fransızca baskı yapan üçüncü gazete *Spectateur Oriental* ismini taşımaktadır. Alexandre Blacque tarafından 1821 tarihinde İzmir'de baskısına başlamıştır. Gazete haftalık olarak çıkarılmış ve başlığının hemen altına "*Edebiyat, Eleştiri ve Ticaret yaprağı*" (İnuğur, 1982: 168) ibaresi eklenmiştir. Gazete haricî haberlere büyük bir önem vermiştir. Özellikle Blacque'nin takip ettiği politika anlayışı, Fransız siyasetine uymadığı için; gazete, Fransız Konsolosluğu tarafından 27 Mart 1824 tarihinde kapatılmıştır.

Gazetenin asıl kapatılış nedeni; Osmanlı İmparatorluğunun yararlarını her şeyden üstün tutması, bunu da tüm dünya devletlerine duyurmak istemesidir. Gazetenin izlemiş olduğu bu siyaset, Fransız yetkilileri kızdırmış, gazete idarehanesine giderek matbaalara ve baskı makinelerine el konulmasına sebep olmuştur. Bu olay, basın tarihimizin ilk gazete baskını olarak bilinmektedir.

Dönemin yayım yapan bir diğer gazetesi ise *Le Smyrneen* (İzmirli) ismini taşımaktadır. 1824 yılında, İzmir'de, Fransızlar tarafından aylık çıkarılmaktadır. İlk dönemlerinde Charles Tricon tarafından 1824 günü yayımlanan bu gazete, daha sonra Roux isminde bir Fransız tüccar tarafından satın alınmış ve baskısına bu şekilde devam etmiştir. Sadece 11 sayı çıkabilen gazete, Osmanlı Devletinin siyasetine uymadığından 1824 tarihinde kapatılmıştır.

Dönemin diğer gazeteleri ise şunlardır:

Le Courrier de Smyrne (İzmir Postası). Alexandre Blacque tarafından, İzmir'de hükümetin desteğiyle çıkan bir gazetedir. Osmanlı Devletinin haklarını yabancı devletlere karşı korumak amacıyla çıkarılmıştır. Gazetenin izlemiş olduğu bu politika Rus ve Fransız büyükelçiliklerinin dikkatini çekmiş, gazetenin kapatılması için çeşitli baskılar uygulanmıştır. Baskılara boyun eğmek durumunda kalan Osmanlı Devleti, Alexandre Blacque hakkında soruşturma açmak durumunda kalmış, bu olayın neticesinde Alexandre Blacque Türk basın tarihinin hakkında kovuşturmaya uğrayan ilk gazetecisi olarak tarihe geçmiştir.

Le Moniteur Ottoman (Osmanlı Gazetesi). 1831 tarihinde II. Mahmut'un isteğiyle İstanbul'da yayımlanan bir gazetedir. Fransızca çıkarılan gazete, yarı resmi bir nitelik taşımaktadır. *Takvim-i Vekayi* gazetesinin çıkarılma hazırlıkları devam ederken yayımlanan *Le Moniteur Ottoman*, Babıâli'nin görüşlerini ve siyasetini yansıtmak amacıyla Fransızca basılmıştır. Bu gazete de yine Alexandre Blacque tarafından yayımlanmıştır.

Le Moniteur Ottoman, *Takvim-i Vekayi*'nin Fransızca çevirisi olarak dikkat çekmektedir. *Takvim-i Vekayi*'de yayımlanan birçok haber, bu gazetede de yayımlanmış, sayfalarında hükümetin görüşlerine geniş yer verilmiştir.

Journal de Smyrne (1833-1915). İzmir'de uzun yıllar yayın yapan bu gazetenin sık sık kapatıldığı bilinmektedir.

Echo de l'Orient (Doğu'nun Yankısı 1838-1866). İzmir'de baskısı yapılan bu gazete, ayda altı baskı yapmıştır.

*Journal de Constantinopl*e (1846-1866). İzmir'de yayımlanmakta olan iki gazete birleşerek İstanbul'da bu simle bir gazete çıkarmışlardır.

La Turque (1866). Bu gazete, *Journal de Constantinople* gazetesinin isim değiştirerek yeni bir biçimde ve günlük olarak çıkarılmış şeklidir. Yani *Journal de Constantinople* gazetesinin devamı niteliğindedir.

Impartial (Tarafsız 1841-1912). İzmir'de yayım yapan bu gazete, ilk zamanlar haftalık çıkarılmış; daha sonra haftada dört defa yayımlanmaya başlamıştır.

La Reforme (1869-1922). Oskar Efendi isminde bir Ermeni tarafından çıkarılmıştır. Önceleri haftada iki defa yayımlanan bu gazete, 1900 yılında Dr. N. Zürükoğlu tarafından satın alınmış ve günlük çıkarılmaya başlanmıştır.

Le Phare du Bosphore (Boğaziçi Feneri 1870-1890). İstanbul'da yayın yapan ve Patrikhane'nin çıkarlarını savunan bir gazetedir. Başyazarı Kriakopulos'tur.

Levent-Herald (1867). Edgar Wittaker tarafından İstanbul'da Fransızca ve İngilizce olarak yayımlanmış bir gazetedir.

Stamboul (İstanbul 1875-1964). 1875 tarihinde İstanbul'da çıkarılmış bir gazetedir.

"Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat döneminde Fransızca olarak yayımlanan diğer gazeteleri ve yayın tarihleri şöyledir:

Presse Orient (Günlük gazetedir. İstanbul, 1849-1854).

Courrier d'Orient (Günlük gazetedir. 1854).

Le Commerce de Constantinople (Ticaret gazetesi).

Revue d'Orient (İzmir 1871)" (İnuğur 1982: 172).

2.2. Türkçe Basın

Osmanlı İmparatorluğunda, gazetelerin ve mecmuaların öneminin anlaşılması ancak II. Mahmut zamanına denk gelmektedir. Yeni ideolojilerin, meydana gelen değişikliklerin anlaşılması ve topluma aktarılabilmesi için gazeteler mühim bir role sahiptir. Tabi bu olgunun anlaşılmasında, toplum içerisindeki okur-yazarlık oranının da etkisi vardır. Batı toplumunun aksine, bizim toplumumuzun basınla tanışması epey geç olmuştur. Tarihsel araştırma metotları içerisinde yer alan sebep-sonuç ilişkisini düşünürsek, gazetelerin ve mecmuaların önemi bir kez daha anlaşılır. Çünkü bir devri anlamak için, o dönemin gazetelerine/mecmualarına göz atmamız yeterli olacaktır.

Böyle bir ortam içerisinde, imparatorluk sınırları içinde yayın yapan ilk Türk gazetesi *Takvim-i Vekayi*'dir. 1 Kasım 1831'de yayımlanan gazete, Türk basın tarihinin başlangıcı olarak sayılmaktadır . "*Bu gazetenin ilk sayısı sekiz sayfa metin, ayrıca iki sayfa da önsöz olarak çıkmış, yazılar genellikle altı ayrı bölümde ele alınmıştır*" (İnuğur 1982: 176). Gazete daha çok devletin bir yayın organı gibidir. Devlet tarafından gerçekleştirilen yeniliklerin, icraatların halk tarafından öğrenilmesi amaçlanmıştır.

Basın tarihimizde yayımlanmaya başlayan ikinci gazete, *Takvim-i Vekayi*'nin çıkmasından dokuz yıl sonra baskısı yapılan *Ceride-i Havadis*'dir. Gazete William Churchill tarafından çıkarılmaktadır. *Ceride-i Havadis* ilk çıktığı yıllarda çok az satılmıştır. Hatta zarar edildiğinden gazete kapatılmıştır. Daha sonra hükümet desteğiyle tekrar çıkarılmaya başlanmıştır. Artık devlet desteğiyle yayımlanmaya başlayan gazete, haftalık çıkmaya başlamıştır. Gazetenin çıkması için devlet,

Churchill'e 2500 kuruşluk maddi yardım yapmıştır. "*Gazetenin özellikleri arasında yurtdışında da muhabirlerinin olması söylenebilir. Yarı resmi bir gazete olarak yayın hayatını devam ettiren Ceride-i Havadis, 27 Eylül 1864 tarihinde 1212. sayısından sonra kapanmıştır*" (Şapolyo 1971: 111).

"*Bu gazetelerden sonra yayın yapan bir diğer gazete ise Veka-i Tıbbiye'dir (1850). Veka-i Tıbbiye, mesleki bir gazetedir*" (Ayata 1996: 20).

Türkiye'de devlet desteği olmaksızın çıkarılan ilk özel gazete *Tercüman-ı Ahval*'dir. Şinasi ve Agâh Efendi'nin çıkardığı bu gazete, yayın hayatına 21 Ekim 1860 tarihinde başlamıştır. Halkın tercümanı anlamına gelen bu gazete, isminden de anlaşılacağı üzere devlet politikasını halka benimsetme kaygısı taşımamış, tamamen halka yönelik çıkarılmıştır. M. Nuri İnuğur, *Tercüman-ı Ahval* gazetesi hakkında şu bilgileri vermektedir: "*Tercüman-ı Ahval'in tam koleksiyonu elde değildir. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nde 792. sayıya kadar olan nüshalar mevcut olup, son sayı 11 Mart 1866 tarihlidir. Gazete 6 Ocak 1866 tarihli 740. sayıya kadar Pazar, Salı ve Perşembe günleri çıkmakta iken bu sayıdan sonra Cuma'dan gayri her gün yayınlandığı anlaşılmaktadır"* (İnuğur 1982: 189-190).

Tercüman-ı Ahval, liberal eğilimli özel bir gazete hüviyetine sahiptir. Türk tpolumunun, sosyo-kültürel yapısından çok; siyasi yönüne etki etmiştir. Toplumun bilinçlenmesine ve halkın siyasal açıdan aydınlatılmasına katkısı büyüktür.

Tercüman-ı Ahval gazetesinden sonra, dünyadaki gelişmeleri okuyucularına anlatmaya çalışan bir diğer yayın organı Münif Efendi'nin çıkardığı *Mecmua-i Fünûn*'dur (1863-1865). Ahmet Hamdi Tanpınar'a göre: "*Mecmua-i Fünûn tam bir mekteptir ve bizde, büyük Fransız ansiklopedisinin on sekizinci asırdaki rolünü oynar. Sadece muhtelif bilgiler değil, onların muhassalası olan muasır ve müsbet görüş ve ayrıca ilim ve felsefe dili, onun vasıtasıyla münakaşa sahasına girer. Daha başından itibaren tarih, kozmografya, coğrafya, ideoloji ve iktisada dair kimisi tefrika, kimisi tek makale yazılar görülür… Nihayet beşinci sayısında bizzat Münif Efendi'nin 'Ehemmiyet- terbiye-i sibyan' adıyla Türkçede modern pedagojiye dair ilk tecrübe olan yazısı çıkar*." (Tanpınar 2003: 181-182).

Mecmua-i Fünûn'dan başka *İber İntibah* ismiyle, kısa süre yayımlanan ve halk tarafından destek görmeyen bir gazete daha çıkarılmıştır.

"*Bu yayın organlarından sonra Türk gazeteciliği tarihinde ilk defa olmak üzere Halet Bey tarafından Salname neşredilmiştir*" (Şapolyo 1971: 113).

Türk gazetecilik tarihinde çıkan ikinci özel gazete *Tasvir-i Efkâr*'dır. Gazete, Şinasi tarafından 27 Haziran 1862'de çıkarılmaya başlanmıştır. Gazetenin en önemli yazıları Şinasi tarafından yazılmıştır. Halkın anlayabilmesi için gazetede sade bir dil kullanıldığı dikkat çekmektedir. Şinasi'nin halkı aydınlatma, zihinlerde çığır açma gibi düşüncelerini göz önünde bulundurduğumuzda; gazetenin halkı aydınlatma adına büyük katkıları olmuştur.

"Tasvir-i Efkâr 850 *sayı çıkmıştır. Şinasi'nin yazıları 465'te sona ermektedir. Çünkü "Şark Meselesi" ismiyle yazdığı makaleler yüzünden yazarlıktan men edilmiştir*" (Şapolyo 1971: 126).

Bunun dışında, *Tasvir-i Efkâr* gazetesinin önemi hakkında M. Nuri İnuğur: "*Ayrıca ilk edebî tartışmalarda bu gazetede olmuştur. Bu nedenle aydınlar tarafından büyük bir ilgi ile takip edilmiştir. Bu tartışmalar iki buçuk ay sürmüş, Şinasi'nin olgun ve anlayışlı tavrıyla kimseyi incitmeden sona ermiştir. Bu tartışmanın basın hayatımızdaki en önemli yanı; basın tarihimizde seviyeli tartışma çığırını açmış olması ve asla tartışma dışına çıkılmamış olmasıdır*" (İnuğur 1982: 194) görüşlerini belirtmektedir.

Tasvir-i Efkâr gazetesinden sonra dikkati çeken bir diğer gazete de Ali Suavi'nin çıkardığı *Muhbir* (1866) gazetesidir. Gazetenin ilk sayısı 1866 yılında çıkmıştır. *Muhbir* gazetesinin tek muharriri Ali Suavi'dir. Gazete, 33. sayısına kadar Ali Suavi'nin kaleme aldığı yazılarla devam etmiştir. Gazete genel anlamda bir fikir hüviyetine sahiptir. Ali Suavi tarafından kaleme alınan eleştiri yazıları yüzünden gazete bir süre kapatılmış, daha sonra yine çıkarılmaya başlanmıştır.

Hemen her toplum gibi Osmanlı toplumu da, basın ve yayın alanında bir düzene geçebilmek için uzun yıllar beklemiştir. 1831 yılında *Takvim-i Vekayi*'nin baskısı yapılmasına rağmen, basın alanı adına o dönem içerisinde herhangi bir hukukî düzenlemeye rastlanılmamaktadır. Sadece harita, kitap basmak gibi

görevlerde bulunan matbaaların; kısa bir süre sonra kitap ve mecmua basmaya başlamalarıyla bu hukukî zorunluluğun ihtiyacı da hissedilmiştir. Tanzimat döneminde basınla ilgili ilk hukukî düzenleme "Matbaalar Nizamnamesi"dir.

15 Şubat 1857'de yürürlüğe giren bu ilk tüzük, sadece kitap ve broşür tarzında yayımı yapılan baskıların sansür edilmesi hükmünü belirtiyordu. Basımevinin sahibi, yeri, makine ve malzemesinin çeşitleri, çalıştıracağı personel sayısı, bu kişilerin kimlikleri bir bildiri ile kayıt altına alınmak zorundaydı. Bu nizamname hükümleri II. Meşrutiyet dönemine, 1908 yılına, kadar yürürlükte kalmıştır.

Basınla ilgili ilk yasaklamaları 1858 tarihli Ceza Kanunu'nda yer alan maddelerde görmemiz mümkündür. Fransız Ceza Kanunu'ndan çeviri yoluyla alınan bu kanunun 138, 139 ve 213. maddeleri ilk yasaklamaları belirlemektedir.

Buna göre sözü geçen kanunun 138. maddesinde yer alan yasaklama şöyle ifade edilmiştir:

"*Devlet-i Âliye'nin emir ve ruhsatıyla açılmış olan matbaalarda saltânâtı seniye ve erbabı hükümet ve tabayı saltânâtı seniyeden olan bir millet aleyhinde gazete veya kitap ve evrakı muzırre tab ve neşrine mütecâsir olan kimselerin iptida bastırmış olduğu şeylerin zatıyla, derecei cürmüne göre matbaası muvakkaten veya bütün bütün kapattırıldıktan sonra on mecidiye altınından elli mecidiye altınına kadar cezayı nakdi ahzolunur*."

139. madde de ise şu ibare yer almaktadır:

"*Adâbı umumiyeye muhalif olarak nazmen ve nesren hezel ve hiciv'e dair şeyleri veyahut edebsizce resim ve tasviri basan ve bastıran ve neşreden kimseden bir mecidiye altınından beş mecidiye altınına kadar cezai nakdi alınır ve yirmi dört saatten bir haftaya kadar hapis olunur.*"

Kanunun 213. maddesinde ise:

"*Basma kâğıt tâlik ve neşriyle yani afiş ve yayın yoluyla, başkalarına asılsız isnatta bulunma fiili yasaklanmıştır.*" (İnuğur 1982: 200-201).

Yukarıdaki maddelerin amacı, 138. madde ile yalnız basımevi sahibi, 139. madde ile hem basımevi sahibi hem de bastıran, 213. madde ile de iftira edenler cezalandırılmaktadır. O dönem içerisinde mevcut yayın yapan gazeteleri göz önünde bulundurduğumuzda bu gazetelerin sayısı hemen hemen on kadardır. Gazete sayısının bu kadar az olmasına rağmen çıkarılan kanunname ile basına sansür uygulanmak amaçlanmıştır. Yenileşmenin tohumları Fransız kökenli olduğu için bu nizamnamede Fransa örnek alınarak yapılmıştır. Avrupa'da basının gücünden etkilenen Osmanlı İmparatorluğu, aynı durumun kendi topraklarında da yaşanmasından çekindiği için bu kanuna ihtiyaç duymuştur. Oysa Avrupa'da basının ilerlemesiyle bizim topraklarımızda ilerlemesi arasında ciddi bir fark bulunmaktadır.

Ancak basına uygulanan sansür bununla da sınırlı kalmamıştır. İstibdadın toplumun her yönüne işlediği bir dönemde, gazetelerde bundan nasibini almıştır. Basına uygulanan diğer bir kararname ise Âli Kararnamesi olarak tarihe geçmiştir. Basının siyasal konularla ilgilenmesinden rahatsız olan hükümet, 27 Mart 1867'de bu kararnameyi yürürlüğe koymuştur. Basın Tüzüğü'nün hükümleri dışında, bu kararname ile, hükümet gazete kapatma yetkisi kazanmış; basına karşı çok ciddi tedbirler alınmıştır. Âli Kararname, geçici olarak çıkarılmasına rağmen 1909'a kadar yürürlükte kalmıştır.

Abdülaziz'den sonra 1876'da tahta geçen Abdülhamid de, kendinden önceki dönemde geçici olarak çıkarıldığı iddia edilen bu kararnameden yararlanarak basına sansür uygulamıştır. 1864 tarihili basın tüzüğünde gazete sansürü maddesi yer almamasına rağmen, 1867 Âli Kararname basın özgürlüğünü tamamen ortadan kaldırmıştır. Bu kararnameye dayanılarak da birçok gazete ve yayınevi kapatılmıştır.

Basına uygulanan bu sansür, devlete karşı yeni bir muhalif grubun doğmasına sebep olmuştur. Memleket içerisinde düşüncelerini açıkça ifade edemeyen aydın ve kalem sahipleri yurtdışına çıkarak faaliyetlerini oradan devam ettirmişlerdir. Çünkü Abdülhamid döneminin istibdatı hemen her alanda kendisini hissettirmektedir. Bu muhalif grubun en güzel örneği de Genç Osmanlılar topluluğudur.

Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde özgürlükçü ve muhalif grupların varlığı hakkında Bernard Lewis şu görüşü belirtmektedir: "*Özgürlükçü ve*

meşrutiyetçi fikirler kuşkusuz Osmanlı İmparatorluğu'nda uzun yıllardır biliniyordu. Açık ve net olmamakla birlikte bu fikirler, Sadık Rıfat Paşa'nın yazılarında kendini göstermiş, Abdülmecid ve Mustafa Reşid Paşa'nın reformları üzerinde kısmi bir etki bırakmıştı… Türkiye'de yönetim eylemlerine yönelik açıkça özgürlükçü bir eleştiri ve anayasal reform programı 1860'larda karşımıza çıkmaktadır. Bu fikirler önceleri Şinasi, Namık Kemal ve arkadaşlarının etrafında ortaya çıkmış ve devrin gazetelerinde biraz ihtiyatlı bir biçimde ifade edilmiştir." (Lewis 2010: 208-209).

Sonuç olarak devrin sosyal ve siyasi hayatı hakkında yukarıda vermiş olduğumuz bilgiler, yenileşme sancıları yaşayan bir imparatorluğun son dönemlerini anlatmaktadır. Batı'nın her anlamda ilerleme kaydettiği alanlarda, bizim bu yeniliklere ayak uydurmakta zorluk çektiğimiz görülmektedir. Düşüncelerin özgürce ifade edilmesi, halkın aydınlatılması yolunda atılmış adımlar, bir şekilde sekteye uğramıştır. Bu durumun sebebi; kimi zaman başta bulunan devlet adamlarının deneyimsizliği, kimi zaman da yazılarını çıkarları doğrultusunda yazan gazetecilerin aldığı tavır olmuştur. Yasakların konulması, yeni kararnamelerin çıkarılması bu durumu engellemediği gibi; devlete muhalif kesimlerinde bir araya gelerek çatışmaların artmasına sebebiyet vermiştir. Yeniliklerin benimsenmesi kadar, yasakların ortaya çıkmasında yine Batı'dan aldığımız yanlış ve toplumumuza uygun olmayan düşünce anlayışının etkisi inkâr edilemez.

SİSTEMATİK İNDEKS

SAYI: 443, CİLT: 18, 26 AĞUSTOS 1315 (1899)

SAYFA ARALIĞI: 1-16

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Kemal [AKÜNAL]	*Cezâ-yı Peyman*	6-7
İbrahim Cehdi	*Zıll-i Metrûk*	6
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	13-14
Mehmet Rauf	*Telakki*	7-9
Faik Ali [OZANSOY]	*Balıkçıl*	6
Safveti Ziya	*Küçük Hikâye: Bir Sergüzeşt*	9-12
Abdülhak Hamit [TARHAN]	*Sahaif-i Bedayi: Finten'den*	2-3
Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle)	*Senin Yerinde*	7
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*Ada Kayık Yarışması*	4-6
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	15-16

SAYI: 444, CİLT: 18, 2 EYLÜL 1315 (1899)

SAYFA ARALIĞI: 17-32

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Samim	*Tahte'l-bahr Müteharrik Torpidoları*	21-22
Ahmet Kemal [AKÜNAL]	*Sabaha Karşı*	22-23
İsmail Safa	*Öksüz Ahmet*	20
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	29-30
Kadri	*Lüksfer Menşurları*	28
Faik Ali [OZANSOY]	*Bir Hüsn-i Nev Tesettüre Karşı*	23
Abdülhak Hamit [TARHAN]	*Sahaif-i Bedayi: Finten'den*	18-19
Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle)	*Resmini Yaparken*	23
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	31-32
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Allahu Ekber/Fatih Camii'nde*	23-24
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Harp ve Sulh -V- Mütâlaât-ı Meşâhir*	24-27

SAYI: 445, CİLT: 18, 9 EYLÜL 1315 (1899)

SAYFA ARALIĞI: 33-48

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	44-45
Kadri	*Amd-ı İşret*	42-43
Mehmet Rauf	*Bizde Roman*	38-42
Faik Ali [OZANSOY]	*Hüsn-i Mahzun*	35
Faik Ali [OZANSOY]	*İnfiâlât-ı Marîzâne*	35
Hüseyin Daniş [PEDRAM]	*Tedkikat-ı Edebîyye: Şeyh Sadi*	35-38
Ahmet Reşit [REY]	*Nigâh-ı Pür-Heycan*	35
Abdülhak Hamit [TARHAN]	*Sahaif-i Bedayi: Finten'den*	34
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	46-48

SAYI: 446, CİLT: 18, 16 EYLÜL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 49-64

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	61-62
Hüseyin Daniş [PEDRAM]	*Tedkikat-ı Edebîyye: Şeyh Sadi*	57-58
Abdülhak Hamit [TARHAN]	*Sahaif-i Bedayi: Finten'den*	50-51
Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle)	*Hiçten Teselli*	58
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*İstanbul Postası*	59
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	63-64
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Dreyfus Meselesi*	52-56

SAYI: 447, CİLT: 18, 23 EYLÜL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 65-80

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ali Sair	*Mehtaba Karşı*	74
Cenab Şahabettin	*Diyojen'e*	74
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	77-78
Kadri	*Musahabe-i Fenniye: Renklerin Sahte Te'siri –Tedaî Bala-Levan*	66-67
Mehmet Rauf	*İngiliz Şairleri: Tennyson*	67-71
Hüseyin Daniş [PEDRAM]	*Tedkikat-ı Edebîyye: Şeyh Sadi*	74-76
Tevfik Fikret	*Heykel-i Say*	74
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	79-80
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Hayat-ı Hakikiye Sahifeleri: Seferis*	74

SAYI: 448, CİLT: 18, 30 EYLÜL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 81-96

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 1*	90-92
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 1: Müverrih-i Fâzıl Mösyö Gabriel Monod*	84-86
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	93-94
M. İrfan	*Musahabe-i Fenniye: Yeni Mikroplar*	82-83
Hüseyin Daniş [PEDRAM]	*Tedkikat-ı Edebîyye: Şeyh Sadi*	86-87
Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle)	*Bir Tablo İçin*	83
Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle)	*Güzelliğin*	83-84
Tevfik Fikret	*Kahkaha-i Ye's*	84
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	95-96

SAYI: 449, CİLT: 18, 7 TEŞRİN-İ EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 97-112

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 2*	103-108
Ahmet Kemal [AKÜNAL]	*Hastalığımda*	101-102
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	109-110
M(ensi)	*Musahabe-i Fenniye*	98-101
Hüseyin Daniş [PEDRAM]	*Tedkikat-ı Edebîyye: Şeyh Sadi*	101-102
Tevfik Fikret	*Berîd-i Ümîd*	103
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	111-112

SAYI: 450, CİLT 18, 14 TEŞRİN-İ EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 113-128

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 2: Paul Margueritte ve Gabriel D'Annunzio-Af Nazariyyesi*	119-123
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	125-126
Mehmet Rauf	*Tennyson'un Eserleri/Küçük Şiirler*	117-119
Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]	*Üçüncü Mektup: Saçlar*	114-116
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	127-128

SAYI: 451, CİLT: 18, 21 TEŞRİN-İ EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 129-144

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 3*	134-139
Ferit (Dar-ü'l-muallimin Muallimlerinden)	*Transuval Meselesi*	130-134
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	141-142
Tevfik Fikret	*Bir Mukaddime*	134
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	143-144
İmzasız	*Resimlerimiz: Almanya'da Yeni Piyade Mitralyözleri*	139

SAYI: 452, CİLT: 18, 27 TEŞRİN-İ EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 145-160

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	155-158
Mehmet Rauf	*Tedkikat-ı Edebîyye: Emile Zola'nın Son Romanı Fecondite*	149-154
M(ensi)	*Musahabe-i Fenniye*	146-147
Faik Ali [OZANSOY] (Zâhir müstear ismiyle)	*Maziye Doğru*	147
Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle)	*Çeşme Başında*	148
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	159-160

SAYI: 453, CİLT: 18, 4 TEŞRİN-İ SANİ 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 161-176

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye: Musahabe-i Tarihîyye Tafsilat-ı Heyet Mecmua-Vaka-yı Tarih Fen ve Sanat*	162-166
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	173-174
Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]	*Hasbihal: Ah Şu Erkekler Ah!..*	166-167
Faik Ali [OZANSOY] (Zâhir müstear ismiyle)	*Hasbihal*	162
Tevfik Fikret	*Berahime*	162
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	175-176
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Küçük Hikâye: Gelin*	167-171
Yusuf Ziya	*Makale-i Askeriyye: Süvariler ve Askerî Velespitleri*	171-172

SAYI: 454, CİLT: 18, 11 TEŞRİN-İ SANİ 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 177-192

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 2: Hakkun Darül*	185-188
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	189-190
Kadri	*Musahabe-i Fenniye*	180-182
M(ahmut) Sadık	*Son Mektup*	183-185
Faik Ali [OZANSOY]	*Hâfâyâ-yı Leyal-3: Bir Şeb-i Mazi*	182
Abdülhak Hamit [TARHAN]	*Sahaif-i Bedayi: Finten'den*	178-179
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	191-192
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Gözlerin*	182-183

SAYI: 455, CİLT: 18, 18 TEŞRİN-İ SANİ, 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 193-208

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 3: Mösyö K. De Martines*	199-203
Ahmet Şuayb	*Musahabe-i Edebîyye*	194-197
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	205-206
Kadri	*Küçük Hikâye: Gıdaklar*	198-199
Faik Ali [OZANSOY] (Zâhir müstear ismiyle)	*İbtisam*	197
Seher	*Yapyalnız*	197-198
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	207-208
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Ahmet Remzi*	203-204

SAYI: 456, CİLT: 18, 25 TEŞRİN-İ SANİ 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 209-224

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	221-222
Kadri	*Tedkikat-ı Edebîyye: Coppee'nin Şiirleri*	218-220
M(ahmut) Sadık	*Musahabe-i Fenniye*	210-213
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	223-224
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Amerika Hayatı: Nişanlanma ve Evlenme*	213-218

SAYI: 457, CİLT: 18, 2 KANUN-I EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 225-240

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 4: Emile Zola ve Âsârı*	228-232
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	237-238
İbrahim Cehdi	*Müstezad-ı Eş'arım*	232
M(ahmut) Sadık	*Musahabe-i Fenniye*	226-228
Faik Ali [OZANSOY] (Zâhir müstear ismiyle)	*Kardeşimin Çocuğu İçin*	232
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	239-240
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Amerika Hayatı: Amerikalıların Evdeki ve Seyahatteki Hâlleri*	233-236

SAYI: 458, CİLT: 18, 7 KANUN-I EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 241-256

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 4: Emile Zola ve Âsârı*	246-247
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	253-254
M(ahmut) Sadık	*Musahabe-i Fenniye*	242-243
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*Padişahım Çok Yaşa*	241
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	255-256
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Amerika Hayatı: Hayat Bu Mudur?*	247-252

SAYI: 459, CİLT: 18, 16 KANUN-I EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 257-272

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 4: Emile Zola ve Âsârı*	262-266
Besim Ömer [AKALIN]	*İspirto Belası ve Dâ-ül-Küûl*	258-262
İbrahim Cehdi	*Bayrın*	262
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	269-270
Faik Ali [OZANSOY]	*İbtilâ-yı Hayat*	262
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	271-272
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Amerika Hayatı: Fikr-i İştirak*	266-268

SAYI: 460, CİLT: 18, 23 KANUN-I EVVEL 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 273-288

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat*	275-284
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	285-286
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*İstanbul Postası*	274-275
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	287-288

SAYI: 461, CİLT: 18, 30 KANUN-I EVVEL 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 289-304

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 3: İktisat*	291-298
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	301-302
Faik Ali [OZANSOY]	*Belki*	291
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*İstanbul Postası*	290
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	303-304
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Amerika Hayatı: Hayat-ı Fikrîye*	298-300

SAYI: 462, CİLT: 18, 6 KANUN-I SANİ 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 305-320

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
A(yın) Naci	*Peri-i Seher*	308
Ahmet Şuayb	*Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 3: İktisat*	309-311
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	317-318
Kadri	*Mütenevvia: Paris'in 1900 Sergisinde*	314-316
Seher	*Küçük Hikâye: Kompartımanda*	311-313
Süleyman Nesib	*Heyhat*	308
Şemsettin Sami	*Kâmus-i Türkî ve Kâmus-i Arabî*	306-308
Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle)	*Şekva-yı Firak*	308-309
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	319-320

SAYI: 463, CİLT: 18, 13 KANUN-I SANİ 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 321-336

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 5: Ernest Lavisse ve Büyük Frederic*	327-331
İbrahim Muhyiddin	*Makale-i Askeriye: İngilizlerin Afrika-yı Cenûbîdeki Mağlubiyetlerinin Esbâbı*	322-323
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	333-334
Kadri	*Mütenevvia: Altın ve Gümüş*	331-332
Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]	*Küçük Hikâye: Ramazan İçinde Bayram*	325-327
Faik Ali [OZANSOY]	*Bir Hüsn-i Gâib*	323
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*İstanbul Postası*	324
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	335-336

SAYI: 464, CİLT: 18, 20 KANUN-I SANİ 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 337-352

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 5: Ernest Lavisse ve Büyük Frederic*	343-348
Besim Ömer [AKALIN]	*Makale-i Sıhhiyye: Dimağ ve Kalp-Kalbin Hıfz-ı Sıhhisi*	338-340
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	349-350
Faik Ali [OZANSOY]	*Felsefelerim*	343
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	351-352
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Küçük Hikâye: Santuz*	340-343

SAYI: 465, CİLT: 18, 27 KANUN-I SANİ 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 353-368

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 6*	358-364
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	365-366
Mehmet Rauf	*İfşâât-ı Edebîyye: Rübâb-ı Şikeste'nin İntişarı Münasebetiyle*	354-358
Hüseyin Siret [ÖZSEVER]	*Karıma*	354
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	367-368

SAYI: 466, CİLT: 18, 3 ŞUBAT 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 369-384

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 7*	370-381
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	382
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	383-384
Mehmet Emin [YURDAKUL]	*Göz Yaşım*	370

SAYI: 467, CİLT: 18, 10 ŞUBAT 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 385-400

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 4: İngiltere Usul-i Cezâiyesi*	389-396
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Elvah-ı Tabiatten 12: Misafirim*	386
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	397-398
Hüseyin Siret [ÖZSEVER]	*Çiçekler: Menekşe*	386
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	399-400
Hüseyin Cahit [YALÇIN]	*Küçük Hikâye: Dilenci*	386-389

SAYI: 468, CİLT: 18, 17 ŞUBAT 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 401-416

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 6: Paul Deschanel ve Âsârı*	405-407
Ahmet Şuayb	*Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 4: İngiltere Usul-i Cezâiyesi*	407-410
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Târik-i İşret*	404
İbrahim Cehdi	*İncimâd-ı Şebâb*	402
Kadri	*Transuval Meselesi ve İngiltere'de İânet-i Askeri*	402-403
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	411-412
Faik Ali [OZANSOY]	*Bir Merhume İçin*	402
Seher	*Hayal-i Visal*	402
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	413-414

SAYI: 469, CİLT: 19, 24 ŞUBAT 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 1-16

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
A(yın) Naci	*Hüsn-i Medfun*	6
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 6: Paul Deschanel ve Âsârı*	7-12
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Elvâh-ı Tabiattan 13*	6
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	13-14
Faik Ali [OZANSOY]	*Matmazel L. A(yın)*	12
Tevfik Fikret	*Zavallı Nijad*	2-3
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*İfade-i Mahsus Servet-i Fünûn'un Onuncu Sene-i İntişarı*	1-2
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	15-16

SAYI: 470, CİLT: 19, 2 MART 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 17-32

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 7: İlm-i İktisat, Muharriri Mahmut Cavit Bey, Cilt 2, İstanbul, "Mihran" Matbuası, 1315*	25-28
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Beethoven*	18
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	29-30
Mehmet Rauf	*Aşka Dair: Medhal*	22-25
M. Sadi	*Onun Sesi*	18
Faik Ali [OZANSOY]	*Onun Gözleri*	18
Faik Ali [OZANSOY]	*Mütercim Sahifeler: Guy De Maupassant*	18-22
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	31-32
Mehmet Emin [YURDAKUL]	*Çiçekçiğim*	18

SAYI: 471, CİLT: 19, 9 MART 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 33-48

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 7: İlm-i İktisat, Muharriri Mahmut Cavit Bey, Cilt 2, İstanbul, "Mihran" Matbuası, 1315*	35-42
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Elvâh-ı Tabiattan 14*	34
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	45-46
Faik Ali [OZANSOY]	*Senelerden Sonra*	34
Faik Ali [OZANSOY] (Zâhir müstearıyla)	*Küçük Hikâye: Bir Gece*	42-44
Seher	*Leyl-i Zifaf*	34
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	47-48

SAYI: 472, CİLT: 19, 16 MART 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 49-64

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 7: İlm-i İktisat, Muharriri Mahmut Cavit Bey, Cilt 2, İstanbul, "Mihran" Matbuası, 1315*	58-59
Fahir	*O Kadar Saf*	50
İmzasız	*Şundan Bundan*	59
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	60-62
Kadri	*Mebahis-i Mütenevvia: Mesele-i Mev'ide*	54-58
Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]	*Hasbıhal: Yeğenim*	51-54
Faik Ali [OZANSOY]	*Dicle Hatıralarından*	50
Seher	*Aşk-ı Mahrum*	50
Seher	*Yazılarıma Karşı*	51
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	63-64

SAYI: 473, CİLT: 19, 23 MART 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 65-80

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı*	70-75
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Vapur*	66
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Elvâh-ı Tabiattan 15*	67
İmzasız	*Şundan Bundan*	75
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	76-78
Mehmet Rauf	*Aşka Dair 1: Aşklar*	67-70
Mehmet Sadi	*İstiyorum ki*	67
Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle)	*Bir Hicran-ı Muvakkatten Sonra*	67
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*Ziyâ-yı Müessif: Merhum Atâullah Paşa*	70
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	79-80

SAYI: 474, CİLT: 19, 30 MART 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 81-96

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı 2, Flaubert'in Tabiatı*	85-91
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Elvâh-ı Tabiattan 17: Göksu Deresi*	82
İmzasız	*Gazi Osman Paşa'nın Vefatı*	83
İmzasız	*Resimlerimiz*	84
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	92-94
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	95-96

SAYI: 475, CİLT: 19, 6 NİSAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 97-112

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı 2, Flaubert'in Tabiatı*	105-107
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Paris Meşher-i Umumisi: Resm-i Güşâd*	98
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	108-110
Kadri	*Mebahis-i Mütenevvia: Paris Sergisi Münasebetiyle*	99-101
Mehmet Rauf	*Aşka Dair 2: Asıl Âşıklar*	101-103
Faik Ali [OZANSOY]	*Matmazel L(am) E(lif)*	98
Faik Ali [OZANSOY]	*Aşk Hayali*	98
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	111-112

SAYI: 476, CİLT: 19, 13 NİSAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 113-128

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı 3, Nazariyât-ı Edebîyyesi ve Felsefesi*	118-123
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Son Buse*	114
İmzasız	*Resimlerimiz*	123
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	124-126
Hüseyin Siret [ÖZSEVER]	*Çiçekler: Manolya*	130
Tevfik Fikret	*Musahabe-i Edebîyye 60: Romanların Tesiri*	115-118
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	127-128

SAYI: 477, CİLT: 19, 20 NİSAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 129-144

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı 3, Nazariyât-ı Edebîyyesi ve Felsefesi*	134-139
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Kayıkçı*	130
İbrahim Cehdi	*Bir Şarkı*	130
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	140-142
Mehmet Rauf	*Aşka Dair 3: Metresler*	131-134
Faik Ali [OZANSOY]	*Rehâvet Hissi*	130
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	143-144

SAYI: 478, CİLT: 19, 27 NİSAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 145-160

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Besim Ömer [AKALIN] (B. A(yın) müstear ismiyle)	*Musahabe-i Sıhhiye: Karahumma Hastalığının Tezâyüdü ve Sarik Ehemmiyeti*	147-148
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı 3, Nazariyât-ı Edebîyyesi ve Felsefesi*	148-154
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Elvâh-ı Tabiattan 18: İki Der-Dest*	146
İmzasız	*Mütenevvia: Saç*	154-155
İmzasız	*Renkli Levhalar*	155
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	156-158
Mehmet Sadi	*Yâd-ı Mazi*	146
Faik Ali [OZANSOY]	*Bir Müsâmere-i Edebîye Hatırası*	146
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	159-160

SAYI: 479, CİLT: 19, 4 MAYIS 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 161-176

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 8*	166-171
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Fotoğraf Karşısında*	162
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Yeni Beyler*	162
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	172-174
Mehmet Rauf	*Aşka Dair 4: Flörtler*	163-166
Ahmet Reşit [REY] (H. Nazım müstear ismiyle)	*Feryat*	162
Halit Ziya [UŞAKLIGİL]	*Aşk-ı Memnu*	175-176

SAYI: 480, CİLT: 19, 11 MAYIS 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 177-192

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Samim	*Küçük Hikâye: Bir Valide*	186-189
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 8*	183-186
Besim Ömer [AKALIN] (B. A(yın) müstear ismiyle)	*Bir Damla Su*	181-182
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Yeni Beyler 2*	178
Fahir	*Mâzî-i Âmâlim*	178
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	190-192
Mehmet Rauf	*Resimlerimiz: John Ruskin*	179-181
Mehmet Sadi	*Safahat-ı Hissiyat*	178
Seher	*Soluk Çiçek*	178

SAYI: 481, CİLT: 19, 18 MAYIS 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 193-208

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 8*	200-202
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Hamal*	194
İmzasız	*Hayal-i Şiirim*	194
İmzasız	*Resimlerimiz*	204-205
Hüseyin Kâzım [Kadri]	*Bağlar Arasında*	206-208
Mehmet Rauf	*Küçük Hikâye: Ana Kız*	202-204
Mehmet Rauf	*Elvah-ı Muhabbetten: Birbirimiz İçin*	194
Mehmet Rauf [(M. R. müstearıyla]	*Tedkikat-ı Edebîyye: Ibsen'in Bir Eseri*	195-199
Ahmet Reşit [REY] (H. Nazım müstear ismiyle)	*Fakat Heyhat*	194
Seher	*Mûsikî-i Ruh*	194

SAYI: 482, CİLT: 19, 25 MAYIS 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 209-224

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Musahabe-i Edebîyye 61: Son Yazılar*	211-218
Besim Ömer [AKALIN] (B. A(yın) müstear ismiyle)	*Makale-i Sıhhiye: Veba-Tavâin*	218-221
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Yeni Beyler 3*	210
Fahir	*Nâ-Dem Sevda*	210
Mehmet Rauf	*Eylül*	222-224
Seher	*Gözleriniz*	210
Süleyman Nesib	*Peyâm-ı Dur-a-Dur*	210

SAYI: 483, CİLT: 19, 1 HAZİRAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 225-240

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Besim Ömer [AKALIN] (B. A(yın) müstear ismiyle)	*Makale-i Sıhhiye: Veba-Tavâin*	226-237
Mehmet Rauf	*Eylül*	238-240
Faik Ali [OZANSOY]	*Gurub*	237
Süleyman Nesib	*Kadınlığa Dair*	237

SAYI: 484, CİLT: 19, 8 HAZİRAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 241-256

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 9*	246-253
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 9: Alman Tarih-nüvisi Meşhur Niebühr*	242-246
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Böğürtlen*	244
Mehmet Rauf	*Eylül*	254-256

SAYI: 485, CİLT: 19, 15 HAZİRAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 257-272

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
A(yın) Naci	*Sensiz Güzelliklere*	258
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 9*	263-267
Ahmet Şuayb	*Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 6: Avusturya'nın Fenn-i Telif ve Tasnif-i Layiha Kanunîyesi*	259-263
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Yeni Beyler 4*	258
İmzasız	*Mütenevvia*	263-267
Mehmet Rauf	*Eylül*	270-272
Faik Ali [OZANSOY]	*Gözlerinden Bir Gölge*	258
Hüseyin Siret [ÖZSEVER]	*Bülbül*	258
Süleyman Nesib	*Peyam-ı Davet*	258
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*Mai Düş*	269

SAYI: 486, CİLT: 19, 22 HAZİRAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 273-288

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 9*	282-283
Ahmet Şuayb	*Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 7: İngiltere'de Ticaret*	274-281
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Yeni Beyler 5*	274
İmzasız	*Mütenevvia*	283
Mehmet Rauf	*Eylül*	286-288
Faik Ali [OZANSOY]	*Müstesna Geceler*	274
Seher	*Neşide-i Izdırap*	274
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*Mai Düş*	284-285

SAYI: 487, CİLT: 19, 29 HAZİRAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 289-304

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 10: Alman Tarih-nüvislerinden Muallim Ranke*	290-294
Ali Ekrem [BOLAYIR]	*Timsal-i Ümit*	290
Kadri	*Küçük Hikâye: Bir İzdivaç*	298-301
Mehmet Rauf	*Aşka Dair 5: Bugünkü Saadetler-1-Kâr ve Zarar*	294-298
Mehmet Rauf	*Eylül*	302-304
Mehmet Emin [YURDAKUL]	*Kibritçi Kız*	300

SAYI: 488, CİLT: 19, 6 TEMMUZ 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 305-320

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
A(yın) Naci	*Aşiyan-ı Hayal*	306
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 10: Alman Tarih-nüvislerinden Muallim Ranke*	314-316
Ahmet Şuayb	*Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 8: İngiltere'de Terbiye-i Maddiyye ve Maneviye*	310-313
İmzasız	*Kadınlara ve Aşka Dair*	306
İmzasız	*Mütenevvia*	320
Mehmet Rauf	*Aşka Dair 6: Bugünkü Saadetler 2-Kıskançlık, -Heves-Kalp-Dimağ*	307-309
Mehmet Rauf	*Eylül*	318-320
Seher	*Rüyâ-yı Şûh*	306
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*Mai Düş*	316-317

SAYI: 489, CİLT: 19, 13 TEMMUZ 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 321-336

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
A(yın) Naci	*Onun Mezarı*	322
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 11: Paul Hervieu ve Âsârı*	323-330
İbrahim Cehdi	*Fecr-i Telakki*	322
Kadri	*Mütenevvia: Japon Kadınları*	330-333
Mehmet Rauf	*Eylül*	335-336
Mehmet Sadi	*Verem*	322
Faik Ali [OZANSOY]	*Mehtap*	322
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*Mai Düş*	333-334

SAYI: 490, CİLT: 19, 20 TEMMUZ 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 353-368

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
A(yın) Naci	*Beyaz Gece*	338
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 12: Mösyö Gabriel Hanotaux ve Kardinal Richelieu*	338-342
İmzasız	*Lisan-ı Umumi: Mai Lisan*	346-347
Kadri	*Mütenevvia: Japon Kadınları*	342-346
Mehmet Rauf	*Eylül*	349-352
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*Mai Düş*	347-348

SAYI: 491, CİLT: 19, 27 TEMMUZ 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 353-368

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 10*	359-362
İmzasız	*Resimlerimiz: Sinop Şehri ve Limanı*	362-364
Kadri	*Musahabe-i Fenniye*	354-356
Mehmet Rauf	*Eylül*	366-368
Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]	*Zevk-i Hayal*	356-358
Seher	*Babama*	354
Ahmet İhsan [TOKGÖZ]	*Mai Düş*	365

SAYI: 492, CİLT: 19, 3 AĞUSTOS 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 369-384

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Esmar-ı Matbuat 10*	381-382
Ahmet Şuayb	*Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 9: İsveç ve Norveç*	376-381
Kadri	*Mütenevvia*	374-375
Mehmet Rauf	*Eylül*	383-384
Safveti Ziya	*Bir Tesadüf*	370-374

SAYI: 493, CİLT: 19, 10 AĞUSTOS 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 385-400

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
Ahmet Şuayb	*Hayat ve Kitaplar 13: Şimdiki Prusya'nın Suret-i Teşkili*	394-398
Mehmet Rauf	*Eylül*	399-400
Faik Ali [OZANSOY]	*Bir Hicran*	386
Safveti Ziya	*Bir Tesadüf*	386-394
Süleyman Nesib	*Gözlerine Dair*	386

SAYI: 494, CİLT: 19, 19 AĞUSTOS 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 401-424

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	*Padişahım Çok Yaşa: Tebrik ve Râ*	401-403
İmzasız	*Tebcil-i Müesser Celile-i Hazreti Hilâfet-Penâhi*	404-408
İmzasız	*Kaside-i Tebrikiye*	408-410
İmzasız	*Musahabe-i Fenniye*	411-417
Mehmet Rauf	*Eylül*	418-424

SUPPLEMENT POLITIQUE

SAYI: 443, CİLT: 18, 26 AĞUTOS 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 1-8

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	1
İmzasız	Tevcihat	1-4
İmzasız	Dâhiliye	4-5
İmzasız	Hariciye	6
Süleyman Vahit	Matbuatımıza Mahsus Telgraf	6
İmzasız	Paris Borsası	6

SAYI: 444, CİLT: 18, 2 EYLÜL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 9-16

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	9
İmzasız	Tevcihat	9-12
İmzasız	Dâhiliye	12-13
İmzasız	Hariciye	14
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	12
İmzasız	Dreyfus Muhakemesi	13-14

SAYI: 445, CİLT: 18, 9 EYLÜL 1315 (1899

SAYFA ARALIĞI: 17-24

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	17
İmzasız	Tevcihat	17-20
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	20
İmzasız	Dâhiliye	20
İmzasız	Dreyfus Meselesi	20-21

SAYI: 446, CİLT: 18, 16 EYLÜL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 25-32

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	25
İmzasız	Tevcihat	25-27
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	27
İmzasız	Dâhiliye	27-28
İmzasız	Hariciye	27-28
İmzasız	Bir Zabitin Sergüzeşti	29

SAYI: 447, CİLT: 18, 23 EYLÜL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 33-40

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	33
İmzasız	Tevcihat	33-34
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	34
İmzasız	Dâhiliye	34-36
İmzasız	Transuval Meselesi	36
İmzasız	Hariciye	36

SAYI: 448, CİLT: 18, 30 EYLÜL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 41-48

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	41
İmzasız	Tevcihat	41-42
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	42
İmzasız	Dâhiliye	42-44
İmzasız	Vefayat	45
İmzasız	Hariciye	45

SAYI: 449, CİLT: 18, 7 TEŞRİN-İ EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 49-56

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	49
İmzasız	Tevcihat	49-50
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	50-51
İmzasız	Dâhiliye	51-52
İmzasız	Hariciye	52
İmzasız	İngiltere Transuval Muharebesi	52-53
İmzasız	Bir Aşçının Sergüzeşti	53
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	53

SAYI: 450, CİLT: 18, 14 TEŞRİN-İ EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 57-64

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	57
İmzasız	Tevcihat	57-58
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	58
İmzasız	Dâhiliye	58-60
İmzasız	Vefayat	60
İmzasız	Hariciye	60-61

SAYI: 451, CİLT: 18, 21 TEŞRİN-İ EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 65-72

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	65
İmzasız	Tevcihat	65-66
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	66
İmzasız	Dâhiliye	67-68
İmzasız	Vefayat	68
İmzasız	Hariciye	68-70

SAYI: 452, CİLT: 18, 27 TEŞRİN-İ EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 73-80

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	73
İmzasız	Tevcihat	73-75
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	75
İmzasız	Dâhiliye	75
İmzasız	Vefayat	75
İmzasız	İngiltere Transuval Muharebesi	75-76
İmzasız	Hariciye	76-77

SAYI: 453, CİLT: 18, 4 TEŞRİN-İ SANİ 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 81-88

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	81
İmzasız	Tevcihat	81-84
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	84
İmzasız	Dâhiliye	84-86
İmzasız	Osmanlı Operat Tiyatrosu	86
İmzasız	Hariciye	87

SAYI: 454, CİLT: 18, 11 TEŞRİN-İ SANİ 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 89-96

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	89
İmzasız	Tevcihat	89-92
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	92
İmzasız	Dâhiliye	93-94
İmzasız	Vefayat	95
İmzasız	Hariciye	95-96

SAYI: 455, CİLT: 18, 18 TEŞRİN-İ SANİ 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 97-104

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	97
İmzasız	Tevcihat	97-99
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	99-100
İmzasız	Dâhiliye	100-102
İmzasız	Hariciye	102-103

SAYI: 456, CİLT: 18, 25 TEŞRİN-İ SANİ 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 105-112

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	105
İmzasız	Tevcihat	105-107
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	107
İmzasız	Dâhiliye	107-109
İmzasız	Hariciye	110-111
İmzasız	Bir Panorama	111

SAYI: 457, CİLT: 18, 2 KANUN-I EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 113-120

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	113
İmzasız	Tevcihat	113-115
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	115
İmzasız	Dâhiliye	115-116
İmzasız	Hariciye	116-118

SAYI: 458, CİLT: 18, 7 KANUN-I EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 121-128

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	121
İmzasız	Tevcihat	121-122
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	122
İmzasız	Dâhiliye	122-124
İmzasız	Hariciye	124

SAYI: 459, CİLT: 18, 16 KANUN-I EVVEL 1315, (1899)

SAYFA ARALIĞI: 129-136

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	129
İmzasız	Tevcihat	129-131
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	131
İmzasız	Dâhiliye	131-133
İmzasız	Vefayat	133
İmzasız	Hariciye	133-134

SAYI: 460, CİLT: 18, 23 KANUN-I EVVEL 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 137-144

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	137
İmzasız	Tevcihat	137-139
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	139
İmzasız	Dâhiliye	139-141
İmzasız	Hariciye	141

SAYI: 461, CİLT: 18, 30 KANUN-I EVVEL 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 145-152

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	145
İmzasız	Tevcihat	145-146
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	146
İmzasız	Dâhiliye	146-147
İmzasız	Vefayat	147-148
İmzasız	Hariciye	148

SAYI: 462, CİLT: 18, 6 KANUN-I SANİ 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 153-160

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	153
İmzasız	Ziyaret-i Hırka-i Saadet Alayı ve Alası	153
İmzasız	Tevcihat	154-156
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	156
İmzasız	Dâhiliye	156-157

SAYI: 463, CİLT: 18, 13 KANUN-I SANİ 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 161-168

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	161
İmzasız	Tevcihat	161-163
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	163
İmzasız	Dâhiliye	163-164
İmzasız	Hariciye	164-165

SAYI: 464, CİLT: 18, 20 KANUN-I SANİ 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 169-176

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	169
İmzasız	Leyle-i Mukaddese Kadar Ala-yı Şevket İntiması	169
İmzasız	Tevcihat	169-171
İmzasız	Dâhiliye	171-172
İmzasız	Hariciye	172

SAYI: 465, CİLT: 18, 27 KANUN-I SANİ 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 177-184

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Iyd-ı Said Fütûr Alayı Mali İhtivası	177
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	177-178
İmzasız	Tevcihat	178-180
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	180
İmzasız	Dâhiliye	180-181
İmzasız	Hariciye	181-182
İmzasız	Cihan Pehlivanı Kara Ahmet	181

SAYI: 466, CİLT: 18, 3 ŞUBAT 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 185-192

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	185
İmzasız	Tevcihat	185-187
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	187
İmzasız	Dâhiliye	187-189
İmzasız	Vefayat	189
İmzasız	Hariciye	189

SAYI: 467, CİLT: 18, 10 ŞUBAT 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 193-200

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	193
İmzasız	Tevcihat	193-195
İmzasız	Dâhiliye	195
İmzasız	Vefayat	196
İmzasız	Hariciye	197-198

SAYI: 468, CİLT: 18, 17 ŞUBAT 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 201-208

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	201
İmzasız	Tevcihat	201-203
İmzasız	Dâhiliye	203-204
İmzasız	Hariciye	204

SAYI: 469, CİLT: 19, 24 ŞUBAT 1315, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 1-8

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	1
İmzasız	Tevcihat	1-3
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	3
İmzasız	Dâhiliye	4
İmzasız	Hariciye	4
İmzasız	Filib Efendi'nin Vefatı	4

SAYI: 470, CİLT: 19, 2 MART 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 9-16

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	9
İmzasız	Tevcihat	9-11
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	11
İmzasız	Dâhiliye	12
İmzasız	Hariciye	12
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	12

SAYI: 471, CİLT: 19, 9 MART 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 17-24

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	17
İmzasız	İhtar-ı Mühim	17
İmzasız	Tevcihat	17-19
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	19-20
İmzasız	Dâhiliye	20
İmzasız	Hariciye	20-21

SAYI: 472, CİLT: 19, 16 MART 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 25-32

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	25
İmzasız	İhtar-ı Mühim	25
İmzasız	Tevcihat	25-26
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	26
İmzasız	Dâhiliye	26-28
İmzasız	Vefayat	28
İmzasız	Hariciye	28-29
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	29

SAYI: 473, CİLT: 19, 23 MART 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 33-40

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	33
İmzasız	İhtar-ı Mühim	33
İmzasız	Tevcihat	33-35
İmzasız	Dâhiliye	35-36
İmzasız	İngiltere Transuval Muharebesi	36
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	36

SAYI: 474, CİLT: 19, 30 MART 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 41-48

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	41
İmzasız	Iyd-ı Said İzahı Alayı Mali İhtivası	41
İmzasız	İhtar-ı Mühim	42
İmzasız	Tevcihat	42-44
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	44
İmzasız	Dâhiliye	44-45
İmzasız	Hariciye	45

SAYI: 475, CİLT: 19, 6 NİSAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 49-56

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	49
İmzasız	İhtar-ı Mühim	49
İmzasız	Tevcihat	49-51
İmzasız	Dâhiliye	51-52
İmzasız	Hariciye	52

SAYI: 476, CİLT: 19, 13 NİSAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 57-64

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	57
İmzasız	İhtar-ı Mühim	57
İmzasız	Tevcihat	57-60
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	60
İmzasız	Dâhiliye	60-61
İmzasız	Vefayat	61
İmzasız	Hariciye	61-62

SAYI: 477, CİLT: 19, 20 NİSAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 65-72

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	65
İmzasız	Tebrik-i Sal-i Cedid	65
İmzasız	Tevcihat	65-68
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	68
İmzasız	Dâhiliye	68-70
İmzasız	Hariciye	70
İmzasız	Sa’d Bin Ebi Vakası	72

SAYI: 478, CİLT: 19, 27 NİSAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 73-80

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	73
İmzasız	Tevcihat	73-75
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	75-77
İmzasız	Dâhiliye	77-78
İmzasız	Hariciye	78-79
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	79

SAYI: 479, CİLT: 19, 4 MAYIS 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 81-88

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	81
İmzasız	Tevcihat	83-85
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	85
İmzasız	İhtar-ı Mahsus	85
İmzasız	Dâhiliye	85-86
İmzasız	Vefayat	86
İmzasız	Hariciye	86-87

SAYI: 480, CİLT: 19, 11 MAYIS 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 89-96

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	89
İmzasız	Tevcihat	89-93
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	93
İmzasız	İhtar-ı Mahsus	93
İmzasız	Dâhiliye	93-94
İmzasız	Hariciye	94-95
İmzasız	Anadolu Osmanlı Demiryolu	95

SAYI: 481, CİLT: 19, 18 MAYIS 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 97-104

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	97
İmzasız	Tevcihat	99-101
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	101-102
İmzasız	İhtar-ı Mahsus	102
İmzasız	Dâhiliye	102-103
İmzasız	Vefayat	103
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	103
İmzasız	Hariciye	103
İmzasız	Anadolu Osmanlı Demiryolu	103

SAYI: 482, CİLT: 19, 25 MAYIS 1316, (1900)
SAYFA ARALIĞI: 105-112

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	105
İmzasız	Tevcihat	107-109
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	109
İmzasız	Dâhiliye	110-111
İmzasız	Hariciye	111-112

SAYI: 483, CİLT: 19, 1 HAZİRAN 1316 (1900)
SAYFA ARALIĞI: 113-120

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	117
İmzasız	Tevcihat	117-119
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	119-120
İmzasız	Dâhiliye	120
İmzasız	Vefayat	120
İmzasız	Hariciye	121

SAYI: 484, CİLT: 19, 8 HAZİRAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 121-128

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	121
İmzasız	Tevcihat	125-127
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	127
İmzasız	Dâhiliye	127-128
İmzasız	Hariciye	128
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	129

SAYI: 485, CİLT: 19, 15 HAZİRAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 129-136

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	129
İmzasız	Tevcihat	133-134
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	134-135
İmzasız	Dâhiliye	135-136
İmzasız	Hariciye	136
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	136
İmzasız	Anadolu Osmanlı Demiryolu	136

SAYI: 486, CİLT: 19, 22 HAZİRAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 137-144

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	137
İmzasız	Tevcihat	137-139
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	139
İmzasız	Dâhiliye	139-140
İmzasız	Vefayat	140
İmzasız	Hariciye	140-141

SAYI: 487, CİLT: 19, 29 HAZİRAN 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 145-152

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	145
İmzasız	Tevcihat	145-147
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	147
İmzasız	Mevlid-Meymenet-i Murid-i Hazret-i Resulü Ekrem Ala-yı Nureniyet İhtivası	147-148
İmzasız	Dâhiliye	148
İmzasız	Hariciye	148-149
İmzasız	Anadolu Osmanlı Demiryolu	149

SAYI: 488, CİLT: 19, 6 TEMMUZ 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 153-160

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	153
İmzasız	Tevcihat	153-155
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	155-156
İmzasız	Dâhiliye	156-157
İmzasız	Hariciye	157-158

SAYI: 489, CİLT: 19, 13 TEMMUZ 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 161-168

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	161
İmzasız	Tevcihat	161-164
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	164
İmzasız	Dâhiliye	164-165
İmzasız	Vefayat	165
İmzasız	Hariciye	165-166

SAYI: 490, CİLT: 19, 20 TEMMUZ 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 169-176

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	169
İmzasız	Tevcihat	169-170
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	170
İmzasız	Dâhiliye	171-172
İmzasız	Vefayat	172
İmzasız	Hariciye	172-173

SAYI: 491, CİLT: 19, 27 TEMMUZ 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 177-184

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	177
İmzasız	Tevcihat	177-178
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	178
İmzasız	Dâhiliye	178-179
İmzasız	Vefayat	179
İmzasız	Hariciye	179-180
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	180
İmzasız	Anadolu Osmanlı Demiryolu	180

SAYI: 492, CİLT: 19, 3 AĞUSTOS 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 185-192

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	185
İmzasız	Tevcihat	185-186
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	186-187
İmzasız	Dâhiliye	187-188
İmzasız	Vefayat	188
İmzasız	Hariciye	188-189
İmzasız	Muhaberat-ı Aleniye	189

SAYI: 493, CİLT: 19, 10 AĞUSTOS 1316, (1900)

SAYFA ARALIĞI: 193-200

YAZARIN-MÜTERCİMİN ADI	METİN ADI	SAYFASI
İmzasız	Selamlık Resm-i Âlisi	193
İmzasız	Tevcihat	193-195
İmzasız	Tebligat-ı Resmiye	195-196
İmzasız	Dâhiliye	196-197
İmzasız	Hariciye	197-198

İKİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

صاحب امتیاز و مدیری
احمد احسان

شرائط اشترا
درسعادتده سنه‌لکی ۱۳۰ ،
الی آیلغی ۷۵ ، اوچ آیلغی
۴۰ غروشدر . پوسته ایله
کوندریلیرسه ولایات بدلی
اخذ اولنور .

ثروت فنون

شرائط اشترا
ولایاتده سنه‌لکی ۱۵۰ آیلغی آیلغی
۸۰ غروش اولوب اوچ آیلغی
پوفدر ، قیرله‌دن مفووا یورر
ایله آیلغی ایچون سنوی یکری
غروش فضله آلنیر .

پنجشنبه کونلری چیقار منافع ملك و دولته خادم مصور عثمانلی غزته‌سی

SERVETIFUNOUN
JOURNAL ILLUSTRÉ TURC PARAISSANT LE JEUDI
CONSTANTINOPLE

No : 457
Directeur-propriétaire
Ahmed IHSAN

9me Année
BUREAUX :
78, Grand, rue de la
Sublime Porte

عدد : ٤٥٧ — پنجشنبه — ۲ کانون‌اول سنه ۱۳۱۵ — طقوزنجی سنه — اون‌سکزنجی جلد

لوحه : پیسی پیسی !

MILLI KÜTÜPHANE ANKARA 1946

صاحب امتیاز ومدیری
احمد احسان

محل مکتوبه مواقع اتا رقبول اولنور
محرر اتك اعاده اولنماز — هر درلو
اوراق سر محرو نامه کوندرلمیدر

شرائط اشترا :
سعادتده سنه‌لکی ۱۳۰ قروش
altı aylığı ۷۵ ولایاتده سنه‌لکی
۱۵۰ و altı aylığı ۸۰ غروشدر
نسخه‌سی ۱۰۰ پاره‌در

ثروت فنون

توجیهات وحوادث قسمی

Directeur-propriétaire
AHMED IHSAN

9 me année No 448

Le 7 Septembre 1899

BUREAUX:
78, G.and'rue de la
Sublime Porte
CONSTANTINOPLE

ABONNEMENTS.
150 piastres ou 32 francs
par an pour tous les pays
de l'union postale

SERVETI UNOUN : SUPPLÉMENT POLITIQUE

نومرو : ٤٤٣ — پنجشنبه — ٢٦ اغستوس ١٣١٥ — طقوزنجی سنه ، اون بدنجی جلد

سنا اخلاق سرّ عالینی

ولی نعمت پیغمبر عالمیان ووسیلهٔ بید آسایش جهان ، ظل ظلیل خدای ستعان وخلیفهٔ بعدیل پیغمبر عالیشان ندمز حضرتلری جمعه کونکی روز فیروزمیامن زده ادای فریضهٔ صلات و اکتساب رضات پورمق نیت جلیله‌سیله سلاملق رسم عال العال میامن اشتمالنك جملهٔ مؤسسات حضرت ظل‌اللهیلرندن اولان ﴿ جدیده ﴾ جامع نورانیت لامعنده اجراسنی امر وفرمان پورمشلردر .

ذات قدسیت سمات جناب خلافتپناهیلری بر کردونهٔ شرف وشانه سایه انداز مکارم واجلال اولدقلری حالده جامع نورانیت لامع مذکوره بالمواصله ادای صلات تجلی آیات پیوردقدن صکره کمال شان ونباهت ووفور عزو دولتله سرای معلای حضرت جهاندار اعظمیلرینه معاودت پیورمشلردر .

توجیهات

پنجشنبه — ١٩ اغستوس ١٣١٥

دیره سنجاغی بدایت محکمه‌سی ریاستی پروزه سنجاغی بدایت محکمه‌سی مدعی عمومی معاونی حسن حامی افندی‌یه

دیره سنجاغی بدایت محکمه‌سی مدعی عمومی معاونلکی قوسوه ولایتی مرکز بدایت محکمه‌سی سرمستنطق حاجی وهبی افندی‌یه

پروزه سنجاغی بدایت محکمه‌سی مدعی عمومی معاونلکی مکتب حقوق شاهانه مأذونلرندن مصطفی عارف افندی‌یه تفویض پیورلمش ومولی‌الیهك اصول مقرره وجهله اجرای تحلیفلری محللرینه بیلدیرلمشدر .

نشان — خارجیه ناظری دولتلو توفیق پاشا حضرتلرینه خدمات صادقانه‌ومساعی ممدوحهٔ رویتکارانه سنه بناء مرصع افتخار نشان عالیسی اقدام ومساعی مرتجدانه‌لرینه مبنی بدنجی اردوی همایون لوازم دائره‌سی برنجی شعبه‌سی مدیری عزیز بکك تبدیلاً ایکنجی وسواری دائره‌سی تحریرات قلمی قسم ثانی ممیزی فائق افندی ایله نظامیه البسه انباری باش کاتبی محمد بکك تبدیلاً اوچنجی رتبه‌لردن مجیدی وارکان حربیهٔ عمومیه دائره‌سی شعبهٔ مخصوصه‌سی قسم اول ممیزی عالیشان افندی‌یه تبدیلاً ایکنجی وبشنجی اردوی همایون لوازم دائره‌سی برنجی شعبه‌سی مدیری حاجی خورشید افندی‌یه اوچنجی و دردنجی شعبه‌سی مدیری نوری واردوی همایون مذکور ارکان حربیه دائره‌سی باش کاتبی یحیی ومحاسبات عمومیه دائره‌سی ایکنجی شعبه‌سی حوالات عمومیه ممیزی خلیل وبرنجی صنف خلفاسندن صائب افندیلر ایله لوازمات عمومیه دائره‌سی دردنجی شعبه‌سنك تحریرات قسمی ایکنجی صنف خلفاسندن عاهد بکك وارکان حربیهٔ عمومیه دائره‌سی ایکنجی صنف خلفاسندن شوکت وحسنی افندیلر دردنجی رتبه‌لردن عثمانی ودائرهٔ مذکور [illegible] صنف خلفاسندن خلیل وامین افندیلر [illegible] دردنجی رتبه‌لردن مجیدی

بك اولمق [illegible] خدمات [illegible] رتبه‌لردن عثمانی

المانیا دولت [illegible] سفارت سفیر کبیری اصالتلو بارون مارشال [illegible] یکی مشاور خاص بارون مارشاله ایکنجی صنفدن آلتنه‌لردن بارون سمت آنده‌ره دردنجی رتبه‌لردن عثمانی ودولت مشارالیها ضابطان عسکریسندن یوزباشی موسیو فورله وتزو وموسیو فون دوغلاس ایله مأیاجده سیمورطه قومیانیه‌سی مدیری موسیو پوست وموسیو مولینهوسه اوچنجی وپوسته کاتبلرندن موسیو دینغه‌سی وموسیو هوفنر ایله طوپجی ملازملرندن موسیو فون‌هویزره دردنجی رتبه‌لردن مجیدی نشان ذیشانلری احسان بیورلمشدر .

مدالیه — یاور اکرم حضرت شهریاری دردنجی اردوی همایون مشیری دولتلو ذکی پاشا حضرتلرینه تخلیصیه

خدمات ممدوحه‌لرینه مبنی لوازمات عمومیه دائره‌سی امر چاوشلرندن صنایع سرچاوشی رحمی وتعیینات مستخدم صنایع سرچاوشی احمد ماهر وصرانفوز غائده مستخدم صنایع جاوشی محمد ودائرهٔ مذکوره‌نك برنجی شعبه‌سی سوقیات نویسنده مستخدم صنایع اونباشیسی خیرالله [illegible] اردوی همایونی نظامیه صنایع الایی اوچنجی [illegible] بلوکی برنجی جاوشی سلیم وایکنجی طابورجیسی اوچنجی بلوکی ایکنجی جاوشی رضایه صنایع حالی نسج واعمالنده‌کی صنعتلرینی تقدیراً دارالعجزه‌ده بولنان عجزه وبیوا یکاندن قرانلغی عائشه ولوفچه‌لی حدیجه وفاطمه ودیکر خدیجه وبالچقلی شهوا واینه بولیلی عائشه وعزیزه وحلیلی فاطمه وقلیه‌لی نوریه وروم‌ایلی مهاجرلرندن شریفه ومغنیسالی صدیرك وکردهلی فاطمه خاتونلر ایله معلمه‌لری اولغایه صنایع مدالیه‌لری عنایت وانعام بیورلمشدر .

جمعه — ٢٠ اغستوس ١٣١٤

شورای دولت اعضالغی محکمهٔ تمیز اعضای سابقه‌سندن عطوفتلو سلیمان رشاد بك افندی حضرتلرینه تفویض بیورلمشدر .

معارف نظارت جلیله‌سی اوراق منیری تدقیق مؤلفات قومیسیونی اعضاسندن عطوفتلو غالب بك افندی حضرتلرینه ترفیعاً رتبهٔ بالا

انقره ولایتی الای بکی سعادتلو حاجی ابراهیم بکه قدم وحسن خدمتلرندن ناشی رتبهٔ میرمیرانی

آمدی دیوان همایون خلفاسندن عزتلو افضل‌الدین بکه وظیفهٔ مأموریتی مقدمانه ایفا ایتمسندن طولایی ترفیعاً رتبهٔ ثانیه صنف ممتازی

وظائف مأموریتلرینی حسن ایفا ایلمکده اولدقلرندن ناشی سجل نفوس ادارهٔ عمومیه‌سی تحصیلات مأموری عزتلو مصطفی جمیل بکه ترفیعاً ثانیه صنف ممتازی وتلغراف وپوسته نظارتی سجل قلمنده مستخدم عزتلو اسماعیل حق افندی‌یه ثانیه صنف ثانیی ومرور قلمی ممیز معاونلری رفعتلو محی‌الدین قدسی ومظهر وفرق اغاچ قضاسی قائممقامی کمال وابنه‌بولی قائممقامی منیب بکلرله قالقاندلی قائممقامی عبدالقادر افندی‌یه ثالثه رتبه‌لری

حمصده بولنان سادات جندلیه‌دن عزتلو سیدمحمد شکیب افندی‌یه رتبهٔ علمیه‌سنك ملکیه‌یه تحویلیله ثانیه صنف ثانیی واورمان ومعادن وزراعت نظارت جلیله‌سی هیئت فنیه‌سی کتبه‌سندن رفعتلو شوکت افندی‌یه ثالثه رتبه‌لری

خارجیه نظارت جلیله‌سی مکتوبی قلمی خلفاسندن عزتلو شاهین واحد بکلره ترفیعاً رتبهٔ ثانیه صنف ممتازی

وظائف مودوعه‌لرینی مقدمانه ایفا ایلمکده اولدقلرندن ناشی غلطه‌امتعهٔ اجنبیه مأیغاطوره‌اسکاطوری عزتلوثاقب افندی‌یه ترفیعاً ثانیه صنف ثانیی وقنطاریه وسکاطور معاونلرندن رفعتلو شوکت وپوسله محرری فاضل بکلره ثالثه رتبه‌لری

2.1. KÜLTÜR HAYATIMIZ AÇISINDAN SERVET-İ FÜNÛN

Tanzimat dönemiyle başlayan yenileşme çabaları, ilk meyvelerini Servet-i Fünûn döneminde vermiştir. Yeniliğin algılanışı ve toplumda kabul görmesi; eski değerlerin yıkılması ve eskiye dair ne kadar alışkanlık varsa onlara hücum etmeyle eşdeğer tutulduğu için Servet-i Fünûn dönemi bu anlayışın ilk tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu dönemi yeni yapan en belirgin özellik; şiir, roman ve diğer türlerde birbirini takip eden yeniliklerin gerçekleştirilmesi adına farklı örneklerin sunulmasıdır. Bu yeniliklerin gerçekleştirilmesinde dönemin sosyal ve siyasi yapısının, topluluğu oluşturan ediplerin yetişme ve ortak duyuş tarzlarının etkisi yadsınamaz. Çünkü bu topluluğun bir araya gelmesinde rol oynayan en büyük faktör istibdat döneminin sancılarını yaşamış olmalarıdır.

Batılılaşma süreci içerisinde, aydınlar tarafından ileri sürülen birçok düşünce ve yaklaşım çoğu kez birbiriyle örtüşmemektedir. Servet-i Fünûn edebiyatı da böyle bir ortam içerisinde gelişip büyümüştür. Dağılma sürecindeki imparatorluk aydınının temeli olmayan ve sistematik bir yapısı bulunmayan Batılılaşma sürecini, devrin istibdat, sansür ve sürgün anlayışının hâkim olduğu bir atmosfer içerisinde devam ettirmesi de beklenemez. Aydınların kişiliğine yöneltilen bu baskı ve sansür, karamsar mizaçlara sahip ediplerin bir araya gelme hareketi olarak da nitelendirilebilir.

Servet-i Fünûn topluluğunun bir arada olmasını sağlayan, bu birlikteliği devam ettiren en önemli unsur; dönemin, şahıslar üzerinde yaratmış olduğu ruh halidir. Mehmet Kaplan bu ruh hali hakkında: "*Felaketleri hissedip de istibdadın kuvvetli baskısı ile onu söyleyememek, bağıramamak, psikanalist ruhiyatçıların yalnız fertlerde tetkik ettikleri ruhi değişmeleri bütün cemiyete şamil bir hale getirmişti. Bu ruhi değişmeler, Servet-i Fünûn edebiyatına da tesir etmiş olduğundan üzerinde durulması lazımdır.*" (Kaplan1995: 32) görüşünü savumaktadır. Mehmet Kaplan'ın ifadesinden de anlaşılacağı üzere, devrin hâkim anlayışı sadece bireyleri değil; bütün bir toplumu etkisi altına almıştır.

Adını, etrafında toplanan bir grup edibin bir araya geldiği dergiden alan Servet-i Fünûn topluluğu, bütün olumsuzluklara ve baskılara rağmen kültür hayatımızda derin izler bırakmış edebî bir ekol/mekteptir.

2.1.1. Derginin Şekil Özellikleri

Servet-i Fünûn, belirli bir edebî ekole isim sahipliği yapmış, kültür hayatımız açısından önemi inkâr edilemez özelliklere sahip bir dergidir. Uzun soluklu yayın hayatında her ne kadar 1896-1901 yılları arasında ön plana çıksa da, dergi, her zaman güncelliğini ve özelliğini muhafaza etmiştir.

Servet-i Fünûn dergisinin yayın hayatı, 1891-1944 yılları arasını ihtiva etmektedir. Bir dönem günlük olarak da yayınlanan derginin, 1686. sayısından itibaren ismini *Uyanış* olarak değiştirmiştir. "*Dergi, 6 Aralık 1928 yılına kadar Arap harfleriyle yayınlandıktan sonra harf inkılâbını müteakiben Latin alfabesine geçmiştir. Dergide, Latin alfabesi ilk defa olarak Ahmet İhsan'ın 1928 yılında 1673. sayıda yazmış olduğu 'İstanbul Postası'nda üç paragraf olarak gözükür. Latin alfabesiyle basılmış ilk reklam ise, 1675. sayıdadır. Dergi, daha sonraları tamamıyla Latin alfabesine geçmiştir*." (Ayata 1996: 29).

Derginin ilk sayısı 27 Mart 1891 tarihinde yayımlanmıştır. Mabeyn'den istenen isim dilekçesinden sonra Mabeyn, dergiye *Servet-i Fünûn* ismini uygun görmüştür.

Dergi, ilk çıktığı zaman on iç kısım ve iki sayfa kapak olmak üzere toplam on iki sayfa olarak yayımlanmıştır. İlk ayın bitiminden sonra iç sayfa sayısı on ikiye, kapak kısmı ise dört sayfaya çıkarılmıştır. İlk zamanlarında dergi içerisinde kaleme alınan yazılar; fen, sosyal ve az da olsa edebî yazılardan oluşmaktaydı. Yaşanan birtakım maddi sıkıntılardan ötürü dergi sahibi Ahmet İhsan, çeşitli matbaacılık usullerini ve baskı teknikleri öğrenmek için Avrupa'ya gitmiştir. Bütün bu gelişmelerden sonra dergi gerçek hüviyetine, 22 Haziran 1311 (4 Temmuz 1895)'ten sonra kavuşmuştur. Dergiye sekiz sayfalık siyasi bir kısım eklenmiş, böylece on altı sayfa esas kısım ve sekiz sayfa siyasi ekle beraber toplamda yirmi dört sayfa çıkmaya başlamıştır.

Derginin inceleme konumuzu oluşturan sayıları 443-494. sayılar arasındadır. Bu bölümler derginin 18. ve 19. ciltlerinden oluşmaktadır. Dergi içerisinde 18. cilt 443. sayıda başlamakta 468. sayıda son bulmakta, 469. sayıdan 494. sayıya kadar olan kısım ise 19. cildi meydana getirmektedir. İncelenen sayılar 26 Ağustos 1315 (7 Eylül 1899) ve 19 Ağustos 1316 (1 Eylül 1900) tarihleri arasına denk gelmektedir. Bu tarihler arasında dergi herhangi bir kesintiye uğramamıştır. İncelediğimiz sayılar haftalık olarak büyük boy yayımlanmıştır. Kapak kısmında derginin künyesi verildikten sonra sayılara uygunluk arz eden resim, fotoğraf veya sunuş yazıları karşımıza çıkar.

Servet-i Fünûn dergisinin kapak kısmında derginin kimlik bilgileri ve klişesi yer almaktadır. Kapakta büyük harflerle *Servet-i Fünûn* yazılıdır. Dergi isminin hemen altında ise "Perşembe günleri çıkar. *Menâfi-i mülk ve devlete hadim musavver Osmanlı gazetesi*" ibaresi bulunmaktadır. Bu yazının hemen altında ise Fransızca olarak "*SERVETIFUNOUN JOURNAL ILLUSTRE TURC PARAISSANT LE JEUDI CONSTANTINOPLE*" cümlesi yer almaktadır.

Servet-i Fünûn başlıklı kısmın hemen sağında "*Sahib-i İmtiyaz ve Müdür Ahmet İhsan. Şerait-i Dersaadet'te seneliği 130, altı aylığı 75, üç aylığı 45 kuruştur. Posta ile gönderilirse vilayat bedeli ahzolunur.*" ibaresi yer almaktadır. Başlığın hemen solunda ise "*Dersaadet'te nüshası 100 paradır. Şerait-i iştira vilayatta seneliği 150, altı aylığı 80 kuruş olup üç aylığı yoktur. Kırılmadan mukavva boru ile almak için senevi yirmi kuruş fazla alınır.*" cümlelerine yer verilmiştir. Kapak üzerinde yapılan açıklamalar derginin diğer sayılarında da değişmemiştir.

Ana başlığın hemen altında, yani Fransızca dergi isminin yazıldığı kısmın sağında " *9'me Année BUREAUX 78, Grand, rue de la Sublime Porte*" açıklaması yer alır. Fransızca başlığın hemen solunda ise "*No:.. Directeur-proprietaire Ahmed IHSAN*" cümlesi bulunmaktadır.

Bütün bu ibarelerin yer aldığı kısmın iki kalın çizgi arasında "Derginin adedi, gün, ay ve tarihi en solda da senesi ve cildi yazmaktadır."

İncelediğimiz sayılar içerisinde, her sayının sonunda kalın iki çizgi arasında "Ahmet İhsan" yazmaktadır. Sayfa içi düzenlemelerde ise, kalın çizgi üzerinde en

sağda derginin sayfa numarası, ortada ismi ve en solda da sayısı yer almaktadır. Baskıdan kaynaklanan hatalardan ötürü bazen derginin sayısı ve sayfa numaraları yanlış yazılmıştır.

Yazılar genel itibariyle üç sütundan meydana getirildiği gibi, yer yer iki sütunda kullanılmıştır. Yazılar okunaklı olmakla beraber bazı sayılarda yazı büyüklüğünün değiştiğini, diğer sayılara göre küçüldüğünü görmekteyiz. Bazı başlıklarda değişik motif ve desenlerin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Bu durumun kaleme alınan yazıların içeriğiyle veya müellifiyle alakalı değil, tamamen baskıda tercih edilen bir yöntem olduğu anlaşılmaktadır. Dergi içerisinde yer alan yazılar, başlıklar ve türlerin bitişi ince bir çizgi ile gösterilmiştir. Yazı sonunda eser sahibinin adı, not düşülmüşse tarihi ve mekânı yazmaktadır. Kapak kısmı da dâhil olmak üzere hemen hemen her sayfada resim veya fotoğraf tercih edilmiştir. Bu resimler/fotoğraflar genelde kaleme alınan yazılarla alakalı olmakla beraber, bazı nüshalarda bu uyumu görememekteyiz. Resimler/fotoğraflar 478. sayıya kadar siyah-beyaz basılmakla beraber, bu sayıdan itibaren renkli baskı tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Renkli baskı tekniğinin önemi 478. sayıda Ahmet İhsan'ın kaleme aldığı yazıyla açıklanmaktadır.

Ahmet İhsan'ın derginin teknik özelliklerinin artırılması yolunda Avrupa'ya birtakım seyahatler yaptığı bilinmektedir. Farklı ve Avrupai tarzda baskı tekniklerinin önemini şu cümlelerle daha iyi anlaşılmaktadır: "*... O zaman yeni icat olunan çinko üzerine kimya ile hak 'çinkografi' usulünü atölyelerde görmüş ve İstanbul'a geldikten sonra Servet-i Fünûn'un resimlerine Avrupai bir teknik vermeye muvaffak olmuştur. Ülkemizde ilk defa 'çinko üzerine hak olunmuş resim tab'ı böyle başlamıştır*." (Ercilasun 1996: 57).

Dergi içerisinde bu resimlerin/fotoğrafların kullanımı karşımıza çok sık çıkmaktadır. Resimlerin/fotoğrafların bazı sayılarda küçük veya orta, bazı sayılarda ise her iki sayfayı kaplayacak şekilde basıldığı dikkat çekmektedir. Bu resimlerin altında konuyla veyahut kaleme alınan yazıyla ilgili açıklamalar yapılmıştır. Özellikle yabancı devlet adamlarının, siyasetçilerin fotoğrafları hem Osmanlıca, hem de Fransızca yazılmıştır.

Bu resimlerde/fotoğraflarda kadın ve çocuk tasvirlerinin ağırlıkta olduğu söylenebilir. Nadir de olsa karikatürlere de yer verilmiştir. Bu durum derginin şekil özellikleri bakımından Avrupai bir tarzın takip edildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Nitelik olarak bunu söyleyemesek de, dergi içerisinde çok sık kullanılmış olması bu yorumumuzun doğruluğunu destekler niteliktedir.

Derginin ekinde de kapak kısmının aynı klişelerden oluşturulduğunu görebiliriz. *Servet-i Fünûn* başlığının hemen altında "*Tevcihat ve Havadis*" ibaresi yer almaktadır. Bu başlığın altında ise *SERVETIFUNOUN: SUPPLEMENT POLITIQUE* açıklaması bulunmaktadır. Ana başlığın hemen sağında "*Sahib-i ve imtiyaz müdürü Ahmed İhsan. Mesleğimize muvafık âsâr kabul olunur. Muharrerât iade olunmaz-her türlü evrak sermuharrir namına gönderilmelidir.*" Bu ibarenin hemen altında "*Şerait-i iştira: Dersaadet'te seneliği 130, altı aylığı 75, vilayatta seneliği 150 ve altı aylığı 80 kuruştur. Nüshası 100 paradır.*" Ana başlığın hemen solunda "*Directeur proprietai AHMED IHSAN. 9'me année No:..*, tam tarih. *BUREAUX: 78, Grand'rue de la sublime Porte CONSTANTINOPLE, ABONNEMENTS. 150 piastres ou 32 france par an pour tous les pays de I'union postale*" yazmaktadır. Bütün bu bilgilerin en altında kalın iki çizgi ile sayı, cilt ve sene tam olarak verilmiştir.

Tevcihat kısmında başlıklar kalın yazılmakla beraber, sütunlarda üç'e ayrılmıştır. Her bir başlık, bir diğerinden kalın çizgilerle ayrılmaktadır. Resim/fotoğraf daha sık kullanılmasının dışında, boyut olarak da *Servet-i Fünûn*'dakilerden daha büyüktür. Sayfa içi özelliklerde ise sağ üst köşede numara, ortada isim ve en solda da sayfa numarası yazmaktadır. İlan ve reklamlar ek de daha sık karşımıza çıkar. Başlıklardaki yazı boyutu ise asıl kısımdakinden oldukça büyük tutulmuştur. Fotoğrafların ve resimlerin derginin asıl sayısındakilerden daha özensiz ve basit olduğunu söyleyebiliriz. Her cildin sonuna fihrist konulması; araştırma yapılacak sayıların ve konuların anlaşılmasında büyük kolaylık sağlamaktadır.

Servet-i Fünûn: Supplement Politique ekinin başında "*Selamlık Resmi Âlisi ve Tevcihat*" başlıkları yer almaktadır. Bazı başlıklarda ve ilanlarda, derginin asıl sayısında olduğu gibi çeşitli motiflere ve desenlere rastlamamız mümkündür. Bazı

ilanların altında Osmanlıca açıklamalarının yanı sıra, Fransızca açıklamalara da yer verilmiştir.

Dergi içerisinde konuyla alakalı olarak her tür resme/fotoğrafa rastlamamız mümkündür. Özellikle yeni açılan devlet kurumlarının, siyasetçilerin, manzara resimlerinin/fotoğraflarının yekûn tuttuğunu söyleyebiliriz.

Dergi içerisinde yabancı isimlerin okunmasında birtakım sıkıntılar yaşanmıştır. Eğer bu isimlerin Fransızcası veya orijinali verilmemişse ve yapılan araştırmalarda şahsa, mekâna ve başlığa rastlanamamışsa Osmanlıca okunduğu gibi yazılmıştır.

Devrin şartlarını ve baskı tekniklerini göz önünde bulundurduğumuzda, *Servet-i Fünûn* dergisi için teknik açıdan kusursuz diyebiliriz. Her sayıda türlerin bir aradalığına rastlamamız mümkündür. Şiir, roman, hikâye, tiyatro ve tercüme eserler her sayıda olmasa da bazı sayılarda karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda derginin edebî yelpazesinin genişliğini gözler önüne sermektedir.

Bu durum ile ilgili olarak Ali İhsan Kolcu: "*Mecmuaya yazı veren şair ve yazarların birçoğu Fransızca bilmekteydi ve Fransızca eserleri asıllarından okuyabiliyorlardı. Öte yandan Galatasaray Sultanisi'nin eğitim dilinin Fransızca olması da buradan mezun olan gençlerin mecmuaya karşı ilgisini artırmıştı. Böyle bir ortamda mecmuanın sayfalarında kısa zamanda Fransız edebiyatından yapılan çok sayıda roman, şiir, öykü, deneme, tiyatro ve edebiyat tarihine dair yazılar süslemeye başladı*." (Kolcu 2010: 15) bilgilerini belirtmektedir.

Tek gayeleri Türk edebiyatını modernleştirmek olan Servet-i Fünûn edipleri, bu uğurda birçok yakıştırmaya, mücadeleye ve kalem savaşına maruz kalmalarına rağmen ortak duyuş ve bunları eserlerinde işleme kararlılığından hiçbir zaman vazgeçmemişlerdir. Hemen her alanda eser veren bu edipler, farklı türlerdeki mihver isimleriyle bu akımın öncülüğünü üstlenmişler ve hâkim oldukları alanlarda eşsiz eserler kaleme almışlardır.

2.1.2. Yazar Kadrosu

Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla başlayan Batılılaşma, modernleşme, asrîleşme vs. gibi sayacağımız daha birçok kavram, her alanda olduğu gibi; edebiyatta da kendisini hissettirmiştir. Türk edebiyatı, asırlarca sürdürmüş olduğu divan edebiyatı geleneğinden çıkmış; Batı'nın değişen ve gelişen yapısına uygunluk göstermeye başlamıştır. Başka bir ifadeyle söyleyecek olursak, yenileşme çabaları içerisine girmiştir.

Bu çabanın ilk teşebbüsleri, Tanzimat Devri Türk Edebiyatı'nda görülmektedir. Bu dönemde birçok edip, eserlerinde, çeşitli konular ve şekiller denemiş; kendilerinden sonra gelecek olan nesillere de öncülük etmişlerdir. Özellikle Tanzimat devrinin ikinci dönem ediplerinde, Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit Tarhan ve Samipaşazade Sezai, yeni bir edebiyat anlayışının ve düşüncesinin gelişiminde sonraki nesillere katkısı yadsınamaz. Bu dönem edipleri, Servet-i Fünûn edebiyatı topluluğunun hazırlayıcısı, topluluk içerisinde yer alan ediplerin mihveri konumundadır. Çünkü Batı'nın anlaşılmasında, yenilik diye adlandırdığımız kavramların edebiyatımıza girmesinde bu isimlerin çok büyük bir etkisi olmuştur.

Servet-i Fünûn edebiyatı da, bu kuşağın devamı niteliğinde ortaya çıkmış; bir döneme ismini veren dergi sayesinde de bu anlayışı eserlerinde işlemiştir. Topluluğun teşekkülü konusunda Mehmet Kaplan: "*Servet-i Fünûn edebiyatının teşekkülü oldukça karışık bir meseledir. Onun kuruluşunu ne kati bir tarihte başlatmağa, ne de teşekkül sebebini bir tek şahısta bulmağa imkân vardır; çeşitli âmiller, zamanla birleşerek bu edebî okulun duyuş tarzını ve üslubunu meydana getirmişlerdir.*" (Kaplan 1995: 30) düşüncesini belirtmektedir.

Teşekkülü konusunda kesin ifadeler kullanamayacağımız bu topluluğun/okulun eserleri arasında birçok edebî türleri görebilmemiz mümkündür. İncelediğimiz sayılar içerisinde, bu dönemin sanatçılarında, özellikle; şiir, roman, inceleme ve eleştiri yazıları, küçük hikâye ve tiyatro gibi türleri görebilmemiz mümkündür.

Bu dönem içerisinde, şiir türünde eser veren başlıca edipler şunlardır: Tevfik Fikret, Cenab Şahabettin, Hüseyin Siret Özsever, Hüseyin Suat Yalçın, Ali Ekrem

Bolayır, Ahmet Reşit Rey, Süleyman Nazif, Faik Ali Ozansoy, Celal Sahir Erozan'dır. İşledikleri tema ve yapmış oldukları yenilikleri göz önünde bulunduracak olursak, Tevfik Fikret'in ve Cenab Şahabettin'in, bu dönem içerisinde şiir türünün gelişimine katkıları yadsınamaz.

Roman ve kısa hikâye tarzında ise şu isimler karşımıza çıkmaktadır: Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın ve Ahmet Hikmet Müftüoğlu'dur. Özellikle bu isimler arasında Halit Ziya Uşaklıgil'in, roman türünün gelişimi hakkında yapmış olduğu yenilikler önemlidir. Halit Ziya'nın romancılığı hakkında Kenan Akyüz şu görüşleri dile getirmektedir: "*Halit Ziya'nın Avrupai roman tekniğini safha safha geliştirerek, Aşk-ı Memnu'da bu tekniğin bütün inceliklerini gerçekleştirmiş olduğu açıkça görülmektedir. Bununla beraber, daha önce ki romanlarında da vaklar sağlam bir kuruluşa sahiptirler; yazar, romanını yazmağa başlarken, onu nasıl bitireceğini de bilmektedir*" (Akyüz 1995: 116).

İnceleme ve eleştiri yazılarında ise Hüseyin Cahit Yalçın'ın ve Ahmet Şuayb'in yazıları, bu türe örnek olarak verilebilir. İncelediğimiz sayılar arasında, özellikle Ahmet Şuayb'in makaleleri bu türün en nitelikli örnekleri arasındadır. Bahsi geçen yazılar, tezimizin inceleme kısmında etraflıca ele alınacaktır.

Edebiyat tarihimizde büyük ve önemli bir yere sahip olan Servet-i Fünûn edebiyatı, Avrupaî Türk Edebiyatının gelişiminde yapmış olduğu yeniliklerle bir döneme damgasını vurmuştur. Ancak dönemin baskıcı ve zor şartları edipleri birtakım arayışlar içerisine itmiştir. Bu arayışlardan biri de, yazarların "takma ad" kullanma zorunluluğudur. Abdülhamid tarafından uygulanan sansür ve basın özgürlüğünün kısıtlanması, yazarları takma adlar (müstear) kullanma mecburiyetine sevk etmiştir. Bilindiği gibi takma adlar, bazı durumlarda yazarların kendi tercihi ile kullanılıyorken; diğer taraftan da, bazı durumlarda bir şahsın veya topluluğun o yazara layık gördüğü nitelikleri yansıtan bir özellik taşımaktadır.

Divan edebiyatından beri süregelen takma ad (mahlas) kullanma geleneği, Tanzimat döneminden sonra da devam ettirilen bir gelenek olmuştur. Ancak bu dönemde yazarların takma ad kullanma ihtiyacı bir geleneği devam ettirmekten çok; zaruri bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Servet-i Fünûn edipleri arasında

takma ad kullanma zorunluluğunun yaygınlaşmasında iki sebep etkili olmuştur diyebiliriz. Bunlardan birincisi, ediplerin, devrin siyasî baskısına maruz kalmak istememesi; ikincisi de, yaratmış oldukları sanat eserlerinin toplum tarafından kabul görmeme endişesi olarak nitelendirilebilir. İstibdat döneminin şartları düşünüldüğünde, aydınların takma ad kullanma sebeplerinden birincisinin daha etkili olduğu ifade edilebilir.

İncelediğimiz sayılar arasında, Tevfik Fikret'in "**Esad Necib**", Ali Ekrem Bolayır'ın "**A(yın) Nadir**, Ahmet Reşit Rey'in "**H. Nazım**", Süleyman Nazif'in "**İbrahim Cehdi**" ve Faik Ali Ozansoy'un da "**Zahir**" müstearlarını kullandıklarını görmekteyiz.

A(yın) Naci. bk. Ö(mer) Naci

A(yın) Nadir. bk. [BOLAYIR], Ali Ekrem

A. H. bk. [TARHAN], Abdülhak Hamit

Ahmet Hikmet. bk. Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]

Ahmet İhsan. bk. [TOKGÖZ], Ahmet İhsan

[AKALIN], Besim Ömer: Babası Ömer Şevki Paşa'dır. Ömer Şevki Paşa, ilk Osmanlı Meclis-i Mebusan'ın Sinop milletvekilliğini yapmıştır. İlköğrenimini Priştine'de yapan Akalın, ortaöğrenimine Kosova Mülki Rüştiyesi'nde başlamıştır. Yüksek öğrenimini Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de askeri öğrenci olarak tamamlamış ve her sınıfta birinci olmuştur. 19 Mart 1940 senesinde Ankara'da vefat etmiştir.

Yazarın, dergi içerisinde *İspirto Belası ve Dâ-ül-Küûl, Makale-i Sıhhiyye: Dimağ ve Kalp-Kalbin Hıfz-ı Sıhhisi, Musahabe-i Sıhhiye: Karahumma Hastalığının Tezâyüdü ve Sarik Ehemmiyeti, Bir Damla Su, Makale-i Sıhhiye: Veba-Tavâin* isimli beş makalesi bulunmaktadır. Yazmış olduğu makalelerle sağlık konusunda okuyucularını bilgilendiren Besim Ömer Akalın, bu yazılarda çeşitli hastalıkların tedavisini ve sebebini açıklamaktadır.

[AKÜNAL], Ahmet Kemal: İstanbul, 1874-1942. Şair, yazar. Darüşşafaka Lisesi'ni bitiren şair/yazar bir süre Posta İdaresi'nde çalışmıştır. Daha sonra Darüşşafaka Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği yapmaya başlamıştır. İlk kaleme aldığı

yazıları, öykü ve şiirleri *Maarif*, *Mektep*, *Mirsat*, *Sabah*, *Servet-i Fünûn* dergilerinde yayımlanmıştır. II. Abdülhamit yönetimine başkaldırdığı gerekçesiyle birkaç kez tutuklanan şair/yazar yurtdışına kaçmak durumunda kalmıştır. Edip, Atina'da *İcma-i Ümmet* (1901), Kahire'de *Doğru Söz* (1906) gazetelerini çıkarmıştır.

Dört dilde yayımı yapılan *Hakayık-ı Şark* gazetesinin Türkçe bölümünü yönetmiş ve başyazarlığını yapmıştır. Mısır'dan sonra Bakü'ye yerleşen şair/yazar, Hüseyinzade Ali Bey'in *Füyuzat* ve Ahmet Ağaoğlu'nun *Güneş* gazetelerinde çeşitli yazılar kaleme almıştır. II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinden sonra (1908) İstanbul'a dönerek bir süre çeşitli okullarda edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Hükümet tarafından Bakü'ye gönderilen Akünal, Bakü'de öğretmenlik ve yazarlık yaparken Rus hükümeti tarafından casusluk yaptığı iddiasıyla tutuklanmıştır. Yazar/şair daha sonra Hariciye Nezareti'nin girişimleri sonucunda ülkeye dönmüştür. Ülkeye döndükten sonra Gelenbevi Sultanisi'nde edebiyat öğretmenliği ve Ankara Sultanisi'nde müdürlük görevlerinde bulunmuştur.

Çığır ve *Hak* gazetelerinde yazıları yayımlanmıştır. Milli Mücadele döneminde İstanbul mitinglerinde yaptığı konuşmalarla dikkat çekmiştir. Akünal'ın tek eseri, *Vatan Çocuklarına Ninniler* adlı şiir kitabıdır.

Akünal'ın, incelediğimiz sayılar içerisinde *Hastalığımda*, *Cezâ-yı Peyman* ve *Sabaha Karşı* isimli üç şiiri bulunmaktadır. (İbnülemin İnal 1988: 842-844).

Ahmet Kemal. bk. [AKÜNAL], Ahmet Kemal

Ali Sair: Şairin, *Mehtaba Karşı* isimli şiiri incelediğimiz sayılar içerisinde derginin 447. sayısında yayımlanmıştır. Eylül, 1315 notuyla yazılan şiirde aruz ölçüsü kullanılmıştır. Şairin hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Ahmet Samim: Yazarın, derginin 480. sayısında *Bir Valide* isimli küçük hikâyesi ve 444. sayıda *Musahabe-i Fenniye: Tahte'l-bahr Müteharrik Torpidoları* isimli fantastik denemesi bulunmaktadır. Gazeteci olan Ahmet Samim 1884'te Pirzerin'de doğmuş, 1910'da İstanbul'da vefat etmiştir. Galatsaray Sultanisi ve Robert Koleji'ni bitirmiştir. Kendisinin çıkardığı *Hilal*, *Cidâl*, *İ'tilaf* ve *Sedâ-yı Millet* gazetelerinde başyazarlık yapmıştır. İttihat ve Terakki partisinin aleyhinde sert

ve ateşli yazıları ile tanınmıştır. Gazeteci, Eminönü'nde pusuya düşürülerek öldürülmüştür. (Ezel Erverdi vd. 1977: 75).

Ahmet Şuayb: İstanbul, 1876- İstanbul, 1910. Yazar, eleştirmen. Babası Salih Efendi, Ahmet Şuayb'in doğumundan birkaç ay sonra vefat etmiştir. Yazarın, çocukluk ve öğrenim hayatı zorluklar içerisinde geçmiştir. Ortaöğrenimini Fatih Rüştiyesi ile Vefa İdadisi'nde yapmıştır. Hukuk Mektebi'nde öğrenimini tamamladıktan sonra sadrazam Hakkı Paşa'nın yardımcısı olarak aynı okulda idare hukuku dersleri vermeye başlamıştır. Bu sırada, Meclis-i Maarif üyeliği, tedrisat-ı iptidaiye müdürlüğü, İstanbul maarif müdürlüğü, son olarak da Divan-ı Muhasebat müddeiumumîliği görevlerinde bulunmuştur.

Ahmet Şuayb, apandisit yüzünden genç sayılabilecek bir yaşta hayatını kaybetmiştir.

Ahmet Şuayb, çalışkan, ilgi alanı oldukça geniş bir düşünce adamı olarak nitelendirilebilir. Edebiyat-ı Cedide topluluğunun eleştiri alanındaki güçlü temsilcilerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. 1899'dan başlayarak, başta 19. yy Fransız realist ve natüralist yazarlarının, Batı edebiyat ve fikir dünyasının bir kısım tanınmış kişilerinin hayat ve eserlerini tanıtan inceleme yazıları döneminde büyük bir ilgi görmüştür. Ahmet Şuayb, edebî eserlerin de bilimsel yöntemlerle ve sağlam bir kültüre dayanılarak ele alınması gerektiğini savunmuştur. Ömrü vefa ettiği süre içerisinde de bu düşünceyi Türkiye'ye getirmeye çalışmıştır.

"*Hayat ve Kitaplar*" adı altında ilk olarak *Servet-i Fünûn* dergisinde yayımladığı makalelerinde H. Taine ve G. Flaubert olmak üzere G. Monod, E. Lavisse, C. Niebuhr, L. Ranke ve T. Mommsen gibi Batılı yazar, tarihçi ve fikir adamları üzerinde durmuş, onların bazı yazılarını edebiyatımıza kazandırmıştır. Çeşitli bilimsel ve edebî sorunlar bu makalelerde tarihsel olaylara dayandırılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Batı menşeili edebî akımların da o dönem için iyice açıklanmış ve kavranmış olduğu görülmektedir. Kendisinin de etkisi altında kaldığı Taine ve Flaubert üzerinde geniş biçimde çalışma yapan yazar, daha çok eser, çevre ve şahsiyet arasındaki ilişkiyi benimseyen XIX. yy romantik eleştiri anlayışını benimsemiş görünmektedir.

Ahmet Şuayb'in fikir adamları ve tarihçiler üzerinde çalışma yapmasının asıl sebebi ise Fransa'nın 1871'de Almanya karşısında uğradığı yenilginin Fransız toplumunda yarattığı maddi ve manevi çöküntüdendir.

1908'de II. Meşrutiyet'in ilanından sonra çeşitli teklifler almasına rağmen politikaya karışmamış, arkadaşları Rıza Tevfik ve Mehmet Cavit'le birlikte, Türkiye'deki pozitivist hareketin ilk yayın organlarından biri kabul edilen *Ulum-ı İktisadiye ve İctimaiye Mecmuası*'nı (Ocak 1908-Ağustos 1910 arasında 24 sayı) çıkarmıştır. Burada kaleme alınan "*Fransa İnkılâbı*", "*Rusya Tarihi*", "*Avamil-i İctimaiye*", "*Devlet ve Cemiyet*", "*Mezhep Hürriyeti*", "*Hilafet ve Saltânât*" adlı makaleleri Avrupa siyasi tarihi ve Türkiye'nin o günkü sorunlarıyla ilgili dikkate değer yazılardır.

Yazarın, *Hayat ve Kitaplar*, 1901; *Hukuk-ı İdare*, 2 C., 1910-12; *Hukuk-ı Umumiye-i Düvel*, 1912 yapıtları bulunmaktadır.

İnceleme konumuz olan sayılar içerisinde Ahmet Şuayb'in eserleri büyük bir önem arz etmektedir. Birçok sayıda karşımıza çıkan ve birbirinin devamı olan bu makalelerde genellikle inceleme, araştırma ve tenkit yazıları ağırlıktadır. Ahmet Şuayb, Batı medeniyeti ekseninde gelişen tenkit anlayışını Türk edebiyatına; bilhassa Edebiyat-ı Cedide topluluğuna benimsetmeye çalışmıştır. *Servet-i Fünûn* dergisinde kaleme aldığı yazılar bu doğrultu içerisinde bir bütünlük, devamlılık ve ileri görüşlülük açısından önemlidir. Pozitivist anlayışın ön planda olduğu yazıların felsefî, edebî ve tarihî görüşlerle desteklendiğini; her makalede bu yapı taşlarının hassasiyetle ele alındığı görmekteyiz.

İnceleme sahamız içerisinde Ahmet Şuayb'in birçok eserine, derginin değişik sayılarında şahit olmaktayız. Bunlar, genellikle seri makaleler tarzında kaleme alınan yazılardır: *Hayat ve Kitaplar*, *Esmar-ı Matbuat*, *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye*, *Musahabe-i Edebîyye* başlıklarını taşıyan makalelerdir. Edebiyattan tarihe, eleştiriden gazeteciliğe, iktisattan hukuka birçok konu ve alan Ahmet Şuayb'in yazılarını teşkil eden unsurlardır. (İbnülemin İnal vd. 1988: 43)

B. A(yın). bk. [AKALIN], Besim Ömer

[BOLAYIR], Ali Ekrem: 1867'de İstanbul'da doğan edip Namık Kemal'in oğludur. İlköğrenimine Hûbyâr mahalle mektebinde başlamış ve eğitimine bir yıl kadar da Fatih Askeri Rüştiyesi'nde devam etmişse de okuldan alınmış ve idadi öğrenimini özel derslerle tamamlamıştır. Ali Ekrem Bolayır, küçük yaşlardan itibaren hem Doğu'ya, hem de Batı'ya ait bir edebî kültürle yetişmiş ve edebiyatla uğraşmak hevesini gösteren edibin yayımlanmış olan ilk yazısı 1890'da *Resimli Gazete*'de çıkan bir mensure olmuştur. Şiirlerini ise *Mirsad* dergisinde yayımlamağa başlamıştır (1891). Şair, 27 Ağustos 1937'de hayatını kaybetmiştir.

Bu ilk yazılarında "İlham" müstearını kullanan şair, daha sonra A(yın) Nadir ismini tercih etmiştir. *Mirsad*'tan sonra, *Maarif* ve *Ma'lumât* dergilerinde de yazıları çıkmıştır. Fakat asıl edebî faaliyeti dönemin diğer şair ve yazarları gibi *Servet-i Fünûn*'da başlamıştır (1896). *Servet-i Fünûn* dergisinde birçok şiiri yayımlanmıştır. *Servet-i Fünûn* etrafında toplanan hürriyetçi olarak kabul edilen genç nesil tarafından Ali Ekrem'le Ahmet Reşit Rey'e bir antipati beslenmekteydi. Bu durum kısa bir süre sonra patlak vermiş, Ali Ekrem, bir dönem Servet-i Fünûn şahsiyetlerine karşı yapılan hücumların tümüyle haksız olmadığını, kendilerinin de bu itirazlara sebep olacak hareketlerde bulunduklarını ifade eden bir yazı kaleme almıştır. Bu yazının bazı bölümleri Tevfik Fikret tarafından sansüre uğramış, bunun neticesinde de Servet-*i Fünûn*'dan ayrılmış, derginin rakibi olan kabul edilen Baba Tahir'in *Musavver Malûmât* dergisine geçmiştir.

Ali Ekrem, şiirden başka nesir, piyes ve edebî incelemeler alanlarında da eserler vermiştir. Edebiyat tarihlerinde, yazarın, tiyatroda bir başarı kazandığı söylenemez. *Bâria* (1908), *Sultan Selim* (tefrika, 1910) ve *Sükût* (tefrika, 1919) isimli üç dramı ve *Mama Dadım Darılır* (tefrika, 1919) isimli bir komedisi vardır. Lisan-ı Osmanî (1914) isimli küçük ve manzum eserinde şiirimizin tanınmış bazı şahsiyetlerinden küçük örnekler alınarak, Osmanlıcanın güzelliği izah edilmeğe çalışılmıştır. Şairin dil hakkındaki düşüncelerini anlattığı eseri ise *Lisanımız*'dır (1930). *Lisan-ı Edebiyat* (1914), *Edebî Meslekler* (1928) isimli eserlerinden başka *Recaizade Mahmut Ekrem* (1924) ve *Namık Kemal* (1930) isminde iki incelemesi daha bulunmaktadır.

Şairin, incelediğimiz sayılar içerisinde yirmi bir adet şiiri bulunmaktadır. Bunlar: *Elvah-ı Tabiatten 12: Misafirim, Târik-i İşret, Elvâh-ı Tabiattan 13, Beethoven, Elvâh-ı Tabiattan 14, Vapur, -ı Tabiattan 15, Elvâh-ı Tabiattan 17: Göksu Deresi, Paris Meşher-i Umumisi: Resm-i Güşâd, Son Buse, Kayıkçı, Elvâh-ı Tabiattan 18: İki Der-Dest, Fotoğraf Karşısında, Yeni Beyler, Yeni Beyler 2, Hamal, Yeni Beyler 3, Böğürtlen, Yeni Beyler 4, Yeni Beyler 5, Timsal-i Ümit.*

Ali Ekrem Bolayır'ın, bazı şiirlerinde, Edebiyat-ı Cedide topluluğu tarafından Türk edebiyatında kullanılmaya başlanan Sone nazım şeklini tercih ettiği görülmektedir. Aruz ölçüsüyle kaleme alınan bu şiirlerde, hala eski-yeni nazım şekillerinin ve ölçülerinin kullanıldığı dikkati çekmektedir (Akyüz 1985: 356-358).

Cenab Şahabettin: Servet-i Fünûn topluluğunun ikinci büyük şairi olarak kabul edilen Cenab Şahabettin 1870'de Manastır'da doğmuştur. Babası, Plevne Savaşı'nda şehit düşen Binbaşı Osman Şahabettin Bey'dir. Bu üzücü olaydan sonra çaresiz kalan şair, annesi İsmet Hanım'la İstanbul'a yerleşmiştir. Önce oturdukları semtte bulunan Fevziye Mektebi'ne devam etmiş, burayı bitirdikten sonra da baba mesleğini icra etmek için Gülhane Askeri Rüştiyesi'ne girmiştir.

Bir yandan tahsiline devam ederken, diğer yandan da edebiyatla ilgilenmeye başlamıştır. "1887 yılında gençlik yıllarının duyguları altında yazdığı şiirlerini '*Tamat*' isimli kitapta toplayarak yayımlayan Cenab, 1899'da tıbbiyeden birincilikle mezun olmuştur. 12 Şubat 1934 tarihinde geçirdiği bir beyin kanaması sonucu hayata gözlerini kapatmıştır" (Ekiz-Ergül 1988: 76).

Şiirlerinde aşk ve doğa temalarını ön planda tutan Cenab Şahabettin'in bir şair olarak en önemli özelliği; sembolistlerden gelen eğretilemeleri ve iç ahengi başarıyla kullanması söylenebilir. Duygularından çok, zekâsı ve bilgisiyle şiirler kaleme alan şair, doğayı seyretmekten büyük bir zevk duymuş ve bu yüzden de doğada bir "ruh-ı kâinat" olduğuna inanmıştır.

Derginin incelediğimiz sayılar içerisinde Cenab Şahabettin'in, *Diyojen*'e isimli bir şiiri bulunmaktadır (447. sayı). Şiirde ahenk unsuruna büyük önem veren Şahabettin'in, bu eserinde, ahenk bütünlüğünü sağlama adına Arapça ve Farsça kelimelere yer verdiği görülmektedir. Ayrıca Servet-i Fünûn edebiyatının ikinci

büyük şairi olarak nitelendirilen şairin, incelediğimiz sayılar arasında tek bir şiirinin olması şaşırtıcıdır.

Ferit (Dar-ü'l-muallimin Muallimlerinden): Hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamayan yazarın incelediğimiz sayılar içerisinde *Transuval Meselesi* isimli bir yazısı bulunmaktadır. Siyasi bir yazı olan metinde, Afrika'nın; Portekizliler ve Avrupalı devletler tarafından sömürgeleştirilmesi anlatılmaktadır.

Doktor B. A(yın)., bk. [AKALIN], Besim Ömer

E(lif). Ş., bk. Ahmet Şuayb

Esat Necip. bk. Tevfik Fikret

Fahir: Hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız şairin, derginin incelediğimiz sayıları içerisinde üç şiiri bulunmaktadır. Bunlar: *O Kadar Saf* (472. sayı), *Mâzî-i Âmâlim* (480. sayı) ve *Nâ-Dem Sevda* (482. sayı).

Faik Ali. bk. [OZANSOY], Faik Ali

H. Nazım. bk. [REY], Ahmet Reşit

Halit Ziya. bk. [UŞAKLIGİL], Halit Ziya

Hüseyin Cahit. bk. [YALÇIN], Hüseyin Cahit

Hüseyin Daniş. bk. [PEDRAM], Hüseyin Daniş

Hüseyin Kâzım. bk. [KADRİ], Hüseyin Kâzım

Hüseyin Siret. bk. [ÖZSEVER], Hüseyin Siret

İbrahim Cehdi. bk. Süleyman Nazif

İbrahim Muhyiddin: Hayatı hakkında bilgiye ulaşamadığımız yazarın, dergi içerisinde *Makale-i Askeriye: İngilizlerin Afrika-yı Cenûbîdeki Mağlubiyetlerinin Esbâbı* isimli bir yazısı bulunmaktadır. İngiliz ordusunun Afrika'daki başarısızlıklarının anlatıldığı bu makalede; yazarın, ordu-donanma ve askeri taktikler üzerindeki düşüncelerini ihtiva etmektedir.

İsmail Safâ: 1867'de babası Behçet Bey'in Hicaz Vilayeti Mektupçuluğu'nda bulunduğu dönemde Mekke'de doğmuştur. Okulu bitirdikten

sonra Evkaf Nezareti ile Posta ve Telgraf Nezareti'nde görev almıştır. 1888'de Mülkiye İdadisi'nde edebiyat öğretmeni olarak çalışmıştır. Muallim Naci'den sonra bir dönem *Mirsad* dergisinin idareciliğini de üstlenmiştir. Verem hastalığına yakalandığından dolayı Midilli'ye gitmiştir. Hükümet, evinde gizli toplantılar yaptığı gerekçesiyle 1900 yılı mayısında yazarı Sivas'a sürmüştür. 24 Mart 1901'de de Sivas'ta hayatını kaybetmiştir.

Yazarın ölümüyle ilgili Süheylâ Seçkin "*İsmail Safâ'nın Mezarına Dair*" başlıklı makalesinde şu görüşlere yer vermektedir: "*Dahiliye Nezâretinin 2500 kuruş maaşla Sivas'a tayin ettiği İsmail Safa, buraya, kızı Ulyâ'yı toprağa vermiş kederli bir baba olarak gelir. Sivas'ta başka bir evladını, Selma'yı da kaybeder ve kardeşi Ahmed Vefâ'nın hastalığının ilerlediği haberini alır. Zaten hasta olan bünyesi, memleket hasretinin yanı sıra gelen bu acılara dayanamaz ve geldiğinden on bir ay gibi kısa bir süre sonra Sivas'ta vefat eder. Sivas toprakları 1901'in 24 Martında şairin naşına kucak açtığı zaman, İstanbul gazeteleri ölüm haberine dahi yer vermemiştir.*" (Seçkin 1995: 116).

İsmail Safâ, herhangi bir eskilik ve yenilik iddiası taşımadan, bu hususta önemli bir fark gözetmeden eserler meydana getirmiş olan bir şairdir. Bunun içindir ki şiirlerinde ve diğer eserlerinde hem eskilik, hem de yenilik taraftarlarının memnun kalabilecekleri özellikler dikkat çeker. İlk yazıları Tanzimat edebiyatının son dönemine rastlamaktadır. Şairin yakın dostluklarını daha çok yeni edebiyatın genç mensupları ile kurmuştur.

İsmail Safâ'nın, *Servet-i Fünûn* dergisinin incelediğimiz sayıları içerisinde *Öksüz Ahmet* (nu: 444) isimli mensur bir şiiri bulunmaktadır. Ahmet isminde küçük bir çocuğun hayatının anlatıldığı bu eserde, şairin duygusal imgeleri ön plandadır.

Kadri: Hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız yazarın, incelediğimiz sayılar içerisinde birçok yazısı bulunmaktadır. Mahmut Sadık'ın bazı eserlerinde "Kadri" müstearını kullandığını bilmemize rağmen, Kadri ismiyle eserler kaleme alan bu kişinin Mahmut Sadık olup olmadığına dair kesin bir kanıt bulunmamaktadır. İlerleyen sayılarda Mahmut Sadık ismiyle yazılmış eserler bulunması, bu görüşümüzü destekler niteliktedir. Çünkü aynı dergi içerisinde, farklı

sayılarda olsa yazarın, Kadri müstearını kullanması mantıksal bir tutarsızlık olarak dikkatimizi çekmiştir.

İncelediğimiz sayılar içerisinde, Kadri imzasıyla yazılan eserler şunlardır: *Mütenevvia: Lüksfer Menşurları*, *Musahabe-i Fenniye: Renklerin Sahte Te'siri – Tedaî Bala-Levan*, *Mütenevvia: Amd-ı İşret*, *Musahabe-i Fenniye*, *Küçük Hikâye: Gıdaklar*, *Tedkikat-ı Edebîyye: Coppee'nin Şiirleri*, *Mütenevvia: Paris'in 1900 Sergisinde*, *Mütenevvia: Altın ve Gümüş*, *Transuval Meselesi ve İngiltere'de İânet-i Askeri*, *Mebahis-i Mütenevvia: Mesele-i Mev'ide*, *Mebahis-i Mütenevvia: Paris Sergisi Münasebetiyle*, *Küçük Hikâye: Bir İzdivaç*, *Mütenevvia: Japon Kadınları*, *Mütenevvia: Japon Kadınları*, *Musahabe-i Fenniye*, *Mütenevvia*.

İncelediğimiz sayılar içerisinde Kadri imzası taşıyan yazıları konu bakımından herhangi bir sınıfa sokmamız mümkün değildir. Kaleme alınan makaleler sosyolojik içerikli yazılardan; sanat, fen, Batı edebiyatı ve siyaset gibi çeşitli konulara uzanmaktadır. Yazılar daha çok köşe yazısı niteliği taşımaktadır.

İbrahim Cehdi, bk. Süleyman Nazif

Hüseyin Kâzım [Kadri]: Siyaset adamı ve yazar olan Hüseyin Kâzım Kadri, 1870 yılında İstanbul'da doğmuştur. Arapça, Farsça, İngilizce ve Almanca bilen Hüseyin Kâzım, 1908'den sonra Tevfik Fikret ve Hüseyin Cahit ile *Tanin* gazetesini çıkarmıştır. Bürokrat bir ailede yetişen yazar, İttihat ve Terakki Partisi'nin kuruluşunda görev almış; din, dil ve siyaset konuları hakkında önemli eserler kaleme almıştır. 1934 yılında Tarsus'ta hayatını kaybetmiştir.

Yazar, "*Bağlar Arasında*" isimli seri makaleleriyle, incelediğimiz sayılar içerisinde dikkat çekmektedir. Bu yazılar ağırlıklı olarak ziraatla ilgilidir. Tarla ve bahçe işlerinde çiftçilere bilgi veren bu yazılar, her sayıda farklı resim ve fotoğraflarla zenginleştirilmiştir. Hüseyin Kâzım Kadri tarafından yazılan bu makaleler derginin 443. sayısında başlamakta, 481. sayı da ise son bulmaktadır. Yararlı bilgiler vermesi bakımından, bu yazılar; dergi içerisinde seri olarak yayınlanmış ve her sayıda bütünlük arz etmiştir.

M. İrfan: Hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız yazarın, incelediğimiz sayılar içerisinde *Musahabe-i Fenniye: Yeni Mikroplar* isimli bir yazısı

bulunmaktadır. Konu bütünlüğü bağlamında düşündüğümüzde, yazarın, doktor veya sağlık işleriyle uğraşan bir uzman olması kuvvetle ihtimaldir. Değişik türdeki mikroplar, bunların insan vücuduna nüfuz etmesi ve yol açtığı hastalıklar yazısının içeriğini oluşturmaktadır.

M(ahmut) Sadık: İstanbul, 1864-İstanbul, 28 Temmuz 1930. Gazeteci, yazar. Mahmut Sadık, "Osman Galip, Galip Kadri, Kadri, Çatlak Zurna, Mırnav, Serazat" müstearlarını da kullanmıştır. Mülkiye Mektebi'nde eğitimi devam ederken ziraat öğrenimini yapmak üzere Almanya'ya gönderilmiştir. Hastalığı nedeniyle dönmek zorunda kalan yazar, Babıâli Tercüme Odası'nda çalışmaya başlamıştır. Bir süre bu görevde çalıştıktan sonra gazetecilik mesleğini tercih ederek görevinden ayrılmıştır.

Mirat-ı Âlem, *Saadet*, *Tercüman-ı Hakikat*, *Sabah* gazetelerinde çalışmıştır. *Tarik* gazetesinin (1886-92), II. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre sonra *Servet-i Fünûn* dergisinin başyazarlığını yapmıştır. Bir süre Mülkiye Mektebi'nde usul-i maliye muallimliği görevinde de bulunmuştur. *Şûra-yı Ümmet* ve Abdullah Zühtü'nün kurduğu *Yeni Gazete*'de yazıları yayımlanmıştır. Aynı zamanda İstanbul Matbuat Cemiyeti ilk kurulduğunda başkan seçilmiştir (1916). Öldüğünde "Şeyhü'l Muharririn" unvanı sahibiydi. Telif ve çeviri olarak birçok eseri bulunmaktadır.

İnceleme konumuz olan sayılar içerisinde, *Son Mektup, Musahabe-i Fenniye, Musahabe-i Fenniye, Musahabe-i Fenniye* isimli dört yazısı bulunmaktadır. Bu yazılar içerisinde, *Son Mektup* başlıklı yazı Anı-Hatırat tarzında kaleme alınmıştır. *Musahabe-i Fenniye* başlıklı yazılarda ise; tabiatın doğal dengesi, yeni icatlar, uyku sorunu ve hastalıkların tedavisinde izlenilen yöntemler anlatılmaktadır (Gövsa vd. 2010: 686).

Mehmet Emin. bk. [YURDAKUL], Mehmet Emin

Mehmet Rauf: İstanbul, 24 Ağustos 1875-İstanbul, 23 Aralık 1931. Yazar. "Rauf Vicdani, Besim Rauf, Cemil, Jüpon, Ali Necdet, Mehmet Nafiz" müstearlarını kullanmıştır. 1894'te Bahriye Mektebi'nden mezun olduktan sonra bir süre Girit'te bulunmuştur. 1901 yılında Tevfik Fikret'in akrabası Ayşe Sermet Hanım'la

evlenmiştir. Mehmet Rauf, hayatının son dönemlerini sağlık sorunlarıyla geçirmiştir. 23 Aralık 1931'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Servet-i Fünûn'da devam ettirdiği beş yıllık yazı hayatında öykü, roman, düzyazı, şiir, Türk ve Batı edebiyatlarıyla ilgili makale ve incelemeler kaleme alan Mehmet Rauf'un, bu dönem yapıtları sanatının doruğu kabul edilmektedir. Bu dönemde, Prosper Merime, Alphonse Daudet ve Catulle Mendes'ten öyküler de çeviren Mehmet Rauf'un ilk romanı *Ferda-yı Garam* ile *Eylül* ve düzyazı şiirleri *Siyah İnciler* bu dergide yayımlanmıştır.

Servet-i Fünûn edebî topluluğu içinde dili en sade kullanan yazar olarak nitelendirilmektedir. Ancak kendi ifadesiyle bu üslupçuluğu başaramamıştır. Bu özellik, topluluğun dağılmasından sonraki yapıtlarında kendini daha iyi göstermektedir.

İncelediğimiz sayılar içerisinde Mehmet Rauf, Ahmet Şuayb'den sonra en çok yazan ediplerden biridir. Bu yazılarda, Mehmet Rauf'un, edebiyat yelpazesinin genişliği dikkati çekmektedir. Batı edebiyatı ve şairleri hakkında yazmış olduğu yazılar, denemeleri, küçük hikâyesi, tefrika romanı bu görüşümüzü destekler nitelikteki örneklerdir. Türk edebiyatında ilk psikolojik roman olarak kabul edilen *Eylül* romanı da, dergi içerisinde 482. ve 494. sayılar arasında tefrika edilmiştir.

Biyografik yazıları içerisinde İngiliz edebiyatı şairlerinden Lord Alfred Tennyson'un hayatı ve eserleri hakkında bilgi vermesi, M. R. müstearıyla Norveçli oyun yazarı Henrik Ibsen'in eserlerinin ve sanatının ele alınması, Emile Zola'nın *Fecondite* romanının okuyuculara tanıtılması, yazarın, edipliğindeki başarısına ve günceli takip etmesine örnek gösterilebilir. Bunun dışında, sorumlu olduğumuz sayılar (443-494. sayılar) içerisinde Mehmet Rauf'un *Elvah-ı Muhabbetten: Birbirimiz İçin* isimli bir şiiri de yer almaktadır (Karaosmanoğlu vd. 2010: 694-696).

Mehmet Sadi: Hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız şairin, dergi içerisinde dört şiiri bulunmaktadır. Bunlar: *İstiyorum ki, Yâd-ı Mazi, Safahat-ı Hissiyat, Verem* isimlerini taşımaktadır. Şiirlerde kullanılan hâkim hece ölçüsü aruzdur.

M(ensi): Hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız yazarın, incelediğimiz sayılar içerisinde iki yazısı bulunmaktadır. M(ensi) müstearının önceki sayılarda da kullanılmamış olması, bu kişinin, yazılarını dergiye yayınlatmak amacıyla gönderen okuyuculardan birisi olduğunu düşündürmektedir. M(ensi) imzasıyla yazılan yazılar: *Musahabe-i Fenniye* (449. sayı) ve *Musahabe-i Fenniye* (452. sayı).

M. Sadi: Kendisi hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız şairin dergi içerisinde *Onun Sesi* başlıklı bir şiiri bulunmaktadır. Bu kişinin, hem şiir türünde eser vermesi, hem de M(im) Sadi imzasını kullanması, Mehmet Sadi olabileceğini aklımıza getirse de; elimizde kesin bir dayanağın bulunmaması bu kişiyi ayrı bir başlık içerisinde ele almamıza sebep olmuştur.

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]: Mora müftüsü Abdülhalim paşanın torunudur. Ailesi Mora'dan İstanbul'a göç etmiştir. Yazar, 3 Haziran 1870'de İstanbul'da doğmuştur. Aksaray ve Soğukçeşme Rüştiyerlerini bitirdikten sonra tahsilini Galatasaray Sultanisi'nde tamamlamıştır. Avrupa'nın değişik şehirlerinde, Marsilya, Pire, Poti, konsolos kâtipliği görevlerinde bulunmuştur. Hariciye Vekâleti'nde çalışırken hastalanmış, İstanbul'a dönmek zorunda kalmıştır. Bir süre Fransız hastanesinde tedavi görse de, 19 Mart 1927'de İstanbul'da vefat etmiştir.

Ahmet Hikmet'in edebî şöhretini yapan ilk önemli eseri, *Hâristan ve Gülistan* isimli kitabıdır. Ahmet Hikmet'in milli edebiyatımız bakımından daha edebî sayılan eseri *Çağlayanlar*'dır. Bu eser, tamamıyla milli hikâyeler ve nesirlerden oluşmaktadır. Türk Derneği, Türk Ocağı gibi teşekküllerin kuruluşlarında görev almış, *Türk Yurdu* dergisinin yazar kadrosu içerisinde de bulunmuştur.

Yazarın incelediğimiz sayılar içerisinde *Üçüncü Mektup: Saçlar, Hasbihal: Ah Şu Erkekler Ah!.., Küçük Hikâye: Ramazan İçinde Bayram, Hasbıhal: Yeğenim, Zevk-i Hayal* isimli beş yazısı bulunmaktadır. Özellikle bu yazılar içerisinde *Yeğenim* başlıklı yazı, ayrı bir nitelik taşımaktadır. Yazar bu eserinde, Paris'e tahsilini yapmak için giden bir gencin hayatından yola çıkarak; dönemin alafranga hayat tarzını ve yozlaşan geleneklerini eleştirmektedir. Bu eleştiri, Tanzimat Fermanı'yla Batılılaşma anlayışının hemen her alana uygulanmak istenmesiyle birlikte, edebiyatta da

kendisini hissettirmesinden kaynaklanmaktadır. Doğal olarak bu durumun etkileri sosyal hayata yansımış, Ahmet Hikmet'te toplumumuzun asimile olmaya yüz tutmuş bu yanını eserinde işlemiştir (Banarlı 2004: 1080-1081).

[OZANSOY], Faik Ali: Diyarbakır, 22 Mart 1876-Ankara, 1 Ekim 1950. Şair, yazar. Asıl adı Mehmet Faik'tir. İlk şiirlerinde "Zahir" müstearını kullanmıştır. Şair ve devlet adamı Sait Paşa'nın da küçük oğludur. İlköğrenimini Diyarbakır'da yapmıştır. Diyarbakır Askeri Rüştiyesi'ni bitirdikten sonra, bir yıl idadiye devam etmiş ve sonra da İstanbul'da Mülkiye Mektebi'nin idadi kısmına girmiştir. Bazı siyasi olaylara karıştığı gerekçesiyle bir süre tutuklu kalmış ve okuldan uzaklaştırılmıştır

Faik Ali, nazmının bütün özellikleri ile eksiksiz bir Servet-i Fünûn şairi olarak kabul edilmektedir. "*1908'e kadar, şiirlerinde, tema olarak fertçilik göze çarpar. İlk şiir kitabı Fani Teselliler'in önsözünde kendi iç âleminin dar sınırlarını aşıp, cihan-şümûl olamayan şiirinin ıstırabını yaşar*" (Akyüz 1985: 417). Dil bakımından, Servet-i Fünûn şairlerinden farklı bir özellik göstermediği ve hatta yabancı kelimeleri ve karışık terkipleri kullanmakta onlardan daha ileride olduğu ifade edilebilir.

Ali İhsan Kolcu, Servet-i Fünûn Edebiyatı isimli çalışmasında Faik Ali Ozansoy hakkında şu görüşleri belirtmektedir: "*Servet-i Fünûn edebiyatı geleneğine bağlı kalarak şiirlerinde aşk ve tabiat temalarını işlemiştir. Bu eserlerde realist değil idealisttir. Devrin edebî hastalığı olan santimantal ve romantik üslubu benimsemiştir. Faik Ali tiyatro ile ilgilenmişse de şiir kadar başarı sağlayamamıştır. 1918'de Payitahtın Kapısında isimli iki perdelik manzum bir temaşasını yayımlamıştır*" (Kolcu 2010: 232.)

İncelediğimiz sayılar içerisinde Faik Ali Ozansoy'un; *Balıkçıl, Bir Hüsn-ü Nev Tesettüre Karşı, Hüsn-ü Mahzun, İnfiâlât-ı Marîzâne, Maziye Doğru, Hasbihal, Hâfâyâ-yı Leyal-3: Bir Şeb-i Mazi, İbtisam, Kardeşimin Çocuğu İçin, İbtilâ-yı Hayat, Belki, Bir Hüsn-ü Gâib, Felsefelerim, Bir Merhume İçin, Matmazel L. A(yın), Onun Gözleri, Mütercim Sahifeler: Guy De Maupassant, Senelerden Sonra, Bir Gece, Dicle Hatıralarından, Matmazel L(am) E(lif), Aşk Hayali, Rehâvet Hissi, Bir*

Müsâmere-i Edebîyye Hatırası, Gurup, Gözlerinden Bir Gölge, Müstesna Geceler, Mehtap, Bir Hicran, başlıklı yirmi dokuz eseri bulunmaktadır. Bu eserler içerisinden, *Mütercim Sahifeler: Guy De Maupassant* tercüme hikâye, *Bir Gece* başlıklı yazı da kısa hikâye olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun dışındakiler şiir türünde kaleme alınmıştır.

Faik Ali Ozansoy, Servet-i Fünûn edebiyatı içerisinde, şiir türünde birçok eserler yazmış başarılı bir şairdir. Eserlerinin hacimce şiir türünde kaleme alınması bunun bir örneği olarak nitelendirilebilir. Ayrıca bazı eserlerinde "Zahir" imzasının kullanıldığı dikkati çekmektedir.

Ömer Senih. bk. [ÖZSEVER], Hüseyin Siret

[ÖZSEVER], Hüseyin Siret: Hüseyin Siret 1872'de İstanbul'da doğmuştur. Zaptiye Nezareti Mektupçuları'ndan Süleyman Mazhar Bey'in oğludur. İki yaşındayken babasını kaybetmiştir. Hariciye Nezareti Mektubî Kalemi'nde ve Nâfia Nezareti Tercüme Odası'nda çeşitli görevlerde bulunmuştur. Şair, 1959'da İstanbul'da hayatını kaybetmiştir.

1896'dan itibaren *Servet-i Fünûn* dergisinde şiirlerini yayımlamaya başlamıştır. İşlediği tema ve konular açısından Servet-i Fünûn'un genel şiir anlayışından ayrılmaz. Bunlar genelde aşk ve tabiat konularıdır. Fikret'in etkisiyle nazım tekniği ve söyleyişe önem vermiştir. Hüzün tema olarak şiirlerinin genel karakteristiği sayılabilir.

Şairin eserlerinin özelliklerinden biri de eski tarz şiirleri denemeden ve onların etkisinde kalmadan doğrudan yeni şiirleri edebiyat hayatına dahil etmesidir. Hece vezniyle şiirler yazsa da bu konuda başarılı olamamıştır. Zaman içerisinde dili sadeleşmiştir.

İncelediğimiz sayılar içerisinde Hüseyin Siret'in dört şiiri bulunmaktadır. Bu şiirler: *Karıma, Menekşe, Manolya* ve *Bülbül* başlıklı eserlerdir. Şiirlerde ağırlıklı olarak tabiat konusu işlenmiştir (Kolcu 2010: 224-225).

Ö(mer) Naci: 1878'de İstanbul'da doğan şair, 1916'da Kerkük'te vefat etmiştir. İttihat ve Terakki'nin hatibi olarak şöhret yapmıştır. *Servet-i Fünûn*, *Musavver* gibi dergilerde şiirleri yayımlanmıştır. A(yın) Naci müstearıyla yazılmış

yedi şiir bulunmaktadır. Bunlar: *Peri-i Seher, Hüsn-i Medfun, Leyl-i İntizar, Sensiz Güzelliklere, Aşiyan-ı Hayal, Onun Mezarı, Beyaz Gece*.

[PEDRAM], Hüseyin Daniş: İstanbul, 1870-Ankara, 31 Mart 1943. Şair, yazar. Pedram soyadını sonradan almıştır. Ticaret amacıyla İstanbul'a yerleşen bir ailenin oğludur. Rüştiyeden mezun olduktan sonra, bir yıl süreyle Mülkiye Mektebi'ne devam etmiştir. Daha sonra, iki yıl kadar, Beyoğlu'nda bulunan Institution Française adlı Fransız okulunda öğrenim görmüş; Aka Mirza Ali Ekber Han ile İstanbul'da Farsça *Süruş* gazetesini çıkarmıştır.

Servet-i Fünûn edipleri arasında yer alan Hüseyin Daniş, şiir ve yazılarını *Servet-i Fünûn* başta olmak üzere pek çok dergi ve gazetede yayımlamıştır. Fransızca ve Farşçadan çeviriler kaleme almıştır. Daha çok İran edebiyatı üzerine yaptığı çalışmalarla ve Ömer Hayyam'dan çevirileriyle adını duyurmuştur.

İncelediğimiz sayılar içerisinde Pedram'ın beş makalesi bulunmaktadır. Bu makaleler İran edebiyatı şairlerinde Şeyh Sadi Şirazi hakkındadır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi yazarın İran kökenli olması, çalışmalarını bu saha içerisinde meydana getirmekte etkili olmuştur. Genel anlamda Şeyh Sadi'nin hayatı, edebiyatı, sanat görüşü hakkında bilgi veren bu makalelerde, İran edebiyatı ve destanları da ele alınmıştır. Makaleler derginin 445. sayısında başlamakta, 449. sayıda ise son bulmaktadır.

[REY], Ahmet Reşit: Ahmet Reşit, 1870 yılında İstanbul'da doğmuştur. Çankırı mutasarrıfı Abdullah Şefik Efendi'nin oğludur. Hocası sayılan Recaizade Ekrem'in tesirinde şiirler kaleme almıştır. İlk şiirleri *Gülşen* dergisinde yayımlanmıştır. İlk şiirlerinde Kerem ve Hamit'in tesirinde kaldığı söylenebilir. Ahmet Reşit Rey şiirlerinde alafranga ve yeni tabirler kullandığı için İsmail Safa tarafından eleştirilmiştir. Servet-i Fünûn sanatçıları arasında çıkan anlaşmazlıklar yüzünden, yazılarını, *Malumat*'ta yayınlamaya başlamıştır. 14 Ağustos 1955'te İstanbul'da ölmüştür.

Eserleri: *Nazariyât-ı Edebîyye* (1912), *Racine Külliyatı* (1934-1935), *Eneid* (1936).

İncelediğimiz sayılar içerisinde Ahmet Reşit'in *Nigâh-ı Pür Heycan, Feryat* (H. Nazım imzasıyla), *Fakat Heyhat* (H. Nazım imzasıyla) başlıklı üç şiiri bulunmaktadır (Kolcu 2010: 217-218).

Safveti Ziya: 1875'te İstanbul'da doğmuştur. Tanzimat devri maliye ve evkaf nazırlarından Musa Safveti Paşa'nın torunu, maadin müdürü Ahmet Ziya Bey'in oğludur. Çeşitli devlet işlerinde çalıştıktan sonra, Prag büyükelçiliğine atanmıştır. 1929'da Büyükada'da geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını kaybetmiştir.

Safveti Ziya edebiyat hayatına *Servet-i Fünûn*'da yayımlanan *Onların Ruhu* adlı öyküyle başlamıştır. Ardından küçük hikâyeler yazmaya başlamıştır. Yazara asıl şöhretini kazandıran eseri ise *Salon Köşeleri* isimli romanıdır.

İncelediğimiz sayılarda Safveti Ziya'nın iki eseri bulunmaktadır. Bunlardan *Bir Sergüzeşt* isimli eser küçük hikâye, *Bir Tesadüf* ise hatırat tarzında kaleme alınmıştır.

Seher: Seher müstearıyla yazılan eserlerde, edibin hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. İncelediğimiz sayılar içerisinde bu edibin birçok şiirinin yanı sıra, küçük hikâye ve hatırat tarzında kaleme alınmış eserlerine rastlamaktayız. Seher'in inceleme konumuz olan sayılar içerisinde on iki eseri bulunmaktadır. Bunlar: *Yapyalnız*, *Kompartımanda*, *Hayal-i Visal*, *Leyl-i Zifaf*, *Aşk-ı Mahrum*, *Yazılarıma Karşı*, *Soluk Çiçek*, *Mûsikî-i Ruh*, *Gözleriniz*, *Neşide-i Izdırap*, *Rüyâ-yı Şûh* ve *Babama* isimlerini taşımaktadır.

Bu eserler arasında *Kompartımanda* küçük hikâye, *Yazılarıma Karşı* iltifat ve teşekkür yazısı tarzında kaleme alınmıştır.

Süleyman Nazif: Şair Faik Ali Ozansoy'un kardeşidir. 29 Ocak 1870'de Diyarbakır'da doğmuştur. Asıl adı Süleyman Nazif olan şair, bazı eserlerinde "İbrahim Cehdi, Abdülahrar Tahir ve Selim Sabit" müstearlarını kullanmıştır. Namık Kemal'in etkisi altında kalan şair, II. Meşrutiyet'in ilanından sonra milli ve vatanî konularda yazdığı şiirleriyle ön plana çıkmıştır. Bu yönüyle de diğer Servet-i Fünûn şair ve yazarlarından ayrılır. Aynı zamanda gazetecilik de yapmıştır. *Meşveret*, *Resimli Gazete* ve *Yarın* gazetesinde çalışan Süleyman Nazif, edebi yönünün dışında

gazeteciliği ile de ön plana çıkmış bir ediptir. 1927'de İstanbul'da hayatını kaybetmiştir.

Süleyman Nazif'in "İbrahim Cehdi" takma adıyla, incelediğimiz sayılar içerisinde altı adet şiiri bulunmaktadır. Bunlar: *Zıll-i Metrûk* (nu: 443), *Müstezad-ı Eş'arım* (nu: 457), *Byron* (nu: 459), *İncimâd-ı Şebâb* (nu: 468), *Bir Şarkı* (nu: 477) ve *Fecr-i Telakki* (nu: 489). Şiirlerde kullanılan hâkim hece ölçüsü ise aruzdur.

Süleyman Nesib: İstanbul, 1866-İstanbul, 28 Eylül 1917. Şair. Asıl adı Süleyman Paşazade Mehmet Sami'dir. Babası "Şıpka kahramanı" olarak ünlenmiş Müşir Süleyman Paşa'dır. Vasiyeti üzerine Eyüp'te Tevfik Fikret'in yanına gömülmüştür.

İlk şiirlerini 1866-1877'de *Gülşen*, *Nahl-i Emel*, *Fevaid*, *Hizmet*'te yayımlayan Süleyman Nesib, 1896'dan itibaren *Servet-i Fünûn* dergisinde yayımladığı, en çok saygı duyduğu şair olan Tevfik Fikret'in etkisinde Edebiyat-ı Cedide özelliklerini yansıtan şiirler kaleme almıştır. 1908'den sonra yazdığı şiirlerde Servet-i Fünûn estetiğinden uzaklaşmış, Millî Edebiyat akımının etkisinde kalarak toplumsal sorunlara yöneldiği eserler ürettiği görülmektedir.

Süleyman Nesib'in incelediğimiz sayılar içerisinde beş şiiri bulunmaktadır. Bunlar: *Heyhat*, *Peyâm-ı Dur-a-Dur*, *Kadınlığa Dair*, *Peyâm-ı Davet*, *Gözlerine Dair* isimlerini taşımaktadır.

Şemsettin Sami: Fraşer-Yanya, 1 Haziran 1850-İstanbul, 18 Haziran 1904. Dil bilgini, romancı, sözlükçü, oyun yazarı olarak kabul edilmektedir. Eserlerinde, Sami, Ş. Sami, Sami Halit Fraşeri, Şemsettin Sami b. Halit el-Fraşeri imzalarını da kullanmıştır. 1872'den itibaren Ebüzziya Tevfik'in çıkardığı *Hadika* ve daha sonra *Sirac* gazetesinde çalışmıştır. Mayıs 1873'te *Hadika* gazetesini kiralayarak, gazeteyi, günlük çıkarmaya başlamıştır. *Hadika*'nın 42. sayısında kapatılması üzerine Matbuat Kalemi'ndeki görevine geçmiştir.

Şemsettin Sami roman ve oyun yazarlığından gazeteciliğe, sözlükçülükten ansiklopedi yazarlığına kadar değişik alanlarda boy göstermiş ve önemli yapıtlar ortaya koymuş çok yönlü bir ediptir. Roman ve piyes denemeleri de yapan Şemsettin Sami, *Taaşşuk-ı Talât ve Fitnat* adlı romanı ile Türk edebiyatının ilk roman türü

örneğini ortaya koymuştur. Türk dilinin ilk düzenli hazırlanmış sözlüğü durumundaki *Kamus-ı Türki* ise, Türkçe kökenli sözcükleri ilk kez alfabetik sıraya göre hazırlamış ve sözlük yine ilk kez "Türk" adını taşıması bakımından büyük önem ifade etmektedir.

İncelediğimiz sayılar içerisinde Şemsettin Sami'nin *Kâmus-i Türkî ve Kâmus-i Arabî* isimli bir yazısı bulunmaktadır. Şemsettin Sami bu yazısında Türk dili hakkındaki görüşlerini ifade etmiş, böyle bir çalışma yapmasındaki etkenleri gerekçesiyle açıklamıştır. Yazar, "Lügat bir lisanın hazinesi ve edebiyatının esasıdır" düşüncesiyle Türkçedeki Arapça ve Farsça unsurlara dikkat çekmek istemiştir (Eldem vd. 2010: 949-952).

[TARHAN], Abdülhak Hamit: Abdülhak Hamit, 2 Ocak 1852'de İstanbul'da doğmuştur. Doğduğu ev dedesi Abdülhak Molla'nın Hekimbaşı yalısı diye bilinen yalıdır. Hamit'in ilk tahsilini, nasıl ve nerede yaptığı tam olarak net değildir. Avrupa'nın çeşitli şehirlerinde kâtiplik görevinde bulunmuştur. İlk eşi Fatma Hanımın 1885'te Beyrut'ta hayatını kaybetmesi, Abdülhak Hamit'i derinden etkilemiştir. Hamit Beyrut'ta kaldığı kırk gün içinde, yaşadığı üzücü olayın etkisiyle *Makber*'i yazmaya başlamıştır. Bu eseri *Hacle* ve *Ölü* eserleri takip etmiştir. Özellikle *Makber*, Türk edebiyatının en büyük mersiyelerinden biri olarak nitelendirilmektedir. 13 Nisan 1937'de İstanbul'da hayatını kaybetmiştir.

Abdülhak Hamit'in hayatı gibi, yapıtlarının yayımı da bir düzen arz etmez. Kitaplarının ve tek tek şiirlerinin pek çoğu başta sansür olmak üzere çeşitli nedenlerle, yazdıklarından çok sonra yayımlanma imkânı bulmuştur. Uzun ve üretici bir ömür süren Hamit, Tanzimat'ın ikinci dönem şairi kabul edilmekle beraber, Servet-i Fünûn, Fecr-i Ati, Milli Edebiyat ve Cumhuriyet dönemlerini de yaşamış ve kendisinden sonra gelenlere örnek teşkil etmiştir.

Türk edebiyatında metafizik temaların işlenmesi Abdülhak Hamit Tarhan ile başlamaktadır. Eserlerinde ağırlıklı olarak aşk ve tabiat temleri ele alınmıştır. Bu eserlerde, batılı şekillerin yanında, Tarhan'ın kendi ürettiği yeni şekilleri de görebilmemiz mümkündür. Dili genellikle ağır ve süslüdür.

İncelediğimiz sayılar içerisinde Abdülhak Hamit'in 443 ve 454. sayılar arasında *Finten* isimli eseri tefrika edilmiştir. Dönemin tiyatro tekniği ve imkânları göz önünde bulundurulduğunda; Hamit'in tiyatroları oynanmaktan çok, okunmak için yazılmış hissi vermektedir. Eserlerin dilinin ağır olması da, oyunların sahnelenmesini engelleyen diğer bir faktördür (Banarlı 2004: 925-931).

Tevfik Fikret: Edebiyat-ı Cedide topluluğunun lideri olarak kabul edilen Tevfik Fikret, 1867'de İstanbul'da doğmuştur. Gerçek ismi Mehmet Tevfik'tir. Galatasaray Sultanisi'ni bitirdikten sonra memurluk hayatına başlamıştır. Memurluk hayatının büyük bir bölümünü öğretmenlik yaparak geçirmiştir. 1896-1901 yılları arasında *Servet-i Fünûn* dergisi müdürlüğünü yapmıştır. 19 Ağustos 1915'te, Aşiyandaki evinde vefat etmiştir.

İncelediğimiz sayılar içerisinde Tevfik Fikret'in kaleme aldığı eserler şunlardır: *Senin Yerinde* (Esat Necip imzasıyla), *Resmini Yaparken* (Esat Necip İmzasıyla), *Hiçten Teselli* (Esat Necip imzasıyla), *Heykel-i Say*, *Bir Tablo İçin*, *Berîd-i Ümîd*, *Bir Mukaddime*, *Çeşme Başında* (Esat Necip imzasıyla), *Berahime*, *Şekva-yı Firak* (Esat Necip imzasıyla), *Zavallı Nijad*, *Bir Hicran-ı Muvakkatten Sonra* (Esat Necip imzasıyla), *Musahabe-i Edebîyye 60: Romanların Tesiri*.

İncelememizin diğer başlıklarında Tevfik Fikret'ten sık sık bahsedeceğimiz için bu başlığı kısa tutmayı uygun gördük.

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan: Kastamonulu bir aileye mensuptur. Ahmet İhsan'ın babası Ahmet Halit Bey imparatorluğun muhtelif şehirlerinde uzun seneler defterdar ve muhasebeci olarak çalışmıştır. Ahmet İhsan 1868 yılında Erzurum'da dünyaya gelmiştir. Üsküdar İdadisi ve Mülkiye Mektebini bitirmiştir.

"*Öğrencilik yıllarında edebiyata ilgi duymaya başlayan Ahmet İhsan 1884'te Bir Serseri isimli romanı Fransızcadan edebiyatımıza kazandırmıştır. 3 Ekim 1887'de Umran adlı on beş günde bir çıkan gazete çıkarmaya başlamıştır. Bu süre içerisinde roman tercümeleri yapmaya da devam etmiştir. Jules Verne külliyatını edebiyatımıza tanıtan ilk yazar olarak şöhretini artırmıştır*" (Ercilasun 1996: 3-16).

27 Mart 1891'de Servet-i Fünûn'u kuran Ahmet İhsan, bir süre sonra Avrupa'ya gitmiştir. Aynı zamanda bu onun ilk Avrupa seyahatidir. Bu seyahatin

amacı matbaacılık hakkında bilgi edinmektir. Londra'da Abdülhak Hamit'le tanışmış, bu tanışmanın sonucunda da *Finten*'in 1897-1901 yılları arasında *Servet-i Fünûn*'da tefrika edilmesine vesile olmuştur.

Servet-i Fünûn dergisi düzenli olarak çıkmaktadır. Mecmua çıktığı tarihten itibaren görünüş açısından herkesin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Başlarda bilim ve fen ağırlık yazıların yayınlandığı bir dergi olan *Servet-i Fünûn*, daha sonra edebî bir nitelik kazanmıştır. 1895 sonlarında Recaizade Mahmut, Galatasaray'dan öğrencisi olan Tevfik Fikret'i dergiye getirerek Ahmet İhsan'la tanıştırmıştır. Derginin yazı işleri müdürlüğüne Tevfik Fikret'in getirilmesiyle, Servet-i Fünûn topluluğu da bir araya gelmiş sayılır.

Derginin imtiyaz sahibi olan Ahmet İhsan'ın, incelediğimiz sayılar içerisinde *Ada Kayık Yarışması, İstanbul Postası, Padişahım Çok Yaşa, İstanbul Postası, İstanbul Postası, İstanbul Postası, İfade-i Mahsus Servet-i Fünûn'un Onuncu Sene-i İntişarı, Ziyâ-yı Müessif: Merhum Atâullah Paşa, Mai Düş* başlıklı dokuz yazısı bulunmaktadır. Ahmet İhsan'ın dergi içerisindeki yazıları daha çok köşe yazısı niteliğindedir. Halkı aydınlatmak ve bilgilendirmek amacıyla yazılan bu yazılarda, günlük olayları ya da İstanbul'da meydana gelen değişiklikleri görebilmemiz mümkündür. Aynı zamanda dergiye yöneltilen eleştiriler, Ahmet İhsan tarafından bu köşe yazılarında cevaplanmıştır.

[UŞAKLIGİL], Halit Ziya: Aslen Uşak'ın Helvacızâdeler adıyla bilinen eski bir ailesine mensuptur. Ailenin bir kolu sonradan İzmir'e yerleşerek Uşakîzadeler adıyla anılmaya başlamıştır. Doğumu konusunda kaynaklarda 1865'ten 1868'e kadar değişen farklı tarihler vardır. Yazarın hayatına ait bazı hususları dikkate alarak onun doğum tarihini 1865 olarak kabul etmek en doğrusudur. Yazar, 27 Mart 1945'te Yeşilköy'deki köşkünde vefat etmiştir.

"*Halit Ziya'nın yazı hayatına başlaması Mechitariste okulunda okuduğu yıllara rastlar. Halit Ziya, öğretmenlik ve memurluk hayatının yanı sıra Nevruz ve Hizmet'le 1884 Martından, 1893 Martına kadar dokuz yıl süren edebî hayatında hem yeni bir hikâye tarzının ilk ürünlerini, hem de mensur şiirin en parlak örneklerini*

vererek; İstanbul'a devrin şartlarına göre çok iyi yetişmiş olgun bir yazar olarak gider" (Huyugüzel 2004: 9).

Yazarın incelediğimiz sayılar içerisinde iki eseri bulunmaktadır. Bunlar: *Aşk-ı Memnu* ve *Ahmet Remzi* başlıklı yazılardır. Vermiş olduğu eserlerle, Türk edebiyatındaki yeri yadsınamaz olan yazarın meşhur romanı *Aşk-ı Memnu*, incelediğimiz sayılar arasında tefrika edilmiştir. Yanlış batılılaşma, yasak aşk ve alafranga hayat tarzının anlatıldığı bu roman, yazarın, romancılıkta zirve yaptığı eseri olarak kabul edilmektedir.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit: 7 Aralık 1875'te Balıkesir'de doğmuştur. Babası Ali Rıza Efendi'dir. Aksaray'da Yakup Ağa mahalle mektebinden sonra Serez Askeri Rüştiyesi'ni tamamlamıştır. Eğitimini devam ettirmek için İstanbul'a gelen yazar, Dersaadet İdadi-i Mülkisi'ne girmiştir.

Çalışmalarına *Mektep* dergisinde Cenab Şahabettin ve Mehmet Rauf ile başlayan Hüseyin Cahit, ilk öyküsünü de bu dergide yayımlamıştır. *Röneka* adlı öyküsüyle *Servet-i Fünûn* dergisine katılmıştır. Tevfik Fikret'in derginin yazı işleri müdürlüğünden ayrılmasından sonra bir süre *Servet-i Fünûn* dergisinin yazı işlerini devam ettirmiş, Fransızcadan çevirdiği *Edebiyat ve Hukuk* makalesi yüzünden de dergi kapatılmıştır. Edebî çalışmalarının yanı sıra estetik, edebiyat akımları, çevirileri, tenkit ve tanıtım yazılarıyla dikkat çekmiştir. Hayatının siyasal kavgalarla geçtiği söylenebilir. 1957'de hayatını kaybetmiştir.

Hüseyin Cahit Yalçın'ın incelediğimiz sayılar içerisinde şu eserleri bulunmaktadır: *Allahu Ekber/Fatih Camii'nde, Harp ve Sulh -V- Mütâlaât-ı Meşâhir, Dreyfus Meselesi, Hayat-ı Hakikiyye Sahifeleri: Seferis, Küçük Hikâye: Gelin, Şiir: Gözlerin, Amerika Hayatı: Nişanlanma ve Evlenme, Amerika Hayatı: Amerikalıların Evdeki ve Seyahatteki Hâlleri, Amerika Hayatı: Hayat Bu Mudur?, Amerika Hayatı: Fikr-ü İştirak, Amerika Hayatı: Hayat-ı Fikrîye, Küçük Hikâye: Santuz, Küçük Hikâye: Dilenci.* Hüseyin Cahit Yalçın'ın dergi içerisindeki yazıları, daha çok sosyal ve siyasal yazılar olarak ön plana çıkmaktadır. *Dreyfus Meselesi* isimli yazısında, olayı derinlemesine analiz etmiş, yargılama sürecindeki siyasal yanlışlıkları ve haksızlıkları okuyucularıyla paylaşmıştır. *Amerika Hayatı* isimli seri

makalelerinde ise, Amerikalıların aile yaşantısı ve toplumun sosyolojik yapısını kıyaslamalar yaparak açıklamaya çalışmıştır.

[YURDAKUL], Mehmet Emin: İstanbul, Mayıs 1869- İstanbul, 14 Ocak 1944 Şair. Balıkçı Salih Reis ile Emine Hanım'ın oğludur. Saray Mektebi'nden sonra Beşiktaş Askeri Rüştiyesi'ne devam etmiştir. Mülkiye ve Hukuk Mektebi'ne kaydolmasına rağmen bu okulları tamamlayamamıştır.

Cemalettin Efgani'nin sohbetlerine katılan şair, zamanla onu kendisine rehber kabul etmiştir. 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı sırasında hece vezni ve sade Türkçe ile şiirler kaleme almıştır. Türk edebiyatı tarihinde *Anadolu'dan Bir Ses yahut Cenge Giderken* isimli şiirleriyle tanınan Mehmet Emin, edebî zevkinin oluşumunda küçük yaşlarda babasından dinlediği halk öykülerinin etkisi olduğunu ifade etmektedir.

"*Şiir anlayışını "güzellik için olmakla birlikte iyilik içindir de!" sözleriyle dile getiren Mehmet Emin, çağdaşı olan Servet-i Fünûncular'ın tersine sanatın amacını ideal güzelliğe ulaşmak yerine "milli fayda sağlamak" biçiminde görmüştür*" (Köprülüzade vd. 2010: 1141-1142).

İncelediğimiz sayılar içerisinde, dergide, Mehmet Emin'in şu şiirleri bulunmaktadır: *Göz Yaşım, Çiçekçiğim, Kibritçi Kız*. Şiirlerin tamamı hece ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Sanat ve estetik zevki bakımından Edebiyat-ı Cedide topluluğundan ayrılan Mehmet Emin, eserlerini de kendi edebiyat anlayışı çerçevesinde oluşturmuştur.

Yusuf Ziya: Hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız yazarın, 443-494. sayılar arasında bir yazısı bulunmaktadır. *Makale-i Askeriyye: Süvariler ve Askerî Velespitleri* ismini taşıyan yazıda, Avrupa'da icat edilen yeni silahlar anlatılmaktadır. Yazının sonuna düşülen "Amiri Esb Muallimi Yüzbaşı Yusuf Ziya" ibaresi, bu kişinin, ordu mensubu olduğunu göstermektedir.

Zâhir. bk. [OZANSOY], Faik Ali

2.1.3. Fikrî Faaliyeti

Servet-i Fünûn dergisi, istibdattan kısmen de olsa demokrasiye geçmiş bir toplumun hemen her alanda yaşadığı sarsıntılarla ortaya çıkmış; gelişimini de bu

ortam içerisinde gerçekleştirmiştir. Durum böyle olmasına rağmen derginin herhangi bir siyasi yaklaşıma dahil olduğu söylenemez. Belki de *Servet-i Fünûn* dergisi ve ediplerine yöneltilen eleştiri de bu merkezde toplanmaktadır.

Sanatçılara yöneltilen eleştiri, Sultan Abdülhamid'in baskıcı ve sansürcü siyasetiyle sınırlandırılamaz. Çünkü topluluğun bir araya gelmesinde rol oynayan en büyük etken; ortak duyuş ve yaşayış tarzına sahip ediplerin bir dergi etrafında toplanmasıdır. Diğer bir söyleyişle; "*bir mizacın arkasından dünyayı seyretmek olduğunu da unutmamalıyız*" (Korkmaz 2007: 111).

Tevfik Fikret başta olmak üzere, Servet-i Fünûn şair ve yazarlarına yöneltilen eleştiriler; topluluğun halkın beklentilerinden uzak bir eğilim göstermesi, siyasi düşüncelerin dergi içerisinde yayınlanmaması ve gerçeklerden uzaklaşıp hayal dünyasına sığınmalarıdır. Edebiyat tarihlerinin belirlenmesinde siyasi olayların ve gelişmelerin etkisi inkâr edilemez. Tanzimat Edebiyatı, Milli Mücadele Dönemi Türk Edebiyatı ve Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı vs. bu adlandırmaların bariz birer örneğidir.

Bütün bu tarihlerin belirlenmesinde siyasi olayların etkisini edebiyat tarihimizi oluşturan dönemlerin isimlerinden anlamamız mümkündür. Ancak Servet-i Fünûn edebiyatı ve dergisi hiçbir zaman siyasi olayları ele aldıkları edebî türlere yansıtmak istememişlerdir. Burada öne çıkan ana unsur ise, tarihî gerçekliklerin dönem içerisinde ele alınıp inceleme metotlarından biri olan sebep-sonuç ilişkisinin göz ardı edildiğidir. Çünkü bir devri incelememiz, doğru tespitler yapmamız için dönemin koşullarını göz önünde bulundurmalıyız.

İsmail Habib Sevük konuyla ilgili olarak; "*Servet-i Fünûn'daki edebî aileyi teşkil edenlerin ne yaptıklarını ve ne yapmadıklarını anlamak için onların nasıl bir muhit ve nasıl bir zaman içinde yaşadıklarını düşünmek lazım gelir. Onların yaşadıkları zamana Abdülhamid'in oturduğu taht ve sürdürdüğü saltânât iki büyük korku üzerine istinat etmişti: biri harice karşı korku, diğeri dâhile karşı korku*" (Sevük 1937: 347) düşüncesiyle açıklamaktadır.

İsmail Habib Sevük'ün de belirttiği gibi dönemin siyasi şartları pek de iç açıcı değildir. Devleti yönetenler hem içeriden, hem de dışarıdan gelecek tehlikelere karşı

bir korku psikolojisi izlemektedir. Böyle bir ortamda sanatın, edebî zevklerin ve üretilen eserlerin ne denli toplumsal ve siyasi olması doğrudur? Özellikle modernleşme anlayışının tamamen Batı'nın yaratmış olduğu düşünce sistemlerinin ve kuramlarının sorgulanmaksızın kabul edildiği bir dönemde.

Servet-i Fünûn dergisinin ve ediplerinin, ele aldıkları temalardan ötürü dönem dönem "dinsiz, dönemin sosyal ve siyasi yapısından uzak, elit kesimin edebiyatı" gibi yakıştırmalara uğradıkları malûmdur. Konuyla alakalı olarak Mehmet Soğukömeroğulları şu tespitleri yapmaktadır: "*Kültürel dönüşüm bağlamında, Batılı yaşam tarzını Osmanlı Devleti içerisinde geniş bir perspektife ulaştırıp, halkın bu anlamda yeniden dönüşümünü esas alan Servet-i Fünûn edebiyatında geleneksel yaşamdan farklı olarak güzel sanatlar, sosyal hayat ve toplumsal izdüşüm edebî eserlere yansır. Yansıtma kuramı bağlamında edebiyat, sosyal hayatı yazarın kendi seçtikleri açısından okura sunar. Bu bağlamda Servet-i Fünûn edebiyatında bu değişimi eser haline getiren sanatçılar vardır. Dolayısıyla kurumların özelliklerini yitirdikleri zaman yerine yenilerinin geleceğinden edebiyat da toplumsal eleştiri veya gerçekler noktasında bu durumu kültürel dönüşüm şeklinde işler. Sosyal hayattaki değişmelerin edebiyata yansımasını dikkate aldığımızda edebî ürünlere Batılı yaşamın yansıması, söz konusu dönemi gayri milli sıfatıyla değerlendirmemizi gerektirmez*" (Soğukömeroğulları 2011: 1739).

Bütün bu bilgiler dikkate alındığında, derginin, siyasi yazılardan uzak kalması ve tamamen estetik üzerine bir ekol yaratmayı düşünmesi doğaldır. çünkü Servet-i Fünûn edipleri Batılı anlamda bir edebiyat yaratma kaygısı taşımaktadırlar.

Derginin incelediğimiz 443-494. sayılarında bu durumun bazı makalelerde istisna kaldığını görmekteyiz. Özellikle inceleme ve tenkit alanlarında yazmış olduğu eserlerle tanınan ve döneme damgasını vuran Ahmet Şuayb'in yazılarında bunu görebilmemiz mümkündür. İncelediğimiz sayılar arasında Ahmet Şuayb; "*Hayat ve Kitaplar, Esmar-ı Matbuat ve Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye*" yazılarında siyaset konusunu etraflıca işlemiştir.

Bu seri makaleler arasında, *Esmar-ı Matbuat ve Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye* yazılarında siyaset temasının kıyaslamalı olarak ele alındığı anlaşılmaktadır.

Avrupalı devletlerin yeni hukuksal düzenlemelerle sosyolojik yapılarını düzeltmeye çalıştıkları, bağımsızlık konusunda Avrupa'da birtakım adımların atıldığı makalelerin temasını ihtiva etmektedir. Kalkınmanın ve gelişmenin her türlüsüne değer veren Ahmet Şuayb, iktisadi gelişmelerin, gazetelerin toplum üzerindeki etkilerinin, hukuksal yeniliklerin ve tarih yazımının önemini siyaset ve toplumda bağdaştırmış; bu yenilikleri gerçekleştiren toplumların hızla ilerlediğini açıklamıştır.

Dönemin şartlarını göz önünde bulundurduğumuzda, Ahmet Şuayb'in, bu makaleleri kaleme alması tesadüf olarak gözükmemektedir. Makalelerde özellikle kıyaslama yönteminin belirlenmiş olması bu durumun açık bir ifadesidir. Batı toplumunda bu tarz yenilik ve ilerleme hareketleri mevcutken, bizim toplumumuzun bu öğelerden yoksun olması yazarın bu tarz eserler kaleme almasına sebep olmuş olabilir.

Dönemin fikrî faaliyetlerinden biri olan, romanlarda ele alınan kadın temi hakkında Yunus Ayata; "*Servet-i Fünûn şair ve yazarları kadın hassasiyetine sahiptirler. Bu, devir romanlarında kadın ve kadına ait eşyalar ve ev içi tasvirlerinde ortaya çıkar. Kadınların üslubu ile ilgili yazılar yine bu dönemde yazılmaya başlar. Şiirlerde kadınlara ait imajlara yer verilir. Tanzimat nesillerinden farklı olarak kadın iç portresiyle birlikte çizilir*" (Ayata 1996: 67-68) görüşlerini açıklamaktadır.

Servet-i Fünûn; kendi içine dönük, hayal-hakikat tartışmalarının yoğun bir şekilde yaşandığı, yönünü her zaman Batı'ya çevirmiş ediplerin meydana getirdiği edebî bir topluluktur. Kendi mizaçlarına ve eğilimlerine uygun eserler veren bu topluluk, beş yıllık birliktelikleri süresince edebiyat tarihimize birçok açıdan katkı sağlamıştır.

2.1.4. Edebî Faaliyeti

Servet-i Fünûn topluluğu, Tanzimat nesli ediplerine nazaran daha derli toplu bir yapı arz etmektedir. Beş sene tek bir mecmuanın etrafında, hep bir ağızdan kendilerine yöneltilen eleştirilere cevap vermişlerdir. Çağdaşlarının, özellikle Tanzimatçıların, herhangi bir gazete/mecmua etrafında toplanmamış olmaları da bu durumun etkenleri arasında sayılabilir.

Servet-i Fünûn sanatçılarının edebiyatımıza getirmek istedikleri yeniliklerin başında, yeni bir lisan yaratma kaygısı yatmaktadır. Yeni bir lisan yaratmaya çalışılırken izlenen yol, ilk önce dilimizi kelime dağarcığında zenginleştirmek; diğeri de Batı şekil ve terkiplerinin edebiyatımıza uygulanmak istenmesi şeklinde olmuştur. Ancak kelime zenginliğinin oluşturulmasında Arapça ve Farsça kelimelerin varlığından sıkça faydalanmak, bunu yaparken de bu kelimeleri Batı kaidelerine göre uygulamak istemeleri dillerinin anlaşılmaz ve karmaşık olmasına sebep olmuştur.

Özellikle Halit Ziya Uşaklıgil'in, Tevfik Fikret'in ve Cenab Şahabettin'in eserlerinde bu dil karmaşasını görmemiz mümkündür. Yeni tabirlerin, eski şekillerle ifade edilmesi bu dönem sanatçılarının genel karakteristiğidir.

Dil konusunda izlenen bu yol, derginin dağılmasından sonra da ediplerin üretmiş oldukları sanat eserlerinde kendisini hissettirmiştir. Konuyla ilgili olarak İsmail Parlatır Servet-i Fünûn topluluğu hakkında şu görüşlere yer vermektedir:

"*Servet-i Fünûn edebî hareketi beş yıl (1896-1901) gibi kısa bir süre içinde hem oluşma, hem yaşama, hem de kendilerini kabul ettirme doğrultusunda büyük başarı kazandı. Edebiyatımızın yenileştirilmesinde cesur adımlar atıldı. Böylelikle topluluğun içinde yer alan sanatçılardan her biri, sanat hayatının temel felsefesini bu süre içinde kazanmış oldu; topluluk dağıldıktan sonra da bu anlayışı devam ettirmekten savunmaktan geri kalmadı*" (Parlatır 2006: 14).

Servet-i Fünûn topluluğu, edebî bir ekol yaratma sürecinde en çok şiir türünde başarılı olmuştur. Tanzimat döneminde başlayan romantizm etkisi, bu dönemde, sembolist ve parnas şiir akımlarının da edebiyatımıza girmesiyle farklı ve yeni bir çehre kazanmıştır. Bu türün mihver kabul edilen şahsiyetleri hiç kuşkusuz Tevfik Fikret ve Cenab Şahabettin olmuştur. Bu şairler yeni ve farklı bir söyleyiş yaratmanın dışında, kendilerinden sonra yetişen şairlere de örnek olmuşlardır.

Servet-i Fünûn edebiyatının ana karakteristiğini çağdaş Fransız edebiyatı ve bu edebiyata bağlı olarak gelişen "*Sanat sanat içindir*" anlayışı oluşturmaktadır. Yenileşmenin başlangıcı olarak Fransız edebiyatı kabul edilmiş ve bu edebiyata bağlı şiir akımları sanatçıların eserlerinde sıkça işlenmiştir.

Bu dönem edebiyatının gelişmesinde rol oynayan faktörlerden biri de, Servet-i Fünûn sanatçılarının kendilerinden öncekilerin ortaya koymuş olduğu edebi eserleri beğenmemeleridir. Onlara göre yenileşme yanlış anlaşılmış; modern Türk edebiyatının oluşumunda Batı etkisi yeteri derecede hissedilmemiştir. Tanzimat döneminde birçok alanda ediplerimiz yenileşme adına farklı türler ve şekiller ortaya koymuş; ancak üretilen sanat eserlerinin yetersizliği veya sayıca az olması bu türlerin yeterince anlaşılmamasına sebep olmuştur.

Servet-i Fünûn topluluğu bu yenileşmeyi gerçekleştirirken birçok kesimden de ağır eleştiriler almıştır. Çünkü ortaya koymuş oldukları sanat eserlerinin halk tarafından anlaşılmaması ve belli bir zümreye hitap etmesi; onların "*Salon Edebiyatı*" (Banarlı 2004: 1017) şairleri olarak anılmasına yol açmıştır.

1896 yılında Hasan Asaf isminde bir edibin, bir dönem Tevfik Fikret'in de yazı işleri müdürlüğü yaptığı *Malumat*'ta bir şiir yayımlamıştır. Şiirde geçen:

"*Zerre-i nurundan iken muktebes*

Mihr ü mehe bakmak abes"

beyiti, yeni bir tartışmanın başlamasına sebep olmuştur.

Bu beyit, uzun zamandır devam eski-yeni tartışmasının yeniden alevlenmesine sebep olmuştur. Öyle ki, bu olaydan sonra gruplaşmalar belirmiş; Tevfif Fikret'in *Servet-i Fünûn* dergisinin yazı işleri müdürlüğüne gelmesiyle de yeni bir nitelik kazanmıştır. Çünkü bu olaydan sonra birçok edebiyat tarihçisi Servet-i Fünûn edebiyatının resmen başladığını kabul etmektedir.

Servet-i Fünûn edebiyatının genel özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Devrin istibdat anlayışı Servet-i Fünûn şair ve yazarlarının ruhî temalarını da etkilemiş; bu dönemin birçok aydını içine kapanık ve karamsar bir yapı içerisine girmiştir.

2. Devrin baskıcı ve sansürcü anlayışı yukarıda belirttiğimiz etkenin daha da ön plana çıkmasına sebep olmuş; izlenen bu siyasi politika devrin yazı hayatını da biçimlendirmiştir.

3. Sansürün yol açtığı duygusal yoğunlaşmaların ifade edilişi, basın hayatının, gazetecilikten dergiciliğe geçişin temel sebebi olmuştur. Edebiyat tarihimiz, toplumsal bir yapıdan ferdî bir yapıya geçişin hassasiyetini yaşamıştır.

4. Tanzimat döneminde dilin sadeleşmesi adına gazetelerde atılan adımlar terk edilmiş, sanatçılar eserlerini dergilerde daha süslü ve ağdalı bi dille ifade etmeye başlamıştır. Bu durum da, edebiyatın halktan uzaklaşmasına yol açmıştır.

5. Bu dönem sanatçılarının Tanzimat dönemi ediplerine nazaran daha eğitimli olması ve mekteplerde eğitim görmeleri, onların toplumsal sorunlardan uzaklaşarak ferdiyetçiliğe yönelmelerine sebep olmuştur. Sanatçılar, almış oldukları eğitim gereği, kendilerini Batı edebiyatına daha yakın hissetmiştir.

6. Bu durum, Recaizade Mahmut Ekrem'in "*Her güzel şey şiir konusudur*" anlayışının altyapısında gelişmiş ve Servet-i Fünûn edipleri kendilerine Tanzimatın ikinci dönem (Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit Tarhan) ediplerini örnek almışlardır.

7. Topluluk içerisinde tema olarak bazı edipler biribirlerinden ayrılsalar da, onların bir arada olmasını sağlayan ana faktör kırılgan ve hassas bir yapıya sahip olmalarıdır (Korkmaz 2007: 126-128).

Gerçeklerden kaçıp hayal dünyasına sığınmak, Servet-i Fünûn sanatçılarının gerek hayatlarında, gerekse eserlerinin meydana getirilme sürecinde başta gelmektedir. Dönemin baskıcı anlayışı yüzünden ve bu istibdat süreci içerisinde sanat eseri yaratma kaygısından önce Yeni Zelenda'ya gitmeyi düşünmüşler; bu istek gerçekleşemeyince de Manisa yakınlarında bir çiftliğe yerleşmeyi hayal etmişlerdir. Bütün bu etkenler sanatçıların toplumdan biraz daha uzaklaşamasına yol açmıştır.

"*Netice olarak gerçekleşemeyen bu arzuları, hemen çoğunun eserlerinde küçük ütopik hayallerle kendini gösterir. Yazdıkları pek çok şiir ve romanın konuları kadar adları da hayal-hakikat zıtlığını yahut hayata karşı kırgınlıklarını ifade eder: 'Hayal İçinde*, *Hayatı Muhayyel*, *Hayat-ı Hakikiye Sahneleri*, *Mai ve Siyah*, *Kırık Hayatlar*, *Ömr-i Muhayyel*, *Rübab-ı Şikeste…' gibi. Duygu bakımında böyle içe kapanık, melankolik hatta biraz da marazî tavırlarına mukabil şiirde parnesyen, romanda da realist mektebe bağlı olmaları tasvir ve tahlillerinde onları gerçekçi*

olmaya sevk etmiştir" (Okay 2010: 139). Orhan Okay'ın da belirttiği gibi Servet-i Fünûncuların birçok eserinde bu zıtlığı görebilmemiz mümkündür. Hayal ettikleri dünyada yaşamamaları sanatçıların eserlerine yansımış; geniş çevre ve tabiat tasvirleri eserlerinin başlıca özelliği olmuştur.

Sanatçıların bir arada olmalarının kendilerinde yaratmış olduğu mutluluğu ve derginin onların için önemini Mehmet Rauf'un, Servet-i Fünûn şair ve yazarlarının bir araya geldiğinde aralarında geçen şu konuşmadan anlamamız mümkündür: "*Akşama kadar Servet-i Fünûn'da, yalnız münakaşa ve mübahase hükümran olurdu. Orası, o zaman şehrin en münevver erkânına bir mecmuâ' idi. Fikret her gün sabahtan akşama kadar hazır bulunur, bütün ziyaretçileri sahib-i hane gibi i'zâz ederdi. Cenab ile ben de hemen her gün oraya giderdik. Biz böylece oranın daimi simaları idik. Halid Ziya, memuriyetini bırakamadığı için, nadiren gelirdi. A. Nadir imzasıyla hikâyeler ve şiirler getiren Ali Ekrem, şiirleri makaleleri H. Nazım nam-ı müstearıyla derc edilen Reşid, Ahmet Hikmet, Sami (Süleyman Nesib), Siret, İsmail Safa, Şeyhülislamzade Muhtar Beyler, sonraları, Cahid, Cavid, Ahmet Şuayb, Faik Ali, Celal Sahir, sık sık uğradıkları gibi, edebiyatla uzaktan alakadar olanlar, yahud, muharrirlerin dostları da geldiklerinden, sandalyeler, koltuklar bazen cümlemizi istiâb edemeyerek birçoklarımız ayakta kalırdık. Ara sıra üstâd Ekrem de teşrif eder, edebiyat alemine dair haberler alır, münakaşalar dinlerdi*" (Tarım 2001: 59).

Topluluğun bir araya gelmesinde Halit Ziya'nın, Cenab Şahabettin'in ve Tevfik Fikret'in eserlerinde ve diğer yazılarında getirmiş olduğu yenilik, kendi mizaçlarını eserlerine yansıtması ve bu eserleri başka alanlara uygulayıp örnek teşkil etmeleri yadsınamaz. Çünkü şiirde Fikret'in ve Cenab Şahabettin'in yapmış olduğu yeniliği, romanda, Halit Ziya Uşaklıgil gerçekleştirmiştir.

Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret* isimli çalışmasında Servet-i Fünûn sanatçılarının duyuş ve hissediş tarzlarının eserlerine nasıl yansıdığını şu şekilde ifade etmektedir: "*Edebiyatımızın tam manasıyla duygu, yani mücerret fikirlerle karışmayan ve ihtiras gibi şiddetli bir karakteri olmayan his, ancak Servet-i Fünûnculardа ilk tahlilcilerini bulur. Gerçekten de iki üç Fransız edebiyat akımının romantizm, realizm ve sembolizm ruhi terbiyesini alan bu nesil, duyguların tasvir ve tahliline büyük bir yer ayırır*" (Kaplan 1995: 41).

Servet-i Fünûn sanatçılarının edebî faaliyetlerini özetleyecek olursak, Tanzimat dönemi edebiyatının ikinci kuşağı olarak adlandırılan Recaizade Mahmut Ekrem ve Abdülhak Hamit'ten geniş ölçüde istifade etmişler; onların şiirde ve romanda yapmak istedikleri yenilikleri kendi eserlerine yansıtmışlardır. Topluluk sadece Tanzimat dönemi aydınlarından faydalanmakla kalmamış, 1895'e kadar ismi duyulmayan birçok edibin eserlerini ve sanat anlayışını Abdülhamid devrinin varolan şartları içerisinde kabul edip benimsemişlerdir.

2.1.4.1. Biyografiler ve Tanıtım Yazıları

Biyografi/biyografya, antolojilerde ve edebiyat tarihlerinde yer alan ve tanıtımı yapılan kişinin; doğum ve ölüm tarihleri, öğrenim durumu ve mesleki yetisi hakkında bilgi veren yazılardır.

Derginin inceleme sahamızı oluşturan 443-494. sayılar arasında biyografi ve tanıtım yazılarının önemli bir yekûn tuttuğunu söyleyebiliriz. Ancak bu yazıları tam anlamıyla biyografi olarak nitelendirmemiz güçtür.

Servet-i Fünûn dergisindeki yazılar daha çok tanıtım amaçlı kaleme alınmış kısa yazılardır. *Servet-i Fünûn*, edebî bir dergi olmasına rağmen dergi içerisinde edebî şahsiyetlerin tanıtıldığı yazılar çok azdır. Daha çok yabancı devlet adamları ve siyasetçiler, hukukçular ve gazeteciler; biyografi diye adlandıracağımız tür içerisinde ele alınmıştır.

Bu türde yayınlanan yazılar daha çok vefat haberleri, görev değişiklikleri, terfiler, askeri ve mülki idareciler hakkında bilgi vermektedir. Servet-i Fünûn ediplerinin almış oldukları eğitimi ve Batı'ya olan hayranlıklarını göz önünde bulundurursak bu durumun şaşırtıcı olmadığı anlaşılmaktadır. Günceli yakalama kaygısıyla Batı'nın atmış olduğu her adım, bu devrin sanatçıları tarafından ciddi bir ilgiye mazhar olmuştur.

Biyografik tarzda kaleme alınan yazıların birçoğunda, hayatı anlatılan kişilerin resimleri/fotoğrafları dergi içerisinde yayınlanmıştır. Bu tarz yazılara verilebilecek en güzel örnek; Ahmet Şuayb'in yazmış olduğu seri makalelerdir. Yazar, incelemesini yapmış olduğu tarihi şahsiyetleri etraflıca işlemiş, onların biyografilerini verdikten sonra da konu hakkında görüşlerini bildirmiştir. Ancak bu

yazılar daha çok "İnceleme-Araştırma" yazılarının sahasına girdiği için burada, bu yazıları biyografik olarak adlandırmamız doğru olmayacaktır.

Dergi içerisinde biyografik olarak nitelendirebileceğimiz yazılar şunlardır: Ahmet Şuayb; *Paul Deschanel ve Âsârı*, Ahmet İhsan Tokgöz; *Ziyâ-yı Müessif: Merhum Atâullah Paşa* ve Mehmet Rauf; *İngiliz Şairleri: Tennyson* isimli yazılardır. Bunların dışında kaleme alınan üç yazı daha bulunmaktadır. Bunlarda "**İmzasız**" olarak kaleme alınmıştır.

Yazıların başlıklarından da anlaşılacağı üzere bu eserler daha çok vefat ve yabancı şahsiyetlere ait yazıları ihtiva etmektedir. Bunun dışında kalan tanıtım yazılarında ise; askerlerden doktorlara, edebî şahsiyetlerden siyasetçilere, gazetecilerden iktisatçılara kadar geniş bir yelpazeyi oluşturmaktadır.

Bu yazıları tam olarak biyografik diye nitelendiremediğimiz için bu eserler, dergi içerisinde sönük kalan en zayıf türdür. Servet-i Fünûn ediplerinin şiir, roman ve hikâye türlerindeki yeniliklere öncelik verdiğini düşünürsek; bu türün gelişmemesi ve dergi içerisinde gerçek içeriğiyle yer almaması normaldir.

2.1.4.2. Dil ve Üslup

Servet-i Fünûn edebiyatı, lisan açısından değişik bir manzara göstermektedir. O dönem, yeni edebiyat tabiri, sanatçılar arasında eski edebiyatın kalıplaşmış ve anlaşılmaz dilinden uzaklaşmak olarak algılanıyordu. Tanzimat dönemi aydınları yeni edebiyatı eskiye oranla daha sade ve açık olmak görüyorken; bu durum Servet-i Fünûncular için yeni bir ekolü temsil etmek anlamına geliyordu.

Servet-i Fünûncular dil konusunda yeni bir ekol oluşturup Tanzimat aydınlarını sade bir dil kullanmamakla suçlarken; Ahmet Mithat'ın başını çektiği Tanzimat sanatçıları ise lisanlarının onlara göre daha sade ve anlaşılır olduğunu, Servet-i Fünûn lisanının daha karışık ve acemce bir yapıda gözüktüğünü iddia etmekteydi.

Çünkü Servet-i Fünûn edipleri sade ve basit bir lisanı avama mahsus bulmaktaydı. Onların düşüncesi az ama kendilerini anlayabilecek aydın bir zümreye hitap etmek daha önemliydi. Kendilerine örnek aldıkları Parnasizm akımının

temsilcileri de bu düşünceye sahipti. Yeni kelimeler, yeni terkipler ancak yeni hayaller ile belirli bir ahenk içerisinde kulanılabilirdi. Ancak bu yeni kelimelerin birçoğunun Arap ve Fars sözlüklerinden alınması dillerinin anlaşılmasını zorlaştıracaktı.

Kullanmış oldukları kelime ve kalıplar eski olmasına rağmen kullandıkları kavramlar tamamiyle yeniydi. Servet-i Fünûncular ilk olarak kullanmış oldukları Türkçe kelimeleri aruz kalıbına uydurmayı düşündüler. Bunun için, kimi zaman, eserlerinde ince heceleri kalın heceye uydurmak; kalın heceleri de ince hecelere uydurmak zorunda kalmışlardır. Bu durumda lisan, tamamen kendisine uymayan kalıplar içerisinde fazla değişime uğruyor ve karışıklık arz ediyordu.

Bu anlayış içerisinde ele alınan eserlere baktığımızda, yazıların birçoğunun süslü, ahenkli ve duyulmamış kelimeler ve tamlamalarla kaleme alınması tesadüf değildir. Sanatçılar, Farsça ve Arapça sözlüklerden seçtikleri güzel manalı kelimeleri ilk defa kullanmayı başarı saymışlardır. Bu durum, kısa bir süre sonra "**Servet-i Fünûn Lisanı**" diye isimlendirilen, oldukça şahsi ve karmaşık bir dil anlayışını meydana getirmiştir. "**Âli Edebiyat**" anlayışıyla belirli bir zümrenin edebiyatı olan bu lisan, halk tarafından anlaşılmamış ve eleştirilmiştir.

Burada öne çıkan diğer bir husus da, Servet-i Fünûn ediplerinin yenileşmeyi Fransız edebiyatında aramış olmaları ve birçok Fransızca kelimeyi Türkçe ifade etmek arzusudur. Fransızca kelimelerin Türkçe karşılığını bulamayan sanatçılar, bu açığı Arapça ve Farsça kelimelerle gidermeye çalışmıştır. Bu düşüncede, sade ve tabii Türkçe bakımından zararlı olmuştur.

İncelediğimiz sayılar içerisinde *Kadri, "Mesele-i Mev'ide"* isimli yazısında dil ve dilin sadeleşmesi hususunda şu konulara temas eder: "*Üç ay var ki bir ecnebi ile Osmanlıcaya çalışıyoruz. Bir ecdadın tahsil görmüş ekser evladı gibi bu zat'ta İbrani ve Latince nevi'nden bir iki lisan-ı atıka vakıf. Bu vukufenin derecesini bilmemekle beraber görüyorum ki lisan öğrenmekte, hususiyle bizim lisanın – İngilizce bilmediğim için kendisine, yarı Fransızca yarı Türkçe anlatmağa çalıştığım- telaffuz, imla kaidelerini kavramakta büyük bir kabiliyet ispat ediyor. Yine görüyorum ki bu kabiliyetle beraber bi-çarenin sarf ettiği emek nispetinde*

kazancı yok, aynı zamandan beri Fransızcayı da öğreniyor, bu lisandaki terkisi Türkçesinden çok ziyade. Vaka Fransızcanın kendi lisanıyla karabeti olduğu için onu daha çabuk alması tabiiyeti de aradaki farkın büyüklüğünü bu tabiiyeti kabulden beni men' ediyor: -hayır diyorum, iş yalnız lisanların karabet ve mebânîyetinde değil, mazbûtiyet ve perişanlığında bunda büyük bir dahli var. Bir Amerikalı Fransızcayı niçin daha kolay öğreniyor? Ya nasıl oluyor da Fransızca bize de kendi lisanımızdan kolay geliyor? Bizde onu kendi lisanımızdan daha kolay öğreniyoruz? Şu kolaylık güçlük meselesi vehleten kabul edilebilir, zannedilir ki bu bir safsatadır, insan yabancı bir lisanı kendi lisanından kolay öğrenemez. Fakat tecrübe gösteriyor ki aynı zamanda Osmanlıca ve Fransızcaya başlatılmış bir çocuk ikincisini birincisinden evvel okuyup yazıyor, çünkü…" (Kadri 1899: 54-58).

Osmanlıca imla kaidelerinin öğrenilmesinde hiçbir zorluk yaşanmadığını belirten Kadri; dilimizin öğrenilmesi hususunda birtakım zorlukların yaşandığına işaret etmektedir. Yabancı bir dili kolay öğrenmemize rağmen kendi dilimizi başkalarına öğretmek konusundaki zorluk; yazarın, dil konusunda yakındığı ve dikkat çekmek istediği noktalardan biridir.

İnceleme sahamız olan 443-494. sayılarda Servet-i Fünûn dergisinin "dilde sadeleşme ve üslup" konusuna kayıtsız kalmadığını görmekteyiz. Aslında dilde tasfiyecilik konusu uzun bir zamandır dile getirilmekte; ancak yüzyıllarca devam ettirmiş olduğumuz kültürün, bu dil ile meydana getirildiği düşüncesi yazarları bu konuda görüş belirtmekten alıkoymuştur.

Yazının devamında Türkçe kelimelerin ve harflerin yetersizliği Kadri tarafından ifade edilmiş olmakla beraber, Arapça ve Farsça kelimelerin bizim gırtlak yapımıza uygun olmadığı belirtilmiştir.

İncelediğimiz sayılar arasında, "İmzasız" olarak yazılan "*Lisan-ı Umumî: Mai Lisan*" başlıklı yazıda ise bir dilin taşıması gereken kaideler şu şekilde sıralanmıştır:

1- Her harfin yalnız bir savtı.

2- Her kelimenin yalnız bir manası.

3- Her sınıf kelimenin yalnız bir şekl-i terkibisi.

4- Her cümlenin yalnız bir tarz-ı tenassuku vardır." (İmzasız 1899: 346-347).

Sıralanan maddelerden de anlaşılacağı üzere, bir dilin doğru kullanılması için bazı şartların olması lazımdır. Bütün bu görüşlerin *Servet-i Fünûn* dergisinin incelediğimiz sayılar arasında olması, derginin; dil konusunda bazı değişikliklerin yapılması gerektiğine işaret etmektedir. "Servet-i Fünûn Lisanı" ile yeni bir üslup ve tarz belirleyen dönemin sanatçıları, yazılarını yayınladıkları dergide de bu tarz konuların ele alınmasını göz ardı etmemiştir. Büyük bir çoğunluğu ifade etmese de, bazı edipler tarafından dergi içerisinde bu yazıların kaleme alınmış olması bizler için önemlidir. Çünkü kullanmış oldukları üsluptan dolayı ağır eleştirilere maruz kalan dönemin sanatçıları, yine de "sadeleşme" olgusunu benimsemektedir.

Servet-i Fünûn dergisinde dil ve üslup konusunda çıkan yazıları iki grupta toplayabiliriz:

1. Osmanlıca ve tasfiye-i lisan

2- İfade ve üslupta yenilik

Servet-i Fünûncular kendi devirlerinde "*yapılmakta olan "tasfiye-i lisan" konusuna kayıtsız kalmamışlar ve bu konudaki görüşlerini Servet-i Fünûn dergisinde bazı dönemlerde açıklamışlardır*" (Ercilasun 1981: 192). Rıza Tevfik ise bu konuda şöyle demektedir:

"*Hâlihazırda iki iddia vardır: Lisanımızın pek güzel bir lisandır, ahenktardır. Arapça ve Farsçanın yakınlığı ile de zengin ve rengin bir dil olmuştur. Arapça ve Farsça kelimeler bizim malımız gibidir. Bu sayede istediklerimizi rahatça söyleyebiliriz. Hele vasf-ı terkiplerle ifade edilmeyecek bir şey yoktur. Diğer iddia şudur: Dilimiz üç lisanın unsurlarından terekküt etmiş bir halitadır. Yabancı kelimelerden temizlenmedikçe lisanın terakkisi ve kendi kendine sahip olması ve kaideli bir imlanın mevcudiyeti mümkün değildir. Bize tamamen Türkçe bir lisan gerekir.*" (Tevfik 1888: 70-71).

Tevfik Fikret'te dilin ıslahı meselesini ele alır ve şu hususları ileri sürerek itiraz eder: "*Tasfiye-i lisan… Vâkıa fena bir unvan değil, lakin hangi lisan ve nasıl tasfiye edilecek? Osmanlıcanın yüzlerce seneden beri alışmış olduğumuz Arabî ve Farisî kelimelerini, terkiplerini kaldırarak yerine Türkçelerini koymak suretiyle mi?*

bu epeyce bir zaman için tevlid-i garâbet ve müşkilât etmekten başka bir şeye yaramaz ve o müddet içinde lisanımızın şu haliyle devam ve tevessüünden doğabilecek istifadeler mahvedilmiş olur. Atacağımız kelimelere iyi halefler bulup bulamayacağımız da başka mesele. Doğrusu muhafazakârlığın o kadar taraftarı değilim, fakat insan istiyor ki yapılan şey bozmaktan ibaret olmasın." (Tevfik Fikret 1899: 87).

Yukarıdaki görüşlerden de anlaşıldığı gibi, Servet-i Fünûn sanatçıları üslup konusunda birbirlerinden farklı düşünmektedir. Topluluk içerisinde düşünce ve görüşleriyle farklılık arz eden, her zaman yeniliklerden yana bir tavır sergilemiş olan ve bu yenilikleri de eserlerinde kullanmaktan çekinmeyen Tevfik Fikret bile, dilin tasfiyesi konusunda bazı tereddütler yaşamaktadır. Dil ve üsluptaki değişimin doğal bir süreç olduğuna inanan dönemin sanatçıları dilin sadeleşmesi ve tasfiye konularından ziyade, kusursuz bir edebî düşünce anlayışını benimseme yolunu tercih etmişlerdir. Bu kusursuzluğun oluşmasında da Arapça ve Farsça kelimeleri eserlerinde kullanmaktan çekinmemişlerdir. Tanzimatçılar dilin sadeliğini ve amaç olması gerektiğine inanırken; Servet-i Fünûncular dilin süslü olmasına ve edebî eserlerde bir araç olarak kullanılması gerektiğine inanmışlardır.

Dil ve Üslup konusunda öne çıkan başka bir konu da, yazarların sözlük çalışmaları ve Türk dili hakkındaki düşünceleri olmuştur. Türk dilinin sadeleşmesi hakkında ileri sürülen fikirler uzun bir zamandan beri edebiyatımızı meşgul etmiştir. Edipler, dilin sadeleşmesi konusunda çeşitli fikirler öne sürmüş; bu konuyla ilgili olarak da bazı makaleler kaleme almıştır. Bu yazılardan biri de, incelediğimiz sayılar arasında "*Çeviri Metinler*" başlığında ele alınan Şemsettin Sami'nin *Kâmus-i Türkî ve Kâmus-i Arabî* yazısıdır. Şemsettin Sami bu yazısında, asırlardan beri dilimize yeterli önemin verilmediğinden, Türk dilinin inceliklerini belirten bir sözlüğünün olmamasından ve dilimize giren yabancı kelimelerin çokluğundan şikâyet etmektedir.

Şemsettin Sami, Servet-i Fünûn dergisine gönderdiği bir mektupta konuya olan yaklaşımını şu şekilde açıklamaktadır: "*…Biz Türkler bin seneden beri lisanımızı yazmakta olup, edebiyat-ı mahsusamız bu kadar kıdem kazanmış iken, bu kadar uzun müddet zarfında lisanımızın kâfi-i lügâtını zabt etmeğe ve hakk-ı lisanımızın hazinesi*

denmeğe layık olacak bir lügât-ı kitabı vücuda getirmeğe hizmet etmemişizdir. Bu noksan-ı hizmetimiz hem mevcub-ı ta'cib, hem şayan-ı teessüftür. Bu tasavvur öteden beri Arabî ve Farisîye gûşe olup kendi lisanımıza ehemmiyet vermeyişimizden ve kendi lisan-ı kavmiyetimize nazar-ı hakaretle bakmamızdan ileri gelmiştir..." (Sami 1900: 306). Şemsettin Sami'nin en çok yakındığı konu da, dilimizin hakkettiği değeri asırlardan beri görememiş olmasıdır. Şemsettin Sami, bu makalenin ilerleyen sayfalarında bu sözlüğü neden yazdığını da açıklamaktadır.

2.1.4.3. Şiir

Eski-yeni tartışmasının yanı sıra yeniyi benimseyenler arasında da tartışmalar yaşanmış, bu tartışma neticesinde mihver şahsiyetler, eserler ortaya çıkmıştır. Bu durumun örneklerinden biri de 1895 yılında yapılan abes-muktebes tartışmasıdır. Tartışma, kafiyenin göz için mi, yoksa kulak için mi olduğuna dairdir. Bu tartışma sonucunda Tevfik Fikret, Recaizade Mahmut Ekrem sayesinde *Servet-i Fünûn* dergisinin başyazarlığına getirilmiştir.

Baskı ve sansür dönemi içerisinde Servet-i Fünûncular özellikle politik ve sosyal konulardan uzaklaşmışlar; eserlerinde ferdi duygulara ağırlık vermişlerdir. Devletin izlemiş olduğu bu siyaset toplumun her kesimi tarafından kuvvetle hissedilmiştir. İşte böyle bir ortam içerisinde eserler kaleme alan bu edipler, genellikle orta tabaka diye nitelendirilen ailelerin çocuklarıdır. İyi bir eğitim görmenin dışında, birçok yabancı dili, özellikle Fransızcayı, çocuk yaşta öğrenmişler ve kendilerinden öncekilerin Türk edebiyatında yapmış olduğu değişiklikleri yakından takip etmişlerdir.

Bu değişikliğin ilk yansıması şiirde olmuştur. Birçok edebiyat tarihçisi tarafından Servet-i Fünûn hareketinin şiir türünü tam manasıyla modernleştirdiği savunulmaktadır. "*Aslında şiir, Türk edebiyatında asırlardan beri üzerinde en çok uğraşılan ve herkesçe en çok rağbet gören edebî türdü*" (Enginün 2007: 533). Edebiyat-ı Cedide topluluğu da bu duruma ayak uydurmuş, sanatçıların birçoğu şiir türünde eserler kaleme almıştır. Topluluk içerisinde bu türün gelişiminde de Tevfik Fikret ve Cenab Şahabettin bulunmaktadır.

Şiir türünde hedeflenen ilk düşünce, Tanzimat döneminde yapılması düşünülüp gerçekleştirilemeyen esaslar olmuştur. Bu esasların başında da şiirin şekil yapısının değiştirilmesi gelmektedir. Hem Batı, hem de Doğu geleneği ile yetişen Tanzimat sanatçılarının aksine, Servet-i Fünûn edipleri, şiirde nazım şekilleri olarak Batıyı örnek almışlardır. İlk eserlerinde Divan edebiyatının özellikleri göze çarpsa da, hareketin; toplu ve sistemli bir hal almasından sonra bu şekillerin terk edildiği görülmektedir. Edebiyat-ı Cedide topluluğu içerisinde kullanılan nazım şekillerini şöyle belirtebiliriz:

- Fransız şiirinden alınanlar (Sone).
- Divan nazmından alınıp sonradan değiştirilenler (Serbest Müstezad).
- Hem Divan şiirinde, hem de Fransız şiirinde bulunmayan, kendilerinin meydana getirdiği yeni bir nazım şekli.

Servet-i Fünûn şiiri, diğer türlerde de karşımıza çıkan çeşitli ruh hallerinin eserlere yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ruh hali, kendi içerisinde birtakım zıtlıkları meydana getirmekte; eserlerde ve eserlere verilen başlıklarda da bu zıtlığı görebilmekteyiz.

Ramazan Korkmaz, Servet-i Fünûn şiiri ve topluluğun eserlerinde işlemiş olduğu zıtlığı şu şekilde ifade etmektedir:

"*Servet-i Fünûn şiirini, biçimsel ve izleksel anlamda tek başına temsil edebilecek olan Tevfik Fikret kendi devrindeki değerler çatışmasını yansıttığı* "*Süha ve Pervin*" *adlı şiirinde; trajik kaçışlarının çok boyutlu bir panoramasını çizer; Klasik şark öykülerine (Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin) benzer bir isimle sunulan "Süha ve Pervin" başlığının altında parantez içi* "*Hayal ve Hakikat*" *ibarelerini görürüz*" (Korkmaz 2007: 117).

Topluluğun, şiir türünde öncü sayılan şairi Tevfik Fikret'in, ilk eserlerinde ferdi duyguların dışında sosyal temalı eserler kaleme aldığı bilinmektedir. Tevfik Fikret'te meydana gelen bu değişikliğin sebebi ise yine Recaizade Mahmut Ekrem'dir.

Tevfik Fikret'in eserlerinde işlemiş olduğu temaların farklılığı hakkında Ahmet Hamdi Tanpınar:

"*…Fakat ona asıl tesir eden, şahsiyetini değilse bile, bir manada tarzını bulmasına yardım eden, şair Coppée olmuştur. Bu iddiayı (François Coppée'den muktebes) kaydıyla neşrettiği* "*Baharda*" *manzumesine bakarak değil, bütün Rübab'da mevcut olan hissi mahremiyet havasını düşünerek söyleyebiliriz*" (Tanpınar 2005: 267-268) görüşünü belirtmektedir.

Servet-i Fünûn şiiri, söyleyişte birçok yeniliğe imza atmasına rağmen; şiir kalıplarında aruza bağlı kaldıkları ve bu geleneği devam ettirdikleri söylenebilir. "*Servet-i Fünûn şiirinde her şeyden evvel kuvvetli bir musikî lisanı vardır*" (Banarlı 2004: 1018). Nihat Sami Banarlı'nın bu görüşünün yanı sıra, Servet-i Fünûncuların şiire getirdikleri diğer bir yenilikte resmederek şiir yazmak olmuştur.

Teknik bakımdan farklı arayışlar içerisinde olan Edebiyat-ı Cedide edipleri, şiiri düzyazıya yaklaştırmayı denemişlerdir. Anjanbıman adı verilen bu üslup tarzı, şiirin; bir dize ya da beyitte bitmeyip, diğer dize, beyit veya mısralara kayması olarak tanımlanmaktadır. Bu düşüncenin temelinde de yine Fransız edebiyatı yer alır. Bu durumu Tevfik Fikret'in eserlerinde çokça görmekteyiz. *Yağmur* şiirinde geçen şu mısralar anjanbıman tekniğine örnek olarak verilebilir:

"*Küçük, muttarid, muhteriz darbeler*

Kafeslerde, camlarda pür-ihtizaz

Olur dembedem nevha-ger, nağme saz…"

Tanzimat devrinin hâkim anlayışı olan "her güzel şeyin" şiire konu olabileceği düşüncesi, bu dönem şairleri tarafından değişikliğe uğramıştır. Özellikle "güzel" kelimesinin kaldırılmasını düşünen şairler, bu eylemle şiirin konusunun genişletilmesini amaçlamış; şairin tabiatta ve diğer nesnelerle hissettiği duyguların şiirin konusu olabileceği temini savunmuşlardır. Bütün bunların dışında tema olarak öne çıkan diğer bir düşünce de, günlük hayatın tezahürlerinin şiire yansımasıdır.

Konu olarak genellikle aşk, tabiat ve aile temi tercih edilmiştir. Tanzimat döneminin eserlerinde yaygın bir tema olarak karşımıza çıkan metafizik olgunun

Servet-i Fünûncular tarafından pek de tercih edilmediğini görürüz. Tercih edilen temalar "*pitoresk*" akımın etkisiyle, bilhassa Tevfik Fikret'in eserlerinde sıkça kullanılmıştır.

Ele alınan temalar şairler tarafından yine kendilerinde uyandırdıkları his ile işlenmiştir. Aşk temasının daha çok romantizm etkisiyle işlendiğini görürken; tabiat konusu öznel bir tarzda eserlere yansımıştır. Bu durumu, Tevfik Fikret'in *Sis* şiiri ile özetleyecek olursak;

"*Ey dişleri düşmüş, sırıtan kafile-i sûr*

Ey kubbeler, ey şanlı mebânî-i münâcât

Ey doğruluğun mahmîl-i ezkârı minârât…"

Sis şiirinden alınmış olan bu mısralar, şairin İstanbul'a ve ona olan bakışını yansıtmaktadır. Tevfik Fikret, İstanbul şehrinin kendisinde uyandırdığı nefreti ve korkuyu ele alırken şiirinin birçok yerinde "*Ey*" nidasına yer vermiş; şehrin manevi unsurlarının kendisinde bıraktığı intibaayı bu şekilde kaleme almıştır. Şairin kendi içinde yaratığı dünya ile realite arasında yaşanan bu çatışmalar hemen hemen her eserde kendisini hissettirmektedir.

Edebiyat-ı Cedide şairlerinin eserlerine baktığımızda, nazım şekillerinin zenginliği belirgin bir biçimde kendisini hissettirmektedir. Şairler, aruz vezninin inceliklerini araştırmakla kalmamış; her kalıbın hangi his ile daha iyi ifade edilebileceği üzerine de kafa yormuştur. Eserlerde, aruz vezninin birden çok kalıbının kullanılmış olması bu durumun en dikkat çeken özelliklerinden biridir.

Eserlerinde hem şekil, hem de tema açısından sürekli arayış içerisinde olan şairler, vezin konusunda geleneği devam ettirme eğilimi içerisinde olmuşlardır. Tanzimat dönemi şiirlerinde hece vezni ön planda iken, Servet-i Fünûn şairleri aruz veznini "milli bir vezin" olarak tanımlamaktadırlar.

Bütün bu söylediklerimizden sonra, Servet-i Fünûn şairlerinin birçok konuda yeniliği savunduklarını görürken; vezin konusunda geleneğe bağlı kaldıklarını ifade edebiliriz.

Servet-i Fünûn şiiri, yapı ve içerik bakımından yenilik arz eden özellikleri genel olarak şöyle sıralanabilir:

1. Servet-i Funûn şairleri, önceki kuşakların halka yönelik sade ve anlaşılır dili yerine; ağır, süslü ve kapalı bir dili tercih etmişlerdir.
2. Batı, özellikle de Fransız, şiir akımlarından etkilendikleri, bu etkilenme neticesinde de yeni ve alışılmadık eğilimler denedikleri görülmektedir.
3. Mizaçlarına ve yetişme tarzlarına uygun olarak hemen her eserde heyecan, hassasiyet ve içe kapanıklık duygularını ifade eden ünlemlerin kullanıldığı.
4. Kendilerinden önceki şiirlerde nazım yapısı daha çok beyit esasına dayalı iken; bu yapıyı ciddi bir şekilde değiştiren Servet-i Fünûn şairleri, aynı dize içerisinde başlayan iki veya daha fazla cümle kullanmışlar; hatta bazı dizelerde bu cümle sayısı daha fazla da olmuştur.
5. Divan edebiyatında belirli usullere dayanılarak işlenen serbest nazım şekli (müstezat) aruzun hemen her şekli ile Servet-i Fünûn şairlerinin eserlerinde yer etmiştir.
6. Batı edebiyatı menşeili şiir akımlarının etkisiyle, eserlerde sıkça Sone ve Terzarima nazım türlerinin aruz vezni ile kullanıldığı görülmektedir.
7. Tema ve biçimsel özellikler ahenk unsurunun sağlanmasıyla Servet-i Fünûn şiirlerinde başarılı bir şekilde işlenmiştir. (Korkmaz 2006: 133-134).

Tevfik Fikret, şiirlerinin tanımını ve içsel yapısını Cenab Şahabettin'den esinlenerek şu şekilde açıklamaktadır: "*Cenab'a göre şair, şiir yazmak için iç dünyası ile dış dünya arasında bir yakınlık ve benzerlik kurar, bu benzerlik ve yakınlık yardımıyla, kendi hislerini izah etmek için bir târik arar ki buna da şiir denir*" (Fikret 1888: 258).

Hüseyin Cahit ise, "*şiir denince akla vezinli ve kafiyeli sözlerin geldiğini, fakat bunlara şiir diyebilmek için ruhumuzda teessür ve teheyyüc uyandırmaları gerektiğini*" (Yalçın 1899: 395) belirtmektedir. Bunun dışında aynı makalesinde Hüseyin Cahit; "*Ayrıca güzel bir çiçek, muhteşem bir levha da ruhumuza tesir*

ederek, bize '*ne ulvi bir şiir*' *cümlesini söyletebilir. Edebî eserlerin yarattığı tesir ile tabiat güzelliklerinin hâsıl ettiği ruhi lezzetin aynı olduğunu kabul etmeliyiz*."

Servet-i Fünûn sanatçılarının romandan sonra en çok üzerinde durdukları tür olan şiirin genel özelliklerini ve şiire bakış açılarını bu şekilde özetleyebiliriz. Yeni ve farklı teknikleri şiirlerinde kullanmaktan çekinmeyen bu dönemin sanatçıları arasında; Tevfik Fikret ve Cenab Şahabettin'in önemi büyüktür.

Dergi içerisinde "Şiir" adı altında ayrı bir başlık açılmış, ediplerin kaleme aldıkları şiirler bu sayfada yayımlanmıştır. Bazı sayılarda üç ya da dört şiirin dergi içerisinde yayımlandığını görürken; bazı sayılarda bu sayının daha da fazla olduğunu görebilmekteyiz. Şiirlerde kullanılan hâkim şekli aruz olmuştur. Mehmet Emin Yurdakul'un dışında dergide yayımlanan her şiir aruz vezni ile yazılmıştır. şiirler sone ve terzarima nazım türlerinin sıkça işlendiği ve bu eserlerin aruz kalıbına uydurularak kaleme alındığı ifade edilebilir.

Yine dergide, Mehmet Rauf tarafından Tevfik Fikret'in ve şiirlerinin anlatıldığı bir makale bulunmaktadır. "*İfşâât-ı Edebiyye: Rübâb-ı Şikeste'nin İntişarı Münsabetiyle*" (Rauf 1899: 354) başlığı altında kaleme alınan bu yazıda, *Rübâb-ı Şikeste* okuyucalara tanıtılmış; eserin edebiyat dünyasındaki önemi belirtilmiştir.

Özetle, incelediğimiz sayılar arasında şiir türüne oldukça önem verildiğini görebilmemiz mümkündür. Hemen her sayıda bu tür ile ilgili farklı sanatçıların eserlerinden örnekler verilmiş; Batı edebiyatından alınan nazım şekillerinin de türlü örnekleri şiirler içerisinde kullanılmıştır. 443-494. sayılar arasında Tevfik Fikret'in kimisi "Esat Necip" müstearıyla 13 şiiri, Cenab Şahabettin'in ise 1 şiiri bulunmaktadır. Şiir türünde eserler kaleme almış ve bu türe katkıda bulunmuş diğer edipler ise Ali Ekrem Bolayır, Faik Ali Ozansoy, Hüseyin Siret, Ahmet Reşit Rey, Süleyman Nesib, Hüseyin Cahit ve Mehmet Emin Yurdakul'dur.

2.1.4.4. Hikâye ve Roman

"*Roman' kelimesi 'romanice'den gelir. 'Romanice', halk dili olan Latince'de 'Romalıların tarzında ve Latince'de, Latin dilinde, Latince'ye göre' anlamlarına gelir. 12. yüzyıldan itibaren "roman" kelimesi bir dil adı olmaktan çıkıp yavaş yavaş edebî bir türe ad olmaya başlar. 12. yüzyılda Latince'den Romancaya (halkın*

konuşma dili) çevrilen eserlere "roman" deniliyordu. "Roman" adlı ilk metinler, önceleri manzum, sonra mensur yazılan Latince metinlerin halk diline uyarlanmış şekilleriydi" (Çetin 2008: 64-66).

Roman, hayatı bazen olduğu gibi, bazen de realiteden soyutlayarak ele alan, gerçek kahramanların dışında hayali kahramanlar yaratan; kimi zaman da okuyucalarına bir mesaj verme niteliği taşıyan edebi bir türdür. Romanın uzun serüvenini göz önüne aldığımızda, her asırda okuyucular tarafından beğeniyle okunduğunu söyleyebiliriz.

Hayatın değişik alanlarında yaşanan değişmeler II. Abdülhamid dönemi boyunca da yaşanmış; bu değişiklik zamanla artarak çeşitlenmiştir. Öyle ki dönemin İstanbul'unu göz önüne getirdiğimizde konaklardan apartmana taşınan yeni bir aile hayatı insanlara modern bir hayat imkânı sunarken; diğer taraftan da yeni sorunları beraberinde getirmiştir.

Çatışmalarla artarak devam eden bu hayat kimi önemli olayları sıradanlaştırmış, önemsiz olanlarını da gerekli kılmıştır. İstanbul'un değişik semtlerinde yaşayan insanlar farkında olmadan bir çatışma içine girmiş ve bu çatışma dönemin birçok romanına da yansımıştır. Böyle bir sosyal yapı içerisinde birbirinden kopuk bir aile hayatı insanları birbirinden uzaklaştırmış ve ikiliğe yol açmıştır. Kısacası eski-yeni çatışmasının farklı bir tarzı bu dönemde kendisini hissetirmiştir.

Servet-i Fünûn romancıları etkisini devam ettiren romantizmin ve devrin siyasi şartlarının tesiri altında; ferdi konulardan sıyrılarak sosyal temalara yönelememişlerdir. Dönemin romancılarına da yöneltilen suçlama en çok bu konuda olmuştur. Romancılar, romantizmin etkisinin devam ettiği ve realizmin yeni yeni edebiyatımıza girmeye başladığı bir zamanda; romantizm akımından aniden kurtulamaları da dönemin şartları içerisinde zor gözükmektedir.

Servet-i Fünûn romanında "sosyal temalar" yok denecek kadar azdır. Siyasi ve dini baskıların hüküm sürdüğü bu dönemde, bu iki temaya değinmeden herhangi bir sosyal konuyu ele almanın imkânsızlığı kendisini hissettirmektedir. Bu yüzden, romancılar, tahlil konusunu yalnız kahramanlarının iç dünyasına yönelerek ele

almışlar ve sosyal hayatı bu şekilde tasvir etmeye çalışmışlardır. Romanlarında uygulamak istedikleri bu metot realist roman akımını da uygunluk arz etmektedir.

Birçok edebiyat tarihçisine göre, Servet-i Fünûn romancıları teknik bakımdan Tanzimat romanının hatasından kurtulmuş ve modern bir tekniğe sahip olmuştur. Olayların kuruluşu, devam ettirilmesi ve kahramanların konuşmaları oldukça başarılıdır. Olay kahramanları çoğu zaman halk arasından seçilmiş, konular da İstanbul'un zengin muhitlerinden çok varolan sosyal tabakaya yakın yerlerde kurgulanmıştır. Ancak birçok romanın mekânı İstanbul'dur.

Dönemin romanlarında kendisini hissettiren en önemli özellik, şiirde olduğu gibi romanda da dil ve üsluptur. Tanzimat döneminde başlayan ağır ve süslü üslup, Servet-i Fünûn romanlarında en yüksek mertebeye ulaşmıştır. Şiirde tercih edilen Arapça ve Farsça kelimeler, dönemin romanlarında da çok fazla yer edinmiş; bunun dışında Fransızca kelimelerin sık sık kullanımı da dönemin romanlarının anlaşılmasını güçleştirmiştir.

Servet-i Fünûn romanı ve romancıları hakkında Ali İhsan Kolcu şu tespitlerde bulunmaktadır:

"*Servet-i Fünûn romanı, devrin hayatının bütününü yansıtan bir roman karakterinde değildir. Belli bir zümrenin ve sosyal sınıfın öyküsünün anlatıldığı devir romanlarıdır. Edebiyatımıza getirdiği kazanç üslup çerçevesinde sorgulanmalıdır. Gerçekten de Servet-i Fünûn romanlarında bir önceki neslin kurgu hataları, üslup eksiklikleri, acemilikler ve tekrarlar görülmez. Hayal-hakikat çatışması şiir ve öyküde olduğu gibi romanda da ana temalardan biridir. Başlangıçta Namık Kemal, Ahmet Mithat ve Fransız romantiklerinin etkisinde kalmalarına rağmen, daha sonra bu etkiden kurtulup Stendhal, Flaubert, Goncourt kardeşler, Balzac ve Paul Bourget gibi Fransız realist romancılarından etkilenmişlerdir*" (Kolcu 2010: 261).

Genel anlamda Servet-i Fünûn edebiyatının roman özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Türk romanı, epik anlatı geleneğinden sıyrılarak, olay merkezli bir anlatıya bu dönemde geçmiştir. Kahramanların psikolojik yapılarının ön

plana çıktığı bu dönemde, bireyin; hayatı ve sosyal yapıyı sorguladığı gözükmektedir.

- Karakterlerin iç dünyalarında yoğun iç çatışmalar yaşadığı dikkat çekmektedir. Bu yapı, roman kahramanları aracılığıyla okuyuculara iletilir.
- Realist ve natüralist anlayış romanlarda kendisini hissettirir. Tabiatın, insan ruhunu etkileyen ve bu etkiyi açıklayan olayların tezahürü romanlarda ön plana çıkar. Servet-i Fünûn romancılarının betimleme başarısı da buradan kaynaklanır.
- Romanlarda ele alınan sosyal çevre aile ortamından ibarettir. Olay örgüsü, bu aile ortamı içerisinde geçer.
- Roman kahramanlarının genel anlamda yaşamış olduğu iç bunalımlar romanların konusunu ihtiva eder. Karakterlerin yaşamış olduğu iç çatışmalar, olay örgüsünün önemli bir parçasıdır.
- Karakter yaratmada arketipsel bir yapı mevcuttur (Anne-oğul, baba-kız gibi).
- Romanlarda en sık işlenen temalar; aşk, karamsarlık ve yaşanılan sosyal çevreden uzaklaşma eğilimidir. Bu durumun sebebi olarak, dönemin siyasi yapısı gösterilebilir.
- Servet-i Fünûn romanlarının dili, şiirde olduğu gibi ağır ve süslüdür.
- Romanlarda ele alınan zaman dilimi, olaylara geçiş için bir aracı niteliğindedir.
- Olay örgüsünü ve besleyen alt olay örgüleri birbirine bağlıdır. Ana tema ve bu besleyici kollar romanın ilerleyen sayfalarında birleşerek ana temayı oluşturur (Korkmaz 2006: 154-155).

Öykülerde ise, romanlardan çok farklı bir yapı karşımıza çıkmamaktadır. Sıkışmış bir sosyal çevrede, kahramanların iç çatışmalarının ve sıkıntılarının anlatıldığı öyküler kaleme alınmıştır. Öyküde, Mauppassant tarzı anlatım tekniği

kullanılmıştır. Ana tema olarak; aşk, yalnızlık, sosyal çevreye uyum sağlayamama öykülerin başlıca konusunu oluşturmaktadır.

Mehmet Rauf, "*Bizde Roman"* isimli makalesinde şu görüşleri belirtmektedir: "*Şimdiye kadar Türkçe basılan romanları göz önüne getiriyorum, hep tahayyülât ve tasvirat ile meşgul olunmuş. En çok iştigal olunan şey bî-şüphe üsluptur, bu üslupta bir romancı gözüyle etrafımıza bakıp kullanmamışız. Nerede olduğunu tahattur etmiyorum, Hippolyte Taine bir de: "Roman öyle bir ibtidadır ki hayat ve tabiatın bütün vücuhu onda in'ikas eder" diyor. Madem ki hayat ve tabiat tasvir edilecektir, hayat ve tabiat demek bizim gördüğümüz, yaşadığımız hayat, etrafımızdaki tabiat demek değil midir? Hâlbuki eserlerimizde en çok bulunmayan bir şey varsa zannediyorum ki bunlardır*" (Rauf 1889: 38-42).

Derginin incelediğimiz 443-494. sayıları arasında, Türk edebiyatında mihver kabul edilen iki romanın tefrikası yapılmıştır. Bunlardan biri Halit Ziya Uşaklıgil'e ait olan *Aşk-ı Memnu* (**SF**, nu:443-479. sayılar arası), diğeri de Mehmet Rauf'a ait olan *Eylül* (**SF**, nu:482-494. sayılar arası) romanlarıdır.

Aşk-ı Memnu romanı hakkında, Ömer Huyugüzel şu görüşleri belirtmektedir:

"*Halit Ziya diğer romanlarında olduğu gibi bu romanında da daha ziyade ferdi mutluluk meselesini ele alır ve Boğaziçi'nde alafranga bir hayat yaşayan aileler ile bu ailelerin fertleri arasındaki aşk ve kıskançlık duygularına dayanan çatışmalar anlatılır*" (Huyugüzel 2004: 44).

Mehmet Rauf, "*Bizde Roman"* isimli makalesinde *Aşk-ı Memnu* romanı hakkında Halit Ziya Uşaklıgil'in gerçeklerden uzaklaşıp hayallere sığındığını; bu romanda hayatımızın bazı gerçeklerinin ele alınmadığını belirterek şu görüşlere yer vermektedir: "*Halit Ziya "Mai ve Siyah"ta noktaya atf-ı ehemmiyet etti, hayat sırf aşk ve garâmdan ibaret olmadığından bir hayatın yalnız ânât-ı garâmından değil, asıl ihtirasat-ı beşeriye ânâtının hepsine hâkim olduğunu gösterdi. Daha doğrusu gösterir gibi oldu, bunda bizim etrafımızın hayatını görüyoruz. Son romanında, el'an intişar eden "Aşk-ı Memnun"da da bundan bir gölge var, fakat üstadın yine tasvir-i hissiyat için hayale meylettiği görülüyor. Burada bu iki roman ve ale'l-umum romanlarımız hakkında beyan-ı mütalaa edecek değilim, yalnız şunu anlatmak*

istiyorum ki benim benim söylediğim roman bunlar olamaz, çünkü bunlarda: "Hayatımız" yok, bizi biz yapan, sairlerinden tefrik ve tecrit eden hayatımız, içinde yaşadığımız, mustarip ve mesut olduğumuz, ezildiğimiz bu hayat yok… Sanat nokta-i nazarından Halit Ziya Bey'in hele son romanını son derece âli görmekle beraber onda hayat-ı milliyemizin fevkinde bir hayat tasvir edildiği için, şu bahsettiğim, bizde fıkdanını büyük bir kusur gördüğüm romanlardan olmadığı için hesaptan hariç tutuyorum" (Rauf 1889: 38).

Her iki eserde de Servet-i Fünûn romanının özelliklerini görebilmemiz mümkündür. Betimleyici bir perspektifle tabiat tasvirlerinin yapılması, kahramanların psikolojik yönlerinin ön plana olması ve hayal unsurunun sıkça işlenmesi yukarıda yapılan yorumun doğruluğunu kanıtlamaktadır.. Halit Ziya yazmış olduğu eserlerle, Servet-i Fünûn topluluğu içerisinde bu türün belki de en önemli ve tek ismidir. Şiirde Tevfik Fikret'in ve Cenab Şahabettin'in yapmış oldukları devrimi; roman türü içerisinde Halit Ziya'nın eserlerinde bulabiliriz.

Servet-i Fünûn yazarları, geçmiş dönemlerin eserlerini okumakla yetinmemiş; günceli yakalayabilmek adına Avrupa, bilhassa Fransız edebiyatıyla meşgul olmuşlardır. Hemen her türde, edipler, alanlarıyla ilgili olarak Batı edebiyatında yayımlanan ve kayda değer olan eserleri makalelerinde işlemiştir. Mehmet Rauf, İngiliz edebiyatı şair ve yazarlarından Lord Alfred Tennyson hakkında, *İngiliz Şairleri, Tennyson* isimli makalesinde yazar hakkında şu bilgileri vermektedir: "*…Her sene kitaplarının adet-i tabı çoğala çoğala serveti büyüyor, bir şair için ne kadar servet mümkünse o dereceye varıyor. Acele neşr-i eser-i adeti olmadığından bundan sonra ki eseri olan 'Maud' beş sene sonra intişar ediyor. Bu, Tennyson'ın o zamana kadar karilerini alıştırdığı eserlerden değildir… şair üç sene sonra yine evvelki usulde fakat uzunca bir eser neşrine başlıyor: 'The Idyll Of The King' bununla şöhretine revnak geliyor. Byron'dan beri hiçbir şair bu kadar samimiyetle, bu kadar hararetle ta'ziz edilmemişti, diyorlar…*" (Rauf 1899: 69).

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere, Servet-i Fünûn sanatçılarının birçoğu Batı'yı hassasiyetle takip etmişler; her zaman ufuklarını geniş bir yelpazede tutmuşlardır. Belki de, yenileşme sürecinin bu dönemde eskiye karşı zafer kazanmasını sağlayan en büyük faktör de bu idi. Yazarlar, başarılı sanatçıları takip

etmekle kalmamış; onların edebiyat hakkındaki düşünceleri ve çok bilinen eserlerini de makalelerinde işlemişlerdir.

Hikâye türünde dergiye destek veren yazarlar ise şunlardır: Safveti Ziya, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Kadri, Hüseyin Cahit, Faik Ali Ozansoy ve Mehmet Rauf'tur. Servet-i Fünûn romanlarının belkemiğini oluşturan ana temleri veya unsurları bu küçük hikâyelerde görememekteyiz. İncelediğimiz sayılar arasında hikâye türünde iddialı bir eser nitelemesi olarak herhangi bir eserden bahsetmemiz mümkün değildir.

2.1.4.5. Tenkit ve Tahlil

Tenkit kelimesi ve bu kelimenin tanımı hakkında Alim Gür: "*Tenkit kelimesinin Arapçada kullanılmayışı ve söz konusu dilin kurallarına uymayışı Tanzimat'tan sonra bu terim etrafında birtakım tartışmaların cereyan etmesine yol açtı. Bu terim lügatlere kadar yansıdı. 'Critique' kavramının karşılığı olarak daha çok Tanzimat'ın ilk yıllarında, ilk yazarların 'muaheze' ve 'muhakeme' terimlerini kullandıklarını belirtmek gerekir. Günümüzde ise 'tenkit' yerine 'eleştiri' diyenlerde vardır*" (Gür 2009: 13) yorumunda bulunmaktadır.

Edebiyatımızda, tenkit terimi hakkında Tanzimat yıllarında ve sonraki dönemlerde birçok yazar görüş bildirmiştir. Yapılan bu tanımların birçoğunda Batı dünyası örnek alınmış; kelimenin anlamı ekseninde dile getirilen yorumlar yine bu çerçevede yer edinmiştir. Kelime, kullanıldığı zamanlardan itibaren çeşitli anlam değişikliğine uğramıştır.

Tanzimat döneminin ilk yıllarında modern Türk edebiyatı olgusu, eskiye, yani Divan edebiyatına hücum etmek, eskiye dair ne kadar gelenek varsa onu yıkmak olarak algılanmıştır. Batı edebiyatının başlıca edebi türlerini başarılı bir şekilde kullanmak, dönemin edebi akımlarının eserlerde yansıltılmasını sağlamak ana hedef kabul edilmiştir. Bu durum daha sonra Fransız aydınlanması olarak kabul edilmiş; Fransız edebiyatında realist ve natüralist özellikli eserler aydınlar tarafından sıkça ele alınıp işlenmiştir. Tenkit, bir nevi kendisinden önce varolan değerleri yıkmak ve daha modernini edebiyatımıza getirmek amacıyla bir aracı işlevinde ele alınmıştır.

Servet-i Fünûn döneminde ise, Türk edebiyatının modernleştirilmesi daha dinamik ve sistamik bir şekilde sürdürülmüştür. Yeni bir ekol yaratma eğiliminde olan edipler, ilk önce kendilerine yöneltilen eleştirilere cevap vermiş; daha sonra da "yeni"nin tam manasıyla zafer kazanmasını hayal etmişlerdir. Büyük oranda bu düşüncelerinde de başarılı olmuşlardır.

Servet-i Fünûn edipleri, Türk edebiyatındaki tenkit anlayışını eksik ve yanlış bularak; edebiyatımızda yeni bir tenkit anlayışı yaratmaya çalışmıştır. Bu dönemin aydınları, kendilerinden öncekilerden farklı olarak Batılı fikir adamlarının tenkit hakkındaki eserleriyle ilgilenmişlerdir. İlk olarak tenkidin tanımı, mahiyeti ve Batılı tenkitçiler hakkında birtakım açıklamalar yapmışlardır. Burada sanatçıların sistematik bir yol izlemeye çalıştıklarını, incelediğimiz sayılar arasında "Tenkit" türünde kaleme alınan yazıların değerini göz önünde bulundurduğumuzda da bu yolda başarılı olduklarını ifade edebiliriz.

Edeiyatımızda modern bir tenkit anlayışı hakkında Ahmet Hamdi Tanpınar, *Edebiyat Üzerine Makaleler* isimli çalışmasında şu görüşlere yer vermektedir:

"*Bugünkü anlayışımıza oldukça yakın bir tenkidin bizde ilk görünüşü Namık Kemal'den sonra, yani garplılaşma hareketlerinden sonradır. Münekkit olarak Namık Kemal, romancı, tiyatrocu, gazeteci Namık Kemal'in aynısıdır. Bir yığın zaaf ve noksan, bir o kadar parıltı. Bu muharririn büyük tarafı hayat ve edebiyatı birbirinden ayırmaması ve tekliflerini her ikisi için beraber yapmasıydı. Zayıf tarafı ise her ikisini de layıkıyla ve yaşadığı devrin istediği gibi tanıması idi. İnsanoğlunun zaaflarına karşı merhametsizdi. Zihni hayatı tahmin edildiğinden fazla dardı. Sanatçı ve tenkitçi için elzem olan felsefî yaratılıştan mahrumdu*" (Tanpınar 2000: 77).

Tanpınar, Namık Kemal'in bazı konularda yetersiz olmasına rağmen; modern anlamda tenkidin bizde başlangıcı olarak onu görmektedir. Teorik anlamda bazı eksiklikleri olmasına karşın, Namık Kemal'in yaşadığı döneme aşina olması bu türde başarılı eserler ortaya koymasına sebep olmuştur.

Servet-i Fünûn topluluğunun, 1896-1901 yılları arasında bu tür hakkında birçok makale kaleme aldıkları görülmektedir. Sanat, edebiyat ve estetik konuları

hakkında görüşlerini belirten edipler, edebiyatımızın teorik konularını makalelerinde etraflıca işlemişlerdir.

Servet-i Fünûn dergisinde çıkan yazıları konularına göre şöyle sınıflandırmak mümkündür:

1. "*Edebiyat, Sanat ve Estetik İle İlgili Meseleler (Teorik Tenkit)*
2. *Yazar ve Eser Tenkitleri (Pratik Tenkit)*" (Ercilasun 2006: 492).

Servet-i Fünûn aydınları eserlerini kaleme almadan önce sanatın mahiyeti ve işlevi konusunda bazı çalışmalar yapmışlardır. Yapmış oldukları bu çalışmalar neticesinde, ele aldıkları eserleri şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- "*Tenkit,*
- *Estetik ve Sanat,*
- *Edebî Eser ve Edebiyat,*
- *Edebî Türler,*
- *Dil ve Üslup*" (Ercilasun 2006: 492).

Servet-i Fünûn edebiyatının tenkit anlayışı Fransız münekkitlere, daha doğrusu Hippolyte Taine'e dayanmaktadır. Tenkidin şimdiye kadar edebiyatımızda yanlış anlaşıldığını, bu türde kaleme alınan yazıların tenkit niteliği taşımadığını belirtmişlerdir. Bu türün doğru anlaşılması için Batılı münekkitlerin eserlerinden faydalanmışlar, onların eserlerinden çeviriler yaparak bu türün gelişimine katkı sağlamışlardır.

Bilge Ercilasun, *Servet-i Fünûn* dergisi içerisinde tenkit hakkında çıkan yazıları şu başlıklar altında toplamaktadır:

- "*Tenkit Meselesi (Tenkit Terimi ve Kavramı),*
- *Tenkitte Prensipler,*
- *Batılı Tenkitçiler*" (Ercilasun 2006: 493).

Tenkidin ne olduğu üzerinde geniş olarak duran Servet-i Fünûn sanatçılarına göre tenkit, edebiyatımızda yeni bir şube/türdür. Onlara göre bir münekkidin görevi,

bir eserin eşeltirilmesinden, aşağılanmasından öte eserin edebi değerininin ve öneminin gösterilmesidir. Tenkit, edebiyatımızda roman veya şiir gibi yeni bir edebî türdür. Münekitte, yazardan ziyade okuyucu ile yakınlık kurması gereken kişidir. Edebi eserin ele alınıp incelenmesinden sonra okuyucuya yol gösterilmesi gereken yeni bir şubedir.

Servet-i Fünûnculara göre tenkit şahsi ve özeldir. Yani belirli kaidelere dayanamaz. Her sanatçı yapmış olduğu eleştiride kendi edebiyat beğenisini ve zevkini ortaya koyar. O bakımdan tenkidin belirli bir ölçüsü yoktur. Onlara göre başarılı bir tenkidin yolu eseri anlamaktan değil, hissetmekten geçer. Bunun için de belirli bir zaman dilimi gereklidir. Çünkü gerçek bir edebi değerin ölçüsü ancak zamana dayanabilmesinden geçer. Burada da yine Servet-i Fünûn sanatçılarının Taine'nin görüşlerinden etkilendiği anlaşılmaktadır.

Servet-i Fünûn edipleri, her edebî devrenin, bir öncekinin tenkidiyle hazırlandığı görüşünü benimsemişlerdir. Bu yüzden de ilk olarak bir edebi türün nasıl olması gerektiğinden ziyade, ne olması gerektiğine önem vermişlerdir. Onlara göre bunun yolu, Batı tenkidini kavramaktan ve bilmekten geçmektedir. Özellikle Fransız münekkit Taine'nin tenkit metdu üzerinde duran sanatçılar, onun "ırk ve çevre" düşüncesi üzerinde durmuşlar; edebî tenkitlerini de bu yapı üzerine inşa etmeye çalışmışlardır. Özellikle Ahmey Şuayb, Taine'nin tenkit metodunu eserlerinde sıkça ele almıştır.

Ahmet Şuayb, Tane'nin dışında Batı münekkitlerinden Ferdinand Brunetiere, Sainte-Beauve, Madame de Stael, Emile Faguet ve Anatole France'ın görüşlerine de eserlerinde yer vermiş; onların tenkit hakkındaki düşüncelerini sık sık kaleme almıştır. Servet-i Fünûn yazarları içerisinde tenkit türü hakkında yegâne eserler kaleme alan yazarın Ahmet Şuayb olduğu söylenebilir.

Ahmet Şuayb, birçok konuda Taine'nin tenkit hakkındaki düşüncelerini savunmuştur. Ancak bazı noktalarda da onu şu konularda eleştirmiştir:

- "*Ahmet Şuayb, "Edebiyat toplumun ifadesidir" görüşüyle hangi edebiyattan söz edildiğini sorar; çünkü her devirde, hatta aynı millette*

dahi farklı edebiyatlar vardır: Entelektüel kesime hitap eden edebiyat (âli edebiyat) ve halka seslenen edebiyat (adi edebiyat) gibi.

- *Ahmet Şuayb, ırk meselesinde, yeryüzünde saf ırk bulunmadığı noktasından hareket eder. Ona göre ırkın psikolojisi şahsın psikolojisi demek değildir. Bir millette belli bir mekân ve dilden başka ortak taraf yoktur.*
- *Ahmet Şuayb, Taine'in muhit ve an görüşünü de eleştirir. Ona göre bir edebiyata muhitin tesiri ancak başlangıçta olabilir. Edebiyat geliştikçe bu etki azalır. Ahmet Şuayb'e göre, bütün canlılar, varlıklarını koruyabilmek için tabiata, insanlar ise topluma mukavemet ederler. Çevreye uyum sağlayanlar ise, varlık ve benliklerinden uzaklaşırlar. Ahmet Şuayb'e göre sanatkârın büyüklüğü, toplumun etkisinden uzak kalmasına bağlıdır; aynı şehirde yaşayan yazarların farklı eserler vermeleri de bunun bir delilidir. Bu görüş sadece bazı yazarların yeteneklerinin kaynaklarını belirlemek için kullanılabilir*" (Uçman 2003: 61-63).

Halit Ziya, kendi neslinin yetiştiği zamanlarda tenkit ve itirazın sadece lafza ve şekle ait olduğunu söylüyor: "*Mesela 'abes' ile 'kes' nasıl kafiye olur, biri Arap harflerinde 'se', ikincisi 'sin' ile yazılan ve başka yaratılışta olan bu iki kelime nasıl kafiye olur? Yahut yeni bir manzumenin yeni bir şekline hücum edilir ve bu da ne garip bir şiir!.. Gazel değil, kıta değil, ne rubaî, ne şarkıya benziyor; hele müstezadın hiçbir ma'rûf şekline muvafık değil, bu da Frenk mukallidlerinin yeni bir icadı, edebî mukaddesata karşı yeni bir küfrü diye itiraz edilirdi.*" (Uşaklıgil 1936: 88).

Derginin, incelediğimiz 443-494. sayıları arasında tenkit yazılarıyla ön plana çıkan yazar Ahmet Şuayb'tir. Dergi içerisinde yer alan birçok edibin tenkit alanında eserleri bulunmasına rağmen, Ahmet Şuayb, bu türün tek ve en önemli ismi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaleme aldığı seri makaleleriyle, tenkidin mahiyeti, gelişimi ve önemi hakkında birçok bilgiye rastlamaktayız. Özellikle *Esmar-ı Matbuat*, *Ulum-ı*

Siyasiye ve İçtimaiye, *Hayat ve Kitaplar* isimli eserlerinde bu unsurları görebilmemiz mümkündür.

Bu yazılarda dikkati çeken unsur, Ahmet Şuayb'in bilimsel bir felsefe içerisinde bu yazıları kaleme almasıdır. Gerek yukarıda yapmış olduğumuz açıklamalar, gerekse de yazarın dergi içerisinde yer alan yazıları, bize, bu durumun ispatı olarak gözükmektedir. Taine'nin; ırk, muhit ve an doktrininden hareket eden yazar, eserlerini de bu perspektif içerisinde bir araya getirmiştir. Özellikle *Esmar-ı Matbuat* yazılarında; gazetecilik, edebiyat, siyaset, iktisat, tarih, yeni anayasal düzenlemeler, bağımsızlık ve daha birçok alanda yazmış olduğu eserler, tenkit türünün en güzel örnekleri arasındadır. Çünkü bu yazılarda yazar sebep-sonuç ilişkisini göz önünde bulundurmuş; devrin sosyal ve siyasi şartlarını da göz önünde bulundurarak eserlerini bu yönde kaleme almıştır.

Batıyı takip etme ve günceli yakalama kaygısının, hemen hemen Servet-i Fünûn yazarlarının birçoğunda bulunan bir özellik olduğunu yukarıda ifade etmiştik. İşte bu disiplin ve anlayışı da Ahmet Şuayb'in yazılarında görebiliriz. Yazar, alan ayrımı gözetmeksizin her alanda eser kaleme almıştır. Fransız münekkitlerden Dreyfus Meselesine, Emile Zola ve Paul Bourget'nin Dreyfus Meselesine yaklaşımına, gazetecilik mesleğinden iktisata, Taine'nin tenkit anlayışından Fransa akademi azalarına kadar… birçok konuyu ve olayı yazarın eserlerinde bulabiliriz.

Yazar, "*Emile Zola ve Âsârı*" başlıklı makalesinde, Fransız yazarın hayatından yola çıkarak; Fransız edebiyatının edebî akımları hakkında derin tahliller yapmaktadır. Bu yazılarda Ahmet Şuayb'in Batıya, özellikle Fransız edebiyatına, hâkim olması dikkat çekicidir. Kaleme alınan makaleler sadece çeviri tarzında metinler olmayıp; Ahmet Şuayb'in bu konulardaki tahlil ve bilgilerini de içermesi yazarın bu alandaki yetkinliğini göstermektedir. Yazar, Emile Zola'nın edipliği hakkında şu tahlillerde bulunmaktadır: "*Zola eser-i sanatı 'Tabiatın bir mizaç arasından görünmüş bir köşesidir' diye tarif ediyordu. Fizyolojistlerden meşhur Cloud Bernar'ın tab-ı tecarübü hakkında 'Introduction a l'etude de la médecine perimentale' unvanlı eserinden pek ziyade istifade etmiş, bu eserde müderic mütalaat-ı fenniyeden çoğunu romanlarında tatbik eylemiştir...*" (Şuayb 1899: 229).

Ele alınan konuların, yazarların ve eser adlarının bu kadar geniş bir yelpazede tutulması gerçekten önemlidir. Yazar, günceli yakalamakla beraber konu hakkındaki bilgilerini de eser ismi vererek okuyucularıyla paylaşmaktadır. Bu durum, Servet-i Fünûn sanatçılarının Batıyı tanıma ve onu eserlerinde kaleme alma konusunda hangi aşamaya geldiklerinin açık bir kanıtıdır.

Ahmet Şuayb, XIX. asır Batı dünyasının düşünce ve sanat hayatında büyük etkileri olan münekkitler hakkındaki bilgiyi, onlar için yazılmış, güvenilir kaynaklardan faydalanarak elde etmiştir. Ancak sanatçı bunları olduğu gibi aktarmamış, kendi düşünce yapısını da makalelerine yansıtmıştır. Ahmet Şuayb, Servet-i Fünûn'un özellikle *Esmar-ı Matbuat* başlıklı seri makalelerinde Fransız basınından haftası haftasına takip ettiği sanat, fikir ve edebiyat aktüalitesini de aktarmış, genç nesillerin Batı fikir ve edebiyat dünyası ile sürekli temaslarını sağlamaya da çalışmıştır. Ahmet Şuayb'in, sahip olduğu tenkit anlayışı içinde, Servet-i Fünûn edebiyatının genel durumu ve bazı şahsiyetleri hakkında bilgilerde yer almaktadır. "*Bu denemelerde, derinlemesine bir görüşle, yalnız kusurları değil değerleri de bulup göstererek, yumuşak ve ağırbaşlı bir ifade ile yapıcı bir tenkit tarzı yaratmayı başardı*" (Akyüz 1995: 128).

2.1.4.6. Tiyatro

Tiyatronun iki temel öğesinden ilki seyirci, diğeri de oyuncudur. Bu iki unsur birbirini tamamlayıcı bir nitelik göstermesinden ötürü, bunlar olmaksızın tiyatronun varlığından söz etmek zordur. Tiyatro, Doğu dünyasının belki de en az tanıdığı edebi türlerden biridir. Tanzimatla beraber edebiyatımıza giren tek türün tiyatro olduğu kabul edilir. Ülkemizde yeni başlayan Avrupa tiyatrosu için her şeyden önce oyuncu bulma zorluğu yaşanmıştır. Osmanlı topraklarında yaşayan azınlıklar, özellikle de Ermeniler, bu işe daha önce başlamışlardır. Ancak tiyatro türüne aşina, sahne bilgisi ve Türkçesi iyi olan oyuncu bulmak sıkıntısı hemen her dönem boyunca çekilmiştir.

Oyunlar için her şeyden öte Müslüman oyuncu bulmak zorunluluğu vardı. Kadın oyuncuların varlığından ise hemen hemen hiç söz edilemezdi. Oysa Türk toplumu meddah geleneğinden gelen bir alışkanlıkla tiyatro türüne aslında çok önceleri hâkimdi.

Tanzimat döneminde ortaoyunu sanatçıları oyunculuk açısından oldukça yetkindi. İlk ulusal tiyatromuz sayılan Güllü Agop'un Osmanlı Tiyatrosu, bilhassa oyuncu ve yazar yetiştirmeye önem vermiştir. Tiyatro kurulduktan kısa bir süre sonra yapılan duyuruların etkisi anlaşılmış, tiyatroya birçok kişi başvurmuştur.

Her ne kadar sayı bakımından oyuncu kabul edilebilecek kişi sayısı az olsa da, dönem içerisinde Müslüman oyuncuların varlığından söz edilebilir.

Servet-i Fünûn sanatçıları arasında da tiyatroya talep fazla olmuştur. Bu türün belli başlı isimleri arasında Hüseyin Suat kabul edilir. Bütün bunların dışında oyun yazarı sanatçılar seyirici olarak da tiyatro ile bağlarını hiçbir zaman kesmemişlerdir.

Servet-i Fünûncuların hepsi tiyatro ile meşgul olmuşlardır. Sanatçıların faaliyetlerini üç noktada toplayabiliriz:

- "*Telif, adapte ve tercüme tiyatro eserleri vücuda getirmişlerdir.*
- *Tiyatro tenkitleri yazmışlardır.*
- *Kurulan Darülbedayi edebî heyetinde faal rol almışlardır*" (Enginün 2007: 714).

Servet-i Fünûn sanatçıları, devrin istibdat anlayışı içerisinde tiyatro türünde eser verebilmek için ilk olarak siyasi sansürün ortadan kalkmasını, onun doğurmuş olduğu sanat uygulamasını değişmesini beklemişlerdir. Bu sebepten dolayı tiyatro ile ancak 1908'den sonra ilgilenebilmişlerdir. Bu tarihte yeniden başlayan ciddi sahne çalışmaları ve buna halkın tepkisiz kalmaması Servet-i Fünûn sanatçılarının tiyatro denemeleri yapmasına yardımcı olmuştur. Bu isimler arasında Hüseyin Suat, Cenab Şahabettin, Mehmet Rauf, Halit Ziya, Faik Ali Ozansoy Ali Ekrem Bolayır ve Safveti Ziya bulunmaktadır.

Teknik bakımdan bu denemelerin kusursuz olduğu söylenemez. Ancak, Tanzimat neslinin denemeleriyle kıyaslandığında eserlerin başarısı da göze çarpmaktadır. Özellikle zihniyet bakımından büyük bir değişiklik yaşanmıştır. Denemelerin başarısına bakıldığında, Servet-i Fünûncuların Batı tiyatro anlayışını ve Fransız tiyatrosunu yakından takip ettiklerine işaret etmektedir. Romanların ve

şiirlerinde kullanmış oldukları yapma dili tiyatro eserlerine de yansıtarak, konuşma dilini, günlük dile yaklaştırmaya çalışmışlardır. Kullanmış oldukları dil, Namık Kemal ve Recaizade Mahmut Ekrem'in diline göre daha sade ve canlıdır. Böylece tiyatro dilinin bu türe girdiğini; eserlerde de başarılı bir şekilde işlendiğini ifade edebiliriz.

Tiyatro dilinde başarı sağlayan Servet-i Fünûn sanatçılarının, eski alışkanlıkların etkisiyle konu seçiminde bazı hatalar yaptıklarını söyleyebiliriz. Konular daha çok aile çevresinde geçmekte ve evlenme, boşanma, kadının toplum üzerindeki etkisi ve kadın hakları gibi temaların işlendiği görülmektedir. Uzunca bir süre sosyal meselelerden uzak kalan Servet-i Fünûn sanatçıları, 1908'den sonra devrin siyasi şartlarının değişmesiyle beraber sosyal konuları ele aldıklarını ve bunları eserlerinde işledikleri söylenebilir. Bireyin temel hak ve özgürlükleri, kadın hakları gibi Batı menşeili temalar tiyatro eserlerinde sıkça işlenmiştir.

Kenan Akyüz, 1908 sonrası Servet-i Fünûn sanatçılarının tiyatro türüne verdikleri önemi şu şekilde ifade etmektedir: "*Esasen 1908'e kadar geçen yirmi beş yıllık geniş süre içinde Türk tiyatrosunun zayıf temelleri üzerine hızla kurulmasına çalışılan yeni yapının da pek sağlam olacağı düşünülemez. Bu denemeleri, Türk tiyatro edebiyatını yeniden kurmak için yapılan mühim çalışmalar olarak kabul etmek daha doğru olur*" (Akyüz 1995: 109).

Derginin incelediğimiz sayıları arasında, tiyatro türünde verilmiş olan eserlerin azlığı dikkat çekmektedir. Yukarıda sebebini açıklamış olduğumuz sosyal ve siyasal sebepler, bu durumun etkisi olarak nitelendirilebilir. Tefrika eser olarak sadece Abdülhak Hamit Tarhan'ın, *Sahaif-i Bedayi: Finten'den* isimli eserini görmekteyiz. Bunun dışında "İmzasız" ve Ahmet İhsan tarafından yazılmış iki yazı bulunmaktadır. Bu yazılar daha çok İstanbul şehrinde gerçekleşecek olan oyunların ismi ve içeriği hakkında; okuyucuları bilgilendirmek amaçlı yazılan yazılardır. Ahmet İhsan'ın *İstanbul Postası*'nda yazmış olduğu yazıda, Ramazan ayının yaklaşmasıyla beraber Direklerarası'nda yeni oyunların oynanacağı yönündedir. Tiyatro eserlerinden ziyade, tiyatro etkinlikleri hakkında halka bilgi veren duyuru niteliğinde yazılardır.

2.1.4.7. Tercüme

Türk edebiyatı, özellikle Servet-i Fünûn nesli Batı ilim ve aydınlanmasını daha çok tercüme yoluyla gerçekleştirmeye çalışmıştır. Batı edebiyatından yapılan tercümeler, sanatçılar tarafından etraflıca ele alınmış ve kimi zaman sorgulanmaksızın doğru kabul edilerek eserlerine yansımıştır. Bu durum bazı doğruları beraberinde getirdiği gibi, yanlışları da getirmiş bulunmaktadır. Edebiyatımız Batılılaşma sürecine hızla girerken, yapılan tercümelerle millileşme olgusundan uzaklaşılmıştır.

Yapılan tercümelerin yanlışlığı veya gereksizliği kavram kargaşasına yol açmış, tercümeler; ihtiyacı karşılamaktan çok zorunlu bir görev gibi algılanmıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın tesbitiyle:

"*Vakıa dilimize şimdiye kadar birçok eserler tercüme edildi. Fakat rastgele seçilen ve hiçbir programa tabi olmadan yapılan bu tercümeler ihtiyacı karşılamak şöyle dursun, bu işin zaruretini duyuracak miktarda değildir. Bütün bir edebiyat mazisinden dilimizin haberi yoktur. Tek tük birkaç roman, beş on felsefe kitabı ve birkaç elemanter bilgi eseri. İşte bir asra yaklaşan bir müddet zarfında dilimizin kazançları*" (Tanpınar 2005: 79). Yapılan tercümeler edebiyatımıza bir kazanç sağlamadığı gibi; Türk dilinin de yabancılaşmasına sebep olmuştur. Ayrıca yapılan tercümelerde bir sistemin takip edilmediği, rastgele eserlerin tercüme edilerek eserlerde işlendiği anlaşılmaktadır.

Türk edebiyatı, yeni bir yön kazanmaya başladığı dönemlerde, Tanzimat yıllarında, sanatçılar tercüme tarzında eserlere kaleme almaya başlamıştır. Batıdan yapılan ilk tercüme, Münif Paşa'nın Fransızcadan çevirdiği *Muhaverât-ı Hikemiye*'dir (1859). "*Bu diyologların önemli bir bölümü, o tarihten altmış yıl kadar evvel, dışişleri makamındaki Atıf Efendi'nin 'zındık' diye vasıflandırdığı Voltaire'den çevrilmiş olması da dikkate şayandır*" (Okay 2010: 89).

Tercüme edebiyatının gelişmesi aynı zamanda Türkçe nesir için de önemli olan roman dilinin oluşturulmasında büyük bir önem arz etmiştir. Bu durum sadece günlük konuşma diline yansımakla kalmamış; roman dilinde yeni bir üslubun yaratılmasına aracı olmuştur.

Servet-i Fünûn edipleri bu yolda kendilerinden öncekilerden daha başarılı sayılsa da, tercümesini yaptıkları eserlerin niteliği tartışmaya açıktır. Eserler nitelikli olmalarının dışında "*dikkati çekmemiş, kenarda kalmış yazarların eserleridir*" (Ayata 1995: 85).

Servet-i Fünûn dergisinin, 443-494. sayıları arasında ikisi hikâye, biri şiir ve diğeri de roman olmak üzere dört eserin tercümesini görmekteyiz. Hikâye tarzında tercümesi yapılan eserler Faik Ali Ozansoy; *Mütercem Sahifeler: Guy De Maupassant* ve Ahmet Samim; *Küçük Hikâye: Bir Valide*'dir. İnceleme bölümümüzün "Hikâye ve Roman" başlıklı kısmında, Servet-i Fünûn yazarlarının Maupassant tarzı hikâyeciliği benimsediğini söylemiştik. Çevirisi yapılan eserin de yine Fransız edebiyatından olması gayet doğaldır. Keza aynı durum roman çevirisinde de karşımıza çıkmaktadır. Ahmet İhsan Tokgöz'ün çevirisini yapmış olduğu *Mai Düş* adlı eser Paul Bourget'ye aittir. Bunların dışında, Ahmet İhsan Tokgöz'ün, Jules Verne'in külliyatını çevirerek edebiyatımıza büyük katkıları olduğunu biliyoruz.

Şiir türünde tercümesi yapılan eser ise, "**İmzasız**" olarak kaleme alınmış ve *Kadınlara ve Aşka Dair* ismini taşımaktadır. Dergi içerisinde tercüme türünde fazla esere rastlamamaktayız. Bu durumun nedeni, Servet-i Fünûncuların daha çok şiir ve roman türünde eserler kaleme alması ve bu türlere önem vermesi olarak gösterilebilir. Tercüme türünde nitelikli eserlerin isimlerini zikredemesek de, incelediğimiz sayılar arasında Paul Bourget ve Maupassant'a ait eserlerin bulunması dikkate değerdir.

2.1.4.8. Diğerleri

Servet-i Fünûn dergisinin, yukarıda incelemesini yaptığımız türlerin dışında; anı, hatırat, deneme, mektup ve mülakat türlerine de yer verdiğini görmekteyiz. Bu, derginin diğer türlere de hayat hakkı tanıdığı, okuyucuların bu türler hakkında bilgi edinmesini sağlayarak; derginin yelpazesini geniş tuttuğuna bir işarettir.

İncelediğimiz sayılar arasında dergiye okuyucular tarafından birçok kere mektup yazıldığını; şiirlerini, denemelerini, romanlarını yayımlatmak için *Servet-i Fünûn* dergisini tercih ettiklerini söyleyebiliriz. Bunda, derginin edebî türlere vermiş

olduğu önemin yanı sıra; okuyucuların da dergiyi dikkatle takip etmelerinin katkısı büyüktür.

Anı türünde kaleme alınan eserler, genellikle dergi içerisinde çıkacak olan yeni bir eserin heyecanını yansıtmaktadır. Mehmet Rauf'un, *İfşâât-ı Edebîyye: Rübâb-ı Şikeste'nin İntişarı Münasebetiyle* isimli yazısı bu türdendir. *Servet-i Fünûn* dergisinin ve ediplerinin bir araya gelmesinde büyük bir öneme sahip olan Recaizade Mahmut Ekrem'in, oğlu Nijad Ekrem'in vefat haberinin Tevfik Fikret tarafından öğrenilmesiyle kaleme alınan *Zavallı Nijad* isimli eserde; anı türünde ismini söyleyebileceğimiz eserler arasındadır.

Bunların dışında, deneme türünde kaleme alınmış eser olarak; Mehmet Rauf'un, *Telakki* başlığını taşıyan yazısını söyleyebiliriz. Mehmet Rauf bu yazısını aşk ve sevgi temi içerisinde kaleme almış; sevgiliye duyulan özlem ve ayrılık yazar tarafından dile getirilmiştir.

Mülakat tarzında kaleme alınan yazılar arasında Ahmet Hikmet [Müftüoğlu'nun], "*Yeğenim"* adlı yazısını söyleyebiliriz. Çünkü Ahmet Hikmet bu yazısında dönemin moda anlayışı olan alafrangalık ve yanlış Batılılaşmayı her yönüyle eleştirmektedir. Bu eser hakkında Nihat Sami Banarlı: "*Yeğenim'de tahsilini Paris'te yapan bir gençle alay ediliyordu. Onun Frenklerden kaptığı, Türk ahlak ve geleneklerine uymayan türlü gülünç huyları bir bir sayılıyordu; bu arada bir taraftan Türkiye'deki şuursuz Avrupa taklitçiliğine hücum edilirken, diğer taraftan Türk'ün Avrupalılardan ayrı ve üstün taraflarını belirtiliyordu. Ahmet Hikmet'in bu eserde, Türkü Avrupalılardan ayırt etmek için gösterdiği delillerden bazıları sonradan bir mana ifade etmez oldu. Yeğenim'in bir kısım düşünceleri de manasını kaybetti. Kaybolmayan kıymet, müfrit Servet-i Fünûn alafrangalığı içinde yetişen bir Türk sanatkârının milli geleneklere değer verişindeki özellik ve Yeğenim'i ören sade ve tabii Türkçesinin güzelliğiydi*." (Banarlı 2002: 1081).

Sonuç olarak, *Servet-i Fünûn* dergisi birçok edebî türe ev sahipliği yapması bakımından önemlidir. Türlerin biraradalığı, dergi içerisinde birçok türe şahit olmamız, bunların en yetkin örneklerinin edipler tarafından kaleme alınması; edebiyat tarihçileri ve bu araştırmayı bizler açısından önem arz etmektedir.

2.2. TAHLİLİ FİHRİST

2.2.1. Yazılar

2.2.1.1. Yazar Adına Göre

A(yın) Naci, bk. Ö(mer) Naci

A(yın) Nadir, bk. [BOLAYIR], Ali Ekrem

A. H, bk. [TARHAN], Abdülhak Hamit

Ahmet Hikmet, bk. Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]

Ahmet İhsan, bk. [TOKGÖZ], Ahmet İhsan

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]. *Üçüncü Mektup: Saçlar*, **SF**, C 18, nu: 450, s. 114-116. (Hikâye. 18 Eylül 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]. *Hasbihal: Ah Şu Erkekler Ah!..*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 166-167. (Yazar, kadınların gözünden erkeklerin çekilmez tavırlarından bahsetmekte ve bu tavırlardan yakınmaktadır. Yazara göre, kadın erkek için ne yaparsa yapsın hiçbir zaman yaranamaz).

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]. *Küçük Hikâye: Ramazan İçinde Bayram*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 325-327. (Hikâye. Ramazan ayının on dokuzuncu günü, 1317 tarihinde kaleme alınmıştır).

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]. *Hasbıhal: Yeğenim*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 51-54. (Yazar, Paris'e eğitim amacıyla gönderdiği yeğeninin karakterinde meydana gelen değişiklikleri anlatmaktadır. Artık yeğeni, Fransızlar gibi giyinmekte, onlar gibi konuşmakta ve Fransızlara mahsus sakallarıyla dikkat çekmektedir. 8 Mart 1316 tarihinde kaleme alınmıştır).

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]. *Zevk-i Hayal*, **SF**, C 19, nu: 491, s. 356-358. (Yazar, Midilli yolculuğu esnasında güvertede tek başına otururken ruhunda meydana gelen duygu yoğunluğunu anlatmaktadır. Gecenin ilerleyen saatlerinde vapurun dalgaları kıra kıra ilerlemesi, meltem rüzgârının yüzünde okşayıcı etkiler

bırakması ve denizin sessizliği yazarı derinden etkilemiştir. 16 Temmuz 1316 tarihinde kaleme alınmıştır).

[AKALIN], Besim Ömer. *İspirto Belası ve Dâ-ül-Küûl*, **SF**, C 18, nu: 459, s. 258-262. (İspirto (alkol) hakkında bilgi verilen bu yazıda, ispirtonun hangi maddelerden yapıldığı, ispirto içenlerin vücudunda ne gibi sağlık sorunlarının yaşandığı anlatılmaktadır. Ayrıca "alkolizm" terimi üzerinde açıklamalarda bulunan yazar, alkoliklerin kalp ve ciğerlerinde meydana gelen değişiklikleri fotoğraflarla anlatmaya çalışmıştır).

[AKALIN], Besim Ömer. *Makale-i Sıhhiyye: Dimağ ve Kalp-Kalbin Hıfz-ı Sıhhisi*, **SF**, C 18, nu: 464, s. 338-340. (Hangi besinleri yememiz, yediğimiz besinleri ne kadar sürede pişirmemiz, beynin yediğimiz yemekleri algılaması, kalp ve damar yapısı hakkında; insan sağlığını genel hatlarıyla ele alan bir yazı).

[AKALIN], Besim Ömer. (B. A(yın) müstear ismiyle). *Musahabe-i Sıhhiye: Karahumma Hastalığının Tezâyüdü ve Sarik Ehemmiyeti*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 147-148. (Karahumma hastalığının İstanbul'da artması üzerine hastalığın sakıncalarını ve tedavisini anlatan bir yazı).

[AKALIN], Besim Ömer. (B. A(yın) müstear ismiyle). *Bir Damla Su*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 181-182. (Geçen nüshalarda karahumma hastalığının okuyuculara anlatılmasından sonra, suyun, karahumma ve diğer hastalıkların tedavisindeki önemi anlatılmaktadır).

[AKALIN], Besim Ömer. (B. A(yın) müstear ismiyle). *Makale-i Sıhhiye: Veba-Tavâin*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 218-221; *SF*, C 19, nu: 483, s. 226-237. (Veba hastalığı ve bu hastalığın batıda ve doğudaki anlamları açıklanmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, bu hastalık ilk olarak 1894 yılında Fransa'da ve Japonya'nın doğusunda ortaya çıkmıştır. Yazara göre, veba kadar insanlara zarar verecek başka bir hastalık yoktur. Bulaşıcı bir hastalık olması bakımından da, karantina yönteminin büyük bir önem arz ettiği söylenmiştir).

[AKÜNAL], Ahmet Kemal. *Şiir: Hastalığımda*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 102-103. (Şiir. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[AKÜNAL], Ahmet Kemal. *Şiir: Cezâ-yı Peyman*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 6-7. (Şiir. "Hüseyin Siret'e" ithafıyla 26 Ağustos 1315'te kaleme alınmıştır. Sone).

[AKÜNAL], Ahmet Kemal. *Şiir: Sabaha Karşı*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 22-23. (Şiir. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Ahmet Kemal, bk. [AKÜNAL], Ahmet Kemal

Ali Sair. *Şiir: Mehtaba Karşı*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 74. (Şiir. Eylül 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Ahmet Samim. *Küçük Hikâye: Bir Valide*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 186-189. (Hikâye).

Ahmet Samim. *Musahabe-i Fenniye: Tahte'l-bahr Müteharrik Torpidoları*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 21-22. (Jules Verne'in romanlarına konu olan denizaltıların bir gün gerçek olabileceği, böyle bir düşüncenin bile büyük bir heyecana yol açacağı anlatılmıştır. Hatta İskender'in bir seferi sırasında bu denizaltıları kullandığına dair bir dedikodunun olduğu ifade edilmektedir).

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 1*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 90-92. (Yazar, Fransa tarafından Mesele-i Tedrisat ile Osmanlı Darülfünûn'un düzeltileceği, Amerika hakkında yazılmış bir makale ve ilm-i terbiye hakkında görüşlerini belirtmektedir).

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 2*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 103-108. (Yazar, Dreyfus davasının detayları hakkında bilgi vererek, Fransa ve İngiltere'nin olaya yaklaşımını anlatmaktadır).

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 3*, **SF**, C 18, nu: 451, s. 134-139. (Yazar, gazetelerde müstear isimlerle ya da yazarın gerçek ismini kullanarak yazması hakkında ortaya çıkan kanun tartışmalarını ele almaktadır. Ahmet Şuayb'e göre böyle bir kanunun varlığına gerek yoktur. Yazı, 8 Teşrin-i evvel 1315 tarihinde İstanbul'da kaleme alınmıştır).

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 5*, **SF**, C 18, nu: 460, s. 275-284. (Dreyfus Meselesi üzerinde duran yazar, bu davada Emile Zola ve Paul Bourget'nin sergilemiş olduğu tavrı anlatmaktadır. Zola ve Bourget arasındaki yakın arkadaşlıktan bahseden Ahmet Şuayb, Dreyfus meselesinde, Bourget'nin, Zola'yı eleştirmesi

üzerine arkadaşlıklarının bozulduğundan söz etmektedir. İstanbul, 28 teşrin-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 6*, **SF**, C 18, nu: 465, s. 358-364. (Gazetecilik mesleği ve bu mesleğin kutsallığı üzerine bilgi veren bir yazı. Yazara göre içinde bulunduğumuz asırda, gazetecilik mesleğini icra etmemiz için gerekli bilgi ve kudrete sahip olmamız gerekmektedir. Ahmet Şuayb bu görüşten yola çıkarak, Fransız ve İngiliz gazetelerini ve gazetecilerini örnek almamız gerektiğini söylemektedir. İstanbul, 8 teşrin-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 7*, **SF**, C 18, nu: 466, s. 370-381. (Avrupa ve Amerika matbuatı, Amerikalı ve İngiliz gazetecilerin meslek özellikleri, Fransız Cerâid-i Siyasiyesi, Türk gazetecilerin meslek deneyimi ve özellikleri gibi konular hakkında bilgi veren bir yazı. Gazeteci Efendilere ithafıyla, 8 kanun-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 8*, **SF**, C 19, nu: 479, s. 166-171; **SF**, C 19, nu: 480, s. 183-186; **SF**, C 19, nu: 481, s. 200-202; (Yazıda, Almanya'nın Türkiyât ticarisi ve sanayisi, İngiliz konsoloslarının raporları, imparatorluk, teşkilat ve askeriye hakkında bilgi verilmektedir. İmparatorluk öncesi Almanya'da meydana gelen sanayi, ticaret ve mali yapıdaki değişikliklerin karşılaştırılması yapılmaktadır).

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 9*, **SF**, C 19, nu: 484, s. 246-253; *SF*, C 19, nu: 485, s. 263-267; *SF*, C 19, nu: 486, s. 282-283. (Genel anlamda ekonomi hakkında bilgi veren bir yazı. Yazar, serbest piyasa, Fransa akademisi azalarının tedrisat hakkındaki görüşlerine, Avrupalı devletlerin tedrisat politikaları; çeşitli tedrisat kavramlarına ve bu kavramların temellerinin hangi politikaya bağlı olduğuna değinmektedir).

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 10*, **SF**, C 19, nu: 491, s. 359-362; **SF**, C 19, nu: 492, s. 381-382. (Yazar, müzelerden mütalaa salonlarına, umuma mahsus dâr-ül-fünûnlardan, Belçika ve Almanya'da terbiye-i umumiye eğitimine, Anatole

France'ın nutku, Fransız münekkitler gibi birçok konu hakkında bilgi vermektedir).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 1: Müverrih-i Fâzıl Mösyö Gabriel Monod*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 84-86. (Ahmet Şuayb makalesinde, ünlü Fransız tarihçi Gabriel Monod hakkında bilgi vermektedir. Yazara göre, Monod, Fransızlar için önemli bir şahsiyettir ve bu önemini de ortaya koymuş olduğu çalışmalarla kazanmıştır. Aynı zamanda Monod, Dreyfus meselesinde takınmış olduğu tavırla davanın adaletsiz bir şekilde yürütüldüğünü ifade eden görüşleri; Ahmet Şuayb tarafından okuyuculara açıklanmaktadır).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 2: Paul Margueritte ve Gabriel D'Annunzio-Afv Nazariyyesi*, **SF**, C 18, nu: 450, s. 119-123. (Yazar, romanların ahlak-i umumiye üzerinde bir tesiri var mıdır, yok mudur diye sormaktadır. Bu soruya, "sanat için sanat" anlayışını benimseyen şair ve yazarlardan bahsederek cevap aramaktadır. Metin, 1 Teşrin-i evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 3: Mösyö K. De Martines*, **SF**, C 18, nu: 455, s. 199-203. (Ahmet Şuayb yazısında, Rus hukukçu De Martines hakkında bilgi vermektedir. Yazar, De Martines'in aile hayatı, aldığı eğitim ve hukuk görüşlerini etraflıca açıklamaktadır).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 4: Emile Zola ve Âsârı*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 228-232. (Ahmet Şuayb yazısında, Fransız yazar Emile Zola'nın hayatı ve son çıkan romanı "*Fecondite*" hakkında okuyucularına bilgi vermektedir. Emile Zola'nın hayatı anlatıldıktan sonua; yazarın romancılığı, edebî yönü, kaleme almış olduğu eserlerin özellikleri ifade edilmektedir). **SF**, C 18, nu: 458, s. 243-247. (Emile Zola'nın eserleri hakkında bilgi vermeye devam eden yazar, Zola'nın son romanı "*Fecondite*"den yola çıkarak yazarın bağlı olduğu edebî akım hakkında bilgi vermektedir. Ahmet Şuayb'e göre bu romanın konusu, Zola'nın natüralist yapısına göre şekillenmiş, fakir bir ailenin hikâyesi ele alınarak anlatılmıştır).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 4: Emile Zola ve Âsârı*, **SF**, C 18, nu: 459, s. 262-266. (Yazar, "*Fecondite*" romanının konusu hakkında bilgi vermektedir.

Yazara göre, bu roman; Fransız toplumunun ve insanlarının içinde bulunduğu gerçeklerden yola çıkılarak hazırlanmıştır. Zola, eseriyle topluma ayna tutmaktadır. İstanbul, 4 kanun-i evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 5: Ernest Lavisse ve Büyük Frederic*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 327-331. *SF*, nu: 464, s. 343-348. (Ernest Lavisse'in Fransa'da şöhretli bir yazar olduğundan bahseden yazar, bu ünlü tarihçinin hayatını Fransız fikir ve terbiyesine ayırdığını söylemektedir. Yazıda, Lavisse'e ait olan "Büyük Frederic'in Gençliği" isimli eser hakkında birtakım bilgiler verilerek; Lavisse'in tarihçiliği ve eserleri hakkında çıkarımlarda bulunulmaktadır).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 6: Paul Deschanel ve Âsârı*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 405-407. (Fransız muharrir ve siyasetçi Paul Deschanel hakkında bilgi veren bir yazı. Yazar, Deschanel'in çocukluk dönemlerinden başlayarak Fransa meclis-i mebusan reisliğine, Fransız siyaseti üzerindeki etkisine ve onun önemi inkâr edilemez muharrirlik yönüne değinmektedir).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 6: Paul Deschanel ve Âsârı*, **SF**, C 19, nu: 469, s. 7-12. (Mösyö Deschanel'in, "*Hutebâ ve Siyasiyun*" eseri ve bu eserin içeriği hakkında bilgi verilmektedir. Eserde, dönemin Fransız aktör ve aktristleri, gazetecileri ve politikacıları anlatılmaktadır. Ayrıca yazı içerisinde, Fransa akademisi azası De Broglie'nin; Frederic ve Marie Threse'ye dair kaleme almış olduğu tarih kitabı hakkında da bilgiler anlatılmaktadır).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 7: İlm-i İktisat, Muharriri Mahmut Cavit Bey, Cilt 2, İstanbul, "Mihran" Matbuası, 1315*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 25-28. (Yazar, Avrupa'nın ilim, iktisat, hukuk, edebiyat, psikoloji gibi bilim dallarında kendisini geliştirirken; bizim ülkemizde her yeniliğin ya da bilimsel çalışmanın "Dekadanlık" olarak adlandırılmasına bir eleştiri getirmektedir. Ahmet Şuayb, ülkemizde eksikliği ciddi bir şekilde hissedilen ilm-i iktisat çalışmalarının Mahmut Cavit Bey tarafından yapılmasına rağmen; insanların hâlâ bu eserlere omuz silkmesinin şaşırtıcı olduğunu söylemektedir).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 7: İlm-i İktisat, Muharriri Mahmut Cavit Bey, Cilt 2, İstanbul, "Mihran" Matbuası, 1315*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 35-42; **SF**, C 19,

nu: 472, s. 58-59. (İlm-i İktisat kitabı içerisinde yer alan terimlerin isimleri ve bu isimlerin anlamları açıklanmaktadır. Bu terimlerin, iktisat ve toplum üzerindeki etkilerine değinilmektedir. Kişisel ihtiyaç, fayda, servet, tabiat, sermaye, endüstri, üretim vb. yazı içerisinde açıklaması yapılan terimlerden bazılarıdır).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı 2, Flaubert'in Tabiatı*, **SF**, C 19, nu: 474, s. 85-91; **SF**, C 19, nu: 475, s. 105-107. (Yazı, Flaubert'in Tabiatı ve Nazariyât-ı Edebiye ve Felsefîyyesi başlıklarıyla iki bölümden oluşmaktadır. İlk kısımda Flaubert'in şahsiyeti, ikinci kısımda ise edebî yönü, etkilendiği edebî akımlar, şahsi ve özel romanları hakkında bilgi verilmiştir).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı 3, Nazariyât-ı Edebîyyesi ve Felsefesi*, **SF**, C 19, nu: 476, s. 118-123; **SF**, C 19, nu: 477, s. 134-139; **SF**, C 19, nu: 478, s. 148-154; (Yazı, üç kısımdan oluşmaktadır. Önceki sayılarda Flaubert hakkında değerlendirmelerde bulunan yazar, bu sayıda üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerde görüşlerini açıklamaya devam etmektedir. Üçüncü bölümde, Flaubert'in eserlerini meydana getirmeden önce detaylı bir çalışma yaptığından bahsedilmektedir. Flaubert'in haftalarca kütüphaneleri gezdiğini, yazacağı eser için ön hazırlık yaptığını belirtmektedir. Dördüncü bölümde, yazarın, romanlarında kullanmış olduğu temalar belirtilmektedir. Beşinci bölümde ise, Flaubert'in eserlerinde kullandığı üslup hakkında bilgi verilmektedir. Flaubert'in "Madam Bovary" romanının tahlili yapılarak; roman kahramanları okuyuculara tanıtılmaktadır).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 70-75. (Meşhur Fransız yazar Flaubert'in hayatı, edebî şahsiyeti, umumi edebiyatlara kabil olan bazı kaideleri ve edebiyat-ı cedide kaideleri ve yazarları hakkında bilgi verilmektedir. Yazar, Flaubert'in biyografisini geniş tutarak, ailesi, evliliği ve ölümü hakkında önemli detayları kaleme almaktadır).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 9: Alman Tarih-nüvisi Meşhur Niebühr*, **SF**, C 19, nu: 484, s. 242-246. (Ünlü Alman tarihçi Niebühr hakkında bilgi veren bir yazı.

Alman tarihinin gelişimi, geçirdiği süreçler, tarih içerisinde izlemiş olduğu politikalar anlatıldıktan sonra; Niebühr'ün tarihçiliğine ve Alman tarihi içerisindeki önemine vurgu yapılmaktadır).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 10: Alman Tarih-nüvislerinden Muallim Ranke*, **SF**, C 19, nu: 487, s. 290-294; *SF*, C 19, nu: 488, s. 314-316. (Ünlü Alman tarihçi Ranke'nin doğduğu yer, okuduğu okullar, etkilendiği isimler anlatıldıktan sonra, Ranke'nin; Prusya, Türk, İtalyan, İspanyol ve Fransız milletlerinin tarihleri hakkında da bilgisi olduğu ifade edilmektedir).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 11: Paul Hervieu ve Âsârı*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 323-330. (Yazıda, Fransız yazar Paul Hervieu'nun edebî kişiliği ve eserleri anlatılmaktadır. Ahmet Şuayb, Hervieu'yu modernizm akımının önde gelen yazarlarından biri olarak tanımlamaktadır. Ancak onun üslubu ve şekli, diğer modernist yazarlardan farklıdır. Makale içerisinde Hervieu'nun eserlerinin tahlili yapılarak, yazarın edebî şahsiyeti ve eserlerinin daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 12: Mösyö Gabriel Hanotaux ve Kardinal Richelieu*, **SF**, C 19, nu: 490, s. 338-342. (Makalede, Fransız tarihçi ve siyasetçi Hantoux hakkında bilgi verilmektedir. Yazar, Hanotoux'un Fransa siyasetinde ve politikasında önemli bir yer edindiğine, onun "Kardinal Richelieu" eserinin de döneminde kaleme alınmış en mükemmel eserlerden biri olduğuna dikkat çekmektedir).

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 13: Şimdiki Prusya'nın Suret-i Teşkili*, **SF**, C 19, nu: 493, s. 394-398. (Yazıda, Prusya'nın 1806-1813 yılları arasındaki karışıklığı anlatılmaktadır. Özellikle 1806-1807 yılları arasında Prusya'da meydana gelen karışıklıklar ülkeyi derinden etkilemiştir. Bunun üzerine gerçekleştirilen ıslahatlar şayan-ı hayret derecesindedir. Hızla iyileşme dönemine giren Prusya, şimdiki kudreti ve kuvvetini bu ıslahatlardan almaktadır. İstanbul, 3 Ağustos 1316 tarihinde kaleme alınmıştır).

Ahmet Şuayb. *Musahabe-i Edebîyye 61: Son Yazılar*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 211-218. (Edebiyat ve edebiyatçı kavramlarına değinen yazar, edebiyatçının belli bir

cemiyetin, topluluğun beşeri olmadığını; tüm insanlar için sanat eseri meydana getirmek için çalışan kişi olduğunu söylemektedir. Edebiyatımızın yeni bir devre içerisine girdiğini söyleyen Ahmet Şuayb, bu devrenin de Edebiyat-ı Cedide olduğunu belirtmiştir. Ancak bu devre içerisinde olmamız bundan önceki dönemlerimizi inkâr edeceğimiz anlamına gelmemesi gerektiğini ifade etmektedir).

Ahmet Şuayb. *Musahabe-i Edebîyyye*, **SF**, C 18, nu: 455, s. 194-197. (Yazar, makalesinde tenkit üzerinde durmaktadır. Tenkidin objektif mi, yoksa sübjektif mi yapılması gerektiğini tartışmaktadır. Yazı içerisinde Ânâtole France, Ferdinand Brunetierre'nin tenkit konusu hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. 15 Teşrin-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 2: Hakkun Darül*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 185-188. (Yazıda, yabancı devletlere ait karasularda uyulması gereken kanun ve nizamdan bahsedilmektedir. Yazar, bu konu hakkında görüş belirten kişilerin görüşlerine yer vererek; ele alınan tartışmayı etraflıca işlemektedir).

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 3: İktisat*, **SF**, C 18, nu: 461, s. 291-298. (Yazar, "Süs" kelimesinden yola çıkarak israf hakkında bilgi vermektedir. Yazı içerisinde, süsün tabiatı, süs kelimesi üzerine yapılmış olan çeşitli tanımlar, süsün tekâmülü vb. konulardan bahsedilmektedir. Ahmet Şuayb'e göre süs, tantana ve israftan ibarettir).

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 3: İktisat*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 309-311. (Süs'ün (israf) sosyal, kültürel, ticari ve içtimai etkileri anlatılmaktadır. Yazara göre "süs"ün etkisi, Türkiyât-ı edebîyye ve fenniyeye olan tesiri inkâr edilemeyecek düzeydedir).

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 4: İngiltere Usul-i Cezâiyesi*, **SF**, C 18, nu: 467, s. 389-396; **SF**, C 18, nu: 468, s. 407-410. (Yazar, İngiltere'deki hukuk sisteminden bilgi vermektedir. İngiltere'de yerleşmiş bir mukayese-i kavanin sistemi olduğu, bu konuda İngiltere ceza sisteminin örnek alınabileceği belirtilmiştir. Çünkü onlar bu konuda kafa yormuş, ciltlerce kitap yazmış ve diğer devletlerin hukuk sistemlerinden faydalanmışlardır).

Ahmet Şuyab. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 6: Avusturya'nın Fenn-i Telif ve Tasnif-i Layiha Kanunîyesi*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 259-263. (Avrupalı devletlerin birçok hukuksal düzenlemeyle bir sistem geliştirdiğinden bahsedilmektedir. Bu hukuksal sistem içerisinde de, insan hakları ön planda yer almaktadır. Almanya, İtalya, Belçika, İsviçre vb. birçok Avrupalı devlet bu düzenlemeleri gerçekleştirerek; refah seviyesini yükseltmeyi başarabilmiştir).

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 7: İngiltere'de Ticaret*, **SF**, C 19, nu: 486, s. 274-281. (İngiltere'deki sanayi kuruluşları ve bu kuruluşların dünya ticaretindeki önemi anlatılmaktadır. İngiltere'de hızlı bir sanayileşme döneminin görüldüğü; bu durumunda ekonomiye ve ticarete etkisinin çok büyük olduğu belirtilmektedir. Sadece 1890'dan 1892'ye kadar geçen dönem içerisinde altı yüz fabrika açılmıştır).

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 8: İngiltere'de Terbiye-i Maddiyye ve Maneviye*, **SF**, C 19, nu: 488, s. 310-313. (Yazar, İngiliz halkının aile ve terbiye yapısı hakkında bilgi vermektedir. Evin reisi olarak baba görülmekte, diğer bireyler ise ona derin bir saygı ve sevgi beslemektedirler. Yazar, çocukların, babalarına "Sir" diye hitap ettiğini; böyle bir ortamda yetişen çocuklarında ailesine bağlı, başarılı bireyler olarak yetiştiğinden söz etmektedir).

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 9: İsveç ve Norveç*, **SF**, C 19, nu: 492, s. 376-381. (Yazı, 14. yüzyılda Norveç'in Danimarka'dan ayrılarak ayrı bir kraliyet kurmasından, Norveç'in, İsveç ile birlikte İskandinav beraberliğinden bahsedilmektedir. Birçok savaş yaşayan bu devletler zaman zaman görüş ayrılığına düşseler de İskandinav ülkesi olmalarından dolayı ortak bir tarihi paylaştıkları belirtilmiştir. İstanbul, 24 Temmuz 1316 tarihinde kaleme alınmıştır).

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye: Musahabe-i Tarihîyye Tafsilat-ı Heyet Mecmua-Vaka-yı Tarih Fen ve Sanat*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 162-166. (Makale, 3 ayrı başlık içerisinde kaleme alınmıştır. Birinci başlık içerisinde, ünlü Fransız tarihçi Albert Sorel hakkında bilgi verilmektedir. İkinci başlıkta ise,

"Hatırat"lar ele alınmıştır. Yazar, hatırat ile tarihin yakın bir ilişki içerisinde olduğundan bahsetmiş; bir hatıratın tarih bilgisini alt üst edeceği görüşünü savunmuştur. Üçüncü başlıkta ise, Albert Sorel'in; tarihin bir sanat dalı olarak mı yoksa bir fen bilimi olarak mı telakki edilmesi görüşünü anlatmaktadır. Sorel, yapmış olduğu muhakemeler neticesinde tarihin bir fen bilimi olarak ele alınmasını gerektiğini belirtmiştir. Metin, İstanbul'da 15 Teşrin-i evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

B. A(yın), bk. [AKALIN], Besim Ömer

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Elvah-ı Tabiatten 12: Misafirim*, **SF**, C 18, nu: 467, s. 386. (Şiir. 2 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Târik-i İşret*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 404. (Şiir. 7 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Elvâh-ı Tabiatten 13*, **SF**, C 19, nu: 469, s. 6. (Şiir. 10 Teşrin-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Beethoven*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 18. (Şiir. H. Nazım Bey'e ithafıyla, 23 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Elvâh-ı Tabiatten 14*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 34. (Şiir. 1 Mart 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Vapur*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 66. (Şiir. 11 Mart 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Elvâh-ı Tabiatten 15*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 67. (Şiir. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Elvâh-ı Tabiatten 17: Göksu Deresi*, **SF**, C 19, nu: 474, s. 82. (Şiir. 24 Mart 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Paris Meşher-i Umumisi: Resm-i Güşâd*, **SF**, C 19, nu: 475, s. 98. (Şiir. 1 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Son Buse*, **SF**, C 19, nu: 476, s. 114. (Şiir. 7 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Kayıkçı*, **SF**, C 19, nu: 477, s. 130. (Şiir. 10 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Elvâh-ı Tabiatten 18: İki Der-Dest*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 146. (Şiir. 24 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Fotoğraf Karşısında*, **SF**, C 19, nu: 479, s. 162. (Şiir. 30 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Yeni Beyler*, **SF**, C 19, nu: 479, s. 162. (Şiir. 16 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Yeni Beyler 2*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 178. (Şiir. 8 Mayıs 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Hamal*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 194. (Şiir. 3 Mayıs 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Yeni Beyler 3*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 210. (Şiir. 21 Mayıs 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Böğürtlen*, **SF**, C 19, nu: 484, s. 244. (Şiir. 5 Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Yeni Beyler 4*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 258. (Şiir. 11 Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Yeni Beyler 5*, **SF**, C 19, nu: 486, s. 274. (Şiir. 17 Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Timsal-i Ümit*, **SF**, C 19, nu: 487, s. 290. (Şiir. 27 Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Cenab Şahabettin. *Şiir: Diyojen'e*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 74. (Şiir. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Ferit (Dar-ü'l-muallimin Muallimlerinden). *Transuval Meselesi*, **SF**, C 18, nu: 451, s. 130-134. (Yazar, Afrika'ya gelen ilk devletin Portekizliler olduğunu, Portekizlilerin Ümit Burnu üzerinden Afrika'ya gelerek bu coğrafyayı sömürgeleştirdiklerini belirtmiştir. Portekizlilerin Ümit Burnu'na hâkim olmasıyla buradan geçen gemilerin denetimini de ele almıştır. Portekizlilerden sonra Fransızlarında bu coğrafyaya gelmesiyle, Afrika; artık Avrupalı devletler tarafından sömürülmeye başlanmıştır).

Doktor B. A(yın), bk. [AKALIN], Besim Ömer

E(lif). Ş, bk. Ahmet Şuayb

Esat Necip, bk. Tevfik Fikret

Fahir. *Şiir: O Kadar Saf*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 50. (Şiir. Sone).

Fahir. *Mâzî-i Âmâlim*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 178. (Şiir. Sone).

Fahir. *Şiir: Nâ-Dem Sevda*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 210. (Şiir. Beyit. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Faik Ali, bk. [OZANSOY], Faik Ali

H. Nazım, bk. [REY], Ahmet Reşit

Halit Ziya, bk. [UŞAKLIGİL], Halit Ziya

Hüseyin Cahit, bk. [YALÇIN], Hüseyin Cahit

Hüseyin Daniş, bk. [PEDRAM], Hüseyin Daniş

Hüseyin Kâzım, bk. Hüseyin Kâzım [Kadri]

Hüseyin Siret, bk. [ÖZSEVER], Hüseyin Siret

İbrahim Cehdi, bk. Süleyman Nazif

İbrahim Muhyiddin. *Makale-i Askeriye: İngilizlerin Afrika-yı Cenûbîdeki Mağlubiyetlerinin Esbâbı*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 322-323. (İngiliz ordusunun Afrika'daki savaşlarda neden başarısız olduğuna dair bir yazı. Yazara göre bu

başarısızlığın sebebi, İngilizlerin düşmanını tanımaması, onları küçümsemesi ve ordu-donanma olarak üstünlükten yoksun olmasıdır. 21 Kanun-ı evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

İMZASIZ. *Şundan Bundan*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 59. (Avrupa'da meydana gelen önemli değişiklikler hakkında bilgi veren bir yazı. Avrupa'daki mağazalarda para karşılığı oyuncak hediye eden makineler, yine para karşılığı gözlük alabileceğiniz makinelerin icat edilmesi anlatılmaktadır).

İMZASIZ. *Şundan Bundan*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 75. (1900 senesinde Paris'te açılacak fuar hakkında bilgi verilmektedir. Bu sergi Avrupa'nın en büyük, en parlak fuarlarından biri olacaktır).

İMZASIZ. *Gazi Osman Paşa'nın Vefatı*, **SF**, C 19, nu: 474, s. 83. (Osman Paşa'nın geçen hafta Perşembe günü hayata gözlerini kapaması ve bu vefatın Osmanlı âleminde yarattığı derin üzüntüyü ifade eden bir yazı).

İMZASIZ. *Resimlerimiz*, **SF**, C 19, nu: 474, s. 84. (Atina'da der-dest olan daire-i hükümet resmi ile Ergani madeninde inşa edilen eserlerden saat kulesi ve minaresi hakkında bilgi veren bir yazı. Yazı, Ergani'de yapılan askerî depo ve minare ile toplam iki resimden oluşmaktadır).

İMZASIZ. *Resimlerimiz*, **SF**, C 19, nu: 476, s. 123. (Sorbon meşahirlerinden Leon Cahun ve Mersin'de muhacirîn-i İslamiye için inşa edilen haneler hakkında bilgi veren bir yazı. Yazıda, Leon Cahun ve Mersin'de inşa edilen hanelerin birer resmi bulunmaktadır).

İMZASIZ. *Mütenevvia: Saç*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 154-155. (Erkeklerin ve kadınların saçlarına verdikleri önem anlatılmaktadır. Kadınlar arasında son zamanlarda kısa saç modelinin tercih edildiği belirtilmektedir. Ayrıca sağlıklı ve kepeksiz saçlara sahip olmak isteyenlerin; saçlarını havalandırması, sabunla sık sık yıkaması tavsiye edilmiştir).

İMZASIZ. *Renkli Levhalar*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 155. (Bu haftaki nüshada kapak fotoğrafının renkli basılmasıyla ilgili bir yazı. Bu durumun Servet-i Fünûn dergisi için yeni olduğu kadar memleket için de yeni olduğundan bahsedilmektedir. Çünkü şimdiye kadar Osmanlı gazeteleri ve risalelerinde

renkli resim olarak sadece sarı, kırmızı ve mavi renklerin kullanıldığı; Servet-i Fünûn dergisinde ise bu renklerin hem bir arada kullanıldığı, hem de baskı kalitesinin diğer gazetelere göre daha iyi olduğundan söz edilmiştir).

İMZASIZ. *Şiir: Hayal-i Şiirim*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 194. (Şiir. Halit Ziya Bey'e ithafıyla, 24 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

İMZASIZ. *Resimlerimiz*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 204-205. (Yazı, iki ayrı başlık içerisinde ele alınmaktadır. İlk başlıkta, Paris'te tanımadığı kişiler tarafından kaçırılan birinin başından geçen olaylar anlatılmaktadır. Adam, nasıl kaçırıldığını, nerede tutulduğunu ve oradan nasıl kaçtığını anlatmaktadır. İkinci başlıkta ise, kolları, sırtı, omuzları, ayakları kıl ile kaplı, saçları ise omuzlarına kadar uzun olan Ram-A-Sama isminde, mahlûka benzeyen biri anlatılmaktadır. Bu adamın mahlûka benzetilmesinin sebebi ise, sinirlendiği zaman ayı gibi ses çıkarmasıdır).

İMZASIZ. *Mütenevvia*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 263-267. (Haberde, Çin ve Pekin sokaklarından bahsedilmektedir. Yazar, Fransız bir gazeteciden öğrendiği kadarıyla Pekin sokakları o kadar pis, o kadar bakımsızdır ki görenleri hayrete düşer. Çin hükümeti yıllarca bu sorunu halletmek için milyonlarca lira para harcamış fakat başaramamıştır).

İMZASIZ. *Mütenevvia*, **SF**, C 19, nu: 486, s. 283. (Norveç'te çıkan bir mecmua hakkında okuyuculara bilgi veren bir yazı. Ayrıca son zamanlarda, Avrupa da; özellikle de Amerika da posta pulu koleksiyonunun yapıldığı; bu alışkanlığın ülkemizde de görülmeye başladığından bahsedilmektedir).

İMZASIZ. *Kadınlara ve Aşka Dair*, **SF**, C 19, nu: 488, s. 306. (Fransızcadan tercüme).

İMZASIZ. *Mütenevvia*, **SF**, C 19, nu: 488, s. 320. (Yazı, Amerika'da yeni bir tren seferinin başladığı, yapılan bu sefer ile yolcukların artık çok daha kısa sürede gerçekleşeceğini anlatmaktadır).

İMZASIZ. *Lisan-ı Umumi: Mai Lisan*, **SF**, C 19, nu: 490, s. 346-347. (Mösyö Leon Bolak tarafından Fransızcanın daha iyi öğrenilmesi için tertip ettiği kurallar

hakkında bilgi veren bir yazı. Bu kurallar; her harfin yalnız bir savtı, her kelimenin yalnız bir manası, her sınıf kelimenin yalnız bir şekl-i terkibi ve her cümlenin yalnız bir tarz tenassukusu olması şartıdır).

İMZASIZ. *Resimlerimiz: Sinop Şehri ve Limanı*, **SF**, C 19, nu: 491, s. 362-364. (Sinop, sahip olduğu coğrafi konum ve ehemmiyetli tarihiyle, Anadolu'nun Karadeniz kıyısında bulunan güzide şehirlerden biri olarak tanımlanmaktadır. Sinop şehrinin tarihi gelişimi anlatıldıktan sonra Sinop'ta açılan mektep idadisi hakkında bilgi verilmiştir).

İMZASIZ. *Padişahım Çok Yaşa: Tebrik ve Râ*, **SF**, C 19, nu: 494, s. 401-403. (25. sene itibariyle Sultan Abdülhamid Han'a sunulan saygı ve hürmet yazısı).

İMZASIZ. *Tebcil-i Müesser Celile-i Hazreti Hilâfet-Penâhi*, **SF**, C 19, nu: 494, s. 404-408. (25. sene devriye-i cülûs hümayûn münasebetiyle Servet-i Fünûn dergisi tarafından yazılan övünç ve iftihar yazısı. Böyle bir mutluluğa muvaffak olan derginin sadece birkaç sayfa değil, cilt cilt yazı yazsa az olacağından bahsedilmektedir).

İMZASIZ. *Kaside-i Tebrikiye*, **SF**, C 19, nu: 494, s. 408-410. (25. sene itibariyle kaleme alınmış bir kaside).

İMZASIZ. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 19, nu: 494, s. 411-417. (Yazıda, açılan umumi sergiler ve bunların tesiri, madde ve alaşımları, 1900 senesinde açılan sergideki alüminyum maddeler, alüminyumun imalatı ve kullanımı hakkında bilgi verilmektedir).

İsmail Safa. *Öksüz Ahmet*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 20. (Mensur şiir. Şiir, 22 Ağustos 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

[KADRİ], Hüseyin Kâzım. *Bağlar Arasında*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 13-14; **SF**, C 18, nu: 444, s. 29-30; **SF**, C 18, nu: 445, s. 44-45; **SF**, C 18, nu: 446, s. 61-62; **SF**, C 18, nu: 447, s. 77-78; **SF**, C 18, nu: 448, s. 93-94; **SF**, C 18, nu: 449, s. 109-110; **SF**, C 18, nu: 450, s. 125-126; **SF**, C 18, nu: 451, s. 141-142; **SF**, C 18, nu: 452, s. 155-158; **SF**, C 18, nu: 453, s. 173-174; **SF**, C 18, nu: 454, s. 189-190; **SF**, C 18, nu: 455, s. 205-206; **SF**, C 18, nu: 456, s. 221-222; **SF**, C 18, nu: 457, s. 237-238; **SF**, C 18, nu: 458, s. 253-254; **SF**, C 18, nu: 459, s. 269-

270; **SF**, C 18, nu: 460, s. 285-286; **SF**, C 18, nu: 461, s. 301-302; **SF**, C 18, nu: 462, s. 317-318; **SF**, C 18, nu: 463, s. 333-334; **SF**, C 18, nu: 464, s. 349-350; **SF**, C 18, nu: 465, s. 365-366; **SF**, C 18, nu: 466, s. 382; **SF**, C 18, nu: 467, s. 397-398; **SF**, C 18, nu: 468, s. 411-412; **SF**, C 19, nu: 469, s. 13-14; **SF**, C 19, nu: 470, s. 29-30; **SF**, C 19, nu: 471, s. 45-46; **SF**, C 19, nu: 472, s. 60-62; **SF**, C 19, nu: 473, s. 76-78; **SF**, C 19, nu: 474, s. 92-94; **SF**, C 19, nu: 475, s. 108-110; **SF**, C 19, nu: 476, s. 124-126; **SF**, C 19, nu: 477, s. 140-142; **SF**, C 19, nu: 478, s. 156-158; **SF**, C 19, nu: 479, s. 172-174; **SF**, C 19, nu: 480, s. 190-192; **SF**, nu: 481, s. 206-208; (Ziraat. Tarla ve bahçe işleri için çiftçilere bilgi veren bir yazı).

Kadri. *Mütenevvia: Lüksfer Menşurları*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 28. (Binaların aydınlatılması işinde çalışan kişilerin önemi ve bu kişilerin mesleklerinin zorluğu anlatılmaktadır).

Kadri. *Musahabe-i Fenniye: Renklerin Sahte Tesiri –Tedaî Bala-Levan*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 66-67. (Renklerin önemi ve insanlar üzerindeki tesiri hakkında bilgi veren bir yazı. Yazıda, renklerin etkisiyle insanların tedavi edilebildiği ve bunun sonucunda da olumlu neticelerin alındığı belirtilmektedir).

Kadri. *Mütenevvia: Amd-ı İşret*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 424-43. (Yazıda tren ve tren yolculuğu hakkında bilgi verilmektedir. Her geçen gün trenlerin konfor bakımdan yenilenmesinin trene olan rağbeti artırdığı belirtilmiştir. Yazar ayrıca trenlerin gürültüsünün insanlarda bir korkuya sebep olduğu ve geçen yıl Fransa'da meydana gelen bir tren kazasından da bahsetmektedir).

Kadri. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 180-182. (Yazı, kış uykusuna yatan Marmutlar hakkında bilgi vermektedir. Yazar, bu hayvanların en az 4-5 ay kış uykusuna yattıklarını, bu süre zarfında yeme, içme vb. diğer ihtiyaçlarını nasıl giderdiklerinden bahsetmektedir).

Kadri. *Küçük Hikâye: Gıdaklar*, **SF**, C 18, nu: 455, s. 198-199. (Hikâye).

Kadri. *Tedkikat-ı Edebiyye: Coppee'nin Şiirleri*, **SF**, C 18, nu: 456, s. 218-220. (Yazar, Coppee'nin şairlik yönü üzerinde durmaktadır. Yazara göre Coppee, Fransız edebiyatının en üstün şairlerinden biridir. Yazı içerisinde Coppeé'nin

şiirlerinden birkaç dize örnek verilerek; Coppee'nin, diğer şairlere göre üstünlüğü anlatılmaktadır).

Kadri. *Mütenevvia: Paris'in 1900 Sergisinde*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 314-316. (Paris'te açılan biri büyük diğeri küçük iki resim sergisi hakkında bilgi verilmektedir. Sergide yer alan resimlerin, fotoğraflarına ve muhtevalarına ilerideki sayılarda yer verileceği okuyuculara duyurulmuştur).

Kadri. *Mütenevvia: Altın ve Gümüş*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 331-332. (Altın ve gümüşün giderek artan değeri hakkında bilgi verilmektedir. İhracatta, en değerli madenlerin altın ve gümüş olduğu; bu madenlerinde Afrika başta olmak üzere birçok ülkede çıkarıldığı belirtilmiştir).

Kadri. *Transuval Meselesi ve İngiltere'de İânet-i Askerî*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 402-403. (Transuval Muharebesiyle birlikte İngiltere'de değişen ekonomik durum anlatılmaktadır. Muharebenin sadece haftalık bedeli İngiliz hükümetine 50 milyon franka bedel olmaktadır. Buna bağlı olarak da, İngiltere'de, besin gıdalarının vergisi artırılmıştır).

Kadri. *Mebahis-i Mütenevvia: Mesele-i Mev'ide*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 54-58. (Yabancı birine Osmanlıca öğretmenin zorluğundan bahsedilmektedir. Osmanlıcanın telaffuz ve imla kurallarını kolayca öğrenen bir yabancı, dilimizin kaidelerini öğrenme konusunda zorluk çekmektedir. Bu durumda, Osmanlıcanın öğrenilmesinde birçok zahmete yol açmaktadır. Ayrıca yazar, "şimdiye kadar nasıl öğrendiysek, bundan sonra da öyle öğreniriz" düşüncesine karşı çıkmaktadır).

Kadri. *Mebahis-i Mütenevvia: Paris Sergisi Münasebetiyle*, **SF**, C 19, nu: 475, s. 99-101. (İlk olarak 1800 yılında Paris'te açılan sergi ve bu serginin içeriği hakkında bilgi verilmektedir. Sergi, ilk açıldığı yıllarda sadece sanat ve edebiyat eserlerine yer verilirken; daha sonra ziraat, kimya, makine araç ve gereçleri de eklenmiştir).

Kadri. *Küçük Hikâye: Bir İzdivaç*, **SF**, C 19, nu: 487, s. 298-301. (Hikâye).

Kadri. *Mütenevvia: Japon Kadınları*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 330-333. (Yazar, Japon kadınlarının toplum içindeki sosyal konumunu anlatmaktadır. Japon aile yapısı

içerisinde erkekler evin sembolü, değerli kişisi olarak görülürken; Japon kadınları ise evin temizliğinden, yemek yapılmasından sorumlu bireyi olarak görülmektedir. Ev içerisinde her derdi ve sıkıntıyı çeken Japon kadınlarıdır).

Kadri. *Mütenevvia: Japon Kadınları*, **SF**, C 19, nu: 490, s. 342-346. (Yazar, Japon kadınlarını hak ve adalet bağlamında ele almaktadır. Boşanma, ölüm, başka bir evlilik durumunda Japon kadınları hiçbir hak talep edemezken; erkekler bütün bu haklara sahip olmaktadır).

Kadri. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 19, nu: 491, s. 354-356. (Kibrit-i ahmerin keşfi, kimya ilminde meydana gelen büyük ve etkili gelişmeler, fosfordan arsenik, gümüşten altına ve taş üzerine yapılan fotoğrafya sanatı anlatılmaktadır).

Kadri. *Mütenevvia*, **SF**, C 19, nu: 492, s. 374-375. (Gelişen teknoloji ile birlikte artık elektrikli tramvaylar, lokomotifler üretildiğinden bahsedilmektedir. Yazar, elektrikli lokomotiflerin ilk defa 1895 yılında Amerika'da üretildiğini belirtmektedir. Yazının diğer kısımlarında ise, esrarengiz bir yengecin yakalandığından ve Amerika'da yayımlanan bir gazetenin icra kurumlarına dair görüşleri anlatılmaktadır).

M. İrfan. *Musahabe-i Fenniye: Yeni Mikroplar*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 82-83. (Mikropların vücudumuza nasıl nüfuz ettiği ve bu mikropların yol açtığı hastalıklar anlatılmaktadır).

M(ahmut) Sadık. *Son Mektup*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 183-185. (Yazar, başlık kısmından sonuna düştüğü not ile bu mektubun bir şirket vapurunun yan kamarasında bulunmuş olduğunu belirtmektedir. Mektup da, sevgilisinden ayrılan bir aşığın yaşamış olduğu üzüntü, acı ve ıstırap anlatılmaktadır).

M(ahmut) Sadık. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 456, s. 210-213. (Yazar, insan-hayvan kavramı, tabiatın dengesi ve doğal işleyişi, otomobilin icat edilmesini, makineli teknolojiye geçişin etkilerini, makineli atların kullanımı gibi yeni icatlar ve teknolojik gelişmeler hakkında bahsetmektedir).

M(ahmut) Sadık. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 226-228. (Yazar, havanın sıvı hale getirilmesi, bu durumun sanayiye tesiri, salonlarda ve

hastanelerde bu yöntemin kullanılmasını ve giderek yaygınlaşmasını anlatmaktadır).

M(ahmut) Sadık. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 458, s. 242-243. (Yazıda, uyku sorunu yaşayan hastalara morfin verilerek hastaların uyutulmasından bahsedilmektedir. Ancak kısa bir süre sonunda da hastaların morfin bağımlısı olduğu gözlemlenmiştir. Aslında böyle bir durumda hastanın morfin bağımlısı olmadığı, bunun psikolojik bir ihtiyaçtan kaynaklandığı fark edilmiştir. Fransa'da Doktor Rondö isminde birisi, hastasına morfin verdiğini söyleyerek hastanın kısa bir süre sonunda uyuduğunu gözlemlemiştir. Ama Doktor Rondö hastasına morfin yerine su enjekte etmiştir).

Mehmet Emin, bk. [YURDAKUL], Mehmet Emin

Mehmet Rauf. *Aşka Dair 1: Aşklar*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 67-70. (Aşk ve maşuk kavramları ele alınmaktadır. Yazara göre aşkın birçok çeşidi vardır; ancak bu çeşitlerin her biri gerçek aşkı ifade etmemektedir. Mehmet Rauf'a göre gerçek aşk, emel-i terki, vazife, ihtiyaçlar her şey mahvolur, işte bu gerçek aşktır).

Mehmet Rauf. *Aşka Dair 2: Asıl Âşıklar*, **SF**, C 19, nu: 475, s. 101-103. (Yazara göre âşık sonradan olmaz, âşık olarak doğulur. Hem kadın, hem de erkek on beş yaşından başlayarak elli yaşına kadar bu duyguyu tadabilir. Çünkü aşk, beşerin en safiane, en masum duygularından biridir).

Mehmet Rauf. *Aşka Dair 3: Metresler*, **SF**, C 19, nu: 477, s. 131-134. (Yazar, metres kavramı üzerinde durmaktadır. Bu durumun özellikle ecnebi memleketlerde görüldüğünden bahs eden yazar, metresliği ya bir davette erkeğin yanında bulunmasından, ya da evli bir erkeğin evlilik dışı ilişkisi olarak tanımlamaktadır. Bu duyguların aşk olmadığı, heyecandan ve eğlenceden kaynaklanan bir duygu olduğu yazar tarafından belirtilmektedir).

Mehmet Rauf. *Aşka Dair 5: Bugünkü Saadetler-1-Kâr ve Zarar*, **SF**, C 19, nu: 487, s. 294-298. (Yazıda, yaşanılan dönem içerisindeki aşklar ve sevgiler ele alınmaktadır. Artık hem kadının, hem de erkeğin çıkarları doğrultusunda hareket ettikleri, ilişkinin kâr ve zarar sütununu çıkararak ona göre karar verdikleri söylenmektedir).

Mehmet Rauf. *Aşka Dair 6: Bugünkü Saadetler 2-Kıskançlık, -Heves-Kalp-Dimağ*, **SF**, C 19, nu: 488, s. 307-309. (Yazıda, Kıskançlık teması ele alınmaktadır. İnsanoğlunun dünyada var olduğu günden beri sahip olduğu bu duygu, aşk ve sevgiyle giderek artmaktadır. Yazara göre aşk zaten acı veren bir duygudur, bu duygu kıskançlık hissiyle tamamen içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Kıskançlık bir taraftan sahip olma duygusunu yansıtırken, diğer taraftan da derin bir hastalığın belirtisidir).

Mehmet Rauf. *Aşka Dair 4: Flörtler*, **SF**, C 19, nu: 479, s. 163-166. (Aşk kavramının ortaya çıkmadan önceki görüşmelerden bahsedilmektedir. Bu dönem, karşılıklı hediye vermeler, âşıkların birbirlerine birtakım oyunlar oynama ve çiftlerin birbirlerine yakınlaşması olarak tanımlanmaktadır).

Mehmet Rauf. *Aşka Dair: Medhal*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 22-25. (Genel anlamda "aşk" teması ele alınmaktadır. Aşkın birçok türüne örnek verilerek, şimdiye kadar yazılmış aşk kitaplarına da göz atmamız gerektiği söylenmektedir. Yazar, geçmişin ve günümüzün aşk anlayışının değiştiğine vurgu yapmaktadır).

Mehmet Rauf. *Bizde Roman*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 38-42. (Yazar, küçük yaşlardan itibaren romana olan merakını ve bir romancı olmak için sarf ettiği çabayı anlattıktan sonra günümüz romancılığı hakkında bilgi vermektedir. Mehmet Rauf'a göre mevcut romanlarımız arasında öne çıkan özellik hepsinde tasvir niteliğinin çok fazla kullanılmış olmasıdır. Bu durumda üslup meselesinin göz ardı edilmesine sebep olmuştur. Yazara göre romanın en önemli özelliği hayata ayna tutan bir tür olmasıdır. Ancak ona göre bizim romanlarımızda hemen hemen hayata hiç yer verilmemektedir).

Mehmet Rauf. *Eylül*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 222-224; **SF**, C 19, nu: 483, s. 238-240; **SF**, C 19, nu: 484, s. 254-256; **SF**, C 19, nu: 485, s. 270-272; **SF**, C 19, nu: 486, s. 286-288; **SF**, C 19, nu: 487, s. 302-304; **SF**, C 19, nu: 488, s. 318-320; **SF**, C 19, nu: 489, s. 335-336; **SF**, C 19, nu: 490, s. 349-352; **SF**, C 19, nu: 491, s. 366-368; **SF**, C 19, nu: 492, s. 383-384; **SF**, C 19, nu: 493, s. 399-400; **SF**, C 19, nu: 494, s. 418-424. (Tefrika roman).

Mehmet Rauf. *İfşâât-ı Edebîyye: Rübâb-ı Şikeste'nin İntişarı Münasebetiyle*, **SF**, C 18, nu: 465, s. 354-358. (Metnin ilk kısmında; Tevfik Fikret, Cenab Şahabettin, Halit Ziya Uşaklıgil ve Mehmet Rauf gibi Servet-i Fünûn şair ve yazarlarının nasıl tanıştıklarına dair bilgiler verilmektedir. İlerleyen bölümlerde ise; Tevfik Fikret'in karakteri, ruh hali, Haluk'la olan ilişkisi anlatılmaktadır. Son kısımda ise; Fikret'in şairlik yönü, şiirlerinin ehemmiyeti, onun sanata getirmiş olduğu mükemmellikler ve Rübâb-ı Şikeste içerisinde yer alan şiirlerin öneminden bahsedilmektedir).

Mehmet Rauf. *İngiliz Şairleri: Tennyson*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 67-71. (Ünlü İngiliz şair Lord Alfred Tennyson'un hayatı ve eserleri hakkında bilgi veren bir yazı. Şairin eserlerinin İngiliz edebiyatı üzerinde büyük bir öneme sahip olduğu belirtilmektedir. Metin Tarabya'da kaleme alınmıştır).

Mehmet Rauf. *Küçük Hikâye: Ana Kız*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 202-204. (Hikâye).

Mehmet Rauf. *Resimlerimiz: John Ruskin*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 179-181. (M(im) R(e) müstear ismiyle İngiliz şair, yazar, sanat ve toplum eleştirmeni John Ruskin hakkında bilgi veren bir yazı. Ruskin'in birçok sanat dalıyla ilgilenmesine ve eser vermesine rağmen; en çok münekkit olarak ön plana çıktığından bahsedilmektedir. Hece ölçüsü kullanılmıştır).

Mehmet Rauf. *Şiir: Elvah-ı Muhabbetten: Birbirimiz İçin*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 194. (Şiir. Tarabya'da kaleme alınmıştır. Hece ölçüsü kullanılmıştır).

Mehmet Rauf. *Tedkikat-ı Edebîyye: Emile Zola'nın Son Romanı Fecondite*, **SF**, C 18, nu: 452, s. 149-154. (Emile Zola'nın son çıkan romanı "Fecondite" hakkında kaleme alınmış bir yazı. Mehmet Rauf yazısında, romanın konusu ve kahramanları hakkında bilgi verdikten sonra romanı okuyucularına özetlemektedir).

Mehmet Rauf. *Telakki*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 7-9. (Deneme. "Sana" ithafıyla kaleme alınan bu yazıda, sevgiliye duyulan aşk ve özlem anlatılmıştır. Aşkın ıstırabı, sevgiliden uzak geçirilen günler ve hasret duygusu yazarı derinden etkilemektedir. Eser, Tarabya'da kaleme alınmıştır).

Mehmet Rauf. *Tennyson'un Eserleri/Küçük Şiirler*, **SF**, C 18, nu: 450, s. 117-119. (Yazar, İngiliz şair Lord Alfred Tennyson şairlik yönü hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca yazıda, Tennyson'un yazmış olduğu beş şiir bulunmaktadır).

Mehmet Rauf [(M. R. müstearıyla]. *Tedkikat-ı Edebîyye: Ibsen'in Bir Eseri*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 195-199. (Yazıda, Norveçli oyun yazarı ve şairi Henrik Ibsen'in sanatı üzerinde durulmaktadır. Yazar, Ibsen'in birçok sanat dalıyla uğraştığını ancak tiyatroculuğunun her şeyden önce geldiğini belirtmiştir. Ibsen'in hayatında ve eserlerinde hep elem ve keder vardır).

Mehmet Sadi. *Şiir: İstiyorum ki*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 67. (Şiir. 18 Mart 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Mehmet Sadi. *Şiir: Yâd-ı Mazi*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 146. (Şiir. 16 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Mehmet Sadi. *Şiir: Safahat-ı Hissiyat*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 178. (Şiir. Faik Ali'ye ithafıyla, 29 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Mehmet Sadi. *Şiir: Verem*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 322. (Şiir. 23 Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

M(ensi). *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 98-101. (Yazar, Amerikalı bir bilim adamı tarafından fotoğraf (röntgen) tekniğinin bulunmasından ve bu teknikle bir hastanın midesinin röntgeni çekildiğinden bahsetmektedir. Yazara göre Amerikalı bilim adamı tarafından bulunan bu teknoloji aslında çok sade bir tekniğe dayanmaktadır).

M(ensi). *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 452, s. 146-147. (Yazar, 19. yüzyıldan 20. yüzyıla geçen süreci anlatmaktadır. Yüzyılların nasıl başladığı, nasıl hesaplandığı gibi bilgilerin dışında; on iki saat sonunda yeni bir yüzyıla girileceği ifade edilmektedir).

M. Sadi. *Şiir: Onun Sesi*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 18. (Şiir. Faik Ali Bey'e ithafıyla, 20 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Balıkçıl*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 6. (Şiir. "Kardeşim"e ithafıyla Mudanya'da 30 Temmuz 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Bir Hüsn-i Nev Tesettüre Karşı*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 23. (Şiir. 14 Ağustos 1315 tarihinde Bursa'da kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Hüsn-i Mahzun*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 35. (Şiir. 2 Eylül 1315'te kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: İnfiâlât-ı Marîzâne*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 35. (Şiir. 1 Kanun-i evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. (Zâhir müstear ismiyle). *Şiir: Maziye Doğru*, **SF**, C 18, nu: 452, s. 147. (Şiir. Tevfik Fikret Bey'e ithafıyla, teşrin-i evvel 1315 senesinde kaleme alınmıştır. Sone.).

[OZANSOY], Faik Ali. (Zâhir müstear ismiyle). *Şiir: Hasbihal*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 162. (Şiir. Hemşirem ve Hayal-i Yar ithafıyla kaleme alınmıştır. Sone).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Hâfâyâ-yı Leyal-3: Bir Şeb-i Mazi*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 182. (Şiir. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. (Zâhir müstear ismiyle). *Şiir: İbtisam*, **SF**, C 18, nu: 455, s. 197. (Şiir. 5 Teşrin-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. (Zâhir müstear ismiyle). *Kardeşimin Çocuğu İçin*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 232. (Şiir. Sone).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: İbtilâ-yı Hayat*, **SF**, C 18, nu: 459, s. 262. (Şiir. Süleyman Nesib'e ithafıyla 10 kanun-i evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Belki*, **SF**, C 18, nu: 461, s. 291. (Şiir. Sone).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Bir Hüsn-i Gâib*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 323. (Şiir. Bursa, 22 Kanun-ı evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Felsefelerim*, **SF**, C 18, nu: 464, s. 343. (Şiir. Bursa, 29 Kanun-ı evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Bir Merhume İçin*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 402. (Şiir. Bursa, Kanun-ı sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Matmazel L. A(yın)*, **SF**, C 19, nu: 469, s. 12. (Şiir. Hilmi Bey'e ithafıyla kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Onun Gözleri*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 18. (Şiir. Menekşelere ithafıyla, 16 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[OZANSOY], Faik Ali. *Mütercim Sahifeler: Guy De Maupassant*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 18-22. (Tercüme hikâye).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Senelerden Sonra*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 34. (Şiir. 23 teşrin-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[OZANSOY], Faik Ali. (Zâhir müstearıyla). *Küçük Hikâye: Bir Gece*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 42-44. (Tefrika hikâye).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Dicle Hatıralarından*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 50. (Şiir. Sone).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Matmazel L(am) E(lif)*, **SF**, C 19, nu: 475, s. 98. (Şiir. 8 Şubat 13125 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Aşk Hayali*, **SF**, C 19, nu: 475, s. 98. (Şiir. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Rehâvet Hissi*, **SF**, C 19, nu: 477, s. 130. (Şiir. Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Bir Müsâmere-i Edebîyye Hatırası*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 146. (Şiir. Fahir'e ithafıyla 14 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Gurup*, **SF**, C 19, nu: 483, s. 237. (Şiir. Seher Bey'e ithafıyla, Çamlıca 18 Mayıs 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Gözlerinden Bir Gölge*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 258. (Şiir. Sone).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Müstesna Geceler*, **SF**, C 19, nu: 486, s. 274. (Şiir. Çamlıca, 1 Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Mehtap*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 322. (Şiir. Cenab Şahabettin Bey'e ithafıyla, Çamlıca'da, Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Bir Hicran*, **SF**, C 19, nu: 493, s. 386. (Şiir. Bursa, 13 Temmuz 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Ö(mer) Naci. *Şiir: Peri-i Seher*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 308. (Şiir. Kardeşim Seher'e ithafıyla 13 kanun-i evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Ö(mer) Naci. *Şiir: Hüsn-i Medfun*, **SF**, C 19, nu: 469, s. 6. (Şiir. Mehmet Emin Bey'e ithafıyla kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Ö(mer) Naci. *Şiir: Leyl-i İntizar*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 34. (Şiir. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Ö(mer) Naci. *Şiir: Sensiz Güzelliklere*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 258. (Şiir. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Ö(mer) Naci. *Şiir: Aşiyan-ı Hayal*, **SF**, C 19, nu: 488, s. 306. (Şiir. 24 Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Ö(mer) Naci. *Şiir: Onun Mezarı*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 322. (Şiir. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Ö(mer) Naci. *Şiir: Beyaz Gece*, **SF**, C 19, nu: 490, s. 338. (Şiir. Beylerbeyi, 13 Temmuz 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Ömer Senih, bk. [ÖZSEVER], Hüseyin Siret

[ÖZSEVER], Hüseyin Siret. *Şiir: Karıma*, **SF**, C 18, nu: 465, s. 354. (Şiir. 3 kanun-i evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[ÖZSEVER], Hüseyin Siret. *Şiir: Çiçekler: Menekşe*, **SF**, C 18, nu: 467, s. 386. (Şiir. Ahmet Hikmet Bey'e ithafıyla, 2 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[ÖZSEVER], Hüseyin Siret. *Şiir: Çiçekler: Manolya*, **SF**, C 19, nu: 476, s. 130. (Şiir. 10 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[ÖZSEVER], Hüseyin Siret. *Şiir: Bülbül*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 258. (Şiir. Rübâb-ı Şikeste şairine ithafıyla, 21 Mayıs 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[PEDRAM], Hüseyin Daniş. *Tedkikat-ı Edebîyye: Şeyh Sadi*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 35-38. (İran edebiyatı şairlerinden Şeyh Sadi hakkında bilgi veren bir metin. Yazıda, Şeyh Sadi'nin şairliği, eserlerinin önemi anlatılmaktadır. Şeyh Sadi'nin sadece İran edebiyatında değil, dünya edebiyatında da önemli bir yere sahip olduğu ifade edilmektedir). **SF**, C 18, nu: 446, s. 57-58. (Yazar, bu sayıda Şeyh Sadi'nin yaşadığı dönemin edebî özelliklerini açıklayarak; Şeyh Sadi'nin İran edebiyatını nasıl ileriye götürdüğünü ve geliştirdiğini anlatmaktadır). **SF**, C 18, nu: 447, s. 74-76. (İran edebiyatı hakkında bilgi veren bir metin. Yazara göre İran edebiyatının en önemli türü destanlardır). **SF**, C 18, nu: 448, s. 86-87. (Yazar, Şeyh Sadi hakkındaki olumlu görüşlerini açıklamaktadır). **SF**, C 18, nu: 449, s. 101-102. (Yazar, Şeyh Sadi'nin İran edebiyatı dışında; Irak ve Arap edebiyatları hakkında da bilgisi olduğunu belirtmektedir. Yazar bu düşüncesini, Şeyh Sadi'nin Arap edebiyatı özellikleri içerisinde yazmış olduğu bir şiirle okuyucularına sunarak kanıtlamaya çalışmıştır).

[REY], Ahmet Reşit. *Şiir: Nigâh-ı Pür Heycan*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 35. (Şiir. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[REY], Ahmet Reşit. (H. Nazım müstear ismiyle). *Şiir: Feryat*, **SF**, C 19, nu: 479, s. 162. (Şiir. 18 Mart 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

[REY], Ahmet Reşit. (H. Nazım müstear ismiyle). *Şiir: Fakat Heyhat*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 194. (Şiir. 29 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Safveti Ziya. *Küçük Hikâye: Bir Sergüzeşt*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 9-12. (Hikâye).

Safveti Ziya. *Bir Tesadüf*, **SF**, C 19, nu: 492, s. 370-374, **SF**, C 19, nu: 493, s. 386-394. (Yazar, refikâ-yı tahsili sırasında bir arkadaşının defter hatıratından meydana getirdiği bu yazıda; okul ve gençlik dönemlerinde yaşamış olduğu hatıraları anlatmaktadır. Hatırat da üzerinde sıkça durulan konu aşk ve bu aşkın kişi de meydana getirdiği ruh halleridir).

Seher. *Şiir: Yapyalnız*, **SF**, C 18, nu: 455, s. 197-198. (Şiir. 6 Teşrin-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Seher. *Küçük Hikâye: Kompartımanda*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 311-313. (Hikâye).

Seher. *Şiir: Hayal-i Visal*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 402. (Şiir. 6 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Seher. *Şiir: Leyl-i Zifaf*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 34. (Şiir. 20 teşrin-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Seher. *Şiir: Aşk-ı Mahrum*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 50. (Şiir. Faik Ali Bey'e ithafıyla, 1 Teşrin-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Seher. *Yazılarıma Karşı*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 51. (Tebrik ve beğeni yazısıdır. Yazı, Servet-i Fünûn dergisi yazarlarına, kaleme almış oldukları eserlerden dolayı iltifat niteliği taşımaktadır. Mehmet Rauf Bey'e ithafıyla, 29 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

Seher. *Şiir: Soluk Çiçek*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 178. (Şiir. 23 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Seher. *Şiir: Mûsikî-i Ruh*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 194. (Şiir. 24 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Seher. *Şiir: Gözleriniz*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 210. (Şiir. 24 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Seher. *Şiir: Neşide-i Izdırap*, **SF**, C 19, nu: 486, s. 274. (Şiir. 13 Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Seher. *Şiir: Rüyâ-yı Şûh*, **SF**, C 19, nu: 488, s. 306. (Şiir. 28 Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Seher. *Şiir: Babama*, **SF**, C 19, nu: 491, s. 354. (Şiir. 10 Temmuz 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Süleyman Nazif. *Şiir: Zıll-i Metrûk*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 6. (Şiir. Faik'e ithafıyla Mudanya'da 30 Temmuz 1315'te kaleme alınmıştır. Sone).

Süleyman Nazif. *Şiir: Müstezad-ı Eş'arım*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 232. (Şiir. 21 Teşrin-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Süleyman Nazif. *Şiir: Byron*, **SF**, C 18, nu: 459, s. 262. (Şiir. Aynizade Tahsin Bey'e ithafıyla 10 Kanun-ı evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Süleyman Nazif. *Şiir: İncimâd-ı Şebâb*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 402. (Şiir. Rübâb-ı Şikeste mübdi'ine ithafıyla, 2 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Süleyman Nazif. *Şiir: Bir Şarkı*, **SF**, C 19, nu: 477, s. 130. (Şiir. 10 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Süleyman Nazif. *Şiir: Fecr-i Telakki*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 322. (Şiir. Mudanya'da, 30 Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Süleyman Nesib. *Şiir: Heyhat*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 308. (Şiir. 29 Kanun-ı evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Süleyman Nesib. *Şiir: Peyâm-ı Dur-a-Dur*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 210. (Şiir. Bursa, 3 Mart 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Süleyman Nesib. *Şiir: Kadınlığa Dair*, **SF**, C 19, nu: 483, s. 237. (Şiir. 5 Nisan 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Süleyman Nesib. *Şiir: Peyam-ı Davet*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 258. (Şiir. 17 Mart 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Süleyman Nesib. *Şiir: Gözlerine Dair*, **SF**, C 19, nu: 493, s. 386. (Şiir. 15 Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Şemsettin Sami. *Kâmus-i Türkî ve Kâmus-i Arabî*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 306-308. (Metin, Şemsettin Sami'nin Kâmus-ı Türkî isimli büyük eserini yayımlamadan önce Türk dili hakkında Servet-i Fünûn dergisine yazmış olduğu mektuptan oluşmaktadır. Mektupta, yazar, neden böyle bir çalışma yaptığını detaylı bir

şekilde açıklamaktadır. Şemsettin Sami'ye göre kelimelerin doğru bir şekilde yazılması için lügate ihtiyaç vardır. Çünkü doğru yazmasını bilmeyen bir millet, doğru da düşünemeyecektir. Yazar, "Lügat bir lisanın hazinesi ve edebiyatının esasıdır" düşüncesiyle Türkçedeki Arapça ve Farsça unsurlara dikkat çekmek istemiştir. 3 kanun-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

[TARHAN], Abdülhak Hamit. *Sahaif-i Bedayi: Finten'den*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 2-3; **SF**, C 18, nu: 444, s. 18-19; **SF**, C 18, nu: 445, s. 34; **SF**, C 18, nu: 446, s. 50-51; **SF**, C 18, nu: 454, s. 178-179 (Tefrika tiyatro).

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle). *Şiir: Senin Yerinde*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 7. (Şiir. 26 Ağustos 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsüyle kaleme alınmıştır).

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle). *Şiir: Resmini Yaparken*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 23. (Şiir. 30 Ağustos 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle). *Şiir: Hiçten Teselli*, **SF**, C 18, nu: 446, s. 58. (Şiir. 12 Eylül 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Tevfik Fikret. *Şiir: Heykel-i Say*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 74. (Şiir. 21 Eylül 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle). *Şiir: Bir Tablo İçin*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 83. (Şiir. 6 Eylül 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle). *Şiir: Güzelliğin*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 83-84. (Şiir. 10 Eylül 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Tevfik Fikret. *Şiir: Kahkaha-i Ye's*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 84. (Şiir. 27 Eylül 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Tevfik Fikret. *Şiir: Berîd-i Ümîd*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 103. (Şiir. Kardeşim Cahit'e ithafıyla 5 Teşrin-i evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Tevfik Fikret. *Şiir: Bir Mukaddime*, **SF**, C 18, nu: 451, s. 134. (Şiir. 19 Teşrin-i evvel 1315 tarihinde, "Rübab-ı Şikeste" namıyla der-dest neşrolan mecmua-i eş'ar için notuyla kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle). *Şiir: Çeşme Başında*, **SF**, C 18, nu: 452, s. 148. (Şiir. 26 teşrin-i evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Tevfik Fikret. *Şiir: Berahime*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 162. (Şiir. 27 Teşrin-i evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle). *Şiir: Şekva-yı Firak*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 308-309. (Şiir. 4 Kanun-ı sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Aruz ölçüsü kullanılmıştır).

Tevfik Fikret. *Zavallı Nijad*, **SF**, C 19, nu: 469, s. 2-3. (Yazıda, Tevfik Fikret'in, Recaizade Mahmut Ekrem'in oğlu Nejat Ekrem'in ölüm haberini almasını anlatmaktadır. Haberi ilk duyduğu andan itibaren, Nejat Ekrem'in toprağa verilişine kadar geçen sürede Recaizade Mahmut Ekrem'in halet-i ruhiyyesi Tevfik Fikret'in ağzından anlatılmaktadır. Metin, Nejat Ekrem'in bir fotoğrafıyla birlikte 22 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstear ismiyle). *Şiir: Bir Hicran-ı Muvakkatten Sonra*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 67. (Şiir. Sone).

Tevfik Fikret. *Musahabe-i Edebîyye 60: Romanların Tesiri*, **SF**, C 19, nu: 476, s. 115-118. (Yazar, romanları veya romanlarda ele alınan konuları mikroba benzetmektedir. Ona göre nasıl bir mikrop vücuda temas ettiğinde bedenin en zayıf noktasını bulup saldırıyorsa, romanlarda aynen öyledir demektedir. Hayatın ve romanların iç içe bir yapıda olduğunu söyleyen Tevfik Fikret; romanlarda ele alınan konuların hayatın içinden seçildiğini söylemektedir).

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *Ada Kayık Yarışması*; **SF**, C 18, nu: 443, s. 4-6. (Büyük Adada yapılacak olan yelken yarışı hakkında okuyucuları ve katılımcıları bilgilendirme yazısı. Ayastefanos, 16 Ağustos 1315).

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *İstanbul Postası*, **SF**, C 18, nu: 446, s. 59. (Fotoğraf makineleri ve fotoğrafçılık sanatı hakkında bilgi veren bir yazı).

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *Padişahım Çok Yaşa*, **SF**, C 18, nu: 458, s. 241. (Yirmi beşinci sene devriye-i cülûs-ı hümâyun münasebetiyle dergi tarafından yazılan övünç ve iftihar yazısı).

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *İstanbul Postası*, **SF**, C 18, nu: 460, s. 274-275. (Ramazan ayının yaklaşmasıyla İstanbul'da bir hareketliliğin meydana geldiğini söyleyen yazar, Beyoğlu'nda yapmış olduğu gezi sırasında yeni açılmış olan dükkân ve ticarethanelerden bahsetmektedir. Yazar, Beyoğlu'nun gittikçe bir ticarethane merkezi haline gelmesinden yakınmaktadır).

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *İstanbul Postası*, **SF**, C 18, nu: 461, s. 290. (Yazar, bu seneki Ramazan ayının 19. yüzyılın sonuna, 20. yüzyılın başına denk geldiğinden bahsetmektedir. Aynı zamanda bu seneki Ramazanın en uzun geceyi yaşayacağından bahseden Ahmet İhsan, Direklerarası'nda sergilenecek temaşa oyunlarıyla bu gecelerin hayli zevkli geçeceğinden söz etmiştir. Ancak yazar, bu oyunların artık Fransız hayatını anlatmaktan vazgeçerek, kendi hayatımıza dair oyunların sergilenmesine dair bir eleştiride bulunmuştur).

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *İstanbul Postası*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 324. (Ramazan ayı içerisinde yaşanan sıcaklıklar hakkında bir yazı. Yazar, havanın 13 derecenin üzerinde olduğunu, hatta evlerde sobaların bile yanmadığını ifade etmiştir).

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *İfade-i Mahsus Servet-i Fünûn'un Onuncu Sene-i İntişarı*, **SF**, C 19, nu: 469, s. 1-2. (Derginin, onuncu senesinde yayın hayatına devam etmesiyle ilgili olarak iftihar ve okuyucuları bilgilendirme yazısı. Okuyucuların yoğun ilgisinden dolayı bu aşamaya gelindiği belirtilerek, onlara teşekkür edilmektedir. Yazı, 22 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *Ziyâ-yı Müessif: Merhum Atâullah Paşa*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 70. (Rical-i Osmaniyeye mahsus Atâullah Paşa'nın Pazar gecesi, saat iki de vefat etmesi üzerine kaleme alınmış bir yazı).

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *Mai Düş*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 269; **SF**, C 19, nu: 486, s. 284-285; **SF**, C 19, nu: 488, s. 316-317; **SF**, C 19, nu: 489, s. 333-334; **SF**, C 19, nu: 490, s. 347-348; **SF**, C 19, nu: 491, s. 365; (Paul Bourget'den tercüme edilmiş roman).

[UŞAKLIGİL], Halit Ziya. *Aşk-ı Memnu*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 15-16; **SF**, C 18, nu: 444, s. 31-32; **SF**, C 18, nu: 445, s. 46-48; **SF**, C 18, nu: 446, s. 63-64; **SF**, C 18, nu: 447, s. 79-80; **SF**, C 18, nu: 448, s. 95-96; **SF**, C 18, nu: 449, s. 111-112; **SF**, C 18, nu: 450, s. 127-128; **SF**, C 18, nu: 451, s. 143-144; **SF**, C 18 nu: 452, s. 159-160; **SF**, C 18, nu: 453, s. 175-176; **SF**, C 18, nu: 454, s. 191-192; **SF**, C 18, nu: 455, s. 207-208; **SF**, C 18, nu: 456, s. 223-224; **SF**, C 18, nu: 457, s. 239-240; **SF**, C 18, nu: 458, s. 255-256; **SF**, C 18, nu: 459, s. 271-272; **SF**, C 18, nu: 460, s. 287-288; **SF**, C 18, nu: 461, 303-304; **SF**, C 18, nu: 462, s. 319-320; **SF**, C 18, nu: 463, s. 335-336; **SF**, C 18, nu: 464, s. 351-352; **SF**, C 18, nu: 465, s. 367-368; **SF**, C 18, nu: 466, s. 383-384; **SF**, C 18, nu: 467, s. 399-400; **SF**, C 18, nu: 468, s. 413-414; **SF**, C 19, nu: 469, s. 15-16; **SF**, C 19, nu: 470, s. 31-32; **SF**, C 19, nu: 471, s. 47-48; **SF**, C 19, nu: 472, s. 63-64; **SF**, C 19, nu: 473, s. 79-80; **SF**, C 19, nu: 474, s. 95-96; **SF**, C 19, nu: 475, s. 111-112; **SF**, C 19, nu: 476, s. 127-128; **SF**, C 19, nu: 477, s. 143-144; **SF**, C 19, nu: 478, s. 159-160; **SF**, C 19, nu: 479, s. 175-176; (Tefrika roman).

[UŞAKLIGİL], Halit Ziya. *Ahmet Remzi*, **SF**, C 18, nu: 455, s. 203-204. (Yazıda, Halit Ziya Uşaklıgil'in aile dostlarından birinin çocuğu olan Ahmet Remzi hakkında bilgi verilmektedir. Yazara göre bu çocuğun aklı ve zekâsı, olayları analiz edişi takdire şayan bir nitelik taşımaktadır. Yazar, Ahmet Remzi'nin ileride büyük bir muharrir olabileceği görüşündedir).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Allahu Ekber/Fatih Camii'nde*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 23-24. (Deneme. Havanın soğuk ve kar yağışlı olmasına rağmen, insanların öğleden beri caminin avlusunda vaazı dinledikleri; ikindi namazının

yaklaşmasıyla kalabalığın giderek arttığı anlatılmıştır. 22 Ağustos 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Harp ve Sulh -V- Mütâlaât-ı Meşâhir*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 24-27. (Beşeriyet-i Cedide mecmuasında kaleme alınan Lahey Sulh Konferansı ve bu konferansta dile getirilen konulara dair okuyucuları bilgilendirme yazısı).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Dreyfus Meselesi*, **SF**, C 18, nu: 446, s. 52-56. (Yazar, 1894 yılında Fransız Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un casuslukla suçlanarak yargılandığı dava hakkında bilgi vermektedir. Hüseyin Cahit Yalçın, kişinin suçu kanıtlanmadığı halde ayaklarından zincirlenerek mahkûm edilmesini insanlık suçu olarak değerlendirmektedir).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Hayat-ı Hakikiyye Sahifeleri: Seferis*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 74. (Şiir. 21 Eylül 1316 tarihinde kaleme alınmıştır).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Küçük Hikâye: Gelin*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 167-171. (Hikâye. 25 teşrin-i evvel 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Şiir: Gözlerin*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 182-183. (Şiir).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Amerika Hayatı: Nişanlanma ve Evlenme*, **SF**, C 18, nu: 456, s. 213-218. (Yazar, Amerika'daki toplumsal yapıdan yola çıkarak nişanlanma ve evlenme adetlerinden bahsetmektedir. Çiftlerin evlenmeden önce birbirlerini tanıdıklarını ve evlenme kararlarını da bu süreç içerisinde aldıkları ifade edilmiştir. 22 teşrin-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Amerika Hayatı: Amerikalıların Evdeki ve Seyahatteki Hâlleri*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 233-236. (Yazar, Amerikalıların ev hayatı ve iş yolculukları hakkında bilgi vermektedir. Amerikalılar için iş, evin başka bir ismidir. Bütün gün yorulmalarına rağmen evde de çalışmalarına devam ederler. Seyahat ise, onlar için bir nevi huzur bulma yoludur. Çünkü bu seyahatlerin tümü yeni yerler görmek amacıyla yapılır).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Amerika Hayatı: Hayat Bu Mudur?*, **SF**, C 18, nu: 458, s. 247-252. (Amerikalılar hakkında bilgi vermeye devam eden yazar, bu

makalede; Amerikan mutfağını ve Amerikalıların yemek adetlerini anlatmaktadır. Kahvenin Amerikalılar için etten ve biftekten daha değerli bir besin gıdası olduğu söyleyen yazar; Amerikalılarda düzenli bir yemek geleneğinin bulunmadığı görüşündedir).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Amerika Hayatı: Fikr-i İştirak*, **SF**, C 18, nu: 459, s. 266-268. (Amerika şirketleri ve cemiyetleri hakkında bilgi veren yazar, Amerikalıların işlerine olan düşkünlüğünden, iş disiplinlerinden ve onların duyarlılıklarından bahsetmektedir).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Amerika Hayatı: Hayat-ı Fikrîye*, **SF**, C 18, nu: 461, s. 298-300. (Yazar, Amerikalılar için hayat-ı fikrîye 'ye önem vermedikleri hususunda yapılan eleştirilere katılmamaktadır. Çünkü onlar ticarette ilerlemiş, eğitim sistemini oturtturmuş; bu anlayışlarını da toplumun her kesimine aşılamış ender milletlerden biridir. Okullarında, Alman halkının fazla olduğu yerlerde Alman tarihini, İngilizlerin fazla olduğu yerlerde ise İngiliz tarihini ders programlarına ekleyerek; hayat-ı fikriyeye verdikleri önemi ifade etmek istemiştir).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Küçük Hikâye: Santuz*, **SF**, C 18, nu: 464, s. 340-343. (Hikâye. 16 kanun-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Küçük Hikâye: Dilenci*, **SF**, C 18, nu: 467, s. 386-389. (Hikâye. 7 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır).

[YURDAKUL], Mehmet Emin. *Şiir: Göz Yaşım*, **SF**, C 18, nu: 466, s. 370. (Şiir. Rübâb-ı Şikeste nazm-ı muhteremine ithafıyla 30 kanun-i sâni 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Hece ölçüsüyle kaleme alınmıştır).

[YURDAKUL], Mehmet Emin. *Şiir: Çiçekçiğim*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 18. (Şiir. 2 Şubat 1315 tarihinde kaleme alınmıştır. Sone).

[YURDAKUL], Mehmet Emin. *Şiir: Kibritçi Kız*, **SF**, C 19, nu: 487, s. 300. (Şiir. E(lif) Ş. Bey'e ithafıyla, 20 Haziran 1316 tarihinde kaleme alınmıştır. Hece ölçüsüyle kaleme alınmıştır).

Yusuf Ziya. *Makale-i Askeriyye: Süvariler ve Askerî Velespitleri*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 171-172. (Yazıda, Batı tarafından icat edilen velespitler anlatılmaktadır. Yazara göre, velespitlere Türk ordusunun da ihtiyacı olduğunu, ancak bu konuda yapılan kanun teklifinin kabul edilmediği ifade edilmektedir. 4 teşrin-i evvel 1315 tarihinde, İstanbul Amiri Esb Muallimi Yüzbaşı Yusuf Ziya tarafından kaleme alınmıştır).

Zâhir, bk. [OZANSOY], Faik Ali

2.2.1.2. Konu ve Türlerine Göre

2.2.1.2.1. Askeriye Ordu ve Savaş

İbrahim Muhyiddin. *Makale-i Askeriye: İngilizlerin Afrika-yı Cenûbîdeki Mağlubiyetlerinin Esbâbı*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 322-323.

İmzasız. *Resimlerimiz: Almanya'da Yeni Piyade Mitralyözleri*, **SF**, C 18, nu: 451, s. 139.

Kadri. *Transuval Meselesi ve İngiltere'de İânet-i Askeri*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 402-403.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Harp ve Sulh -V- Mütâlaât-ı Meşâhir*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 24-27.

Yusuf Ziya. *Makale-i Askeriyye: Süvariler ve Askerî Velespitleri*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 171-172.

2.2.1.2.2. Dâhili ve Harici Haberler

İmzasız. *Resimlerimiz: Büyük Kanal-Bahr-i Muhît-i Atlâsiden Bahr-i Sefide*, **SF**, C 18, nu: 464, s. 348.

İmzasız. *Şundan Bundan*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 59.

İmzasız. *Şundan Bundan*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 75.

İmzasız. *Resimlerimiz*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 204-205.

İmzasız. *Tevcihat*, **SFSP**, nu: 443, s. 1-4; **SFSP**, nu: 444, s. 9-12; **SFSP**, nu: 445, s. 17-20; **SFSP**, nu: 446, s. 25-27; **SFSP**, nu: 447, s. 33-34; **SFSP**, nu: 448, s. 41-

42; **SFSP**, nu: 449, s. 49-50; **SFSP**, nu: 450, s. 57-58; **SFSP**, nu: 451, s. 65-66; **SFSP**, nu: 452, s. 73-75; **SFSP**, nu: 453, s. 81-84; **SFSP**, nu: 454, s. 89-92; **SFSP**, nu: 455, s. 97-99; **SFSP**, nu: 456, s. 105-107; **SFSP**, nu: 457, s. 113-115; **SFSP**, nu: 458, s. 121-122; **SFSP**, nu: 459, s. 129-131; **SFSP**, nu: 460, s. 137-139; **SFSP**, nu: 461, s. 145-146; **SFSP**, nu: 462, s. 154-156; **SFSP**, nu: 463, s. 161-163; **SFSP**, nu: 464, s. 169-171; **SFSP**, nu: 465, s. 178-180; **SFSP**, nu: 466, s. 185-187; **SFSP**, nu: 467, s. 193-195; **SFSP**, nu: 468, s. 201-203; **SFSP**, nu: 469, s. 1-3; **SFSP**, nu: 470, s. 9-11; **SFSP**, nu: 471, s. 17-19; **SFSP**, nu: 472, s. 25-26; **SFSP**, nu: 473, s. 33-35; **SFSP**, nu: 474, s. 42-44; **SFSP**, nu: 475, s. 51-53; **SFSP**, nu: 476, s. 57-60; **SFSP**, nu: 477, s. 65-68; **SFSP**, nu: 478, s. 73-75; **SFSP**, nu: 479, s. 83-85; **SFSP**, nu: 479, s. 91-93; **SFSP**, nu: 481, s. 99-101; **SFSP**, nu: 482, s. 107-109; **SFSP**, nu: 483, s. 117-119; **SFSP**, nu: 484, s. 125-127; **SFSP**, nu: 485, s. 133-134; **SFSP**, nu: 486, s. 141-143; **SFSP**, nu: 487, s. 149-151; **SFSP**, nu: 488, s. 157-159; **SFSP**, nu: 489, s. 167-170; **SFSP**, nu: 490, s. 177-178; **SFSP**, nu: 491, s. 187-188; **SFSP**, nu: 492, s. 195-196; **SFSP**, nu: 493, s. 205-207; (Hükümetçe gerçekleştirilen rütbelerin ve terfi haberlerinin yer aldığı bölümdür).

İmzasız. *Dâhiliye*, **SFSP**, nu: 443, s. 4-5; **SFSP**, nu: 444, s. 12-13; **SFSP**, nu: 445, s. 20-21; **SFSP**; nu: 446, s. 27-28; **SFSP**, nu: 447, s. 34-36; **SFSP**, nu: 448, s. 42-44; **SFSP**, nu: 449, s. 51-52; **SFSP**, nu: 450, s. 58-60; **SFSP**, nu: 451, s. 67-68; **SFSP**, nu: 452, s. 75; **SFSP**, nu: 453, s. 84-86; **SFSP**, nu: 454, s. 93-94; **SFSP**, nu: 455, s. 100-102; **SFSP**, nu: 456, s. 107-109; **SFSP**, nu: 457, s. 115-116; **SFSP**, nu: 458, s. 122-124; **SFSP**, nu: 459, s. 131-133; **SFSP**, nu: 460, s. 139-141; **SFSP**, nu: 461, s. 146-147; **SFSP**, nu: 462, s. 156-157; **SFSP**, nu: 463, 163-164; **SFSP**, nu: 464, s. 171-172; **SFSP**, nu: 465, s. 180-181; **SFSP**, nu: 466, s. 187-189; **SFSP**, nu: 467, s. 195; **SFSP**, nu: 468, s. 203-204; **SFSP**, nu: 469, s. 4; **SFSP**, nu: 470, s. 12; **SFSP**, nu: 471, s. 20; **SFSP**, nu: 472, s. 26-28; **SFSP**, nu:473, s. 35-36; **SFSP**, nu: 474, s. 44-46; **SFSP**, nu: 475, s. 53-55; **SFSP**, nu: 476, s. 60-61; **SFSP**, nu: 477, s. 68-70; **SFSP**, nu: 478, s. 77-78; **SFSP**, nu: 479, s. 85-86; **SFSP**, nu: 480, s. 93-94; **SFSP**, nu: 481, s. 102-103; **SFSP**, nu: 482, s. 110-111; **SFSP**, nu: 483, s. 120; **SFSP**, nu: 484, s. 127-128;

SFSP, nu: 485, s. 135-136; **SFSP**, nu: 486, s. 143-144; **SFSP**, nu: 487, s. 152; **SFSP**, nu: 488, s. 160-161; **SFSP**, nu: 489, s. 170-171; **SFSP**, nu: 490, s. 179-180; **SFSP**, nu: 491, s. 188-189; **SFSP**, nu: 492, s. 197-198; **SFSP**, nu: 493, s. 208-209; (Yurtiçinde gerçekleşen olaylar ve durumlar hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Hariciye*, **SFSP**, nu: 443, s. 6; **SFSP**, nu: 444, s. 14; **SFSP**; nu: 446, s. 27-28; **SFSP**, nu: 448, s. 45; **SFSP**, nu: 449, s. 52-53; **SFSP**, nu: 450, s. 60-61; **SFSP**, nu: 451, s. 68-70; **SFSP**, nu: 452, s. 76-77; **SFSP**, nu: 453, s. 87; **SFSP**, nu: 454, s. 95-96; **SFSP**, nu: 455, s. 102-103; **SFSP**, nu: 456, s. 110-111; **SFSP**, nu: 457, s. 116-118; **SFSP**, nu: 458, s. 124; **SFSP**, nu: 459, s. 133-134; **SFSP**, nu: 460, s. 141; **SFSP**, nu: 461, s. 148; **SFSP**, nu: 462, s. 157-158; **SFSP**, nu: 463, s. 164-165; **SFSP**, nu: 464, s. 172; **SFSP**, nu: 465, s. 181-182; **SFSP**, nu: 466, s. 189; **SFSP**, nu: 467, s. 197; **SFSP**, nu: 468, s. 204; **SFSP**, nu: 469, s. 4; **SFSP**, nu: 470, s. 12; **SFSP**, nu: 471, s. 20-21; **SFSP**, nu: 472, s. 28-29; **SFSP**, nu: 474, s. 46; **SFSP**, nu: 475, s. 54; **SFSP**, nu: 476, s. 61-62; **SFSP**, nu: 477, s. 70; **SFSP**, nu: 478, s. 78-79; **SFSP**, nu: 479, s. 86-87; **SFSP**, nu: 480, s. 94-95; **SFSP**, nu: 481, s. 103; **SFSP**, nu: 482, s. 111-112; **SFSP**, nu: 483, s. 121; **SFSP**, nu: 484, s. 128; **SFSP**, nu: 485, s. 135; **SFSP**, nu: 486, s. 144-145; **SFSP**, nu: 487, s. 152-153; **SFSP**, nu: 488, s. 161-162; **SFSP**, nu: 489, s. 171-172; **SFSP**, nu: 490, s. 180-181; **SFSP**, nu: 491, s. 189-190; **SFSP**, nu: 492, s. 198-199; **SFSP**, nu: 493, s. 209; (Yurtdışındaki ülkelerde yaşanan gelişmeler, devlet adamları ve siyasî olaylar hakkında bilgi veren bir yazı).

Süleyman Vahit. *Matbuatımıza Mahsus Telgraf*, **SFSP**, nu: 443, s. 6. (Adana muhabirlerinde Süleyman Vahit tarafından yazılan bu yazıda, Adana ilinde meydana gelen siyasî değişiklikler, padişahın emir ve buyrukları, Adana şehrindeki etkinlikler hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Dreyfus Muhakemesi*, **SFSP**, nu: 444, s. 13-14; **SFSP**, nu: 448, s. 48, **SFSP**, nu: 449, s. 54; **SFSP**, nu: 450, s. 64; **SFSP**, nu: 451, s. 70; **SFSP**, nu: 453, s. 88; (Dreyfus davası hakkında bilgi veren bir yazı. Yüzbaşı Dreyfus'un davada nasıl bir savunma yapacağı, olayın Avrupa basınına ne şekilde yansıdığı anlatılmaktadır).

İmzasız. *Bir Zabitin Sergüzeşti*, **SFSP**, nu: 446, s. 29. (Bir zabıt tarafından haksız yere sorgulanan birinin, başından geçen olaylar anlatılmaktadır).

İmzasız. *Transuval Meselesi*, **SFSP**, nu: 448, s. 45. (II. Boer Savaşı olarak da bilinen Transuval Meselesi'nin Londra'daki yansımasının anlatıldığı bu yazıda; Bismarc'ın izlediği politika ve dış basının olaya yaklaşımı anlatılmaktadır. Bu olay, İngilizler'in Güney Afrika bölgesini sömürgeleştirmek istemesi üzerine çıktığı ifade edilmektedir.).

İmzasız. *Vefayat*, **SFSP**, nu: 448, s. 45; **SFSP**, nu: 450, s. 60; **SFSP**, nu: 452, s. 75; **SFSP**, nu: 454, s. 95; **SFSP**, nu: 459, s. 133; **SFSP**, nu: 461, s. 147-148; **SFSP**, nu: 462, s. 157; **SFSP**, nu: 467, s. 197; **SFSP**, nu: 469, s. 4; **SFSP**, nu: 472, s. 28; **SFSP**, nu: 476, s. 61; **SFSP**, nu: 479, s. 86; **SFSP**, nu: 481, s. 103; **SFSP**, nu: 483, s. 120; **SFSP**, nu: 486, s. 144; **SFSP**, nu: 489, s. 171; **SFSP**, nu: 490, s. 180; **SFSP**, nu: 491, s. 189; **SFSP**, nu: 492, s. 198; (Hayatını kaybeden devlet memurları hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Bir Aşçının Sergüzeşti*, **SFSP**, nu: 449, s. 53. (Bir yemek esnasında aşçının başına gelen komik bir olay anlatılmaktadır).

İmzasız. *İngiltere Transuval Muharebesi*, **SFSP**, nu: 452, s. 75-76; **SFSP**, nu: 467, s. 197; **SFSP**, nu: 473, s. 36; **SFSP**, nu: 485, s. 136; **SFSP**, nu: 486, s. 145; **SFSP**, nu: 487, s. 153; **SFSP**, nu: 488, s. 162; **SFSP**, nu: 489, s. 172; **SFSP**, nu: 490, s. 181; **SFSP**, nu: 491, s. 190; **SFSP**, nu: 492, s. 199; **SFSP**, nu: 493, s. 209-210; (İngiltere'nin Transuval meselesindeki durumu hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Bir Çiftçinin Hikâyesi*, **SFSP**, nu: 455, s. 103. (Bir çiftçinin başından geçen olaylar anlatılmaktadır).

İmzasız. *Ziyaret-i Hırka-i Saadet Alayı ve Alası*, **SFSP**, nu: 462, s. 153. (Çeşitli devlet adamlarının yapmış olduğu ziyaretler ve bu ziyaretlerin içeriği hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Leyle-i Mukaddese Kadar Ala-yı Şevket İntiması*, **SFSP**, nu: 464, s. 169. (Sultan'ın devlet erkânına düzenlemiş olduğu bir etkinlik hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Iyd-ı Said Fütur Ala-yı Mali İhtivası*, **SFSP**, nu: 465, s. 177. (Tebrik yazısı).

İmzasız. *Cihan Pehlivanı Kara Ahmet*, **SFSP**, nu: 465, s. 181. (Yağlı güreş müsabakalarında birinci olan Kara Ahmet hakkında bir yazı).

İmzasız. *Iyd-ı Said İzahı Ala-yı Mali İhtivası*, **SFSP**, nu: 474, s. 41. (Tebrik yazısı).

İmzasız. *Tebrik-i Sal-i Cedid*, **SFSP**, nu: 477, s. 65. (Tebrik yazısı).

İmzasız. *Sa'd Bin Ebi Vakkas*, **SFSP**, nu: 477, s. 72; **SFSP**, nu: 479, s. 89; **SFSP**, nu: 481, s. 106; **SFSP**, nu: 483, s. 122; **SFSP**, nu: 489, s. 176; **SFSP**, nu: 492, s. 200; **SFSP**, nu: 493, s. 214; (Osmanlı ordusu kumandanlarından Suud Bin Ebu Vakkas hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Mevlid-Meymenet-i Murid-i Hazret-i Resulü Ekrem Ala-yı Nureniyet İhtivası*, **SFSP**, nu: 487, s. 151. (Pazartesi gecesi için okunacak olan mevlid hakkında bilgi veren bir yazı).

Süleyman Vahit. *Matbuatımıza Mahsus Telgraf*, **SFSP**, nu: 443, s. 6. (Adana'dan yazılan ve Adana ilinde meydana gelen etkinlikler hakkında bilgi veren bir yazı).

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *Ada Kayık Yarışması*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 4-6.

2.2.1.2.3. Haberler

İmzasız. *Tevcihat*, **SFSP**, nu: 443, s. 1-4; **SFSP**, nu: 444, s. 9-12; **SFSP**, nu: 445, s. 17-20; **SFSP**, nu: 446, s. 25-27; **SFSP**, nu: 447, s. 33-34; **SFSP**, nu: 448, s. 41-42; **SFSP**, nu: 449, s. 49-50; **SFSP**, nu: 450, s. 57-58; **SFSP**, nu: 451, s. 65-66; **SFSP**, nu: 452, s. 73-75; **SFSP**, nu: 453, s. 81-84; **SFSP**, nu: 454, s. 89-92; **SFSP**, nu: 455, s. 97-99; **SFSP**, nu: 456, s. 105-107; **SFSP**, nu: 457, s. 113-115; **SFSP**, nu: 458, s. 121-122; **SFSP**, nu: 459, s. 129-131; **SFSP**, nu: 460, s. 137-139; **SFSP**, nu: 461, s. 145-146; **SFSP**, nu: 462, s. 154-156; **SFSP**, nu: 463, s. 161-163; **SFSP**, nu: 464, s. 169-171; **SFSP**, nu: 465, s. 178-180; **SFSP**, nu: 466, s. 185-187; **SFSP**, nu: 467, s. 193-195; **SFSP**, nu: 468, s. 201-203; **SFSP**, nu: 469, s. 1-3; **SFSP**, nu: 470, s. 9-11; **SFSP**, nu: 471, s. 17-19; **SFSP**, nu: 472, s. 25-26; **SFSP**, nu: 473, s. 33-35; **SFSP**, nu: 474, s. 42-44; **SFSP**, nu: 475, s. 51-53; **SFSP**, nu: 476, s. 57-60; **SFSP**, nu: 477, s. 65-68; **SFSP**, nu:

478, s. 73-75; **SFSP**, nu: 479, s. 83-85; **SFSP**, nu: 480, s. 91-93; **SFSP**, nu: 481, s. 99-101; **SFSP**, nu: 482, s. 107-109; **SFSP**, nu: 483, s. 117-119; **SFSP**, nu: 484, s. 125-127; **SFSP**, nu: 485, s. 133-134; **SFSP**, nu: 486, s. 141-143; **SFSP**, nu: 487, s. 149-151; **SFSP**, nu: 488, s. 157-159; **SFSP**, nu: 489, s. 167-170; **SFSP**, nu: 490, s. 177-178; **SFSP**, nu: 491, s. 187-188; **SFSP**, nu: 492, s. 195-196; **SFSP**, nu: 493, s. 205-207; (Hükümetçe gerçekleştirilen rütbelerin ve terfi haberlerinin yer aldığı bölümdür).

İmzasız. *Dâhiliye*, **SFSP**, nu: 443, s. 4-5; **SFSP**, nu: 444, s. 12-13; **SFSP**, nu: 445, s. 20-21; **SFSP**; nu: 446, s. 27-28; **SFSP**, nu: 447, s. 34-36; **SFSP**, nu: 448, s. 42-44; **SFSP**, nu: 449, s. 51-52; **SFSP**, nu: 450, s. 58-60; **SFSP**, nu: 451, s. 67-68; **SFSP**, nu: 452, s. 75; **SFSP**, nu: 453, s. 84-86; **SFSP**, nu: 454, s. 93-94; **SFSP**, nu: 455, s. 100-102; **SFSP**, nu: 456, s. 107-109; **SFSP**, nu: 457, s. 115-116; **SFSP**, nu: 458, s. 122-124; **SFSP**, nu: 459, s. 131-133; **SFSP**, nu: 460, s. 139-141; **SFSP**, nu: 461, s. 146-147; **SFSP**, nu: 462, s. 156-157; **SFSP**, nu: 463, 163-164; **SFSP**, nu: 464, s. 171-172; **SFSP**, nu: 465, s. 180-181; **SFSP**, nu: 466, s. 187-189; **SFSP**, nu: 467, s. 195; **SFSP**, nu: 468, s. 203-204; **SFSP**, nu: 469, s. 4; **SFSP**, nu: 470, s. 12; **SFSP**, nu: 471, s. 20; **SFSP**, nu: 472, s. 26-28; **SFSP**, nu:473, s. 35-36; **SFSP**, nu: 474, s. 44-46; **SFSP**, nu: 475, s. 53-55; **SFSP**, nu: 476, s. 60-61; **SFSP**, nu: 477, s. 68-70; **SFSP**, nu: 478, s. 77-78; **SFSP**, nu: 479, s. 85-86; **SFSP**, nu: 480, s. 93-94; **SFSP**, nu: 481, s. 102-103; **SFSP**, nu: 482, s. 110-111; **SFSP**, nu: 483, s. 120; **SFSP**, nu: 484, s. 127-128; **SFSP**, nu: 485, s. 135-136; **SFSP**, nu: 486, s. 143-144; **SFSP**, nu: 487, s. 152; **SFSP**, nu: 488, s. 160-161; **SFSP**, nu: 489, s. 170-171; **SFSP**, nu: 490, s. 179-180; **SFSP**, nu: 491, s. 188-189; **SFSP**, nu: 492, s. 197-198; **SFSP**, nu: 493, s. 208-209; (Yurtiçinde gerçekleşen olaylar ve durumlar hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Vefayat*, **SFSP**, nu: 448, s. 45; **SFSP**, nu: 450, s. 60; **SFSP**, nu: 452, s. 75; **SFSP**, nu: 454, s. 95; **SFSP**, nu: 459, s. 133; **SFSP**, nu: 461, s. 147-148; **SFSP**, nu: 462, s. 157; **SFSP**, nu: 467, s. 197; **SFSP**, nu: 469, s. 4; **SFSP**, nu: 472, s. 28; **SFSP**, nu: 476, s. 61; **SFSP**, nu: 479, s. 86; **SFSP**, nu: 481, s. 103; **SFSP**, nu: 483, s. 120; **SFSP**, nu: 486, s. 144; **SFSP**, nu: 489, s. 171; **SFSP**, nu: 490,

s. 180; **SFSP**, nu: 491, s. 189; **SFSP**, nu: 492, s. 198; (Hayatını kaybeden devlet memurları hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Gidenler ve Gelenler*, **SFSP**, nu: 443, s. 6; **SFSP**, nu: 446, s. 27; **SFSP**, nu: 449, s. 52; **SFSP**, nu: 451, s. 68; **SFSP**, nu: 464, s. 172; (Devlet dairelerinde yapılan görev değişikliği hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Tebligat-ı Resmiye*, **SFSP**, nu: 444, s. 12; **SFSP**, nu: 445, s. 20; **SFSP**; nu: 446, s. 27; **SFSP**, nu: 447, s. 34; **SFSP**, nu: 448, s. 42; **SFSP**, nu: 449, s. 50-51; **SFSP**, nu: 450, s. 58; **SFSP**, nu: 451, s. 66; **SFSP**, nu: 452, s. 75; **SFSP**, nu: 453, s. 84; **SFSP**, nu: 454, s. 82; **SFSP**, nu: 455, s. 99-100; **SFSP**, nu: 456, s. 107; **SFSP**, nu: 457, s. 115; **SFSP**, nu: 458, s. 122; **SFSP**, nu: 459, s. 131; **SFSP**, nu: 460, s. 139; **SFSP**, nu: 461, s. 146; **SFSP**, nu: 462, s. 156; **SFSP**, nu: 463, s. 163; **SFSP**, nu: 465, s. 180; **SFSP**, nu: 466, s. 187; **SFSP**, nu: 469, s. 3-4; **SFSP**, nu: 470, s. 11; **SFSP**, nu: 471, s. 19-20; **SFSP**, nu: 472, s. 26; **SFSP**, nu: 474, s. 44; **SFSP**, nu: 476, s. 60; **SFSP**, nu: 477, s. 68; **SFSP**, nu: 478, s. 75-77; **SFSP**, nu: 479, s. 85; **SFSP**, nu: 480, s. 93; **SFSP**, nu: 481, s. 101-102; **SFSP**, nu: 482, s. 109; **SFSP**, nu: 483, s. 119-120; **SFSP**, nu: 484, s. 127; **SFSP**, nu: 485, s. 134-135; **SFSP**, nu: 486, s. 143; **SFSP**, nu: 487, s. 151; **SFSP**, nu: 488, s. 159-160; **SFSP**, nu: 490, s. 178; **SFSP**, nu: 491, s. 188; **SFSP**, nu: 492, s. 196-197; **SFSP**, nu: 493, s. 207-208; (Hükümet tarafından yapılan resmi haberler ve ilanlar bölümüdür).

İmzasız. *Bir Belediye Azası*, **SFSP**, nu: 452, s. 77. (Bir belediye reisinin yapmış olduğu başarılı çalışmalar hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Bu Defa Tenzil-i Fiyat İle Satılacak Kitaplara İlave Olunanlar*, **SFSP**, nu: 461, s. 148; **SFSP**, nu: 462, s. 160; **SFSP**, nu: 464, s. 174; **SFSP**, nu: 467, s. 201; (Satılacak olan kitapların –*Balonda Facia, Gecelerim, Gâm-ı Hicran, Bî-Çare Genç, Mektep Arkadaşım,Güzel Eleni, Câni vs.*- isimleri ve fiyatları hakkında bilgi veren bir cetvel).

İmzasız. *Paris'te Türk Pehlivanlar*, **SFSP**, nu: 467, s. 195-196. (Türk pehlivanlarının Paris'te yoğun bir ilgiyle karşılandığına dair okuyuculara bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *İyi Bir Muhabir*, **SFSP**, nu: 473, s. 36. (Fransa'da görev yapan bir muhabirin sürekli baş ağrısı çekmesi ve bu hastalıktan nasıl kurtulduğuna dair bilgi veren yazı).

İmzasız. *Mektubat Mektubu*, **SFSP**, nu: 475, s. 54. (Süleyman Faik Efendi'nin *Mektubat Mektubu* adında yeni bir eser çıkaracağını, eserin okuyuculara tanıtılması hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Manon: Lesku*, **SFSP**, nu: 474, s. 44. (Manon Lesku romanının çok yakın bir zamanda tercüme edileceğine dair bir yazı).

İmzasız. *Istılahat-ı İlmiye*, **SFSP**, nu: 477, s. 72-73; **SFSP**, nu: 479, s. 89; **SFSP**, nu: 481, s. 106; **SFSP**, nu: 483, s. 122; **SFSP**, nu: 489, s. 175; **SFSP**, nu: 493, s. 214; (Antone Tangorre tarafından neşredilen ve Fransızca olarak hazırlanan lügatin çok yakın bir zamanda Cihan Matbaasında baskısının yapılacağına dair bir yazı).

İmzasız. *Külliyat-ı Şerh-i Kanun-ı Arazi*, **SFSP**, nu: 478, s. 80; **SFSP**, nu: 480, s. 98; **SFSP**, nu: 482, s. 114; **SFSP**, nu: 484, s. 132; **SFSP**, nu: 486, s. 146; **SFSP**, nu: 488, s. 163; **SFSP**, nu: 490, s. 185; **SFSP**, nu: 492, s. 200; (Halis Eşref Efendi'nin bu isimle çok yakında yeni bir eser yayınlayacağına dair bir haber).

İmzasız. *Halid Bin Velid Yahut Seyf-i Sarim-i İlahi*, **SFSP**, nu: 478, s. 80; **SFSP**, nu: 480, s. 98; **SFSP**, nu: 482, s. 114; **SFSP**, nu: 484, s. 132; **SFSP**, nu: 486, s. 146; **SFSP**, nu: 488, s. 163; **SFSP**, nu: 490, s. 185; (Halid Bin Velid Efendi'nin çok yakında Heralk isimli bir eser yayınlayacağına dair bir haber).

2.2.1.2.4. Edebî ve Edebiyatla Alakalı Yazılar

2.2.1.2.4.1. Anı

Mehmet Rauf. *İfşâât-ı Edebîyye: Rübâb-ı Şikeste'nin İntişarı Münasebetiyle*, **SF**, C 18, nu: 465, s. 354-358.

Safveti Ziya. *Bir Tesadüf*, **SF**, C 19, nu: 492, s. 370-374, *SF*, C 19, nu: 493, s. 386-394.

Tevfik Fikret. *Zavallı Nijad*, **SF**, C 19, nu: 469, s. 2-3.

2.2.1.2.4.2. Biyografi

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 6: Paul Deschanel ve Âsârı*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 405-407.

İmzasız. *Resimlerimiz: Ziyâ-yı Müessif*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 87-89.

İmzasız. *Resimlerimiz: Ziyâ-yı Müessif*, **SF**, C 18, nu: 450, s. 123-124.

İmzasız. *Gazi Osman Paşa'nın Vefatı*, **SF**, C 19, nu: 474, s. 83.

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *Ziyâ-yı Müessif: Merhum Atâullah Paşa*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 70.

2.2.1.2.4.3. Çeviri Hikâye

Ahmet Samim. *Küçük Hikâye: Bir Valide*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 186-189.

[OZANSOY], Faik Ali. *Mütercem Sahifeler: Guy De Maupassant*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 18-22.

2.2.1.2.4.4. Çeviri Roman

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *Mai Düş*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 269; **SF**, C 19, nu: 486, s. 284-285; **SF**, C 19, nu: 488, s. 316-317; **SF**, C 19, nu: 489, s. 333-334; **SF**, C 19, nu: 490, s. 347-348; **SF**, C 19, nu: 491, s. 365.

2.2.1.2.4.5. Çeviri Şiir

İmzasız. *Kadınlara ve Aşka Dair*, **SF**, C 19, nu: 488, s. 306.

2.2.1.2.4.6. Deneme

İsmail Safa. *Öksüz Ahmet*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 20.

Mehmet Rauf. *Telakki*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 7-9.

[MÜFTÜOĞLU] Ahmet Hikmet. *Zevk-i Hayal*, **SF**, C 19, nu: 491, s. 356-358.

2.2.1.2.4.7. Dil

İmzasız. *Lisan-ı Umumi: Mai Lisan*, **SF**, C 19, nu: 490, s. 346-347.

Kadri. *Mebahis-i Mütenevvia: Mesele-i Mev'ide*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 54-58.

Şemsettin Sami. *Kâmus-i Türkî ve Kâmus-i Arabî*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 306-308.

2.2.1.2.4.8. Edebî Şahsiyetler

Kadri. *Tedkikat-ı Edebîyye: Coppeé'nin Şiirleri*, **SF**, C 18, nu: 456, s. 218-220.

M. R. *Tedkikat-ı Edebîyye: Ibsen'in Bir Eseri*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 195-199.

Mehmet Rauf. *İngiliz Şairleri: Tennyson*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 67-71.

Mehmet Rauf. *Tennyson'un Eserleri/Küçük Şiirler*, **SF**, C 18, nu: 450, s. 117-119.

Mehmet Rauf. *Resimlerimiz: John Ruskin*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 179-181.

[PEDRAM], Hüseyin Daniş. *Tedkikat-ı Edebîyye: Şeyh Sadi*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 35-38; **SF**, C 18, nu: 446, s. 57-58; **SF**, C 18, nu: 447, s. 74-76; **SF**, C 18, nu: 448, s. 86-87; **SF**, C 18, nu: 449, s. 101-102.

2.2.1.2.4.9. Edebiyat

Ahmet Şuayb. *Musahabe-i Edebîyye 61: Son Yazılar*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 211-218.

Kadri. *Tedkikat-ı Edebîyye: Coppeé'nin Şiirleri*, **SF**, C 18, nu: 456, s. 218-220.

Mehmet Rauf. *Bizde Roman*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 38-42.

Mehmet Rauf. *İngiliz Şairleri: Tennyson*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 67-71.

Mehmet Rauf. *Tennyson'un Eserleri/Küçük Şiirler*, **SF**, C 18, nu: 450, s. 117-119.

Mehmet Rauf. *Tedkikat-ı Edebîyye: Emile Zola'nın Son Romanı Fecondite*, **SF**, C 18, nu: 452, s. 149-154.

Mehmet Rauf. *Tedkikat-ı Edebîyye: Ibsen'in Bir Eseri*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 195-199.

[PEDRAM], Hüseyin Daniş. *Tedkikat-ı Edebîyye: Şeyh Sadi*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 35-38; **SF**, C 18, nu: 446, s. 57-58; **SF**, C 18, nu: 447, s. 74-76; **SF**, C 18, nu: 448, s. 86-87; **SF**, C 18, nu: 449, s. 101-102.

Tevfik Fikret. *Musahabe-i Edebîye 60: Romanların Tesiri*, **SF**, C 19, nu: 476, s. 115-118.

2.2.1.2.4.10. Eğitim

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 1*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 90-92.

Kadri. *Mebahis-i Mütenevvia: Mesele-i Mev'ide*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 54-58.

2.2.1.2.4.11. Fotoğrafçılık İle İlgili Yazılar

İmzasız. *Fotoğraf Meraklılarına: Parnas Fotoğrafhanesi*, **SFSP**, nu: 486, s. 148; **SFSP**, nu: 487, s. 154; **SFSP**, nu: 488, s. 164; **SFSP**, nu: 489, s. 174; **SFSP**, nu: 490, s. 184; **SFSP**, nu: 491, s. 192; **SFSP**, nu: 492, s. 200; **SFSP**, nu: 493, s. 212; (İstanbul'da yakın bir zamanda açılan fotoğraf dükkânı hakkında bir haber).

İmzasız. *Safa Fotoğraf Mağazası İstanbul*, **SFSP**, nu: 473, s. 39; **SFSP**, nu: 474, s. 48; **SFSP**, nu: 475, s. 55; (İstanbul'da açılan yeni bir fotoğraf mağazası hakkında bilgi veren bir yazı).

2.2.1.2.4.12. Hikâye

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]. *Üçüncü Mektup: Saçlar*, **SF**, C 18, nu: 450, s. 114-116.

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]. *Küçük Hikâye: Ramazan İçinde Bayram*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 325-327.

Kadri. *Küçük Hikâye: Gıdaklar*, **SF**, C 18, nu: 455, s. 198-199.

Kadri. *Küçük Hikâye: Bir İzdivaç*, **SF**, C 19, nu: 487, s. 298-301.

Mehmet Rauf. *Küçük Hikâye: Ana Kız*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 202-204.

[OZANSOY], Faik Ali. (Zâhir müstearıyla). *Küçük Hikâye: Bir Gece*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 42-44.

Safveti Ziya. *Küçük Hikâye: Bir Sergüzeşt*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 9-12.

Seher. *Küçük Hikâye: Kompartımanda*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 311-313.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Küçük Hikâye: Santuz*, **SF**, C 18, nu: 464, s. 340-343.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Küçük Hikâye: Gelin*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 167-171.

2.2.1.2.4.13. İnceleme, Araştırma ve Tenkit Yazıları

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 1*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 90-92.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 1: Müverrih-i Fâzıl Mösyö Gabriel Monod*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 84-86.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 2*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 103-108.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 2: Paul Margueritte ve Gabriel D'Annunzio-Af Nazariyyesi*, **SF**, C 18, nu: 450, s. 119-123.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 3*, **SF**, C 18, nu: 451, s. 134-139.

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye: Musahabe-i Tarihiye Tafsilat-ı Heyet Mecmua-Vaka-yü Tarih Fen ve Sanat*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 162-166.

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 2: Hakkun Darül*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 185-188.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 3: Mösyö K. De Martines*, **SF**, C 18, nu: 455, s. 199-203.

Ahmet Şuayb. *Musahabe-i Edebîyye*, **SF**, C 18, nu: 455, s. 194-197.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 4: Emile Zola ve Âsârı*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 228-232; **SF**, C 18, nu: 458, s. 243-247.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 4: Emile Zola ve Âsârı*, **SF**, C 18, nu: 459, s. 262-266.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 5*, **SF**, C 18, nu: 460, s. 275-284.

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 3: İktisat*, **SF**, C 18, nu: 461, s. 291-298.

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 3: İktisat*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 309-311.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 5: Ernest Lavisse ve Büyük Frederic*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 327-331; **SF**, nu: 464, s. 343-348.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 10*, **SF**, C 19, nu: 491, s. 359-362; **SF**, C 19, nu: 492, s. 381-382.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 6*, **SF**, C 18, nu: 465, s. 358-364.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 7*, **SF**, C 18, nu: 466, s. 370-381.

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 4: İngiltere Usul Ceza'iyesi*, **SF**, C 18, nu: 467, s. 389-396; **SF**, C 18, nu: 468, s. 407-410.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 6: Paul Deschanel ve Âsârı*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 405-407.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 6: Paul Deschanel ve Âsârı*, **SF**, C 19, nu: 469, s. 7-12.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 7: İlm-i İktisat, Muharriri Mahmut Cavit Bey, Cilt 2, İstanbul, "Mühran" Matbuası, 1315*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 25-28.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 7: İlm-i İktisat, Muharriri Mahmut Cavit Bey, Cilt 2, İstanbul, "Mühran" Matbuası, 1315*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 35-42; **SF**, C 19, nu: 472, s. 58-59.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 70-75.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı 2, Flaubert'in Tabiatı*, **SF**, C 19, nu: 474, s. 85-91; **SF**, C 19, nu: 475, s. 105-107.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı 3, Nazariyât-ı Edebîyyesi ve Felsefesi*, **SF**, C 19, nu: 476, s. 118-123; **SF**, C 19, nu: 477, s. 134-139; **SF**, C 19, nu: 478, s. 148-154.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 8*, **SF**, C 19, nu: 479, s. 166-171; **SF**, C 19, nu: 480, s. 186-189; **SF**, C 19, nu: 481, s. 200-202.

Ahmet Şuayb. *Musahabe-i Edebîyye 61: Son Yazılar*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 211-218.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 9: Alman Tarih Nevisi Meşhur Niebühr*, **SF**, C 19, nu: 484, s. 242-246.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 9*, **SF**, C 19, nu: 484, s. 246-253; **SF**, C 19, nu: 485, s. 263-267; **SF**, C 19, nu: 486, s. 282-283.

Ahmet Şuyb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 6: Avusturya'nın Fen-i Telif ve Tasnif-i Layiha Kanunîyesi*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 259-263.

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 7: İngiltere'de Ticaret*, **SF**, C 19, nu: 486, s. 274-281.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 10: Alman Tarih Nevislerinden Muallim Ranke*, **SF**, C 19, nu: 487, s. 290-294; **SF**, C 19, nu: 488, s. 314-316.

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 8: İngiltere'de Terbiye-i Mâdiyye ve Maneviye*, **SF**, C 19, nu: 488, s. 310-313.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 11: Paul Hervieu ve Âsârı*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 323-330.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 12: Mösyö Gabriel Hanotaux ve Kardinal Richelieu*, **SF**, C 19, nu: 490, s. 338-342.

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 9: İsveç ve Norveç*, **SF**, C 19, nu: 492, s. 376-381.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 13: Şimdiki Prusya'nın Suret-i Teşkili*, **SF**, C 19, nu: 493, s. 394-398.

2.2.1.2.4.14. Mektup

M(ahmut) Sadık. *Son Mektup*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 183-185.

2.2.1.2.4.15. Mülakat

Ahmet Hikmet [Müftüoğlu]. *Hasbıhal: Yeğenim*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 51-54.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Allahu Ekber/Fatih Camii'nde*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 23-24.

2.2.1.2.4.16. Roman

Mehmet Rauf. *Eylül*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 222-224; **SF**, C 19, nu: 483, s. 238-240; **SF**, C 19, nu: 484, s. 254-256; **SF**, C 19, nu: 485, s. 270-272; **SF**, C 19, nu: 486, s. 286-288; **SF**, C 19, nu: 487, s. 302-304; **SF**, C 19, nu: 488, s. 318-320; **SF**, C 19, nu: 489, s. 335-336; **SF**, C 19, nu: 490, s. 349-352; **SF**, C 19, nu: 491, s. 366-368; **SF**, C 19, nu: 492, s. 383-384; **SF**, C 19, nu: 493, s. 399-400; **SF**, C 19, nu: 494, s. 418-424.

[UŞAKLIGİL], Halit Ziya. *Aşk-ı Memnu*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 15-16; **SF**, C 18, nu: 444, s. 31-32; **SF**, C 18, nu: 445, s. 46-48; **SF**, C 18, nu: 446, s. 63-64; **SF**, C 18, nu: 447, s. 79-80; **SF**, C 18, nu: 448, s. 95-96; **SF**, C 18, nu: 449, s. 111-112; **SF**, C 18, nu: 450, s. 127-128; **SF**, C 18, nu: 451, s. 143-144; **SF**, C 18 nu: 452, s. 159-160; **SF**, C 18, nu: 453, s. 175-176; **SF**, C 18, nu: 454, s. 191-192; **SF**, C 18, nu: 455, s. 207-208; **SF**, C 18, nu: 456, s. 223-224; **SF**, C 18, nu: 457, s. 239-240; **SF**, C 18, nu: 458, s. 255-256; **SF**, C 18, nu: 459, s. 271-272; **SF**, C 18, nu: 460, s. 287-288; **SF**, C 18, nu: 461, 303-304; **SF**, C 18, nu: 462, s. 319-320; **SF**, C 18, nu: 463, s. 335-336; **SF**, C 18, nu: 464, s. 351-352; **SF**, C 18, nu: 465, s. 367-368; **SF**, C 18, nu: 466, s. 383-384; **SF**, C 18, nu: 467, s. 399-400; **SF**, C 18, nu: 468, s. 413-414; **SF**, C 19, s. 15-16; **SF**, C 19, nu: 470, s. 31-32; **SF**, C 19, nu: 471, s. 47-48; **SF**, C 19, nu: 472, s. 63-64; **SF**, C 19, nu: 473, s. 79-80; **SF**, C 19, nu: 474, s. 95-96; **SF**, C 19, nu: 475, s. 111-112; **SF**, C 19, nu: 476, s. 127-128; **SF**, C 19, nu: 477, s. 143-144; **SF**, C 19, nu: 478, s. 159-160; **SF**, C 19, nu: 479, s. 175-176.

2.2.1.2.4.17. Şiir

[AKÜNAL], Ahmet Kemal. *Şiir: Hastalığımda*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 101-102.

[AKÜNAL], Ahmet Kemal. *Şiir: Cezâ-yı Peyman*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 6-7.

[AKÜNAL], Ahmet Kemal. *Şiir: Sabaha Karşı*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 22-23.

Ali Sair. *Şiir: Mehtaba Karşı*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 74.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Elvah-ı Tabiattan 12: Misafirim*, **SF**, C 18, nu: 467, s. 386.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Târik-i İşret*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 404.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Elvah-ı Tabiattan 13*, **SF**, C 19, nu: 469, s. 6.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Beethoven*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 18.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Elvâh-ı Tabiattan 14*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 34.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Vapur*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 66.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Elvâh-ı Tabiattan 15*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 67.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Elvâh-ı Tabiattan 17: Göksu Deresi*, **SF**, C 19, nu: 474, s. 82.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Paris Meşher-i Umumisi: Resm-i Güşâd*, **SF**, C 19, nu: 475, s. 98.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Son Buse*, **SF**, C 19, nu: 476, s. 114.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Kayıkçı*, **SF**, C 19, nu: 477, s. 130.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Elvâh-ı Tabiattan 18: İki Der-Dest*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 146.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Fotoğraf Karşısında*, **SF**, C 19, nu: 479, s. 162.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Yeni Beyler*, **SF**, C 19, nu: 479, s. 162.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Yeni Beyler 2*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 178.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Hamal*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 194.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Yeni Beyler 3*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 210.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Böğürtlen*, **SF**, C 19, nu: 484, s. 244.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Yeni Beyler 4*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 258.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Yeni Beyler 5*, **SF**, C 19, nu: 486, s. 274.

[BOLAYIR], Ali Ekrem. *Şiir: Timsal-i Ümit*, **SF**, C 19, nu: 487, s. 290.

Cenab Şahabettin. *Şiir: Diyojen'e*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 74.

Fahir. *Şiir: O Kadar Saf*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 50.

Fahir. *Mâzî-i Âmâlim*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 178.

Fahir. *Şiir: Nâdim-i Sevda*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 210.

İmzasız. *Şiir: Hayal-i Şiirim*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 194.

Mehmet Rauf. *Şiir: Elvah-ı Muhabbetten: Birbirimiz İçin*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 194.

Mehmet Sadi. *Şiir: İstiyorum ki*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 67.

Mehmet Sadi. *Şiir: Yâd-ı Mazi*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 146.

Mehmet Sadi. *Şiir: Safahat-ı Hissiyat*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 178.

Mehmet Sadi. *Şiir: Verem*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 322.

M. Sadi. *Şiir: Onun Sesi*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 18.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Balıkçıl*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 6.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Bir Hüsn-i Nev Tesettüre Karşı*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 23.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Hüsn-i Mahzun*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 35.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: İnfiâlât-ı Marîzâne*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 35.

[OZANSOY], Faik Ali. (Zâhir müstearıyla). *Şiir: Maziye Doğru*, **SF**, C 18, nu: 452, s. 147.

[OZANSOY], Faik Ali. (Zâhir müstearıyla). *Şiir: Hasbihal*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 162.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Hâfâya-yı Leyal-3: Bir Şeb-i Mazi*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 182.

[OZANSOY], Faik Ali. (Zâhir müstearıyla). *Şiir: İbtisam*, **SF**, C 18, nu: 455, s. 197.

[OZANSOY], Faik Ali. (Zâhir müstearıyla). *Kardeşimin Çocuğu İçin*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 232.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: İbtilâ-yı Hayat*, **SF**, C 18, nu: 459, s. 262.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Belki*, **SF**, C 18, nu: 461, s. 291.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Bir Hüsn-i Gâib*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 323.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Felsefelerim*, **SF**, C 18, nu: 464, s. 343.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Bir Merhume İçin*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 402.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Matmazel L. A(yın)*, **SF**, C 19, nu: 469, s. 12.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Onun Gözleri*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 18.

OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Senelerden Sonra*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 34.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Dicle Hatıralarından*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 50.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Matmazel L. E(lif)*, **SF**, C 19, nu: 475, s. 98.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Aşk Hayali*, **SF**, C 19, nu: 475, s. 98.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Rehâvet Hissi*, **SF**, C 19, nu: 477, s. 130.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Bir Müsâmere-i Edebîyye Hatırası*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 146.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Gurup*, **SF**, C 19, nu: 483, s. 237.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Gözlerinden Bir Gölge*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 258.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Müstesna Geceler*, **SF**, C 19, nu: 486, s. 274.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Mehtap*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 322.

[OZANSOY], Faik Ali. *Şiir: Bir Hicran*, **SF**, C 19, nu: 493, s. 386.

Ö(mer) Naci. *Şiir: Per-i Seher*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 308.

Ö(mer) Naci. *Şiir: Hüsn-ü Medfun*, **SF**, C 19, nu: 469, s. 6.

Ö(mer) Naci. *Şiir: Leyl-i İntizar*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 34.

Ö(mer) Naci. *Şiir: Sensiz Güzelliklere*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 258.

Ö(mer) Naci. *Şiir: Aşiyan-ı Hayal*, **SF**, C 19, nu: 488, s. 306.

Ö(mer) Naci. *Şiir: Onun Mezarı*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 322.

Ö(mer) Naci. *Şiir: Beyaz Gece*, **SF**, C 19, nu: 490, s. 338.

[ÖZSEVER], Hüseyin Siret. *Şiir: Karıma*, **SF**, C 18, nu: 465, s. 354.

[ÖZSEVER], Hüseyin Siret. *Şiir: Çiçekler: Menekşe*, **SF**, C 18, nu: 467, s. 386.

[ÖZSEVER], Hüseyin Siret. *Şiir: Çiçekler: Manolya*, **SF**, C 19, nu: 476, s. 130.

[ÖZSEVER], Hüseyin Siret. *Şiir: Bülbül*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 258.

[REY], Ahmet Reşit. *Şiir: Nigâh-ı Pür Heycan*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 35.

[REY], Ahmet Reşit. (H. Nazım müstearıyla). *Şiir: Feryat*, **SF**, C 19, nu: 479, s. 162.

[REY], Ahmet Reşit. (H. Nazım müstearıyla). *Şiir: Fakat Heyhat*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 194.

Seher. *Şiir: Yapyalnız*, **SF**, C 18, nu: 455, s. 197-198.

Seher. *Şiir: Hayal-i Visal*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 402.

Seher. *Şiir: Leyl-i Zifaf*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 34.

Seher. *Şiir: Aşk-ı Mahrum*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 50.

Seher. *Şiir: Soluk Çiçek*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 178.

Seher. *Şiir: Mûsikî-i Ruh*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 194.

Seher. *Şiir: Gözleriniz*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 210.

Seher. *Şiir: Neşide-i Izdırap*, **SF**, C 19, nu: 486, s. 274.

Seher. *Şiir: Rüya-yı Şûh*, **SF**, C 19, nu: 488, s. 306.

Seher. *Şiir: Babama*, **SF**, C 19, nu: 491, s. 354.

Süleyman Nazif. *Şiir: Zıll-i Metrûk*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 6.

Süleyman Nazif. *Şiir: Müstezad-ı Eş'arım*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 232.

Süleyman Nazif. *Şiir: Bayrın*, **SF**, C 18, nu: 459, s. 262.

Süleyman Nazif. *Şiir: İncimâd-ı Şebâb*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 402.

Süleyman Nazif. *Şiir: Şarkı*, **SF**, C 19, nu: 477, s. 130.

Süleyman Nazif. *Şiir: Fecr-i Telakki*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 322.

Süleyman Nesib. *Şiir: Heyhat*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 308.

Süleyman Nesib. *Şiir: Peyâm-ı Dur-a-Dur*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 210.

Süleyman Nesib. *Şiir: Kadınlığa Dair*, **SF**, C 19, nu: 483, s. 237.

Süleyman Nesib. *Şiir: Peyam-ı Davet*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 258.

Süleyman Nesib. *Şiir: Gözlerine Dair*, **SF**, C 19, nu: 493, s. 386.

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstearıyla). *Şiir: Senin Yerinde*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 7.

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstearıyla). *Şiir: Resmini Yaparken*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 23.

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstearıyla). *Şiir: Hiçten Teselli*, **SF**, C 18, nu: 446, s. 58.

Tevfik Fikret. *Şiir: Heykel-i Say*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 74.

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstearıyla). *Şiir: Bir Tablo İçin*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 83.

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstearıyla). *Şiir: Güzelliğin*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 83-84.

Tevfik Fikret. *Şiir: Kahkaha-i Ye's*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 84.

Tevfik Fikret. *Şiir: Berid-i Ümmid*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 103.

Tevfik Fikret. *Şiir: Bir Mukaddime*, **SF**, C 18, nu: 451, s. 134.

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstearıyla). *Şiir: Çeşme Başında*, **SF**, C 18, nu: 452, s. 148.

Tevfik Fikret. *Şiir: Berahime*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 162.

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstearıyla). *Şiir: Şekva-yı Firak*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 308-309.

Tevfik Fikret. (Esat Necip müstearıyla). *Şiir: Bir Hicran-ı Muvakkatten Sonra*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 67.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Hayat-ı Hakikiyye Sahifeleri: Seferis*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 74.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Şiir: Gözlerin*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 182-183.

[YURDAKUL], Mehmet Emin. *Şiir: Göz Yaşım*, **SF**, C 18, nu: 466, s. 370.

[YURDAKUL], Mehmet Emin. *Şiir: Çiçekçiğim*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 18.

[YURDAKUL], Mehmet Emin. *Şiir: Kibritçi Kız*, **SF**, C 19, nu: 487, s. 300.

2.2.1.2.4.18. Tiyatro

İmzasız. *Madam Verheyden*, **SF**, C 18, nu: 446, s. 60.

[TARHAN], Abdülhak Hamit. *Sahaif-i Bedayi: Finten'den*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 2-3; **SF**, C 18, nu: 444, s. 18-19; **SF**, C 18, nu: 445, s. 34; **SF**, C 18, nu: 446, s. 50-51; **SF**, C 18, nu: 454, s. 178-179.

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *İstanbul Postası*, **SF**, C 18, nu: 461, s. 290.

2.2.1.2.4.19. Yabancı Edebiyatlar

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 4: Emile Zola ve Âsârı*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 228-232; **SF**, C 18, nu: 458, s. 243-247.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 4: Emile Zola ve Âsârı*, **SF**, C 18, nu: 459, s. 262-266.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 70-75.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı 2, Flaubert'in Tabiatı*, **SF**, C 19, nu: 474, s. 85-91; **SF**, C 19, nu: 475, s. 105-107.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 8: Gustave Flaubert ve Âsârı 3, Nazariyât-ı Edebîyyesi ve Felsefesi*, **SF**, C 19, nu: 476, s. 118-123; **SF**, C 19, nu: 477, s. 134-139; **SF**, C 19, nu: 478, s. 148-154.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 11: Paul Hervieu ve Âsârı*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 323-330.

Kadri. *Tedkikat-ı Edebîyye: Coppeé'nin Şiirleri*, **SF**, C 18, nu: 456, s. 218-220.

M. R. *Tedkikat-ı Edebîyye: Ibsen'in Bir Eseri*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 195-199.

Mehmet Rauf. *İngiliz Şairleri: Tennyson*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 67-71.

Mehmet Rauf. *Tennyson'un Eserleri/Küçük Şiirler*, **SF**, C 18, nu: 450, s. 117-119.

Mehmet Rauf. *Tedkikat-ı Edebîyye: Emile Zola'nın Son Romanı Fecondite*, **SF**, C 18, nu: 452, s. 149-154.

[PEDRAM], Hüseyin Daniş. *Tedkikat-ı Edebîyye: Şeyh Sadi*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 35-38; **SF**, C 18, nu: 446, s. 57-58; **SF**, C 18, nu: 447, s. 74-76; **SF**, C 18, nu: 448, s. 86-87; **SF**, C 18, nu: 449, s. 101-102.

2.2.1.2.5. Gazeteler ve Gazetecilik Mesleği

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 3*, **SF**, C 18, nu: 451, s. 134-139.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 6*, **SF**, C 18, nu: 465, s. 358-364.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 7*, **SF**, C 18, nu: 466, s. 370-381.

2.2.1.2.6. Hukuk

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 2: Hakkun Darül*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 185-188.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 3: Mösyö K. De Martines*, **SF**, C 18, nu: 455, s. 199-203.

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 4: İngiltere Usul Ceza'iyesi*, **SF**, C 18, nu: 467, s. 389-396; **SF**, C 18, nu: 468, s. 407-410.

Ahmet Şuyb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 6: Avusturya'nın Fen-i Telif ve Tasnif-i Layiha Kanunîyesi*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 259-263.

Kadri. *Mütenevvia: Japon Kadınları*, **SF**, C 19, nu: 490, s. 342-346.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Dreyfus Meselesi*, **SF**, C 18, nu: 446, s. 52-56.

2.2.1.2.7. İktisat

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 7: İlm-i İktisat, Muharriri Mahmut Cavit Bey, Cilt 2, İstanbul, "Mühran" Matbuası, 1315*, **SF**, C 19, nu: 470, s. 25-28.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 7: İlm-i İktisat, Muharriri Mahmut Cavit Bey, Cilt 2, İstanbul, "Mühran" Matbuası, 1315*, **SF**, C 19, nu: 471, s. 35-42; **SF**, C 19, nu: 472, s. 58-59.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 8*, **SF**, C 19, nu: 479, s. 166-171; **SF**, C 19, nu: 480, s. 186-189; **SF**, C 19, nu: 481, s. 200-202.

İmzasız. *Paris Borsası*, **SFSP**, nu: 443, s. 6.

2.2.1.2.8. İstanbul Postası

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *İstanbul Postası*, **SF**, C 18, nu: 446, s. 59.

TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *İstanbul Postası*, **SF**, C 18, nu: 460, s. 274-275.

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *İstanbul Postası*, **SF**, C 18, nu: 461, s. 290.

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *İstanbul Postası*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 324.

2.2.1.2.9. Kadın

Kadri. *Mütenevvia: Japon Kadınları*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 330-333.

Kadri. *Mütenevvia: Japon Kadınları*, **SF**, C 19, nu: 490, s. 342-346.

Mehmet Rauf. *Aşka Dair 3: Metresler*, **SF**, C 19, nu: 477, s. 131-134.

2.2.1.2.10. Moda

İmzasız. *Mütenevvia: Saç*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 154-155.

2.2.1.2.11. Musahabe-i Fenniye

Ahmet Samim. *Musahabe-i Fenniye: Tahte'l-bahr Müteharrik Torpidoları*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 21-22.

İmzasız. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 19, nu: 494, s. 411-417.

İmzasız. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 19, nu: 494, s. 411-417.

Kadri. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 180-182.

Kadri. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 19, nu: 491, s. 354-356.

M. İrfan. *Musahabe-i Fenniye: Yeni Mikroplar*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 82-83.

M(ensi). *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 98-101.

M(ensi). *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 452, s. 146-147.

M(ahmut) Sadık. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 456, s. 210-213.

M(ahmut) Sadık. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 226-228.

M(ahmut) Sadık. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 458, s. 242-243.

2.2.1.2.12. Mütenevvia

İmzasız. *Mütenevvia*, **SF**, C 18, nu: 464, s. 348.

İmzasız. *Mütenevvia: Saç*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 154-155.

İmzasız. *Mütenevvia*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 263-267.

İmzasız. *Mütenevvia*, **SF**, C 19, nu: 486, s. 283.

İmzasız. *Mütenevvia*, **SF**, C 19, nu: 488, s. 320.

Kadri. *Mütenevvia: Lüksfer Menşurları*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 28.

Kadri. *Mütenevvia: Amd-ı İşret*, **SF**, C 18, nu: 445, s. 424-43.

Kadri. *Mütenevvia: Paris'in 1900 Sergisinde*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 314-316.

Kadri. *Mütenevvia: Altın ve Gümüş*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 331-332.

Kadri. *Mebahis-i Mütenevvia: Mesele-i Mev'ide*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 54-58.

Kadri. *Mebahis-i Mütenevvia: Paris Sergisi Münasebetiyle*, **SF**, C 19, nu: 475, s. 99-101.

Kadri. *Mütenevvia: Japon Kadınları*, **SF**, C 19, nu: 490, s. 342-346.

Kadri. *Mütenevvia*, **SF**, C 19, nu: 492, s. 374-375.

2.2.1.2.13. Resim

İmzasız. *Renkli Levhalar*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 155.

2.2.1.2.14. Sanat

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiyye: Musahabe-i Tarihîyye Tafsilat-ı Heyet Mecmua-Vaka-yü Tarih Fen ve Sanat*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 162-166.

Kadri. *Mebahis-i Mütenevvia: Paris Sergisi Münasebetiyle*, **SF**, C 19, nu: 475, s. 99-101.

2.2.1.2.15. Sağlık

[AKALIN], Besim Ömer. *İspirto Belası ve Dâ-ül-Küûl*, **SF**, C 18, nu: 459, s. 258-262.

[AKALIN], Besim Ömer. *Makale-i Sıhhiyye: Dimağ ve Kalp-Kalbin Hıfz-ı Sâhisi*, **SF**, C 18, nu: 464, s. 338-340.

[AKALIN], Besim Ömer. (B. A(yın) müstear ismiyle). *Musahabe-i Sıhhiye: Karahumma Hastalığının Tezâyüdü ve Sarik Ehemmiyeti*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 147-148.

[AKALIN], Besim Ömer. (B. A(yın) müstear ismiyle). *Bir Damla Su*, **SF**, C 19, nu: 480, s. 181-182.

[AKALIN], Besim Ömer. (B. A(yın) müstear ismiyle). *Makale-i Sıhhiye: Veba-Tavâin*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 218-221; **SF**, C 19, nu: 483, s. 226-237.

İmzasız. *Nezle ve Avâkıbı*, **SFSP**, nu: 444, s. 14. (Nezle hastalığı ve tedavisi hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Sinir Hastalıkları*, **SFSP**, nu: 445, s. 21. (Sinir hastalıkları ve bu hastalığın tedavisi hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Çocuğum Ne Yesin?*, **SFSP**, nu: 445, s. 21; **SFSP**, nu: 446, s. 31; **SFSP**, nu: 450, s. 61; **SFSP**, nu: 452, s. 78; **SFSP**, nu: 456, s. 112; **SFSP**, nu: 460, s. 142; **SFSP**, nu: 462, s. 159; **SFSP**, nu: 466, s. 191; **SFSP**, nu: 470, s. 13; **SFSP**, nu: 472, s. 29; **SFSP**, nu: 476, s. 62; **SFSP**, nu: 477, s. 73; **SFSP**, nu: 480, s. 98; **SFSP**, nu: 482, s. 114; **SFSP**, nu: 484, s. 132; **SFSP**, nu: 486, s. 146; **SFSP**, nu: 488, s. 163; **SFSP**, nu: 490, s. 185; **SFSP**, nu: 492, s. 200; (Çocukların dengeli beslenmesi hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Kadınlarda Mühlik Yaşlar*, **SFSP**, nu: 450, s. 61. (Kadınların yaratılış itibariyle hassaslaştığı ve sağlık açısından dikkat edilmesi gerektiği yaşlar hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Ehemmiyetsiz Hastalıklar*, **SFSP**, nu: 450, s. 61; **SFSP**, nu: 451, s. 70; **SFSP**, nu: 452, s. 78; **SFSP**, nu: 454, s. 100; **SFSP**, nu: 458, s. 125; **SFSP**, nu: 459, s. 134; **SFSP**, nu: 460, s. 144; **SFSP**, nu: 461, s. 151; **SFSP**, nu: 462, s. 162; **SFSP**, nu: 463, s. 166; **SFSP**, nu: 464, s. 176; **SFSP**, nu: 465, s. 184; **SFSP**, nu: 466, s. 192; **SFSP**, nu: 467, s. 200; **SFSP**, nu: 468, s. 205; **SFSP**, nu: 469, s. 7; **SFSP**, nu: 470, s. 15; **SFSP**, nu: 472, s. 31; **SFSP**, nu: 473, s. 40; **SFSP**, nu: 474, s. 47; **SFSP**, nu: 475, s. 55; **SFSP**, nu: 476, s. 63; **SFSP**, nu: 477, s. 74; **SFSP**, nu: 478, s. 82; **SFSP**, nu: 479, s. 90; **SFSP**, nu: 480, s. 97; **SFSP**, nu: 481, s. 105; **SFSP**, nu: 482, s. 115; **SFSP**, nu: 483, s. 124; **SFSP**, nu:

484, s. 131; **SFSP**, nu: 485, s. 138; **SFSP**, nu: 486, s. 148; **SFSP**, nu: 487, s. 154; **SFSP**, nu: 488, s. 164; **SFSP**, nu: 489, s. 174; **SFSP**, nu: 490, s. 184; **SFSP**, nu: 491, s. 192; **SFSP**, nu: 492, s. 200; **SFSP**, nu: 493, s. 212; (Sağlık açısından insanlara pek zarar vermeyen hastalıklar hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Çocuk Velileri Okusun*, **SFSP**, nu: 450, s. 64; **SFSP**, nu: 457, s. 120; **SFSP**, nu: 461, s. 151; **SFSP**, nu: 466, s. 191; **SFSP**, nu: 472, s. 30; **SFSP**, nu: 476, s. 63; **SFSP**, nu: 477, s. 71; **SFSP**, nu: 481, s. 103; **SFSP**, nu: 485, s. 137; **SFSP**, nu: 489, s. 173; **SFSP**, nu: 493, s. 211; (Çocuklar açısından dikkat edilmesi gereken bir hastalık olan ishalin tedavisi hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Sıhhat Mayaları*, **SFSP**, nu: 450, s. 64; **SFSP**, nu: 456, s. 112; **SFSP**, nu: 458, s. 126; **SFSP**, nu: 460, s. 142; **SFSP**, nu: 462, s. 159; **SFSP**, nu: 464, s. 174; **SFSP**, nu: 466, s. 191; **SFSP**, nu: 468, s. 207; **SFSP**, nu: 470, s. 13; **SFSP**, nu: 472, s. 29; **SFSP**, nu: 474, s. 48; **SFSP**, nu: 476, s. 63; **SFSP**, nu: 477, s. 71; **SFSP**, nu: 478, s. 80; **SFSP**, nu: 480, s. 98; **SFSP**, nu: 482, s. 114; **SFSP**, nu: 484, s. 132; **SFSP**, nu: 486, s. 146; **SFSP**, nu: 488, s. 163; **SFSP**, nu: 490, s. 180; **SFSP**, nu: 492, s. 200; (İnsanların sağlıklarına dikkat etmeleri ve bunun için ne yapmaları gerektiği hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Ümitsiz İken Afiyet Bulmuş Bir Kadın*, **SFSP**, nu: 451, s. 70. (Genç kızların ergenlik dönemine girdiği devrede yaşamış oldukları rahatsızlıklar hakkına bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *İnat-ı Varıka*, **SFSP**, nu: 451, s. 71; **SFSP**, nu: 453, s. 88; **SFSP**, nu: 455, 104; **SFSP**, nu: 457, s. 120; **SFSP**, nu: 461, s. 150; **SFSP**, nu: 463, s. 167; **SFSP**, nu: 465, s. 183; **SFSP**, nu: 467, s. 197; **SFSP**, nu: 469, s. 6; **SFSP**, nu: 471, s. 21; **SFSP**, nu: 473, s. 37; **SFSP**, nu: 475, s. 56; **SFSP**, nu: 477, s. 72; **SFSP**, nu: 479, s. 89; **SFSP**, nu: 481, s. 106; **SFSP**, nu: 483, s. 122; **SFSP**, nu: 485, s. 137; **SFSP**, nu: 489, s. 175; **SFSP**, nu: 491, s. 194; **SFSP**, nu: 493, s. 214; (Baş ağrısı çeken veya başka bir hastalığa yakalananların inatla doktora gitmeyerek yaşamış olduğu sıkıntılar hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Valide Oğul*, **SFSP**, nu: 454, s. 96. (Annelerin başlıca vazifelerinin arasında evlatlarının sağlığını korumak olduğu hakkında yazılan bir yazı).

İmzasız. *Hastalıkların Sebebi*, **SFSP**, nu: 456, s. 111; **SFSP**, nu: 465, s. 185; **SFSP**, nu: 469, s. 6; **SFSP**, nu: 472, s. 30; **SFSP**, nu: 475, s. 55; **SFSP**, nu: 480, s. 95; **SFSP**, nu: 482, s. 112; **SFSP**, nu: 488, s. 165; **SFSP**, nu: 490, s. 182; **SFSP**, nu: 492, s. 199; (Hastalıklara sebep olan temel etkenler hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Validelere*, **SFSP**, nu: 457, s. 118. (Çocukların dünyaya gelmeden ve geldikten sonra ki zamanlarda yapılması gerekenler hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Müsterih Bir Aile*, **SFSP**, nu: 457, s. 118-119. (Çocuklarının sağlığına dikkat eden ailelerin yaşadığı sevinç anlatılmaktadır).

İmzasız. *Hayat-ı Beşerin Muhafazası*, **SFSP**, nu: 457, s. 119; **SFSP**, nu: 463, s. 168; **SFSP**, nu: 467, s. 198; **SFSP**, nu: 473, s. 39; **SFSP**, nu: 476, s. 62; **SFSP**, nu: 477, s. 73; **SFSP**, nu: 484, s. 130; **SFSP**, nu: 486, s. 147; **SFSP**, nu: 491, s. 194; **SFSP**, nu: 493, s. 210; (Hayatımızı sağlıklı devam ettirebilmemiz için yapılması gerekenler hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Mişapolu Kahvesinde*, **SFSP**, nu: 458, s. 124-125. (Mişapolu kahvesinde içilen kahvenin sağlığa iyi geldiğine dair bir yazı).

İmzasız. *Bir Hazine-i Sıhhat*, **SFSP**, nu: 458, s. 120; **SFSP**, nu: 462, s. 160; **SFSP**, nu: 466, s. 190; **SFSP**, nu: 470, s. 13; **SFSP**, nu: 474, s. 48; **SFSP**, nu: 481, s. 104; **SFSP**, nu: 483, s. 121; **SFSP**, nu: 485, s. 139; **SFSP**, nu: 487, s. 155; **SFSP**, nu: 489, s. 173; (Sağlığımızın önemi hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Dikkatle Okuyunuz*, **SFSP**, nu: 460, s. 141. (Fakardem ilacı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Tedabir-i Sıhhiye-i İhtiyatiye*, **SFSP**, nu: 461, s. 149. (Sıhhatin önemi ve insanların sağlığına dikkat etmesi gerektiği hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Zambak Pudrası*, **SFSP**, nu: 461, s. 150. (Zambak pudrasının cilde zarar vermeyerek, kadınların kullanabileceği bir bakım ürünü olduğu hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Romatizmaya Galebe Olundu*, **SFSP**, nu: 462, s. 158. (Romatizma hastalığı hakkında okuyuculara bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Kuvve-i Hazımiye*, **SFSP**, nu: 462, s. 158; **SFSP**, nu: 467, s. 199; (Hazımsızlık hakkında bilgi veren ve bu gibi durumlarda yapılmasını anlatan bir yazı).

İmzasız. *Faidesinde Şüphe Kalmadı*, **SFSP**, nu: 463, s. 165. (İsciçre'de bulunan bir ialcın birçok hastalığa iyi geldiği ve bu ilacın nereden temin edileceğine dair bir yazı).

İmzasız. *İyi Bir Tesadüf*, **SFSP**, nu: 464, s. 172-173. (Bir hastanın iyileşmesi için teşhis sürecinin önemli olduğuna dair bir yazı).

İmzasız. *Müşkil-i Neşv u Nema*, **SFSP**, nu: 465, s. 182. (Genç kızların vücutlarında meydana gelen değişiklik hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Elli Senelik Ebe*, **SFSP**, nu: 466, s. 189-190. (Uzun yıllar ebelik yapmış birisi hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Kulak Gözlüğü*, **SFSP**, nu: 466, s. 190; **SFSP**, nu: 467, s. 197; **SFSP**, nu: 468, s. 207; **SFSP**, nu: 469, s. 6; **SFSP**, nu: 470, s. 13; **SFSP**, nu: 475, s. 55; **SFSP**, nu: 476, s. 62; **SFSP**, nu: 477, s. 73; **SFSP**, nu: 478, s. 81; **SFSP**, nu: 479, s. 88; **SFSP**, nu: 480, s. 95; **SFSP**, nu: 481, s. 103; **SFSP**, nu: 482, s. 112; **SFSP**, nu: 483, s. 121; **SFSP**, nu: 484, s. 129; **SFSP**, nu: 485, s. 136; **SFSP**, nu: 487, s. 153; **SFSP**, nu: 488, s. 162; **SFSP**, nu: 491, s. 193; **SFSP**, nu: 492, s. 202; **SFSP**, nu: 493, s. 210; (Kulağı ağır işiten veya işitmeyenler için icat edilen yeni bir cihaz hakkında yazı).

İmzasız. *Mesut Bir Çarhçı*, **SFSP**, nu: 466, s. 191; **SFSP**, nu: 468, s. 207; **SFSP**, nu: 470, s. 13; **SFSP**, nu: 474, s. 48; **SFSP**, nu: 479, s. 87; **SFSP**, nu: 483, s. 121; **SFSP**, nu: 488, s. 162; **SFSP**, nu: 489, s. 172; **SFSP**, nu: 490, s. 182; **SFSP**, nu:

490, s. 182; **SFSP**, nu: 492, s. 202; (Mide ağrılarına iyi gelen bir ilacın hastalar üzerindeki tesirinden bahseden bir yazı).

İmzasız. *İtimada Mükâfat*, **SFSP**, nu: 467, s. 197. (Vefakâr bir doktorun hastaları için yapmış olduğu iyilikler hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Mösyö Ernest Erpek Pepsin İstihzarâne Mahsus Mükemmel Fabrikası, Pepsin Şarabı, Midevi Biteter Pepsin*, **SFSP**, nu: 467, s. 201; **SFSP**, nu: 468, s. 205; **SFSP**, nu: 469, s. 6; **SFSP**, nu: 470, s. 14; **SFSP**, nu: 471, s. 22; **SFSP**, nu: 472, s. 30; **SFSP**, nu: 473, s. 39; **SFSP**, nu: 474, s. 49; **SFSP**, nu: 475, s. 56; **SFSP**, nu: 476, s. 62; **SFSP**, nu: 477, s. 73; **SP**, nu: 478, s. 81; (Mide ve başka diğer hastalıklara iyi gelen Pepsin şarabı hakkında bir yazı).

İmzasız. *Termofor*, **SFSP**, nu: 467, s. 201; **SFSP**, nu: 468, s. 205; **SFSP**, nu: 469, s. 6; **SFSP**, nu: 470, s. 14; **SFSP**, nu: 471, s. 22; **SFSP**, nu: 472, s. 30; **SFSP**, nu: 473, s. 39; **SFSP**, nu: 474, s. 49; **SFSP**, nu: 475, s. 56; **SFSP**, nu: 476, s. 62; **SFSP**, nu: 477, s. 73; **SFSP**, nu: 478, s. 81; (Termofor'un hekimler için çok önemli bir alet olduğuna dair bir yazı).

İmzasız. *İştahı Nasıl Bulmalı?*, **SFSP**, nu: 468, s. 205. (İştahı açmak için yapılması gerekenler hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Hastalıklara Dikkat Edin*, **SFSP**, nu: 469, s. 4-5. (Hastalıklar ve dikkat etmemiz gerekenler hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *İyi Hazım Çaresi*, **SFSP**, nu: 470, s. 12-13. (Hazımsızlık sorunlarından nasıl kurutulabileceğimize dair bir yazı).

İmzasız. *Fesad-ı Dam*, **SFSP**, nu: 471, s. 21. (Vücudumuzun makine gibi işleyen bir bütün olduğu, en ufak bir rahatsızlıkta diğer organlarımızın da zarar görebileceğine dair bir yazı).

İmzasız. *Bir Ailenin Meserreti*, **SFSP**, nu: 472, s. 28. (İsviçre'de yaşayan bir adamın Fakareldem hastalığına yakalanması sonucu yaşadığı sıkıntılar anlatılmaktadır).

İmzasız. *Tecaribe Faide Bahştır*, **SFSP**, nu: 474, s. 48. (Bir ilacın kullanımı eğer fayda sağlıyorsa onun ticaretinin yapılması zorunludur. İlaçların ve faydalarının anlatıldığı bir yazı).

İmzasız. *Kadınlarda Devre-i Nazike-i Sahiye*, **SFSP**, nu: 475, s. 54-55. (Kadınların belirli bir dönemde girmiş oldukları ruh hali hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Okumadan Geçmeyiniz*, **SFSP**, nu: 481, s. 104; **SFSP**, nu: 483, s. 123; **SFSP**, nu: 485, s. 137; **SFSP**, nu: 487, s. 155; **SFSP**, nu: 489, s. 172; **SFSP**, nu: 491, s. 193; **SFSP**, nu: 493, s. 211; (Mide ağrısı çekenlerin de artık dilediği yemekleri yiyebileceklerine dair bir yazı).

İmzasız. *Muayene Hane-i Tıbbı*, **SFSP**, nu: 483, s. 121; **SFSP**, nu: 485, s. 136; **SFSP**, nu: 486, s. 145; **SFSP**, nu: 487, s. 153; **SFSP**, nu: 488, s. 162; **SFSP**, nu: 490, s. 181; **SFSP**, nu: 493, s. 210; (İstanbul'da on iki senedir hizmet veren bir muayenenin başarıları hakkında bir yazı).

İmzasız. *Teskin Hararet Eder, Nefis Dondurmalar ve Şerbetler*, **SFSP**, nu: 485, s. 136. (Dondurma ve soğuk şerbetlerin harareti alacağını ama diğer hastalıklara da sebep olabileceği yönünde bir yazı).

İmzasız. *Yolculuktan Avdetlere*, **SFSP**, nu: 492, s. 199. (Yolculuk sonrası çocuğunun öksürük nöbetlerine yakalanmasını anlatan bir annenin, hastalık hakkında bilgi veren bir yazısı).

İmzasız. *Gemiciler Niçin Kuvvetlidirler*, **SFSP**, nu: 491, s. 193. (Gemicilerin her daim zinde olmaları ve gemicilerin çalışkanlıkları hakkında bilgi veren bir yazı).

Kadri. *Musahabe-i Fenniye: Renklerin Sahte Te'siri –Tedaî Bala-Levan*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 66-67.

M(ahmut) Sadık. *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 458, s. 242-243.

M. İrfan. *Musahabe-i Fenniye: Yeni Mikroplar*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 82-83.

M(ensi). *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 98-101.

2.2.1.2.16. Sergi

İmzasız. *Şundan Bundan*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 75.

Kadri. *Mütenevvia: Paris'in 1900 Sergisinde*, **SF**, C 18, nu: 462, s. 314-316.

Kadri. *Mebahis-i Mütenevvia: Paris Sergisi Münasebetiyle*, **SF**, C 19, nu: 475, s. 99-101.

2.2.1.2.17. Servet-i Fünûn İle İlgili Yazılar

Ahmet Şuayb. *Musahabe-i Edebîyye 61: Son Yazılar*, **SF**, C 19, nu: 482, s. 211-218.

Seher. *Yazılarıma Karşı*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 51.

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. İfade-i Mahsus Servet-i Fünûn'un Onuncu Sene-i İntişarı, **SF**, C 19, nu: 469, s. 1-2.

2.2.1.2.18. Siyasi Yazılar

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 2: Hakkun Darül*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 185-188.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 5*, **SF**, C 18, nu: 460, s. 275-284.

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 9: İsveç ve Norveç*, **SF**, C 19, nu: 492, s. 376-381.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 13: Şimdiki Prusya'nın Suret-i Teşkili*, **SF**, C 19, nu: 493, s. 394-398.

Ahmet Şuayb. *Esmar-ı Matbuat 2*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 103-108.

Dar-ü'l-muallimin Muallimlerinden Ferit. *Transuval Meselesi*, **SF**, C 18, nu: 451, s. 130-134.

İmzasız. *Muhaberat-ı Aleniye*, **SFSP**, nu: 446, s. 29-30; **SFSP**, nu: 449, s. 53-54; **SFSP**, nu: 453, s. 87; **SFSP**, nu: 454, s. 96; **SFSP**, nu: 457, s. 119; **SFSP**; nu: 470, s. 12; **SFSP**, nu: 472, s. 28; **SFSP**, nu: 473, s. 36; **SFSP**, nu: 478, s. 79; **SFSP**, nu: 481, s. 103; **SFSP**, nu: 484, s. 129; **SFSP**, nu: 485, s. 136; **SFSP**, nu: 491, s. 190; (Okuyucu mektuplarına verilen kısa cevaplar).

İmzasız. *Pejmürde*, **SFSP**, nu: 446, s. 30. (Recaizade Ekrem Bey'in Pejmürde isimli eserinin okuyuculara tanıtılması).

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Dreyfus Meselesi*, **SF**, C 18, nu: 446, s. 52-56.

2.2.1.2.19. Sosyoloji

Kadri. *Mütenevvia: Japon Kadınları*, **SF**, C 19, nu: 489, s. 330-333.

Kadri. *Mütenevvia: Japon Kadınları*, **SF**, C 19, nu: 490, s. 342-346.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Amerika Hayatı: Nişanlanma ve Evlenme*, **SF**, C 18, nu: 456, s. 213-218.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Amerika Hayatı: Amerikalıların Evdeki ve Seyahatteki Hâlleri*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 233-236.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Amerika Hayatı: Hayat Bu Mudur?*, **SF**, C 18, nu: 458, s. 247-252.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Amerika Hayatı: Fikr-ü İştirak*, **SF**, C 18, nu: 459, s. 266-268.

[YALÇIN], Hüseyin Cahit. *Amerika Hayatı: Hayat-ı Fikrîye*, **SF**, C 18, nu: 461, s. 298-300.

2.2.1.2.20. Şehir Haberleri

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan. *Ada Kayık Yarışması*; **SF**, C 18, nu: 443, s. 4-6.

2.2.1.2.21. Tarihî Şahsiyetler

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 1: Müverrih-i Fâzıl Mösyö Gabriel Monod*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 84-86.

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye: Musahabe-i Tarihîyye Tafsilat-ı Heyet Mecmua-Vaka-yü Tarih Fen ve Sanat*, **SF**, C 18, nu: 453, s. 162-166.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 5: Ernest Lavisse ve Büyük Frederic*, **SF**, C 18, nu: 463, s. 327-331. **SF**, nu: 464, s. 343-348.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 9: Alman Tarih Nevisi Meşhur Niebühr*, **SF**, C 19, nu: 484, s. 242-246.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 10: Alman Tarih Nevislerinden Muallim Ranke*, **SF**, C 19, nu: 487, s. 290-294; **SF**, C 19, nu: 488, s. 314-316.

Ahmet Şuayb. *Hayat ve Kitaplar 12: Mösyö Gabriel Hanotaux ve Kardinal Richelieu*, **SF**, C 19, nu: 490, s. 338-342.

2.2.1.2.22. Tebrik

Seher. *Yazılarıma Karşı*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 51.

2.2.1.2.23. Törenler

İmzasız. *Selamlık Resm-i Âlisi*, **SFSP**, nu: 443, s. 1; **SFSP**, nu: 444, s. 9; **SFSP**, nu: 445, s. 17; **SFSP**, nu: 446, s. 25; **SFSP**, nu: 447, s. 33; **SFSP**, nu: 448, s. 41; **SFSP**, nu: 449, s. 49; **SFSP**, nu: 450, s. 57; **SFSP**, nu: 451, s. 65; **SFSP**, nu: 452, s. 73; **SFSP**, nu: 453, s. 81; **SFSP**, nu: 454, s. 89; **SFSP**, nu: 455, s. 97; **SFSP**, nu: 456, s. 105; **SFSP**, nu: 457, s. 113; **SFSP**, nu: 458, s. 121; **SFSP**, nu: 459, s. 129; **SFSP**, nu: 460, s. 137; **SFSP**, nu: 461, s. 145; **SFSP**, nu: 462, s. 153; **SFSP**, nu: 463, s. 161; **SFSP**, nu: 464, s. 169; **SFSP**, nu: 465, s. 177-178; **SFSP**, nu: 466, s. 185; **SFSP**, nu: 467, s. 193; **SFSP**, nu: 468, s. 201; **SFSP**, nu: 469, s. 1; **SFSP**, nu: 470, s. 9; **SFSP**, nu: 471, s. 17; **SFSP**, nu: 472, s. 25; **SFSP**, nu:473, s. 33; **SFSP**, nu: 474, s. 41; **SFSP**, nu: 475, s. 51; **SFSP**, nu: 476, s. 57; **SFSP**, nu: 478, s. 73; **SFSP**, nu: 479, s. 83; **SFSP**, nu: 480, s. 91; **SFSP**, nu: 481, s. 99; **SFSP**, nu: 482, s. 107; **SFSP**, nu: 483, s. 117; **SFSP**, nu: 484, s. 125; **SFSP**, nu: 485, s. 133; **SFSP**, nu: 486, s. 141; **SFSP**, nu: 487, s. 149; **SFSP**, nu: 488, s. 157; **SFSP**, nu: 489, s. 167; **SFSP**, nu: 490, s. 177; **SFSP**, nu: 491, s. 187; **SFSP**, nu: 492, s. 195; **SFSP**, nu: 493, s. 205; (Sultanın Cuma selamlığına çıkışının anlatıldığı bölümdür).

2.2.1.2.24. Vefat Haberleri

İmzasız. *Resimlerimiz: Ziyâ-yı Müessif*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 87-89.

İmzasız. *Resimlerimiz: Ziyâ-yı Müessif*, **SF**, C 18, nu: 450, s. 123-124.

İmzasız. *Gazi Osman Paşa'nın Vefatı*, **SF**, C 19, nu: 474, s. 83.

İmzasız. *Vefayat*, **SFSP**, nu: 448, s. 45; **SFSP**, nu: 450, s. 60; **SFSP**, nu: 452, s. 75; **SFSP**, nu: 454, s. 95; **SFSP**, nu: 459, s. 133; **SFSP**, nu: 461, s. 147-148; **SFSP**, nu: 462, s. 157; **SFSP**, nu: 467, s. 197; **SFSP**, nu: 469, s. 4; **SFSP**, nu: 472, s.

28; **SFSP**, nu: 476, s. 61; **SFSP**, nu: 479, s. 86; **SFSP**, nu: 481, s. 103; **SFSP**, nu: 483, s. 120; **SFSP**, nu: 486, s. 144; **SFSP**, nu: 489, s. 171; **SFSP**, nu: 490, s. 180; **SFSP**, nu: 491, s. 189; **SFSP**, nu: 492, s. 198; (Hayatını kaybeden devlet memurları hakkında bilgi veren bir yazı).

2.2.1.2.25. Yeni Keşifler, İcatlar ve Teknolojik Gelişmeler

Ahmet Şuayb. *Ulum-ı Siyasiye ve İçtimaiye 7: İngiltere'de Ticaret*, **SF**, C 19, nu: 486, s. 274-281.

Kadri. *Mütenevvia: Lüksfer Menşurları*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 28.

Kadri. *Mütenevvia*, **SF**, C 19, nu: 492, s. 374-375.

M(ensi). *Musahabe-i Fenniye*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 98-101.

2.2.1.2.26. Ziraat

[KADRİ], Hüseyin Kâzım. *Bağlar Arasında*, **SF**, C 18, nu: 443, s. 13-14; **SF**, C 18, nu: 444, s. 29-30; **SF**, C 18, nu: 445, s. 44-45; **SF**, C 18, nu: 446, s. 61-62; **SF**, C 18, nu: 447, s. 77-78; **SF**, C 18, nu: 448, s. 93-94; **SF**, C 18, nu: 449, s. 109-110; **SF**, C 18, nu: 450, s. 125-126; **SF**, C 18, nu: 451, s. 141-142; **SF**, C 18, nu: 452, s. 155-158; **SF**, C 18, nu: 453, s. 173-174; **SF**, C 18, nu: 454, s. 189-190; **SF**, C 18, nu: 455, s. 205-206; **SF**, C 18, nu: 456, s. 221-222; **SF**, C 18, nu: 457, s. 237-238; **SF**, C 18, nu: 458, s. 253-254; **SF**, C 18, nu: 459, s. 269-270; **SF**, C 18, nu: 460, s. 285-286; **SF**, C 18, nu: 461, s. 301-302; **SF**, C 18, nu: 462, s. 317-318; **SF**, C 18, nu: 463, s. 333-334; **SF**, C 18, nu: 464, s. 349-350; **SF**, C 18, nu: 465, s. 365-366; **SF**, C 18, nu: 466, s. 382; **SF**, C 18, nu: 467, s. 397-398; **SF**, C 18, nu: 468, s. 411-412; **SF**, C 19, nu: 469, s. 13-14; **SF**, C 19, nu: 470, s. 29-30; **SF**, C 19, nu: 471, s. 45-46; **SF**, C 19, nu: 472, s. 60-62; **SF**, C 19, nu: 473, s. 76-78; **SF**, C 19, nu: 474, s. 92-94; **SF**, C 19, nu: 475, s. 108-110; **SF**, C 19, nu: 476, s. 124-126; **SF**, C 19, nu: 477, s. 140-142; **SF**, C 19, nu: 478, s. 156-158; **SF**, C 19, nu: 479, s. 172-174; **SF**, C 19, nu: 480, s. 190-192; **SF**, nu: 481, s. 206-208.

2.2.2. İlan ve Reklamlar

2.2.2.1. İhtar ve Okuyucuları Bilgilendirme

İmzasız. *İhtar*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 228. (İdarehanemizce yirmilik ve kırklık posta pullarından başka gerek yerli gerek ecnebi pullardan istigmal edildiği cihetle müşterin kerâmımızın bidama vuku' bulacak siparişlerinde münhasıran posta pulu irsal buyurmalarını rica ve ihtar ederiz).

İmzasız. *İhtar-ı Mahsus: Rübâb-ı Şikeste'nin İkinci Tabı*, **SF**, C 19, nu: 473, s. 75; **SF**, C 19, nu: 476, s. 123; **SF**, C 19, nu: 480, s. 178; **SF**, C 19, nu: 483, s. 237; **SF**, C 19, nu: 484, s. 253; ("Rübâb-ı Şikeste"nin ikinci tabı hitâm bulduğundan bu günden itibaren neşr ve tevzine başlanacağını muhterem karilerimize ilan ediyoruz. Eserin ilk tabında görülen bazı tertip sehviyyâtının bu sefer tashîh ve ikmaline çalışılmıştır. Şimdiye kadar taşradan vârid olup idarehanemizde mahfuz bulunan siparişnameler mevcûbunca kitaplar yerlerine gönderilmeğe başladı. Fiyatı yine evvelki gibi yedi buçuk kuruştur. Taşradan isteyenler yüz para posta ücreti ilave buyurmalıdırlar).

İmzasız. *İhtar-ı Mahsus*, **SF**, C 19, nu: 485, s. 268-269. (Yazıda, Paul Bourget'nin "Mai Düş" romanının Ahmet İhsan Tokgöz tarafından tercüme edilerek okuyuculara sunulacağından bahsedilmektedir. Şimdiye kadar "Aşk-ı Memnu" ve "Bağlar Arasında" tefrikalarının yayımlanmasından ve derginin hacim olarak üç tefrikayı kaldıramayacağından dolayı; bu tercüme eserin şimdi yayımlanmasının uygun olduğu ifade edilmektedir).

2.2.2.2. İlaç ve Doktor Reklamları

İmzasız. *İmrâz-ı Asabiye*, **SFSP**, nu: 443, s. 6-7. (Sinir, kemik, kulak ve burun hastalıkları tedavisinde kullanılan ilacın tanıtılması).

İmzasız. *Hem Zevk Hem Tedavi*, **SFSP**, nu: 443, s. 7; **SFSP**, nu: 445, s. 23; **SFSP**, nu: 447, s. 38; **SFSP**, nu: 451, s. 72; **SFSP**, nu: 453, s. 88; **SFSP**, nu: 455, s. 104; **SFSP**, nu: 457, s. 120; **SFSP**, nu: 459, s. 134-135; **SFSP**, nu: 461, s. 150; (Dejarde birasının faydaları hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Doktor Mahe'nin Mektubu*, **SFSP**, nu: 443, s. 7; **SFSP**, nu: 451, s. 71; **SFSP**, nu: 460, s. 141; **SFSP**, nu: 476, s. 64; **SFSP**, nu: 484, s. 130; **SFSP**, nu: 488, s. 165; **SFSP**, nu: 490, s. 182; (Kansızlığa iyi geldiğinde inanılan Nourry şarabı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Bahtiyar Valide*, **SFSP**, nu: 443, s. 7; **SFSP**, nu: 448, s. 48; **SFSP**, nu: 454, s. 100; **SFSP**; nu: 458, s. 126; **SFSP**, nu: 464, s. 174; **SFSP**, nu: 468, s. 207; **SFSP**, nu: 474, s. 48; **SFSP**, nu: 478, s. 80; (Kilo almak için kullanılan vitamin ilacının tanıtıldığı bir yazı).

İmzasız. *Sinir Hastalıklarının En Müessir İlacı*, **SFSP**, nu: 443, s. 7; **SFSP**, nu: 444, s. 15; **SFSP**, nu: 445, s. 22; **SFSP**, nu: 446, s. 32; **SFSP**, nu: 447, s. 39; **SFSP**, nu: 448, s. 47; **SFSP**, nu: 449, s. 55; **SFSP**, nu: 450, s. 63; **SFSP**, nu: 451, s. 73; **SFSP**, nu: 452, s. 80; **SFSP**, nu: 453, s. 89; **SFSP**, nu: 454, s. 98; **SFSP**, nu: 455, s. 106; **SFSP**, nu: 456, s. 113; (Sinir hastalıkları ve bu hastalığın tedavisinde kullanılan ilaçların tanıtılması).

İmzasız. *Fakardem*, **SFSP**, nu: 443, s. 8; **SFSP**, nu: 447, s. 38; **SFSP**, nu: 451, s. 71; **SFSP**, nu: 455, s. 105; **SFSP**, nu: 460, s. 142; **SFSP**, nu: 461, s. 149; **SFSP**, nu: 464, s. 174; **SFSP**, nu: 472, s. 29; **SFSP**, nu: 476, s. 63; **SFSP**, nu: 480, s. 96; **SFSP**, nu: 484, s. 130; **SFSP**, nu: 488, s. 165; **SFSP**, nu: 490, s. 183; **SFSP**, nu: 492, s. 203; (Kansızlığa ve dermansızlığa iyi geldiğine inanılan Fakardem ilacının okuyuculara tanıtılması).

İmzasız. *Meclis-i Tıbbiye-i Osmaniye Tarafından Takdir Olunan Eleksir Süreya*, **SFSP**, nu: 443, s. 8; **SFSP**, nu: 444, s. 16; **SFSP**, nu: 445, s. 22; **SFSP**, nu: 446, s. 32; **SFSP**, nu: 447, s. 39; **SFSP**, nu: 448, s. 47; **SFSP**, nu: 449, s. 55; **SFSP**, nu: 450, s. 63; **SFSP**, nu: 451, s. 72; **SFSP**, nu: 452, s. 80; **SFSP**, nu: 453, s. 89; **SFSP**, nu: 454, s. 98; **SFSP**, nu: 455, s. 106; **SFSP**, nu: 456, s. 113; (Haseki Nisa hastanesi baş eczacısı Ali Süreya tarafından yapılan şurubun hangi hastalıklara iyi geldiğine dair bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *İsveç Usulüyle Darü'l-tedavi-i Tıbbi Doktor Artur Mileviç*, **SFSP**, nu: 443, s. 8; **SFSP**, nu: 444, s. 16; **SFSP**, nu: 445, s. 22; **SFSP**, nu: 446, s. 32; **SFSP**, nu: 447, s. 39; **SFSP**, nu: 448, s. 47; **SFSP**, nu: 449, s. 55; **SFSP**, nu: 450, s.

63; **SFSP**, nu: 451, s. 72; **SFSP**, nu: 452, s. 80; (İsveç usulüyle gerçekleştirilen masaj, jimnastik ve elektrikle tedavinin faydaları hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Kuvvet İksiri*, **SFSP**, nu: 443, s. 8; **SFSP**, nu: 448, s. 45; **SFSP**, nu: 452, s. 78; (Kansızlığa iyi geldiğine inanılan ve Eleksir Vital Kanten tarafından yapılan iksirin okuyuculara tanıtılması).

İmzasız. *Karilere Nefis Bir Hediye*, **SFSP**, nu: 443, s. 8; **SFSP**, nu: 445, s. 23; **SFSP**, nu: 446, s. 31; **SFSP**, nu: 448, s. 45; **SFSP**, nu: 449, s. 56; **SFSP**, nu: 450, s. 62; **SFSP**, nu: 452, s. 78; **SFSP**, nu: 453, s. 88; **SFSP**, nu: 454, s. 98; **SFSP**, nu: 455, s. 103; **SFSP**, nu: 456, s. 111; **SFSP**, nu: 458, s. 127; **SFSP**, nu: 462, s. 162; **SFSP**, nu: 463, s. 166; **SFSP**, nu: 464, s. 176; **SFSP**, nu: 465, s. 184; **SFSP**, nu: 466, s. 191; (Diş ağrılarına iyi gelen Dantol ilacının okuyuculara tanıtılması ve ilacın faydaları hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Bir Madam'ın Mektubu*, **SFSP**, nu: 444, s. 14; **SFSP**, nu: 447, s. 38; **SFSP**, nu: 451, s. 72; **SFSP**, nu: 455, s. 103; **SFSP**, nu: 461, s. 151; (Diş ağrılarına iyi gelen Dantol ilacının okuyuculara tanıtılması ve ilacın faydaları hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Uykusuzluktan Mustarip Olanlara*, **SFSP**, nu: 444, s. 14; **SFSP**, nu: 447, s. 38; **SFSP**, nu: 451, s. 72; **SFSP**, nu: 458, s. 124; **SFSP**, nu: 460, s. 144; **SFSP**, nu: 463, s. 167; **SFSP**, nu: 465, s. 183; **SFSP**, nu: 467, s. 198; **SFSP**, nu: 469, s. 6; **SFSP**, nu: 471, s. 21; **SFSP**, nu: 473, s. 37; **SFSP**, nu: 475, s. 56; **SFSP**, nu: 479, s. 88; **SFSP**, nu: 481, s. 103; **SFSP**, nu: 483, s. 121; **SFSP**, nu: 485, s. 139; **SFSP**, nu: 488, s. 162; **SFSP**, nu: 490, s. 181; **SFSP**, nu: 492, s. 202; (Uykusuzluk hastalığına iyi geldiğine inanılan Dilinu şurubunun faydaları hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Sansal Kılın*, **SFSP**, nu: 444, s. 15; **SFSP**, nu: 446, s. 30; **SFSP**, nu: 48, s. 46; **SFSP**, nu: 450, s. 62; **SFSP**, nu: 452, s. 78; **SFSP**, nu: 453, s. 88; **SFSP**, nu: 456, s. 114; **SFSP**, nu: 457, s. 120; **SFSP**, nu: 458, s. 127; **SFSP**, nu: 459, s. 136; **SFSP**, nu: 460, s. 143; **SFSP**, nu: 461, s. 151; **SFSP**, nu: 462, s. 162; **SFSP**, nu: 463, s. 166; **SFSP**, nu: 464, s. 176; **SFSP**, nu: 465, s. 184; **SFSP**, nu: 466, s. 192; **SFSP**, nu: 467, s. 200; **SFSP**, nu: 468, s. 205; **SFSP**, nu: 469, s. 7;

SFSP, nu: 470, s. 15; **SFSP**, nu: 471, s. 23; **SFSP**, nu: 472, s. 31; **SFSP**, nu: 473, s. 40; **SFSP**, nu: 474, s. 47; **SFSP**, nu: 475, s. 55; **SFSP**, nu: 476, s. 63; **SFSP**, nu: 477, s. 74; **SFSP**, nu: 478, s. 82; **SFSP**, nu: 479, s. 90; **SFSP**, nu: 480, s. 97; **SFSP**, nu: 481, s. 105; **SFSP**, nu: 482, s. 115; **SFSP**, nu: 483, s. 124; **SFSP**, nu: 484, s. 131; **SFSP**, nu: 485, s. 138; **SFSP**, nu: 488, s. 166; **SFSP**, nu: 489, s. 176; (Siyatik, romatizma, baş ağrısı gibi hastalıklara iyi gelen ilacın tanıtımı).

İmzasız. *Fosfatin Falyer*, **SFSP**, nu: 444, s. 15; **SFSP**, nu: 445, s. 23; **SFSP**, nu: 447, s. 38; **SFSP**, nu: 449, s. 54; **SFSP**, nu: 451, s. 72; **SFSP**, nu: 453, s. 87; **SFSP**, nu: 455, s. 104; **SFSP**, nu: 457, s. 120; **SFSP**, nu: 459, s. 135; **SFSP**, nu: 461, s. 150; **SFSP**, nu: 463, s. 167; **SFSP**, nu: 465, s. 183; **SFSP**, nu: 467, s. 198; **SFSP**, nu: 469, s. 6; **SFSP**, nu: 471, s. 21; **SFSP**, nu: 473, s. 38; **SFSP**, nu: 475, s. 56; **SFSP**, nu: 477, s. 72; **SFSP**, nu: 479, s. 89; **SFSP**, nu: 481, s. 106; **SFSP**, nu: 483, s. 122; **SFSP**, nu: 485, s. 137; **SFSP**, nu: 487, s. 153; **SFSP**, nu: 489, s. 175; **SFSP**, nu: 491, s. 194; **SFSP**, nu: 493, s. 214; (Bebeklerin kilo almasına yardımcı olan ilacın tanıtımının yapılması).

İmzasız. *Damlılara Müjde*, **SFSP**, nu: 444, s. 15; **SFSP**, nu: 452, s. 78; **SFSP**, nu: 461, s. 149; **SFSP**, nu: 489, s. 173; (Damla hastalığının tedavisi için kullanılan ilacın tanıtımının yapılması).

İmzasız. *Mesud-ı Ail*, **SFSP**, nu: 444, s. 16; **SFSP**, nu: 446, s. 30; **SFSP**, nu: 448, s. 46; **SFSP**, nu: 450, s. 62; **SFSP**, nu: 452, s. 78; **SFSP**, nu: 456, s. 112; **SFSP**, nu: 458, s. 126; **SFSP**, nu: 460, s. 142; **SFSP**, nu: 480, s. 96; **SFSP**, nu: 482, s. 113; **SFSP**, nu: 484, s. 129; **SFSP**, nu: 486, s. 147; **SFSP**, nu: 488, s. 162; **SFSP**, nu: 490, s. 181; **SFSP**, nu: 492, s. 202; (Dejarde birasının içimi ve faydaları hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Bel Soğukluğunun En Müessir İlacı*, **SFSP**, nu: 445, s. 22; **SFSP**, nu: 447, s. 39; **SFSP**, nu: 448, s. 47; **SFSP**, nu: 449, s. 55; **SFSP**, nu: 450, s. 63; **SFSP**, nu: 451, s. 72; **SFSP**, nu: 452, s. 80; **SFSP**, nu: 453, s. 89; **SFSP**, nu: 454, s. 98; **SFSP**, nu: 455, s. 106; **SFSP**, nu: 456, s. 113; (Bel soğukluğu hastalığı ve

bu hastalığa iyi gelen Santal Salule Emeri ismindeki ilaç hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Gençlik Kuvvetinizi İster misiniz?*, **SFSP**, nu: 445, s. 22; **SFSP**, nu: 446, s. 32; **SFSP**, nu: 447, s. 39; **SFSP**, nu: 448, s. 47; **SFSP**, nu: 449, s. 55; **SFSP**, nu: 450, s. 63; **SFSP**, nu: 451, s. 73; **SFSP**, nu: 452, s. 80; **SFSP**, nu: 453, s. 89; **SFSP**, nu: 454, s. 98; **SFSP**, nu: 455, s. 106; **SFSP**, nu: 456, s. 113; (Kansızlığa, yorgunluğa, kemik ağrılarına iyi gelen ve kuvvet verdiğine inanılan Maryanı Şarabı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Sinirden Mustarip Olanlar Okusun*, **SFSP**, nu: 445, s. 22; **SFSP**, nu: 446, s. 32; **SFSP**, nu: 447, s. 39; **SFSP**, nu: 448, s. 47; **SFSP**, nu: 449, s. 55; **SFSP**, nu: 450, s. 63; **SFSP**, nu: 451, s. 73; **SFSP**, nu: 452, s. 80; **SFSP**, nu: 453, s. 89; **SFSP**, nu: 454, s. 98; **SFSP**, nu: 455, s. 106; **SFSP**, nu: 456, s. 113; **SFSP**, nu: 462, s. 159; **SFSP**, nu: 463, s. 167; **SFSP**, nu: 464, s. 175; **SFSP**, nu: 465, s. 183; **SFSP**, nu: 466, s. 192; **SFSP**, nu: 467, s. 200; **SFSP**, nu: 468, s. 205; **SFSP**, nu: 469, s. 7; **SFSP**, nu: 471, s. 23; **SFSP**, nu: 472, s. 31; **SFSP**, nu: 473, s. 40; **SFSP**, nu: 474, s. 47; **SFSP**, nu: 475, s. 55; **SFSP**, nu: 476, s. 63; **SFSP**, nu: 477, s. 74; **SFSP**, nu: 478, s. 82; **SFSP**, nu: 479, s. 90; **SFSP**, nu: 480, s. 96; **SFSP**, nu: 481, s. 103; **SFSP**, nu: 482, s. 112; **SFSP**, nu: 483, s. 123; **SFSP**, nu: 484, s. 129; **SFSP**, nu: 485, s. 139; **SFSP**, nu: 486, s. 147; **SFSP**, nu: 487, s. 155; **SFSP**, nu: 488, s. 165; **SFSP**, nu: 489, s. 176; **SFSP**, nu: 490, s. 183; **SFSP**, nu: 491, s. 191; **SFSP**, nu: 492, s. 203; **SFSP**, nu: 493, s. 213; (Sinir hastalıklarına ve kuvvetsizliğe iyi geldiğine inanılan Valeryanat Damonyak Daperlo ilacı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Kansızlık*, **SFSP**, nu: 445, s. 23; **SFSP**, nu: 453, s. 88; **SFSP**, nu: 462, s. 159; **SFSP**, nu: 470, s. 14; **SFSP**, nu: 478, s. 81; **SFSP**, nu: 493, s. 210; (Kansızlık hastalığı ve bu hastalığa iyi gelen Eleksir Süreya'nın ilacı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Sar'a İlleti*, **SFSP**, nu: 445, s. 23; **SFSP**, nu: 449, s. 56; (Sara hastalığı ve bu hastalığın tedavisinde kullanılan Darejejelyunu ilacı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Sekiz Günde Güzelleşmek*, **SFSP**, nu: 445, s. 23; **SFSP**, nu: 449, s. 56; **SFSP**, nu: 453, s. 88; **SFSP**, nu: 458, s. 127; **SFSP**, nu: 460, s. 143; **SFSP**, nu: 484, s. 129; **SFSP**, nu: 486, s. 147; **SFSP**, nu: 488, s. 165; **SFSP**, nu: 490, s. 182; **SFSP**, nu: 492, s. 199; (Diş ağrılarına iyi gelen Dantol ilacının kullanımı ve siparişi hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Damla ve Romatizma*, **SFSP**, nu: 446, s. 30; **SFSP**, nu: 450, s. 62; **SFSP**, nu: 454, s. 98; **SFSP**, nu: 455, s. 104; **SFSP**, nu: 458, s. 125; **SFSP**, nu: 463, s. 167; **SFSP**, nu: 467, s. 198; **SFSP**, nu: 469, s. 5; **SFSP**, nu: 471, s. 22; **SFSP**, nu: 475, s. 56; **SFSP**, nu: 479, s. 88; **SFSP**, nu: 483, s. 123; **SFSP**, nu: 485, s. 139; (Doktor Lavilli'nin iksirinin tanıtımının yapıldığı bölüm).

İmzasız. *Her Gün Diş Ağrısı Çekerdim*, **SFSP**, nu: 446, s. 31; **SFSP**, nu: 450, s. 62; **SFSP**, nu: 454, s. 98; **SFSP**, nu: 457, s. 120; **SFSP**, nu: 459, s. 136; **SFSP**, nu: 485, s. 137; **SFSP**, nu: 487, s. 155; **SFSP**, nu: 489, s. 173; **SFSP**, nu: 491, s. 194; **SFSP**, nu: 493, s. 211; (Diş ağrılarına iyi gelen Dantol ilacının tanıtımı ve ilacın siparişi hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Damla Tedavi Olunur Mu?*, **SFSP**, nu: 446, s. 31; **SFSP**, nu: 450, s. 62; (Damla hastalığının tedavisinde kullanılan Andoran şarabı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Fedakâr Bir Zevce*, **SFSP**, nu: 447, s. 37; **SFSP**, nu: 449, s. 56; **SFSP**, nu: 451, s. 72 **SFSP**, nu: 458, s. 127; **SFSP**, nu: 462, s. 162; **SFSP**, nu: 467, s. 199; **SFSP**, nu: 473, s. 39; **SFSP**, nu: 478, s. 81; **SFSP**, nu: 482, s. 113; **SFSP**, nu: 486, s. 147; **SFSP**, nu: 490, s. 182; (Karaciğer hastalığına ve diğer birçok hastalığa iyi gelen Rubelişu ilacı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *İnsan Nasıl Kuvvet Kesb Eder*, **SFSP**, nu: 447, s. 37; **SFSP**, nu: 472, s. 30; **SFSP**, nu: 477, s. 71; **SFSP**, nu: 480, s. 96; (Birçok hastalığa iyi gelen Nourry ilacı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Şayan-ı Hayret Bir Tedavi*, **SFSP**, nu: 448, s. 46; **SFSP**, nu: 456, s. 114; **SFSP**, nu: 465, s. 183; **SFSP**, nu: 473, s. 39; **SFSP**, nu: 481, s. 104; (Birçok hastalığı iyileştiren Likyor Lavil adındaki doktor hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Minnettar Bir Avukat*, **SFSP**, nu: 448, s. 48; **SFSP**, nu: 455, s. 105; **SFSP**, nu: 459, s. 136; **SFSP**, nu: 463, s. 166; **SFSP**, nu: 468, s. 207; **SFSP**, nu: 470, s. 14; **SFSP**, nu: 474, s. 49; **SFSP**, nu: 479, s. 88; **SFSP**, nu: 483, s. 123; **SFSP**, nu: 487, s. 155; **SFSP**, nu: 491, s. 193; (Paris'te mide ağrısı yaşayan bir avukatın, El Eksir Garaç ismindeki ilacı içmesiyle hastalığının iyileştiğini anlatan bir yazı).

İmzasız. *Şayan-ı Hayret Bir İlaç*, **SFSP**, nu: 449, s. 56; **SFSP**, nu: 457, s. 120; **SFSP**, nu: 459, s. 135; **SFSP**, nu: 466, s. 190; **SFSP**, nu: 474, s. 49; **SFSP**, nu: 482, s. 113; **SFSP**, nu: 492, s. 202; (Birçok hastalığa iyi geldiğine inanılan Nourry şarabı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Kansızlığın Mağlubiyeti*, **SFSP**, nu: 449, s. 56; **SFSP**, nu: 457, s. 120; **SFSP**, nu: 459, s. 135; **SFSP**, nu: 466, s. 190; **SFSP**, nu: 474, s. 49; **SFSP**, nu: 482, s. 113; **SFSP**, nu: 491, s. 194; (Kansızlık hastalığı ve bu hastalığın tedavisinde kullanılan ilaçlar hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Novazilin*, **SFSP**, nu: 451, s. 70; **SFSP**, nu: 453, s. 89; **SFSP**, nu: 454, s. 98; **SFSP**, nu: 455, s. 106; **SFSP**, nu: 456, s. 113; (Nezle tedavisinde kullanılan Novazilin ilacı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Nourry Şarabı*, **SFSP**, nu: 454, s. 96; **SFSP**, nu: 456, s. 112; **SFSP**, nu: 458, s. 126; **SFSP**, nu: 461, s. 150; **SFSP**, nu: 463, s. 168; **SFSP**, nu: 465, s. 172; **SFSP**, nu: 467, s. 201; **SFSP**, nu: 469, s. 5; **SFSP**, nu: 471, s. 22; **SFSP**, nu: 473, s. 37; **SFSP**, nu: 475, s. 56; **SFSP**, nu: 477, s. 71; **SFSP**, nu: 479, s. 88; **SFSP**, nu: 481, s. 104; **SFSP**, nu: 483, s. 123; **SFSP**, nu: 485, s. 139; **SFSP**, nu: 489, s. 173; **SFSP**, nu: 491, s. 191; **SFSP**, nu: 493, s. 213; (Birçok hastalığa iyi gelen Nourry şarabı hakkında bir yazı).

İmzasız. *Hastalıktan Kalkanlara Zayıflara*, **SFSP**, nu: 445, s. 23; **SFSP**, nu: 453, s. 88; **SFSP**, nu: 456, s. 112; **SFSP**; nu: 458, s. 126; **SFSP**, nu: 461, s. 150; **SFSP**, nu: 462, s. 159; **SFSP**, nu: 470, s. 14; **SFSP**, nu: 478, s. 79; (Birçok hastalığa iyi geldiğine inanılan Nourry şarabı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Mariani Şarabı*, **SFSP**, nu: 454, s. 97; **SFSP**, nu: 467, s. 198; **SFSP**, nu: 473, s. 37-38; (Mariani şarabının birçok hastalığa iyi geldiğine dair okuyuculara bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *İnsan Nasıl Kuvvet Kesb Eder?*, **SFSP**, nu: 455, s. 105; **SFSP**, nu: 464, s. 173; **SFSP**, nu: 468, s. 205; (Birçok hastalığa iyi geldiğine inanılan Nourry şarabı hakkında bilgi verilmektedir).

İmzasız. *Zîk-ı Nefes ve Göğüs Nezleleri*, **SFSP**, nu: 455, s. 105; **SFSP**, nu: 456, s. 114; **SFSP**, nu: 457, s. 120; **SFSP**, nu: 483, s. 121; **SFSP**, nu: 484, s. 130; **SFSP**, nu: 485, s. 139; **SFSP**, nu: 486, s. 147; **SFSP**, nu: 487, s. 155; **SFSP**, nu: 488, s. 166; **SFSP**, nu: 489, s. 176; **SFSP**, nu: 490, s. 183; **SFSP**, nu: 491, s. 191; **SFSP**, nu: 492, s. 203; **SFSP**, nu: 493, s. 213; (Nefes darlığı, bu hastalığın tedavisi için kullanılacak olan ilaç ve ilacın nereden temin edileceğine dair bir yazı).

İmzasız. *Gelineau'nun Şekerli Hapları*, **SFSP**, nu: 459, s. 134; **SFSP**, nu: 462, s. 158-159; **SFSP**, nu: 464, s. 175; **SFSP**, nu: 466, s. 191; **SFSP**, nu: 468, s. 207; **SFSP**, nu: 470, s. 13; **SFSP**, nu: 472, s. 30; **SFSP**, nu: 474, s. 48; **SFSP**, nu: 476, s. 63; **SFSP**, nu: 477, s. 71; **SFSP**, nu: 480, s. 95; **SFSP**, nu: 482, s. 112; **SFSP**, nu: 484, s. 130; **SFSP**, nu: 486, s. 145; **SFSP**, nu: 489, s. 172; **SFSP**, nu: 491, s. 194; **SFSP**, nu: 493, s. 210; (Gelineau'nun sinir, stres ve diğer hastalıklara iyi gelen hapları hakkında okuyuculara bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Quina Laroche*, **SFSP**, nu: 459, s. 135; **SFSP**, nu: 460, s. 141; **SFSP**, nu: 462, s. 160; **SFSP**, nu: 463, s. 168; **SFSP**, nu: 464, s. 174; **SFSP**, nu: 465, s. 185; **SFSP**, nu: 466, s. 192; **SFSP**, nu: 467, s. 200; **SFSP**, nu: 468, s. 205; **SFSP**, nu: 469, s. 7; **SFSP**, nu: 470, s. 15; **SFSP**, nu: 471, s. 23; **SFSP**, nu: 472, s. 31; **SFSP**, nu: 473, s. 40; **SFSP**, nu: 474, s. 47; **SFSP**, nu: 475, s. 55; **SFSP**, nu: 476, s. 63; **SFSP**, nu: 477, s. 74; **SFSP**, nu: 478, s. 82; **SFSP**, nu: 479, s. 90; **SFSP**, nu: 480, s. 97; **SFSP**, nu: 481, s. 105; **SFSP**, nu: 482, s. 115; **SFSP**, nu: 483, s. 124; **SFSP**, nu: 484, s. 131; **SFSP**, nu: 485, s. 138; **SFSP**, nu: 486, s. 148; **SFSP**, nu: 487, s. 154; **SFSP**, nu: 488, s. 164; **SFSP**, nu: 489, s. 174; **SFSP**, nu: 490, s. 184; **SFSP**, nu: 491, s. 192; **SFSP**, nu: 492, s. 200; **SFSP**, nu:

493, s. 212; (Zayıf, renksiz ve kuvvetten düşmüş insanların kullanabileceği bir ilaç olan Quina Laroche hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Eau Minerale de Tchitli*, **SFSP**, nu: 458, s. 127; **SFSP**, nu: 459, s. 136; **SFSP**, nu: 460, s. 143; **SFSP**, nu: 461, s. 151; **SFSP**, nu: 462, s. 162; **SFSP**, nu: 463, s. 166; **SFSP**, nu: 464, s. 176; **SFSP**, nu: 465, s. 184; **SFSP**, nu: 466, s. 192; **SFSP**, nu: 467, s. 200; **SFSP**, nu: 468, s. 206; **SFSP**, nu: 469, s. 7; **SFSP**, nu: 470, s. 15; **SFSP**, nu: 472, s. 31; **SFSP**, nu: 473, s. 40; **SFSP**, nu: 474, s. 47; **SFSP**, nu: 475, s. 57; **SFSP**, nu: 477, s. 74; **SFSP**, nu: 478, s. 82; **SFSP**, nu: 479, s. 90; **SFSP**, nu: 480, s. 97; **SFSP**, nu: 481, s. 105; **SFSP**, nu: 482, s. 115; **SFSP**, nu: 483, s. 124; **SFSP**, nu: 484, s. 131; **SFSP**, nu: 485, s. 138; **SFSP**, nu: 486, s. 148; **SFSP**, nu: 487, s. 154; **SFSP**, nu: 488, s. 164; **SFSP**, nu: 489, s. 174; **SFSP**, nu: 490, s. 184; **SFSP**, nu: 491, s. 192; **SFSP**, nu: 492, s. 200; **SFSP**, nu: 493, s. 212; (Avrupa'da icat edilen bu içeceğin hazımsızlık, mide ağrısı ve başka birçok hastalığa iyi geldiğine dair okuyuculara bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Vebal Şarabı*, **SFSP**, nu: 462, s. 160; **SFSP**, nu: 463, s. 168; **SFSP**, nu: 464, s. 174; **SFSP**, nu: 465, s. 185; **SFSP**, nu: 471, s. 23; **SFSP**, nu: 472, s. 31; **SFSP**, nu: 474, s. 47; **SFSP**, nu: 475, s. 55; **SFSP**, nu: 476, s. 63; **SFSP**, nu: 477, s. 74; **SFSP**, nu: 478, s. 82; **SFSP**, nu: 479, s. 90; **SFSP**, nu: 480, s. 97; **SFSP**, nu: 481, s. 105; **SFSP**, nu: 482, s. 115; **SFSP**, nu: 483, s. 124; **SFSP**, nu: 484, s. 131; **SFSP**, nu: 485, s. 138; **SFSP**, nu: 486, s. 148; **SFSP**, nu: 487, s. 154; **SFSP**, nu: 488, s. 164; **SFSP**, nu: 489, s. 174; **SFSP**, nu: 490, s. 184; **SFSP**, nu: 491, s. 192; **SFSP**, nu: 492, s. 200; **SFSP**, nu: 493, s. 212; (Birçok hastalığa iyi gelen Vebal şarabı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Birave Çeliği Damlaları*, **SFSP**, nu: 464, s. 174; **SFSP**, nu: 468, s. 207; **SFSP**, nu: 471, s. 21; **SFSP**, nu: 475, s. 55; **SFSP**, nu: 476, s. 63; **SFSP**, nu: 477, s. 74; **SFSP**, nu: 478, s. 82; **SFSP**, nu: 479, s. 90; **SFSP**, nu: 487, s. 155; (Kansızlığa, sarılığa ve benizsizliğe iyi geldiğine inanılan ilaç hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Tizi Şarabı*, **SFSP**, nu: 464, s. 175; **SFSP**, nu: 493, s. 211; (Üşüme, iştah açma ve diğer birçok etkisi olan Tizi şurubu hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Mide Hastalıklarının En Müessir İlacı*, **SFSP**, nu: 465, s. 183; **SFSP**, nu: 472, s. 29; **SFSP**, nu: 475, s. 55; **SFSP**, nu: 480, s. 95; **SFSP**, nu: 482, s. 113; **SFSP**, nu: 484, s. 129; **SFSP**, nu: 489, s. 172; (Mide hastalıklarının tedavisinde kullanılan Teyzi şurubu hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Yezi Şurubu*, **SFSP**, nu: 469, s. 5; **SFSP**, nu: 471, s. 21; **SFSP**, nu: 473, s. 37; **SFSP**, nu: 476, s. 62; **SFSP**, nu: 477, s. 73; **SFSP**, nu: 481, s. 104; **SFSP**, nu: 485, s. 137; **SFSP**, nu: 491, s. 193; (Soğuk algınlığına iyi gelen Yezi şurubu hakkında bir yazı).

İmzasız. *Toropon*, **SFSP**, nu: 467, s. 201; **SFSP**, nu: 468, s. 205; **SFSP**, nu: 469, s. 6; **SFSP**, nu: 470, s. 14; **SFSP**, nu: 471, s. 22; **SFSP**, nu: 472, s. 30; **SFSP**, nu: 473, s. 39; **SFSP**, nu: 474, s. 49; **SFSP**, nu: 475, s. 56; **SFSP**, nu: 476, s. 62; **SFSP**, nu: 477, s. 73; **SFSP**, nu: 478, s. 81; (Çocuklara, hastalara ve kuvvetten düşenlere tavsiye edilen bir ilaç).

İmzasız. *Pınk Hapları*, **SFSP**, nu: 477, s. 70; **SFSP**, nu: 478, s. 79; (Pınk haplarının birçok hastalığa iyi geldiğine ve hapların nereden temin edileceğine dair bir yazı).

İmzasız. *En Müessir Diş İlacı*, **SFSP**, nu: 480, s. 97; **SFSP**, nu: 481, s. 105; **SFSP**, nu: 482, s. 115; **SFSP**, nu: 483, s. 124; **SFSP**, nu: 484, s. 131; **SFSP**, nu: 485, s. 138; **SFSP**, nu: 486, s. 148; **SFSP**, nu: 487, s. 154; **SFSP**, nu: 488, s. 164; **SFSP**, nu: 489, s. 174; **SFSP**, nu: 490, s. 184; **SFSP**, nu: 491, **SFSP**, nu: 492, s. 200; **SFSP**, nu: 493, s. 212; (Diş ağrılarına iyi gelen Macasdar ilacı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Extrait Eluide de Quinquina Ottomanne Sans Alcool*, **SFSP**, nu: 488, s. 166; **SFSP**, nu: 489, s. 176; **SFSP**, nu: 490, s. 183; **SFSP**, nu: 491, s. 191; **SFSP**, nu: 492, s. 203; **SFSP**, nu: 493, s. 213; (Osmanlı Devleti tarafından üretilen saf alkolün birçok yarada kullanılabileceğine dair bir yazı).

İmzasız. *Doktor Ziya*, **SFSP**, nu: 488, s. 166; **SFSP**, nu: 489, s. 176; **SFSP**, nu: 490, s. 183; **SFSP**, nu: 491, s. 191; **SFSP**, nu: 492, s. 203; **SFSP**, nu: 493, s. 213;

(Çocukların tedavi edilmesinde bu hekimin üstün başarıları olduğuna dair bir yazı).

İmzasız. *Capsules de Dr. Zia*, **SFSP**, nu: 488, s. 166; **SFSP**, nu: 489, s. 176; **SFSP**, nu: 490, s. 183; **SFSP**, nu: 491, s. 191; **SFSP**, nu: 492, s. 203; **SFSP**, nu: 493, s. 213; (Belsoğukluğu tedavisinde Doktor Ziya'nın ilaçlarının faydalı olduğu hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Öksürük, Nezle ve Bronşit'ten Mustarip Olanlar Okusun*, **SFSP**, nu: 493, s. 211. (Öksürük şurubunun faydaları hakkında bilgi veren bir yazı).

2.2.2.3. Kitap-Mecmua İle İlgili İlan ve Reklamlar

İmzasız. *Neşriyat-ı Cedide: İlm-i İktisat*, **SF**, C 18, nu: 444, s. 27-28. (Dâr-ül-muallimîn ilm-i servet muallimi Mahmut Cavit Bey Efendi biraderimiz tarafından bu unvan ile yazılan eser müfit-i ahiren mevki' intişara vaz olundu. Mahmut Cavit Bey Mektep-i Mülkiyenin en kemalli bir devre-i feyzinde yetişen ezkiyâ-yi muktediredendir. Daima ciddiyetle mütevaggıl olan fikr-i kaleminden böyle müfit ve mühim pek çok âsâra itizar edilirdi, bu kitabı mübâhas iktisadiyye hakkında en son nazariyeleri havi olan müellifattan iktibas edilerek vücuda getirilmiş ve silsile-i mündericatına memleketimize ait birçok tafsilât ve malumat derc ve ilave edilmiştir. Ehemmiyet-i mevzûane inzimâm eden meziyet-i tahririyesiyle eser hakikate şayan mutâlaadır, şimdiye kadar elimizde bulunan vami' etteessüf adedi pek kalîl olan kitap iktisadiyye de mevzu' bahsedilmemiş birçok nakkad-ı mühime fenniye hakkında havi olduğu tedkikat ise ayrıca zikre lazımdır. Bu eser-i müfit kıymettarından dolayı Mahmut Cavit Bey Efendiyi tebrik eder ve kitabını ilm-i ehem iktisadın dakayık-ı sahihasına kesb-i ıttılâ' emelinde bulunan kıymet-şinâsân ma'rifete tavsiye eyleriz. Fiyatı on kuruştan ibaret olup taşradan sabah gazetesi idarehanesinde sahip eser namına müracaat vuku' bulunca posta ücreti alınmaksızın gönderileceği bilhassa ihtar olunur).

İmzasız. *İlm-i İktisat*, **SF**, C 18, nu: 446, s. 60. (Dâr-ül-muallimîn ilm-i servet muallimi Mahmut Cavit Bey biraderimiz tarafından mesâil-i iktisadiyye hakkında en son nazariyeleri havi' en mufassıl ve en yeni kitaplardan iktibas

edilerek, bilhassa memleketimize ait malumat ve tafsilat-ı iktisadiyye de ilave olunarak vücuda getirilmiş olan bu eser ehemmiyet-i müntericât noktasından şimdiye kadar neşredilen âsâra müreccihtir. Fiyatı on kuruştur. Taşradan sabah gazetesi idarehanesinde sahib-i eser namına müracaat vuku bulunca posta ücreti alınmaksızın gönderilmekte olduğu ayrıca ihtar olunur).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: Temrinat*, **SF**, C 18, nu: 446, s. 60. ("Bedâyi'-ü'l-Arab" muharrir-i fazılı ve Mekteb-i Sultani Arabî muallimi Ahmet Naim Bey biraderimiz bizde Arapçanın ta'mim tahsiline delâlet emniyye-i fâciresini besleyen erbab-ı cedd ve kemaledendir, Mekteb-i Sultani ders nazırı Cemil Bey Efendi tarafından mektebin birinci sınıf şâkirdânı için evvelce telif ve neşredilen "Sarf Arabî" de münderiç kavâidin teshil-i tefehhüm ve tatbiki maksadıyla birçok temrinat-ı müfîdeyi hâvî bir eser vücuda getirerek "Temrinat" namı altında bu defa sahi istifadeye vaz' eyledi. Naim Bey Efendi'nin bu eseri Mekteb-i Sultanideki derslerinin bir zebede-i güzidesidir. Derslerin mektep de hâsıl ettiği netâic-i makbule ispat eder ki "Temrinat" cidden mûcib-i istifadedir. Lisan-ı arabînin kudsiyyât ve mükemmeliyetine bizde suret-i lüzum tedrisine, müellifin bu bâbdaki mütâlaât-ı zatîyesine dair bir mukaddime-i mufassala ile başlayan eser hınca hınç fevâidle memlû iki yüz kırk bu kadar sahife işgal ediyor. "Temrinat" ı erbab-ı tahsile bilhassa tavsiye ile müellif muhteremini tebrik ederiz.).

İmzasız. *Mecmua-i Medayih-i Hazret-i Mevlânâ*, **SF**, C 18, nu: 446, s. 60. (Bu nam ile rüsûmât-ı emanet muhasebe kalemi ketebesinden ve Asâf Efendi'nin cemi' ve tertip ve Bâb-ı Ali caddesinde Tahir Efendi kütüphanesi tarafından neşredilen külliyat-ı medayihin birinci, ikinci ve üçüncü formaları matbuamızda tab' olunarak bu hafta mevkı-i intişara çıkarılmıştır. Hazret-i Mevlânâ kaddese sırrahü'l-a'lâ va*SF*ında öteden beri şairanemiz tarafından nazmedilmiş olan neşâid-i güzide mûmâ-ileyh efendilerin himmetiyle bir yere toplanarak bir kisve-i mazbûtiyete girmiş olması şayan-ı teşekkürdür. Formalar tevâlî edecek ve her pazar ertesi günü bir cüz'î neşr olunacaktır).

İmzasız. *Dreyfus Meselesi*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 76. (Dünyanın her tarafında o kadar merak ve heyecanı mucip olan Dreyfus Muhakemesinin hülasa-i

mükemmellisini havi' musavver kitaptır. Bu gün idarehanemizden tevzine başlanıldı. Fiyatı kırk paradır).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: Neva-yı Sarir*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 76. (Cihanın her tarafında neşriyatın tenevvü' ve taaddüdü maarif-i umumîyenin tezayüdüyle, efkâr-ı enâmın tevessuıyla mütenasiptir. Avrupa'nın kütüphane-i edebîsini başlıca işgal ettiğine zâhib olduğumuz romanlardan mâ-adâ tenkidât, eş'âr, makalat-ı hissiye, makalat-ı felsefîyye gibi mebâhis-i bedîaya cilve-gâh daha nice nice âsâr-ı ciddiye her gün saha-pirâ-yı intişar olmaktadır. Bizde edebiyat-ı garibîyenin roman kısmı şimdiye kadar pek kısır ihtiyaç-ı fikriyemize na-kâfi bir iki tarz tahrire bağlanıp kalmışken şu son romanlarda birkaç muktedir kalemin mesai-yi ciddiyeleri sayasında kendine azade bir meslek edinebilmiştir. Eş'ârımızın takip etmekte olduğu vadide pây-der-pey vücuda gelen bedâyide meslek-i şairimizin makul bir toz aldığını işâât için kâfidir. Mebâhis-i felsefîyyeye, tenkidât ve tetâbuât-ı fikriyeye, makalat-ı ciddiyeye muhtas olan üslub-ı tahrirde de ne kadar muvafakiyetle kalem oynatılabildiğini ahiren mevki' intişara konulan "Neva-yı Sarir" itiraz kabul etmez bir suret de gösteriyor. Hüseyin Daniş Bey biraderimiz bu eserinde fikr-i üslup mahsusuyla hüviyet-i hakikiyesiyle görülür. Şark ve garba ait birçok nevâdır efkâra bir mecma bedi' olan ve muhteviyatının pek çoğu tetkikat-ı zatiye semeresi bulunan böyle bir eser-i âlimanenin mütalaasını ciddiyet-perver karilerimize tavsiye etmeyi bir vazife-i kadir şinas add eyleriz).

İmzasız. *Nevsal-i Afiyet*, **SF**, C 18, nu: 447, s. 76. (Bir senelik mükemmel bir takvim ile memleketimizdeki müessesât hayriye-i sahîyenin ve altmışa kırıp meşahir-i etıbbâ-yı Osmaniyenin tasvirlerini bu etıbbâ-yı kerâm tarafından bilhassa kaleme alınmış makalat-ı mütenevvia ve nef'iyye, diğer birçok mevâdd-ı müfideyi, malumat-ı fenniyeyi, ve say-yı sahiyeyi, hatta letaif-i zurafâ havi' olarak Doktor Besim Ömer Paşa tarafından tertip edilmiş mecelle-i güzidedir. 420 sahifeden mürekkep ve 104 adet resmi havidir. Fiyatı: Der-saadet vilayet-i şahane için 10 kuruştur). **SF**, nu: 450, s. 124; **SF**, nu: 453, s. 172; **SFSP**, nu: 448, s. 48; **SFSP**, nu: 449, s. 54; **SFSP**, nu: 458, s. 125;

İmzasız. *Nevsal-i Afiyet*, **SF**, C 18, nu: 451, s. 130; **SF**, C 19, nu: 483, s. 237; **SF**, C 19, nu: 485, s. 258, **SF**, C 19, nu: 488, s. 316; **SF**, C 19, nu: 490, s. 352; **SFSP**, nu: 461, s. 149; **SFSP**, nu: 462, s. 162; **SFSP**, nu: 463, s. 166; **SFSP**, nu: 464, s. 176; **SFSP**, nu: 465, s. 184; **SFSP**, nu: 466, s. 192; **SFSP**, nu: 467, s. 200; **SFSP**, nu: 468, s. 205; **SFSP**, nu: 469, s. 7; **SFSP**, nu: 470, s. 15; **SFSP**, nu: 471, s. 23; **SFSP**, nu: 472, s. 31; **SFSP**, nu: 473, s. 40; **SFSP**, nu: 474, s. 47; **SFSP**, nu: 486, s. 147; **SFSP**, nu: 491, s. 193; (Muharriri Doktor Besim Ömer Paşa. Mükemmel bir takvim-i sahiye, ince hurufle 420 sahife, 120 resim. Merkez tevzi' Servet-i Fünûn idaresi, Fiyatı: 10 kuruş).

İmzasız. *İlm-i İktisat*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 108; **SF**, C 18, nu: 450, s. 124; **SF**, C 18, nu: 452, s. 154. (Dâr-ül-muallimîn ilm-i servet muallimi Mahmut Cavit Bey biraderimiz tarafından mesâil-i iktisadiyye hakkında en son nazariyeleri havi' bu eser ehemmiyet-i mündericât noktasından şimdiye kadar neşredilen âsâra müreccihtir. Fiyatı on kuruştur. Taşradan sabah gazetesi idarehanesinde sahib-i eser namına müracaat olunmalıdır).

İmzasız. *Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi Birinci Kitap Hayat-ı Muhayyel*, **SF**, C 18, nu: 449, s. 108; **SF**, C 18, nu: 450, s. 124; **SF**, C 18, nu: 452, s. 154. (Edebiyat-ı Cedide kütüphanesi birinci kitap. Edip muktedir Hüseyin Cahit Bey'in bu eser-i nefisi "Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi"nin ilk kitabı olmak üzere mevki' intişara konuldu. Üç yüz on beş sahife. Bedeli 5 kuruş – vilayet için yedi buçuk).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: Usul-i Talim ve Terbiye*, **SF**, C 18, nu: 451, s. 139-140. (Dâr-ül-muallimâtın sunûf-ı âliyesinde ûlum-ı mütenevvia ve sanayi' nef'iyyesi muallimmesi Ayşe Sıdıka Hanım tarafından dâr-ül-muallimat da tedris olunan derslerden müteşekkil olmak üzere kaleme alınan "Usul Talim ve Terbiye Dersleri" ahiren intişara eylemiştir. "Usul Talim ve Terbiye Dersleri" bu babdaki nazariyatın ahkâm ve usule ait cihetlerini kemâlen havi' olduğundan yalnız talebata değil bunu tatbi' ve mütalaa edecek pek çok validelere ve pederlere de fevâid-i azime temin edilebilir. Çocuklar memleketin emin âtîsi olduğuna göre kendilerini hüsn-i suretle talim etmek ve fazilete namuskârlığa alıştırmak bizim için en mukaddes vazifelerdendir, bunu hepimiz biliriz.

Mamafih çocuklarımızı talim ve terbiye için kalplerimizdeki arzu hüsn-i niyete ne derece makrûn olursa olsun bu babdaki kavaidi-i esasiyyeden gafil bulundukça hiçbir semere-i nâfıaya dest-res olmak ihtimalimiz yoktur. Bu sebeple usul talim ve terbiye hakkında hiç olmazsa herkesçe bilinmesi elzem olan kavâid-i asliyeyi cemî' bir kitaba evlerimizin pek büyük ihtiyacı vardı. Usul talim ve terbiye hakkındaki vukuf ve ihtisasları neşriyat-ı güzideleriyle tâyin ve te'id eden Ayşe Sıdıka Hanım efendinin yeni eserleri işte bu ihtiyacı izâleye gafil olduğu için kendilerine arz-ı teşekkürat eder ve kitaplarını çocuk validelerine, çocuk mürebbiyelerine, hâsılı herkese tavsiye etmeyi vecibeden addeyleriz).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: Ceride-i Baytariye ve Ziraiye*, **SF**, C 18, nu: 452, s. 154. (Bu nam altında şimdilik iki haftada bir neşredilmek üzere tesis edilen risâle-i mevkuta fennîyenin ilk nüshası zînet-saz-ı saha-yı matbuat olmuştur. Doktor Nikol ve Saadetli Aram Efendi hazretleri gibi mütehassısın fennin makalat-ı müfidesini camîyedir. Karin-i kirâma mütalaasını tavsiye ederiz. Malum olduğu üzere fünûn-ı baytariye zamanımızda tıp derecesinde Türkiye mezâhir olduğu gibi mülkümüzün menba-ı servet ve umrânî olan ziraat de nihayetsiz teceddüdât ve terakkiyata nail olmaktadır. Binaenaleyh bu iki esaslı madde hakkında malumat-ı müfideyi havi' bulunan bir risâle-i mevkutenin neşri cidden câlib-i memnuniyettir. Zaten bu gibi âsâr-ı nâfia ve ciddiyeye ne kadar ihtiyacımız olduğunu söylemeğe hacet bile yoktur. Şu kadar ki bizde böyle ve şuubât-ı mahsusa-i fenden bir kaçına hasır edilen mecmualar lüzumu kadar rağbet göremiyorlar. Mamafih bu risâle-i güzidenin her tarafça mazhar rağbet ve teşvik olacağına ümidimiz bir kemaldir ve devam-ı intişarı ahass-ı âmâlımızdır).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: İtalyanca Bir Sarf-ı Türkî*, **SF**, C 18, nu: 454, s. 188. (Napoli şark mektebinde Türkçe muallimi Doktor Luici Bonelli tarafından Elementt di Grammatical Turca Osmanlı namıyla bir sarf-ı Osmanî telif edilmiş ve bir nüshası idarehanemize gönderilmiştir. Bu kitap üç kısım üzerine mürettep olup birinci kısım ecnebilerce anlaşılması o kadar güç olan elifba tertibatından, ikinci kısım sarf-ı osmaniyeden ve üçüncü kısım nahifden bahistir. Birinci

kısımda müellif bir cetvel tertibiyle yazıda hurûfatın eşkâl ve evza göstermiş bir tarafa da hurûfatın ebced hesabınca kıyem-i muteberesini de ilave etmiştir. Bu cihetçe Türkçe tahsil etmek isteyen İtalyanlar için bir sühulet-i fevkalade irâe edilmiş demektir. Fakat müellif en ziyade iki üstün, iki esre gibi harekât-ı lisandaşlarına anlatabilmek için müşkülat çekiyor, d(at), d(al), muhtelif k(ef)'ler nevî'inden hurûfatın sadasını bunların muhtelif yerlerde muhtelif ses verişlerini anlatmak için uğraşıyor, isim, sıfat, zamir gibi aksam-ı kelamı Türkî, Farsî, Arabî olmak üzere üç nev'e tefrîk ve tarif ediyor. Fiiller için muhtelif cetveller ilave ederek teshil-i tefehhüme medâr olabilecek her türlü tedbiri tatbik eyliyor ve eserin nihayetinde Türkçe bazı âsâr ve cerâidden fıkralar alarak kırâat ve tercüme için bunlardan misaller irâe ediyor. Eser hakikaten Türkçeye bir vukuf-ı tamla, bu vukufun bahşettiği emniyet-i tâmme ile tertip edilmiş bulunduğundan pek ziyade faide-bahştır. Müellifini tebrik ederiz).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: Rehber-i Fotoğrafya*, **SF**, C 18, nu: 457, s. 236. (Fotoğrafyanın şimdiki derece-i terakki ve teâmmümü ve bu terkiden tedkikat ve taharriyat-ı fenniyece edilen istifade nazar-ı dikkate çarpmamak mümkün değildir. Bu gün her şehirde birçok zevât-ı fotoğrafya ile iştigal ediyor, bu hoş bir meşguliyet olduğu gibi müntasıb-ı fünûn olanların elinde bir fotoğrafya makinesi bazen en müfit bir vasıta-ı tetkik mevkini ihraz edebiliyor. Bizde de fotoğrafya meraklıları var ve günden güne ziyadeleşiyor, kadınlarımızın bile bu hoş ve müfit sanatla iştigal ettikleri ve mevki' oldukları görülüyor. Lakin ne kadar kolay olursa olsun, her sanatın kendine mahsus nazariyatı vardır, bunu bilmeyince o sanat da ibraz-ı muvaffakiyet etmek uzun uzun tecrübelerde bulunmağa tevkif eder ki bu hem güç, hem masraflı, hem de meşguliyet alıcıdır. Fotoğrafya ile meşgul olmak isteyenler arasında eline ecnebiyeye vakıf olanlar malumat-ı lazımayı o lisanlarda yazılmış kitaplardan iltikat edebilirler, fakat Türkçeden başka lisan bilmeyenler için bu kitaplardan istifade bi-tab kabil olamaz. İşte ezkiyâ-yi erbab marifetten Ahmet Tevfik Bey Efendi bu ciheti nazar-ı ehemmiyete alarak ahiren fotoğrafya için mükemmel ve musavver bir rehber vücuda getirmiştir. Bu cesimce bir eserdir. Fotoğrafçılığa

ait birçok malumat-ı müfideyi havidir. Fotoğrafyaya merak eden karilerimize tavsiye ederiz).

İmzasız. *Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi İkinci Kitap: Rübâb-ı Şikeste*, **SF**, C 18, nu: 465, s. 360. (Rübâb-ı Şikeste, Aveng-i Tesavir, Aveng-i Şühur. Tevfik Fikret Bey'in eş'arından bir büyük kısmı havi' olan bu eser edebiyat-ı cedide kütüphanesinin ikinci kitabı olmak üzere bu gün idarehanemizde muvakki intişara konuldu. 363 sahife. Bedeli: 7 kuruş. Taşradan isteyenler yüz para posta ücreti zam etmelidirler).

İmzasız. *Edebiyat-ı Cedide Kütüphanesi İkinci Kitap: Rübâb-ı Şikeste*, **SF**, C 18, nu: 466, s. 381; **SF**, C 18, nu: 467, s. 396. (Rübâb-ı Şikeste, Aveng-i Tesavir, Aveng-i Şühur. Tevfik Fikret Bey'in eş'arından bir büyük kısmı havi' olan bu eser edebiyat-ı cedide kütüphanesinin ikinci kitabı olmak üzere idarehanemizde satılmaktadır. 363 sahife. Bedeli: 7 kuruş. Taşradan isteyenler yüz para posta ücreti zam etmelidirler).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: İlm-i İktisat İkinci Cilt*, **SF**, C 18, nu: 468, s. 410. (Daha 5 ay evvel yine "Neşriyat-ı Cedide" kısmımızda dâr-ül-muallimîn servet muallimi Mahmut Cavit Bey'in "İlm-i İktisat" unvanıyla telif kıymettarından bahs etmiştik. Bu gün bu eser-i mühimin ikinci kısmıyla kütüphane-i istifademizin tezin edildiğini görerek iftihar ediyoruz. İşte beş ay içinde müfit-i ceddi iki cilt kitap ki müellif muktedirine en büyük, en samimi teşekkürâtı câlibtir, çünkü memleketimizin böyle kitaplara olan ihtiyacını her gün herkes söylüyor, fakat pek az kimse o ihtiyaca muvafık eserler neşrine himmet ediyor. Mahmut Cavit Bey o pek nadir olan erbab-ı himmet ve gayretin mümtazlarındandır. Bunun için kendisine ne kadar teşekkür edilse azdır. "İlm-i İktisat"ın ikinci kısmında bir necîsi gibi mesele-i mühime iktisadiyye dair en son malumat ve nazariyatı havidir. Karilerimize kemal-i ehemmiyetle tavsiye ederiz).

İmzasız. *Rübâb-ı Şikeste*, **SF**, C 19, nu: 469, s. 5. (Taşra karilerimize: "Rübâb-ı Şikeste" için vârid olan sipariş mektuplarına cevap vermekte vukua gelen tehirimizden dolayı beyan-ı itiraz ederiz. Sebebi kitabın nüsha mevcudesi kalmamasıdır. Zaten ilk tabında birtakım tertip sehveleri kalmıştı ki, bunların

bazıları uzun ve manayı ihlal edecek derecede idi. Şimdi ikinci tabı matbuamızca derst olduğundan yakında tevzine başlayacağımızı ilan eder ve kârin-i muhtereme tarafından "Rübâb-ı Şikeste"ye gösterilen âsâr-ı rağbetten dolayı arz-ı teşekkürat eyleriz. İlm-i İktisat: Geçen haftaki nüshamızda da ilan ettiğimiz vecihle dâr-ül-muallimin servet muallimi Mahmut Cavit Bey biraderimizin, "İlm-i İktisat" unvanıyla telifinin ikinci cildi mevki intişara konulmuştur. Memleketimizin böyle âsâr-ı cedideye ve müfideye olan ihtiyacıyla beraber o nev-i kitapların nedreti Cavit Bey'in bu eserine hakikaten büyük bir kıymet bahş etmektedir. "İlm-i İktisat"ın ikinci kısmı da birincisi bir mesele-i mühime iktisadiyyeye dair en son nazariyat ve malumatı havidir. On kuruş fiyat ile Sabah idaresinde satılıyor).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: Fikr-i Kalem Tecrübelerimden*, **SF**, C 19, nu: 472, s. 59. (İktidar edebîsi ihâte-i fenniyesiyle mütenasip edebamı etıbbamızdan Doktor Bafralı Yanko Efendi'nin bâlâdaki ser-levha ile bir eser-i nevin ve güzini bu gün sahi aramı intişar olmuştur. Yanko Efendi'nin mehâret-i kalemiye ve nezâhet-i fikriyeleri tahrir ve neşr edildikleri makalât-ı adîdeleriyle karîn Osmaniye nezdinde malum olduğu için tatvil-i kelâm etmek istemiyoruz. Meşguliyet-i fenniyelerinden ihtilas eyledikleri vakitlerin mahsul-ı kıymettarı olan bu eser müfid-i havi olduğu malumat-ı tabiye felsefîyye ve edebîyyesi hasbiyle karîn-i kerâmımıza bilhassa tavsiye eder ve kendilerini kemal-i samimiyetle tebriğe müsâraat eyleriz).

İmzasız. *Tacu'l-Arus min Cevahiri'l Şerh-i El-Kamus*, **SFSP**, nu: 44, s. 16; **SFSP**, nu: 445, s. 21; **SFSP**, nu: 446, s. 31; **SFSP**, nu: 447, s. 38; **SFSP**, nu: 451, s. 72; **SFSP**, nu: 452, s. 78; **SFSP**, nu: 453, s. 89; **SFSP**, nu: 454, s. 98; **SFSP**, nu: 458, s. 127; **SFSP**, nu: 459, s. 136; **SFSP**, nu: 460, s. 143; (500 battal sahifelik 10 cilt kitab-ı nefis bu eser-i kıymetdâr kütüphane-i imte bir yadigâr-ı müfit olmak üzere pek büyük ehemmiyetler sarfıyla cem ve tab' olunarak musarıf-ı temsiliyesinin yalnız sülüsanı, yani on mecidiye mukabilinde kadar şanezen marifete tevzi edilmektedir. Mahal-i tevzi Servet-i Fünûn idarehanesidir).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: Müslüman Nefer*, **SFSP**, nu: 453, s. 86. (Yavran hazret-i şehriyardan ve ferîkan-ı geramdan saadetlü Şakir Paşa hazretlerinin (*Müslüman Nefer*) namıyla ve bütün efrad-ı şahanenin maktudiyat-ı dünyayı bihakkın tefehhüm edebilecekleri tarzda gayet mühim, müfit ve mükemmel bir eserleri İzmir'de saha ara-yı intişar olmuştur. Müellif-i âlilerine arz-ı teşekkürle bu eser-i müfidi umuma tavsiye eyleriz. Fiyatı gayet ihvandır).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: Musavver Kıraat Kitabı*, **SFSP**, nu: 454, s. 95. (*Musavver Kıraat Kitabı* namıyla matbuatımıza gayet güzel resimli bir kitap ihda edildi. Kıraat kitaplarının ehemmiyeti müsteğni-i izahtır. Binaen-aleyh alelade bir kıraat kitabının intişarı bile memnuniyetle telakki edilirken bu kitabın diğer bir hususiyeti var ki o da daha henüz yeni yaşında bulunan küçücük (Ahmet Remzi) Bey tarafından tercüme ve tahrir edilmiş olmasıdır. Fazıla Şehir-i Şems Aldin Sami, Ahmet Midhat, Mahmut Esat, Ali Nizami, Ahmet Hulusi Bey efendilerin takrizâtı delaleti ile sabat oluyor ki bu kitap filhakika küçük Ahmet Remzi Bey tarafından yazılmıştır. Binaen-aleyh bu mini mini üstat adını tebrik ile muvaffakıyetini tebrik eyleriz. Daha nice nice nafi eserler yazmasını temenni ederiz).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: Telgraf ve Posta Nezareti İstatistikî*, **SFSP**, nu: 459, s. 133. (Telgraf ve posta nezaret-i aliyesi tarafından nezaretin telgraf ve posta kısımlarına ait muntazam bir surette mürettep ve matbu bir istatistik mecmuası neşr olunup işbu mecmua bin üç yüz on sene-i maliyesinin istatistiğinin neferânı ve sene-i merkuma telgraf ve posta kısımları mecmualarıyla bin üç üç yüz on bir sene-i maliyesi mecmualarını havi bulunmuştur.

İstatistik cetvellerinin tertibindeki intizam ve nefasetine diyecek yoktur böyle nefis bir surette tertip hususunda telgraf ve telgraf nezaret-i aliyesinin ehemmiyeti şayan-ı takdirdir).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: Halid Bin Velid Yahut Seyf-i Saram Ehli*, **SFSP**, nu: 464, s. 173. (Küberâ-ı sahabe-i kerimeden ve buhadaran-ı İslamiyeden aza-yı meşhur (Halid Bin Velid) hazretlerinin emirleri tahtında bulunan ashab-ı güzin ile âsâr-

ı mezkûrda vuku bulan muhaberattan bahş olan bu eser-i nefahiz-i diniyemizden olmağa karilerimize tavsiye ederiz.

İbrahim Rıfat Bey tarafından yazılan bu kitab-ı nefis bir surette tabi kılınmış ve üç yüz sahifeyi mütecaviz bulunmuş olduğu halde 4 kuruşa meydan-ı füruhata çıkarılmıştır).

İmzasız. *Fikr-i Kalem Tecrübelerimden, Muharriri Doktor Bafralı Yanko Tıbbiye-yi Askeriyeden*, **SFSP**, nu: 474, s. 46; **SFSP**, nu: 475, s. 54; (Tıbbi, felsefî ve edebî makalattan terkib edip matbuatımızda tab olunan bu eser Babıâli caddesinde "Türk Kütüphanesi" sahibi Hafız Mahmud Emin Efendi'nin dükkânında vesair kitapcılarda satılmaktadır. Fiyatı 5 kuruştur).

İmzasız. *Yeni Kitaplar*, **SFSP**, nu: 484, s. 128. (Mekteb-i tıbbi-i şahane seriedân-ı dâhiliye muallim muavini tabip kaymakamı izzetli Celal İsmail Bey Efendi tarafından bu kere "*Deniz Havası ve Hamamları*" namıyla gayet müfit bir kitap neşredilmiştir. Bu kitapta deniz hamamlarına ait takidat-ı sıhhiye ve muhtelif banyolara dair malumat münderiçtir. Bu kitapta herkesin birer tane edinmelerini tavsiye ederiz. kütüphane-i şerkıya ile köprüde adalar iskelesindeki kütüphanede satılmaktadır).

İmzasız. *Yeni Kitaplar- İslam Hanımlarının Fezail-i Nisvanileri*, **SFSP**, nu: 487, s. 153. (Risal ile olan münasebet-i şerîyeleri üzerine mütalaat-ı lazıma ile şair ve edip hanımlarımızın âsâr ve esamisini havi olarak memurin-i resmiyeden Nazım Bey tarafından tertip edilen "*İslam Hanımları*" namında bir kitap ahiren sahe-i matbuatı tezyin edilmiştir. erbab-ı merakı birer tane edinmelerini tavsiye ederiz).

İmzasız. *Yeni Kitaplar: Valdine İhtar*, **SFSP**, nu: 488, s. 162. (Hekim başı zade Doktor Mahi Eldin Bey'in Valdine İhtar yahut kuşpalazı unvanıyla bir eser neşrolunmuştur. İş bu illet-i mezkûre hakkında bilcümle malumat-ı fenniyeyi cemi olunmakla beraber sair boğaz hastalıkları ve çocuklar hakkında lazım tedabir-i sıhhiyeyi dahi muhtevi olduğundan her aile reisinin bundan birer tane edinmeleri iktiza eder).

2.2.2.4. Servet-i Fünûn İle İlgili İlan ve Reklamlar

İmzasız. *İlan-ı Mahsus: Servet-i Fünûn'un Sanâyi-i Nefis Panoraması*, **SF**, C 19, nu: 481, s. 205; **SF**, C 19, nu: 483, s. 237; **SF**, C 19, nu: 484, s. 253; **SF**, C 19, nu: 485, s. 267; **SF**, C 19, nu: 488, s. 320; **SF**, C 19, nu: 489, s. 322; **SF**, C 19, nu: 491, s. 356; **SF**, C 19, nu: 492, s. 375; **SF**, C 19, nu: 493, s. 398. (Servet-i Fünûn'a ilk on intişarından beri derc olunan büyük tablolardan intihab edilerek vücuda getirilen bu külliyat-ı nefâis muharrir edibimiz Tevfik Fikret Bey tarafından mahsusen nazmedilen neşâid-i latife ile müzeyyen olarak tab' ve neşredilmiştir. Resimler esasen pek mükemmel ve müntehib elvah-ı bediâdan olduğu halde Fikret Bey'in şiirleriyle bir kat daha kesb-i revnak ettiğinden Heyet mecmuasında meşhud olan letafet-i panoramamıza büyük bir kıymet temin etmektedir. Bununla beraber iki kuruş raddesinde cüzi bir bedel ile idarehanemizde tevzi ediyoruz. Panoramamızı bilcümle nefâis-i perestane tavsiye eyleriz).

İmzasız. *İhtar-ı Mühim*, **SFSP**, nu: 455, s. 97; **SFSP**, nu: 457, s. 115; **SFSP**, nu: 458, s. 124; **SFSP**, nu: 459, s. 134; **SFSP**, nu: 471, s. 17; **SFSP**, nu: 472, s. 25; **SFSP**; nu: 473, s. 33; **SFSP**, nu: 474, s. 42; **SFSP**, nu: 475, s. 51; **SFSP**, nu: 476, s. 57; **SFSP**, nu: 479, s. 85; **SFSP**, nu: 479, s. 93; **SFSP**, nu: 481, s. 102; (Gazetemiz seyyar tahsildarı olup el-yevm Şam'da bulunan Mahmut Tevfik Efendiyle matbuatımızın rabıtası kati edilmiş olmakla ba'de-mâ kendi imzasıyla i'ta edileceği abone seneddanının katiyen muteber olmayacağı Suriye müşterin keramıyla bilcümle karilerimize ihtar olunur. Suriye'ye bir başka tahsildar-ı azam edilecektir).

İmzasız. *Matbuatımız Kitapları*, **SFSP**, nu: 461, s. 152; **SFSP**, nu: 462, s. 161; **SFSP**, nu: 465, s. 185; **SFSP**, nu: 467, s. 201; **SFSP**, nu: 469, s. 8; **SFSP**, nu: 473, s. 41; (Servet-i Fünûn matbuatının çıkarmış olduğu kitaplar hakkında bilgi veren bir cetvel).

İmzasız. *İhtar*, **SFSP**, nu: 466, s. 190. (İdare-i acizânemizce yirmilik ve kırklık posta pullarından başka gerek yerli ve gerek ecnebi pullardan istimal edilmediği

cihetle müşterin-i keramımızın ba'de-mâ vuku bulacak siparişlerinde münhasıran posta pulu irsal buyurmalarını rica ve ihtar ederiz).

2.2.2.5. Tebrik ve Teşekkür İle İlgili İlan ve Reklamlar

İmzasız. *Tebrik-i Iyd-ı Saîd*, **SF**, C 18, nu: 464, s. 338. (Erip server ile şehr-i mübarek encâme. Yetiştik işte yine ıyd-ı neşe-i fercâme, mübarek eyleye Mevla halife-i dehre, mübarek eyleye Mevla umumi İslam'a).

İmzasız. *Tebrik-i Iyd-ı Şerif İz'âmı*, **SF**, C 19, nu: 474, s. 82. (Bayram tebriği).

İmzasız. **SF**, C 19, nu: 493, s. 393. (Gelecek haftaki nüshamıza tebriken cülûs-ı mali me'nûs hazret-i hilâfet-penâhiye musâdif olan cuma ertesi günü intişar edecektir).

İmzasız. *Padişahım Çok Yaşa: Tebrik ve Râ*, **SF**, C 19, nu: 494, s. 401-403. (25. sene itibariyle Sultan Abdülhamid Han'a sunulan saygı ve hürmet yazısı).

İmzasız. *Kaside-i Tebrikiye*, **SF**, C 19, nu: 494, s. 408-410. (25. sene itibariyle kaleme alınmış bir kaside).

2.2.2.6. Tiyatro İle İlgili İlanlar

İmzasız. *Madam Verheyden*, **SF**, C 18, nu: 446, s. 60. (Tepebaşı tiyatrosunda ünlü Fransız tiyatrocu ve Operat Madam Verheyden'in oynayacağı oyunlar hakkında bilgi veren bir yazı).

2.2.2.7. Diğer İlan ve Reklamlar

İmzasız. *Resimlerimiz: Ziyâ-yı Müessif*, **SF**, C 18, nu: 448, s. 87-89. (Teşrifat-ı Umumiye Nazırı ve Devlet-i Hümayun Tercüman-ı Azam veziri Devlet-i Âliye'den Mahmut Münir Paşa'nın ölümü üzerine, merhumun hayatı ve aldığı görevler hakkında bilgi veren bir yazı. Yazının devamında Dâr-ül- Sîna-i Osmaniyye ve Dersaadet Ahur Kapı alt başlıklarıyla bu kurumlar ve yer hakkında bilgi verilmektedir).

İmzasız. *Resimlerimiz: Ziyâ-yı Müessif*, **SF**, C 18, nu: 450, s. 123-124. (Anadolu vilayeti şahanesi müfettiş Şakir Paşa'nın vefatı ve hayatı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Renkli Levhalar*, **SF**, C 19, nu: 478, s. 155. (Bu haftaki nüshada kapak fotoğrafının renkli basımıyla ilgili bilgi veren bir yazı. Bu durumun Servet-i Fünûn dergisi için yeni olduğu kadar memleket için de yeni olduğundan bahsedilmektedir. Çünkü şimdiye kadar Osmanlı gazeteleri ve risalelerinde renkli resim olarak sadece sarı, kırmızı ve mavi renklerin kullanıldığı; Servet-i Fünûn dergisinde ise bu renklerin hem bir arada kullanıldığı, hem de baskı kalitesinin diğer gazetelere göre daha iyi olduğundan söz edilmiştir).

İmzasız. *Nota Mecmuası*, **SFSP**, nu: 444, s. 15; **SFSP**, nu: 446, s. 31; **SFSP**, nu: 451, s. 70; **SFSP**, nu: 452, s. 78; **SFSP**, nu: 455, s. 103; **SFSP**, nu: 457, s. 119; **SFSP**, nu: 464, s. 173; **SFSP**, nu: 468, s. 205; **SFSP**, nu: 473, s. 37; **SFSP**, nu: 478, s. 79; **SFSP**, nu: 480, s. 95; **SFSP**, nu: 492, s. 199; (Bilinen ve herkes tarafından sevilen şarkıların notalarının, yeni bir mecmua ile okuyucularla buluştuğu hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Matmazel L. Beke*, **SFSP**, nu: 444, s. 16; **SFSP**, nu: 446, s. 31; **SFSP**, nu: 448, s. 46; **SFSP**, nu: 450, s. 64; **SFSP**, nu: 452, s. 78; **SFSP**, nu: 454, s. 100; **SFSP**, nu: 456, s. 112; **SFSP**, nu: 458, s. 126; **SFSP**, nu: 460, s. 142; **SFSP**, nu: 462, s. 160; **SFSP**, nu: 464, s. 175; **SFSP**, nu: 466, s. 190; (Matmazel Beke'nin mağazasında her türlü elbise bulunduğuna dair bilgi veren bir yazı).

Müdüriyet. *İlan: Anadolu Osmanlı Demiryolu*, **SFSP**, nu: 446, s. 29, **SFSP**, nu: 451, s. 70; **SFSP**, nu: 456, s. 109-110; **SFSP**, nu: 457, s. 119; **SFSP**, nu: 476, s. 62; **SFSP**, nu: 477, s. 73; **SFSP**, nu: 480, s. 95; **SFSP**, nu: 481, s. 103; **SFSP**, nu: 485, s. 136; **SFSP**, nu: 487, s. 153; **SFSP**, nu: 491, s. 190; (Anadolu Osmanlı Demiryolu. 15000 kilo azam-ı tam vagon yükü veyahut evvel-i nakliyat itibariyle ücreti tediye kalmak üzere Konya'dan Haydarpaşa'ya icra edilen hat nakliyatına tatbik olunacak olan (101) numaralı seyr-i hafif fevkalade muvaffakıyet-i tarifenin birinci ilavesi önümüzdeki teşrin-i sani iptidasından itibaren mevkı' icraya vazı' edileceği ve mezkûr ilavenin hükmü 31 kanun-ı sani sene 1900 tarihine kadar cari olacağı ihmali mutebereye ilan olunur. 26 teşrin-i evvel 1899); **SFSP**, nu: 468, s. 208; **SFSP**, nu: 470, s. 16; **SFSP**, nu: 471, s. 24; **SFSP**, nu:472, s. 32; **SFSP**, nu: 477, s. 75; (Anadolu Osmanlı Demiryolu güzegahı hakkında bilgi veren bir cetvel)

Müdüriyet. *Tarla İşinden Avdet*, **SFSP**, nu: 447, s. 36-37. (Genç kızların güzellik bakımı hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Büyük Tenzil ile Satış*, **SFSP**, nu: 452, s. 77. (Kani Efendi tarafından açılan giyim mağazasının okuyuculara tanıtılması ve mağazanın fiyatları hakkında okuyuculara bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Hanımlara Mahsus Gazete ve Çitli Suyu*, **SFSP**, nu: 454, s. 94-95; **SP**, nu: 456, s. 109; (Hanımlara Mahsus Gazetesi'nin, 237. sayısında kadınlara mahsus yayımlanan fıkra hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Zengin Olmaya Kolaylık*, **SFSP**, nu: 449, s. 56 **SFSP**, nu: 454, s. 98; **SFSP**, nu: 456, s. 114; **SFSP**, nu: 460, s. 143; **SFSP**, nu: 464, s. 176; **SFSP**, nu: 465, s. 184; **SFSP**, nu: 469, s. 5; **SFSP**, nu: 471, s. 22; **SFSP**, nu: 475, s. 56; **SFSP**, nu: 480, s. 96; **SFSP**, nu: 484, s. 130; **SFSP**, nu: 488, s. 165; **SFSP**, nu: 492, s. 202; (Zengin olmak isteyenlerin Transuval'de olduğuna inanılan altın madenlerine giderek bu hayallerini gerçekleştirebileceklerine dair bir yazı).

İmzasız. *Meşhur Baker'in Yeni Mağazası*, **SFSP**, nu: 454, s. 100; **SFSP**, nu: 458, s. 125; **SFSP**, nu: 460, s. 144; **SFSP**, nu: 465, s. 185; **SFSP**, nu: 475, s. 55; (Baker'in yeni açmış olduğu mağaza hakkında okuyuculara bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *İşlemeci Şakıoğlu Karabet*, **SFSP**, nu: 454, s. 100. (Beyoğlu'nda hizmet veren bir tuhafiyenin, ürünleri hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Bir Panorama*, **SFSP**, nu: 456, s. 111. (Parislilerin hemen her alanda başarılı olduğuna dair bir yazı).

İmzasız. *Dar Sınaî Osmaniye*, **SFSP**, nu: 458, s. 128. (Mehmet Raif Bey tarafından açılan şirketin okuyuculara tanıtılması).

İmzasız. *Pire'de Bir Eğlence*, **SFSP**, nu: 459, s. 134. (Pire'de düzenlenen bir eğlence hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Çitli Maden Suyu*, **SFSP**, nu: 462, s. 157. (Çitli madeninde çıkarılan suyun faydaları ve müşterilere nasıl ulaşacağına dair bir yazı).

İmzasız. *Küçük İlan*, **SFSP**, nu: 462, s. 157; **SFSP**, nu: 463, s. 165; (Hıristiyan bir muallime hanımlarla çocuklara Fransızca, İngilizce ve Almanca ders verecektir. Arzu edenler adresini öğrenmek üzere Servet-i Fünûn idarehanesine müracaat buyurmalıdırlar).

İmzasız. *Mevlana Celalettin Rûmi ve Şems-i Tebrizi*, **SFSP**, nu: 467, s. 197. (Mevlana ve Şems-i Tebrizi hakkında bilgi veren bir yazı).

İmzasız. *Ticaret Mektebinden Mezun Kemal Ömer: Tuhafiye Mağazası*, **SFSP**, nu: 473, s. 42; **SFSP**, nu: 474, s. 50; **SFSP**, nu: 482, s. 116; **SFSP**, nu: 485, s. 140; **SFSP**, nu: 487, s. 156; **SFSP**, nu: 490, s. 186; **SFSP**, nu: 492, s. 204; (Kemal Ömer tarafından açılan yeni tuhafiyenin okuyuculara tanıtılması).

İmzasız. *Çatal Bıçak ve Sefere Evanisi Meraklılarına*, **SFSP**, nu: 481, s. 104. ('Derkubi' nam-ı Fransız çatal bıçak ve sefereye müteallik evani-i saire fabrikası mamulâtının yegâne deposu Beyoğlu'nda doğru yolda Pazar Alman karşısında 395 numaralı kuyumcu Vartan mağazası olup mamulât-ı mezkurenin zaten fabrikaca temin olunan nefasete zikr olunan mağazanın müsellem olan istikamet ve hüsn-i intihabı dahi kefildir).

2.2.2.8. İşyeri ve Ticarethane İlan ve Reklamları

İmzasız. *Fotoğraf Meraklılarına: Parnas Fotoğrafhanesi*, **SFSP**, nu: 486, s. 148; **SFSP**, nu: 487, s. 154; **SFSP**, nu: 488, s. 164; **SFSP**, nu: 489, s. 174; **SFSP**, nu: 490, s. 184; **SFSP**, nu: 491, s. 192; **SFSP**, nu: 492, s. 200; **SFSP**, nu: 493, s. 212; (İstanbul'da yakın bir zamanda açılan fotoğraf dükkânı hakkında bir haber).

İmzasız. *Safa Fotoğraf Mağazası İstanbul*, **SFSP**, nu: 473, s. 39; **SFSP**, nu: 474, s. 48; **SFSP**, nu: 475, s. 55; (İstanbul'da açılan yeni bir fotoğraf mağazası hakkında bilgi veren bir yazı).

[TOKGÖZ], Ahmet İhsan ve Mehmet Rauf. *İlan-ı Mahsus*, **SFSP**, nu: 443, s. 5-6. (Ahırkapı'da yeni açılan kereste fabrikasının okuyuculara tanıtılması).

2.2.3. Fotoğraflar, Resimler ve Karikatürler

2.2.3.1. Fotoğraflar

2.2.3.1.1. Bina ve Yapı Fotoğrafları

Adana Muhacirin Binaları: ("Saye-i merahim vâiye hazreti padişahîde ahiren Adanaya sevk olunan muhacirin islamiye için inşa edilen hanelerin resmi güşadı" ibaresiyle büyük boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 484, s. 241.

Adana Muhacirin Binaları: ("Adana'ya izam olunan muhacirin islamiyenin iskânı için merkez vilayette tesis edilip şehzade civan baht devletlû necabetli Abdurrahim Efendi hazretlerinin namlarına nispeten "Rahimiye" tesmiyesine müsaade-i seneye hazreti padişahî erzan buyrulan kırk haneden müteşekkil mahelle-i cedidenin yan taraftan görünüşü" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 487, s. 292.

Ankara Baş Köy Köprüsü: ("Ankara'da Baş köy köprüsü" ibaresiyle, köprünün orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 422.

Arda Nehri Köprüsünün İnşası: ("Saye-i ümran vâiye hazret-i padişahîde Edirne vilayet-i celîlesi dâhilinde Kırcaali kasabasında Arda nehri üzerinde inşa edilip ahiren resmi güşadı icra olunan cism-i köprü. –Le Nouveau pont construit a Kirdjali sur l'Arda, dans le vilayet d'Andrinople" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 456, s. 209.

Yemen'de Tesis Edilen Yeni Hastane: ("Sâye-i merahhuviye hazret-i hilafet-penahide Sanaa'da ahiren tesis olunan garp hastanesinin manzara-i hariciyesi. –Nouvel hopital des pauvres a Sanaa "Yemen." ibaresiyle.); **SF**, C 18, nu: 445, s. 37.

Belediye Hastanesinin Resmi Açılışı: ("Şam-ı şerifte muciddâne inşa olunan belediye hastanesinin resmi güşadı. –L'inauguration du nouvel hopital de la Municipalite a Damas" ibaresiyle hastanenin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 450, s. 116.

Ertuğrul Mektep İdadisi: ("Saye-i maarif vâiye hazret-i padişahî Kangri'de inşa olunan Ertuğrul mektep idadisi mülkiyesinin resmi güşadı. –L'inauguration de

l'Eeole idadie "Ertogroul" a Kiangri" ibaresiyle yeni açılan mektebin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 451, s. 129.

Taşlıca Askeri Hastanesi: ("Taşlıca'da ahiren inşa ve resmi güşadı icra olunan askeri hastanesi. –Nouvel hopital militaire a Tachlidja [Kosova]" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 455, s. 193.

Kuruçeşme Köprüsünün İnşası: ("Saye-i memuriyet vâiye hazreti cihan-penâhide Kastamonu-İnebolu tarafı üzerinde vakı' Kuruçay geçidinde ahiren inşa olunan köprünün resmi güşadı. –Le pont en pierre construit dernierement a Kourou-Tehai, sur la route de Kastamoni-İneboli" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 458, s. 244.

Maraş Erkenez Köprüsünün İnşası: ("Saye-i ümran vâiye hazreti padişahîde Maraş şehri civarında Erkenez şehri üstüne ahiren inşa güşad olunan köprü" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 458, s. 245.

Kastamonu Sanayi Mektebi: ("Kastamonu Sanayi Mektebi heyet idaresi ve şakirdânı. –Les eleves de l'ecole "Senai", a Kastamoni" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 458, s. 252.

Şam Askeri Hastanesi: ("Şam askeri hastanesinde bir fıtık ameliyatının suret-i icrası. –Une operation d'hernie a l'Hopital militaire de Damas" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 459, s. 257.

Bigadiç Hükümet Dairesi: ("Saye-i ümran vâiye hazreti cihan-dari de Bigadiç'te mucit-tane inşa olunan hükümet dairesinin manzara-i hariciyesi. –Le nouveau Konak de Bigaditeh "Biga" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 460, s. 273.

Bigadiç Hükümet Dairesi: ("Bigadiç'te mucit-tane bina edilen daire-i belediye. –Le nouvel hotel municipal de Bigaditeh" ibaresiyle küçük boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 460, s. 276.

Bigadiç Telgraf Merkezi: ("Bigadiç'te yeni telgraf merkezi. –Le nouveau bureau des thelegraphes a Bigaditeh" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 460, s. 277.

Konya Feridiye Mektebi: ("Saye-i maarif tâc-dârâni de ahiren Konya'da inşa olunan Feridiye mektep iptidasının resmi güşadı. –L'ecole primaire "Feridie" nouvellement inauguree a Konia" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 462, s. 305.

Şeyh Sadrettin Konevi Camisi: ("Konya'da bir suret-i mükemmele de tamiratı icra edilmekte olan Şeyh Sadrettin Konevi hazretlerinin cami-i şerif ve mekteb-i ibtidası" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 461, s. 308.

Konya Mekteb-i İdadi: ("Konya'da tecdîden inşa olunan mekteb-i idadinin dış görünüşü" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 462, s. 309.

Konya Mekteb-i İdadi: ("Konya mekteb-i idadi mülkiyesinin yan tarafından manzarası ve ahiren ilave olunan duvar.); **SF**, C 18, nu: 462, s. 312.

Konya Vilayeti Şoselerinden: ("Konya vilayetinde yapılan muntazam şoselerden biri.); **SF**, C 18, nu: 462, s. 313.

Konya Mekteb-i İdadi: ("Konya'da mekteb-i idadi kırbanda tesis olunan müze şubesi" ibaresiyle küçük boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 462, s. 316.

Bab-ı Ali Karakolu: ("Saye-i sütude vâiye hazreti padişahîde Sanaa da bab-ı ali nam mahalde mucit-tane inşa edilen bir bölüğün karakol hanenin şark cephesinden görünüşü" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 463, s. 321.

Cami-i Şerif Resmi Güşadı: ("Edirne vilayeti dâhilinde havsa ile bab-ı âtik kazaları arasında vâki' imam yeri namı köyde Edirne emlak-ı şahane komisyonu tarafından inşa ettirilip ahiren resmi güşadı icra olunan cami-i şerif" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 464, s. 337.

Bahr-i Muhit Ittılâsı ile Bahr-i Sefid Arasında Hafr-ı Tecil Olunan Kanalın İnşaat Cismiyesinden: ("Sefaini yüksek bir seviyeye kaldırmak için kullanılacak asansörler" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 464, s. 340.

Yeşilli Cami-i Şerif: ("Balıkesiriye melhûk Bigadiç kazasında hareket-i arzdan menhdim olup saye-i ümran vâiye hazreti padişahîde tamir ve tecdit olunan Yeşilli Cami-i Şerif" ibaresiyle, caminin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 472, s. 49.

Şam Fizan-i Miyah: ("Şam'da fizan-ı miyah. –Les innondations qui ont eu lieu dernierement a Damas" ibaresiyle, su baskınını gösteren orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 472, s. 52.

Ergani Madeni Minare İnşası: ("Ergani madeninde bu kere inşa edilen minare" ibaresiyle, minarenin inşasını gösteren orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 474, s. 84.

Ergani Saat Kulesi: ("Ergani madeninde ahiren inşa olunan saat kulesi" ibaresiyle, kulenin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 474, s. 85.

Yemen Sanayi Mektebi: ("Saye-i Türkî vâiye hazreti padişahîde bu kere Yemen vilayeti dâhilinde hayyiz-i aray husul olan müessesat muvasat ve meberrat nafıadan sanayi mektebi şakirdanıyla idare-i talimiyesi. –Les eleves de l'Ecole des arts et metiers, nouvellement fondee a Sana [Yemen]" ibaresiyle, okulun açılışıyla beraber; öğrencilerin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 475, s. 101.

Mersin Mehcûriyin Binaları: ("Saye-i merhamet vâiye hazreti padişahîde Mersine sevk olunan mehcûriyin islamiye için kasaba civarında inşa edilen haneler" ibaresiyle, binaların sırasını gösteren orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 476, s. 120.

Mersin Mehcûriyin Binalarının Resmi Güşadı: ("Mersinde mehcûriyin islamiye için inşa edilen hanelerin resmi güşadı" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 476, s. 121.

Süleymaniye Atik Cami-i Şerif: ("Süleymaniye sancağı dâhilinde Gelinber kaza merkezinde cennetmekân Sultan Süleyman Han Hazretlerinin binâ-gerdeleri olan Atik Cami-i Şerif" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 480, s. 177.

Sükût Kalesi: ("Bombay civarında Parislilerin ölülerini bıraktıkları "Sükût Kalesi". Bu kaleler Hint'te pek çoktur. Yalnız Bombay civarında yedi tane vardır. En büyüğü otuz metre katında ve on iki metre irtifaındadır. Emraz-ı müstevliye inşasında bu kalelerin, bu adet-i cehaletin ne derece mühlik olacağı vareste-i beyandır" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 482, s. 213.

Sükût Kalesi: ("Hint senanda bir "Sükût Kalesi"nin harici" ibaresiyle küçük boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 482, s. 213.

Nevşehir Mektep Rüştiyesi: ("Saye-i füyûzât-ı vâiye hazreti hilafet-penâhîde Nevşehir kasabasında geçen sene vazı' esası icra edilip bu sene ikmal olunan mekteb-i rüştiye" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 485, s. 257.

Selanik Tapu Dairesi: ("Saye-i memuriyet vâiye cenab-padişahîde Selanik vilayeti dâhilinde Kökili redif ve ilave tapurları için mucit-tane inşa olunan deâvî" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 486, s. 273.

Yanya İnâs Mektebi: ("Saye-i maarif vâiye hazreti padişahîde mucit-tane inşa olunan inâs rüştiye mektebinin resmi güşadı. –Inauguration de la nouvelle ecole de jeunes filles a Yania" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 487, s. 289.

Konya Çırak Okulu: ("Saye-i füyûzât-ı vâiye hazreti padişahîde bu defa Konya'da güşad edilen "çırak" mektebinden resim" ibaresiyle, dua eden ahalinin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 487, s. 293.

Konya Mekteb-i İbtidâsı: ("Saye-i maarif vâiye hazreti hilâfet-penâhide Konya'da Bağlar semtinde açılan mekteb-i ibtidâ" ibaresiyle, mektebinin açılışında dua eden mahalle sakinlerinin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 487, s. 293.

Yanya İnâs Mektebi: ("Saye-i maarif vâiye hazreti padişahîde Yanya'da inşa olunan resmi güşadı geçen haftaki nüshamızda derc edilmiş olan Hamidiye inâs mekteb-i rüştiyesinin talebatı" ibaresiyle, mektep kapısında fotoğraf çektiren öğrencilerin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 488, s. 305.

Yanya İnâs Mektebi: ("Yanya Hamidiye inâs mekteb-i rüştiyesinin bahçesiyle beraber cepheden görünüşü" ibaresiyle küçük boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 488, s. 308.

Yanya İnâs Mektebi: ("Yanya inâs mekteb-i rüştiyesinin birinci katında nakış ve dikiş talimhanesi" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 488, s. 312.

Yanya İnâs Mektebi: ("Yanya inâs mekteb-i rüştiyesinin birinci katında talimhane" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 488, s. 312.

Drama Hükümet Konağı: ("Saye-i memuriyet vâiye hazreti padişahîde Drama'nın Pürsıçan nahiyesinde tesis ve bu kare resmi güşadı icra olunan hükümet dairesi" ibaresiyle büyük boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 489, s. 321.

Niğde Dekâkin ve Daireleri: ("Saye-i ümran vâiye hazreti padişahîde Niğde'de maarif mahalliye namına yapılan daire ve dekâkinler" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 490, s. 337.

Konya İnâs Hastanesi: ("Saye-i merahim vâiye hazreti padişahîde Konya'da güşad olunan zükûr ve inâsa mahsus garp hastanesi. –L'hopital des pauvres a Sinop" ibaresiyle, hastanenin cepheden çekilmiş orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 491, s. 353.

Sinop Mekteb-i İdadisi: ("Saye-i maarif vâiye hazreti padişahîde ahiren inşaatı bala-kemal güşad edilmiş olan Sinop mekteb-i idadisi. –L'ecole "Idadie" qui vient d'etre inaugre a Sinop" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 491, s. 357.

Sinop Ferengi Hastanesi: ("Sinop'ta ferengi hastanesi. –L'hopital de maladies veneriennes a Sinop" ibaresiyle, küçük boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 491, s. 361.

Sinop Seyit Bilal Camii: ("Sinop'ta Seyit Bilal Camii ve türbesi" ibaresiyle, caminin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 493, s. 389.

Hamidiye Hastanesi: ("Hamidiye Etfal Hastanesi" ibaresiyle, hastanenin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 402.

Sanaa Hastanesi: ("Sanaa garp hastanesi" ibaresiyle, hastanenin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 402.

Yanya Garp Hastanesi: ("Yanya'da Hamidiye garp hastanesi" ibaresiyle, hastanenin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 403.

Konya Garp Hastanesi: ("Konya'da zükur ve inâsa mahsus garp hastanesi" ibaresiyle, hastanenin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 403.

Bağdat Cisr-i Hudut: ("Bağdat'ta cisr-i hudut" ibaresiyle, yeni yapılan köprünün açılışını ifade eden orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 408.

Halep Mektep İdadisi: ("Halep mektep idadisi" ibaresiyle, mektebin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 415.

Sinop Mektep İdadisi: ("Sinop mektep idadisi" ibaresiyle, mektebin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 415.

Selanik Mektep İdadisi: ("Selanik'te mekteb-i idadiye mülkü" ibaresiyle, mektebin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 416.

Edirne Hamidiye Mektebi: ("Edirne Hamidiye mektebi" ibaresiyle, mektebin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 416.

Yanya İnâs Mektebi: ("Yanya'da inâs mektebi ve şakirdânı" ibaresiyle, mektep kapısında toplanmış kız öğrencilerin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 417.

Yemen Mekteb-i İbtidası: ("Yemen'de mekteb-i ibtidaiye şakirdânı" ibaresiyle, okul öğrencilerinin ve öğretmenlerinin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 417.

Dilsiz Mektebi Öğrencileri: ("Dilsiz mektebinin ilk sene öğrencileri" ibaresiyle, öğrencilerin ve öğretmenlerin yer aldığı orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 418.

Sanayi-i Nefise Mektebi: ("Sanayi-i nefise mektebi" ibaresiyle, mektebi gösteren orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 420.

Sanayi-i Nefise Mektebi: ("Mektebin ön kapısından görünüşünü ifade eden orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 420.

2.2.3.1.2. Moda ve Kıyafet Fotoğrafları

İmzasız: ("Genç bir kadının, Avrupai tarzda yapılmış saç modeliyle orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 477, s. 136.

İmzasız: ("Genç bir kadının, Avrupai tarzda yapılmış saç modeliyle orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 477, s. 136.

2.2.3.1.3. Sergilere Dair Fotoğraflar

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Paris'in bin dokuz yüz sergisinde saltânât-ı seniye tarafından komiser Mösyö Şessenel." ibaresiyle Şessenel'in küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 21.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Paris'in bin dokuz yüz sergisinde saltânât-ı seniye tarafından komiser Atufetlü Münir Bey Efendi." ibaresiyle Münir Bey Efendi'nin küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 21.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz sergisinde Almanya hükümeti tarafından komiser Mösyö Richter." ibaresiyle Mösyö Richter'in küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 21.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz sergisinde Fas hükümeti tarafından komiser Seydi Arabî Abrudi." ibaresiyle Seydi Arabî Abrudi'nin küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 24.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz sergisinde Fas hükümeti tarafından komiser Seydi Mahmut Bin Celah." ibaresiyle Seydi Mahmut Bin Celah'ın küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 24.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz sergisinde Japonya hükümeti tarafından komiser Mösyö Hevaş." ibaresiyle Mösyö Hevaş'ın küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 24.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz senesi sergisinde Amerika hükümeti tarafından komiser Mösyö Ferdinand." ibaresiyle Mösyö Ferdinand'ın küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 25.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz senesi sergisinde İngiltere hükümeti tarafından komiser Mösyö Sperman." ibaresiyle Mösyö Sperman'ın küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 25.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz sergisinde Avusturya hükümeti tarafından komiser Mösyö Edgard." ibaresiyle Mösyö Edgard'ın küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 25.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Paris'te bin dokuz yüz sergisinin mevki ve hal-i hazırı" ibaresiyle, Paris şehir merkezinin ve Eiffel Kulesinin yer aldığı büyük boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 471, s. 40-41.

Paris Kadınlar Sergisi: ("Ahiren Londra'da güşad olunan kadınlar sergisinin bir manzara-i dâhiliyesi" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 484, s. 245.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Paris'in bin dokuz yüz sergisinde ticaret ve seyr-i sefain şubesi" ibaresiyle, sefain dairesini gösteren orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 490, s. 341.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz sergisinde ziraat dairesi" ibaresiyle, deniz kenarında yer alan dairenin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 493, s. 392.

2.2.3.1.4. Askeriye, Ordu ve Donanmalara Dair Fotoğraflar

Edirne Daire-i Askeriye: ("Saye-i muvaffakıyyât vâiye hazret-i padişahîde ahiren Edirne'de inşa ve güşâd olunan daire-i askeriye. –Konak militaire, construit dernierement a Andrinople" ibaresiyle, inşa edilen dairenin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 449, s. 97.

Edirne Daire-i Askeriyenin Açılışı: ("Edirne daire-i askeriyenin resmi güşadı. – L'inauguration du Konak militaire d'Andrinople" ibaresiyle, orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 449, s. 100.

Ergani Askeri Deposu: ("Ergani madeninde mucit-tane yaptırılan askeri deposu" ibaresiyle, deponun orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 474, s. 84.

2.2.3.1.5. Şehir, Etkinlik ve Manzara Fotoğrafları

Büyük Ada Kayık Yarışı: ("1- Yarışa dâhil olan madmuezler, 2- Beş çifte sefen-i harbiye Osmaniye filikalarından, 3- Sefaret-i mâiyât vapurlarına mensup kayıklardan, 4- Üç çifte fevte, 5- Kadıköy kulübüne mensup dört kürekli kotra. -Aux regates de PrinKipo." ibaresiyle çekilmiş beş fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 443, s. 1.

Büyük Ada Kayık Yarışı: ("Yarış heyetine mahsus dairelerle pişkâhi. –Les regates de PrinKipo: Devanf les tribunes du Comite." ibaresiyle, Büyük Ada sahilinde toplanmış kayıkların bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 443, s. 4.

Büyük Ada Kayık Yarışı: ("Yarışa seyirci getiren vapurlar. –Les regates de PrinKipo: Bateaux transportant les spectateurs." ibaresiyle çekilmiş bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 443, s. 5.

Büyük Ada Kayık Yarışı: ("Kotraların hareketi. –Les regates de PrinKipo: Le depart des barques a voiles." ibaresiyle çekilmiş bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 443, s. 8.

Büyük Ada Kayık Yarışı: ("Beş çifte sefen-i harbiye filikalarının müsabakası. –Les regates de PrinKipo: Les barques a oing paires de rames apparteuant aux vaisseaux de guerre Ottomans et etrangers" ibaresiyle çekilmiş bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 443, s. 8.

Büyük Ada Kayık Yarışı: ("Havz-ı müsabaka etrafındaki seyirci sandal ve kayıklar. –Les regates de PrinKipo: Barques de spectateurs autour de la piste." ibaresiyle çekilmiş iki fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 443, s. 9.

Göksu Deresinde: ("Mösyö J. Birguren'nin bir klişesinden. –Aux Eaux douees d'Asie." ibaresiyle.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 17.

Ahırkapı: ("Ahır kapıda vâki' dar-ül-sınaî Osmaniye'nin deniz tarafından görünüşü. –Dar-Sinai-Osmanie: grande usine a vapeur et depot de bois ouvres, Ahour-Kapou" ibaresiyle Ahırkapı'nın orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 448, s. 88.

Ahırkapı Kereste Fabrikası: ("Ahırkapı kereste fabrikasının dahili manzaralarından: Marangozlar salonu. –Usine d'Ahour-Kapou: I'intreieur d'une salle de menuiserie" ibaresiyle, fabrikanın içini gösteren orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 448, s. 89.

Ahırkapı Kereste Fabrikası: ("Ahırkapı kereste fabrikasının dâhili manzaralarından: Makineler ve buharlı testereler. –La salle de seierie mecanique" ibaresiyle, büyük testerelerin yer aldığı orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 448, s. 89.

İstanbul Manzaralarından: ("İstanbul manzaralarından: Köprü açıklarında. –Les environs de Constantinople: pres du Pont" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 452, s. 145.

İstanbul Manzaralarından: ("Köprü içi ve yeni cami-i şerif" ibaresiyle Galata köprüsünün ve Yeni Camii'nin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 454, s. 177.

Enstantane Fotoğraflardan: ("Nil mübarekte" ibaresiyle, Nil nehrinin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 24.

Enstantane Fotoğraflardan: ("Bir iskele" ibaresiyle, Nil nehri üzerinde yer alan iskelenin orta boy fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 24.

Enstantane Fotoğraflardan: ("Uzaktan" ibaresiyle, ismi açıklanmayan bir kasabanın orta boy fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 25.

Enstantane Fotoğraflardan: ("Sahilde" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 28.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Paris'te bin dokuz yüz sergisinin mevki ve hal-i hazırı" ibaresiyle, Paris şehir merkezinin ve Eiffel Kulesinin yer aldığı büyük boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 471, s. 40-41.

Safranbolu Kasabası: ("Safranbolu kasabasının manzara-i umumisi. –Vue generale a Safronboli [V. De Kastamoni]" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 481, s. 193.

Gümüşhane Panayırı: ("Gümüşhane civarında ilk panayır" ibaresiyle, panayırı gösteren orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 482, s. 209.

Sükût Kalesi: ("Bombay civarında Parislilerin ölülerini bıraktıkları "Sükût Kalesi". Bu kaleler Hint'te pek çoktur. Yalnız Bombay civarında yedi tane vardır. En büyüğü otuz metre katında ve on iki metre irtifaındadır. Emraz-ı müstevliye inşasında bu kalelerin, bu adet-i cehaletin ne derece mühlik olacağı vareste-i beyandır" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 482, s. 213.

Sükût Kalesi: ("Hint senanda bir "Sükût Kalesi"nin harici" ibaresiyle küçük boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 482, s. 213.

Megonig Nehri: ("Megonig nehri üzerinde bir merz-i müstevli ve sâriden vefat edenlerin ecsadı. Bilcümle kavaid sahiya hilafına olarak Laves ahalisi nezdinde emraz-ı müstevliye zamanında ölülerini çalı ve çırpıdan yataklar üzerinde nehirlere bırakmak âdeti mühlikesi cari idi. Tefessüh etmekte olan bu ecsad ete vasıta-i müthiş oluyordu" ibaresiyle küçük boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 482, s. 213.

Paris Kadınlar Sergisi: ("Ahiren Londra'da güşad olunan kadınlar sergisinin bir manzara-i dâhiliyesi" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 484, s. 245.

Sinop Limanı: ("Sinop şehri ve limanı. –la ville et le port de Sinop" ibaresiyle, şehrin kuşbakışı çekilmiş orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 491, s. 360.

İnebolu Deniz Manzarası: ("İnebolu'nun deniz tarafından manzara-i umumisi" ibaresiyle küçük boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 493, s. 389.

Darende: ("Darende" ibaresiyle, Darende kasabasının her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış büyük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 404-405.

Selanik Hamidiye Caddesi: ("Selanik'te Hamidiye caddesi" ibaresiyle, cadde ve cadde de gezintiye çıkan insanların orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 422.

Kumran Adası Tahaffüzhanesi: ("Kumran Adası tahaffüzhane ve teferruatı" ibaresiyle, sahil kenarına kurulmuş tahaffüzhanelerin yer aldığı orta boy dört fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 424.

2.2.3.1.6. Yerli-Yabancı Askerler, Devlet Adamları ve Sanatçılara Ait Fotoğraflar

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Paris'in bin dokuz yüz sergisinde saltânât-ı seniye tarafından komiser Mösyö Şessenel." ibaresiyle Şessenel'in küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 21.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Paris'in bin dokuz yüz sergisinde saltânât-ı seniye tarafından komiser Atufetlü Münir Bey Efendi." ibaresiyle Münir Bey Efendi'nin küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 21.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz sergisinde Almanya hükümeti tarafından komiser Mösyö Richter." ibaresiyle Mösyö Richter'in küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 21.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz sergisinde Fas hükümeti tarafından komiser Seydi Arabî Abrudi." ibaresiyle Seydi Arabî Abrudi'nin küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 24.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz sergisinde Fas hükümeti tarafından komiser Seydi Mahmut Bin Celah." ibaresiyle Seydi Mahmut Bin Celah'ın küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 24.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz sergisinde Japonya hükümeti tarafından komiser Mösyö Hevaş." ibaresiyle Mösyö Hevaş'ın küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 24.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz senesi sergisinde Amerika hükümeti tarafından komiser Mösyö Ferdinand." ibaresiyle Mösyö Ferdinand'ın küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 25.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz senesi sergisinde İngiltere hükümeti tarafından komiser Mösyö Sperman." ibaresiyle Mösyö Sperman'ın küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 25.

Paris Bin Dokuz Yüz Sergisi: ("Bin dokuz yüz sergisinde Avusturya hükümeti tarafından komiser Mösyö Edgard." ibaresiyle Mösyö Edgard'ın küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 25.

Kolağası Hüseyin Hüsnü Bey Efendi: ("Ahiren musavver fevkalade komiserliği yaverliğine tayin buyrulan kolağası Refaatlü Hüseyin Hüsnü Bey Efendi." ibaresiyle Hüseyin Hüsnü Bey'in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 445, s. 36.

Alfred Dreyfus: ("Yüzbaşı Alfred Dreyfus"un küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 49.

Avukat De Manj: ("Avukat matr De Manj"ın küçük bir boy fotoğrafı.); **SF**; C 18, nu: 446, s. 49.

Avukat La Borie: (“Avukat matr La Borie”nin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 49.

Dreyfus Müdafilerinden: (“Dreyfus müdafilerinden ve meclis-i ayan azasından Shour Cretien”ın küçük bir bot fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 52.

Kaymakam Paige: (“Kaymakam Paige”nin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 52.

Dreyfus Müdafilerinden: (“Dreyfus müdafilerinden ve meclis-i ayan azasından Mösyö Traves”in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 52.

Dreyfus Müdafilerinden: (“Dreyfus müdafilerinden ve meşahir muharririnden Mösyö Seignour”un küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 52.

Dreyfus Müdafilerinden: (“Dreyfus müdafilerinden ve meşahir muharririnden Mösyö Bernard Lasour”un küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 53.

Dreyfus Müdafilerinden: (“Dreyfus müdafilerinden ve meşahir muharririnden Mösyö Kalamansu”nun küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 53.

Dreyfus Müdafilerinden: (“Dreyfus müdafilerinden Orver gazetesi müdürü Mösyö Vicg”in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 53.

Dreyfus Müdafilerinden: (“Dreyfus müdafilerinden ve meşahir muharririnden Mösyö Roche”un küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 53.

Mir Alayı Henry: (“Mir Alayı Henry”in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 56.

Osterhase: (“Osterhase”nin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 56.

Petit De Colan: (“Petit De Colan”nın küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 56.

Esbak Harbiye Nazırlığı: (“Esbak Harbiye Nazırı Mösyö Chevalier”in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 56.

General Rayce: (“General Rayce”nin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 56.

General Marceau: ("General Marceau"nun küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 56.

Kenneth Vallois: ("Kenneth Vallois"in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 56.

Temyiz Reisi: ("Temyiz reis-i ulu Mösyö Montague"nin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 57.

Yüzbaşı Fitzgerald: ("Yüzbaşı Fitzgerald"ın küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 57.

Almanya Paris Ataşesi: ("Almanya'nın Paris Ataşe Militeri Mösyö Pancherd"in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 57.

İtalya Paris Ataşesi: ("İtalya Paris Ataşe Militeri Mösyö Somerville"nin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 57.

Rennes Divan Harbi Reisi: ("Rennes Divan Harbi Reisi Mösyö Jacquellin"in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 57.

Madame Verheyden: (Tepebaşı Fransız tiyatrosunun birinci şantözü Madam Verheyden. –Madame Verheyden, premiere chanteuse de la troupe d'operette des Petits-Champs." ibaresiyle Madam Verheyden'in orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 60.

Kabataşlı Merhum Sait Bey: ("Şehit muhterem Abdülaziz paşazade Kabataşlı merhum Sait Bey" ibaresiyle merhumun orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 447, s. 76.

Merhum Münir Paşa: ("Merhum Münir Paşa. –Munir Pacha, mort le 6 octobre 1899 a Constantinople" ibaresiyle merhumun orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 448, s. 81.

Transuval Mukarr İdaresi: ("Transuvalin mukarr idaresi olan Pretoria şehri" ibaresiyle, şehir meydanını gösteren orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 448, s. 85.

Transuval Meselesi: ("Transuval meselesi hakkında Mösyö Crueger ile müzakereye memur edilen İngiliz komiser Sir Alfred Miller" ibaresiyle Alfred Miller'ın küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 448, s. 85.

Devlet Mülkiye Dairesi Azası Atullah Paşa: ("Ahiren şûrâ-yı devlet mülkiye dairesi azalığına tayin buyrulan Bağdat valisi sâbık devletlü Atullah Paşa hazretleri. – S. E. Ataoullah-Pacha, Ex-Gouverneur general de Bagdad" ibaresiyle Atullah Paşa'nın küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 449, s. 101.

Merhum Şakir Paşa: ("Merhum Şakir Paşa. -Feu Chakir-Pacha, Haut Commissaire d'Ânâtolie" ibaresiyle merhumun küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 450, s. 117.

İngiliz Orduları Umum Kumandanı: ("İngiliz orduları umum kumandanı General Bolleir" ibaresiyle Bolleir'in orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 452, s. 152.

Transuval Orduları Umum Kumandanı: ("Transuval orduları umum kumandanı General Jesper" ibaresiyle Jesper'in orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 452, s. 153.

Transuval Meselesi: ("Transuval meselesi: Reis Mösyö Crueger'in ikametgâhı önünde" ibaresiyle Mösyö Crueger'in evinin önünde toplanan insanları gösteren orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 453, s. 161.

Transuval Meselesi: ("Transuval meselesi: Boerlerin seyyar hastaneleri" ibaresiyle çadırların hastane yapılmasını gösteren orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 453, s. 164.

Transuval Meselesi: ("Transuval meselesi: Bloemfontein'de oranj reis hükümeti ile ifrât-ı muhiti" ibaresiyle atlı birliklerinin ilerleyişini gösteren orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 453, s. 165.

Emile Zola: ("Altı yaşında, Yirmi yaşında, Bütün aile birlikte, otuz yaşında, otuz beş yaşında, kırk yaşında, ressam Manet'in bahşettiği bir tasavvurundan, şimdiki hali" ibaresiyle Emile Zola'nın yedi farklı fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 457, s. 229.

Emile Zola: ("Mösyö Zola'nın hücre-i iştigali" ibaresiyle Zola'nın oturma odasının yer aldığı orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 457, s. 232.

Emile Zola: ("Mösyö Zola'nın salonu" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 457, s. 233.

Umum-ı Der-saadet Müfettişi: ("Umum-ı der-saadet icrahaneleri müfettişi olup ahiren vefat eden Abdürrahim Efendi" ibaresiyle merhumun küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 459, s. 268.

Merhum Asaf Paşa: ("Müşirandan ve teftiş askeri komisyon âlisi azasından bahr-i sefid ve bahr-i siyah boğazları istikamet müfettiş sabıkı merhum Asaf Paşa. – Asaf Pacha, mort dernierement a Constantinople" ibaresiyle merhumun orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 461, s. 292.

Merhum İsmail Hakkı Bey: ("Şura-yı devlet dairesi azasından ve rütbe-i bala ricalinden merhum İsmail Hakkı Bey. –Ismail-Hakki Bey, mort le 6 janvier a Constantinople" ibaresiyle merhumun küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 461, s. 300.

Doktor Mazhar Paşa: ("Mekâtib-i tabiye şahanede ilm-i teşrih muallimi Doktor Mazhar Paşa" ibaresiyle, Mazhar Paşa'nın küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 463, s. 332.

İsmail Ali Efendi: ("Mekâtib-i tabiye şahanede hükümet-i tabiyeye muallimi kolağası Doktor İsmail Ali Efendi" ibaresiyle, İsmail Ali Efendi'nin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 463, s. 332.

Operatör Hayrettin Paşa: ("Mekâtib-i tabiye şahanede emraz-ı cerrahiye muallimi Operatör Hayrettin Paşa" ibaresiyle, Hayrettin Paşa'nın küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 463, s. 332.

Rübâb-ı Şikeste Münasebetiyle: ("Tevfik Fikret Bey ve Haluk. –Tevfik Fikret Bey, auteur du Rébab-i-Chikesté, recueil de poéesies" ibaresiyle, Tevfik Fikret'in, oğlu Haluk'u kucağına almış şekilde orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 465, s. 356.

Rübâb-ı Şikeste Münasebetiyle: ("Tevfik Fikret Bey, guşe iştigalinde. –Tevfik Fikrét Bey, auteur du Rébabi-Chikesté, dans son cabinet de travail" ibaresiyle, Tevfik Fikret'in, çalışma masasında, ellerini yüzüne koymuş, düşünceli bir halde otururken çekilmiş orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 465, s. 357.

Merhum Abdullah Bey: ("Menemenlizade Abdullah Bey Merhum" ibaresiyle, merhumun orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 466, s. 369.

Fransız Reis-i Hükümet Mösyö Lowe: ("Ahire taraf-ı eşref cenab padişahîden mercu' imtiyaz-ı nişan ferruh efşânı ihdâ' buyrulan Fransız reis-i hükümeti Mösyö Lowe hazretleri" ibaresiyle, Mösyö Lowe'nin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 467, s. 385.

Merhum Nuriyan Efendi: ("Müteveffa Nuriyan Efendi. Tercüme hali kısım siyasimizde münderiçtir. –Feu Nourian Efendi, conseiller d'Etat, décédé a Constantinople" ibaresiyle, Nuriyan Efendi'nin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 467, s. 388.

Lord Salibouri: ("İngiltere'de Transuval muharebesinin Saikleri: Lord Salibouri" ibaresiyle, Lord Salibouri'nin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 467, s. 389.

Dück Du Devonshire: ("Dück Du Devonshire" ibaresiyle, Du Devonshire'in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 467, s. 389.

Lord Lansdowne: ("Lord Lansdowne" ibaresiyle, Lansdowne'un küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 467, s. 389.

Mister Juve Chaumbere: ("Mister Juve Chaumbere" ibaresiyle, Chaumbere'nin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 467, s. 398.

Mösyö Paul Deschanel: ("Ahiren akademi azalığına kabul olunan Fransa meclis-i mebusan reisi Mösyö Paul Deschanel" ibaresiyle, Paul Deschanel'in orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 468, s. 405.

Merhum Philippe Efendi: ("Tarik gazetesi sahib-i imtiyazı müteveffa Philippe Efendi. –Feu Philippe Efendi, directeur du journal Tarik, décédé dernierement a Constantinople" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 20.

Merhum Lebib Efendi: ("Mahkeme-i temyiz baş med'î umumisi Lebib Efendi merhum. –Lebib Efendi, procureur-general pres la Coup de Cassation, décédé dernierement a Constantinople" ibaresiyle, Lebib Efendi'nin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 471, s. 33.

Nejat Ekrem: ("Tarih-i tevlidi: 1300 Ağustosunun ortası. Tarih-i ufuli: 16 Şubat 1315-gece" ibaresiyle, Nejat Ekrem'in boydan çekilmiş orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 471, s. 36.

General Curie: ("İngilizler tarafından geçende esir edilerek Senate adasına gönderilen General Curie" ibaresiyle, generalin omzunda mermiler, elinde tüfeği ile büyük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 471, s. 37.

Paul Laurent Beall: ("Muktesid meşhur Paul Laurent Beall" ibaresiyle, Paul Laurent'in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 471, s. 39.

Mareşal Hüseyin Fevzi Paşa: ("Üçüncü ordu hümayun meşir vekili iken ahiren Selanik'te irtihal dar-ı bak eden meşir Hüseyin Fevzi Paşa. –Marechal Hussein Fevzi Pacha, décédé a Salonique le 8 Fevrier 1900" ibaresiyle, Hüseyin Fevzi Paşa'nın orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 472, s. 53.

Merhum Atullah Paşa: ("Merhum Atullah Paşa. –Feu Ataoullah Pacha, membre du Conseil d'Etat, décédé le 1 avril 1900 a Constantinople" ibaresiyle, Atullah Paşa'nın orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 473, s. 65.

Merhum Osman Paşa: ("Merhum Gazi Osman Paşa" ibaresiyle, Osman Paşa'nın her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış büyük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 474, s. 88-89.

Ziya Paşa Hazretleri: ("Bu kere şurayı devlet bidayet mahkemesi Reyaustine tayin buyrulan saadetli Ziya Paşa hazretleri" ibaresiyle, Ziya Paşa'nın orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 475, s. 100.

Gustave Flaubert: ("Gustave Flaubert" ibaresiyle, Flaubert'in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 475, s. 105.

Leon Kahün: ("Müteveffa Leon Kahün" ibaresiyle, Leon Kahün'ün küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 476, s. 123.

John Ruskin: ("İngiliz sanayi-i nefise ve hükümet-i ahlak müdekkiklerinden müteveffa John Ruskin" ibaresiyle, Ruskin'in orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 480, s. 184.

John Ruskin: ("Ruskin'in otuz sene evvelki haliyle ikametgâhının münâzır-ı muhtelifsi" ibaresiyle, Ruskin'in ve yaşadığı evin değişik manzaralardan oluşan altı fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 480, s. 185.

Japonya Prensi Kotuhitu: ("Japonya hanedan hükümdarisi erkânından olup ahiren şehrimize muvasala eden Prens Kotuhitu hazretleriyle müşârün-ileyhin zevceleri Prenses Kotuhitu" ibaresiyle, prensin ve prensesin orta boy fotoğrafları.); **SF**, C 19, nu: 481, s. 196.

Merhum Tahir Paşa: ("Yaver Ekrem hazreti padişahî meşiran izâmından merhum Tahir Paşa. –Marechal Tahir-Pacha, decede denierement a Constantinople" ibaresiyle merhumun orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 483, s. 225.

Doktor Yersein: ("Veba basilini keşfeden, aşısını bulan Doktor Yersein" ibaresiyle, Yersein'in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 483, s. 236.

Pierre Loti: ("Bu defa bir ay seyahat şehrimize gelip ikinci rütbeden bir kıt'a mecidi nişan zî-şânıyla müzehher iltifat-ı âli buyrulan Fransa meşahir edebasından pierre Loti" ibaresiyle, Pierre Loti'nin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 484, s. 253.

Merhum Hulusi Paşa: ("Beşinci ordu levazım Reyastende iken ahiren vefat eden Hulusi Paşa" ibaresiyle, merhumun küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 485, s. 260.

Rusya Harici Nazırı: ("Rusya harici nazırı müteveffa Kont Muraviev" ibaresiyle, Muraviev'in küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 485, s. 268.

Osman Fevzi Paşa: ("Yâverân hazreti padişahîden ve teftiş askeri komisyon âlisi azasından Yanya valisi Ferîk saadetli Osman Fevzi Paşa hazretleri" ibaresiyle, Osman Fevzi Paşa'nın boydan çekilmiş orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 488, s. 309.

Halit Bey Efendi: ("Ahiren birinci rütbeden mecîdî nişan zî-şânıyla taltîf buyrulan hazine-i celile maliye ser veznedarı atûfetli Halit Bey Efendi hazretleri" ibaresiyle, Halit Bey'in orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 490, s. 340.

Victor Emmanuel Ferdinand: ("İtalya hükümdar cedidi Victor Emmanuel Ferdinand hazretleri" ibaresiyle, Ferdinand'ın küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 490, s. 348.

Merhum Enver Bey: ("Beyoğlu mutasarrıf müteveffa Enver Bey. –Enver Bey, gouverneur de Pera, mort dernierement a Constantinople" ibaresiyle, merhumun küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 491, s. 356.

Victor Emmanuel: ("İtalya hükümdar cedidi haşmetlû üçüncü Victor Emmanuel hazretleri" ibaresiyle, Victor Emmanuel'in büyük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 492, s. 369.

İtalya Kraliçesi: ("Haşmetlû İtalya kraliçesi hazretleri" ibaresiyle, kraliçenin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 492, s. 372.

Kral Humbert: ("Müteveffa Kral Humbert" ibaresiyle, Humbert'in orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 492, s. 373.

Sırbistan Kralı ve Zevcesi: ("Sırbistan kralı haşmetlû Alexander hazretleriyle zevceleri" ibaresiyle, kralın ve kraliçenin orta boy fotoğrafları.); **SF**, C 19, nu: 492, s. 376.

Merhum Cevat Paşa: ("Merhum Cevat Paşa" ibaresiyle, Cevat Paşa'nın orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 493, s. 385.

Hakkı Paşa Hazretleri: ("Beşinci ordu hümayun meşirriyet vekâletine tayin buyrulan kırk saadetli Hakkı Paşa Hazretleri" ibaresiyle, Hakkı Paşa'nın orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 493, s. 388.

Mösyö Lange: ("Mühre-i musiki şinasenden Mösyö Paul Lange" ibaresiyle, Mösyö Lange'nin orta boy bir fotoğrafı.); *SF*, C 19, nu: 493, s. 397.

2.2.3.1.7. Diğer Fotoğraflar

Kesendire Haydutları: ("Dört yüz kırk bir numaralı nüshamızda bir kısmının resimleri neşrolunan Kesendire haydutlarıyla yatakları." ibaresiyle.); **SF**, C 18, nu: 444, s. 28.

Ahırkapı: ("Ahır kapıda vâki' dar-ül-sınaî Osmaniye'nin deniz tarafından görünüşü. –Dar-Sinai-Osmanie: grande usine a vapeur et depot de bois ouvres, Ahour-Kapou" ibaresiyle Ahırkapı'nın orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 448, s. 88.

Ahırkapı Kereste Fabrikası: ("Ahırkapı kereste fabrikasının dâhili manzaralarından: Marangozlar salonu. –Usine d'Ahour-Kapou: I'intreieur d'une salle de menuiserie" ibaresiyle, fabrikanın içini gösteren orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 448, s. 89.

Ahırkapı Kereste Fabrikası: ("Ahırkapı kereste fabrikasının dâhili manzaralarından: Makineler ve buharlı testereler. –La salle de seierie mecanique" ibaresiyle, büyük testerelerin yer aldığı orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 448, s. 89.

Beyoğlu At Cambaz Hanesi: ("Beyoğlu at cambaz hanesine bu defa vürud eden kumpanyanın müdürü Mösyö Pierantoine. –M. Pierantoine, directeur du nouveau cirque" ibaresiyle Mösyö Pierantoine'nin küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 18, nu: 450, 121.

Küçük Kız: ("Küçük bir kızın, kitap okurken çekilmiş küçük boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 469, s. 12.

Enstantane Fotoğraflardan: ("İhram önlerinde" ibaresiyle, develer üzerinde yolculuk yapanların orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 21.

Enstantane Fotoğraflardan: ("Ehl-i badia kıyafetlerinden" ibaresiyle, dört kişinin kıyafetlerini gösteren orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 21.

Enstantane Fotoğraflardan: ("Nil mübarekte" ibaresiyle, Nil nehrinin orta boy bir fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 24.

Enstantane Fotoğraflardan: ("Bir iskele" ibaresiyle, Nil nehri üzerinde yer alan iskelenin orta boy fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 24.

Enstantane Fotoğraflardan: ("Uzaktan" ibaresiyle, ismi açıklanmayan bir kasabanın orta boy fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 25.

Enstantane Fotoğraflardan: ("Badia da bir kafile" ibaresiyle, çölde ilerlemeye çalışan kafilenin orta boy fotoğrafı.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 25.

Enstantane Fotoğraflardan: ("Sahilde" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 28.

2.2.3.2. Resimler

2.2.3.2.1. Askeri ve Mülki Erkânla İlgili Resimler

Transuvale Ait: ("Transuval reis-i hükümeti Crueger ve muhit-i askeriyesi" ibaresiyle, Crueger'in askerlerle toplantı yapmasını anlatan orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 467, s. 392.

Afrika-yı Cenubi Muharebesine Ait: ("Bir müfrezenin kayalar arasından müdafaası" ibaresiyle büyük boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 477, s. 137.

Çin Resimlerinden: ("Askeri talimlerinden" ibaresiyle, Çin askerlerinin tatbikatını gösteren orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 491, s. 365.

2.2.3.2.2. Avcılık ve Sporla İlgili Resimler

Hamidiye Hafif Süvari Alayı: ("Saye-i sütud vâiye hazreti padişahîde Sivas'ta müteşekkil hamidiye hafif süvari alayına mensup bir neferin meharet-i cündiyânesi" ibaresiyle, ata binmiş bir gencin orta boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 469, s. 4.

Meharet-i Cündiyâne: ("Omzunu hayvanın boynuna koyarak baş aşağı öyle birçok kere gittikten sonra birden doğrulup kalkmak" ibaresiyle, ata baş üstü binmiş bir gencin orta boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 469, s. 4.

Meharet-i Cündiyâne: ("Hayvana istediği şekli, istediği vaziyeti, istediği hareketi veriyor" ibaresiyle, atı yere yatırarak, ayaklarıyla atın kalkmasını engelleyen gencin orta boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 469, s. 5.

Meharet-i Cündiyâne: ("Tekmil vücuduyla bir tarafa sarkarak arkaya doğru nişan almak" ibaresiyle, at üzerinde nişan alan gencin orta boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 469, s. 5.

Trablusgarp At Yarışı: ("Sağdaki levha meşir Recep Paşazade Ekrem Bey'in birinciliği kazanan küheylanı, soldaki levha ise birinci yarışta ikinci gelen hayvan ile sahibi Ağa Yusufi irae ediyor. –Courses de chevaux a Tripoli: Le cheval qui est a droite a gagne le premier prix et celui qui est a gauche le second" ibaresiyle, birinciyi ve ikinciyi gösteren orta boy iki resim.); **SF**, C 19, nu: 473, s. 68.

Trablusgarp At Yarışı: ("Recep Paşazade Ekrem Bey'in ikinci yarışta birinciliği kazanan tayı. –Courses de chevaux a Tripoli: Premier prix de la seconde course" ibaresiyle, orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 473, s. 69.

Trablusgarp At Yarışı: ("Büyük levha ilk yarışta birinci tur ikmal edildiği sırada alınan fotoğrafyayı, ve yirmi yarışçıların hazırlanışını gösteriyor. –Courses de chevaux a Tripoli: 1 vers la fin du premier tour; 2 Attente du signal de depart" ibaresiyle, biri orta boy, diğeri küçük boy iki resim.); **SF**, C 19, nu: 473, s. 72.

Trablusgarp At Yarışı: ("Yarış yerinde misafiren ve erbab-ı temaşa. –Courses de chevaux a Tripoli: Les invites et les spectateurs" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 473, s. 73.

Trablusgarp At Yarışı: ("Piyade koşusu. –Une course d'hommes a Tripoli" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 473, s. 76.

2.2.3.2.3. Bina ve Yapı Resimleri

Şam Hükümet Konağı: ("Saye-i ümran vâiye Cenab malikânede Şam'da inşa edilmekte olan hükümet konağının vazı' esas resmi. –La mise de la premiere pierre du Conak gouvernemental a Damas" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 450, s. 113,

Selanik Drama Hastanesi: ("Saye-i merâhim vâiye hazreti padişahîde Drama'da mucit-tane der-dest inşa bulunan Garba hastanesinin vazı' esas resmi. –La mise

de la premiere pierre de l'hopital des pauvres a Drama [Salonique]" ibaresiyle orta boy bir fotoğraf.); **SF**, C 18, nu: 461, s. 289.

Kanal Resimlerinden: ("Müteharrik havuzlar derininde sefainin bir katar halinde hareketi" ibaresiyle küçük boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 464, s. 341.

Kanal Resimlerinden: ("Döner köprülerden" ibaresiyle küçük boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 464, s. 341.

Kanal Resimlerinden: ("Bir zırhlının lokomotiflerle çekilip götürülüşü" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 464, s. 344.

Kanal Resimlerinden: ("Müteharrik havuzlar derininde sefain" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 464, s. 345.

Transuvale Ait: ("Pretorya'da daire-i hükümet" ibaresiyle, hükümet konağının orta boy bir resmi.); **SF**, C 18, nu: 467, s. 396.

Adana Hükümet Konağı: ("Saye-i ümran vâiye hazreti hilafet-penahi de ahiren Adana'da inşasına mübaşeret olunan daire-i hükümetin vazı' esas resmi. –La mise de la premiere pierre du nouveau Conak gouvernemental a Adana" ibaresiyle, hükümet konağının açılışını temsil eden orta boy resim.); **SF**, C 19, nu: 474, s. 81.

Bağdat Vaşas Köprüsünün İnşası: ("Müberrât seniyye hazreti cihan-bâniden olarak Bağdat'ta Vaşas çayı üzerinde inşa olunan cisr-i ahenin hîn güşadında alınmış resmi. –L'inauguration du pont en fer, construit sur la riviere Vechaseh a Bagdad" ibaresiyle, köprü açılışını temsil eden orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 475, s. 97.

Konya Mekteb-i Sanayi: ("Saye-i mahasin vâiye hazreti cihandâri de Konya'da der-dest inşa olunan mekteb-i sanayinin vazı' esas resmi" ibaresiyle, mektebin açılışını temsil eden orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 479, s. 161.

Paris Meşahir Umumisi: ("Sanayi-i nefise dairesinin medhalı" ibaresiyle, binanın orta boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 483, s. 228.

Paris Meşahir Umumisi: ("Elektrik şubesi medhalinin musanna' zirvesi" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 483, s. 229.

Çin Meselesi Münasebetiyle: ("Set Çin'in bir kemer dâhilinden görünüşü" ibaresiyle, Çin Seti'nin büyük boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 485, s. 261.

Çin Meselesi Münasebetiyle: ("Ağaç üzerinde bir köşk" ibaresiyle, ağaç üzerine inşa edilmiş köşkün orta boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 488, s. 313.

Çin Meselesi Münasebetiyle: ("Set Çin'de bir kapı" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 488, s. 316.

Hicaz-Yemen Telgraf Hattı: ("Kâfe-i masârifi taraf eşref cenab hilâfet-penâhiden inayet ve ihsan buyrulup şâm-ı şeriften hûte-i mübareke Hicaziyeye ve Yemen vilayet celilesine temdit edilmekte bulunan telgraf hattının mebde' de rekz olunacak sütun-ı i'tilâ'" ibaresiyle, büyük boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 489, s. 324.

Çin Resimlerinden: ("Sett-i kebirin bir köşesi" ibaresiyle, orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 492, s. 377.

Çin Resimlerinden: ("Sett-i kebirin büyük kapılarından biri" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 492, s. 380.

Hicaz-Yemen Telgraf Hattı: ("Şâm-ı şeriften hûte-i mübareke Hicaziyeye ve Yemen vilayet celilesine temdit edilmekte bulunan telgraf hattının mebde' de merkuz sütun-ı i'tilâ'" ibaresiyle, büyük boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 409.

Müzehane-i Umumi: ("Müzehane-i umumi" ibaresiyle, müzeyi gösteren büyük boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 494, s. 419.

2.2.3.2.4. Gemi, Araç ve Askeri Teçhizatla İle İlgili Resimler

Üçüncü Frederic Zırhlısı: ("Zehlinin baş tarafından görünüşü" ibaresiyle küçük boy bir gemi resmi.); **SF**, C 18, nu: 447, s. 69.

Üçüncü Frederic Zırhlısı: ("Almanya'nın son inşa ettirdiği üçüncü Frederic zırhlısı" ibaresiyle, geminin yan tarafından çekilen orta boy bir resmi.); **SF**, C 18, nu: 447, s. 69.

Üçüncü Frederic Zırhlısı: ("Üçüncü Frederic zırhlısının maktaaiyle teşekkülat dâhiliyesi" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 447, s. 69.

Almanya Piyade Mitralyözleri: ("Almanya'da yeni, icat olunan piyade mitralyözleri icra edilen avcı manevraları" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 451, s. 132.

İrlanda Sefineleri: ("İrlandalıların Shamrock sefini" ibaresiyle küçük boy bir yelkenli resmi.); **SF**, C 18, nu: 455, s. 204.

Amerika Sefineleri: ("Amerikalıların Colombia sefini" ibaresiyle küçük boy bir yelkenli resmi.); **SF**, C 18, nu: 455, s. 204.

Transuvale Ait: ("Boerlerin top tabyaları" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 460, s. 280.

Transuvale Ait: ("İngiliz top bataryaları" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 460, s. 281.

Transuvale Ait: ("Bir zırhlı trenin dâhili" ibaresiyle, tren içerisinde silahlarıyla siper almış askerlerin orta boy bir resmi.); **SF**, C 18, nu: 466, s. 376.

Transuvale Ait: ("Bir zırhlı trenin yoldan çıkarılışı" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 466, s. 377.

Transuval Meselesi: ("İngilizlerin Transuval muharebesinde istimal ettikleri zırhlı top katarlarından bir tanesi" ibaresiyle, topların katarlar vasıtasıyla taşınmasını anlatan orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 486, s. 280.

2.2.3.2.5. Maden ve Madencilikle İlgili Resimler

Transuval Resimlerinden: ("Altın madenlerinde kütlelerin suret-i ta*SF*iyesi" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 454, s. 184.

Transuval Resimlerinden: ("Madende elektrikle müteharrik vagonlar" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 454, s. 184.

Transuval Resimlerinden: ("Gemilelerle altın madenlerinde ihracat" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 454, s. 185.

Transuval Resimlerinden: ("Madenin siyanür vasıtasıyla muamelesi" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 454, s. 185.

2.2.3.2.6. Tablolar

Levha: (“Mini mini.” ibaresiyle genç bir kızın tam boy resmine yer verilmiştir.); **SF**, C 18, nu: 445, s. 41.

Levha: (“Levha: Nikâh halkası” ibaresiyle gelinlikler içerisinde genç bir kızın parmağına taktığı yüzüğü anlatan büyük boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 454, s. 180.

Tablo: (“Çardak altında” ibaresiyle, çardakta baş başa vermiş oturan iki sevgilinin her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış bir resmi.); **SF**, C 18, nu: 455, s. 200-201.

Tablo: (“Bir etek çiçek” ibaresiyle, kucağında çiçek toplamış küçük bir kızın tüm sayfayı kaplayacak şekilde yapılmış resmi.); **SF**, C 18, nu: 456, s. 217.

Levha: (“Pisipisi” ibaresiyle, küçük bir çocuğun yavru kedileri severken çekilmiş orta boy bir resmi.); **SF**, C 18, nu: 457, s. 225.

Tablo: (“İzdivaçtan sonra” ibaresiyle elindeki mektupları okuyan ve her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış bir kadın resmi.); **SF**, C 18, nu: 458, s. 248-249.

Levha: (“İşvekâr” ibaresiyle, gülümseyen bir kız çocuğunun orta boy resmi.); **SF**, C 18, nu: 465, s. 353.

Küçük Levha: (“Kuğular” ibaresiyle, su içinde yüzen iki kuğunun orta boy bir resmi.); **SF**, C 18, nu: 466, s. 372.

Levha: (“Baş başa” ibaresiyle, baş başa verip kitap okuyan iki kız çocuğunun büyük boy resmi.); SF, C 18, nu: 468, s. 401.

Levha: (“Bir kış levhasından” ibaresiyle, karın yağmasından sonra ağaçların yapraklarını dökmesini ve evlerin bacalarının tütmesini anlatan büyük bir resim.); **SF**, C 18, nu: 468, s. 409.

Tablo: (“Dinle kızım” ibaresiyle, yanındaki genç kıza nasihat da bulunan yaşlı bir teyzenin, her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış resmi.); **SF**, C 19, nu: 469, s. 8-9.

Levha: (“Küçük balıklar” ibaresiyle, gölde balıklarla oynayan çocuğun küçük boy resmi.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 17.

Levha: (“Kış levhalarından” ibaresiyle, karlar arasında uzanan bir tavşanın ve pusuda onu bekleyen bir kurdun büyük boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 471, s. 44.

Tablo: (“Güzel dudaklar” ibaresiyle, ellerini yanağına koymuş, tebessüm eden genç bir kızın her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış büyük boy resmi.); **SF**, C 19, nu: 472, s. 56-57.

Levha: (“Nazra-i handan” ibaresiyle, elindeki yelpazeyle dudaklarını kapatan genç bir kızın büyük boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 475, s. 104.

Levha: (“Çay masasında” ibaresiyle, masa başında sohbet eden iki kadının büyük boy resmi.); **SF**, C 19, nu: 476, 116.

Levha: (“Değirmen” ibaresiyle, ırmak kıyısında yer alan bir değirmenin büyük boy resmi. Resimde dikkati çeken en önemli özellik, kapak resminin ilk defa renkli bir şekilde yayımlanarak dergi içerisinde yer almasıdır.); **SF**, C 19, nu: 478, s. 145.

Levha: (“Bahçede” ibaresiyle, çiçekler arasında gezinti yapan genç bir kadının büyük boy resmi.); **SF**, C 19, nu: 479, s. 165.

Levha: (“İki hem-rah” ibaresiyle, eşeğiyle yolculuk eden genç bir kadının orta boy bir resmi. Resim renkli olarak yayımlanmıştır.); **SF**, C 19, nu: 480, s. 180.

Levha: (“Mayısta” ibaresiyle, genç bir kızın yanındaki köpeği sevmesini ifade eden ve her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış büyük boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 484, s. 248-249.

Levha: (“İlk meyve” ibaresiyle, evli çiftlerin yeni doğan bebeklerini sevgiyle izlemesini ifade eden ve her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış büyük boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 485, s. 264-265.

Levha: (“Banyo” ibaresiyle, biri iskelede oturan, diğeri denizde yüzen, diğeri ise denize atlamaya hazırlanan üç genç kızın büyük boy bir resmi. Resmin sol alt köşesinde H. Baudouin X. A. Berlin, sağ tarafında ise; Sealberc yazmaktadır.); **SF**, C 19, nu: 486, s. 281.

Levha: ("Bir levha" ibaresiyle, elindeki çiçekle poz veren genç bir kızın, her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış büyük boy resmi.); **SF**, C 19, nu: 487, s. 296-297.

Tablo: ("Ezhar-ı bahar" ibaresiyle, kucağında bir vazo dolusu çiçek tutan genç bir kadının her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış büyük boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 490, s. 344-345.

2.2.3.2.7. Tıp ve Sağlıkla İlgili Resimler

Alkolikler: ("Ayyaş. Bunlarda en ziyade şayan-ı dikkat ciheti "sebat-ı nazar"dır. Adalatın şiddet tekazı ile alnında birçok çizgiler, buruşukluklar husule gelmiş ve bu hal simayı hazin-engiz bir manzara vermiştir" ibaresiyle, Fransız, iki erkeğin küçük boy resimleri.); **SF**, C 18, nu: 459, s. 260.

Ayyaş Bir Kadın: ("Bir bekri simasında olan şu kadının gözleri açık ve yüzünün alt tarafı çıkıktır. Simasının heyet-i umumisi yeis ve füturu, merak ve endişesi, hazin ve kederi göstermektedir" ibaresiyle, Rus, alkolik bir kadının küçük boy resmi.); **SF**, C 18, nu: 459, s. 260.

Alkolikler: ("Ayyaş gayet şedit ve def'aten infiâlat ve ihtirasata mu'taddır. Lakin yüzdeki adalatın tair etinden dolayı simayı infiale karşı sabit bir halde kalır" ibaresiyle, Rus, alkolik bir kadının ve erkeğin küçük boy resmi.); **SF**, C 18, nu: 459, s. 260.

Kalp ve Akciğer-İnsan Beyni ve Dimağ: ("Bu şekiller, geçen hafta resimlerini derç eylediğimiz mekâtib-i tabiye şahane ilm-i teşrih muallimi Doktor Sadettin Mazhar Paşa hazretlerinin telif gövdesi olan "teşrih tavsifi" nam eser-i nefissinden ecz olunmuştur" ibaresiyle, kalp-akciğer ve insan beynini gösteren orta boy iki resim.); **SF**, C 18, nu: 464, s. 339.

Sivrisinek Serfesi: ("12,5 defa büyütülmüş sivrisinek serfesi" ibaresiyle küçük boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 480, s. 181.

Kabil Şerp Damlası: ("Kabil şerp denilen sudan bir damla" ibaresiyle küçük boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 480, s. 181.

Dafina Yolkıs Haşeratı: (“Suda “Dafina Yolkıs” denilen haşre” ibaresiyle küçük boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 480, s. 181.

Veba Hastalığı: (“Vebalı bir hıyarcıktan alınmış asara. Veba basilleri[Bin defa büyütülmüştür]” ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 482, s. 216.

Veba Hastalığı: (“Jeloz üzerinde üretilmiş basiller. [Bin defa büyütülmüştür]” ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 482, s. 216.

Veba Hastalığı: (“Vebalı zat elleriyle tutulmuş bir şahsın balgamı. [Bin defa büyütülmüştür]” ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 482, s. 216.

Veba Hastalığı: (“Et suyunda üretilmiş veba basilleri. [Bin defa büyütülmüştür]” ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 482, s. 216.

Veba Hastalığı: (“Hali hazırda vebanın “merz-i beledi” suretinde bulunduğu mahaller: Bir ekin belediye. Hâlihazırda vebanın “müstevli” suretinde icra-i ahkâm ettiği mahaller: Bir ekin istilası” ibaresiyle, vebanın yayılma sahasını gösteren haritanın orta boy resmi.); **SF**, C 19, nu: 482, s. 217.

Influenza ve Veba: (“Efkı çizgili yerler “mıntıka-yı nezleyi” yani “Influenza”yı, umudi çizgiler “mıntıka-yı veba”yı gösterir” ibaresiyle, nezlenin ve vebanın yayılma sahasını gösteren haritanın orta boy resmi.); **SF**, C 19, nu: 482, s. 217.

Bombay Veba Salgını: (“Bombay civarında vebadan vefat edenlerin ihrâk ecsâdı. 1897 senesinde Hint’te vebanın en ziyade dehşetli icra-yı ahkâm ettiği sırada ecsad yere saplanmış demirler arasında tutturulan odunların üzerinde ihrâk edilmekte idi. Küller balahere toplanıp denize atılırdı” ibaresiyle, ölü bedenlerin yakılma ayinini gösteren orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 232.

Veba Salgını: (“1897 senesinde Hint’te veba hastalığı esnasında bulaşıkhanelerin dezenfektesi. Bulaşıkhanelerin önünde odun ve kömür yakıldığı gibi buharlı bir tulumba ile su sevk edilerek tetahhurât da bulunulurdu” ibaresiyle, binaların su ile temizlenmesini gösteren orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 19, s. 232.

Veba Salgını: (“Hint’te şüpheli hastaların suret-i tefridi. Hint’te emraz-ı müstevli hengâmende süratin mümkün mertebede önünü almak için şüpheli hastaları merkez meskenden uzak mahallelere nakil ile birçok günler nazariyat

mütemadiyen tabiye altında bulundururlar" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 483, s. 233.

Veba Salgını: ("Hint-Çin'de veba. Şüpheli hastaların taht-ı müşahede de bulundurulmaları için yapılan kulübeler ve merzanın hariç ile her nevi münasebet ve istirahatı menî' için tesis olunan sahi kordon" ibaresiyle orta boy resim.); **SF**, C 19, nu: 483, s. 233.

2.2.3.2.8. Yerli ve Yabancı Askerler, Devlet Adamları ve Sanatçılara Ait Resimler

Emile Zola: ("Dreyfus meselesinden dolayı nişane-i hürmet olmak üzere Emile Zola namına yeşil altından imal ettirilen madalya." ibaresiyle Zola'nın resminin bulunduğu küçük bir madalya.); **SF**, C 18, nu: 446, s. 49.

Lord Alfred Tennyson: ("İngiliz şairi müteveffık Tennyson" ibaresiyle İngilizin şairin orta boy bir resmi.); **SF**, C 18, nu: 447, s. 68.

Transuval Reis-i Hükümeti: ("Transuval reis-i hükümeti Mösyö Krueger" ibaresiyle küçük boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 447, s. 84.

Transuvale Ait: ("General Lodermatt" ibaresiyle, Lodermatt'ın küçük boy bir resmi.); **SF**, C 18, nu: 466, s. 373.

Pehlivan Kara Ahmet: ("Pehlivan Kara Ahmet'in resmidir" ibaresiyle küçük boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 467, s. 393.

Alfons Dude: ("Alfons Dude namına "Neum" şehrinde rekz edilmek üzere heykeltıraş Falkener tarafından yapılan heykel" ibaresiyle, Alfons Dude'nin heykelini temsil eden orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 476, s. 117.

Kontes Du Martell: ("Madam Jibb'in "Kontes Du Martell"in son resmi" ibaresiyle, kontesin sandalyede otururken çekilen orta boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 481, s. 197.

Çin Meselesi Münasebetiyle: ("Başvekil Li Hung Chang ibaresiyle, başvekilin küçük boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 485, s. 260.

Amiral Seymour: ("Çin'de İngiltere Kuvâ-yi Bahriye kumandanı Amiral Seymour" ibaresiyle, amiralim küçük boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 489, s. 325.

Çin Kumandanı: ("Çin kumandanlarından kuvve-i Song Çung Ping" ibaresiyle, kumandanın küçük boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 489, s. 325.

2.2.3.2.9. Diğer Resimler

Günler Arasında: ("Günler arasında" ibaresiyle kağnı üzerinde ve samanlar arasında oturan; her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış bir kadın resmi.); **SF**, C 18, nu: 447, s. 72-73.

İmzasız: (Ağaçlar arasında, boydan çekilen ve her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış bir kadın resmi) **SF**, C 18, nu: 449, s. 104-105.

İmzasız: (Irmak kenarında, üçü bir kayık içerisinde, ikisi suyun içinde oynayan; beş çocuğun her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış bir resmi.); **SF**, C 18, nu: 451, s. 136-137.

Çeşme Başında: (Çeşme başında oturan yaşlı birine, küçük bir kız çocuğunun bir tas su vermesini gösteren orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 452, s. 148.

Transuval Resimlerinden: ("Transuval resimlerinden: Müsellâh bir boer ailesi, on nefer oğullarıyla bir peder" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 452, s. 149.

İmzasız: ("Kadının, avdan dönen kocasını coşkuyla karşılamasını temsil eden ve her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış bir resim. Resim, Gustov Schrödler tarafından çizilmiştir.); **SF**, C 18, nu: 453, s. 168-169.

Transuval Resimlerinden: ("Delagva körfezinin görünüşü" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 455, s. 196.

Transuval Resimlerinden: ("Pretoria şehrinin manzara-i umumisi" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 455, s. 197.

Transuval Resimlerinden: ("Ladismeyet" ibaresiyle kasabanın orta boy bir resmi.); **SF**, C 18, nu: 457, s. 228.

Transuvale Ait: ("İngiliz kraliçesi haşmetlû Victoria hazretleri tarafından Afrika-yı cenubiye giden İngiliz askerinin suret-i teşyisi" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 18, nu: 461, s. 293.

İmzasız: ("Ağaçlar arasında genç bir kızın, her iki sayfayı dolduracak şekilde yapılmış büyük boy bir resmi.); **SF**, C 18, nu: 461, s. 296-297.

Günbatımı: ("Bahçe kapısından günbatımını izleyen bir kadının orta boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 470, s. 18.

Porselen Su Süzgeci: ("Maliyenin porselen süzgeci. Bunda su dâhilden harice doğru süzülür" ibaresiyle, süzgecin su haznesini ve kapağını gösteren küçük boy iki resim.); **SF**, C 19, nu: 478, s. 149.

Porselen Su Süzgeci: ("Şamberlan'ın porselen süzgeci. Yukarı ki musluktan akan su mesâmetli porselenden. Hariçten dâhile doğru geçerek süzülür" ibaresiyle süzgecin musluk kısmını gösteren küçük boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 478, s. 149.

Gömür Süzgeci: ("Gömür süzgeci" ibaresiyle, sehpa üzerine yerleştirilmiş, musluk kısmı aşağı doğru sarkan süzgecin küçük boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 478, s. 149.

Gömür Süzgeci: ("Gömür süzgeci" ibaresiyle, süzgeçten akan suyun bardağa akışını gösteren küçük boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 478, s. 149.

Paris Meşahir Umumisi Resimlerinden: ("Eski Paris" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 478, s. 152.

Paris Meşahir Umumisi Resimlerinden: ("Esplanade'de Sensual" ibaresiyle, meydanın ve meydan içerisinde yer alan binaların orta boy resmi.); **SF**, C 19, nu: 478, s. 153.

Kadın Saç Modelleri: ("Kadınların şu son senelerdeki saç tuvaletleri" ibaresiyle, farklı modellerde resimlerin yer aldığı on küçük resim.); **SF**, C 19, nu: 478, s. 154.

Erkek Saç Modelleri: ("Saçların kısa olması hıfz-ı sahti daha muvaffaktır" ibaresiyle, biri uzun, diğeri kısa saçlı iki erkeğin küçük boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 478, s. 155.

Su Damlası: ("Üç yüz elli defa büyütülmüş bir su damlası" ibaresiyle küçük boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 480, s. 181.

Çin Meselesi Münasebetiyle: ("Pekin'de neşriyat-ı harbiyenin halk tarafından tarz telakkisi" ibaresiyle, kapı önünde bekleyen Çinlilerin orta boy resmi.); **SF**, C 19, nu: 486, s. 276.

Çin Meselesi Münasebetiyle: ("Pekin'in dâhili duvarlarından birinin üzeri" ibaresiyle orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 486, s. 277.

Çin Menazırından: ("Bir dershane" ibaresiyle, masa önünde diz çökerek hocasından ders alan öğrencilerin ve hocalarının orta boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 489, s. 328.

Çin Menazırından: ("Karada nakliyat" ibaresiyle, at arabasında eşya taşıyan Çinlinin orta boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 489, s. 329.

Çin Menazırından: ("Nehirde nakliyat" ibaresiyle, küçük yelkenli gemiler vasıtasıyla taşıma yapan Çinlilerin orta boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 489, s. 329.

Çin Resimlerinden: ("Bir oyuncakçı" ibaresiyle, kaldırım kenarında oyuncak satan bir Çinlinin küçük boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 489, s. 332.

Çin Resimlerinden: ("Seyyar aşçı" ibaresiyle, yol üstünde yemek satan bir Çinlinin küçük boy bir resmi.); **SF**, C 19, nu: 489, s. 332.

Çin Resimlerinden: ("Changchun'da birkaç manzara" ibaresiyle, şehir meydanında toplanan kalabalığı, şehir kapısını ve el arabalarıyla erzak taşıyan Çinlileri ifade eden orta boy üç resim.); **SF**, C 19, nu: 491, s. 364.

Çin Resimlerinden: ("Sedye" ibaresiyle, etrafı ve üzeri kapalı olan bir odacık içerisinde, köleler tarafından bir Çinlinin taşınmasını ifade eden orta boy bir resim.); **SF**, C 19, nu: 493, s. 393.

Çin Resimlerinden: ("Çin'de bazı memuriyetlerin kıyafet mahsusesi" ibaresiyle, Çinlilere özgü kıyafetler giyen bazı Çinli erkeklerin orta boy resmi.); **SF**, C 19, nu: 493, s. 396.

2.2.3.3. Karikatürler

Üsküdar Su Şirketi İdarehanesinde: ("Üsküdar su idarehanesinde meydana gelen bir olayı konu alan iki karikatür".); **SF**, C 18, nu: 445, s. 40.

Mündericatsız Hikâye: ("Ressamın kendisi" ibaresiyle, masanın üzerine çıkarak resim yapan bir ressamın küçük boy karikatürü".); **SF**, C 18, nu: 465, s. 361.

Mündericatsız Hikâye: ("Çizmiş olduğu tabloyu izleyen ressamın, küçük boy bir karikatürü".); **SF**, C 18, nu: 465, s. 361.

Mündericatsız Hikâye: ("Çizmiş olduğu resme sinirlenen bir ressamın, fırçaları ve boyaları elinden fırlatmasını anlatan küçük boy bir karikatür".); **SF**, C 18, nu: 465, s. 361.

İmzasız: ("Dans eden bir kadın ve erkeğin küçük boy karikatürü."); **SF**, C 19, nu: 472, s. 51.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. METİNLER

TEDKİKAT-I EDEBİYYE

EMİLE ZOLA'NIN SON ROMANI FECONDİTE

Her fazla adım bir fazla kuvvet, bir fazla ümit demektir.

Sahife: 101

Bu bir roman değil, bir cihan, insan içinde kaybolabilir. İnsan bu yedi yüz elli sahifelik romanı okurken kendini o gürültülü Paris'te zannediyor; orada yaşıyoruz, muharririn bize tanıttığı aileler arasında, Zola'nın o kendine mahsus kudret-i tasviriyle bizi kaldırıp fırtınaları arasına attığı Paris halkı arasında, onlarla birlikte yaşıyoruz… Ne seher-engiz bir kudrettir bu ki bizi olduğumuzdan yerden alarak, bütün buradaki alakalarımızı, rabıtalarımızı, hayâmızı, hüviyetimizi unutturarak bir kalın kitabın sahifeleri arasında başka bir hayata, başka bir cihana götürüyor, oraya sokuyor, orada yaşatıyor!

Romanın intişarını haber aldığım zaman hakkında yazılan mütalaaları, sonra kıraatteki zevkime helal gelmesin diye, okumadım, zira çok kere, henüz okumadığım bir kitap hakkında yazılmış bazı tetkikattan aldığım fikir ile onu mutaalaya başlamış ve nâdim olmuştum. Romanı hülasa etmek lüzumunu hissedince fikrim teşvik etmemek için, yine bir şey, hiçbir tenkit okumadım; zaten bundaki fikir o kadar vazı' ki bir çocuk bile hülasa edebilir.

Fakat nasıl? Kitabın sonunda yalnız bir aileden hâsıl olan ifrâd üç yüze varıyor ve roman yalnız bu aile içinde cereyan etmiyor, daha birçok aileler var, bunların akrabası, evladı, ahfâdı var; behre yüz yirmi sahifelik altı kitaptan müteşekkil olan bu yedi yüz elli sahifedeki vukuattan hangisini ve nasıl intihab etmeli?

Maamâfih bize masaldan ziyade muharririn fikri lazımdır ve görüyorum ki yalnız birinci kitap buna kâfi derecede bize anlatabilecek, bunun için size yalnız birinci kitabı okuyacağım.

Eserin isminden de anlaşılabileceği vecihle mesele tevlîd-i etfâle dairdir; her zaman şikâyet olunur ki bazı memleketlerde tenâkus-ı tefessühün birinci sebebi ebeveynin tevlîd-i etfâlden ictinâb ederek muhtelif vasıtalarla bu vazifeyi ihmal etmesi, herkesin çocuk sahibi olmaktan kaçınmasıdır. İşte Zola bu meseleyi alarak

kitabında birtakım aileler tertip ediyor, bunların her birini bir sebeple fikr-i tevlîdin aleyhinde bulunduruyor, yalnız Matiyu Füruman ailesini o fikre, teksîr-i insâl fikrine taraftar bırakıyor.

Eserde en mühim aile bu Matiyu Füruman ailesidir: Matiyu, karısı Maryan ile dört çocuğundan ibaret ailesini baş ressam sıfatıyla müstahdem olduğu bir fabrikadan aldığı on beş lira maaş ile pek güç idare edebiliyor. Zevcesi Zola'nın müntahibi olan kadınlardan, iri kalçalı, kavvî bünyeli, kavvî göğüslü, daima şetâretli, daima handan, tam bir valideki zevcini, çocuklarını çıldırasıya seviyor, pek kanaatkâr, pek idareli, zevcinden, çocuklarından başka bir istediği, bir düşündüğü yok, Paris civarında ucuz olsun diye harap bir köşkte, geniş odaları dolduramayan kırık dökük eşyalarıyla, ay nihayetlerinde etrafa biriken borçlarıyla beraber memnun ve mesut, çocuklarından ikisini bir karından doğurmuş, beşincisi de kazaya uğramıştır; bunların endişe-i huzur ve refahları içinde boğuluyor… Zevc ve zevce, bu iki sâî-i hayat-ı aşk ve saadetleri arasında çocuk olmasın fikrini asla tanımamışlardır.

İkinci aile Boşen ailesidir: Fürumanın ressam bulunduğu fabrikanın sahibi olan Alexandır Boşe'nin babası zengin fakat pestîmaye bir adam olduğundan kızı Serafini bir barona vermek derdine düşmüş, baron bir dolandırıcı olduğu için kıza verilen altı yüz bin frank çeyiz gürültüye gitmiş ve pederleri ölürken vasiyetname bırakmadığından Serafin gelip mirastan hakkını isteyince genç Boşen fabrikanın mahvolacağını düşünerek mecburi çirkin fakat zengin bir kadınla teehhül etmiştir. Boşe'nin bu kadından bir oğlu vardır, bundan başka çocuk istemiyorlar, çünkü sıskalığından kinaye olarak kocasının "Bu kemik!" diye telkîb ettiği zevce, genç dinç olan **[149]** zevcini ikna ve ıtmâ' edecek bir halde değildir; bundan başka Boşenin nazarında "En mühim ve münferit kuvvet para, başkalarının sâiyle tezayüt eden sermaye" olduğundan bir gün kendi gibi oğlunu da bir miras meselesiyle dûçar-ı iflas olmak tehlikesine düşürmemek, bin meşakkatle bu hale getirdiği fabrikanın tekrar sükût-ı ihtimalini mahvetmek için uğraşıyor, zaten kendisi haricinde rast getirebildiği güzel kadınlarla eğlenmekten de hâlî değil. Zevcesine gelince: o çocuk doğurmayı pislik telakki eder, hatta Matiyu Fürumanla karısının birbiri arkasından dört çocuk sahibi olmalarını ve bir çocukları daha olmak ihtimalini pek iğrenç bulur. Kendileri akilâne, mütebassırâne bir çocukla ne güzel kanaat ediyorlar!..

Madam Boşen böyle birkaç çocuğu gözünün önüne getirdikçe bir süvari sarhoş görmüş gibi olduğunu söylüyor, fakat ne çare, herkes sokaktaki kadınlara koşamaz a, bahusus ki onlardan da çocuk olmadığı muhakkak değil, Matiyu diyor ki:

- Pekâlâ, hakkınız var ama bir kere çocuk gelirse tutup geri gönderilmez ya! Bunun üzerine bahis ilerliyor, diyorlar ki:

- Gelmemesi için çare çok!

O zaman orada hazır hazır olan bir doktor:

- Çare mi? diyor. Bu işte tehlikeden cinayetten masûn hiçbir çare olamaz!

Lakin daha başka sebepler yok mu? Ez-cümle maltuzjyanizm, yani "İnsanlar çoğaldıkça tabiat mirüru zamanla onları beslemeğe kifayet edemeyecektir" fikri " Tevellidatın tezayüt-ü riyazîsiyle vesait-i maişetin tezayüt riyazîsi iki asır sonra arzı müthiş bir kahte sevk edecektir" nazariyesi. Alexandır Boşen'in fikrince: Fakirler sefaletten ölüyorlarsa kabahat kendilerinindir, kendileri boğazlarından aciz iken birbiri arkasına çocuklar doğurup ortaya birçok caniler, fahişeler çıkarmağa ne lüzum var?.. Besleyemeyecekleri çocukları doğurmasınlar… Zenginler sefaletten hiçbir zaman mesul değildirler, çünkü onlar ailelerini tahdit ederek işe yarar, servetli evlat hazırlıyorlar. Bir sermaye dört varise taksim edilince hiçbir şeye yaramaz, fakat bir varisin elinde birçok işler görebilir. İşte oda fabrikasının bekasını istiyor, bunun için bir taneden başka çocuğu kabil değil olmayacak. Boşen iddiasında ısrar ediyor ve bu sermaye asrında sefaleti mevcub olan şeyler bunlar değil servetin sû-i taksimi olduğunu iddia eden muhataplarını dinlemeyerek haykırıyor: "Zengin olmak isteyen az çocukla kanaat etmelidir!"

Üçüncü aile fabrika muhasibi Moranjin ailesidir. Birbirini pek ziyade seven bu karı kocanın sevgili bir kızları var. Senevî iki yüz elli lira maaş bunların istedikleri gibi gösterişle, tantana ile yaşayabilmeleri için kifayet etmiyor, hemen hemen sefaletle yaşıyorlar. Madam Moranjin fakir pederinin dört kızını kocaya verinceye kadar neler çektiğini pekiyi bildiği bir erkek evlada malik olmak isterken ilk çocuğu kız oluverince ikincisi de kız olursa ne yapacağını düşünerek bir daha doğurmamağa karar vermiştir. Zaten kendilerine güç yeten bu para ile bir kız çocuk daha nasıl süslenir, nasıl yaşatılır? Eğer kız yerine bir erkek çocukları olsaydı onu bir kazançlı

yere koyup bu sayede hülya ettikleri hayat-ı zînete nail olurlardı. Moranjinlerin arzusu kızları için bir fedakârlık etmektir. Bu maaşın senelerce bu derecede kalacağına şüphe etmiyorlar, binâen aleyh arzuları bu fabrikadan çıkıp daha az maaşla başka bir yere girmek, orada tedricen terki ederek daha çok para kazanmak ve kızlarına bir çeyiz, kendilerine bir hayat temin eylemektir. Diyorlar ki: "Eğer bizim Boşenler kadar paramız olsa ordu nadir çocuk sahibi oluruz."

Bundan sonra Senen ailesi var, bunlar, karı koca, yuvarlandıkları hayat-ı ezvâk içinde iki tanecik çocuklarını bile terbiyede güçlük çekerek onları hizmetçilere bırakıyorlar. Senenin büyük babası, babası ziraattan, ordu mültezimliğinden dehşetli bir servet sahibi olmuşlar, kendisi hazır bulduğu bu paraların içinde tembel, işsiz bir zengin hayatı sürüyor. Asıl kendini eğlendiren şey at olduğu halde mahzâ herkesten aşağı kalmamak için fikriyata ta'lîk eden her meseleye merak eder görünüyor. Edebiyat ve felsefenin son terakkîyatına, resim ve musikinin son tekâmülüne aşina geçiniyor. Aldığı çeyizsiz bir asil kızı da kendi gibi hoppa, dilişmen, erkek tavırlı yapıyor. Hırs gurur ile sergileri, ressam evlerini, mahâfil-i edebîyyeyi ziyaretten çocuklarını düşünmeğe vakit bulamıyorlar, adeta sersem olmuşlardır. Zevç için yegâne meşgale elindeki servetiyle eşya-yı nefise ve nevâdir zarife celb ve cemî' etmek, her yerde görünmek, her işe karışmak, en açık tiyatrolara gitmek, gezmek gezmek… Başka bir şey yok. Eline dindar, namuskâr olarak verilen zevceyi işsiz kolları arasında her türlü memnuate iliştirmiş, genç kadın şimdiden fikr-i muvahişle itilaf etmiştir. Zevci kendisini pek hoyrat kullandığından ondan fekk-i irtibatla "Başka türlü, daha ziyade halim ve muhabbetle sevilmek, okşanmak arzusuna kapılıyor" bunların teksir-i zürriyet aleyhindeki sebepleri daha ciddi görünür: İkisi de bir kadın güzel kalmak için doğurmamalıdır fikrindedirler, çocuk doğuran bir kadın vücudu letafetini kaybeder, hikmet-i bedâyi' noktası nazarından bir kadın için güzel kalmak doğurmamakla mümkün olduğu gibi fen de **[150]** ispat ediyor ki dimâğ kesb-i vusât ettikçe vücudun kuvve-i tevellüdiyesi tenakus eder. Çocuğun bereketi ancak sefalet ve cehalet içinde görülüyor, hâlbuki insanlar mukadderce değil kıymetçe galip olmalıdır… Senenler Heretman ve Schopenhaur gibi "İnsanlar için saadet mümkün değildir, âdem evladır" fikrini kabul etmeyip dünyada insanlar ne kadar az ölürlerse o kadar mesut olurlar, davasındadırlar, o zaman daha nazik bir tegaddü, daha rakik

fikirler, daha güzel kadınlar hep te'ziye ve mümtaz bir hey'et-i ictimâiyye vücud bulur, asıl hayat-ı muhayyel budur…" diyorlar… Tenakus-ı nüfusa gelince: Onların fikrince bu bir felaket değil bilakis pek hayırlı bir şeydir, insan tabiatı kendi haline bırakacak olursa onun elinde mahvolur, tabiatı ıslah etmeli, ihtiyacat ve amalimize göre ta'dil etmeliyiz. Evvela şunu bilmeliyiz ki terakki yoktur, her asır birbirine benzer, bir geçen asrın nihayetindeki ümitleri hülyaları düşünmeli, burada şu bütün asırda bakmalı, asr-ı zerrinin hululi, saadet-i umumiye, sulh ü müebbet nazariyeleri hep budalaca şeylerdir, hakikat-i fennin, hakkaniyetin iflasıdır, buna sebepte insanların çok olmasıdır. Bir kere herkes bir çocukla kanaat etmek fennini öğrensin, beşeriyyet azalsın, o zaman hepsi yoluna girer.

Bunun için ne yapmalı, ne yapıyorlar? Bunun için tıbbın tevessut-ı cinayetkâranesine müracaat ediliyor, akıl ve hayale gelen ve hemen isti'mâl-i umumiye mazhar olan birçok şeyler yapılıyor: vücut yalnız zevk ve hazza alt edilip tabiat haber olunuyor, uzuvun vazifesi imha ediliyor, kabiliyet-i tevlit öldürülüyor. Romanda mevcut olan daha birçok aileler hep bu fikirdedirler. Matiyu bütün bu aileler arasında gezip akşam yalnız kaldığı zaman düşünüyor ki hep tanıdığı insanlar çocuk istemiyorlar, hepsi doğurmamak için çare arıyorlar; hem ihtiyari olarak, hatta inat ederek, zevke yahut menfaate ait ince hodkâm haseplerle hayatı yakıyorlar. Üç muhtelif muhitte muhtelif sebeplerle aynı imsakı görüyor, sebep muhtelif olsun, netice bir değil?.. Kendisi aldığı para ile şimdi güç idare edebildiği halde, başkaları gibi sokakta kadın arayamadığı ve karısını pek çok sevdiği için, demek ilk fırsatta bir çocuk babası daha olacak…

O zaman, o zaman ne yapacak?

İşte kitabın mevzuu, muharririn fikri, asıl eseri tahrire sebep olan fikir, Zola'nın neşre çalıştığı fikir işte buradadır. Artık kitabın sahifelerini açıp tercüme ediyorum, gece yarısına yakın Matiyu Paris sokaklarında dolaşıyor:

"Tevkif etti, kuvvetli nefes aldı, kendini toplamak, kendinde çoğaldığını hissettiği sarhoşluğu defetmek istedi. Operayı geçmişti, Derûnî dört yol ağzına geliyordu, bu tezaüf-i humma gecenin şu saatinde, kendine bu hararetli caddelerden gelmiyor muydu? Lokanta odaları hala münevverdi. Kahvehaneler sokakları yangına

boğuyordu, teraslar piyade kaldırımlarına oturanların izdihamıyla kapatıyordu. Bütün Paris bu latif akşamdan istifade için oraya inmiş görünüyordu; o kadar sık bir kalabalık halinde dolaşıyorlardı ki vücutlar nefeslerin ılıklığı içinde birbirine sürünüyordu. Elmaslarla pırıldayan camekânların önünde çift çift tevkif edenler vardı. Orta halli aileler elektrik lambalarının şaşaları altında bin türlü vaatlerle dolu büyük ilanlı şarkılı kahvehanelere, tuhaflık ve çıplaklık tiyatrolarına dalıyorlardı. Yüzlerce kadın dizi dizi kendilerine takılsınlar diye bekleşiyorlar, nihayet fıkır fıkır, câlibane kahkahalarla kendileri gelip erkeklere takılıyorlardı. Kadın avlayan erkekler bunlara tenezzül etmiyorlar, sarı yahut siyah bir küme saç peşine atılarak, bir eksenin arkasından ateşli sözler mırıldanarak sergüzeşt, yolunu şaşırmış bir namuslu kadın, hemen teslim oluveren bir işha' kız yahut bir küçük hanım arıyorlardı. Meşru, gayrimeşru çiftler, ihtiyarlamış karı koca, rastgele buluşmuş aşk ve aşıkalar açık arabalarda, erkek sakin, kadın nim uzanmış, yataklarına koşuyorlardı; ve ateş içinde kalan yüksek evlerin arasında, kalabalığın velvelesi tekerleklerin gürültüsü içinde akan şu insan nehri için bu kendilerini bekleyen gece, gidip yatacakları yatak, terk-i vücut edecekleri son der-âguş çok geçmeden hepsinin dökülüp mahvolacakları müşterek bir deniz gibiydi.

Matiyu akıntıya tabii olmuş, bu günün muhit-i ictimâiyenin, ahlak-i hazırânın tahrikâtından mütehassıl aynı humma-yı ateş içinde herkesle beraber yürümeğe başlamıştı. Çocuk olmasın diye çalışanlar yalnız Boşenler, yalnız Moranjinler, yalnız Sekeneler değildi, onlarla beraber Paris'te buna çalışıyordu. Kanun haline getirilmiş, müesses bir imsak halkı ele alıyor, tevsi' ediyor, caddeleri, civar sokakları, mahalleleri, bütün bu cism-i şehri işgal ediyordu. Gece olur olmaz gündüzün hırslı meşgalesi, müfteris mücadelesiyle tutuşan Paris'in ateş gibi kaldırımı rastgele, biçilmemek üzere atılmış bir ekinin kuruyacağı kireçli bir topraktan, taşlı bir tarladan başka bir şey olmuyordu. Bu ihtiyari bereketsizlik… Her şey onu anlatıyor, haykırıyor, pür-zafer bir hayâsızlıkla ilan ediyordu. Lokantalardan, kahvehanelerden bir nefha-i güevvel çıkıyor, erkekleri hadım ediyor, kadınların aklını alıyor, çocukları daha yumurtada zehirliyordu…

"Matiyu da bir hatıra uyandı: bir muharebeden çıkınca cesetlerle dolu koca sahranın önünde bir Paris gecesinin bütün bu ziyanı tamire kifayet edebileceğini

söyleyen bir fatihin sözü. Demek, Paris vücut-ı beşeriyyette açılan kurşun deliklerini kapamak istemiyordu. Sulh-ı müsallah milyonlar yutarken Fransa tevlidinden imtina' ettiği çocuklarla, bu ziya-i müthişle bir büyük muharebe kaybediyordu. Ve tesir-i muhit ile ihtilâkı bozulmuş, feyz-i tevlitden mahrum kalmış dört yüz bin askerin, bu en kuvvetli en güzel efrâd-ı cinsin yapayalnız uyuduğu kışla yataklarını düşünüyordu, hâlbuki öte tarafta, soğuk yatakları içinde, mukadderatı bunlardan ziyade olan çeyizsiz kızlar kendilerine hiç gelmeyecek, yahut pek geç gelecek, bitmiş, harap olmuş, kesr'ül-efrat bir aile teşkiline iktidarı kalmamış bir halde gelecek zevceleri bekliyorlardı.

Şakakları ateş içinde, Matiyu yeniden etrafına baktı, Motmarter dört yol ağzına, bulvarlar hattına en gürültülü, en tehlikeli halkının kaynadığı yere gelmişti. Orada duran bu kadın yazarı arasında, bu akamet gecesi, için büyüyen, deliren tahrik içinde, sımsıkı **[151]** ve canlı bir küme arasında sıkıştı, dirseklendi, sürüklendi… Evvelden de düşünmüştü, lakin, içinde bir tanesi kesb-i hayat edebilmek için bu geçen rüzgara ne kadar tohumlar bırakmak lazım geleceğini bu derece ıstırapla hissetmemişti. Dûr-endîş tabiat, nihayeti gelmez bir vesait ile hayvânât-ı nebatatın tohumu kifayet etmek için taşmak lazım geleceğini düşünmüştü. Güneş tohumları kurutur, rutubet çürütür, bir telâtum balık yumurtalarını takımıyla sürer götürür, nagehanı bir fırtına yuvaları devirir, bütün bir baharı mahveder, insan her attığı adımda cihanları ezer, ısgar nâ-mütenâhilerden nâ-mütenâhi bir heyetin güşâyişini men eder. Bu öyle bir hasar-ı mahfedir ki ancak toprağı suyu ayaklandıran, havada, güneşin harareti içinde uçan gubâr hayatın mebzûliyyet-i müfritesi ile telakki bulur.

Ve her mahvedilen hayat tekrar hayat oluyor, yeni bir galeyan ile tahammür ediyor, yeni bir zuhur-ı mahlûkat ile nâ-mütenâhi güşâyiş bulur. Yalnız insanlar mahvı istiyorlar, bunu tenha zevkleri, hodgâm maksatları için tasmim ve icra ediyorlar. Yalnız insan, hilkati kendi menfaatine olarak küçültmek istiyor, onu azaltmağa, bulunduğu halde bırakmağa, kendinden doğan nevi' sarf-ı tezyidi huzuzat için tahdid etmeğe çalışıyor. Telâtum kumlara bırakılmış yumurtaları götürüyor, fırtına dalları kırarak yuvaları deviriyor, fakat yalnız insan canavarca bir zevk-i imha ve ahlak ile, vazifesini hedm ettiği uzvun şühud-ı siyahı ile, isteye isteye tohum-ı beşeriyyeti mahv-ı telvis ediyor. Bu cinayettir, behimiyyettir! Ya bütün bir

beşeriyyetin doğması kabul edilse, bundan istifade edilse, şimdiye kadar kıtalarla arazi çöl halinde kalmışken ve vuaasiya toprak bunlarla iskân edilse: ne hulya-yı azamet-ü kuvvet!.. Hiçbir vakitte hayat fazla olmaz, hayat ne kadar çoğalırsa kuvvet, servet, saadet de o kadar çoğalır…

Sahifeler!.. Zola'ın kalemindeki kuvveti göreli, sanki yazarken köpürüyor, şiddet heyecan arasında kâğıdı doluyor, hatta bazen kendi de kırılıyor. Lügatlerde, terkiplerde, bazen bütün bir cümle-i vasfiyye de öyle bir atılış, öyle bir feveran, öyle bir hücum var ki insan bile ihtiyari bu akıntıya teslim-i fikir ediyor, hayran, nim-sersem dinliyor, adeta bir kitap okuduğunu unutuyor, zannediliyor ki söyleyen bizzat kendidir, sevdiği, hayatını vakıf ettiği doğruluk için köpürerek, titreyerek, kendi söylüyor: Bu hayatı birtakım miskin hasepler için ezen, o kadar itimat ettiği terakki-i beşeriyyeti bin türlü manalarla iptale uğraşan insanlara haykırıyor.

Maâ-hâzâ ne yapsınlar? Sefalet yüzünden dûçar-ı fahiş olanlar, yaşayabilmek için parayı böyle geceleyin sokak köşelerinde arsızca yolunu kestikleri adamlardan alanlar birde evlad-ı peyda ederlerse onu nasıl doyursunlar? Bu biçareler çocuk istesinler de Paris sokakları için bir sefil daha, hapishaneler için bir cani daha, hastaneler için bir aç ölü daha mı peyda etsinler? Yaşamak için, zaten mevcut olan çocuklarını eline son derece sığ ile geçen bir para ile güç doyurabilen bir aile bir çocuk daha peyda etsin de sonra hepsini birden aç, sefil, çıplak mı bıraksın? İşte mesela Matiyu Füruman, bu zavallı ne yapsın ki ötede binlerce lira serveti, kıtalarla arazi ve emlakı olanlar bile tevlitden ictinab ediyorlar, onun ne bir lirası, ne bir karış arazisi var, olmayacakta. Şimdi evde kendisini har-ı müştak bekleyen zevcesine belki bu gece bir çocuk daha peyda ederlerse sonu neye varır?..

Matiyu bu mutaalalarla artık çocuk fikrini bütün bütün terk edip herkes gibi kendileri de işin bir çaresine tevessül etmek lazım geleceğine karar vererek eve döndüğü zaman, saat pek ilerlemiş olduğu halde yine zevcesini yarı yolda kendine muntazır buluyor. Kadın çocuklarını yatırıp uyuttuktan sonra kocasını bir mu'tad karşılamak için oraya gelmiştir. Matiyu şüphelerini, sefalet korkularını zevcesine açtığı zaman kahraman, mütevekkil validenin pür-ümit ve cesaret mukabelesini görmeli! O herkesten uzak yaşadığı, bu sefaletin en ağır yükleri altında ezildiği halde evladından, zevcinden o derece memnundur ki başka isteyecek bir şey tasvir etmiyor,

her şeye karşı kendinde bir kuvvet var, "Servet gelmek için lambayı söndürmeyi bekliyor!" diye zevcini yanına çağırıyor, fakat Matiyu bir çocuk daha olmasından korktuğunu, artık çocuk istemediğini itiraf edince sakit, Matiyu: "Peki madem ki öyle istiyorsun… Sen amirsin nasıl istersen!" diyor, ve hıçkırıyor… Ah valdelik! Nasıl ki daha doğmamış, hatta hâsıl olmamış çocuğun hele ki için şimdiden hicran çekiyor. Ve Matiyu bin vaat ve tesliyetle kendisini susturup göğsünde uyuttuğu zaman bütün râyihaları, bütün sesleriyle açık biçarelerden içeriye giren mayıs gecesinin karşısında düşünüyor ki Moranjinler, Boşenler gibi kademe daha yüksekte bulunmak için çocuk istememek saçmalıktır. Bununla beraber fikrinin tereddüt ettiği birtakım meseleler var: Vaka en zekiler, en bereketli kısım beşeriyyet değildir, çocuklar sefalet ve cehalet içinde **[152]** daha çok ölür, fakat sefalet yalnız çocukların çokluğundan mı ileri geliyor? Hayır, arz-ı husus değildir. Şimdiki insanların on misli daha mevcut olsa, işçilik meselesi bir kere halledilince, toprak hepsini memnun ve merfu' yaşatacak şefkatli bir validedir. On bin bahtiyar yüz bin bedbahttan evli imiş, pek güzel, fakat niçin fazla denilen bu yüz bin bedbahtta hayatlarını tevsî, öbür bahtiyarlar gibi mesut olmağa çalışmasınlar? Medeniyeti yapan tenasül değil midir? Tenasül-i teksir insanları hakikat ve adaleti elde edinceye kadar hücumdan hücuma sevk ederek, oğulyan sefalet içinde herkes kendi hasebine temin refah ve saadet için çalışarak bu hal-i medeniyet vücut bulmamış mıdır? Tekmil-i layıkıyla hâsıl olmak, insaniyet dünyaya dolup taşmak, onu iskân ve imar etmek, onu ıslah etmek için insanlar çoğalmalıdır. Madem ki medeniyeti hâsıl eden tenasül ve tevlittir, ve madem ki medeniyette tenasül ve tevliti tanzime saidir. Her ciheti meskûn ve mamur bir arz üstünde bir heyet-i ihevâtın bulunduğu zaman katî bir tevâzün hâsıl olacağını şimdiden ümit etmek musîb olmaz mı? Farz edelim ki bunun için binlerce, binlerce seneler lazımdır, olsun, o müddet içinde bir tahmi ziyan etmemek, hepsini tarlaya ziraî ve tevdi' etmek, ne kadar ekse yine fazla addetmeyen ziraî gibi ekmek, daima ekmek bir hareket-i adlana, bir hareket-i aklana değil midir? Zira "bu hasatta bir fazla adam bir fazla kuvvet, bir fazla ümit demektir."

"Şimdi, Matiyu'nun açık pencereden içeri nüfuzunu hissettiği ılık bahar gecesinin gayr-ı kabil tefrik, devamlı, büyük mırıltısı bereket izleyenin bir ihtizazından başka bir şey değildi. Kulağını kabartıyordu, boynunu şişiren hafif

nefesten başka eser-i hayat göstermeyen, hareketsiz sessiz hala uyumayan Maria'nın küçük nefesine nasıl müstağrak ise bu ihtizaza da öyle müstağrak oluyordu. Bu mevsim aşkta her şey tahmîllenir, nişve-ü nüma buluyor, kesb-i güşâyiş ediyordu. Nihayetsiz semadan, necvemin ihtilaç ve irtiâşından dünyaları idare eden umumi incizab-ı iktiran kanunu yerlere iniyor idi. Kocasının koluna yatmış bir zevce gibi gölgeye yaslanan arz-ı îsâdan neşe-i tevlit binlerce yumurtalarla şişmiş suların küçük mırıltısı, çiftleşmiş hayvanlarla uğuldayan pür-hayat ormanların vâsi' nefesi, tahmillerin nefha-i temennisiyle kabaran sahranın derin salıntısı halinde yükseliyordu, ve şüphesiz zâi' olmuş, kurumuş, çürümüş birçok tahmiller yorulmak bilmeyen tabiat tarafından bila-fasla tazmin ediliyordu.

Eseri baştanbaşa ihata eden bu kuvvetli nefes, bu nefes-i deha, insanı bu kasırganın naçiz bir gubarı imiş gibi tekemmül-i hüviyetini bil-ü teshir ederek son sahifeye kadar sürüyor… Fakat biz bu muhteşem sahifelerini gördükten sonra kitabı tekemmül okumağa muhtaç değiliz zannederiz. Hikâyeye gelince hiç şüphe etmem ki keşfettiğimiz, daha doğrusu hayır, keşfedemediğiniz ve edemezsiniz, çünkü Zola için bile böyle bu kadar zühul-ı tasvir olamaz; eşhas hikâyeden çocuk istemeyenler, evet hepsi, Alexandır Dumas'nın romanlarına has bir surette, bin türlü felaketlere, bin türlü musibetlere giriftar olarak inatlarının kurbanı oluyorlar; ve yalnız Fürumanlar birçok evlat ve ahfat ile beraber nereden ve nasıl geldiği şayan-ı istigrâb bir ikbal-i eseri olarak zengin, sahib-i îrâd, mesut ve müreffeh kalıyorlar.

İşte bunun için asıl masalı okumağa lüzum yoktur, dedim; zira bu gibi eserlerde masal kısmı bize bir fikri ihsas ve ifade içindir, bir eserin havi' olduğu fikir Zola'nın bu romanındaki kadar vazı' görünürse artık masalı dinlemekten istinga edebiliriz. Hem romanı nihayete kadar okuyacak olsak belki ara sıra Zola'nın cazibe-i dehayı naklanesinden kurtularak görüyoruz ki âlem-i hakikatte değiliz, hiç değiliz; müellif vaktiyle başkalarının birçok eserlerine medar-ı iptal olarak ta'dâd ettiği nekaisten bu eserinde kendini kurtaramamış, teksir-i insal meselesi esasisini bütün ehemmiyetiyle göstermek için mübalağayı elzem etmiş, bir alegori yapmıştır.

Böyle bir kere itirazlar, mütalaalar başlayınca, -bunlar şimdi pek harc-ı âlem fikirler olmakla beraber- arkası gelmez, zira, kendimizi o deha-yı azimin sahr-ı

cazibesinden kurtarınca görüyoruz ki bu romanla mesela Hugo'nun romanları, hele "Sefiller" arasında tertip ve tasvirce o kadar fark yoktur.

Burada acı bir ibret var: Otuz sene evvel, Zola ilk eserlerini yazarken zirve-i iktidar ve iştiharı işgal eden en büyük edipler Victor Hugo ile Dumafis idi, Zola bu heykelleri devirmek için eserlerinde bulduğu noksanlar işte bu gün kendi eserinde tamamen mevcuttur. Duma zadeyi bir fikr-i mahsusu elzem ve müdafaa için hakikatten o kadar tebâüd ettiğini, eşhas-ı vakıa yerine bir fikrin teşhis etmiş kuklalarıyla oynadığını medar-ı itiraz eden Zola bu yeni romanında öyle şeyler yapıyor ki akla sığmaz: mesela hikâye başladığı zaman **[153]**, yani şu son senelere yirmi beş yaşında olan izâa-yı vakıa kitabın sonlarında seksen yaşına geliyorlar, şu halde hikâye ta yirminci asrın vâsıtına kadar devam etmiş oluyor. Son babta Füruman ailesinin erkân-ı ceddi ve cetlerinin yetmişinci sene devre-i izdivaçları birleşince hepsi üç yüze baliğ oluyor, bu üç yüz kişiden bir kısmı Afrika'ya gitmiş, diğerleri başka bin türlü vasıtalarla temin-i saadet etmiş, hâsılı hepsi birden muharririn fikrine hidmetle istikbalin heyet-i içtimaîyyesini hazırlıyorlar.

"Rogun Makar " silsile-i hakikiyesiyle başlayıp "*Fecondite*"ye müncer olmak garip, izahı uzun birtakım esbabın bir netice-i galibesidir ki Zola'nın münakaşat-ı edebiye ciltleri yanında acı geliyor, insan müellifin o kadar müdafaa ettiği "tecrübe-yi roman" nazariyesine sevk-i fikir etmekten kendini alamıyor. Vakıa Zola'nın meslek hikmeti değişmemiştir; "Terk-i beşeriyyete, hayata itiman kati ilk eserlerinde de his olunur, fakat onlardaki bed-binlik ile bu eserdeki nikbinlik hiç birbiriyle birleşmeyecek iki kutuptur. Eseri yukarıdan aşağı okurken insan bu zemini Rogun Makarları yazan Zola ile alsaydı büsbütün başka türlü yazar, bu insanları bu kadar iyi görmezdi demek istiyor.

"*Fecondite*"ye böyle daha birçok itirazlar edilebilir, mamafih bu yedi yüz elli sahifelik eser, hiçbir sahifesi müstesna olmamak üzere, baştanbaşa bizi cereyanına meczup ve esir etmekten aciz kalmıyor, seraba zapt ediyor, seraba bir harika gibi gözlerimizi kamaştırıyor, bir harika ki insanı ağlatıyor, evet, bu Hugo kari roman ağlamadan okunmuyor, zira maksat o kadar ulvi, emel o kadar necip, kuvve-i tasvir ve icra o derece harika-engiz ki yalnız birkaç bin kişiye bir tahfe-i sanat değil, bütün insanlara bir gıda-yı fikir ve hayat olabilir.

Ulu hülya olsun, hülya, fakat ne ulvi, ne pak-ı ulvi bir hülya… İnsanlar bu feyizli tevellüdat ile çoğalarak, arzın gayri meskûn yerlerine, her tarafına yayılarak, bütün beşeriyyet bir his tav'an ve ihevat ile birleşerek, hakikaten beşeriyyet, hakikaten insan olarak yaşamak hülyası… İçlerinde sefil, bed-baht, aç kimse bulunmayarak, hep doğrulukla, iyilikle yaşamak hülyası!.. Bu hülya-yı saadete bir dahi ihyakar ile hayalimizde vücut veren, can veren Zola'nın şairliği esere o kadar kuvvet ve renk bahşediyor ki hakiki veya hayali olmak gibi şeyler ortadan kalkarak yalnız okurken bizi sıkmayan ve bu hissiyatla bir eser-i hakiki sanat olan o yedi yüz elli sahifeyi tehalükle okuyoruz, ve okuyorlar; işte elimdeki nüsha gösteriyor ki- daha intişarı bir ayı geçmeden- kitap seksen bu kadar bin tane basılmıştır **[154]**.

-Tarabya-

[nu: 452, C 18, s. 149-154]. Mehmet Rauf

HAYAT ve KİTAPLAR

II

PAUL MARGUERRİTE ve GABRİEL D'ANNUNZİO*

-AF NAZARİYYESİ-

Romanların efkâr ve ahlâk-ı umumiye üzerine tesiratı var mıdır, yok mudur?.. Bu muhtelif bir mesele-i **[119]** içtimaîyyedir; zaten mesâil-i içtimâiyenin hangisinde ittihâd-ı ârâ vardır ki bunda da olsun. "Sanat için sanat" nazariyesini kabul eden hikâye-nuvisân nazarında romanların tesirat-ı ahlâkiye ve içtimâiyesi mevzu-bahs edilmeğe şayan bile görülmez, çünkü ulviyet-i sanat bu gibi adiyât ile uğraşamaz!.. Fakat şurasını itiraf etmeli ki bu kaideyi mutlak suretinde bir düstur edebî ittihaz edenlerin âdeti gittikçe tenakus ediyor: Hâlbuki bir zamanlar sanat için sanat nazariyesi mütefekirini ne kadar ihtirasata düşürmüş idi. Taraftarâne, bu nazariyenin bir vesika-i katiye-i edebîyye suretinde kabulü için bütün hiddet-i zekâlarını, umk-ı nazarlarını, metanet-i azimlerini sarf etmişler idi.

Şüphesiz, bu usul-i edebî o zamanın temayülât ve terakkiyât-ı ilmiyesinin bir netice-i tabiiyesi olarak zuhur etmiş idi. Şu halde bugün yavaş yavaş mevki-i muallâ makbuliyetinden sükutuna sebep nedir?.. Bunu anlamak için Fransız feylesoflarından J. Soury'nin şu mütalaasını okuyalım:

"Her nazariye-i felsefîyye ve edebîyye zamanının lazım ve meşru bir şeydir. Fikr-i beşerin halat-ı müteaddidesini in'ikas ettirdiği müddetçe hakikattir; çünkü beşeriyet bu nazariyatında kendisini müşahede eder. Fakat sonra, mürûr-ı zamanla eskimiş olan nazariyat mevkilerini yenilere terk ederler; işte "Sanat için sanat" nazariyesinin de tâlî selefleri gibi olmaktır. Şimdi bizi işgal ediyorlar, ihtirasata düşürüyorlar; bizden sonra gelecekler ise bu gibi şeyler için münakaşatta bulunduğumuzdan dolayı safiyetimize kemal-i merhumunla güleceklerdir. Müşahede ettiğimiz âlem bir hadise-i dimağiyeden başka bir şey değildir."

Meşahir-i münekkidinden Rene Domice diyor ki:

---

* La tourmente de M. V. Margueritte. –L'intrus, de M. Gabriel d'Annunzio.

"Romanlar, kavanin-i beşeriye-i milelin tadil ve tekamülüne hizmet ederek eşhasın hareket ve icraatını nasıl cereyan etmek lazım geleceğine dair ilhamatta bulunurlar, cemiyatın ruh-ı esasiyesine kadar nüfuz ederler. Bu hakikati ispat için tarih-i senin sabıka parlak bir delildir; mesela "Fikr-i içtimai" Avrupa'da bir fırkanın düstur-ı harekatın olmadan evvel ekser roman muharrirlerinin bedia-i hayaliyesi idi. Jorjsa'nın tahayyülât-ı âli-cenabanesi ve Balzac'ın kudret-i *Germinal* eser-i muazzamında bir suret-i maknia ve mükemmele de müdafaa edilmiştir. Bu gibi âsârın doğrudan doğruya bir fikri tervic ettiği, bunlarda insanların if'âli muahaza olunmadığı istenildiği kadar iddia edilsin, benim fikrimce romanlar, tiyatrolar cemiyeti tahavvülât-ı cedideye doğru sürükleyen alel-i mucibeden birisidir; romanlar efkâr-ı umûmiyenin sûret-i idare ve hareketi hususuna ziyadesiyle muavenette bulunurlar: Kuvva-yi fikriyeyi terbiye ile cereyen efkârı teshîl ederler."

Sosyologlara göre âsâr-ı fikriye, nazariye, edebîyye vesairenin cemiyet-i beşeriye üzerine tesiri Mösyö Domice'in söylediği kadar fevkalade değildir. Bu bâbdaki müesserât en ziyade hadisât-ı iktisadiye-i cevviye, tabiye ve fizyolojikiyedir. Mamafih o gibi âsârın da tesiri hiçbir zaman inkâr olunamaz. Bugün tiyatro, roman sayesindedir ki Fransa kavaninine "Tâlâk" hakkında bir fasl-ı mühim ilave edilmiştir. Eşhâsın harekâtı üzerinde romanların tesiri nasıl inkar olunabilir?.. Roman namını taşımağa layık olan her eserde mevzu-bahs ve münakaşa olan bir halet-i vicdâniye vardır ki muharriri tarafından zekâsına, istidadına göre hal edilmiştir; bir gün olur ki okuduğumuz romanlarda tesadüf edilen hâlata müşabi bir hâl ve mevkîde bulunuruz; o zaman ister istemez hatırât-ı mütalaa dimağımıza tesir edecektir. Kitaplardaki efkâr hatta onları mütalaa etmeyenlere kadar vasıl olur: bu fikirler her yere müntesîr bütün etrafımızda mütemevvicdir.

Ekseriyatla romanlarda medar-bahs olan nedir? Aşk… Hâlbuki romanların dönüp dolaşıp münhâsıran bu zemîn-i hissiyâta gelmelerine herkes teaccüb ediyor. Mademki hayat-ı beşeriyede aşktan daha mühim vakai vardır, mademki birçok insanlar aşkı yalnız ismen tanıdıkları halde kemâl-i istirahat ve mükemmeliyet içinde imrâr-ı hayat ediyorlar, şu halde ne için romanların mevzuunu hep aşk ve muhabbet esası üzerine istinâd ettirmeli? Evet, aşk ve muhabbet, tabiyyûn unvanında olduğu gibi feylesofların nazarında da insanlar için if'âl-i hayatiyenin birincisidir, ve her şey

ona merbut ve müteallikti̇r, vücudumuzla kuvvâ-yı ruhiyemizin teşkilini muhabbete borçluyuz. Hissiyâtımızın, hayat-ı ahlakiyemizin merkez-i esasisi odur. Saadet-i kemaliyeyi bize yalnız o bahş edebilir; fakat na-kabil tahammül-i alam ve ekdara da en ziyade onun yüzünden dûçar oluruz. İşte mütellimâne, me'yusâne, muzdaribâne feryatlarla kitapları dolduran hikâyat-ı muhabbet, aşkın hunin-i pençesinde boğuk sadalarla bağıran beşeriyetin sadası nalişkârdır; ve bu sebeptendir ki "sükût" meseleyi ebediyesi roman muharrirleri tarafından sûr-i müteaddide ve muhtelife ile tetebbu ve tasvir edilmekte devam olunur. Garp edebiyatının şu son otuz senelik devresi kadınlar için pek şedîd hükümler i'ta etmiştir. Tahayyülât-ı ihtisaskarâne yerine hakayık-ı ilmiye ve fenniyeyi ikame ile ilm-i menafı-ül-azanın**,** tıbbın keşfiyât-ı ahiresini romanlarında tatbik eden romancılar şuara-yı kadime tarafından kemal-i ihtiram ve heyecan ile halleri tasvir edilen muhabbetzedelerin Histérie illetine müptela biçarelerden başka bir şey olmadıklarına karar vermişlerdir **[120]**. Mamafih bugün yazılan romanlarda "sükût eden kadınlar"a bir hiss-i merhamet ile bakılıyor; onlar hakkında af ile muamele edilmesi niyaz olunur.

Bu fikirler husulüne bahş olan ilk muharrir müteveffa Aleksandre Dumas Fil 'dir. *Francillon* ismindeki romanında "sükût" kabahatinden dolayı erkek ile kadının müsavi olmak lazım geleceği fikrini müdafaa etmiştir. Paul Bourget'nin *"Cinayet-i Aşk"* unvanlı romanının kahramanı, kendisine hıyanet eden kadına karşı hiçbir eser-i hiddet ve şiddet izhar etmiyor. Maupassant'ta bir hikâyesinde: "kadınların kabahatlerini daima affetmelidir… Yahut hiç bilmemelidir." diyor. Hâsılı şimdiki havva-yı edebîyye bütün af nazariyesiyle meşbudur.

Bu fikir Rus romanlarının tesiratıyla tevsi etmektedir. Rus nazariyat-ı edebîyyesi, akva-yı ihtimale göre, Fransızların malum olan romantizm mesleğinin yeniden ortaya çıkmasından başka bir şey değildir. Yeni bir nazariye-i siyasiyesinde efkâr-ı edebîyyenin bir memleketten diğer memleketlere intikali artık kabul edilmiştir. Bunlar küremizin bir noktasında tevellüt ile diğer semalar altında seyahat etmeye başlarlar; muhite, ırka, an'a göre dûçar-ı tadil ve tebdil ola ola vatan-ı aslilerine büsbütün mütegayyir bir halde avdet ederler. İşte Rus edebiyatı da esasen Fransız efkâr-ı edebîyyesiyle Rus-şiyab olarak maddi ve manevi tesirât-ı mahalliye altında bazı tebeddülâta dûçar olmuş, şimdi mi yeni bir nazariye-i edebîyye olmak

üzere Fransızlara takdim olunuyor. Her ne olursa olsun bugün, muharririn-i edebîyyenin nokta-i nazarları değişmiştir; artık zavallı beşeriyete karşı husumetkâr bulunmuyorlar; kusurlarını af ederek sefaletleri için acıklı bir sada-yı şefkatle nalân ve giryân oluyorlar. Bu hiss-i rakit her tarafta mahsus; Fransızlara olduğu gibi İtalyanlara da nüfuz etmiş. Hiddet ve nefretimizi mucib olan şeyleri daha ziyade merhametimize müstahak olduğunu anlıyoruz. Şenat-ı ahlak ashabına bûz ve adavet göstereceğimiz yerde acıyoruz. Rus edebiyatından meşhur Dostoiéwski'nin bir romanında kahraman vakıa Raskolnikov "Sonya" namındaki fahişenin önünde diz çökerek: "Sonya! Zannetme ki karşında senin için yerlere düşüyorum… Sen sefalet ve alam-ı beşeriyenin bir zübde-i nacizisin; işte senin önünde diz çökmekle muannite-i beşeriyeye karşı mahviyetimi, ihtiramatımı arz etmiş oluyorum!" diyor.

Af nazariyesini romanlarında bir kaide olmak üzere kabul eden muharrirlerin istinad ettikleri mütalaat şu sûrette telhis edilebilir;

"Bu kadını sen kemâl-i serbestiyle aldın kendine zevce ettin; ona her hal ü kâr da muavenet ve himaye edeceğini hiçbir şart ve kayıt altında olmayarak der-uhde ettin. Halbuki sana kendini teslim ettiği andan itibaren neler vukua gelmedi!.. O zavallı, hayatın ne olduğuna dair ufak bir mütalaaya bile malik değil idi; fakat bu hayatı sen tanıyordun, onu sevk ve idare edecek iktidarı da haiz idin. O senin tarafından kendisine muhabbet gösterildiğini görmek istiyordu. Zaten bu emel-i küre-i arz üzerinde yaşayan bütün mevcudata sari ve şamil değil midir?.. O derhal muhabbeti kendisi gibi telakki etmediğini müşahede etti. Senin kabl-i el-izdivaç birçok metreslerin olduğu gibi izdivaçtan sonra da elbet vardı. Şüphesiz, erkekler beyninde sadakat pek nadir olduğuna dair onun evvelden kulağına doldurmuşlardı; fakat seni pek ziyade seviyordu. Bilirsin ki aşk ve muhabbete karşı mülahazat ve muhâkemelatın hiç nüfuzu yoktur.

"Kendisine karşı bî-vefalığını duyduğu anda bütün ebkâr-ı nazike-i tasavvurâtının zir u zeber olduğunu, bütün sahife-i bahtiyâr-i muhabbetinin bir daha açılmamak üzere kapandığını hissetmiştir. Bittabi tenhayisi içinde ruh-ı müteellimini teselliyet edecek hiçbir şeyi yok… Def'aten istinatsız, rehbersiz kalakalmış… Hâlbuki muhibbânından biri zevcenin bu saf dimağından istifade için ötede vakt-i merhune münzir duruyordu…"

"Şimdi kabahat kimin? Sen zevce ki kendine esir-i ittihaz etmiş idin. Onu bütün hevesat-ı zatiye ki inkıyad etmeye mecbur tuttun. Etrafındaki mehalikini memnunen tezyid ettin… Vukua gelen halet-i müessifeden dolayı mes'ul-i azam sen değil misin? Kadının irtikab ettiği hataya karşı hiçbir vecihle hakk-ı mecâzât-ı malik olamazsın; çünkü bu kusurun asıl müsebbibi sensin!.."

"Bir de bunun aksini farz edelim: muamele-yi zevciyeti i'fâ hususunda dûçar-ı muhazze olacak hiçbir hareketin yoktu. Zevce ki sadakatin derece-i kemalde olduğu kadar müteyakkız-ânede hareket ediyordun. Daima rahim ve şefik idin. Bununla beraber zevcin, mülakat-ı fikriyesinin saffından dolayı, sükût etti. Fakat bilmiyor musun ki kadınlar izâf-ı mahlukâttır.

"Bazı vakitler olur ki mevcudiyetimizin umk-ı müzliminden hemen tanınmağa muktedir olabileceğimiz bir şeyin yükseldiğini duyarız; işte bu şey basiret ve ihtiyatımızı dûçar-ı atalet eder, ve bir zayıf zaaf-ı dimağiyenin buhran-ı anisi içinde her şey olup biter. Fakat bu an-ı meş'umun mürurundan sonra mücrime hareket sakimesinden utanır, bir meyusiyet-i şedide ile senden rahm u atıfet niyaz eder. Buna karşı: "Asla!" diyecek misin? Hodbin ricaliyetin mülahazât-ı mütekebbir a'nesinden kendini halâs edecek kadar kuvvete malik değil misin?.. Halka mahsus bir hakk-ı ulviyi istimâl etmenin ne derece şayan-ı takdir bir hareket âli-cenabâne olduğunu bilmiyor musun? Affet, af! Bütün ruhunla, kalbinle affet! Artık mazinin ahvâl-i müzlimesini tenvir etme, mukarenet-i feyz-i muhabbetinle zevce-i elem-zedenin ruh-ı ma'lulunu teşfiyeye çalış. İşte bu sûretle vazife-i zevciyeti bî-hakkın i'fâ etmiş vicdan-ı umumi üzerinde ebedî bir yâd-ı latif bırakmış olursun."

Af nazariyesini kabul eden muharrirler hıyanet gören zevcelere karşı eserlerinde hemen umumiyetle bu yolda idare-i lisan ediyorlar.

Kocaların af hususundaki gayretleri saadet-i müstakbeleleri için faide-bahş ve musib midir? Facia-yı sükûtta af mümkün müdür? Bu, tarafeyn için bir vazife-i insaniyet midir? Yoksa denaet ve cebanetin ilkaat-ı rezilanesinden münbahis bir fiil-i mezmûm mudur? İşte Gabriel D'Annunzio *L'intrus* unvanlı romanında Paul Margueritte *La Tourmente* nam-ı eserinde bu nukat-ı mühime-i içtimaîyyeyi mevzu-bahs etmişlerdir.

Gabriel D'Annunzio İtalya'da pek meşhurdur. Henüz otuz beş yaşındadır. Pek genç iken **[121]** bir mecmua-i eşhar ile hayat-ı edebîyye âlemine girmiştir.

Birçok zavallı muharrirlerin senelerce mesai-i fikriye ile istihsal edemedikleri muvaffakiyete D'Annunzio pek çabuk nail oldu. Kendisi bu muvaffakiyetin esrar-ı netayicini bir serbeste-i tam ile ifşâ ediyor: " bütün mütefekkirin tarafından takdir edilmekte idim; hele kadınlar pek ziyade dûçar-ı heyecan olmuşlardı. O vakit büyük bir tehlikeye uğradım. Alkışlar, methiyeler beni sarhoş etti. Haris zevk ü emel, bütün gençliğimin ateş ve hararetiyle hayat-ı müştehiyaya kendimi attım… Orada ahlak-i umumiyenin hiçbir suretle tasvip edemeyeceği if'âl-i sayede bulundum, binlerce uçurumların kenarından yürüdüm. Bir cinnet-i hadise beni istila etmiş idi; bu esnada neşrettiğim *Intermezzo di Rime* unvanlı mecmua-yı eş'arında bütün şehaveti nefisaniyeyi şimdiye kadar hiçbir şairde görülmemiş bir serbazı ile tasvip ve tasvir etmiş idim. Eserim İtalya'da pek büyük bir rezalete mucib oldu. İntizamsız, ahlaksız, harekât-ı müferridânemin cezasını çekmeye başlıyordum. Sürdüğüm zevkler nispetinde elim bir azap içinde idim. Bu azab mevcudiyetime tesir ederek beni başka bir şahıs haline getirdi. Leo Tolstoy ile Dostoyevski'nin kitapları alam-ı hayat hakkındaki hissiyat-ı cedidemi tevsiya medar oldu. Sanat hakkında zaten mükemmel bir nazariyeye malik idim. Bu sayede hayata ait fikrimi *L'intrus* isimindeki eserinde mükemmelen ifade ettim…"

Bundan başka D'Annunzio ekser romancıların cem edemediği iki kuvvet vardır:

Birincisi hayat-ı şedide-i hariciyeye malikiyet, ikincisi facia-ı eşhasına tabiatı iştirak ettirebilmek. Tasvirâtı en dakik anât ile memlû, her nevi heyecanlarla meşbûdur. Kendisi bir mütefekkir olmakla beraber âşıktır. Fransız romancılarından Paul Bourget'nin alet-i tahlili ne kadar rikkat ve nüfuz ile istimal ettiği malumdur. D'Annunzio Bourget'nin halîl hususundaki emsal ve mütalaatından pek ziyade müstefîd olmuştur. Muhallil, şair, hassas, muhteris… İşte D'Annunzio hülâsat-t'ül-hülasa hüviyet-i edebîyyesi.

Paul Margueritte'ye gelince: bu, Fransa'nın genç muharrirleri içinde birinci sınıfı teşkil edenlerdendir. Selika-ı edebîyyesi rakik ve nefistir. Üslubu ve zevki

salimdir. Mensup olduğu batının bütün muharrirleri gibi evvela tabiyyun mektebine salik olmuş, bu mektepte tatbik edilen kavaid-i mühime-i edebîyyeyi tamamıyla ahz ettikten sonra istiklal-i tam dairesinde hareket etmek üzere Zola mesleğine veda etmiştir. Maa-hâzâ kendisinde " Romantizm'den" hiçbir nişâne yoktur. Şehâdet-i tasvirâtı gayet doğrudur. Hemen hemen hakikiyyuna tekarüb eder. Eserlerinde bütün amal ve hevesât-ı beşeriyenin nasıl yavaş yavaş mahvolduğunu tasvir ve teşrih ile uğraşır. Bunun içindir ki romanları bal-i mecburiyete hüzn-i agîn melâl-i bahş oluyor.

İşte bu iki muharrir af nazariyesini yekdiğerine müsavi bir serbesti ile tetkik etmişlerdir. Mevzularına fâ'ili meş'ûmun netayic-i maddiye-i mucib olan hal-i vahimeyi esas ittihaz ederek, fakat gürültülü feryatlarla meseleyi azam ve tagayyür etmeyerek yazmışlardır. Eserlerinde hayatı gören zevc karîsini dökmek için kollarını kaldırmıyor, saçları bir gecenin içinde beyazlatıveriyor; hayat-ı dûçar inkıta olmuyor, ifşâ-ı feciadan sonra da kemafi el-sabık devam ediyor. Bununla beraber münazalarına hiçbir vücud-ı ecnebiyeyi müdahale ettirmiyorlar. Münhemi hükemânın karşısında yalnız bırakıyorlar. Yalnız aşkı, zevci meyusun intikamına uğramamak için tebaüd ediyorlar. Facianın dehşetini hiçbir şey ihlal etmiyor. Vakıa şahitsiz olarak kalplerinin en derin köşelerinde cereyan ediyor… Ve iki muharrir, ikiside muhtelif tariklerden hareket ettikleri halde neticede aynı hükmü i'ta ediyorlar.

L'intrus romanının kahramanı Toliv Hermil fevkalade fasit'ül-ahlak bir adamdır. Hayattan istediği bir şey var ise o da mümkün olduğu kadar çok zevk ü nişvedir. Hevesat-ı zatiyesi yegâne kanuniyedir. Hodbinliğe bir renk-i meşruiyet verecek nazariyat-ı dakika icat ve amâlinde mehareti vardır. Kendinin müstesna bir tabiatta, bir kuvve-i harikulade-i fikriyeye malik olduğuna kanidir. Binaenaleyh kavaid-i adiye-i ahlakiyenin fevkinde bulunduğundan her şeyin icrası kendisi için mübah olduğuna bir itm'inan-ı kavi ile mutmaindir. İşte bu safsatalı mütalaalar neticesinde hiçbir vicdan-ı beşerin kabul edemeyeceği if'âli kemal-i itidal demle icra ediyor.

Zevcesine ba'de-mâ artık kendisini "hemşire" makamında tanıyacağını, ve bu mevkinin kendisi için pek asil, pek menfaat-bahş olduğunu temin makamında şayân-ı hayret mütalaalar ile memzuc bir teklif-i bî-edibanede bulunuyor. Kendisi ise tahsisât

ve hevesâtını her nev'i tecarüb arkasında koşturuyor; bu tecrübelerin her biri onun için bir sükût oluyor. Son münasebeti herkesin malumu olan bir fahişedir. Bu muhabbet ona kıskançlığın zalim dişleri arasında ezilen, parçalanan bir ihtiras şehvanını bütün denaetlerini, bütün sefaletlerini tattırıyor.

Artık münasebet-i gayrı meşrudan feragat eden Hermil bir hal-i metrukiyet ve perişaniyede bıraktığı Julia'yı tekrar âguş-ı zevcesine almakta bir zevk-i tahayyül ediyor. Fakat Julia da kendisine karşı soğukluğa karşı bir şey var. Genç kadını, ihtisasatını gıcıklamak için izdivaçlarının ilk eyyam-ı latifesini birlikte imrar ettiklerini sıffıyeye götürüyor; buradaki müşfik ve sevda-nüvâz hatıraları husul-ı emeldâr olacak tesirat-ı maneviye makamında tutuyor; ve nail-i emel oluyor…

Muvaffakiyet-i mühimmiyeye nailiyetinden bir gün sonra Julia'nın gebe olduğunu öğreniyor: kadın yılıp Arburyo namındaki bir yere terk-i vücut imiş; bunu itiraf ediyor. Ah! İşte yalnız kendi eseri hatası olarak zevcesini rahminde başka bir ecnebiyenin kanı, hayatı uyuyor. Çocuğun dünyaya gelmesi yakındır. Şimdi ne yapmalı? Filip Arbuyo'ya taarruz edemeyecek, çünkü halet-i nizadadır. İntihar etmeyi düşünüyor; fakat, alçak, hayatı o kadar seviyor ki!.. Bir taraftan Julia da kendisini hiçbir zaman sevmekten hali kalmadığını yeminlerle temin ediyor. Şu halde ba'de-mâ bahtiyarâne imrar-ı hayat etmelerine mani olacak şey nedir? Çocuk! Evet, bu çocuk meserretlerini zehirleyecek, mazideki hatalarını yâd ile kendilerini daimi bir tezellül ve tahkir altında bulunduracaktır. Bunu düşünerek Tevliyo kuduruyor. Henüz rahm-i maderde iken onu mahvetmek için tecrübelere kalkışıyor. Hepsi beyhude! Çocuk doğuyor, tombul, gürbüz bir çocuk. Nihayet bir akşam Tevliyo çocuğun yanında yalnız kalmasından bila-istifade pencereyi açıyor. Zavallı masumu dondurucu bir cereyan-ı havanın taht-ı tesirine bırakarak öldürüyor. Sonra *L'intrus* unvanıyla yazdığı eserinde itiraf-ı zenub ediyor.

Görülüyor ki bu vakıada Tevliyo'nun hareketi eşna' bir cinayettir. Zevcesine rücû'-ı behîmi bir arzu-yı telezzüzden başka sebebe hamil olunamaz. Hevesât-ı şehvâniyesinin sahika-yı mel'uniyeti nihayet kendisini katil ediyor. Bu iddade-i münasebette ne bir tesir-i ali-cenabâne, ne bir lerziş-i af var. Demek oluyor ki D'Annunzio bu eseriyle kabahatli -zevceye üzerine de çocuk ölünce- zevc tarafından af ile muamele edilmesi gayr-ı mümkün olduğunu göstermek istemiş. Fakat, çocuk

olmaz ise bu kâbil midir? Bunu da Paul Margueritte'nin romanını tahlil ederken anlayacağız.

La Tourmente namındaki eserinde Mösyö Paul Margueritte aynı meseleyi başka bir suretle tetkik ediyor. Romanının kahramanı Jack Hallovi bir Tevliyo gibi bir rezil değildir, bilakis afif ve namuskâr bir adamdır. Zevcesi Terazza bir metres muamelesi etmekten daima hazr etmiştir; ve ona olan muhabbeti **[122]** yalnız bir cazibe-i maddiyeden dolayı değildir; zevcesini hakiki bir asalet-i ruha malikiyet-i zannı da bu muhabbetin meftuniyete inkılabına hizmet etmektedir. Nihayet bir gün Terezza kendisine hıyanet etmiş olduğunu söylüyor; çünkü artık namussuzluğun tezayuk-ı bar-ı şenaatine tahammül edemiyormuş. Bu girdab-ı ridaitten tahsillerine bir çare olup olmadığını anlamak için şerrin tabi'-i hayatına titreyerek müracaat ediyor. Zevc, zevcesinin itirafı âli-cenâbesinden samimiyetinden müteessir oluyor; ondan dest-i muavenetini çekmek kendisine pek ağır geliyor. Bu acının mucib-i fellah olacağına itimat ediyor. Ye's-i müşterekleri aralarında yeni bir rabıta vücuda getirir ümidine düşüyor. Hüsn-i niyet, aff-ı tam saadet müstakbelelerini temin edecektir zannediyor. Heyhat! Bu saadet ne kadar zayıf ve zaildir. İbtida zannediyorlardı ki yavaş yavaş sukûnet-i vicdan gelecek ve vakıa-i meşhuma unutulacaktır. Hâlbuki o kabil değil, unutulamıyor. Vakıa bazı dakikalar oluyor ki kıskançlığa, kin hissi tamamen galebe edilmiştir zannolunuyor; bu dakikalar kadına olan şiddet-i meyil ve arzunu serbeste-i tefekküre mani olduğu avan-ı hırs ve iştihadır. Zavallı zevc tabiatın insanlara kurduğu tuzağa düşüyor. Fakat teskin-i ateş ve hararetten sonra bir ye's bî-imân yine kendisini istila ediyor. Bu esnada bina-yı saadetlerini harap eden mel'un herifin lifa-yı münferi olanca kudret-i kahır ve gadriyle ta'zibâta başlıyor. Ve bu timsal-i müellim vakıa-ı cinaiyeyi bir D'Annunzio tecdid ve te'eyyid ediyor.

Artık ne yaparsa yapsın, Jack Hallovi kendisini alçakçasına aldatan kadını daima tahkir için ihtiyarını fevkinde bir sevk-i tabiyeye mukavemet edemeyecektir. Artık zevcesine eziyet etmekte vahşi bir zevk duyuyor. Vakıa-i şeniyanın en ufak tafsilatına kadar Teressa isticvab ediyor: aşığını sevmiş mi idi? Elân seviyor mu? Hıyanet nasıl bir zamanda, hangi mevkide vukua gelmiş idi? Her şeyi bilmek istiyor. Hayatlarını zehirleyen bu sevaillerin ardı arası kesilmiyor. Zevcesini daima tahkir

etmek ahz-ı amalidir ona hitaben: "Ah senden aldığım lezzetler bütün mevcudiyetimi kemiriyor! Çünkü hakaret ve denaet ile meşbudur. Daima bir hal-i dehşet içindeim… Ne azab-ı elim! " diye ağlıyor. İbraz-ı ulviyet etmek istediği halde zavallı adam sükût ediyor, alçalıyor!..

Bu halin sebebi nedir? Çünkü af, mümkün değil, cürm-i şeni'i ihata edemez. Affeden zillete katlanan fedakârlığı icra eden yalnız fikirdir; insanda bir sevk-i tabi vardır ki bunların hiçbirini tanımaz. Hissiyat-ı vicdaniye hiçbir vakitte af etmez, unutmaz. İnsanlar kıskançlığın, kahır ve şiddetin, kin ve hasedin pençe-i hakimânesi altındadır; muhabbettin temeli esası mübareze-i cinsiyeyindir. Bazı Avrupa muharrirleri kadınların affedilmemesi bir hareket-i zalimâne olduğunu iddia ediyorlar: "çünkü –diyorlar- erkek zevcesinden dırığ' ettiği bu lutfa bizzat daha ziyade muhtaçtır. Zevcelerine hıyanet eden zevclerin adedi gayr-ı kabil ta'dad bir derecedir. Bu halde erkek ile kadın beyninde müsavatsızlık şayân-ı nefrin bir hal değil midir? "İşte böyle ulu-cenab mukarin feryatlar izhar etmekten mütefekkirin hiçbir zaman hali kalmıyorlar; fakat düşünülmeli ki kadınların bu mevki-i müşkili kavaninin halat-ı içtimayenin bir neticesi değildir; eğer böyle olsa idi ıslah ve tadiline vazife-i insaniyeti bilen her fert olanca vasi' ve kudretiyle çalışırdı. Kadınlığın o hatasına fevkalade bir vehamet, bir ehemmiyet bahşeden bizzat tabiattır. Tabiat ise alam-ı kalbiye-i beşeri, tertibat-ı içtimaîyyeyi hiç anlamaz ve tanımaz, tabiat, kadınları muhafaza-i nesle mecbur ve memur etmiştir. Onlar kendilerine ırklarını, nesillerini, velhasıl vücutlarını tevdi' eden zevcelerine sadakatle mükelleftirler.

İşte bütün muhabbet hakkındaki münakaşamızın esası olan bu kanunu yapan beşeriyet değildir; bu bir kanun-ı tabiattır. Her kim ki kavanin-i tabiyeye mukavemet etmek galebe çalmak arzu eder ise beh-mehal mağlup olur. Bu hal-i ye's avara karşı beyhude yere isyan ederek adalet ve merhametten bahsediyoruz. Bu serab-ı amal-i âli-cenabnemiz arkasında gizlenen ve vazifesine münkad ve mukayyet olan tabiat bizimle eğleniyor…

Netice şu oluyor ki ekser romancılar tarafından müdafaa edilen "af" nazariyesi esasen mugayyer-i tabiat olduğundan şâyân-ı takdir değildir. Affın bazı aileler için bazı ahvalde tesirâtı müfidesi ihtimali görülebilir: fakat bir kaide-i umumiye de şuvaz-ı haiz-i ehemmiyet değildir. Merhamet, şefifet, kesr-i nefs gibi

fezail-i kalbiye ve ahlakiyeden i'fâl gayr-i meşruânenin gayr-ı ahval ve muamelatta istifade edilmelidir.

İ'tizâr: -gazetede *"Hayat ve Kitaplar"* için mahsus daire-yi tecavüz korkusu mevzu bahsimiz olan mesail-i mühimeyi daha ziyeda tefessül ve izaha mani oluyor. Mamafih bu gibi mesailin defaten bir makalecikle tefhimi de mümkün değildir. Zaten bunlar hakkında fırsat düştükçe tekrar bahsedilmek mukarrerdir **[123]**.

-İstanbul 1 Teşrin-i evvel 1315-

[nu: 450, C 18, s. 119-123]. A(hmet) Ş(uayb)

HAYAT VE KİTAPLAR

4

EMLİE ZOLA* VE ÂSÂRI

Emile Zola 1840 senesi Nisan'ının ikinci günü Paris'te Senjoro sokağında on numaralı dairede Emile Ober isminde bir Fransız valide ile Fransuva Zola namında İtalyalı bir pederden dünyaya gelmiştir. Binaenaleyh Zola fen nokta-i nazarından fevkalade haiz-i ehemmiyet bir ihtilat-ı deme maliktir. Hayat-ı tıflanesi Fransa'nın sakin ve dil-nişin "Eks" şehrinde mürevver etti. Daha pek küçük iken –henüz altı yaşında- medid-i teferrüclerden pek ziyade hoşlanırdı. En ufak bir müsaide-i fırsattan bilâ-istifade şehrin bütün muhitini dolaşırdı. Hatta bu cevelan bazen günlerce imtidad eder, mini mini siyah geceyi bulabildiği melcalarda, mesela bir kayanın deliğinde, yahut hali bir kulübenin dâhilinde geçirirdi.

Zola, bu nev'i tenezühlerle bütün âlemden uzaklaşarak güzel, sevimli tabiatın aguşuna atılmak, saye-dar ağaçlara, latif derelere, serbesemâ dağlara perestişler etmek, hülasa yalnız ve azade kalmak istiyordu. On iki yaşında idi ki fenn-i sebahati mükemmelen öğrenmişti: Şehir-i cehennemi bir ateş içinde yanarken o çayın taravet-bahş dalgacıkları içinde şen-averlik eder, bütün melaib-i sabahati tatbik eylerdi. İşte bu suretle Zola çocuklunu, gençliğini tabiatın sinesinde terbiyeye muvaffak olmuştur.

Bu tecerrüd, daha ilk kademe-i hayatta birçok hem-sinlerinin mevcudiyetlerini zehirleyen, kemiren gamum ve ektardan Zola'yı masum bulundurdu. Lamartine'i kamerin yangın ziyaları altında, Hugo'yu zümridin dağları mehbit-i ilham olan eteklerinde okuyarak, anasır-ı vücuduna anasır-ı tabiatı mess ettirerek seavik-ı tabiyesini muvafık-ı tabiat bir sûrette tezehhür ve güşayişine

---

* Edib-i hâkim Emile Zola hakkında şimdiye kadar bizde verilen malumat nakıs ve mütenakıs bir takım hükümlerdewn ibaret olduğu için *Servet-i Fünûn* bu bâbda karilerine bir fikr-i mücmeleyi ve müfid ita'sını öteden beri arzu ediyordu. Muavenet-i tahririyesi ile bizi müftehir ve müstefid eden E(lif) Ş. Bey biraderimiz bu büyük edibin son eseri olan "*Fecondite*" münasebetiyle başladığı şu makalede arzu ettiğimiz malumat-ı mücmeleyi i'ta ediyor. Zola'nın hayat ve nazariyat-ı edebiyesine dair verdiği hükümler şimdiye kadar verilenler gibi esassız şeyler değildir; en müsevvik menabı-ı tenkid ve tatbi'den alınmış, müellifi bütün âsârı kemal-i dikkatle okunarak toplanmış mülahazalardır. Binaenaleyh sevgili karinimizce mucib-i istifade, mucib-i memnuniyet olacağını ümit eyleriz.
Şu vesile ile Mösyö Zola'nın çocukluğundan itibaren muhtelif zamanlardaki sima-yı hayatını gösterir birkaç tasvir ile beraber hücre-i iştigalinin, salonunda birer fotoğrafisini derc ediyoruz.

çalıştığından, Zola, hiçbir muharrire nasip olmayan bu parlak hissiyata, kurumak bilmeyen bu nesiğ feyz-kâr hayata malik olmuştur. Ve biraz sonra, Mejanların vakur ve müzellim salonunda netabet-i felsefîye de bulunduğu zaman iştigal-i tabiat-ı şairânesi gürletecek, kurutacak yerde bilakis tezyid ve tahakküm etmiştir.

Hayat-ı sabavetinin böyle azade-ser geçmesinden mütevellit meziyet-i mahsusasından biri de **[228]** tahakküm-ber-endazlığıdır ki bu bilahare mesleğinde göstereceği teceddütlerin menşeidir. Büyük zamanların büyük vazifelerini icra edebilmek için hazırlanmış olan bu dahi iş de o sayede muhitinin el'an tezyin ve nakit ettiği adi, batıl kavaid-i muaşerâta tabiattan istinkâf etmiştir.

Zola kavanin-i besita-ı ahlakiyenin, menazır-ı tabiyenin mütehallik bir meftunudur; daima cemiyetin sahte, müra-i efkâr ve 'âdâtından tevahhüş eder.

Fakat ağaçlarla dağların, koyun ve inek sürülerinin arasında almış olduğu terbiye-i cismâneye kadar nâfi' ve saf olursa olsun, şimdiki Zola'yı vücuda getirmeye kâfi addolunabilir mi? Bu hiçbir vakitte teslim edilemez; şüphesiz, öyle bir terbiye-i asabını tadil ve teskin etmiş, ihtisasatına daimi bir ciyâdet, bir kuvvet vermiş, dehasını **[229]** ebedî bir taravet, ile tecehhüs eylemiştir; fakat asrın en büyük, en metin muharriri sıfatıyla lisan-ı tarihte yâd ve tebcil edilmesini temin edemezdi. Zola bu kemale ancak fenle olan muhabbet-i şedidesi sayesinde nail olmuştur. Defaten nazar-ı dikkati ulûm-ı hikemiye ve tabiyeye müncezib olarak onlarla iştigale başladı. Taharrir-i hadisata merakı, temayülât-ı hakikat-cûyanesi kendisini mesail-i fenniyeyi tetkik ve tatbike sevk ediyordu. Akva-yı ihtimale göre pozitivizm meslek-i felsefîyyesini kabulü bu zamanda ibtida ediyor.

Zola netice-i tetebbuât ve mütalaatından sanat hakkındaki efkârını külliyen tebdil etti: sanatı tabiattan hiçbir vecihle ayırmak caiz olmayacağına artık kesb-i kanaat etmişti. Onun fikrince sanat, tabiat-ı külliyenin bir la-yete cezası olduğundan sanat hakkında tatbik edilecek kavaid-i umûm-ı kâinatı idare eden kavanin-i tabiyeden başka bir şey olamazdı.

Mesleğinde gördüğümüz muvazenet-i katiyeyi tamamen yed-i tasarrufuna alabilmek, romanlarının tarz-ı tahririni, kavaid-i esasini metin bir silsile-i intizama rabıta-i muktedir olmak, hayata karşı bu itimat-ı azimi elde etmek muvaffakiyetine

Zola ancak fen sayesinde nail olmuştur. Anasır-ı hayatiye ile ruhun aynı ihtizat-ı ebediyeye tabi' bulunduğunu daha doğrusu psikoloji ile fizyoloji yekdiğerinden kabil-i tefrik başlı başına birer fen olmayıp belki yekdiğerini izah ve ikmale hizmet eden aynı şeyler olduğunu insanlar üzerinde ilk defa tecrübe eden Zola'dır. Zola alem-ı edebiyata dâhil olunca kendini, Victor Hugo'nun sahika-ı dehasıyla son mertebe-i ikbale terfi eden romantizm mesleği ile Balzac'ın açmağa çalıştığı realizm mesleği arasında bulmuştu. Fenne olan ibtilası kendisini bila-tabi' ikincisine taraftar etmiş, ve bu mesleğin teessüsünde ibraz ettiği mesai-i ciddiye, serd ettiği nazariyat-ı fenniye hedef olduğu hedef olduğu itirazata verdiği ecvibe-i mukanna' realizmin bihakkın vazı'ı addedilmesine sebep olmuştur. Nitekim romantizm mesleğini esasen Madam De Saneler, Chateabriandlar, Lamartineler tesis etmeye gayret eyledikleri halde Victor Hugo bu mesleği şiddetle müdafa, kavaid-i lazıma ile tecehhüz ve takviye ettiği için onu reis-i addolunmaktadır.

Umûmiyet itibariyle Fransız edebiyatı başlıca üç devreye ayrılır: Klasizm, Romantizm, Realizm.

En ziyade bir nazariyi sanat olmak üzere kabul olunan romantizm meslek edebisî esasen öyle birçok vakitler intidad edip girebilecek kuvvet-i metaneti haiz bir şey değildir. Bir buhran-ı içtimaye ile bir inkılab-ı tarihîyyenin zade-i netayici olan bu meslek hemen düşüp kaybolmağa mahkûm idi. fakat hûn-i feyyaz dehaetle beslenmiş efkâr ne kadar saçma olursa olsun kuvve-i müfekkire onun taht-ı tesirinden kendini kolayca, mustarib olmadan tahlis edemez. Edvar-ı sanat öyle mevasim-i tabiye gibi takip ve tevali etmez; en azametli, en şaşalı zamanları edvâr-ı tedenni ve inhitatı inhitat takip eder; büyük üstatlardan sonra küçükler, onları müteakib-i adi üslup mukalled ve sarikleri gelir.

Beşeriyet efkâr-ı beşeriyeye esaslı bir tahavvül, yeni bir cereyan vermek için sert, metin sahikalara muhtaçtır. İşte buna binaenaleyh denilir ki Zola gibi bir dâhinin zuhuru Fransız edebiyatının tebdil ve tekmili için taht-ı elzemiyette idi, Zola romantiklerin hay u huy hurd-ı fersasına karşı muvazenet, intizam ve metanet-i riyaziye ile mukavemet etti. O zaman dimağlarda her şey bir hal-i teşevvüş ve tezezzübde idi; bu şeyler birer birer mevki-i mahsuslarına ikame etti. Romantikler sanatta serbestîyi kabul etmişlerdi; onlarca şair her şeyden değil istediği şeylerden

bahsetmek lazım gelirdi. Zola nazar-ı şairde bütün mevcudatın müsavi olduğunu ilan eyledi. Romantikler her yerde kahramanlar görmek istiyorlardı; Zola eşhâsın vaka-yı mugayyer tabiat bir takım evsaf-ı harikulade ile tezyim ve tasvir etmek fikr-i sanatla kabul-i i'tilaf olmadığını, en hakir en zayıf mahlûkun bile kendine has bir zerre-i letafeti haiz olduğunu ispata muvaffak oldu. Romantikler ihtilafatından ezdattan başka bir şey görmüyorlardı. Zola bütün eşya arasında merî gayr-i merî mevcut olan münasebeti iraeye çalıştı; kıymet-i hakikiyelerini, münazır-ı samimiyelerini mükemmelen göstermek endişesinden bir an hali kalmadı. Romantikler eserlerinde daha müesser ve ulvî görünmek için tertibat-ı vakayı tesri ve ta'cîl ediyorlar, infialat ve ihtirasatı şiddetle müsademe ettiriyorlardı. Zola hakikatin fevkinde hiçbir şeyin ulvi olmadığını, hayal üzerine bina edilen âsâr-ı sanatın ciddi bir mahsul-i sanat olarak kabul edilmeyeceğini anlattı.

Zola eser-i sanatı "Tabiatın bir mizaç arasından görünmüş bir köşesidir." diye tarif ediyordu. Fizyolojistlerden meşhur Cloud Bernar'ın tab-ı tecarübü hakkındaki *"Introduction a l'etude de la médecine périmentale"* unvanlı eserinden pek ziyade istifade etmiş, bu eserde münderic mütalaat-ı fenniyeden çoğunu romanlarında tatbik eylemiştir. Merhum Beşir Fuat Bey'in bu bâbdaki mütalaatı şayan-ı dikkattir:

Bir romanın telifinde ne yolda tecrübe mümkün olduğunu beyan etmezden evvel "müşahit" ile "mecarib" in beynindeki farkın ne yolda tayim ve irae edildiğini beyan edelim; Cloud Bernar diyor ki: "Âsâr ve hadisatı tebdil ve tagayyür etmeksizin, yani tabiat bunları bize ne yolda arz ediyorsa ol vechle tetkik için vasait-i teftişeyi besita veya mürekkebeyi bunlara tatbik edene "müşahid " ve herhangi bir maksatla âsâr-ı hadısat-ı tabiyeyi tagayyür ve tebdil etmek, yani tabiatın bize arz eylemediği ahval ve suverde bunları zuhur ettirmek için besait-i teftişe-i besita veya mürekkibe-i istimal edene "mecarib" namı verilir. "

İlm-i heyet müşahedeye müstenittir. Çünkü Rastek ecram-ı semaviye üzerine bir tesir-i mümkün **[230]** ve mutasavvır değildir. Hâlbuki kimya ulûm-ı mücerrebedendir; çünkü kimyager mevadı-yı ahir bir şekle ifrağ ve tabiatı tadil eder.

Bir takım âsâr müşahede olunduktan sonra bunları tevlit eden esbabın ne olduğunu düşünmek tabidir. Şu halde fikre tebadür eden farziâtın hakikate muvafık

olup olmadığını tetkik için tecarübeye müracat olunur; yani müşahede "gösterir", tecaribe ise "agâh eder." Cloud Bernar'a nazaran : "mücerret tabiatın müstantıkı"dır.

Ale'l-husus insanlarda yekdiğeri hakkında tecarübede bulunmaktan fariğ olmazlar, kendi ef'âl ve hareketimizi muhâkeme ettiğimiz vakit elimizde bir delil vardır; çünkü düşündüğümüzde hissettiğimiz şeylere agâhız. Hâlbuki bir şahs-ı âhirin ef'al ve hareketini muhakeme etmek istediğimiz vakit iş değişir. Vakıa biz o adamın öyle ef'al ve hareketini görüyoruz ki hissiyat ve iradesinin alamet-i zahiriyesi olduğunda şüphemiz yoktur. Bunda fazla olarak ef'al ile bunları tevlit eden sebep beyninde zaruri bir teallûk ve münasebet bulunduğunu da kabul ediyoruz. Ancak o sebep nedir? Biz onu nefsimizde vaki' olduğu gibi hissetmiyoruz. Esbâbına vakıf değiliz; Benaberin gördüğümüz harekete, işittiğimiz sözlere nazaran onu tefsir ve farz etmeye mecburuz. Şu halde o adamın ef'al ve hareketini yekdiğeriyle mukayese ederek zannımızın sahih olup olmadığını tetkik ve teftiş etmek lüzumu bizce tahakkuk eder ki bu da "tecrübe" usulüne müracaatla vücuda gelir.

Tecrübe fikri tadil fikrini tevlit eyledikten hikâye-nuvisin vazifesi yalnız fotoğraflıktan ibaret kalmaz. Vakıa bir hikâyenin telifinde vukuat-ı sahiha ve muhakkaka esas ittihas olunursa da vukuatın suret-i cereyanı göstermek için âsâr ve hadisatı husule getirmek, idare etmek icap eder. İşte muharririn vüsat-ı karihasına, iktidar ve meharetine ait olan cihetleri burasıdır. Vukuat-ı idare hususunda iki şeye ziyadesiyle itina olunmak icap eder ki biri "istidâd füturu=Influence héréditaire"[1], diğeri "içinde yaşanılan alemin tesiri=Influence des milieux"[2]dır. Tasviri murat olunan bir vakıayı hakikat ve tabiat dairesinden çıkarmayarak tecessüm ettirmek için ne kadar vukuf ve tetkike ihtiyaç göründüğü mülahaza olunacak olur ise böyle süluk eden muharririn meziyeti küçülmek şöyle dursun bilakis tezayüd eder.

Bir tecrübe, velev en basit olsun, mutlak bir müşahedenin tevlit eylediği bir fikre müstenittir. Cloud Bernar'ın dediği gibi: "Tecrübe fikri ne keyfidir, ne de sırf hayali, müşahede olunan âlem-i hakikatte bu fikrin bir nokta-i istinadı bulunmalıdır."

Bir vakitler zî-hayat ecsam hakkında tecrübenin kabül-i tatbik olmadığı iddia olunuyordu. Hâlbuki bu iddianın bî-esas olduğunu Cloud Bernar meydana koydu.

[1] Tesirât-ı ırsiye
[2] Tesirât-ı muhitiye

Kimyada cari olan tecrübe usulünü müşaral ile fizyolojiye tatbik ederek birtakım hakayıkı keşfetti bu usulün insanların ef'al ve harekatını esbab-ı mucibe-i tabiyesiyle şerh ve tefsir ederek halka bir ders-i ibret vermekten ibaret ve adeta heyet-i içtimaiye-i beşerin tekevvün ve teşkilinden bahş olan Sociologie fennini romana da tatbik mümkün olduğunu Zola meydana koyduğu âsârıyla ispat eyledi.

İstifa-yı tabi'i ve veraset-i vesail-i fenniyesine pek ziyade mecnub olan Zola insanların ufak bir heyet-i mecmuasını tabiyyun gibi tetkik ve tetebbu etmeye karar vermiş ve ilk silsile-i âsârına "*İkinci İmparatorluk Zamanında Bir Ailenin Tarihi, Tabii ve İçtimaiyesi*" namını vermiştir.

Fransa azaim-i muharririnden muktasıt şehir Yives Guyo= Yves Guyot Zola'dan bahs bir makalesinde diyor ki:

Zola da büyük eserler, büyük icraat, büyük hadisat ve tahavvülat hakkında tükenmek bilmez bir hırs, bir iptila vardır. "*İkinci İmparatorluk Zamanında Bir Ailenin Tarihi, Tabii ve İçtimaiyesi*" unvanıyla yazmağa başladığı külliyatın henüz mebteininde idi ki devir değişti. Zola meharet ve iktidarının o saf esasiyesinden birini teşkil eden sebat-ı meramı sayesinde asla tebdil fikirlere lüzum görmeyerek bilakis neşriyatına germi vererek kemal-i kudret ve kuvvetle maksadını tedvic eyledi.

Bu külliyat nazar-ı tetebbuadan geçirilirse edebiyatın fenne doğru temayülü, daha doğrusu edebiyat ile fennin yekdiğerini der-agûş etmesi için Zola'nın şayan-ı hayret bir saî daimi de bulunduğu anlaşılır: Lucas'nın veraset hakkındaki nazariyatını eserlerine tatbik ve ithal etmiş, Cloud Bernar'ın efkâr-ı fenniyesini "Tecarübe-i romanı ne naklederek kendisini "Naturalist" unvanıyla tevsim eylemiştir. Zola'nın efkâr ve âsâr-ı edebîyye hakkında takip ettiği kavaid her ne kadar on sekizinci asır feylesoflarnın usulleriyle biraz tehalüf gösteriyorsa da kendisi yine bu mekteb-i hikmet salikindendir. Bana kalırsa Zola feylesof-ı meşhur Diderot'nun bir varis-i hakikiyesidir. Zola'nın bu muktedir feleysoflar ile şiddet-i münasebet ve irtibatı "*Üç Şehir*" nam-ı umûmiyesi altında neşrettiği "*Lord*", "*Roma*", "*Paris*" gibi felsefî eserlerinin tetkikiyle bir kat daha tezahür eder. Bu muktedir muharrir yaşadığı zamanın âmâl ve efkârını göstermekle müştagildir. Şarlatanlığı, hilekârlığı, müraiiği,

-Lord'da hastaları güya şifayâb etmek için irtikab edilen- rezaletleri bihakkın itham etmiştir.

Zola muhit-i içtimaîyyeye teallük eden en mühim en muazzam mesaile temas ediyor. Birçok üdebanın yaptığı gibi bundan ayrı yaşamıyor.

Romancı olmak hissiyatıyla menazır-ı hayatiyenin her cehtini görmüş ve yazmıştır. Gayr-ı şahsiyet-i mesleki edebîsinin hatt-ı hareketine ittihaz ederek gayr-ı şahsı vesaik ile her gördüğü şeyi şayan-ı hayret bir suret-i mahiranede nakş ve tasvir etmiştir…

Zola'nın tersim ettiği levhalar yeknazarda anlaşılır; o, eşhas-ı vakainin ef'al ve icraatını muharrin olan esbab-ı karilerine ifade ve izah eder. Romanlarında, diğer birçok romancıların âsârında olduğu gibi, eşhas-ı vaka birer kukla değildir; onun kahramanları her gün duyulan ihtisasat ve ihtiyacat-ı umûmiyeyle mütehasıs müteharrik canlı şahıslardır. Erkekler ile kadınlar beynindeki münasebete Zola şimdiye kadar hiçbir edebiyatta görülmemiş bir şekl-i zî-hayat vermeye muvafık olmuştur. Romancıların en birinci mevzu-ı tasvirleri olan sükût-ı mesele-i müebbedesiyle hemen hemen kat'i alaka etmiştir. Romancıların bu nevi meseleyi tatbik ve iksa ede geldikleri eşgal-i malüme ve mübdezeleyi terk ederek yerine hakayık-ı fenniye ve ilmiye ile meşbû' tasviratı vaz' ve ikame etmiştir.

Zola sanatkâr bir muharrirdir, zî-hayat bir üsluba maliktir. Eserlerinde lafız bir mana oyunları nadirdir; fakat bu kendisi için bir nakise olmaktan ziyade bir fazilettir. Üslup, hakikat halde pek az haiz-i ehemmiyet olan o gibi tasniat ile mi takdir olunur? Hayır, üslup yalnız huruf-ı hecenin birbiriyle çarpışmamasından mutantan ve muhteşem kelimelerden, yeni yeni tabirlerden, bu kelimat ve tabiratın musikâr selasetinden ibaret değildir; bir üslub mükemmel sayılmak için teşekül-i dâhili ve maneviyesinin metaneti sayesinde hakikatı mükemmelen in'ikas **[231]** ettirmek lazımdır. Bu hizmeti göremeyen bir ifadenin, mehasin-i lafziyesi ne kadar parlak olursa olsun, nihayet sönmeye mahkûm olduğunu kat'iyen bilmelidir.

Mukaddema Fransa'da üslup merakı pek ziyade idi. Üdeba her kelimeyi sem'a ve basire nokta-i nazarından saatlerce tetkik ederler; cümlelerin kavaid-i lisana mutabakat ve muvaffakiyetine fevkalade itina ettikten başka onlarda bir musikî, bir

renk, bir rahiya bulunmasını isterlerdi. Sema-yı nahoş gelen bir zavallı kelime, ne kadar manidar olursa olsun, mahkûm-ı ihmal edilirdi. Hülasa, üslubun tekamül-i teşkiline o kadar dikkat ederlerdi ki mesela aynı kelimenin tekrarına müsaade için arada hiç olmazsa yüz satır bulunması müşerred idi. Meşahir-i hikâye nuvisadan Gustave Flaubert'in yazı yazmaktaki itinası, bu bâbdaki tahammül ettiği mesai ve mezahim şayan-ı hayret bir dereceyi bulmuş idi.

Zola sözün şekline ait şeylerle o kadar mukayyet olmaz; o, heyakil-i tagayyur nâ-pezir efkârine vasi' ve mantıki bir nisbet-i hendesiye vermeye bakar; her şeyden evvel eşhâs-ı vakayinin etvarı, harekatı, muhaverat ve mükâmmelatı bir intizam-ı tabii üzere müretteb olsun fikrindedir. Bahusus "mükeâmmele" kısmında Zola bir çığır açmıştır, romanlarındaki eşhas hangi sınıf halka mensup iseler o sınıfın lisanını istimal ederler. Zola, başka romancıların yaptığı gibi bu lisanı tahrif ederek daire-i hakikatten çıkmaz. Mevzu-bahs ettiği mesail-i içtimaîyyenin bir sûret-i muntazama ve mantıkiyede neticelenmesine de pek ziyade itina eder; tefekkürât ve ihtisasatını karilerinde bir şaşkınlık husule getirmek için hatt-ı tabiden fazla yükseltip büyülten muharrirlerden değildir. Mevzu-bahs ettiği her mahlûka sima-yı sahihini verir. Hulasa hayat-ı muasırını fen ile bir usul-i meratebeye rabteylemeye muvaffak olan Zola asr-ı âti teceddüdü edebîsinin bir büyük müjdecisidir.

-Mabadı var-

[nu: 457, C 18, s. 228-232]. A(hmet) Ş(uayb)

HAYAT VE KİTAPLAR

4

EMİLE ZOLA VE ÂSÂRI*

Zola'nın tesis ve takip ettiği bu usul âsârının her yerinde ayrı ayrı müşahede edilebildiği gibi bunların heyet-i mecmuasında da görülür.

Romanları aynıyla bir kitabın münkasım olduğu vası' bâblar hükmündedir, ve yekdiğerine sıkı bir irtibat ile mukayyet ve merbuttur; çünkü hepsi evvelce müretteb ve musammim kavaid-i esasiye, efkâr-ı içtimaye ve ahlakiye üzerine mübnidir. Bunun için Zola'nın nazariyat-ı edebîyyesini bilme de, maksad-ı sanatını anlamadan yalnız lâ-ale't-tayin bir iki romanını okumakla hakkında beyan-ı mütalaaya kıyam edersek büyük bir haksızlık etmiş oluruz.

Zola'ya gelinceye kadar hemen bütün romancılar zannederlerdi ki muhata olduğu âlem içinde münferit ve mücerrid bir mahlûktur; tabiat, mizaç, ırs, nesil… Gibi kuvva-yı müessireye merbud ve tabii olmayan bir mevcudur. Bunun için tasvir ettikleri eşhasın menşe-i hayatlarını, mevcudiyetlerinin alaim-i âsârını müşagil-i yevmiyelerini bütün safahatını ehemmiyetten iskat ederek kendi tasvirlerine tavi tutarlardı. Münazır-ı tabiyeye, muhit onların nazarında eserlerini güzel göstermeye hizmet eder süslerden ibaret idi. binaenaleyh vakıaya mevzu cereyan olan arzın topoğrafyasını müşahede ve tetkik etmek bî-lüzum, bî-faide bir şey gibi telakki ederler; eğer, hilaf-ı memul, mahal-ı vakıanın ahval-i topoğrafyası muharrirce malum bile olsa karinin zevk-i hüsnü memnun edecek surette tarif, şairâne hudud-ı esasiyesine riayetle nikat-ı sairesini istedikleri gibi tadil eyler; hulasa arzuları vechle güya eserin tezbinine çalışırlardı. Bu usul üzere yazılan romanlara "hayali" namı verilir.

Biz elân bu "hayali", "hakiki" kelimelerinin mesaliki edebîyyece delalet ettiği manayı bilmiyoruz. Pek çoklarımız bu romanın hakiki olabilmesi mevzunu hakikaten bu âlemde vukuyla tasvirine mütevakıf olduğu fikri batılındadır. Şurası katiyen bilinmeli ki bir roman hatta herkesin malumu olan bir hadise-i mühimiyeyi hikâye

* Geçen nüshamızdan mabad

etmekle beraber suret-i tasvir ve tertibine göre münekkidin tarafından değil hayali, hatta masal addedilmek mümkündür. Ne hacet, mahut *Petite Journal* gazetesinin tefrikaları ekseriyetle Fransa dâhilinde vuku bulan vakıa-ı cinaiye üzerine kaleme alındıkları halde münekkidler tarafından kendilerine bahş edilen unvan-ı müfherid "Masal!" kelimesinden başka bir şey değildir. Vakıa hakiki bir romanda hayali bir roman gibi muharririn muhayyilesinde vücut-pezir olmuş bir şeydir. Fakat, suret-i tasvir ve tertip o kadar esaslı, o kadar müdekikkâne, o kadar fennidir ki bu hayali hakikat zannolunur, hem de hakikattir: biz onda kendimizi müşahede ederiz; eşhas-ı vakıanın tabiat-ı esasiyeleri menşe-i muhitleri bize gösterilir; onları tahrik eden esbab-ı mücebbire izah olunur; sükûtlarını, felaketlerini, saadetlerini, meserretlerini mucib-i kuvva-yı müessere ananesiyle beyaz edilir; hayali romanlarda olduğu gibi eşhas-ı muharririn keyfine göre gelmez, ağlamaz, düşünmez…

Zola bir muharririn kuvve-i muhayyilesi ne kadar parlak ne kadar metin olursa olsun eğer bu kuvvet suret-i daimede kavanin-i tabiye nazar-ı dikkate alınarak ona riayet edilerek semeredâr kılınmazsa muharriri için müfit olacak yerde bilakis mucib-i müzerred bir iktidar, bir meleğe halini iktisab edeceğini söylüyor; ve buna binaen kendisi tasvirat ve tefahhusatında daima kavanin-i tabiyeye izahat eyliyor **[243]**.

"*Lerugun Makar=LesRougon-Macquart*" unvanı altında yirmi ciltten müteşekkil silsile-i hikayatı veraset-i nazariyatı fenniyesi üzerine muharrirdir; çünkü atavizm bir şahsın fezail ve rezaili, saadet ve felaketi için en müesser bir sebeptir. Zola bu külliyatında bir ailenin, bir ufak heyet-i mecmua-yı beşeriyenin cemiyet dâhilinde hareketini, yani ne suretle inkişaf ve inşiab ederek ne safhalardan geçtiğini göstermek istemiştir. Bu eşhasın yek nazarda birbirlerine müşabehet ve karabeti anlaşılamaz; fakat fenni bir tahlil ve tetkik aralarında gayet samimi bir merbutiyet-i cismaniye ve ahlakiye bulunduğunu ispat eder. İşte Zola böyle yekdiğerine garabeti olan bir takım eşhası, bir aile efradını mizaç ve muhit gibi iki tesir-i mühim tahtından teşrih etmiş, bu aile mensubiyetinden her birini temin-i hayat vesilesiyle mesalik ve sına-yi muhtelifeye sevk ederek bundan bila-istifade şimdiye kadar asla tahrir edilmeyen birçok âlemlerin serair-i hayatiyesini, sevaık-ı tabiye ve felsefiyesini,

ahval-i ruhiye ve anat-ı şekliyesini şayan-ı hayret bir ihata-ı kudretle tasvir eylemiştir.

Bir çocuk henüz lerzan ve giryan bir hal-i saf ve bittabi de dünyaya kadem basar basmaz bî-iman kavanin-i hayatın taht-ı tesirindedir: ebeveynin iyi kötü hasayis-i ırsiyesi onun vücud-ı zaifine bütün sıkletiyle çökmüştür. Esasen bir şahsa meyl, heves, emel gibi şeyler ecdadından mürevveştir. Fakat şu nokta-i mühimeyi asla hatırdan uzak tutmamalıdır ki çocuğun bu tabiat-ı esasiyeyi mevruse terbiye ile tesir-i ahlak ve muhit ile dûçar-ı tadil olabilir. İçinde yaşadığı âleme teşabuh ve tevaffuk insanlar için zaruridir. Terbiye-yi cismayene ve fikriyenin, muhitin tesiratıyla kıyas kabul edecek hiçbir kuvvet yoktur; bu fevkalade mühimdir: hasayıs-ı ırsiyesinden inkişaf ve tezahürü için, çocuğa muzır veya faidebaş kuvvetlerin tedariki ancak bu sayede mümkün olur; binaenaleyh itfalin tabiyen tahakkuk eden temayülat-ı ibtidaiyeyi mevruselerini mühimmen imkân tadil için ebeveyn vesaileri mertebesinde gayret etmelidirler.

İhtirasat-ı beşeriye müthike-i feciası hakkında bir fikri hakiki peyda edebilmek için bunları teşkil ve tahrik eden kuvvayı bilmek lazımdır; yani vezaif-i uzviyeyi, vücud-ı beşer denilen bu karışık makinenin serair ve avarızını, havas ve muharikini öğrenmelidir. Her şey, tabiyyeten birbirine merbud ve aynı cevherden mec'uldür; hadisat ve esbâb yekdiğerinden gayr-ı kabil tefriktir. Hatta fikir bile fevk-i el-tabii bir şey değildir; maddenin bir inkişaf-ı ulviyesi, nebat-ı beşerin en ulvi, en feyzli, en mükemmel meyvesidir. Bu öyle bir maddedir ki yavaş yavaş kendisini tanımağa başlar. Teşkilat-ı fikriyemizde teşekkülat-ı uzviyemizin munakkıd olduğu kavanine tabidir.

Zola eşhas ve vakıanın sima-yı ahlakiyeleriyle iştigal etmeden onları yekdiğerinden tefrik eden hudud-ı tameyi tayin etmeden evvel teşekkülat-ı uzviyelerini bünye-yi adelelerini= Statue charnelle izah ve irae eder. Herkeste müşterek olan sevk-i tabiyeye fevkalade ehemmiyet verir; çünkü kabiliyet-i hissiyenin bütün eşgal-i mühimesini bunda görür. Filhakika bu öyle bir kuvvettir ki her mahlûklu muhafaza ve tevessü mevcudiyete sevk eder **[244]**. Temayülat-ı nefisaniyesinde rehber olur; onu hayvanata, iktisab-ı menafie hatta ika-ı cinayete kadar sürükler.

İnsanları evsaf-ı zahiriyelerine nazaran tasnif etmek zannı gayr-ı tabi bir şeydir; zira bir şahıs afif, hasis, haris şan ve şöhret**,** çalışkan… Elh olmadan evvel demevi, asabi, safravi, lenfavi…dir. İşte asıl ol saff-ı esasiye bunlardır. Şüphe yok ki ahlakın merkez-i istinadı avarız-ı fizyolojikayadır. Zola romanlarında emzice-i eşhası tayin suretiyle o saffin tetebbu hususunda da pek büyük bir ders vermiştir.

Hayat-ı beşerin esas ve menbaına dair bu gibi tetkikat-ı amikaya şimdiye kadar Zola'dan başka hemen hiçbir romancı cesaret edememiş, hatta Balzac o dahi mevcudânesiyle beraber bu mertebe-i kemale vasıl olmamıştı. Zola da şayan-ı dikkat olan nakattan biri de romanlarında yaşattığı eşhasın ne kahraman, ne canavar, ne melek, ne şeytan… Hayır, alelade insan olmasıdır. Zola gibi eşhas-ı vakıa kabiliyet-i hayatiye cihetinden kuvvi birer tabiat-ı esasiyeye malik olan yalnız Gustave Flaubert'tir. Bu hal, şüphesiz büyük romancının "Determinizm" felsefesine şiddet-i merbutiyet ve kanaatinden ileri geliyor. Bu felsefeye göre insanlar terbiyenin, ırsın, muhitin zebunu mazurudurlar. Zola da bu fikri kabul ve tervic ediyor; hikâyelerinde en dini görünen eşhasın, mesela "Kupu" isminde da'ül-kuûl müptela bir amelenin yahut "*Arz*" romanında hali tasvir olunan rezil "Botu"nın bile bazı o saf hususiyesi vardır ki kendilerini adeta büyületiyor, tezyin eder; onları nekayıs ve meayibi denaeten ve şenaati muhitlerinin netayic-i mahusa-yı tabiyesidir.

Zola eşhası muhit olan münazır-ı tabiyeye ziyadesiyle ehemmiyet verir; ağaçların, ziyanın, riyahın, hatta revayıhın bile cereyan-ı vukua üzerine tesirinden bahseder. Kitaplarında tezyinat-ı hariciye canlıdır, müterennim ve müteheyyictir; bazen insanlar saharı-ı vasıa-ı münazır içinde artık görünmez olur. Mesela "*Papaz Moren'in Kabahati*" romanında facianın en birinci aktörü "Paradon" bahçesidir. Zola bu muazzam şahsiyet-i nebatiyeye hissiyat-ı âşıkaneyi gıcıklayıcı öyle nâgamat-ı latife, öyle Elhan-ı bülbülâne okutmuştur ki enafıs-ı asar etmek bir gezide, en müyesser neşat-ı âşıkanesiyle hümayardır. Son eserleri olan "Roma" ile "Paris"te masal kısmının gittikçe ehemmiyetten düşerek adeta kayboluğunu görüyoruz; bunun yerine belgelerin teşkil-i mühibbi, tasvir-i muazzamı kayım oluyor. Zola sanat-ı cedidenin, istikbal-i sanatın bunda olduğunu söylüyor.

Romanlarda eşhas-ı vakıa artık bir oyuncak gibi tetebbu edilmiyor, tabiat-ı muhitte başlı başına nazar-ı tetkike alınmıyor. Bilakis eşhasın münazır-ı tabiyeye merbudiyetleri, hatta bu münnazırın onları izah ve ikmal ettiği kabul ediliyor.

Zola'nın tasvir ve tetkik ettiği insanlar bu o saffı tamamen cemidir; gözlerimize arzın esmar-ı ahengdarı gibi görünüyorlar; ziya-yı kebud, hunin, müzehheb… Binlerce elvan ve eşası şuh zarif tombul kadınların pembe yanakları üzerinde koşuşur; onlar rüzgârlara, ziya ve hararete karşı nasıl mütehassıs iseler sevk-i tabiyelerinin feci ve müberrin tahrikât ve teşvikatına karşı da öylece mütehassıstırlar.

Zola psikolojiyi sadeleştirmiş, kolaylaştırmıştır; bunun için de mevcudatın hayat-ı esasiye ve kuvva-yı muharrike-i ibtidaiyesini nazar-ı dikkate almıştır. Romanlarında vezaif-i hayvaniyeye pek ziyade ehemmiyet vermesini bazı mahcup tabiatliler taayyüb ile diyorlar ki **[245]**: "*Arz*" ve "*Asu Mevvar***"** romanlarında yemek ve içmekten başka bir şey yoktur!" bu gibi mu'terizler –esas itirazları batıl ve yalan olmakla beraber- bir ailenin tarih-i tabisi ve içtimaîyyesini yazmakta Zola'nın, maksadı ne olabildiğini ya bilmiyorlar, yahut unutmuş görünüyorlar. İnsanlığın bizi takdiyeye, tenasüle, yaşamağa sevk ve icbar eden bu dehşetli tabiatını tasvir etmek ne için teacübe şayan görülüyor? Bir ailenin tarih-i tabisi ve içtimaîyyesini yazacak bir muharrir en mühim bir kuvveti, menbaı mevki-i ehemmiyetten iskât edebilir mi? şu halde mevcudiyet-i beşeriyede fevkalade mühim bir mevkiyi iştigal eden vzaif-i hayvaniyeyi neden ihmal etmeli, buna teallük eden tasviratı kalın buruncuklar keşf-i tüllerle neden örtmelidir?.. Ahlakı ifsad edeceğinden mi? Heyhat!

Fransa şuun-ı edebîyyesini takip edenler belki hatırlarında kalmıştır: Zola'nın "*Roma*" unvanlı eseri meydan-ı intişara çıktığı zaman ber-mu'tad bütün münekkitler tahliline şitab etmiştir. *Tan* gazetesi münekkit-i edebîyyesi Gustave de Şan bu eseri takdir etmekle beraber bazı parçalarının müellifin saireden intihal edilmiş olduğunu ilaveten söyleyivermişti. Kaleminin serikat-ı âsâr ile intihamından kemal-i şiddetle köpüren Zola *Figaro*'nun 6 Haziran, 1896 tarihli nüshasına "*Hukuk-ı Hikâye Nuvisan*" serd levhasıyla yazdığı makale-i cevabede o kutlu kalemiyle çare De Şan'a dehşetli bir sille-i te'dîb indirdi. Zola bu makale-i nefise de kendi nazariyat-ı

edebîyyesine dair kıymetdâr bazı müzalaat-ı der-meyan etmiş olduğundan hulaseten nakl-ı faideden hali olmasa gerektir:

"Binlerce defa söyledim, işte yine mesai-i edebîyyemin usul-ı kavanini izaha mecbur ediliyorum, bu sefer meseleyi tevessü ile benim gibi her şeyi görmek, her şeyi söylemek hırs ve emelinde olan bir romancının vazifesini izah edeceğim: Romancının nazarına bütün cihan, bütün kâinat açıktır. Hiçbir mevzu yoktur ki ona tekarib etmek, onun hakkında idare-i lisan etmek romancı için kabil olmasın, şu halde tarih, felsefe, kanun bunların cümlesiyle iştigal etmeğe, bütün sınaî ve mesalik ile münasebetinde bulunmağa mecbur olacaktır. Tarz-ı cedid üzere muharrir bir romanın suret-i tertibi tahriri hakkındaki fikr-i mahsusum şundan ibarettir: Hikâye-nuvis malumat-ı umumiye-i beşeri tanımak, nazar-ı dikkate almak vazifesiyle mükelleftir. Şüphesiz, bütün beşeriyeti birtakım külliyat-ı âsâr içinde tayin ve tasvir gibi bir meşgule-i muazzamayı der-ahde eden, bir muharrir vezaif-i müthişeye, mezâhim-i bî-nihayeye tahammül etmeğe, katlanmağa mahkûmdur; buna mukabil en basit bir akl-ı selim tarafından tanınmış birtakım hukuk kendisine verilmiştir; bu hukuk onun mülk-i sarihidir; bize de bir vazife olursa ona karşı bir de hak vardır. İşte hikâye-nuvislerin bu hukukunu yeniden ve kemal-i şiddetle talep ediyorum.

"Benim mesalik-i tahririm, nazariyat-ı edebîyyem külliyat-ı âsârımın ilk cildini tahrir ettiğim zamandan beri asla tebdil etmemiştir; hatt-ı hareketim tagayyüre uğramamıştır. Ben romancı için üç türlü menbaî-i malumat görüyorum ve kabul ediyorum: Birincisi kitaplar, ki mevzuyu bahsedeceğim mesail hakkında istihsal-ı malumat için elzemdir; ikincisi mevsukul-el-kelim zevatın yazacağı vakıa dair malumat ve müşahedatlarıdır; üçüncüsü de tefahhusât-ı zatiyedir. Her yeni romanım için tetkik ve tasvir edeceğim meseleye dair adeta bir kütüphane vücuda getirecek kadar kitap tedarik ederek lüzumu halinde onlara müracaat ederim; bu mesail de mütehassıs olan âlem-i fazıla ile istişare de bulunurum; nihayet mahl-i vakıanın afakını, insanlarını a'dat ve ahlakını bizzat tetkik ve tetebbu için seyahate çıkarım. Bir romanı kaleme almadan evvel müracaat müracaat ettiğim menbaalar işte bu üç nevi vesaikten müteşekkildir. Eğer bir dördüncü menbaa daha varsa bana söyleyiniz, hemen koşup zülâl-i irfaniyetle teşkin-i ateş ve hararet edeyim.

"Bundan daha muayyen, daha tabii bir şey var mıdır? Nasıl oluyor da bütün malumat-ı beşeriyeyi ihatam iddia ediliyor? Her şeyi bilmek benim gibi bir romancının vazifesi değildir. Ben yeni bir mevzuyu takarrüb ettiğim zaman onu tetebbu edebilmek, izah ve beyana muktedir olmak için ona teallük eden malumat-ı hususiyeyi istihsal eylerim; hangi zemin üzerinde yürüdüğümü bilmek için hakayık-ı malumayı öğrenirim. Bir romancının malumat-ı beşeriyeyi ihata edebilmesi ancak bu suretle mümkün olur, yoksa romancı keşfiyat-ı fenniye ilmiye ile tevaggul eden bir âlem değildir. O, söylediğim gibi, bütün beşeriyeti, bütün ciheti teşrih ve tahlil etmek vazifesine mukabil her nevi vesaik-i ilmiye ve felsefiyeyi bulduğu yerden almak hukuk-ı meşruiyesine maliktir.

"Ah! Eserlerimin her biri için ne kadar tarhiyat ve tetkikatta hiç düşünülüyor mu?.. "*Rogunların Teraveti= La fortune des Rougon*" ismindeki kısm-ı tarihîsi için tenevvü nam-ı müellifin kitabına müracaat ettim; bu eser 1851 senesi kanun-ı evvelinde "Var" da cereyan eden vakaı-ı faciaya malumat-ı lâzımeyi havidir, "*La Göre= La Curée*" romanında Baron Hüsman tarafından Paris şehri hal-i haziredeki mükemmeliyetine isal için ittihaz ve icra olunan tedabir ve inşaata dair verdiğim malumanın esasını bana siyasi-i şehir müteveffa Jules Ferrie teldik etti. "*Paris'in Karnı= Le ventre de Paris*" için akademi azasından Maxim Dokan faideli birçok malumat vermiş ise de nakıs olunduğundan ayrıca bizzat tetkikatta bulundum **[246]**.

"*Papaz More'nin Kabahati= La faute de l'abbe Mauret*" için kiliselerin hususiyat-ı umur ve ahvaline dair Latince yüzlerce eser okudum, def'at ile kilise ayinlerinde hazır bulunarak icra-yı tetebbuat ettim.

"Bunları birer birer ta'dât etmek sada-i mucib olacağından ihtisar edeceğim: işte "*Ojen Rogur hazretleri= S. Exc. Eugene Rougon*" namındaki romanıma atlıyorum: bu kitabın kısm-ı siyasiyyesi için saatlerce meclis-i mebusan dairesinin kütüphanesi önünde mıhlandım:

"Sarhoşluğun mezellet ve felaketlerini gösteren "*Lasumovar= L'assomoir*" için Mösyö Deni Poli'nin "*Le Sublime*" nam-ı eserinden pek ziyade istifade ettim: muharrir makineci amelelerin hayatını, maişetini, tabiat-ı esasiyesini pek güzel bildiğinden hikâye ettiği bazı vakıayı tamamen aldım. Romanımda hayatını tasvir

ettiğim dâ-ül-küûl müptelası bî-çare Coppe'nin âlem-i tabide "Hezeyan-ı muvakıt" namı verilen ispirto cinnetine uğrayarak bir suret-i faciaya da senet-i an seririyatı müdirinin müşahede-i zatiyesinden aynen menkuldür.

"*Abonor Dedam= Au Bouheur des Dames*" romanı için Bon Marşe memurin-i idaresinin malumat ve mütalaatına müracaat ettim. "*Neşat-ı Hayat= Joie de vivre*"e gelince bu romanın kısm-ı fenniyesi meşahir-i ulemamızdan Mösyö Edmond Pori'yeden ihtiza edilmiştir. Maden kuyularından ve madencilerin hal-i sefaletinden bahs olan "*Jerminal= Germinal*" ise beni en ziyade Byron eserlerinden biridir; çünkü bu âlem benim için tamamen yabancı ve yeni idi, hususiyle bunda sarf-ı tetkikata ihtiyaç vardı; bu sebeple madene müteallik birçok kitaplardan, birçok mühendislerden istihsal-i malumata mecbur oldum. Şimendiferler âlemine musavver olan "*Labet Ümen= La Betehunaine*"yi yazmak için kaç defalar makinistin yanında bulundum, meyhatizemleri öğrenmeğe mecbur oldum. Borsa âlemlerinden bahseden "*Para= L'argent*" kafamı patlatacak derecede bî-iştigal etti. Borsa ile malumatı olanlar tarafından getirilen vesaik içinde adeta boğuldum. Nihayet, yetmiş bir muharebesine dair olan "*İzmihalal= La debacle*" için muharebe hakkında telif olunmuş yüzü mütecaviz âsârın, ordu kumandanları tarafından yazılmış raporların tetkiki lazimeden idi, bunun için, hemen kolayca, yetişebilmek maksadıyla suret-i mahsusa da yaptırdığım müteharrik bir kütüphaneyi yazı masamın üzerine koymuş idim.

"*Doktor Paskal= Docteaur Pascal*"daki nazariyat-ı tabiyeyi muhib-i muazzam Doktor Morisse Deflouri (*Figaro* gazetesinin muharrir-i tabiyesidir)nin muavenet-i alemânesiyle tertip ve tahrir eyledim.

"Yardımcılar… Ah evet, ben onları istedim, ben onları aradım, ben onları buldum. Kadim-i vefakâr dostlarımdan mimar Feranic Borden fenn-i mimariye müteallik bir sahife yazdığım zaman bana vesaya da bulunur; Henry Seausur musikiye ait kaydı tedarik eder, yine eski dostlarımdan hukuk-ı şinas Tiyebo ise kontrato, bey', vasiyetname hâsılı usule müteallik mesail-i kanuniye de rehberimdir. Fakat en ziyade muhtac-ı muavenetleri zevat-ı ulema ile itibadır. Hiçbir mesele-i fenniye, hiçbir hastalık yoktur ki mevzu-bahs etmeden evvel onda en ziyade salâhiyet-dâr bulunan zevat-ı fazılaya müracaat etmiş oluyum.

"İşte yine tekrar etmiş oluyum ki bu benim kati, meşruh ve elzem olan cümle-i hukukumdandır. Ben bir âlim değilim, bir romancıyım; vazifem bulduğum yerden almış, toplamış olduğum anasır ile tevlit-i irae-i hayat etmektir; hayatı tevlit eden şey ise ancak hakikattir. Bununla beraber eğer romanlarda müracaat olunan menbaı göstermek mu'attad olsa idi, maa-el-memnuniye sahifelerimden altlarını şerhlerle doldururdum. Bahusus âsâr-ı saireden eserlerime aldığım parçaları hemen aynen kaydederim, onları tarif etmek mürâiliğinde bulunmam…

İntihal ile itham olundukça nasıl omuzlarımı kaldır mıyım? Mevcudatımın otuz senesini mütecaviz bir zamanı tevlit ile geçirdim, benden doğan binlerce çocuklar, binlerce sahifeler, işte orada bütün bir âlem-i eşhas vakayı duruyor. Bu babdaki kuvvet-i mütemadi hal-i ispat edemedim mi? benim neslim kâfi derecede kesretli değil mi ki diğerlerinden çocuklarını sirkat etmeğe mecbur olayım?.. **[247]**"

-Mabadı var-

[nu: 458, C 18, s. 243-247]. A(hmet) Ş(uayb)

HAYAT VE KİTAPLAR

4

EMİLE ZOLA VE ÂSÂRI*

Eserlerinin suret-i tertip ve tahriri hakkında bu hakikatleri ifşadan sonra Zola dûçar-ı tariz olan son kitabı, yani "Roma" için müracaat etmiş olduğu âsârı tadat ediyor; bunların yalnız esamiyesi tekmil şu sahifeleri doldurmağa kâfidir… Hayret!

Bütün büyük adamlar, büyük fikirler gibi Zola da umumi bir itibar ve muhabbet arasında mevzu bahs ve münazara olmak terzîl ve tahkir edilmek mazhariyetinde bulunmuştur. Her nevi teceddüd-i sanatkarâneye karşı mütefekkirinin mümtazını teşkil edenlerden mutlaka takdirler, tahsinleritizarında bulunmak pek beyhude bir emeldir; çünkü bunlar ta çocukluklarından, gençliklerinden beri topladıkları maumat-ı fenniye üzerine müesses-i efkâr ve itikadat-ı mahsusalarını henüz tecrübe edilmemiş, mahiyeti anlşılmamış bir fikr-i cedid karşısında terkedivermeye hiçbir surette razı olmazlar.

Ne hayat, tarıh-i edebiyat bu bâbda bir vesika-ı katiye değil midir?.. Orada birçok büyük münekkitler görüyoruz ki zamanlarının en büyük birer edip ve hâkimi olmak üzere sonradan kabul ve takdir olunan zevata itiraz etmişler, onlarla eğlenmişlerdir. Mamafih bu münekkitler eşhas-ı adiyeden değildirler; mümtaz ve metin birer tabiat-ı esasiye, ulu ve ihate-i fikre, vesait-i karihaya malik fazıl kimselerdir. Fakat almış oldukları terbiye dimağlarını dolduran o yığın yığın malumat mûsinne zihinlerinde yeni fikirleri istiâab için yer bırakmamıştır. Tabiatları gürlenmiş, paslanmış, yosunlanmıştır; artık onların vazifesi efkâr-ı taharrük ve teceddüdden mana çalışmaktır.

İşte Zola'ya karşı izhar edilen edilen etvar-ı husumetkarane ve itirazat gayr-ı muhakkakanın başlıca sebebi.

Bundan başka Zola kendisi de bu tecavüzatın gayet dehşetli bir surette temadisine hizmet etmiştir: âlem-i neşriata dâhil olur olmaz tenkidat-ı şedidesiyle akademi azalarını darülfünun mezunlarını, münekkitleri kendisinden tebrid ve tabit

* Geçen nüshadan mabad ve hitam.

ettiği gibi kilise aleyhindeki hücumatıyla da ebedi muhasımlar vücuda getirerek şimdiye kadar hiçbir müellifin dûçar olmadığı itirazata, tahkirata hedef olmuştrur.

İhtimal ki hiçbir müellife karşı bu kadar suiniyet gösterilmemiştir. Efkâr-ı umumiyeyi ondan teneffür için her türlü vasıtaya müracaat olunmuş; türlü iftiralar, yalanlarla eserlerini medlulü esasi-i tebdil ve tagayyur edilmiş, şahsiyet-i edebîyyesi na-hak hücumlar, hakaretlerle gaddarane hırpalanmıştır.

Zola âsârının okunmadığından şikâyet ediyor ki pek haklıdır. Çok, pek çok okunuyor, fakat bi-hakkın okunmuyor. Şimendiferde vakit geçirmek için okunan ektor maloler, rişburlar gibi okunuyor. Dalgın bir nazar, hafif bir muhakeme, lakayt bir teallük, fikir ve his ile Zola'nın eserleri mütalaa edilmez, edilirse bir şey anlaşılmaz. Kariler umumiyet üzerine Zola'nın nazariyat-ı edebîyye ve felsefiyyesine gayr-ı vakıftır, o büyük zihni tahrir ve idare eden esbab-ı amıkadan bi-haberdir **[262]**. Zola'nın bir kere asar-ı tenkidiyesi okunmalı; bunlardaki vuzuh, zarafet ve metanet fenn-i münazaraya derece-i muvaffakiyet görülmeli, anlaşılmalı… Zola'yı anlamak hususunda başlıca esbab-ı manadan biri de fen ve felsefenin terakkiyat-ı hazırası takip edilmektedir; Almanya'da, İngiltere'de, Fransa'da ulum-ı içtimaîyyenin iktisab ettiği şekl-i hayatı, tekâmül ve istıfayı-ı nazariyelerini bilmeyen, bilmek istemeyen beyinler için Zola'yı anlamamak en tabii şeylerdendir. Fakat şurası muhakkak ki Zola'ya karşı muarızları eski şiddetlerini kaybetmişlerdir. Zola mesleğini kuvvet ve itibardan düşürmek, ezmek için ihtira edilen mesalik-i edebîyye –bu mesleklerin son ve şiddetli müdafaalarından kâmil-i muvakaların kendi ifadesine nazaran- bugün, hem de eser denebilcek hiçbir şey bırakmağa muvafık olmadan sönmüş, bitmiştir.

Romantizm mesalik-i sahfif hayaliyesiyle kat'i alaka ederek felsefe-i hakikiye ve içtimaîyyeyi eserlerinde tatbik eden, hikmet-i bedai kavanin-i fenni esaslar üzerine bina ile romanı kat'i ve mütevazın kavaid-i tahtına alan, asrımızın hissiyatını, hayat-ı içtimaîyye ve fenniyesini mükemmelen tasvir eyleyen ancak Zola olduğunu Fransa şübban-ı menecceresi bugün kemal-i servetsi ve bi-tarafi ile iddia ve ispat ediyorlar; Zola'nın mesalik-i edebîyyesi ile istihaza, buna itiraz ettiklerinden dolyaı haraket-i sabıkalarından utanıyorlar; Zola'dan af talep eyliyorlar. *Tan* gazetesi münekkit-i edebîyyesi Gustave Gaston Deşane ve İrence'ye kadar bütün Zola

aleyhtarları iktidar-ı dahilanesinin hayranı olduklarını söylemekten artık çekinmiyorlar.

"*Volonte= Volonte* " gazetesinin on iki kanun-ı evvel 1898 tarihli nüshasında okumuştum**:** Fransa'nın en büyük nasırı kim olduğuna dair efkâr-ı münevvere eshabından istifsar-ı fikir edilmiştir. En çok rey kazanan Mösyö Zola olmuştur. Alınan cevaplar şu suretle aksam ediyordu:

Emile Zola	2527
Anatole France	1723
Pierre Loti	443
Uktav Mirbu	426
Paul Adam	225
Morrisse Barres	130
Muhtelif muharrirler	218
	2200

Zola'nın efkar ve asarı hakkında söylenecek daha pek çok şey var; fakat, ileride yine avdet eylemek üzere şimdilik bu kadarla iktifa ederek muhterem muharririn son eserine "*Fegondite= Fecondite*" ye geçiyorum:

Tenakus-ı nüfus! Tenakus-ı nüfus!.. İşte bu feryat müthiş ve meş'um Fransa'nın her köşesinden yükseliyor, her cihette hazin akisler peyda ediyor, bütün bir milletin nişane-i mevcudiyetini sahife-i alemden silecek olan bu derd-i mühlike bir çare-i acil bulmak üzere birbiri üstüne konferanslar, mitingler ikat ediliyor; binlerce mebani-i hayriyeküşad olunuyor; fakat beyhude!.. Bu melun artık Fransa'nın damarlarına girmiş, olanca şiddet-i hırs ve kahrıyla kuvve-i hayatiyesini emiyor…

Fransızlar tenakus-ı nüfus meselesi için neden bu kadar heyecana düşüyorlar, bu kadar velvele koparıyorlar? Çünkü memleketlerini istikbali, Fransız neslini temadı ve meaneti, Fransız ruh-ı fikriyenin galebesi, ahlak ve adaletin bir gaye-yi tekâmüle doğru suudu, menafi-i amenin hüsn-i muhafaza ve idamesi velhasıl her şeyi bu mesele-i esasiye merbud ve muallâktır.

Faransa'da cezanen vatanperver olanlar memleketlerinin hudut-ı meftuha ve mecruhasini saracak, o cerihaya iltisam verecek yegâne vasıta-i hayatiyenin anbean tedenni ettiğini giryeli bir nazar-ı tessüfle müşahede ediyorlar; Fransız kadınlarında tevellüt-ü itfal hususunda şedit bir ihtiras, bir âdem-i istidat tabir-i hakikiyesiyle bir ehliyetsizlik görüyorlar. İstatistiklerin her sene neşrettiği rakamlar mevhuş bir belagatle onlara pek acı, pek müzelim bir hakikati haber veriyor: Voj Dağlarının hudut-ı kebudesi arkasında hayret bahş bir teceddüd, bir behar-ı ticaret ve sanat temenni ve tezahür ederek semerat-ı nafiyası şimdiden iktitaf olunmaya başladığını, Alman ailelerinin günden güne tekessür ve tezayüd ettiğini görüyorlar. 1891 senesinde icra edilen taharrür-i nüfusa göre Almanya'da bir senelik tevellüdat 1,840,000 raddesinde olduğu halde Fransa'da ancak 855,000 çocuk dünyaya gelmiştir. Bu iki mukaddar beynindeki nispetsizlik eğer böyle devam eder ve Fransızlar kavaid-i içtimaîyye ve iktisadiyyelerini, ahlak ve adet-i hazıralarını tadil ve ıslah ile şu hayatlarını kemiren tenakus-ı nüfus hastalığının önünü alamazlarsa otuz sene sonra Almanların üç neferine mukabil Fransa ancak bir nefere malik olacaktır.

Bu hal-i ye's-avere içtimaiyûn ve iktisadiyun taraf taraf çareler taharri ediyorlar, muasırının ahlakını tetebbu ile bunlardaki esbab-ı zaafın mahiyet-i esasiyesini keşfetmek istiyorlar. İşte Mösyö Zola da bu erbab-ı mesaiye "*Fecondite*"siyle dest-i muaveneti uzatıyor. "*Fcondite*" *Servet-i Fünûn*'un 542 numaralı nüshasında mükemmelen tahrir edildiğinden burada tekrar tetkike lüzum yoktur; yalnız müellifin üç sene mukaddem *Figoro* gazetesine yazdığı makale ile ahiren gazete muharrirlerinden biriyle aralarında cereyan eden muhavere-i kitabın mevzunu izaha pek ziyade yardım edeceğinden bazı noktalarını iktibas ediyorum. Zola diyor ki **[263]**:

-Ben ekseriya bi-haber, fakat zengin tabiatın zayi ettiği tahamülleri düşünürüm; her tarafta hayat kaynıyor, tekessür ediyor, binlerce noktada birden inkişaf eden madde-i vücut titreyerek canlanıyor. Ayaklarımızın her bir hutvesi milyonlarla zî-hayat uzuvları arıyor. Ne hacet, biz kendimizde hal-i galeyan ve ihtimarda birer tarla değil miyiz? Bunda hayat-i sayi daimesiyle tevellüdata bulunmuyor mu? Mamafih anasırın mübarezat daimesi arasında daha vücut

bulmadan zia' uğrayan, cinnet halinde sükût eden mahv ve heder olan hayatların helak-ı mühtişesini düstur ediyoruz.

Onların, ağaçların rüzgâra tevdi ettikleri gayr-ı kabil tadat tahammüllerden ne kadarı yolda derelerin müteaffin bataklarına kayaların kuru ve çıplak noktalarına sükût ile mahvolmuyor? Balıkların kar-ı deryaya bıraktıkları yüzlerce yumurtalardan ne kadarı fırtınalarla süpürülerek ziyan olup gitmiyor? Bir ılık baharın bütün yumurtaları, sahralardaki ormanlardaki hayvanatın bütün insal-i müstakbelesi kendilerini muhavva amede birçok kuvva-yı müessirenin pençe-i kahr-ı gaddarında bir lerziş-i ıstırap ile müntezir-i memat değil midir? Beşeriyete gelince aynı zayiat onda da caridir. İnsanların en güzel tahmilleri rüzgârlara atılıyor; sular içinde boğuluyor, çorak taşlıklar üzerinde dağıtılıyor! Fakat bunda tabiatın lakaytı mübezzeranesi yok, kuvve-i müderrikenin, meram-ı ihtiyarın tesiri var. Ve ekseriyetle bu bir sefahat ve cinayettir. Yazacağım romanda öldürülen tahmiller, kemirilen mevcudiyetler, ıskat edilen ceninler bütün facia ile görünecektir.

Tevellüdat meselesinin pek çok faciaları var, bunda münfeveran ve müstekkire neler yapılmıyor! Taht-ı el arz mezalim, siyah bir kül ki âdeme doğru bir sürat-ı müthişe ile çalkalanıp gidiyor. Ben, hayata olan hakiki bütün ihtiras-ı kalemimle müdafaa etmekten daha namuskarâne, daha vasi, daha muazzam bir şiir bilmiyorum. Şüphesiz, böyle bir mevzunun tam "*Erz= La Terre*" romanının merdar-ı müellifine layık olduğunu söyleyen budalalar bulunacaktır… Zavallılar!

Şu aralık tenakus-ı nüfus hakkında samia-hıraş olan feryat-ı muhavvef işte bu fikr-i kadimi tahrik ediyor, uyandırıyor ve memleketimin katiyen tehlikede bulunduğu böyle her dakika kuvvetten düşmesiyle tahakkuk ediyor. Tenakus-ı nüfus hastalığını tevellüt eden esbabtan birincisi teceddüt-i aile fikri sakimenin hemen umumiyetle bir düstur olarak kabul edilmesidir. Yolda üç çocuklu bir valideye tesadüf edildiği zaman bila-ihtiyar bir hande-i istihza ile bakılıyor; bu levha müthik, hatta çirkin görünüyor. Zavallı kadın böyle müstehzi nazarlar altından sanki büyük bir kabahat işlemiş gibi kızarıyor… Ben tahayyül ediyorum ki genç ve dilber nesvanımız kesr-ül-ale olmaktan güzel bir şey olamayacağına ikna edilirse hal-i tebdil edecektir.

Şu son elli senelik felsefe ve edebiyat hep tevellüt-ü itfanın aleyhinde idare-i lisan etmiştir. Istırab-ı hayat gayz-ı hayat nazariyesiyle müştehir olan Schopenhauer'ın mütalaat-ı felsefiyesiyle terbiye-i fikir edenlerin kısm-ı azamının bedbinler, tembeller, adem-i perestişkârları teşkil ediyor. Bunlara göre bir çocuk dünyaya getirmek cinayettir; zira bi-zarure mahrum-ı alam ve mahrum-ı alam-ı ikdar olacak bir mahlûka vücut vermek hakkına insanlar malik değildirler! Bir azamet-i vahşiyaneyi haiz olan Schopenhauer'in bu nazariyesi bugün o kadar bayağılaşmıştır ki bütün sefha ve hamıkanın bir alet-i müdafaası olmuştur.

Wagner ise bakireleri bekâr ve akim kalmanın ulviyetini gösteren tasvirlerle teheyyüc ediyor. Bu dehanın musikisinde aşk-ı şiddetle takip ederek mahkûm edilmektedir.

Eğer bizim küçük Schopenhauerlarımıza, küçük Wagnerlerimize tenezül edilir ve onların tesiriyle tevellüt ve temenni eden bütün bir edebiyatımız nazar-ı tetkikten geçirilirse sloganlar, mehzüller aninlerden başka bir şey görülemez. Bir bad-ı akim edebiyatımızın üzerinde vezan oluyor. Artık edebiyatta da tevellüt edilmez oldu. Zaten "sükût" mesele-i edebîyyesi roman mevzularının hâkim-i münferididir. Asıl fenalık şurada ki bu mevzu hep çocuksuz olarak tasvir ediliyor. Çünkü çocuk bir engel, bir çirkin şey olmak üzere telakki edilmektedir. Hülasa, çocuğu artık sanata edebiyata, sanata ithal etmek fikrinden feragat edilmiştir!

Psikolog, dekadan, sembolik muharrirler doğuran ve doğurmakla iftihar eden sahih ve müştekim aşk-ı muhabbete ilan harap ediyorlar. Eserlerindeki kadınlar pek rakik, pek zariftirler **[264]**; incele incele garip bir şekil alan kızları ismirar-ı şamın mahzunlukları içinde temevvüc ederler; erkekleri ise o kadar soluk, o kadar zayıf, o kadar çıtkırıldımdır ki kızdan farkları yoktur. Bunların nazarında çocuk kaba, pis, ayıp bir şeydir; aşkın –vücuduyla kayim ve daim olduğu fiil-i tabii, fiil-i tevellüt müstesna tutulmak şartıyla- başka her şeyine müsaade olunur; tahahhüm-i beşerin beyhude ve muhakir bir şey gibi rüzgâra atılarak savrulması tervic edilir…

Eğer edebiyatın ahlak ve adet üzerine bir tesiri varsa kadınları ikamete sevk eden metin ve muktedir erkekleri tahkir eden bu nevi edebiyatın tenakus-ı nüfusa

fevkalade yardım edeceği şüphesizdir. Artık âleme gıda-bahş olan bedailer biçildi; onların yeri şimdi cihanı zehirleyen zambak tarlalarıdır.

Ey Fransız valideleri!.. Doğurunuz; doğurunuz ki Fransa mevkiini, kuvvetini, feyz ve ikbalini muhafaza edebilsin!

Merasim-i içtimaîyye, tembellik, korku, itiyadat-ı leime tevellüdat-ı gittikçe tenzil ediyor. Tehlike birçok zamandan beri felsefe-i içtimaîyye mütehassısları tarafından irae olunuyordu.

Ben efkârımı kolay kolay terk etmem. Tenakus-ı nüfus meselesini tevessü ve tasvir için fırsat bekliyordum; nihayet "*Paris*" romanımın hatemesi bu fırsatı bana tehiye-i tedarik etti.

"*Fecondite*" aileyi tesis ediyor, aile tekessür ve tezayür ederek belde oluyor, belde vatan fikrini tevellüt eyliyor. Fikr-i vatan ise fen ile tagaddi eden dimağlarda bütün evlat-ı arzın toplanacağı vasi, bi-nihaye, na-mahdut bir mutantan-ı fikri ulviyesini husule getiriyor. İşte beşeriyet binlerce senelerden beri bu dert-i merhalenin yalnız üçünü tıy edebilmiş, dördüncüsüne henüz vasıl olamamıştır. Ben dört kitaptan, elhandan müteşekkir bir şiir tahayyül ettim. Orada asarımın bütün felsefesini hülasa edeceğim, orada –bir vasiyetname gibi- tecarip-i zatiyemle topladığım bütün nasayıhı, çalışanlar ve mustarip olanlar için muhabbet-i ihvankâranemi arz ve irae eyleyeceğim.

Dört kitabın birincisi olan "*Fecondite*" hukuk-ı bir zade-i elemdir. Başladığım ikinci kitabın ismi "*Sâî*", üçüncüsü "*Hakikat*" dördüncüsü "*Adalet*" olacaktır.

Kesret-i insal aileyi ihyaya kâfi ise de beldenin refah ve mauriyeti için sâî lazımdır. Sath-ı nazar, garezkar münekkitler beni bedbinlikle itham ettiler. Hâlbuki ben hayat-ı hüsnün bir menba layıfnası olan saik fezailini daima tebeccül ve tekerrüm ettim. İşsisizlik bir nevi ölümdür. Saikin lüzumunu ilan etmek, bu babta başkalarına emsal olacak tavır ve harekette bulunmak, faaliyeti elden bırakmamak, betaneti silkip atmak… İşte bu hayata hürmet, cebini zayıf olanlara bahş-ı kuvvet ve cesarettir. İnsanları bedbinliğe, adalete sevk ediyor diye beni itham etmek pek büyük haksızlıktır, fakat, ben o kadar dehşetli haksızlıklara uğradım ki bu beni garip itirazların hiçbiri artık mucip-i istirham olmuyor.

"*Fecondite*"nin kahramanı Matiyu'dur. "*Sâî*" ve "*Hakikat*" romanlarının kahramanları da Locke ile Marc'dır. Pierre Füruman'nın oğlu Johne ile tekrar "*Adalet*" ismindeki kitabında buluşacağımız Johne burada beşeriyet-i ulviye vücuda getirmek hususundaki ümitleri, emelleri mevki-i hakikate isal edecektir. Bu isimler enacil-i erbadaki isimlerle müterakıftır. Fikrimin yavruları da adaşları gibi müstakbel cemiyeti sâî, hakikat, adalet üzerine tesis için vaz ve tasayyuhatta bulunacaklardır. Avrupa heyet-i içtimaîyye-i hazırası bugün memnu-el tevkif bir inhitad içindedir. Bina-yı atik cemiyet her taraftan çatlıyor. Bu hali burjuva usul-ı idaresinin müdafaaları da görüyorlar. Sermaye ile sâî ve ameli mübarezat-ı daimesi neticesinde müsferit katıya sâî reci olavcaktır. Fakat buna vasıl için Kesd= Guesde'yi mi, yoksa Jores= Jaurés'yi mi dinlemelidir? Orasını bilmiyorum, fakat bugün vahm ve hayal addedilen şey yarın için bir hakikat olduğunu nazar-ı dikkate almalıdır. "*Sâî*" romanını yazman için fikr-i içtimai hakkındaki nazariyesini bana anlatmasını Jaurés'ten rica edeceğim.

Zola'nın *Fecondite* namıyla yeni bir romanı Paris gazetelerinden birine tefrika edileceği havadisini okuduğum zaman hayretle mevzuc bir hiss-i takdir ve hürmet bütün kalbimi sarsmıştı. Çünkü Dreyfus mesele-i içtimaîyyesi burada benim gibi birçokların bile rüyasına girer, akşam telgraflarını pür-heyecan beklemeğe mecbur eder ise artık facianın en büyük alakadarlarından, kahramanlarından olan Zola'ya nasıl tesir edeceğini düşünüyor, eser-i edibi vücuda getirmek için elzem olan ıstırahat-ı fikriyenin kendisinde mefkut olamk lazım geleceğine hükmediyordu. Meğer hata ediyormuşum; Zola Fransa'da cereyan eden o merc ü merc efkâr içinde metanetini tamamıyla muhafaza etmiş İngiltere'de bulunduğu müddetçe o layet-gir programını yani günde dört sahife yazısını ihmal etmemiştir. Fakat bunun için **[265]** zavallının çekmediği azap ve ıstırap kalmamıştır; öyle zamanları olmuş ki yazı masasının önünde fikrinin kaybolan irtibatını tekrar elde edebilmek için yaşını hummadan titreyen, yanan elleri içine alarak mütemadiyen sıkarmış.

Zola şimdiye kadar mevcudatın bütün sefaletlerini, zevklerini göstermiş, dimağı istihlak eden sınaîn, ilham-ı beşeri kemiren makinelerin işkencelerini, ser-nevşed iktisadilerini tekmil-, ısrar ile müteakip neşrettiği ciltlerle mükemmelen tasvir etmiş idi. Hakikat-i musavver mudakkıkı, tabiat ve hayatın resad-ı bi-tarafı olan Zola

için bu âlemde tasvir edilecek bir şey kalmamış demektir. Koca dahi artık bu hal-i sefili bir tarafa bırakarak yarın bir hakikat olacak hayat-ı mesudeyi tesis ve tertibe çalışıyor. Yazmakta olduğu külliyatın esas-ı felsefiyesi işte budur. Hatta "*Fecondite*"nin suret-i tahriri şimdiye kadar malum olan nazariyat-ı edebiyesine mugayyer gibi görünmesine sebep de başka bir şey değildir. Zola bu eserinde hal-i hazırı tasvir etmiyor; istikbali söylüyor, gösteriyor. Onun için hikâye hengâm-ı cereyan-ı zamanımızı geçmek üzere mürettebtir. Bu dakika nazar-ı dikkate alınmayınca bittabi Zola'nın bunda hata ettiğine zahib olunur. Hatta bazıları kendisinden istizah bile etmişler. Esasen "*Fecondite*" muazzam bir şiirdir. Bu şiiri tavsif için uğraşmak beyhudedir, okuyup istifade etmeli.

İkuyu bu esere dair yazdığı makalesinin bir kısmında şu suretle beyan-ı mütalaa ediyor:

"Ekser vatandaşlarımın ahlaklarında görülen inhitat-ı birçok zaman evvel ihbar ettim. Sâî iktisadiyi bir nokta-i müfredaya kadar ileri götürüyorlar; hâlbuki gaye-i emelleri tembelliktir. Takait olunacak yahut terk-i muamelat edecek zamandan başka bir şey düşünmüyorlar. İktisab servet için faaliyetten ziyade tasarruflarına itimat ediyorlar. Bahusus ölürken külliyatlı bir servet bırakabilmek için çocukların adedini tahaddüt, terbiye-i fikirleri masrafını tenakus-ı fikri iktisadkeranesini nüfus-ı menhusu altındadırlar. Normandiyanın bazı cihetlerinde batıl-ı vahdet nazariyesi tatbik ediliyor. Eğer Zola'nın kitabı vatandaşlarımızı bu efkâr-ı sakımalarından feragat ettirebilirse Fransa'ya pek büyük bir hizmet etmiş olacaktır.

"*Fecondite*"ye dair ekser münekkitlerin tenkidatını okudum: cümlesi bezl-i takdirat ediyorlar. Ben de *Servet-i Fünûn* namına Zola'ya arz-ı ihtiram eder ve "*Fecondite*" gibi daha birçok muhalledat-ı edebîyye ile beşeriyetin terbiye-i fikriyesine muvafık olması için temennidatta bulunarak şu uzun makaleme netice veriyorum **[266]**.

-İstanbul: Kanun-ı Evvel, 1315-

[nu: 459, C 18, s. 262-266]. A(hmet) Ş(uayb)

HAYAT VE KİTAPLAR

11

PAUL HERVİEU VE ÂSÂRI

Paul Hervieu 1857'de Paris'te orta halli bir aileden dünyaya gelmiştir. İlk tahsili o zamanlar Ponapart unvanını taşıyan lise Kundursede'dir. Hukuk fakültesine devam ile lisanîye olarak çıkmış ve diplomasi mesleğine girmiştir. Fakat edebiyat hakkında beslediği hürmet-i mahsusa, hüsn-i pürperestişkerane, meyl-i tabii kendisini nazariyatların mutantan ve mübeddebe kalem odalarında ırak siyasiye tanziminden feragate mecbur ederek muktedir bir romancı, büyük bir temaşa-nüvis sıfatıyla âlem-i neşriyata sevk etmiştir. Hervieu bu mesleğinde süratle yol alarak ahiren henüz pek genç addedilecek bir senede iken müteveffa Edward Baroni'nin yerine akademi azalığına intihap edildi ki bu şimdiye kadar pek az zevata nasip olmuş mazhariyetlerdendir.

Mösyö Hervieu "Monod" namı verilen âlem-i hususiyatın en doğru musavveridir. Fransa edebiyatının "Modernizm" denilen bu meslek-i tahririn muhterileri Henry Lavdan, Morisse Donne ve Jibter; fakat bunların romanlarıyla Hervieu'nun eserleri arasında tarz-ı tertip ve ifadece pek esaslı farklar vardır. Esasen bu usul-i hayat-ı cariyenin her an mütehavvil olan zevahirinde, ruhların hevani-i ifalat ve ihitirasatında, mevaddaların eşkâl-i acibiyesinde, muhaveratın gazabetindeki en yeni, en firari, en tıflane, en gülünç şeyleri zapt ve kaydetmekten ibarettir. Bunun üslubu da bu Buffon'un muharrirlere tavsiye ettiği kavaid-i esasiye tamamen muhaliftir. Bir sinematoğrafın harekât-ı aniyesinden daha seri darbelerle birtakım ervah-ı hayatiyeyi, hakayık-ı meşhudeyi nisbiyet ve irae eder. Bunda muvaffakiyet için pek çok zarafet-i fikriye lazımdır. Hal-i hazır sarf-ı hakikat değildir, belki şiirde, nesirde, musikide eşkâl-i ilhan-ı melune ile in'ikas ettirilen hayatın şuh ve güzel bir parçasıdır.

Modernizm edebiyatının usül-i muhteri Goncourt'lardır. Nisvan-ı hazırayı bir levha-yı şefikte beliren memdud ve lerzan gölgeler gibi ezmine-i cedidenin safahat-ı gurup aludundan ilk defa müşahede eden onlardır. Bu kadınların hayatlarını Lavedan, Done, Abel Herman her kış kütüphane camekânlarında, tiyatro

sahnelerinde üryan bir halde teşhir ediyorlar; tavır ve reftarlarını, tarz-ı hareketlerini, elbiselerini, halat-ı ruhiyelerini tabii bir surette göstermeye muvafık oluyorlar.

Bunlar alelade ya bir mühendisin yahut bir manifaturacının kızıdır. Terbiyelerine pek ziyade dikkat edilmiştir! Edebiyata kesb-i vukuf için genç kızlara mahsus olarak zengin mahallelerde hep kesretle bulunan derslere devam etmişler, o Donne'nin hitapları Baudelaire'in vaazları lisanından en amik ve müşevveş mesail-i aşkı öğrenmişlerdir. Operaya, teatre Fransa'ya müdavemet ettikleri gibi ailelerinin muaddi olduğu musiki mesaherlerin de hazır bulunarak Matmazel İuvet Klüber'in tekmil şarkılarını istima' etmişlerdir. Evlerinde biraderleri, amcazadeleri ve bunların muhabbeti kendilerine Paris'in argo lisanını teallüm ettikleri gibi dans derslerinin tatbikat-ı müşterekesi de Flauren'in envanı telkin etmiştir.

Bu suretle terbiye gören inkişaf eden genç kızlar kendilerine temin-i azadaki için tehehhülden başka bir şey düşümezler. Kadın olduktan sonra artık hırs-ı hararetlerini tekin etmelerine hiçbir mani yoktur. Bisiklet, kadının tarik-i serbestîde ilk hutvesidir. Biçare zevc De Konni müteakip zannederim ki pantolonlu küçük erkek bir çocuğun babasıdır. Bir Parisli kadını sokakta yürürken görmelidir; hatta cinsine mahsus olan elbiseyi giymeğe razı olsa bile tavrında, vuzuunda ricalane bir hasaret, bir çeviklik vardır. Eskiden kadınlığı temiz eden o masumane bakışlar, itaatkarane haller, mahcubane ihmirarlar bunlarda görülmez. Her sabah yaptığı boya ile vücudu kesb-i tarabet etmiş, masajla teni yumuşamış, erkeklerin saf-ı mütezayidi karşısında gurur-ı nüsviyeti kuvvetlenmiş olarak ortaya çıkar; emin bir nazara, kati elem fesat bir lisana, müteşekkir ve mütehakim zarafet ve letafetlere ve çelikten bıçaklara maliktir. İki eli iki cebinde yahut şemsiyesini baston gibi kavramış, şapkasının tülleri metevevvic, saçları dağınık, dirsekleri vücuduna yapışmış, kameti biraz öne eğilmiş olarak hutavet-i seriye ile gider. Daima pürşitaptır. Hiç tevakkuf etmez. Bologna Ormanları'nda buz üzerinde kayarken, atla dolaşırken, yüzerken, sayd ederken, maşuka eylerken… Hulasa daima, her şeyde surat bir istical vardır. Şimdi muhaberat-ı âşıkanesi telgrafladır, fakat telefonu tercih etmesi pek yakındır. İhtirasatı defaten alolenerek elektrik ziyasının hafif şerareleri gibi yine birden söner. Hâsılı Paris kadınları bir X şia-yı kadr-i garabib bir şeydir. Erkekleri her hallerinde tahakkir ile beraber onlara daha ziyade benzemek için her gün ne ihtira edeceğini

bilmiyor: redingotları, paltoları, askeri setrileri… Hepsini, hepsini tecrübe etti; şapka hususunda ise Rusların kasketlerine, Baskların berelerine varıncaya kadar giyip çıkardı; şimdi gözü Fransız askerinin üç köşeli resmi şapkasındadır. İşte bu latif ve muzdarip oyuncaklar artık ne yapacaklarını bilmiyorlar.

Müteveffa Renan *Dabbe* gazetesine yazdığı bir makalede demişti ki: "Ezmine-i mazıyanın müzelim ve hakir dükkânlarının yerine büyük mağazaların tantana ve şaşası kaim olmasına, hissiyat-ı necibiye ve efkâr-ı aliyeye **[323]** 'güzel şeyleri' tercih ve takdimdeki inhimak-ı umumiye, hâsılı tekâmül-i sınaîye sebep yegâne kadınlardır. Cehaletin sima-yı umumiyesinde bugün temayyülat-ı nusviye en yüksek mevkiyi iştigal ettiği gayr-ı tabi itirazdır. Kadınlar erkeklerden büyük şeyler, teşebbüsat-ı cesurane, mesai-yi kahramane yerine süslerini, arzularını mahzuz edecek bir servet-i talep ediyorlar. Bugün ki hayat kadınlarının sevaik-i tabiyelerine hizmetkârdır."

Ekser romancılar kadınların zevceleri hasebine tecavüz ettikleri fahişe, gururu, serbestliği, israflar, sefahatleri, servet ve acı bir lisanla tadat ederek erkekleri ikaz etmek, düştükleri çerkab-ı denaetinden kaldırmak istiyorlar. Erkeğin zekâsı, müfekkeresi, hüsn-i niyeti, fezaili, hünerleri hep kadının doymak bilmeyen hevesat-ı meşumesi averinde heder olup gidiyor. Paul Bourget'ye itimat etmek lazım gelirse ekser zevcler karılarının süslerini, sefahatlerini ikmal etmek hırs-ı hararetle susayan ruhlarını teskin edebilmek için rençperler gibi çalışmağa mecbur olmaktadır. Biçareler bütçelerini nasıl tanzim edeceklerini, açıkları nasıl, ne ile kapatacaklarını bilmiyorlar; zevceleri, metresleri tezyin hüsn-i anı için sarf edilen kumaş topları arasında kalmış paralar ezilip gidiyor. Her Parisli şimdi elbisesini, çamaşırını, şapkasını, iskarpinini "Pey" sokağından iştira etmek istiyor. Bunlara para yetiştirmek için kocalar şiddet-i iştigalden bitap kalıyorlar… Fakat buna sebep yine erkeklerdir; onların ayakları altında köpekler gibi yuvarlanarak, vakar-ı insaniyeti öldürücü türlü mesharelikler ederek şımartan yine kendileridir.

Paul Hervieu işte bu sefaleti, Monod âleminde kaynaşan fezayıhı, cerihaları cesur ve mudakkık nazarıyla, büyük bir müşrihin neşterine benzeyen mahir kalemiyle açıp deşiyor. Her gün herkes aldatan cali sahte hareketleri, gösterişleri ortaya atmak, nazarları mustarip eden zülâl-ı hayalatı dağıtmak, adi, yapma, fena

şeylerin bütün bozukluğunu, adiliğini, fenalığını söylemek hususunda ibraz-ı kudret eden mudakkıklardan biri de şüphesiz Hervieu'dur. Bourget'in asarını mütalaa edenler muharrirde muvandenelerin zarafet-i sahifesine karşı hıffi bir meyl ve muhabbet mevcut olduğundan şüplenirler; Hervieu da bu hal yoktur. Lisan-i müvahhezesinde hiçbir lerzeş-i tereddüt hissedilmez. Doğru örmek için kutlu örmelidir kaidesine tabiat ettiği yazılarının her satırından anlaşılır. Tasvirat-ı tasmimatını kemal-i serbestiyle söyler. Tavrında, tekellümünde nusviyetten ziyade merdane bir hal vardır. Kendisi esasen bir resat, bir mudakkık olarak tevellüt etmiştir. Muasırriniini tarassud ve tetkikten pek ziyade zevkiyap olur ve bunda tamamen haklıdır: sima-yı beşeri tetebbu kadar müfit ve latif ne olabilir? Görmeyi bilenler için orada hal **[325]** edilecek muammalar, istiknah edilecek derinlikler, keşfedilecek yenilikler her zaman mevcuttur. Hervieu bir çehreyi bir güzel seyahat hatırası gibi okur: hudut-ı velveleane ona hayat-ı kalbiyesinin bir sahifesini yahut bütün hevesat-ı rezilanesini hikâye eder. Düzgün tabakalarının altında gizlenen bir buruşuk ne mürai meraklar, ne müstevir adetler, ne gayr-ı kabil itiraf emeller ifşa eyler; göz kapaklarına asılan bir ağırlık, dudakları sıkan bir tıkas, bir bakış, bir gamze, bir hiç ne samimi cerihaların, hataların, sefaletlerin, facialarının alaim-i bahiresidir.

Hervieu mütesellif ve mütesalifelerin gittikleri o kıymettar kumaşları, o nadir kürkleri sırtlarından alarak vücutlarını bütün üryanlığıyla müşekafane teşrih ve tetkik eder. Romanlarında bize göstermek istediği levhaların mükemmeliyetine o birtakım hevai şeylerin teressümü pek ziyade yardım etmektedir. Muvandet bir kadın hayat-ı akimenin saatleri, günleri, haftaları, ayları, seneleri nasıl boş yerlerde istihlak edildiği tamamıyla gösterilmezse bu hayat-ı nakıs bir surette irae edilmiş olur. Romancı öğleyin yatağından kalkan bir muvandenin gece yarılarına kadar devam eden meşguliyetlerini eğlencelerini bize tatmalıdır. Muvandet hayatın en uzun saatlerini gitmek meşgulesi gazp ettiği için bu hayatın musavveri olanlar mesela ipek müslinlerin çin kırapelerine esbab-ı ruhcanını, bunların kadınlar arasındaki makbuliyet ve mevfukiyetinin sebep ve hikmetini tayin edebilmeli; siyah yahut sarı saçları üzerine ince bir tüyü, bir kuşkanadını iğnelemek sanatına vakıf olmalı; flörte rakik bir lezzet bahş eden sükûtlarda o kadar muaveneti olan süsleri, o gayr-ı mürai

fail müşterekleri tanımalı, bilmelidir. Şu güzel mösyölerin bileklerine, pantolonlarına o kadar kuvvet-i cazibe veren biçimi, redingotlarının genişliğini eldivenlerinin hangi hayvanın derisinden yapıldığını, iskarpinlerinin yüzünü… Bütün bunları öğrenmelidir. Bu hususiyat-ı kıta ihmal edilmeye gelmez; çünkü muvafkıyat-ı âşıkanenin tehiyyesinde en çok alakası olan bunlardır. Mösyö Hervieu redingotun biçimini, bir korsajın katlarını teftiş ederken ayniyle bir arazi bî-kemal itidal-i demle mesaha eden, planları tersim eyleyen bir topoğrafa benzer.

”Peints par eux memes” nefis-i Fransa’da yirmi beş seneden beri intişar eden romanların en mütecaserane-i kaleme alınmıştır. Muvannit âlemlerinin zib-ı ziyneti, haşmet-i debdebesi altında gizlenen elvah-ı sefileyi, müştehebat-ı nefisaneyi, denaet-i hissiyeyi, fesat-ı ahlaki görmek üzere edenler bu romanı okusunlar. Hervieu bu bedbahtların kulüp safiye erbabını ifal eden bütün süslerini, mürailiklerini, sahteliklerini üzerlerinden çekip atarak onlara bizzat rezaletlerini, zilletlerini, fısk ve melanetlerini itiraf ettiler.

İkinci romanı olan “armatör= Armature”un kahramanı Baron Seffer bir sefildir. Balzac’ın bütün eşhas-ı rezilesi bunun yanında masum güvercinler gibi kalır. Seffer şirketleri kemiren, kumanditerleri soyan, felaketler harabeler vücuda getiren, bütün iflasata, izmihlallere sandık tayin olunan, hevesat-ı nefisesine hiçbir şey mukavemet edemeyen bir melundur. Kendisinin iki kızı, bir oğlu, bir de karısı vardır; fakat o ne zevc, ne de pederdir; o bir müraceciden, bir muhtekirden başka bir şey değildir.

“*Armature*”nin mevzuu: pek ziyade sevdiği zevcini batmaktan kurtarmak için sefare-i teslim vücut Jizel Deksır namında bir kadının felaketinden ibarettir. Esasen pek acı olan bu vakayı Mösyö Hervieu müheyyic, bi-iman bir kuvve-i tasviriye ile nakletmiştir. Zevcin saf-ı emin ruhunda şüphenin tevellütü, müzelim-i serrik betanet-i inkişafı, sonra kanait-i müthişe, nihayet itiraf, an-ı haded, müste-i intikam, mahkumenin feryat-ı hazin ve elimi, her şeye rağmen zevcine bir pürsiteşten bir an-ı hali kalmayan kadının ciğersiz istirhamları… Tekmil bu sahneleri kati bir tarassud, şedit bir mantık, amuk bir ıstırap ile tasvir olunmuştur. Romanın son sahifesi çevrildiği zaman kariin karşısında istirasat-ı hazıranın amak-i müzellimesinde taharriyat-ı keşfiyattan yorulmayan, beşeriyetin sunuuf-ı muzdaribe ve sefilesine

karşı feryat eden bir muharrir görür. Hervieu'nun küçük hikâyeleri de nefistir. Bunlarda hakiki bir saht-ı ahlakiye vardır. Çoğu yine muvandenelerden, onların başına gelen kazalardan, felaketlerden bahistir. Fakat gerek bu hikâyelerini, gerek romanlarını anlamak için biraz sarf-ı ikkat etmek lazımdır; lakayt bir nazarla mütalaa edilirse Hervieu'nun yazılarından hiçbir şey anlaşılamaz. O çetin, ince bir muharrirdir. Kendisinden bil-hakkın zevkiyap olmak müstefit olmak için onun ihtiyar ettiği zahmete mukabil biraz sıkılmalı, biraz zahmete katlanmalıyız. Tetkik-i tefekkürle yazılan eserler tetkik ve teferrükle anlaşılır. Derin fikirlerin ifadeleri de derin olur. Lisan-ı adi her şeyi söylemeye muktedir değildir. Öyle deruni ve mektum şeyler vardır ki elfaz-ı terakip müsteimale ile anlatılamaz. Kalplerin amak-i samimiyetine biraz nüfuz edebilmek için sufiyi daha nadir, ucu daha sivri bir çelik olmalıdır. Cümle-yi asıbanın nazik ve rakik şebekleri bir kılıçla teşrih edilemez. Herviue'nin üslubundan bütün adi ve kaba şeyler için bir nefret istişmam olunur. Onun tavrında, sözlerinde, eserlerinde hatta sima-yı haricesinde bir asalet, nezaket mahsustur. Bu mümtaz muharririn yalnız bir kusuru var: sarf-ı nahv kaidelerine hiç ehemmiyet vermiyoruz; eserleri gramer ve sentaks hatalarıyla doludur **[326]**.

Balzac, Flaubert, Goncourt, Zola… gibi en büyük edebiyatör yazmakta muvafık olamamışlardır. Bir vakayı muvaffakiyetle terkip edebilmek sanatı tersat ve müşahede iktidarı üslubun şahsiyet ve parlaklığı dram müellifi için kifayet etmez. Bundan ayrı bir muvahebe, bir istidat lazımdır. Bu muvahene romancılık ile mümteni'ül-imtizac değildir, fakat herhalde ondan farklı bir şeydir. Ez-cümle tiyatronun ahlak ile daha samimi, daha saki bir rabıtası vardır. Hervieu'nun tabiindeki meylan-ı ahlakı muktedir bir dram müellifi olmasına pek ziyade hizmet etmiş, onu temaşa-nüvislikte yeni bir çığır açan muharririn ileri gelenleri sırasına geçirmiştir.

Bunu âsâr-ı temaşiye arasında en çok haiz-i ehemmiyet olan içtima-i dramlardır. Bu ruhcanın sebebi: hadisat-ı içtimaîyye ve iktisadiyyenin tesiratı, bir de Ibsen'in Bonorçili dâhinin Fransız tiyatrosu üzerine olan nüfuz-ı feyzkarıdır. Ibsen tiyatronun yalnız bir eğlence, bir zevk olmadığını kıymettar eserleriyle ispat etmiştir. Yalnız güldürmek yahut ağlatmak isteyen tiyatro temaşanın en adi ve iptidai kısmıdır; bir sahne-i temaşa seyircilerini alam-ı beşeriyeden mütehassıs etmeğe,

sevdirmeğe, düşündürmeğe mecburdur… Tiyatro sanatının bu tekâmülünde meşhur Antov'u da unutmamalıdır. Bu faal ve cesur adam haiz-i istidad olan gençlerin eserlerini tiyatrosuna kabul ederek, onları teşvik ve tecessü eyleyerek Fransa'da birçok dram muharrirlerinin yetişmesine hizmet etmiş ve halka tiyatronun gıdası, belki de hayatı olan mübahese, hararet, ihtiras gibi şeyleri ihya etmiştir.

Tiyatro muharrirliği heyecanlı bir sanattır; insan eserinin hâsıl ettiği tesire, münekkitlerin efkâr-ı mütalaatına hemen ertsi gün vakıf olur. Buna mukabil temaşa-nuvislikte muvaffakiyet romancılıktan pek çok karlıdır. Bir de tiyatroların tarz-ı tertibi layikati değişir; çünkü tiyatro hayatı takip eder, hayat ise o kadar mütehavvil ve seri el-cereyandır ki… Sanat-ı temaşada teceddüd gösteren muharrirlerin en birincisi Henry Bach'dır; "*Pariziyen*" ve " *Kargalar*" unvanlı piyesleriyle tiyatroya hayat gibi acı bir renk vermek istemiştir. John Julien'in "*Deniz*", Jules Lemaitre'nin "*Af* " ve "*Maryaj Belan*"ı da en güzel, en latif tiyatrolardandır. Mösyö De Portorişin "*Mazi*", "*Aşka*" , "*Fransuazın Talii*" namındaki eserleri ise sanat-ı cedidenin parlak birer numunesidir.

Yeni tiyatro istirasat-ı hazırayı en rakik anatına kadar tahlil ediyor. Şimdiki hayatta olduğu gibi onda da hadisesiz facialar, hiçbir sebeb-i amika, taammümde hayaliye, hıyanete müstenit olmayan ıstıraplar vardır. Aşklar şimdi hususi sebeplerle, bir tavırdan, bir bakıştan, bir gözyaşından, hatta devam-ı saadetlerinden müessir ve mustarip oluyorlar. Tiyatro bu mübehhem, bu müzelim muhabbetlerin ihtirasların tercümanıdır. Hap yeni eserler hadisat-ı kalbiyeye dair birer tetkk, birer teşrihtir. Bu hayatı bila-vasıta tetebbu etmek sınaîdir.

Bundan evvel Domezade ve Pirvani tiyatrolarını, başka bir tarzda tertip ederlerdi. Onlara göre tiyatro hayatın bir taklidi olup hayat-ı hakikiyede ise feci ve meshuk şeyler yekdiğerinden pek belirsiz fasılalarla ayrılmış olduğundan müellif aynı vakada, aynı sahne dâhilinde fecai-i ve letafeti mezc ederek temeşacılarını güldürürken ağlatmalı, ağlatırken güldürmeli idi.

Hervieu'nun bu usul-i kadimeyi kırarak tiyatroda gerek mevzu gerek şekil cihetinden büyük bir tebeddül vücuda getirmiştir. Onun tiyatroları bir fikr-i mahsusu müdafatan yazılan ve "Piéces a théses" denilen nevidendir. Bu piyesler kutlu ve

müesser olduğu kadar sab'ı-teliftir**.** Hervieu'nun çirkin ve şayan-ı nefret gördüğü her şeye kemal-i cesaretle hücum eder. Piyeslerinde ne bir kelime-i ziyade ne bir kelime-i noksan vardır.

Şimdi tiyatrolarından birini[3] tahlil edelim:

Vakıa Kuned Rekue'nin mutantan konağında cereyan eder. Konet'in zevcesi "Lora" tahassüsat-ı tetkikat mütemadiye neticesinde kocasının kendi en samimi muhabbelerinden Madam Dorsio ile münasebetinde bulunduğuna vakıf olmuştur. Hıyn-ı hacetide bir silah makamında istimal etmek üzere zevcenin mahaberet-i âşıkanesini sakladığı çekmeceyi açıyor: fakat mektuplar, maa-el-teessüf, hep manasız ehemmiyetsiz şeyler çıkıyor. Bununla beraber zevcinin hayatından katiyen emindir; hatta muvaid-i telafileri bile malumudur. Konet çekmecesinin hizmetçilerden biri tarafından zahib olarak icra-yı tahkikat etmek üzere komiseri davet eder. Lora, fırsattan bila-istifade, konuta iftirak için ne gibi esbab-ı delaile ihtiyaç olduğunu komiserden öğrenmek istiyor. Hâlbuki Konet Rakue'nin ile Madam Dorsio bir muhiplerinin hanesinde buluşmaktadırlar, komiser bir şahs-ı salisin ikametgâhına tariz edemeyeceğini söylüyor. Zabıta müdahale ve muavenet edebilmek için zevcin zevcesiyle birlikte sakin olduğu hanede diğer bir kadınla münasebet gayr-ı meşruda bulunması lazımdır. Yalnız bir yol var: zevcini cürm-i meşhut halinde yakaladığını mahkeme huzurunda şahitlerle ispat etmek, bunun için Lora orada hazır bulunan muhibbanından Mösyö ve Madam Kerbel'nin muavenetlerini rica ediyor. Mösyö Kerbel bu akıllı muvanden, etle tırnak arasına girmek iyi olmadığını pek güzel bildiği gibi Madam Kerbel de Lora **[327]** şefkat ve muhabbetini temin etmekle beraber zavallıyı felaketine terk ile sıvışıyor. Bunun üzerine Lora, meyus ve mustarip, kadınlığı müdafaa edecek bir kuvvet bulunmadığını söyleyerek feryat ederken zevci geliyor. Biçare kadın kendisini Konet'in kolları arasına atarak Madam Dorsio ile olan münasebetlerinden haberdar olduğunu ağlaya ağlaya anlatıyor. Rakue evvela yeminlerle hepsini inkâr ettikten sonra nihayet münasebetini ikrar ile beraber bundan vazgeçmeyeceğini söylüyor ve anlatıyor ki şayet Lora Mösyö Dorsio'ya haber

[3] Hervieu'nun üç piyesi vardır. Les parole restent, Tenaille Loi de I'homme. Ahiren bunlar bir cilt dâhilinde toplanarak neşredilmiştir.

verecek olursa iş bir düellodan ibaret kalacaktır. İftirak için her türlü delail-i kanuniye mefkuttur. Hem Rakue zevcesini bırakmaya asla razı değildir.

Lora bu çaresizliğin karşısında malup düşüyor ve zevcinden istirham ederek ba-dema ayrı yaşamağa onu ikna ediyor. Kızları Isabella validesine kalacak, yalnız tatil zamanlarını pederiyle geçirecektir. Para meselesine gelince: servet Lora'nın olmakla beraber on altı yaşında izdivaç ettiğinden o vakit tenezzüm olunan bir mukavele mevcubunca idaresi zevcine bırakılmıştır; Rakue münasebeti bir miktar tediye etmeğe razı oluyor.

İkinci perde: Lora beş seneden beri zevcinden ayrı yaşamaktadır… Müellif temaşakarını bu perdede deniz hamamlarına, Mösyö Kerbel'i sıffiyesine götürüyor, Lora da oraya geliyor, zevcinin kerbeller'e yakın bir köşkte ikamet ettiğini bildiğinden bila-tesadüf birkaç dakikacık kızını görmek emelindedir. Biçare kadın eski muhipleriyle badbahtlığından, yetim iken vasiyesi tarafından hiç tanınmadığını bir adama nikâh edilmesinin kendisi için bir felaket olan müehhüd mukvelenameyi imza etmesinin netayic-i hamiyesinden bahs ile dertleşiyor. Bu esnada bir araba kamçısı işitiliyor. Bu gelen Konet, kerimesi ve Dorsiolar'dır. Lora kızını yanına göndermelerini rica ile bir odaya kaçıyor.

İlk buselerden sonra kız validesine Madam Dorsio'nun oğlu Andre'yi sevdiğini ve yekdiğeriyle nişanlandıklarını itiraf ediyor. O, perişan ve mustarip, bu izdivaçtan feragat etmesi için kızına yalvarıyor. Bu zavallı da vaat eyliyor. Fakat andre'siyle yalnız kaldığı zaman delikanlının gözyaşlarından müesser olarak tehadütünü tecdide mecbur oluyor. Bu darbe üzerine Lora hakikati ifşa ediyor ve ana ile kız arasında feryatlar, gözyaşlarıyla menzuc bir sahne-i facia cereyan eyliyor. O aralık Konet geliyor dediğinden Isabelle babasına iltica için koşuyor. Valide:

-Ah! Onu benden ziyade mi seviyor?

Diye haykırıyor ve zevcine hitaben:

-Evet, Mösyö, ben ona her şeyi söyledim.

Diyor. Rakue meşgul bir muvakkada kalıyor. Öte taraftan Andre de pederinin muavenetini rica ettiğinden Mösyö Dorsila gelip Lora'dan bu izdivaca memnuniyet

etmemesini rica eyliyor. Artık Lora tahammülünün son derecesindedir. Müellim bir heyecan ile lerzan ve giryan:

-Zevcimi gaspeden bir kadının kızıma valide olmasına razı olamayacağımı bilmiyor musunuz **[328]**?

Diyor. Dorsio şaşırıyor, mamafih i'tidal-i damını muhafaza ederek zayıf bir sada ile diyor ki:

-Şimdi o nefret ettiğim kadını tekrar almağa gidiyorum, siz, efendi, siz de zevcinizle teceddüd-i münasebet edin; çocukları evlendirelim, zira bu namusum hakkında deveran eden fena şayata karşı bir teksiye, bir cevap olacaktır.

Bunu söylmekle beraber Dorsio eliyle sahnenin gerisinden gelen iki genci gösteriyor. Mösyö Dorsio oğluna o kadar mezbuttur ki onun için her şeye kemal-i tevekkül ile razı oluyor.

"*Le droit de I'homme*" piyesinin mevzuu işte bundan ibarettir. Müteveffa serse bu oyunda eşhas-ı vakayinin tabiatı esasileri, safahat-ı tekâmülleri gösterilmemesini büyük bir noksan addetmişti; fakat ekser münekkidin eseri alkışlarla istikbal ettiler **[329]**.

Hervieu'nun bu piyesi yazmaktan maksadı Fransa kanun-ı medeniyesini noksanını göstermek ve hukuk-ı nisvanı müdafaa etmektir. Mademki kadın erkeğin madunindedir, tatbik-i mecazette ne için aralarında bir fark yoktur? Nasıl oluyor da bütün mesuliyet-i cezayı, medeniye ve maliyede nisvan ile rical-i mesavi tutuluyor?

Mösyö Hervieu'nun fikrince çocuk pederden ziyade valideye ait olmalıdır; çünkü validelikte hürriyet-i daimiye kabul-i tayin ve tahakkuktur. Menafi-i iktisadiyye nokta-i nazarından zevcenin tekmil emvali zevcenin yed-i idaresine verilmek, hususuyla çocukların izdivacına müsaade yalnız zevce bahşedilmekte gariptir… İşte bütün bu âdem-i müsavat piyeste intizar-ı umumiyeye arz edilmek istenmiştir.

Paul Hervieu roman ve dramlarıyla tabiat ve hayat hakkında müstakbele doğru geniş ve derin manzaralar küşat ederek terakkiyat-ı fikriyeye hizmet emelinde bulunan mütefekkirindendir. Akademiye hıyn-ı dâhilinde Mösyö Brunitiyer

tarafından i'rad olunan resm-i kabul nutku genç müellifin bu meziyetini pek güzel teşrih ediyordu **[330]**.

-İstanbul: 6 Temmuz, 1316-

[nu: 489, C 18, s. 323-330]. A(hmet) Ş(uayb)

Üstad fazilet-mend Ş. Sami Bey Efendi Tarafından İrsal Buyrulmuştur:

Servet-i Fünûn:

KÂMUS-Î TÜRKÎ ve KÂMUS-İ ARABÎ

Edebiyata müteallik bir makalenin siyasi gazetelerden ziyade mecmua-i maarif kumandanınıza teâlîki olmak lazım geleceği mülahazasıyla ve "Kâmus-i Arabî"mi bidâyet-i intişarında, diğeri ma-fevkinde alkışlayan "Servet-i Fünûn" olduğu hatırasının verdiği cesaretle, bir cihetten makale ve bir cihetten ilan demek olan şu varakamın size takdimini münasip gördüm.

Lügât bir lisanın hazinesi ve edebiyatının esasıdır. Lügâti mazbut olmayan bir lisan, birkaç kitaba malik olsa bile, elsine-i edebîyyeden ma'dud olamaz; çünkü o lisanda yazmak ve okumak isteyenler, bir kelimenin asl-ı iştikakı, manası, mahl-ı isti'mali, imla-yı sahihi velhasıl her bir hali hakkında edecekleri şüpheyi hal için, müracaat edecek bir kitaba dest-res olamazlarsa, o lisan nasıl doğru yazılır, ve nasıl okunur?

Lügât kitabına olan ihtiyacı tabii ve zaruri olduğundan, eskiden biri lisanını yazmağa başlayan her kavim ve ümmet, bu teşebbüsten çok geçmeden lisanının lügâtını zabt ile bir lügât kitabı vücuda getirmeğe mecbur olagelmiştir. Her hususta mukeddemâtımız olan Araplar, lisanlarını tahrire bedellerini müteakip, yani ta birinci karn hicrinde bu ihtiyacı hissedip, Lugaviyyun namıyla temyiz eden bir fırka-i edeba lügât zaptına koyulmuş, ve ibtida manaca münasebetli olan lügâtleri ayrı ayrı zapt ederek, mesela ata, deveye, yere, göğe, hayvânâta, nebatâta ve daha sair şeylere mahsus kelimeleri mahsus kitaplara kayıt ve yenilerindeki farkı beyan etmişlerdi. Buda lügâtin cümlesini bir yere cemi' ile huruf-ı hece sırasıyla tanzim ederek, bu vecihle matlub olan lügât kitaplarını vücuda getirmişlerdir. Bu fende Araplar mucit addedilirler. Antlarında ulum-ı medeniyet terki ettikçe, sair ulum sırasında ilm-i lügât dahi çok terki edip, mücelledat-ı kesireden merkeb hesapsız lügât kitapları vücuda gelmiş, ve Arap Lugaviyyunun teracim-i ahvali bile büyücek kitaplar teşkil etmiştir.

İraniler, ba'de-l-selam kendi lisanlarına çok ehemmiyet vermeyip, Arabî-yi lisan fenni ve edebî ittihaz etmiş oldukları halde, yine vaktiyle Farisînin lügâtını zabt

ile “Ferhek” ve “Bir Han” gibi nice mükemmel lügât kitapları vücuda getirdikten sonra, onlarla kanaat etmeyerek, bu güne gelinceye kadar gittikçe daha mükemmellerini, daha kolaylarını velhasıl daha yenilerini telif etmektedirler. Tahsiline muhtaç oldukları lisan-ı Arabînin dahi Farisîye mütercim mu’tedd lügâtlerini tertip etmişlerdir.

Biz Türkler bin seneden beri lisanımızı yazmakta olup, edebiyat-ı mahsusamız bu kadar kıdem kazanmış iken, bu kadar uzun müddet zarfında lisanımızın kâfi-i lügâtını zabt etmeğe ve hakk-ı lisanımızın hazinesi denmeğe layık olacak bir lügât-ı kitabı vücuda getirmeğe hizmet etmemişizdir. Bu noksan-ı hizmetimiz hem mevcub-ı ta’cib, hem şayan-ı teessüftür. Bu tasavvur öteden beri Arabî ve Farisîye gûşe olup kendi lisanımıza ehemmiyet vermeyişimizden ve kendi lisan-ı kavmiyetimize nazar-ı hakaretle bakmamızdan ileri gelmiştir.

İnsan bir lisan-ı ahiri kendi lisan-ı mâderzâdına tatbik ile öğrenebilir. Binâen aleyh elsine-i saire tahsiline arzu-keş olan ibtida kendi lisanını güzelce ve edebî bir surette öğrenmelidir, ki ya da tahsil edeceği elsine-i saireyi dahi ona tatbikle kolay öğrenebilen biz bu kaide-i tabiyeye riayet etmeyerek öteden beri tahsilimize “Nesir, yansır”dan başladığımızdan, hem kendi lisanımızı dürüst yazmak iktidarından hem de öğrenmek istediğimiz Arabî ve Farisîden mahrum kalıp, çok defa senelerce tahsilden sonra yine cehaletten kurtulamıyoruz.

Tahsile kendi lisanımızdan bede’ etmeyişimizin su-i neticesi olarak, okuduğumuz ulumun ve ez an cümle sarf-ı nahvın asl-ı esası ve maksadından bi-haber kalıp, ne okuduğumuzu bilmezsiniz, ve okuduğumuz nedir, ve ne işe yarar, bununda farkına varmaksızın, papağan gibi okuruz.

Bu suretle asl-ı esasından gafil olduğumuz ulumun biri de lügât ilmidir. Evet, bizde lügât kitabı demek ne demektir, ve bu kitaplar neye yarar, bunu tamamıyla anlayanlar azdır, desek mübalağa etmiş olmayız. Lügât kitapları envayi ve ecnâs ve sınıf muhteliyeye taksim olunabilirse de, şuracıktaki bahsimize göre, bu fena mütealik kitapları üç nevi taksim edebiliriz: Evvela, bir lisanın yine o lisana mütercim lügât kitabı, ki bî-mahall olmasa buna “Lügât-ı milliye” diye bilirdik, saniyen, tahsili meram olunan bir lisan ecnebiden malum olan lisan-ı milliye

mütercim lügât kitapları, ki bize göre Arabîden, Farisîden, Fransızcadan ve sair lisanlardan Türkçeye mütercim olan lügât kitaplarıdır, sâlisen malum olan lisan-ı milliyede tahsili meram olunan bir lisan ecnebiye mütercim olan lügâtler, ki bunlar dahi bize göre Türkçeden, Arabîye, Farisîye, Fransızcaya ve sair elsine-i ecnebiyeye mütercim lügât kitaplarıdır. Bu halde, mesela Türkçeden Arabîye mütercim olan bir lügât kitabı, maksat telifine göre, iki nevi olabilir: Biri Arapların Türkçe öğrenmelerine, ve diğeri Türklerin Arapça tahsiline yarar.

Biz evvela birinci cinsinden yani Türkçeden Türkçeye bir lügât kitabı bulunmasını bu son zamanlara gelinceye kadar lüzumsuz addedenlerimiz, ve belki hala bu gün öyle addedenlerimiz vardır. Halbuki dünyada en ziyade ve en evvel lazım olan böyle bir lügât kitabıdır, zira kendi lisanının mükemmel bir lügâtine malik olmayan kavim, kütüphaneler dolusu kitaplara malik olsa dahi, yine mazbut bir lisan-ı edebîyyeye malik addolunamaz **[306]**, ve kendi lisanını bahik bilir sanılamaz. Kendi lisanını edebiyatıyla bilmeyen ise, yukarıda dediğimiz gibi, diğer bir lisan dahi öğrenemeyip, cahil kalır. Uzun uzadıya, delail iradına ne hacet? Her kavim ve ümmet kendi lisanının bir lügât kitabına muhtaç olmaya idi, ve bir lisandan yine o lisana mütercim lügât kitapları lüzumsuz olsa idi, Arabîde müteadid büyük mücadelattan merkeb kâmuslar, lisan-ı el-Araplar, sahihler, ve muhit-i el-hitaplar; Farisîde Ferhenin şuvariler, Ferhenin cihangiriler, Ferhenin nasıralar, bir han kat'alar; Fransızcada beşereller, litreler, Laruslar telif olunmazdı. Her kavim ve ümmetin kendi lisanının lügâtine ihtiyacı vardır da, dünyada yalnız bizim mi böyle bir lügâte ihtiyacımız yoktur? Biz her iş de müstesna olmak için mi yaratılmışızdır?

Haddi zatında mecruh olan bu fikr-i batıl bertaraf olunca, biz en evvel mümkün mertebede Türkçe ve milli bir lügât kitabına, saniyen Arabî tahsili için biri Arabîden Türkçeye ve diğeri Türkçeden Arabîye, sâlisen Farisî tahsili için biri Farisîden Türkçeye ve diğeri Türkçeden Farisîye olarak ikişer lügâte muhtacız.

Şurası muhtac-ı izah değildir ki: Tahsil-i elsineye alet olan kitapların, alî el-husus erbab-ı tahsil tarafından hemen daima elde tutulup her an müracaat edilecek olan lügât kitaplarının yalnız vesait ve tefsileri matlub olmayıp, en ziyade hüsn-ü tertipleri ve gerek zapt-ı hafz da gerek müracaat halinde suhulet-i bahş olmaları elzemdir. İşe bu nokta-i nazardan bakılınca firuz abadının "Kâmus"unun tercümesi

olan “Okyanus”dan, “Sahah” cevherinin tercümesi olan “Venkuli”den “Ferhenin” ve “Bir Han” tercümelerinden ve Esat Efendi merhumun “Lehçe”sinden bu günkü günde istifade beklemek abestir. Gerek bu lügât kitabı olan Vefik Paşa merhumun “Lehçe-i Osmanî”si lugaviyyune, yani lügât kitabı yazacak adamların işine yarar kıymetdar eserlerdir, lakin erbab-ı tahsilin, umumun eda-yı ned evvelinde duran edecek kitaplar değildir; zira hiç birinde matlub olan nizam-ı tertip yoktur. Maâ-hâzâ hiç biride mükemmel olmayıp, her birinin nakaisi gayri münkirdir. Mesela, en mükemmel zannolunan kâmus bir taraftan hamak ile meşhur ehemmiyetsiz kadınların, tepselerin, pikarlerin esamesini havi’ olduğu halde halde, bir taraftan “Tac-ül-arus”un ilave ettiği birçok kelimelerden arîdir.

Elhasıl, bunların hiç biri mükemmel ve ihtiyacat-ı zamaniyeye muvafık olmadığından, cümlesinin yeniden ve tarz-ı cedid üzere tertip ve neşrine hemt olunmak iktiza eder iken, bizde otuz kırk seneden beri lügât kitaplarımız nadir-el-istimal ve lüzumsuz lügât-ı garibe-i Arabîye ve Farisîyeye hasır ve tahsis edilerek, hiçbir lisana mahsus olmayan ve hiçbir lisanın kâfiye-i lügâtini cemi’ bulunmayan bu ucubelere “Lügât-i Osmanîye” namı verilmekte, bunların envayi neşri olunmaktadır.

Bunlar eğer, isimlerinden anlaşılacağı üzere, lisanımıza mahsus ise, lisanımızın kâfiye-i lügâtini yani Türkî-el-asıl olan kelimelerin cümlesiyle lisanımızda müsteimal ve isti’malleri lazım olan lügât-ı Arabîye ve Farisîyeyi ve ıstılahat-ı fenniyenin başlıcalarını cemi’ olup, Türkçede gayri müsteimal olan ve isti’mallerine hacet de olmayan lügât-ı Arabîye ve Farisîyeden arî olmaları iktiza eder. Arabî ve Farisîye mahsus iseler, bu iki lisanda muharrir bir kitaptan istihrac mani için bunlara müracaat kifayet etmek lazım gelir; hâlbuki böyle bir işe yaramadıkları malumdur. Bir lügât kitabı birkaç lisana müşterek olamaz, daima bir lisana mahsus olur. Arabî, Farisî ve Türkçe birbirinden büsbütün ayrı ve hatta her biri diğer bir zümreye mensup lisanlardır, bu üç lisana müşterek bir lügât veya kavaid kitabı nasıl olabilir. Ama Türkçede müsteimal birtakım lügât-ı Arabîye ve Farisîye var imiş, işte onları ve yalnız onları Türkçe addederek Türki-el-hasıl kelimelerle beraber kâmus-ı milliyemize derc etmeliyiz.

Lisan-ı Arabînin bizim için derece-i lüzum ve ehemmiyeti cümlece müsellem olduğu halde, bu lisandan Türkçeye mütercim tarz-ı cedid üzere güzel bir tertip ve ve

nazımda müretteb ve mükemmel bir lügât kitabı bulunmadığına öteden beri nazar-ı teessüfle bakarak, nihayet bundan üç sene maksadım "Kâmus-i Arabî" unvanıyla her cihetçe mükemmel ve müntezim ve firuz abadının "Kâmus"unu muhteviyatının birçok misli lügâti havi' olmak üzere, Arabîden Türkçeye bir lügât kitabı neşrine başlamıştım. [C(im)] harfinin o ahireyenin 64 cüzi yani 500 sahifesi neşrolunan bu kitabın iki cildinin kâğıdı mevcut olup, mahl-ı tevzi' olan dükkânın dahi kirası verilmekte olduğu halde, bazı avarızdan satışında görülen sekte ve hasb-el-zaman masarif tabiyesinin tedarikince tesadüf olunan meşgulat-ı kitap mez-kürek neşrini muvafakatiyen tatil etmek mecburiyetini tevlit etmişti.

Ömrümün on iki senelik müddetinde zapt eden "Kâmus-i el-Elam"ın hitamı sırasında, terki-i maarif arzu-güşanından birçok zevat-ı giram gerek şifahen ve gerek tahriren lisanımızın mehmâ imkan mükemmel bir lügât kitabı addolunabilecek bir kâmus-i milliyenin cemi' ve telifine teşebbüsümü ihtar ve iltimas etmişlerdi. Zaten böyle bir kitaba olan ihtiyacımızı nazar-ı itibara alarak, öteden beri bunun tahririni tasvir etmekte edesemde, terki-el-asıl olan kelimelerin kemalen mazbut ve makid olmaması, ıstılahat-ı fenniyenin henüz âdem-i tayini, ve hele istimaimali lazım olan Arabî ve Farisî kelimelerin mahdud ve muayyen olmaması gibi meşgulatı düşünerek, buna cesaret edememiştim **[307]**.

Ancak bu defa irmad-ı vakıaya mukavemet edemeyip, "Melayderek Gele Laytirek Gele" ve "Kim Türki-el Laval Lahir" fehvalarınca, vakıa olacak kusur ve nakaisin ikmal-i tashihine buda erbab tarafından hemt olunur ümidiyle, ve lisanımızın elyevm mevcut lügât kitaplarının en muvafakı bundan on beş sene makdem Türkçeden Fransızcaya olarak acizane yazmış olduğum "Kâmus-i Fransuvi" olduğunu görmekten hâsıl olan cesaretle, mümkün mertebede mükemmel bir "Kâmus-i Türkî"nin tertibine intişar ederek, ilk cüzileri maarif-i nazaret celilesine takdim ettim; kariben cüzi cüzi neşrine bede' edeceğim.

İş bu "Kâmus-i Türkî"nin lisanımızın düstur-el-mali makamında olmasıyla, herkese lüzumu olacağından, memul ettiğim rağbet-i umumiye sayesinde hem buna ve hemde "Kâmus-i Arabî"ye devam ile, haftada ikisinden birer cüzi neşrine muvafık olabileceğimi eltaf sübhaniyeden ümit eylerim.

Naht-ı tehayyüt ve mecburiyette bulunmamak için, revacının derecesini anlayıncaya kadar abone kayıt ve kabulünden sırf nazar olunarak, yalnız elden satılacağını ve mahl-ı tevzi' ve füruhtu "Kâmus-i Arabî" ile beraber salkım söğütte 1 numaralı dükkân-ı mahsus olacağını ihtarla iktifa eylerim **[308]**.

-3 Kanuni Sani, 1315-

[nu: 462, C. 18, s. 306-308]. Ş. Sami

7

LİSAN-I UMUMİ

-MAİ LİSAN-

Bu hafta Avrupa postasıyla gazetemiz namına gelen uzak ve resail arasında Mösyö Leon Bolak'ın "*Mai Lisan*" unvanlı küçük kitabı elsine-i umumiye meraklıları için şayan-ı nazardır.

Malum olduğu üzere beynel-el-avam münsabet-i ticariye, siyasiye ve ulumiyenin tevsi' ve teyidi bir lisan-ı umumi icat ve istimalini günden güne şiddetlenen bir ihtiyaç haline getiriyor. Fransızcanın hemen her memlekette birçok aşinaları bulunması bu ihtiyacın bir eseridir. Mamafih Fransızca'nın da bir lisan-ı umumi olmak için lazım gelen evsafı haiz olmadığı uzun uzun tetkikata hacet kalmaksızın anlaşılır. Her lisan birtakım kavaid-i şuez ile yabancılar için tahsil ve tefehhümünü takayyüt ve eşkâl etmiştir. Bu kuyud Fransız lisanında da mevcuttur. Kavaidinin mazbutiyeti, kelimatının ahenk-i insicamı, bahusus malik olduğu âsâr-ı edebîyye ve ulumiyenin kesret ve nefaseti Fransızcaya pek çok taraftar ve haizkâr temin etmekle beraber onu bir lisan-ı umumi yapamamıştır. Fransızca olsa olsa bir lisan-ı medeniyettir, cihan-ı medeniyetin bütün şuun-ı fikriye ve sanayisini, bütün ahval ve eşkâl-i ictimaîyesini nakil ve işaaya vesateti sayesinde o cihanın, maaruf bir tercümanı olmuştur. Diğer lisanlardan her birinin.. İngilizcenin, Almancanın, İtalyancanın birer meziyet-i ihtisasiyesi olduğu halde Fransızca tekmil o meziyetleri camiidir; bununla beraber bir lisan-ı umumi değildir, yalnız öyle bir lisanın fıkdanı Fransızcaya onun mevki' ve ehemmiyetini bahş etmektedir.

Ketebe-i talimiyede "*Bir Lisan-ı Umumiye Olan Fransızca*" diye alkışladıkları bu lisan-ı münasebat-ı medeninin –bin nisbe- en muvafık, en kesr'ül-istimal bir vasıta-i tebellüğüsü olduğu için o sıfatı taşıyor, yoksa bu münasebetin hakikaten muhtaç olduğu vasıta-i tebellüğü daha başka birtakım evsaf u şeraiti haiz olmak lazım gelir, ez-cümle bir lisan-ı umumi tefehhüm ve tekellümce son mertebe-i sühulet de bulunmalıdır. Yalnız tahsil için senelerce zaman-ı sarfa ihtiyaç olan lisanların hiç biri lisan-ı umumi olamaz. Mümkün mertebe az kuyud ve kavaidle

mücehhez olmak "Lisan-ı Umumi"nin en büyük şartıdır, kolay öğrenilmeli, kolay yazılmalı.

Pek çokları böyle bir lisanın imkân-ı icadını kabul etmezlerse de erbab-ı vukuf tarafından yapılan tecrübeler bu maksadın bir gün husul bulacağını ispat etmektedir. Şimdiye kadar yirmiden ziyade numune ortaya konulmuştur, bunların mazhar-ı tatbik olamaması bazı nevakıstan ileri geldiği için bir lisan-ı umuminin âdem-i imkân icadını a'lel-itlaf ve ceff-i el-kalem iddiaya sebep kâfi olamaz.

Mösyö Bolak icad gerdesi olan lisan bir lisan-ı umumi için aranılan şeraiti haiz olduğunu, binâenaleyh beynelmilel münasebet-i ticariye, siyasiye ve saire de istimailinden pekiyi neticeler hâsıl olacağını söylüyor. Usulü pek sadedir: Muhtasar, topu on dokuz harften mürekkeb bir elifbâ, muayyen ve mahdud manalı muayyen ve mahdud kelimattan mürekkeb bir lügât, mümkün olduğu kadar sade bir tensik-i kelam.

Bu üç şey, Mösyö Bolak'ın iddiasınca, bir lisan-ı umumi için elzem olan icaz ve vuzuhu temine ma' ziyade kefildir. Filhakika hurufun kılleti, kelimelerin mahdudiyeti, kavaid-i tenassukiyenin vahdet-i mazbutatı bir lisanın tahsil ve tefehhümünde en çok işe yarayacak esaslar değil midir?

Mösyö Bolak'ın *Mai Lisan*'ı için vazı' ettiği ilk kaide şudur:

1- Her harfin yalnız bir savtı. **[346]**

2- Her kelimenin yalnız bir manası.

3- Her sınıf kelimenin yalnız bir şekl-i terkibisi.

4- Her cümlenin yalnız bir tarz tensiki vardır.

Vakıa her harfin yalnız bir sadası, her kelimenin yalnız bir manası olmak… Bir sınıftan olan, yani isim, fiil, sıfat ilh. gibi aksam-ı kelimeden birine mensup bulunan bütün elfaz aynı tarzda nihayetlenmek, yahut aynı harf ile başlamak… Cümleler türlü türlü eşkâl-i tensik tabi' olmamak kadar bir lisanda ihtisar ve sühulete hidmet edecek ne olabilir?

Mösyö Bolak kitabında daha ziyade açıklağa, kolaylığa vasıl için kelimenin aksamında, fiilerin tasarrufunda da hayli tagayyürat, müstemal sarf kitaplarının

ekseriya tabi olmaktan ziyade keyfi olan mevzuat ve taksimatına muhalif olmakla beraber zihin karıştıracak, fikir yürüyecek şeyler değildir.

Az zahmetle çok ve çabuk öğrenmek kaidesi esas tutularak tertip edilmiş olan "Bolak Lisanı= Mai Lisan" birden sahibinin me'mul ettiği derece-i rağbete suud edecek midir? Bilinmez. Zaten Mösyö Bolak da itiraf ediyor ki eseri noksansız değildir, fakat yirminci asrın bir lisan-ı umumisi, beynelmilel bi-taraf ve sühul-cereyan bir lisanı olacaksa "Mai Lisan" bu lisan-ı umuminin, bu beynelmilel bi-taraf ve sehl-cereyan lisanın mukaddimesini teşkil edecektir **[347]**.

[nu: 490, C. 19, s. 346-347]. İmzasız

JOHN RUSKIN

Ruskin vefat edeli üç ay kadar oluyor. Tennyson'un vefatından beri İngiliz edebiyatı bu kadar azim bir zıya'a dûçar olmamıştı. On dokuzuncu asırda İngiliz âlem-i sanatında hükümran olan meşahir arasında Ruskin en büyüklerden idi. Kendisi sanayi-i nefise münekkit ve vâizi idi, fakat tenkidini hususi-i sanatından çıkarıp fen ve felsefeye kadar tevsî' etmiş, sanayi-i nefise ile fünûn-ı hazıranın aynı şeyler olduğunu iddia ve ispata kadar varmış ve hükümet-i bedâyi' bahsinde halkın zevkini son derece-i tekâmüle îsâl etmek gibi bir muvaffakiyete nail olmuş idi.

On dokuzuncu asrın terakkiyat-ı fenniyesine pek çok hizmetleri sebak eden, ve hemen aynı zamanda âlem-i ilm ve sanata dâhil olan Darwin, Hawksley, Carlyle gibi hükemadan yalnız Ruskin kalmıştı. O da gitti! Şimdi Spencer var ki geçen nisanda sekseninci sene velâdeti için şenlikler yapılmıştı. Bu da son on sene zarfında Ruskin'in sürdüğü ömür gibi inziva içinde imrâr-ı hayat etmektedir. Seksen bir yaşında ölen Ruskin refikâ-yı sâiresinden fazla yaşadıktan maada onlardan daha bahtiyar olmuş, hayatında efkâr ve nazariyatının if'al ve ameliyata tatbik edildiğini, birçok kişilerin bunlarla âmil olduklarını ve istifade ettiklerini görmüştür.

Ruskin resim ve mimarlık sanatlarında kavi ve el'ân payidar bir tesir icra etmiştir. Muhtâcîn için Ruskin kadar kalpten beyan-ı müdafaa eden hiç kimse görülmemiştir. Bu sebeple bu sınıf halk arasında gayet büyük bir nüfuza, pek ziyade hürmet ve muhabbete mezâhir olmuştu. Seksen bir senelik hayatının en büyük kısmını türlü mezâhim içinde hayat-ı beşeri yakıp kavuran âlâm ve afatı tehvin ve teskin için sarf etmiştir.

Fakat en çok meşgul olduğu şey sanayi-i nefisedir. Evvela adi bir vaiz olmak istiyordu, fakat on üç yaşında iken sene-i vilâdet hediyesi olarak babası kendisine bir kitap verdi ki bu meşhur İngiliz ressamlardan Turner'in tersim ettiği resimlerle müzeyyen bir İtalya seyahatnamesi idi. İşte bu hediye mesleğini tayine sebep olmuştur. Ruskin bir sene sonra İtalya'da bir seyahat icrasına muvaffak olarak Alp Dağlarını gördü ve vaiz olmak fikrinin yerine sanayi-i nefise, bahusus resim meclûbiyyeti kaim oldu. Hususiyle ressam Turner'e fevkalade meftun ve meclub idi, 1840 senesi bu ressam hakkında resail-i mevkuteden birinde şedit bir muaheze

okuyup son derece müteessir olarak müdafaaya karar verdi. Bir cevaptan ibaret olmak üzere yazmağa başladığı makale-i sanayi-i nefisenin nazariyat-ı esasiyesine ait bir mukaddime ile iftitah ediyordu. Bir kere bu bahislere girince cevapnamesinin gittikçe kesb-i ehemmiyet ve vüsat ettiğini gören Ruskin bunu bir kitap olarak "Kudeme ve Ruskin" unvanıyla neşretmek istedi. Sonra bunu da kâfi bulmadı, çerçeveyi büyütüp tetkikatı ilerledikçe ve saikayı gidip yerlerinde aramak lüzumu tezahür ettiğinden Roma'ya, Floransa'ya, Venedik'e, daha sonra Kelenken'e kadar giderek oralarda birçok zaman uğraştı. Bu taharriyât ve tetkikatın semeresi muahharen "Zamanımız Ressamları" diye neşrettiği beş ciltlik mühim eserin birinci cildini teşkil eder. Ruskin bundan sonra resme, mimarlığa dair birçok eserler yazmış ve bunlardaki beyânât halisesi, ifâdât-ı hakikat endişesi ile kendisine düşmanlar peyda etmiştir.

Böylece kırk yaşına kadar, yalnız sanayi-i nefise müdafi ve münekkidi iken yavaş yavaş nazarında mesâil-i ahlakiye mesâil-i sanatından ziyade kesb-i ehemmiyet ederek i'tikadât-ı zamaneyi müşahede ettiği vaka-i hayat ile telife ve bunun adem-i imkânı görünce yeni baştan tertip ve teşkile sarf-ı emel ediyor, bu vazifeyi diğerinden ulvi ve enfa' bularak bu sebepten buna bağlanıyor. İlk sebep şöhreti olan eserlerin matbua nüshaları tükendiği halde tekrar bastırmıyor ve doğruca İsviçre'ye gidip inziva ve sükûn içinde birtakım eserler yazmağa, bunlarla hayat ve kâinat hakkındaki tasvirat-ı amîka ve tefekkürât-ı cedidesini neşr ve işââya başlıyor. Ruskin'in bu eserlerinde hakikat, istikamet-i fazâil-i ahlâk, hâsılı bütün iyilikler bir şaşa-i akıl ve deha ile münevver olarak tasvir ve teşrih edilmiştir.

Ruskin'in böyle sanayi-i nefiseden servet-i beşere nasıl rivayet ve tekâmül ile geçtiği cây-i süâl görülür, fakat bunu an'anesiyle izah burada kabil değildir, yalnız muhtasaran arz olunmak lazım gelirse denir ki: Ruskin'in birinci saikaları güzellik ve iyiliktir. O'da meşhur Renan gibi ahlakı güzellikte arayanlar, ahlaksızlığı çirkin olduğu için sevmeyenlerdendir. Onun fikrince güzel olan şeyler tanımak iyi olan şeyleri tanıyabilmek için yegâne ve hukuki tarîktir. Her ne varsa tabiatta vardır, ne kadar mehasin ve hakayık varsa hepsinin menba'-ı tabiattır. Servet ve sahtın menâbi' odur. Sanatın maksadı da işte bu tabiat-ı camia ve külliyeyi teşhir etmektir. Maksadı bu olmayan sanayi-i "sanayi-i nefise" namına layık değildir. Tabiatı sevmek demek

güzelliği sevmek ve hissetmek demektir, yani salim ve sahih olarak yaşamaktır, birçok sahteliklerin, çirkinliklerin, felaketlerin arasında, kendine bir saadet icat etmektir. Demek ki tabiat, sanat ve hayat birleşerek mehasini i'lâ ediyorlar.**[179]**

Diğer taraftan güzellik kâinatta mevcut olan tecelliyât-ı rabbaniyenin bir ifadesidir; bunun için sanayi-i nefisenin müntehâsı ispat-ı ulûhiyyete peyvestedir. Fazla olarak sınâinin ahlâk ile samimi bir irtibatı vardır. Ne olursa olsun bir eserin güzelliği, beyan ve ifade ettiği heyecanâtın necabet-i maneviyyesine, saffet-i ulviyetine delil olur, o haldeki bir suret-i riyazîye de bir memleketin sınâî o memleketin ahlakını beyan ve ifade eder.

İşte sanatta tabiatın ve hayatta sanatın vazifeleri bunlardır. Fakat bunlarda ruh-ı beşeri tarz-ı irâelerine göre kesb-i ehemmiyet ederler, zira halkın halk ettiği tabiat-ı beşeriye fevkalade ahengi haizdir: fena bir vücutta güzel bir ruh bulunmaz, ruhu güzel olmayan vücut güzel olamaz, müstakîm bir hareketi samimi bir fikir yüzde bir cazibe husûle getirir, bilakis, hareket fena, fikir sahte olunca bir hal gelir ki bütün güzelliği bozar.

Ruskin bu fikirleri yalnız arz ve müdafaa etmekle kalmayıp hatta hareketini ona göre tanzim etmiş ve birçok kişilerinde kendini takip ettiğini görmüştür. Yegâne emeli etrafında saadetler hâsıl etmek olup servetini, hayatını, her şeyini bu uğurda sarf etmiştir.

Ruskin'in umumi derslerinde hazır bulunanlardan bir muharrir sâminin kendisini nasıl harikulade bir tehalük ve güşayişle karşıladıklarını söyledikten sonra diyor ki: "Bu istikbal hakiki bir buhran mertebesine çıkardı, ders yettiği zaman ise buhran mertebesi de geçip adeta bir çılgınlık olurdu!" eserlerini alıp evde okumak dururken gidip onları kendisinden dinlemekte ve bu esnada o derece heyecan ve tehâlük göstermekte bir mana bulamayan muharrir ilave ediyor ki: "Ben böyle bir kalabalık, bu kadar şevk ve tehalükü ömrümde ancak bir kere, meşhur partinin kendi taraftarlarını topladığı zaman gördüm".

Ruskine babasından bir büyük servet ve gayet kıymetdar sanayi-i nefise koleksiyonları kalmıştı. Bazıları bu servetin iki yüz bin lira nakit ile birçok arazi ve emlak, birçok da tablolardan mürekkep olduğunu söylerler. Ruskin servetin

bahşettiği kanaat-ı akîmeyeye gömülmemiş, şerait-i hayatiyenin etrafta ne kadar müsavatsız olduğunu görerek selim-ül kalp bir adamın tutacağı hatta hareketi ihtiyar imiş ve hemen etrafa bezl-i iânâte başlamıştır. Temin olunduğuna göre Ruskin müddet-i hayatında iki yüz bin İngiliz lirasından ziyade iane vermiştir. Mekteplere, müzelere hediye ettiği birçok elvah ve âsâr-ı atîka bundan hariçtir. Bir eserinde malikânelerinin biri hakkında malumat verirken oradaki letafet ve serveti anlatıyor, bir çiçek bahçesi varmış ki kamelya **[180]** ve açelyalar ile dolu imiş, hiç kimse bunları görüp de "Ah ne güzel!" demeden geçemezmiş. Zevcesinin refikaları baloya giderlerken hep oraya gelip süslerini ikmal ederlermiş. "Hâlbuki diyor, hâlbuki bu esnada malikânemin haricinde birçok adamlar var ki açlıktan ölüyorlar, birçokları da mesâkirattan ve çocukları sodasızlıktan mahvoluyor!"

Ruskin bu sefaleti tehvin için tevzi' nakvet ediyor, uzak yakın bütün akrabasına iânet de bulunuyor, himaye ve tasdik cemiyetleri tesis ve küşad ediyor, Londra da bir evi vardır ki yüzde on iki irad getiriyordu, bunu havadar ve sahte muvafık-ı amile ikametgâhlarını tahvil ettirerek yüzde beşle kanaat etmişti.

Kendilerine "Raskinist= Ruskiniste" namını veren talebesinin adedi binlere bâliğ olduğu bir zamanda üstatlarının sanayi-i nefiseye, felsefe-i içtimaîyyeye dair serd ettiği efkâr ve nazariyatı telfîk ve tamim için heyetler teşkili lazım geleceğine karar verilmiş ve 1879'da sonradan "Ruskin societies of the rose" diye şöhret alan Ruskin cemiyetleri hemen Londra, Manchester, Sheffield, Glasgow, Aberdeen, Birmingham gibi merkezde tesis etmişti. Bu heyetler Ruskin'in şiir ve sanata, terbiyeye, ahlaka vesaireye dair iştigal ettiği aksâm-ı ulûm ile meşgul olarak üstatlarının neşr-i efkârine hizmet edilir. İngilizlerde böyle meşhur ve büyük muharrirlerin, şairlerin fikir ve mesleklerini idame ve i'lâ için cemiyetler tesisi mu'tattır, bu gün Shakespeare, Shalley namına teşkil olunmuş birçok cemiyetler mevcuttur.

Ruskin müddet-i hayatında hemen her şeyle meşgul olmuştur: edebiyat, tenkit, tarih-i tabii, ilm-i iktisat, ahlakîyat, madeniyet ve tabakat'ül-arz, teracim-i ahval, gazete muharrirliği… Her şey, her şey.

Kendisinin medeniyet-i hazıra mahsulâtına karşı büyük bir gayzı varmış, hatta bisiklete fena halde hiddetlenirmiş, vücud-ı beşerin meziyeti yürümek, sıçramak iken tekerleğin, arabanın ne lüzumu olduğunu sorarmış, şimendifere hiç binmemiş. Bir sabah uyanır bakar ki evinin yanında bir harman makinesi işliyor, saatlerce sahibini ikâ' çalışır, nihayet zarar ve ziyanı tazmin ederek makineyi def ettirir. "Dünyada en güzel şey namuslu bir adamın alın teridir!" dermiş. Birçok kereler kendisinin amele ile beraber işlediğini, yol kenarlarında taş kırdığını, yolları süpürdüğünü görmüşler.

Hatta eserlerini matbaa makineleriyle değil, adi bir el makinesiyle tab' etmiştir. Bu niyetini ilk açtığı zaman birçokları gülmüşler, fakat o ehemmiyet vermeyerek bulunduğu yere bir matbaa kurup kitapları basmağa başlamış ve kitaplar el makinesiyle mükemmelen basılıp meydana çıktıkça herkes bu muvaffakiyeti tasdike mecbur olmuştur.

Ruskin fevkalade civanmert, âlicenab olduğundan İngilizler yalnız efkâr ve mesleği için değil, ahlâk-ı hüsnesi ve ulüvv-i cenabı için de kendisine meftun oluyorlar, fakat on senedir çekildiği köşe-i inzivadan hiçbir eser neşretmeyip yalnız çiçekleriyle, bahçesiyle meşgul oluyordu. Geçen kânunusaninin yirmisinde vuku-ı vefatı İngiliz matbuatını resimler, tercüme-i haller, makalelerle doldurmuştu. Neşrettiğimiz levhalar kendisinin sakallı ve sakalsız iki tasviriyle ikametgâhının manzara-ı muhtelifesini irâe ediyor. **[181]**

[nu: 480, C 19, s. 179-181]. Mehmet Rauf

TETKİKAT-I EDEBİYYE:

COPPEE'NİN ŞİİRLERİ

Servet-i Fünûn bir musahabe-i edebîyyesinde Fransız şairi meşhur Coppee'nin bir manzumesini mevzubahis etmişti. İhtiyar bir demircinin mahkeme huzurunda itiraf-ı cürm etmesinden ibaret olan bu şiir-i nefisinin geçende İstanbul'a gelen Monacelli tarafından Odeon sahne-i temaşasında inşat olunacağını duyduğum zaman pek sevinmiş, fakat maalesef tiyatroya gidip görmeğe muvaffak olamamıştım. Manzumeyi Monacelli'nin lisanından dinlemek bahtiyarlığında bulunan refîkalarımdan bazıları memnun görünmüyorlar, sanatkârın tavır ve savtında – fecaatiyle beraber pek rakîk olan- bu eser için lüzumundan çok fazla şiddet gördüklerini söylüyorlardı. Bu muâhezeler ne kadar musîb olursa olsun bi-t-tab' benim mahrumiyetimin acılığını tamamıyla izale edememişti. Şu son günlerde tesadüf Coppeé'nin o güzel şiirini güzel şiir okumakta muvaffakiyeti teslim olunan bir Fransız mualliminden dinlemek saadetini bana nasip etti.

Manzume muallimin dudaklarından samimi bir hararetle canlanarak çıkıyordu. Birbiri üzerine iki defa dinledik, iki defa alkışladık.

Bu hafta bir makale-i edebîyye hazırlamak niyeti fikrimde medde peyda olur olmaz elim doğruca Coppeé'nin külliyat-ı eş'ârına uzandı. Size oradan birkaç parça okuyacağım. Ümit ederim ki sıkılmadan dinlersiniz, zira Coppeé o sahrâî vezin ve kafiyedendir ki, vezin ve kafiye, pek çoklarına müzic gelen bu iki kayıt onların elinden kemal-i memnuniyet ve lezzetle telakki ve tahammül edilir. Nazımlarının nesirden bir farkı varsa kanatlı olmasıdır, uçarlar ve sizi de beraber uçururlar.

Coppeé, bilirsizniz ki, Fransa'da romantizm mesleğine halef olan parnas mekteb-i münderisenin erkân-ı mühimesinden idi. Parnas şairleri için taayyün eden sıfat-i kâşife elfaz-perestliktir. Başta şair-i mühîb Leconte De Lisle olduğu halde bu mesleğin ilk müntesibleri en ziyade lisanlarının tehzib ve tezhîbine sai görünüyorlardı. Bu itina-yı fesahât yavaş yavaş ihmal-i meanni derecesini bulmuş, yazılan şeylerden pek çoğunun mahiyeti –bizim lafızperestlik devrelerinde olduğu gibi- boş bir davul tantanasından ibaret kalmıştır. Bu boşluk takarrur edinceye kadar mesleğin erkân-ı mühimesi-, Fransuva Coppeé, Sully Prudhomme, Catulle Mendes,

Stefan Mallerme, Jose Maria de Heredia- birer zirve-i mümtaz-ı edip teşkil etmiş bulundular.

Bunların içinde Coppeé hurde-fürûşlukla itham ediliyor. Küçük ve adi bilinen şeylerde şiir aramak tehmiyetle iz'âc olunuyordu. Coppeé bu ta'rizâte rağmen şahsiyet-i şiiriyesini terke lüzum görmeyerek daima küçük şeylerin, küçük evlerin, küçük ailelerin, küçük hayatların şairi olmak saffetini muhafaza etmiştir.

Küçük hayatlar… Coppeé'nin tasvirini en ziyade çalıştığı ve muvaffak olduğu elvah-ı şiiriye bunlardır. Zaten kendi de bu küçük hayatlar, bu hakir aileler evladından o kadar uzak bir şey olmadığı için onların ruhuna tamamıyla vakıftır. Tekmil-i âsârında bu ruhun heyecanı titrer. His olunur ki şair o hayatlarla, o ailelerle daima temastadır, onlar gibi duyar, onlar gibi sever, onlar gibi ister, onların şevki, onların ıstırabı ile müteşevvik yahut muzdarip olur. Bu şevk ve ıstırabını sade bir lisan ile tebliğ ettiği için halk arasında kendisini anlayanlar az değildir. Hâlbuki o mahir bir sanatkârdır, âsârını makbul-i havas olacak derecede ince işlemeyi unutmaz, bunun için sanat kadrini bilenler, sanattan anlayanlar içinde de karileri çoktur.

Coppeé'nin tiyatrolarından birkaçı istisna olunca diğer bütün eş'ârını bu zamana ait tasvirlerden, hikâyelerden ibaret gibidir. Leconte De Lisle, Eratya ve daha birçok hem meslekleri beşeriyyetin o an ibtidaiyesinde, esatir-i Hindiye ve Yunaniye arasında gezip dolaşırlarken o muasırlarının mahrumiyet-i samimiyesinden çıkmayarak bize bizi göstermek, tanıtmak ister. Gâh dul bir ev halkının tevekkül-ü sakitanesini, kâh öksüz tenha bir sokağın iğbirar-ı hamuşu içinde birden ihtizaza başlayan bir piyano sesinin aks-i hazinini anlatır. Nakşettiği levhalardan pek çoğu gözlerinize yabancı değildir, görmemişseniz bile görülmek ihtimali o kadar kuvvetlidir ki derhal kabul eder, evet- dersiniz- işte bir manzara-i hakikiye!

Vakayi-i musavveresi her gün herkesin geçtiği sokaklardan toplanır, her gün herkesin yaşadığı âlemlerden alınır. Vakıa böyle her gün herkesin içinde dolaşmak bir sanatkâr için muhataralıdır: peri-i şiir bulutlar üstündeki malikâne-i sabahatten siyah kaldırımlara indirildikçe kendisine pek yaraşan **[218]** ihtişam ve nezahetini biraz kaybederek kıymetten düşer, bu sükût tabiidir. Fakat Coppeé'nin sihr-i sanatı asıl

burada tecelli ediyor, şiir onun elinde en tozlu yerlere temas ettiği halde nezahet ve letafeti lekelenmiyor bilakis.

Bu muvaffakiyet mühimdir. Coppeé ilk nazarda pek sade, pek saf görünen simayı şiirine hafif bir reng-i teessür yahut rakîk bir eda-yı tehekküm vererek şaibe-i ibtizalden kurtarıyor ki şu kudret kendisini taklit edenlerde mevcut olmadığı için onların eş'arı ya pek adi ve amiyane yahut pek çıt kırıldım olmaktan, her iki halde de nahoşluktan hali kalmaz.

Biz de Byronların, Lamartinelerin, Musselerin hatta Hugoların lisan-ı şiiri taklit edilebildiği halde henüz Coppeé tarzında bir manzume yazılmadı. Âsâr-ı cedide içinde lâfzen ve fikren öyle güzel parçalar var ki Frenklerin düne kadar na-kabili taklit addettiğimiz şiirleriyle yan yana konulsa nispetsiz bir mevkie çıkarılmış sayılmaz, lakin Coppeé'nin manzum hikâyeleriyle mukayese edilecek bir eser şimdiye kadar sahaif-i edebîyyemizi tezyin etmedi. Bu müstesna bir şive, ayrı bir tarz, derin tefelsüflere, yüksek ve karışık mevzulara bi-yegâne, bununla beraber şiirin tekmil-i şeraiti mevcudiyetini haiz bir üslup.

Coppeé'nin üslubundaki rikkat vuzuh şiirde karanlıklar, dehşetler arayanları ondan uzaklaştırır, fakat bilmem ne için ben o yoldaki şiirleri de okumak ve sevmekle beraber bu şairin eserlerini daima büyük bir lezzetle okuyor ve pek seviyorum.

Coppeé'nin şimdi elimde bulunan külliyat-ı eş'arı ressam Mailhairer tarafından ayrı ayrı her manzumenin meal ve mevzunu tasviren yapılmış levhalarla müzeyyendir. Sahifeleri çevirirken bazen bir resim nazar-ı dikkat cezp ederek altındaki şiiri okumak hevesi veriyor, bu hevese galebe mümkün değil. İşte mesela genç bir kadın ki matem elbisesinin gölgeleri içinde beyazlığı parlayan zayıf çehresiyle önündeki pencereden uzaklara nasb-ı nazar etmiş, bu nazarda öyle bir ifade-i tahassür var ki insan merak ediyor, manzumeyi okumadan sahifeyi çeviremiyor. Manzume okununca anlaşılıyor ki bu nişanlısı harbe gitmiş bir genç kızdır:

"Nişanlısı muharebeye azimet eder etmez, İrene Dourran Feyef, bu asil ve afif çocuk, dar pelerini ve göğsünde gümüşten ufacık salibi ile manastırda iken iktisa

ettiği siyah esvabı tekrar arkasına giydi, elmaslarını çıkardı, piyanosunu kapadı ve Veconte Royce- meshur-ı garâm- vaad-i izdivaç ettiği bahar akşamının yegâne yadigârı olan halkayı yalnız onu parmağında alıkoyup artık etrafında yapılan şeylere, söylenen sözlere ehemmiyet vermeyerek, solgun ve mağmum, ocağın yanında bekledi.

Royce ilk hezimeti haber aldığı zaman bir şenliğin tam ortasında neşesi ihlal edilen bir bahtiyar-ı teessürüyle-içini çekmekle beraber cesur ve çalâk bir insan gibi hareket etmiş, gitmek için İrene'den müsaade aldıktan ve kızın alnından bir lüle ince saç keserek bunu gömleğinin altında taşıdığı altın madalyona sakladıktan sonra adi bir nefer sıfatıyla askere yazılmış idi".

Coppeé manzumesine bu mukaddime ile başlıyor. Bir iki cümlesinden sarf-ı nazar hemen aynen tercümesine çalıştığım şu meal, görülüyor ki, mensur da yazılsa bundan farklı olamaz. Tekmil-i şiirde aynı ifade ile muhafaza edilmiştir.

O sırada muharebe kesb-i vehamet ediyor, fakat İrene lakayt görünerek, sevgili nişanlısından mümkün olduğu kadar az bahsederek her gün postacı, çanta sırtında köye doğru gelirken penceresinde oturup ona bakıyor ve mevzu' mektup bırakmadan uzaklaştığı zaman ağlamamak için cebr-i nefs ediyordu.

Veconte mektup yazıyordu. Ağustos ortasına kadar İrene kalbinde büyük bir halecan duymamıştı. Nihayet Royce ordu ile beraber Meç kalesinde taht-ı muhassaraya alındı. Oradan gelen bir firariden nişanlısının henüz hayatta bulunduğunu haber alan İrene artık mektupsuz yaşamağa katlanıyordu. Şimdi hayr u hasenata bir kat daha inhimâk ederek vaktini ibadetle geçiriyor, köyün fakirlerine koşuyor, evlatları muharebede bulunan ailelere daha ziyade muayyen ve müşfik görünüyordu.

O sırada Prusyalılar Paris de muhassara ettiler. Mütevekkil kız Royce'nin hala Meç'te mahsur olduğuna inanarak "son mektubunda afiyetinden bahsetmemiş miydi? Demek ki yaşıyor, yaşaması lazım gelir…" diye tespih elinde, vefakâr, sadık bir aşığın bahsettiği kuvvet-i kalp ile sevgili askerin avdetini bekliyordu.

"Bir sabah uykudan heyecanla uyandı. Uzakta, parkın ta öteki ucunda, kesif yaprakların altında sıkı bir tüfenk ateşi düşmanının vürûdunû ihbar ediyordu. Asıl

çocuk birden bire korkmuş olduğu için kızardı. O da Royce gibi cesur olmak istiyordu. Mucib-i heyecan hiçbir hal vuku bulmamış gibi sükûn içinde giyindi, gündüz duasını bir noksansız okuyup bitirdikten sonra dudaklarında tebessüm, salona indi.

"Gürültü bir küçük müfreze müsademesinden başka bir şey değildi… Uzakta her şey evvelki sükûnete rücû' eyliyordu. İrene dedi ki: -bir muvakkat hastane hazırlamalı".

Filhakika mevki-i müsademe de boynundan kurşunla yaralanmış Bavyeralı bir zabit **[219]** bulmuşlardı. İrene mecruhun soluk çehresi, kanlı cerihası karşısında i'tidâl-i demini asla kaybetmemiş, vaktiyle Royce'un şatoya geldikçe oturmak mutadı olan odayı hastaya tahsis etmiş, doktor ilk muayeneyi icra ile yarayı bağladığı sırada tıpkı bir rahibe gibi kendisine muavenet de bulunmuş, ameliyat bittikten sonra da hastanın başında beklemek vazifesini der-uhde eylemiş idi.

Akşam doktor tekrar hastayı muayeneye geldi. Çehresinde bir işmi'zâz nevmîdi ile mecruhun fena bir gece geçireceğini anlatıyordu. İrene sordu:

- Ölecek mi?

- Kim bilir? Ben bu ateşi kırmağa çalışacağım. Şu tertip ekseriyatle mesmûrdur, fakat iktiza eder ki biri sabaha kadar başucunda bulunup ona baksın, geçireceği nöbetlere dikkat etsin.

- Ben hazırım doktor!

- Yok matmazel, adamlarınızdan biri pek güzel..

- Hayır, doktor, ihtimal ki Royce düşman memleketinde esirdir, hastadır, bu mecruhun burada muhtaç olduğu hizmete o da muhtaç ise…

Doktor gitmişti. Bir dakika sonra hasta gözünü yarı açtı. Genç kıza doğru teveccühle dedi ki:

- Bu doktor beni uyumuş zannediyordu, fakat ben hepsini işittim. Teşekkür, matmazel size bütün kalbimle teşekkür ederim, hem kendimden ziyade o kadın için, ötede beni bekleyen kadın için, beni kendisine iade edeceğiniz kadıncağız için size teşekkürler ederim!

İrene rahatsız olmamasını, uyumasını tavsiye ediyor, hayatının muhafazası için istirahata muhtaç olduğunu söylüyordu.

Zabit ısrar etti, ölmeden evvel kalbindeki bir şeyi tevdi' etmek, vaadini yerine getirmek istediğini anlattı.

- Söyleyin öyleyse, kalbiniz müsterih olsun.

- Harp… Evet, harp fena bir şey!.. Geçen ay içinde idi, Meç'te bir Fransızı öldürmek bed-bahtlığında bulundum…

İrene, çehresinin sarardığını göstermemek için lambayı kıstı.

- Sizinkilerin tahassün etmiş oldukları bir kulübeye habersiz hücum edecektik. Bu avcıların kemingâha mehacimeleri gibi bir şey oldu. Muzlim bir gece, silahlar tetikte, sessiz sessiz bir perde şeklinde sıralanmış kavak ağaçlarının arkasından Fransızların tahassüngâhlarına doğru süzülüyoruz. İbtida ben kılıcımı kapıda nöbet bekleyen askerin arkasına sokarım. Zavallı "İmdat" diye haykırmağa bile muvaffak olamayarak düşer, biz kulübeyi zabt ederiz ve hepsi kılıçtan geçirilir.

İrene elleriyle gözlerini örtmüştü.

Medhûş ve müteheyyic, bu mezbahadan çıkarken ay bir bulutu yırtarak soluk şuâ'ının inikâsıyla bana yerde kıvranan, can çekişen bir askeri, demin kılıcımın deldiği vücudu gösterdi! Ona karşı kendimde bir merhamet duydum. İmdadına yetişmek isteyerek diz çöktüm. Fakat o dedi ki: "Artık zamanı değil… Öleceğim… Siz zabitsiniz belki de asilzadesiniz!.. Evet, dedim sizin için ne yapabilirim? – Kanlarla mülemma' göğsünde saklı duran bir madalyonu tutarak: Vaat ediniz ki bunu"… diye bildi, fakat son nefesi beyan edeceği fikri alıp götürdü. Zavallı Fransız, sevgilisi yahut nişanlısı olan kadının ismini söyleyemedi. Ben madalyonun üzerinde mahkûk aile armasını görünce ileride Fransa erbab-ı asaleti içinde sahabesini bulup teslim etmek ümidiyle bu bî-çare askerin yadigârını yanıma aldım. İşte, alın saklayın bunu, fakat ibtida yemin ederim ki ben burada ecelden aman bulamazsam, siz benim yerime o vazifeyi yerine getireceksiniz.

Almanın verdiği madalyonun üstünde İrene Royce'un armasını tanıdı. O zaman öldürücü bir ıstırap içinde kalbi ezilerek inledi:

- Yemin ederim, efendim, siz rahatla uyuyunuz!

Burada tamam bir sahife atlıyorum. Bu sahifede Coppeé genç kızın teessürlerini, tereddütlerini anlatıyor, nişanlısını bir kılıçta yere sermiş, bütün saadet-i hayatını elinden almış bir ecnebiyi, şu menhus yaralıyı şimdi yaşatmak yahut öldürmek kendi elinde iken, ondan haklı intikamını almamak için ortada hiçbir sebep yokken, şu hakir şişeyi kırıp atıvermekle maksat-ı hâsıl olabilirken…

Evet, işte onu ölümden kurtaracak ilaç şurada, fakat kızcağız bir saat uykuya dalmış olamaz mı?..

İrene bunu düşünürken gözlerinden yaşlar boşanarak haykırıyor: - Denâet!

Bu mücadele-i nefisiye henüz devam ettiği sırada Alman bir inilti ile uykusundan uyanarak, mahmûm ve teşne-leb "içecek bir şey!" istiyor: ve İrene şişedeki ilacı bir kadehe boşaltarak kemal-i dikkat ve nezaketle ona içiriyordu.

Sabahleyin doktor hastayı muayeneye geldiği zaman İrene'yi yine orada, yatağın başında bulur, fakat saçları bembeyaz! **[220]**

-Bakıyyesi Sonra-

[nu: 456, C 18, s. 218-220]. Kadri

MEBAHİS-İ MÜTENEVVİA

MESELE-İ MEV'İDE

Maksadım geçmiş bahisleri tazelemek değil, müşahedatımı kaydetmek istiyorum.

Üç ay var ki bir ecnebi ile Osmanlıcaya çalışıyoruz. Berr-i cedidinin tahsil görmüş ekser evladı gibi bu zat'ta İbrani ve Latince nevi'nden bir iki lisan-ı atıka vakıf. Bu vukufenin derecesini bilmemekle beraber görüyorum ki lisan öğrenmekte, hususiyle bizim lisanın –İngilizce bilmediğim için kendisine, yarı Fransızca yarı Türkçe anlatmağa çalıştığım- telaffuz, imla kaidelerini kavramakta büyük bir kabiliyet ispat ediyor. Yine görüyorum ki bu kabiliyetle beraber bi-çarenin sarf ettiği emek nispetinde kazancı yok, aynı zamandan beri Fransızcayı da öğreniyor, bu lisandaki terakkisi Türkçesinden çok ziyade. Vakıa Fransızcanın kendi lisanıyla karabeti olduğu için onu daha çabuk alması tabiisi de aradaki farkın büyüklüğü bu tabiiyeti kabulden beni men' ediyor: -hayır diyorum, iş yalnız lisanların karabet ve mebânîyetinde değil, mazbûtiyet ve perişanlığında bunda büyük bir dahli var. Bir Amerikalı Fransızcayı niçin daha kolay öğreniyor? İngilizce söylediği için öyle mi? Ya nasıl oluyor da Fransızca bize de kendi lisanımızdan kolay geliyor? Bizde onu kendi lisanımızdan daha kolay öğreniyoruz? Şu kolaylık güçlük meselesi vehleten kabul edilebilir, zannedilir ki bu bir safsatadır, insan yabancı bir lisanı kendi lisanından kolay öğrenemez. Fakat tecrübe gösteriyor ki aynı zamanda Osmanlıca ve Fransızcaya başlatılmış bir çocuk ikincisini birincisinden evvel okuyup yazıyor, çünkü…

Bu "çünkü…" o kadar çok tekrar edildi, lisanımızın tahsilindeki savâbet o kadar çok teşrih ve tekrar edildi ki bir de ben söylersem fazla olacak. Artık hepimiz biliyoruz, Osmanlıca ser-geş bir kaidesizliğin zebûnîdir. Öyle olduğu halde el'an lisanımıza bir usul, bir kaide, bir ıttırâd vermek fikri hepimizi ürkütüyor. Hiçbir şey söylemesek, hiçbir itirazda bulunmasak diyoruz ki: -şimdiye kadar öğrenmedik mi? Şimdiden sonra da öğreniriz. Biz nasıl okuduksa bizden sonra gelenlerde öyle okur… Beyhude üzüntü!

Doğrusunu isterseniz bende bu fikirde idim, hala da bu fikirdeyim, fakat şurası muhakkak ki dünyada en kocaman safsata: "şimdiye kadar nasıl öğrendikse şimdiden sonrada öyle öğreniriz!" sözüdür çünkü şimdiye kadar nasıl öğrendiğimiz işte meydanda.

Medeniyet-i hazıranın insanı gençlikte ihtiyarlatan metâib-i meşguliyetiyle uğraşmak, yani yaşamak için pek erkenden işe başlamak lazım olduğunu görüp durduğumuz halde yalnız lisanımızı öğrenmek ki ömrümüzün hemen rubbunu sarf eyliyor, bunun için birçok zahmetlere de katlanıyoruz. Sebebi? İ'tiyâd, çünkü i'tiyâdı bozmak ciddi bir kuvvet sarfına müteveffik, cebr-i nefs etmek lazım. Hazır olup gidiyor a, biraz ağır ama ne zararı var geç olsunda güç olmasın!

İşte şu deminki safsatayı bir bedâheten-i hakikiyye gibi daima önümüze süren, bize kemal-i ehemmiyetle telakki kabul ettiren his bu. İ'tiyâdımızı, yani rahatımızı bozmak istemiyoruz. –Öyle ya bildiğimizden niçin dönmeli? Bunu mırıldadıktan sonra kendimize biraz daha kudret-i teselli vermek için ilave ediyoruz: -zaten imlayı değiştirirsek eski yazılarımızı, eski kitaplarımızı ne yapacağız? Bu kadar kütüphaneleri dolduran ciltler ne olacak? Hepsini baştan mı yazmalı? Bir şey değil, değiştirelim, fakat yeni imla ile kelimeler o kadar uzuyor ki…

Dikkat ediyor musunuz? Değiştirmek bir şey değil, fakat kelimelerin boyu uzayacak! Bu sayede müddet-i tahsil kısalıyor, meşekkalat azalıyor, onu hiç düşünmüyoruz. En çok hüsn-i niyet sahibi olanlarda bile bu su imla hazza mevcut. Hiç şüphe yok ki bu hissin menşei, saikı atâletten başka bir şey değildir. Ne için saklayım? Kendimi ne zaman yoklayacak olsam, mesela imla da sâit istimâline karşı içimde bir isyan duyuyorum, lüzum ve hakikatini bütün kuvvet-i kalbimle itiraf ettiğim bu nazariyeye karşı bir türlü "Evet!" diyemiyorum. Derslerimde bile lüzum gördükçe talebeye: "Kaidelerimiz tamamıyla değiştirilinceye kadar imlada hali hazırda muhafaza ediniz, Arabî, Farisi kelimelerin şekl-i aslilerini bozmayın, Türkçelerde mümkün mertebe ıttırâd gözetiniz. Bir yerde y(a) ile yazdığınızı bir yerde vav'la yazmayınız kâfi…" tavsiyesinde bulunurum. Bunun açık bir tavsiye-i i'tiyâd-peresti **[254]** olduğuna şüphem yok. Pekiyi biliyorum ki Osmanlıca bir lisan ise her lisan gibi onunda istiklali vardır, o halde: "Arabî, Farisi kelimeleri şekl-i aslilerinde muhafaza etmeli, Türkçeler için de mümkün mertebe ıttırâd

gözetmeliyiz…" demek hiç bir şey demek değildir, bununla beraber ne zaman imladan bahis açılsa dilime hep bu söz dolaşır, hep bu tavsiyeyi tekrar ederim, eminim ki imla ve kavaid bahsinde muhafazakâr geçinenlerimizin kâfesi, yani bütün yazı yazanlarımız aynı saikın taht-ı tesirinde bulunuyor: Adam sen de, kim uğraşacak!..

Vakıa uğraşanda yok, hep istiyoruz ki başka biri uğraşsın, başka biri yapsın, hazırlasın ve bize "Buyurunuz" desin!.. Bununla beraber bir ecnebiye, hatta kendi çocuklarımıza okuyup yazmayı öğretmek için uğraşanlarımızdan acaba kaçı lisanımızın ıttırâdsızlığından, kaidesizliğinden müteşekki değildir?..

Daha dün akşam Amerikalı refikamla karşı karşıya her söylediğim kaidenin bir istisnasını tahattur ederek geçirdiğim- sa'd pîç ü tâb hatıramdan çıkmayacaktır, fakat ne yapacağım? Hiç. Yarın akşam yine o kaidelerin, istisnaların başka türlülerini saymakla bir saat daha geçireceğiz, iki gün sonra yine öyle, yine aynı teşevvüş, aynı pîç ü tâb.

Görüyorum ki refikamın en çok şaşırdığı yerler Arabî, Farisi kelimeler değil, onları birer defa görüp bilememesi kifayet ediyor, hiç olmazsa onlarda bir inzibat ve ıttırâd var, hiç olmazsa harfler o kelimeleri teşkil için yapılmış. Hâlbuki Türkçede öyle mi? Arabın, Acemin eşkâl-i teleffuzisini zapt için pek muvafık birer kalp olan huruf-ı müsta'mele bizim seslerimizi mümkün değil zapt edemiyor. Çocuğunuza "G(ayın)" diye bir harf belletiyorsunuz, sonra onu "İğfal" kelimesinde başka "Olduğu" kelimesinde başka türlü telaffuz ediyorsunuz. Çocuk şaşırıyor, siz onu bu şaşkınlıktan kurtarmağa çalışırken arkadan "K(af)" onun arkasından "V(av)" yetişiyor… Hepsinde aynı müşkilât.

Bizim Amerikalı diyor ki: - "V(av)'lara dargınım!

- Niçin?
- Çünkü en çok onlarda yanlış yapıyorum, "V(av)'lar çok güç!

"V(av)"lar!.. Hâlbuki elifbâmızda "V(av)"lar yok, bir tek "V(av)" var, asıl güçlükte bundan çıkıyor, zira o bir tek "V(av)" hem samit hem sait oluyor, sait olduğu zamanda ayrı ayrı dört türlü okunuyor.

Sonra “Y(a)” geliyor: bir diş altında iki nokta… Ne kolay değil mi? Bir diş altında iki nokta gördük mü, aşağı çekeceğiz olacak “Y(â).”

Yalnız dikkat etmeli, bu harf Arabî ve Farisi kelimelerde uzun, Türkçelerde kısa okunacak. Türkçelerinde bazısında hafif, bazısında sakil telaffuz edilecek… Demek ki “Y(â)” da üç türlü okunuyormuş. Vakıa, Arabî, Farisî kelimeleri Türkçelerden tefrik edecek kadar lisanda meleke hâsıl edilince işin bir kısmı kolaylaşıyor, ama o meleke az emekle mi hâsıl oluyor? Bunun için sarf edilen zamana yazık değil mi? Birçok vakit çocuk papağanlık etmek, elfazın ânât-ı savfiyesini hep ağızdan öğrenmek lazım geliyor.

Hemen her kelime için ayrı bir şekl-i telaffuz icap eden bu teşevvüşün yalnız bir sebebi var: Türkçe savaitin fıkdânı. Hayır, ne E(lif) bizim E(lif)imiz, ne V(av) bizim V(av)ımız, ne Y(a) bizim Y(a)mız. Hatta ekser savamette de aynı bigânelik mahsus. Biz bu hurufatı zorla benimsiyoruz, bu Arap ve Acem hançerelerini kendi gırtlağımız gibi kullanmak, onlardan kendi sesimizi işitmek istiyoruz, heyhat!

Demek ki mesele dönüp dolaşıp şu noktada karar kılıyor: huruflarımız yok! Bir lisanda huruf olmayınca ne yapılır? Tedkikat-ı lisaniyesiyle mütearif bir edebîmiz kendi mütehazzı’ olan usul ile talim ettiği bir çocuğun üç ayda Türkçeyi mükemmel yazmağa başladığını söylüyordu. Şâkirdinin yazdığı bir kağıdı da gördüm, pek düzgün imlası vardı. Bu öyle üç ay içinde ele getirilmek için kullanılan usulün pek tabii olması lazım gelirdi. Sorup anladım ki esası huruf-ı saite istimalinden ibaret olan bu usulün meziyeti çocuğa yalnız Türkçe kelimeler yazdırıp okutmak, yani zihnini yalnız bir şeyle, sırf Türkçe ile meşgul etmekten ibaret imiş. Zaten muhakkak değil mi ki lisanımızın bu kadar güçlüğü ayrı ayrı üç unsuru yine ayrı ayrı havi’ olmasından ileri geliyor?

Şu mahzuru ortadan kaldırmak için yalnız bir çare vardır: mezc ve tevhid. Üç unsurdan hangisine esas itibar edilecekse onu alıp diğerlerini ona mezc etmeli. Karıştırmalı, o kadar karıştırmalı ki tek bir şey kalsın. O zaman çocuklarımıza ayrı ayrı üç lisan yerine yalnız bir dil öğretir, üç şekil yerine bir şekil gösteririz. Bunun için de evvela huruflarımızı ıslah ve ikmal etmeli, E(lif)lerimizi, V(av)larımızı, Y(a)larımızı -ufak tefek ta’dilat ile- okundukları gibi yazılır birer şekle sokmalı,

sonra üç lisanın kelimatı için yalnız bir türlü imla kabul ederek hepsini ona göre yazmalıyız. O zaman her şey yoluna girer, lisanımızın bir köşesini buradan, bir ucunu öteden, bir parçasını beriden toplamak ihtiyacı bir taraf olur; tek bir hoca tek bir kitaptan tek bir lisan okutur. O zaman kavaidimizi de zapt edebiliriz, o zaman çocuklarımız üç ayda olmazsa bile şimdikine nispeten üç aydan **[55]** bile az bir müddet içinde okuyup yazmayı öğrenerek daha müfit şeylerle hayatlarını temin edecek, yenilerini besleyecek şeylerle, fünûn ve sanayiyle iştigale daha ziyade vakit bulurlar. Ve o zaman biz, zavallı elifbâ hocaları da talebelerine karşı usanç verici tekrarlarımızla boş aylar geçirmek mahcubiyet-i elimîyesinden kurtuluruz. **[58]**

[nu: 472, C 19, s. 54-58]. Kadri

BİZDE ROMAN

Romancı! Ta on yaşında iken, on beş sene evvel, gördüğüm ilk tiyatro üzerine gelen bir inhimâk-i mecnunâne ile bizde mevcut tiyatro kitaplarının hepsini okumuş, bundan heveslenerek birçok oyunlar yazmış, sonra merakımı romanlara sarmıştım; işte o zamandan beri hayatımda en birinci emelim, bütün âmâl-i saireme hâkim emel bu oldu: Ben de bir romancı olmak istiyordum.

Fakat o zaman okuduğum ve bayıldığım romanlar *Gece Yolcuları*, *Londra Biçaregânı*, *Hüseyin Fellah* olduğundan romancılığı bundan ibaret zannediyor, öyle yazmaya uğraşıyordum ve bir gün, birçok tecrübelerden, gûşişlerden sonra, Rüştiye'nin son senesinde, şimdi on bir sene oluyor, "*Denâet Yahut Gaskonya Korsanları*" diye bir romanı, ilk tamam romanımı yazıp onu o zaman sınıfımızın baş romancısı olan bir arkadaşımda takdir ettiği zaman kendi kendime "İşte artık bende romancı oldum!" dedim.

Hakikaten bunun modellerinden hiçbir farkı yoktu, içinde o nevi romanlarda mevcut şeylerden hiç biri eksik değildi, ismi bile yek-nazarda nazar-ı hirâsı celb ediyordu: "Gasko-nya Kor-sa-nları! Bundan son derecede zevk alıyordum, bir şatoyu basan korsanlar, korsan reisinin bir odada bastırıp ırzını hetk ettiği kontun kızı, bu sebepten geri kalan bir izdivaç, sonra haydut reisinin vaktiyle kontun kaybolmuş bir oğlu çıkması, intiharlar ve kıs aleyhimü'l-bevâkî…

Bunu yazıp Maarif'ten ruhsatını da istihsâl ettikten sonra tabi bastırmadım ve buna şimdi müteşekkirim. Eserimi sanki hakikaten bir şeymiş, bir esermiş gibi kemal-i cesaretle tâbilere göstererek "Siz mi yazdınız" diye sordukları zaman tavırlarında bu gün pekiyi gördüğüm alâim-i istihzâyı o zaman fark bile etmeyerek mağrurâne "Ben" deyişimi asla unutamam.

Bunun basılamaması bende yeni romanlar yazmak hevesini kesr edemedi. Bir taraftan okuyor, bir taraftan yazıyordum, bu hayatımı o kadar işgal ediyordu ki mektep hocaları arasında ismim "Roman Okuyan Efendi" diye bellenmişti. Bunun için yalnız mektep de müşkilat gösterilmezdi. Evde de elden gelen yapılır, beni bu meraktan kurtarmağa çalışılırdı, kaç kere matbu, muharrer birçok kitaplarımı yırtılmış gördüm. Hele bir gün "*Londra Biçaregânı*" romanından büyük bir dram

çıkarmıştım, akşam eve gelip odama koştuğum zaman kâğıtlarımın arasında müsveddesini bulamadım, sordum "baban yırttı" dediler, ahh ne kadar ağladım, ne kadar ağladım…

Rüştiye'de sade "Roman Okuyan Efendi" derlerdi, İdadiye gidince artık "Romancı" dendi, çünkü oraya maariften ruhsatları alınmış birkaç eserle, bütün bir hamûle-i edebîyye ile gitmiştim; fakat bunlarla meşgul olmamı tahsilim için mani addeden bazı nasihatçiler ile belki "Kâtip!" olmadıklarından "Elzem olan riyâziyyattır" düsturuyla ders zamanlarını vaaza hasreden riyâziye muallimlerimiz benim roman yazdığımı duydukları zaman kendi talebeleri arasında böyle bir adam bulunmasını tahammül ile geçiştirememişler, yalnız edebiyata düşman muallimler değil hatta kitabet muallimlerimiz bile bunu bir cinayet addetmişlerdi. Mektebimizin yukarı sınıflarına edebiyat-ı âliye okutur bir hoca vardı ki mektebin en büyük edibi idi, bana onun makalat-ı edebîyyesini gösterirler, -o zaman çünkü makalat-ı edebîyye modası idi- "zaman bir mizandır ki…" yahut "vicdan bir şem'a-i irfandır ki…" diye başlayan ve böyle kof sözlerle dolan o kâğıtları eser-i enfes diye telakki ederlerdi. Belki bunlar hakikaten enfes idi, fakat benim bildiğim bir şey varsa o da bunların roman oldukları ve muharrirlerinin bir romancı olamayacağı idi… Romancı olmak, roman sanatına vakıf olmak, işte asıl benim ehemmiyet verdiğim, malik olmak istediğim aradığım meziyet bu idi.

Bir gün Kavâid-i Osmaniye hocamız: "Ben yirmi senedir edebiyatla meşgulüm, yine de cesaret edip eser çıkaramıyorum, sen ne cesaretle yapıyorsun?" diye alenen bana çıkışınca: "Aa hocam" demek istedim, "Roman **[38]** kavâid bilmekle yazılmaz, o bir sanattır!.." Bir edatın üzerinde üç saat oynamak, bir vicdan tarifi için yirmi kâğıt karalamak bana pek akîm ve değersiz bir iş geliyordu, bir vicdan makalesi yazmak, tetkikat-ı ciddiye üzerine vicdan hakkındaki mesâlik-i muhtelife-i felsefenin netâyic-i muhâkemâtını hülasa etmek… Evet, bunu anlarım; böyle bir makaleye bütün kitabet hocalarının bütün makaleleri, hatta bütün o türün edebiyatı feda olsun!.. O zaman tabi böyle düşünemiyordum, fakat bu kavâid ve kitabet muallimlerinin daha ne olduğunu bilmeden romandan bahsedişleri beni güldürüyordu. Hâlbuki şu kanaat-i kavviyem heyet-i muallimenin ve bazı yüksek sınıf efrâdının bir kurban-ı tezyifi olmaklığıma mani olamıyordu, "Vay efendim vay!" Bir cebir muâdelesi hal

edemeyenlerde edip ha!" diye söylenen cebir hocamızdan tutun, her zaman vırlaya vırlaya bir gün beni son sayha-ı isyana mecbur eden budala bir nasihatçiye kadar herkesin elinde bir hedef-i istihza teşkil ediyordum.

Türkçe okunacak romanlar kalmadığından Fransızcaya merak etmiştim, mektep de İngilizce tahsil edilirken Fransızcaya çalışmayı münasebetsiz, belki birbirine pek yardımı olacağını düşünmeyen bu nasihatçi efendi bir gün edebiyat-ı âliye muallimi ile beni o kadar bunaltı ki sabredemedim: "Canım, Allah'ı severseniz, dedim, onu da başımıza edip mi çıkaracaksınız?"

Ah zavallı muhatabımın yüzünde hasıl olan alâim-i hayret!..

Lakin bunlar benim romancı olmak istediğimi edebiyatın, daha doğrusu o edebiyatın romancılıktan külliyen başka bir şey olduğunu, romancılıkta güzel yazmaktan fazla birçok sanatlar, dakikalar bulunduğunu anlamıyorlardı, bunun bizim muallimler gibi kafa patlata patlata, mecmua-i muallimi okuta okuta hâsıl olamayacağını anlamıyorlardı.

O zamandan beri on bir sene geçti, bunların ve peyrevlerinin itirazları, şiddetleri geçti, fakat benim merakım, benim merakımın şiddeti geçmedi. Bu şiddet kesb-i i'tidâl etmek değil bilakis kesb-i şiddet etti. O zamandan beri birçok romanlar daha yazdım, tercüme ettim, dramlar yazdım, tercüme ettim, hissi, cinâi, feci, ibret-âmiz… Her türlüsünü yazdım ve taliin sevkiyle bunların hiç birini muhafaza edemedim, hepsi mahvoldu, fakat bu gün ki işte dört senelik bir hayat-ı matbuat sahibiyim. Bu gün görüyorum ki on beş on altı yıllık bir emel ve iptila ile bu emelin arkasında mecnunâne bir inhimâk ile koştuğum, senelerce kurban-ı tezyif ve tahaküm olduğum halde henüz bir romancı olamadım, bu sabır ve metanetimin mükâfatını henüz alamadım, işte bu beni kahr ü harap ediyor.

Ve bu yalnız bende değil, az çok hepimizde böyle… Şimdiye kadar Türkçe basılan romanları göz önüne getiriyorum, hep tahayyülât ve tasvirat ile meşgul olunmuş. En çok iştigal olunan şey bî-şüphe üsluptur, bu üslupta bir romancı gözüyle etrafımıza bakıp kullanmamışız. Nerede olduğunu tahattur etmiyorum, Hippolyte Taine bir yerde: "Roman öyle bir ibtidadır ki hayat ve tabiatın bütün vücuhu onda in'ikas eder" diyor. Madem ki hayat ve tabiat tasvir edilecektir, hayat ve tabiat

demek bizim gördüğümüz, yaşadığımız hayat, etrafımızdaki tabiat demek değil midir? Hâlbuki eserlerimizde en çok bulunmayan bir şey varsa zannediyorum ki bunlardır.

Halit Ziya "*Mai ve Siyah*"ta noktaya atf-ı ehemmiyet etti, hayat sırf aşk ve garâmdan ibaret olmadığından bir hayatın yalnız ânât-ı garâmından değil, asıl ihtirasat-ı beşeriye ânâtının hepsine hâkim olduğunu gösterdi. Daha doğrusu gösterir gibi oldu, bunda bizim etrafımızın hayatını görüyoruz. Son romanında, el'an intişar eden "*Aşk-ı Memnun*"da da bundan bir gölge var, fakat üstadın yine tasvir-i hissiyat için hayale meylettiği görülüyor. Burada bu iki roman ve ale'l-umum romanlarımız hakkında beyan-ı mütalaa edecek değilim, yalnız şunu anlatmak istiyorum ki benim benim söylediğim roman bunlar olamaz, çünkü bunlarda: "Hayatımız" yok, bizi biz yapan, sairlerinden tefrik ve tecrit eden hayatımız, içinde yaşadığımız, mustarip ve mesut olduğumuz, ezildiğimiz bu hayat yok… Sanat nokta-i nazarından Halit Ziya Bey'in hele son romanını son derece âli görmekle beraber onda hayat-ı milliyemizin fevkinde bir hayat tasvir edildiği için, şu bahsettiğim, bizde fıkdanını büyük bir kusur gördüğüm romanlardan olmadığı için hesaptan hariç tutuyorum.

Yazılan küçük hikâyeler gösteriyor ki, muharrirlerimiz bu hayatı görmek, tetkik ve müşahede edebilmek kudretinden mahrum değiller, bilakis roman için pek muvafık üslup ile şiddet-i müşahede, isabet-i tetkik hassaları eserlerinin pek çoğunda görünüyor, fakat niçin yazmıyorlar, milli roman niçin yazmıyorlar? Niçin bizde ahlak ve tebayi'-i hakikiyemize ait romanlar yazılmıyor? Bunu çoktan beri soruyordum ve birbirimize soruyorduk.

Fakat asıl geçen hafta "*Fransız Edebiyat ve Lisanı Tarihi*" namıyla intişar eden büyük bir eserin son gelen cüzünü okuduğum vakit bu noksanı tamamen hissettim: "Bu cüzde son asrın yarısından sonraki edebiyatın roman kısmı tetkik ediliyor, bizim edebiyattır zannettiğimiz üslup meseleleri derece-i taliye de şayan-ı dikkat görülerek asıl hayatı suret-i tasvir ve tetkike, asıl romancılığa ehemmiyet veriliyordu. O zaman bu üstatların: Flaubert'in **[39]**, Zola, Daudet ve Maupassant'ın, bütün bu günkü romancıların romanları gözümün önüne geldi, bir "Madam Bovary", bir "Terbiye-i İhtisasperverane", bir "Rene Möpren", bir "Jermini Laserto", bir "Nana", bir "Debakl", bir "Sapho", bir "Jack" nihayet bu elliye varan mükemmel, nefis eserleri

tekrar okur gibi oldum ve kemal-i esefle tekrar ettim: "Bizde niçin yazılmıyor?"

Şimdi tahattur ediyorum ki Halit Ziya bir gün "Biz bir gurub tasviri yapınca artık her şey tamam oldu zannediyoruz, eserlerimizde tasvirler ne kadar çok olursa o kadar iyidir gibi geliyor, hâlbuki mesela Daudet'yi alsak içinde asıl mükemmel, en bayıldığımız şey böyle tasvirler değildir, tasvir-i hayattır!" demişti. Hayat, işte roman… Bu üstatlar etraflarına bakmışlar, hassas, müdekik, mütefekkir, müşerrih imişler, beşeriyyetin tarihini yazmışlar, gördükleri gibi, etraflarına mevcut olduğu gibi, gözlerine girdiği, asablarını tahrik ettiği gibi yazmışlar, bunda kimisi ifrata giderek hep fena şeyleri yazmışlar, "Hep fenadır!" demiş, kimisi fena cihetlerle iyi cihetleri karşılaştırarak bir köşe-i fezahat gösterirken arada bir lem'a-i tesliyet diye bir fazilet ve ulviyet levhası tasvir etmiş, fakat hayatlarından harice çıkmamışlar, hayale kapılmamışlar, hakikatten ayrılmamışlar…

Evet, niçin yazılmıyor, bizde de niçin yazılmıyor? Eserlerimizi baştan başa hep ihtisasat ve bizzat ihtirasat-ı âşıkaneye, hele sırf tasvirat-ı hususiye ve samimiye, muhit ve zamana ehemmiyet vermeyerek tasvirat-ı ahval ruhiyeye hasretmişiz, hayatta eşvak ve âlâm-ı âşıkaneden başka şevk ve elem, zabıta-i mukatelatından başka cinayet yok mudur? Madem ki muharrir hayatı tasvir edecektir, niçin hep **[40]** bu akim ve hususi zemin üzerinde oynayıp duruyoruz da ihtirasat-ı hayatiyeyi, bütün temayülâtıyla beşeriyyeti, insanlığı tasvir etmiyoruz? Sade aşkıyla değil, bütün ihtirasatıyla insanlığı tasvir etmiyoruz? Hayatımızda yalnız yazdıklarımız mı var? Doğrusu yazdıklarımızda hayatımızda imiş gibi yazmıyoruz. Bunlar burada geçtikleri gibi pekâlâ başka bir muhitte de geçebilirler, eşhâsı bizim tanıdığımız, etrafımızda yaşayan adamlara benzeyen, vakaları etrafımızdaki vukuattan ibaret olan romanlar ne vakit yazılacak?

Etrafıma bakıyorum, öyle şeyler görüyorum ki bunlara dair edebiyatta harf-i vahit söylenmiyor, öyle aileler biliyorum ki mahvoluyor, sönüyor, aşksız, cinayetsiz, kansız, katilsiz oluyor, bir kayınvalide oluyor ki, bir büyük hanım oluyor ki bir gelini iki senede eritip yiyor, ikinci gelin yine onun elinde mahvoluyor, bütün hân ü mân eriyor da o gayr-ı kabil-i imha bir canavar gibi yine keyfince yaşıyor, bir gelin oluyor ki aşka külliyen bigâne sebeplerle bir hân ü mânı yakıyor, yerinde bir avuç kül bırakıyor. Bir genç kadın tanıyorum ki sefalet, açlık saikasıyla ahlakı dûçar-ı ihtizar

olarak fuhuşa gıda oluyor, bir genç biliyorum ki aşktan değil aşksızlıktan intihar ediyor… Bunların birini yazmıyoruz.

Hep aşk, hep garâm, hep şiir ve musiki mi? Hâlbuki bunlar daima hayatımızın sevâik ve ihtirasat-ı sairesine bir mel'abe olmuyor mu? Bunlar hayatımızın diğer temayülâtından nasıl tefrik olunur? Hayatta aşk en galip bir temâyül değildir, bilakis temâyülât-ı saireye en çok mahkûm kalan o'dur. Edebiyatımızda yalnız netâyicini müşahede ettiğimiz bir bedbinlik, bir meyusluk var, bunun esbabını yazmak kadar güzel bir roman zemini olur mu? Ücra mahalleler gezilse, büyük haneler görülse, oralara bir nazar-ı tetkik ile bakılsa, bu meskenet-i müzehhebe veyahut fakirane içinde sürünen hayatlar yazılsa….

Öyleleri var ki sayısız, vesvesesiz, bu günkü refah için kalp, vicdan, insanlık namına her bir şeyi eziyor, maksadına müteveccihen hareket için dolap çeviriyor, yalan söylüyor, dolandırıyor, iftira ediyor, çalıyor, kanlara giriyor: bunlar yazılsa… İzdivaç faciaları var, tertipsizlik, hesapsızlık, akılsızlık, belâhet görenek yüzünden açılan bu kadar yaralar var, tertibat-ı içtimaîyye de sefalet ve cerihadan başka bir şey tevlit etmeyen birçok müsavi var, validelik, pederlik, zevclik, zevcelik ne olduğu bilinmediğinden, hayat nedir bilinmediğinden dökülen yaşlar, ezilen bedbahtlar, ölen sefiller, kahrolan biçareler var…

Roman bunları yazmalı, roman bir mazbata-i ahval-i içtimaîyye olmalı, bizde pek yanlış telakki edilen "Sanat için sanat" nazariye-i akımesini def ve reddetmeli, bu gün Avrupa da bütün edebiyat bir kisve-i fenniye aldı, beşeriyyetin ıslahı ve tedavisi için çalışan ulemâ ile beraber olarak çalışıyor, daha iyi bir insaniyet, daha mesut bir âtî için uğraşıyor…

Niçin, niçin yazılmıyor?

Tevfik Fikret Bey "hafta-i edebî niçin yazılmaz?" demiş ve ispat etmişti, ben ondan daha bedbaht olduğumu görüyorum, çünkü bu his ve irae ettiğim noksanın sebebini söyleyemeyeceğim, bunun için cidden mustarip olduğumu, böyle bir eser yazmak için öldüğümü, etrafımda da yazılmak istenildiğini gördüğümü itiraf ederim. Bu iktidarsızlığa mı hamledilmeli, yoksa bu ihtiyacı hissetmemek mi? İkisi de değil:

çünkü bu ihtiyaç hissediliyor; iktidara gelince muvaffak olmadan bir teşebbüse iktidarsızlık mani olamaz zannederim.

Bizi vicdanımızın en vahşi, en beşeri ihtirasatına kadar sarsacak böyle insanı eserlerden mahrum eden bu sebep nedir? Heyet-i mümtaze-i karienin lakaytlığı, daha doğrusu muarızlığı bir sebep olamaz, eser bu hükmü görmek için yazılmış ve basılmış olmalı. Şurası da pek sahih bir şeydir ki Fikret Bey'in "se'ele-i iştihar" dediği muharrirlerin fikrimce birinci saikaları yazarken hâsıl ettikleri zevk-i bî-bedeldir. Bu öyle bir zevktir ki işkenceden farkı yoktur. Fakat bî-bedelliği zannederim bu zevk veya işkence tabirlerinin biriyle ifade olunamayan halet-i garibededir, bunu yazmak ise ruhlarının pek samimi bir ihtiyacını i'fa ve ikna etmekten başka bir şey değildir. **[42]**

-Tarabya-

[nu: 445, C 18, s. 38-42]. Mehmet Rauf

İNGİLİZ ŞAİRLERİ

TENNYSON

Hiçbir edip hal-i hayatında bu İngiliz şairi Tennyson kadar mazhar-i tebcîl olmamıştır denilebilir. Altmış sene mütemadiyen şiir söylemiş, elli sene İngiltere'nin en büyük ve en müteneffiz erbab-ı fikr-i hükmü tarafından memleketinin en büyük şairi tanınmıştır, Tennyson'un eserlerinde izhar ettiği mükemmeliyete, muasırları üzerinde ihraz ettiği nüfuza, bu mükemmeliyet ve nüfuzun bu kadar zaman devamını görmek bahtiyarlığına nail olmuş bir şair daha yoktur.

Walter Scoot meşhur romanlarını yazmadan evvel neşrettiği şiirleriyle birden pek büyük bir rağbet görmüştü, fakat ne kendisi, ne de o rağbet devam edemedi. Hâlbuki Tennyson son saatine kadar şöhretinden, kudretinden zerre zâyi' etmedi, en son yazdığı *Crossing The Bar* manzumesi eserlerinin en mükemmel addolunanı ve en meşhurudur.

Byron cihanı sarsan bir iştihara nail oldu, tabir-i mahsusiyle "Bir sabah uyanınca kendini agûş-ı iştiharda buldu" fakat bu şöhretin husulünden ziyade devamının sebebi şairin hayat-ı hususîyesindeki fırtınalar hakkında deveran eden şâiyât-ı garibe, haiz olduğu nam-ı asaletle beraber hayatının intizamsızlıkları, zevcesinin tâlâk için aleyhinde ikame ettiği dava, birde vefatına sebep olan ahvaldir. Bundan başka zamanında Şalley "Shelley" gibi bu gün İngilizlerin en büyük şairlerinden addolunan, o zaman sadece kendisiyle hem-ayar tutulan rakipleri vardı. Hem Byron'ın şöhreti vefatından sonra yavaş yavaş inkisâf ederek bu gün eski şa'şaasından külliyen mahrumdur. Otuz altı yaşında ölen Byron, denilebilir ki, birkaç sene içinde tehevvür ve ihtiras-ı şairânesinin raad ü berkıyla kavrulmuştur.

Tennyson ayarında bir muvaffakıyet-i edebîyyeye Fransız edebiyatında da rast gelinmiyor, mesela Hugo Tennyson ile beraber ilm-i edebiyata girmiş, hemen onun kadar ömür sürmüş ve zamanında pek ziyade mazhar-i perestiş olmuştur. Fakat Hugo'nun şöhreti sırf eserlerinin sevkiyle bu dereceye vasıl olmamıştır; ibtida, 1830 romantizm mücadelatında taraftarlık velvelesi arasında meydana çıkan ismi bir eserden ziyade bir mesleğin muzafferiyeti demek olan Hernani galebesiyle birden bire büyümüştür. Son eserlerine gelince hiç kimse iddia edemez ki Hugo'nun

sonradan o kadar ta'mîm eden şöhreti hayat-ı hususiye ve içtimaîyesinden ziyade bu eserler sayesinde taammüm etmiş olsun. Hem Hugo'nun da zamanında Leconte De Lisle gibi rakipleri vardı.

Hâlbuki Tennyson bir münzevi, rahip hayatı süren bir tenha-güzin olduğundan halk onu yalnız eserleriyle görüyor, mümkün olduğu kadar halktan, şehirlerden kaçtığı için ona dair pek az şey işitiliyor, hayatı külliyen meçhul kalıyordu. O asr-ı zerrinin bu asr- sim zerre kalmış bir evladı gibi idi ki sırf hatırat-ı safvet ve masumiyetiyle yaşamak için tenhalara, kırlara kaçıyor, mevcudatından yalnız simalarla denizleri, kırları, yalnız tabiatı görmek istiyordu. White(?) adasının bir kenarında, kûrun-ı vustâ devirlerini hatırlatacak enise-i atîka ile perilere rast gelinecek zannedilen sâkit mağaralarla, orasında burasında inzivâya davet eden ve içinde sevdiğini bir asırdan beri bekleyen ervâh-ı latîfe vehmi veren pür-hab köşklerle zînetdar, yüksek kayalıklı sahillerinde bahr-i muhitin donan dalgalarının vahşetle köpürerek, birbirleriyle gazubâne dövüşerek gelip altın kumlarda bayıldığı bir kırda, kendi terennüm ettiği gibi "Şehirlerin velvelesinden ve dumanından uzak" bir sayfîyede, bahçesi bile yola nazır olmayan bir köşkte oturuyor, insanlarla yalnız eserleri vasıtasıyla görüşüyor idi. Bununla beraber kendisiyle beraber başlayan, kendinden sonra neşr-i eser eden ne kadar şairler varsa hiç birisi kendisine yaklaşamamış, o cümlesinden fevkinde hükümran ve son nefesine kadar bu kudreti muhafaza etmiştir.

Başkaları hakkında gösterdikleri i'tidâl-i muhakemeyi kendi millettaşlarına karşı kolayca kaybediveren, onlar hakkında pek civân-merd davranan İngiliz münekkitleri tarafından Tennyson "Zamanının değilse de memleketinin en birinci şairi" diye yâd edildiği halde mesela Taine gibi dört beş büyük lisan edebiyatında **[67]** ihâtalı bir vukufa malik bir münekkit bunu kâfi görmeyerek: "Memleketinin ve zamanının en büyük şairi" diyor. Yalnız İngilizler değil bütün ince güzellikler, melül iltifatlar, müessir hatıralar müptelaları için eserleri en birinci medâr-ı iştigal oluyor, gıdâ-yı ruh oluyor, kraliçe bazı hususi sâikalarla değil mahzâ rağbet-i umumîyenin delaletiyle kendisini hükümetin resmi şairi ittihaz ediyor, daha ilk hatvelerinde zamanın en büyük bir hikâye-nüvisi tarafından, henüz Byron'ın şa'şaa-ı ikbali arasında, ondan büyük bir şair olmadığı iddia olunuyor. Shakespeare zamanından

beri bu kadar mükemmel, nefis şiir görülmemiştir deniliyor. Eserleri her sınıf halk elinde en kıymetli mevki ahz ediyor. Nihayet kendisine yine kudret-i şiiriyyesinin delaletliyle lordluk veriliyor, vefatında İngilizlerin tabirince "Emsalsiz bir cenaze alayı" yapılarak meşahire mahsus yere defnediliyor. Ve bütün bunlar şiirlerinin, sade şiirlerinin güzelliği, emsalsizliği ile herkesten o derece mazhar-ı perestiş olduğu için yapılıyor…

Pek güzel, bu kadar uzun müddet bu kadar ferîd ü yekta bir şöhretle asrına hükümran olan, herkesten kaçıp tenhalarda yaşadığı halde umumi kendini yalnız şiirleriyle tanıtacak, sevdirecek kadar icra-yi hüküm ve nüfuz eden bu adamda ne vardı ki onu hemen bir asır İngiliz edebiyatının hâkim ve sahibi etti?

Bu sihrin esbabı anlaşılmak için yalnız şairin eserleri değil, halkın temayülât-ı zevkiye ve ruhiyesi de tetkik ve tahkik edilmek iktiza eder. Tennyson müzehhib hayaller, mahzun tebessümler, râkid hüzünler, ketum hıçkırıklar, mütebessim giryeler şairidir. İnsan bir Tennyson'un eserlerini okur da bütün hülya ve esire ait olan bu şiirleri görür, birde bizim bildiğimiz İngilizlerin bu eserlere o derece meftuniyetini göz önüne getirirse hakikaten gayr-ı kabil-i izah bir meselenin huzurunda bulunmuş olur.

Hayatı soğuk, haşin bir menfaat nokta-i nazarından gören utilitarizm tarîk felsefîyyesinin bu mâder-i zat salikleri, John Stuart Mill'in sırf hakaik-ı vak'a üzerine ibtina' eden pozitivizm meslek-i hükemasının bu fiili-i varisi, şâkirdleri, bu maddi, bu camid İngilizler bu kadar hülya ve esire müptela olsunlar!

Fakat insan bir kere İngilizlerin sayfîye dedikleri yerleri, oralardaki sükûn ve huzuru, intizam ve letafeti görür, hep gölgeden, hem renk ve rayihadan, hep nezafet ve rahattan ibaret olan bu hayatta, salim heyecanlar, salim idmanlarla imrar edilen bu latif ve sakin hayatta, yaşayanları görürse bu nefaset-i samimiyeyi zevk ile başka eserleri okuyamayacaklarına hükmeder. Onlar hatta kalabalık olsalar bile tek bir aile zannolunur, pür-sükûn ve zilâl bir köşede, yeşilliğin üstünde çocuklar oynar, baba uzun rahat sandalyesinde bir haftalık meşâkkı dinlendirirken insan valideyi bir işle meşgul ve kızı müstakbel zevcini düşünerek Tennyson'u okuyor gibi görür. Hayatın gamûm ve ihtirasatı müfterisanesinden hiç birinin giremediği bu köşe-i sükûn ve

tenhai de bütün fırtınalarıyla geçtiği yerleri harab u tûrab eden Byron değil, Tennyson okunmağa layıktır. Şu halde İngilizler hakkındaki fikrimizde ta'dilat icrası zaruri görünür. Mademki bir eser-i edebî de onu bu kadar iptila ile kabul eden halkın halet-i ruhîyesini göstermek hassası vardır. Bütün bir asır makbul ve muteber olan bir şairin eserlerinden İngilizlerin temayülât-ı ahlakîyesi hakkında bir fikir peyda edebiliriz; yahut zaten peyda olmuş fikirlerimiz varsa onları bu eserlere göre ta'dil ederiz.

Maa-hâzâ İngilizler asrın ibtidalarında bu kadar sükûn ve nezahete meftun görünmüyorlardı, Tennyson'un mensup olduğu bâtından evvelki bâtınlara mensup şairler hep daha medhûr tavırlarla hayattan, halktan şikâyet etmişlerdi, fakat bunlar şiirlerinde ateşler, fırtınalar, ra'd ü berkler tutuşan bu şairler, mesela Byron gibi gazapları, kinleri, velveleleriyle nihayet İngiliz zevk-i şiirini üzmüşler, pek cevval olan hayalleriyle kendi kalıplarına, kendi ruhlarına sığamayarak semalarda, denizlerde, dağlarda gezmişler.

Bürkâmlar, uçurumlar, şimşeklerle gürleye gürleye, bir mekteb-i mahsusun World Source, kulariç gibi şuarası ahlakiyat ve vicdaniyet hasr-ı dikkat ederek en ağır mesail-i hayatiyeyi, en yorucu şerâit-i hayatiye ve ruhîyeyi ezici bir betaetle tefsir ve izaha çalışa çalışa halkın asabını bu azim-i vicdan faciaları, mehîb-i ruh azaplarıyla yormuşlar, ona bir **[68]** ihtiyac-ı sükûn ve rikkat, hıçkırıksız giryeler, feryatsız saadetler, şikâyetsiz ye'sler, meyli vermişlerdi. İşte Tennyson o zaman yetişti, İngilizler bu şairlerin mesleğine "Satanic and spasmodic= şeytani ve saravî" sıfatını verirler. Tennyson kendi tabir-i vech ile, müzehheb rehavetler= The golden languors şairidir.

Hippolyte Taine bunun için gayet güzel bir teşbiye yapıyor, diyor ki: Onun eş'arı yaz akşamlarına benzer, manzaranın hududu yine gündüz ki gibi ise de göz kamaştıran semanın parlaklığı biraz donuklaşmıştır, o semanın kenarında duran güneş demin şa'şaasıyla yakıp kavurduğu ormanları, meraları şimdi pembe saatiyle ahenkli bir suret de ihata eder."

Bütün bu mazhariyetiyle beraber Tenyyson 1830 ve 1832'de neşrettiği ilk eserleriyle münekkitlerden şiddetli hücumlara dûçar oldu, bunun üzerine şairin sükût

ettiği ve on sene hiç neşr-i eser etmeyerek sanatını ilerletmekle uğraştığı görülmüş. 1842'de, otuz üç yaşında iken neşrettiği yeni eseriyle birden kendini âleme kabul ettirmiştir. Bu eser ibtidaları her ne kadar Byron ve Walter Scoot'un ilk eserlerine gösterilen tehalükle satılmadıysa da yine hüsn-ü kabul denecek bir telakki gördü. Hatta zamanın en kıdemli şairi olup sonradan Tennyson'a intikal eden hükümet şairliğine haiz bulunan World Source başka hiçbir esere layık görmediği surette buna izhâr-ı teveccüh etti. Şu ilk muzafferiyet ve fâtinden tamam elli sene evvel vuku oluyor, diyorlar ki bu tarihten itibaren Tennyson'un şöhreti günden güne çoğalmış ve hiçbir zaman dûçar-ı zeval olmamıştır.

Bu ilk eş'ar-ı şebabtan sonra, 1845'te "*The Princess A Medley*" namındaki eserini neşreder ve 1850'de meşhur Müverrih Arthur Henry Hallam'ın vefatı münasebetiyle Fransızlar tarafından pek ehemmiyet verilmemekle beraber İngilizlerin hâlâ bazıları tarafından "En iyi eseridir" hükmü verilen "*Ta Memeriam*" ismindeki kitabı çıkar, o sene hükümetin resmi şairi= "The poet laureate" nasip olunur, eserlerinin hâsılatı gittikçe çoğaldığından bunların yardımıyla White adasında bir arazi satın alıp ahir ömrüne kadar geçen otuz seneyi orada sükûn ve inziva içinde geçirir. İnzivaya o kadar meclûb **[69]** etmiş ki gelen misafirlerden kurtulmak için başka bir bina yaptırmış, oraya kaçarmış. Bir levha vardır ki Jean Jack Rousseau'yu kapıdan misafir girerken kapının arkasındaki döşeme deliğinden odanın altına kaçtığını gösterir, Jean Jack'ın merdüm-girîzliğini bilenler bunu anlarlar, fakat Tennyson'u bu inzivaya sevk eden sırf hayat-ı münzeviyane muhabbeti, velvele-i âlemden uzaklaşmak arzu-yı hulkîsi olsa gerektir…

Her sene kitaplarının adet-i tabı çoğala çoğala serveti büyüyor, bir şair için ne kadar servet mümkünse o dereceye varıyor. Acele neşri eser-i adeti olmadığından bundan sonra ki eseri olan "*Maud*" beş sene sonra intişar ediyor. Bu, Tennyson'un o zamana kadar karilerini alıştırdığı eserlerden değildir, bunda renklere, seslere şiddet ve kuvvet verilmiştir. Maud bir ihtiras-ı vahşinin öyle şiddet ve kuvvetle tasvir edilmiş hikâyesi olduğundan ötekiler kadar mazhar-ı kabul olmuyor. Şair üç sene sonra yine evvelki usulde fakat uzunca bir eser neşrine başlıyor: "*The Idyll Of The King*" bununla şöhretine revnak geliyor. Byron'dan beri hiçbir şair bu kadar samimiyetle, bu kadar hararetle ta'ziz edilmemişti, diyorlar. Sekiz sene sonra 1864'te

neşrettiği "*Enoeh Arden*" unvanlı mecmua-i hikâyatı, intişar ettiği sabah on yedi bin nüsha, evet yanlış söylemiyorum, bu mecmua-i hikâyat neşrolunduğu sabah tam on bin nüsha birden satılıyor.

Bundan sonraki eserleri birtakım dramlar, piyeslerdir. 1864'ten vefatına kadar silsile-i eş'arına ilave ettiği üç dört cilt eş'arın içinde hiç biri bir başka yenilikten, bir başka letafetten mahrum değildir, hatta yukarıda söylediğim gibi en son eseri olan "*Crossing The Bar*" manzume-i muhtasırası en çok sevilen manzumeleri kadar mergub ve meşhurdur.

Lord Alfred Tennyson 1892 teşrini evvelinde ömrünün otuz senesini geçirdiği White adasındaki köşkünde vefat etmiştir.

Tennyson'da insanı derinliği ile dûçar-ı haşyet eden felsefî fikirler, acılığı ile tahrip eden şikâyetler, elemler, azametli ye'sler, girye-i figanlar, sıtmalı, fırtınalı, şimşekli hisler… Bunların hiç birisi bu kadar, varsa bile o kadar ketum, o kadar sessizdir ki asıl şiirlerindeki rakik, halim, sakin hislerden, fikirlerden fark edilemez. O her şeyden ziyade sakin heyecanların, gizlenen giryelerin, tenha murâkabelerdeki nim saadetlerin, hayat-ı ehliye meşâgilenin, bunların bütün inceliklerinin, bütün rehavetlerinin, bütün nezaketlerinin şairidir.

Nesevi… İşte Tennyson'un şiirlerindeki nezahet, ye'slerinde bile bir kadın şuhluğu, bir kadın inceliği vardır. Şiirleri on beş yaşın bütün heyecânât-ı ismetiyle pür-lerziş, hiss-ü şüphe ettiği âlem-i tahsisatın en olmaz şeylerle sessiz sessiz te'zin ve telvin ettiği safvet-i mahmura ile pür-şerm genç kızların yüzlerindeki o dalga dalga renklere benzetilebilir. Zaten hep bunlar için yazılmıştır, bu pembelikleri bu kırmızılıkları hâsıl etmek için, daha hiçbir nazarla çarpınmamış pak kalplere ilk ihtizaz-ı emel garamı vermek, dudaklara mühim lerzişler, gözlere bi-sebep sirişkler getirmek için yazılmıştır. Pembe, beyaz, kırmızı renklerin telâtumuyla münevver rakik ciltli, beyaz, beyaz renkli bir Miss, sarı, kırmızıya mail sarı saçların altında, kirpiklerin pür-şerm gölgesinde na-ufuklarda uyuyan mai deniz hissi veren saf ve berrak derin ve mütemevvic mai gözlere yahut muhteşem siyah saçların gölgelendirdiği bu kesin beyaz bir alnın edâ-yi levendiyle zineti olan kaşların siyah semuru altında masumiyetinde hadaalar gülümseyen, safvetinde emeller bekleyen

ateşin siyah gözleri. Sonra vücudun bütün rikkat-i endamı, bütün şûh-i temayücü ile, seraba beyaz elbiseler, üzerinde siyah çorabı görünen bir kuş denilecek kadar küçük ayaklarla kumların üstünde giden bir Elisa, Marry'e, Harry'e, bu bir kadından ziyade bir çiçeğe, bir leylağa, bir zambağa, bahusus bir karanfile benzeyen ruhlara, bu seyyal ruhlara Alfred de Musset'nin feryat-ı ihtirasatını, Byron'un şikayet ve tel'înâtı mı okutursunuz? Hayır, onlara Fransızlardan yalnız Sully Prudhomme'da, felsefeleriyle emlal-i fikri etmediği zaman görünen rikkat ve asalet-i his ile nezahet-i mahzunane ile en masum hislerimizin en mağmum terennümlerini, hayatın bütün güzelliklerini, ruhu, kalbi bir tûy temasıyla lerzişdar-ı heyecan eden bütün bu şeyleri öyle bir lisanla, sırf musikiden, sakin bir musikiden ibaret olan bir lisanla söylemeli, yavaşça, saçların, cildin bütün bûy-i şuh tahammülsüzüyle mest-ı bi-tâb, sade terennüm ederek söylemelidir: işte Tennyson'un eş'arı…

Zihni it'ab edecek hiçbir derinlik semi' tahrişin edecek hiçbir çilenin, sükûn-ı ruhu ihlal edecek hiçbir velvele, sonra bir üslup ki zerrin, bir ahenk ki semavi, bir lisan ki sırf musiki, harfler, kelimeler, tabirler birer lahn, birer nağme, birer nakarat… Piyanoda dişlerin çıkardığı sesi burada harfler çıkarıyor, kelimeler birbirini o kadar samimi, o kadar sevda perverane der-âguş ediyor ki artık birer kelime olmaktan çıkarak her mısra bir şey, bir tek şey, bütün bir ahengin mestane oluyor, bütün bir nağme-i sevda ile titriyor…

İngiliz münekkitlerinin Tennyson'u o derece **[70]** büyük addedişlerine sebep de işte bu musikidir ki biz yabancılar için bundan telezzüz katiyyen muhaldir. Yukarıda başladığım teşbihte devam edersek, denilebilir ki: piyanoda dişlerin işitilen sesi çıkarması için nasıl bir el, mahir bir el lazımsa bu harflerinde böyle kesb-i ruh ve ahenk etmesi için öyle dişler, öyle inciler, öyle bir ağız, İngiliz misslerinin ağzı, onların sesi, adi sözleri bile söylerken terennüm ediyor zannolunan o altın ses lazımdır. Birde bu gün Avrupa'nın en ağır, en derin bestekârlarının nagamatını, bunların elvanını kendileri kadar tezvîk eden, bunlara o kadar meftun olanlar bile Tennyson'un lisan-ı şiir gibi sırf ahenk olsun diye yapılmış bir lisandaki musikinin bütün bayağılıklarını, bütün şuhlûklarını hissedemezler. Bunu hissetmek için mutlaka o lisanın aşinası olmalıdır. İşte bu sebeple Tennyson bizim için gayr-ı kabil-i nüfuzdur.

Amerikalı şair-i dâhi Edgar Poe'nun Niagara Şelalesi hakkında uzun bir şiirini okumuştum ki bu ancak bir Amerika ağzından bir Amerika kulağına söylenirse bir şey olduğu anlaşılır. Manadan ziyade tasvite ehemmiyet verilmiş, şelalenin bütün vahşeti sadme-i sükûtu esmâ' edilmek için çalışılmış bu şiir sırf Amerika edebiyatının malıdır. Bizimde bazı şiirlerimiz yok mu ki manaca olan letafetlerini lafızlarındaki ahenk tezyid eder? Hangi ecnebi bir lisan vardır ki böyle şiirlerimiz onlara tercüme edilebilsin? Tercüme edilince nasıl bir ikaz kalacağını düşünerek bunlara acımalı, el sürmemelidir. İşte bunun için bizde başka edebiyatların yalnız fikrinden, eğer lafz manadan ayırmak mümkün ise, yalnız manasından müstefid olabiliriz, Tennyson'un eş'arı gibi lafz ve mananın birbirine o kadar merbut ve mümtezic olduğu şiirlere gelince bunlar bizim için daima bigâne kalır.

Hippolyte Tainee: "Ben birçok fikirler, birçok üsluplar tercüme ettim fakat bu tasvirlerin tek bir tanesini tercüme etmeyi tecrübeye bile kalkışmadım…" diyor, Tennyson ki İngiliz lisanına hakkıyla vakıf olduktan başka kendi lisanının o lisana müşâbeheti vüsat ve mükemmeliyeti de buna munzam.

Tennyson'un âsârınddaki mükemmeliyet izah olunmak, gördüğü takdir ve perestişin sürdüğü hükm-i fevzin esbabı anlaşılmak için hep bu mesele tetkik olunuyor, hep bu ahenk ileri sürülüyor ve bu nokta-i nazardan Tennyson- Byron zamanında pek genç vefat ettiği halde gittikçe kesb-i ehemmiyet ederek bu gün artık İngiltere'nin büyük şairlerinden addolunan Keats= kişinin muakkibi addolunuyor, Kits'in (Keats) klasik ve romantik usullerini mezc ile vasıl olduğu o harika-engiz musiki, hususiyle hitaplarda, nidalardaki o ahenk Tennyson'un ilk eserlerinde pek zahirdir, diyorlar ki: Tennyson kadar bu ahengi hâsıl etmek, eserini istediği mükemmeliyete, kusursuzluğa getirmek için uğraşan şair olamazdı, şairin bu dikkati bir kusur mertebesine kadar çıkardığı, içinde his ve ruh olmayan bir mücevher parçası haline getirdiği eserleri çoktur. Zaten hakkındaki itirazların en esaslısını bu teşkil ediyor. Kendisini bu noktada hafiflikle, hevailikle itham ediyorlar.

Bir de şiirlerini hep kendinden evvel gelmiş şairlerin şiirlerinden istifade ederek yazdığı halde onlara benzetmemekte yegâne idi, diyorlar. Bundan başka kendinde gayr-ı kabil-i izah, gayr-ı kabil-i intikal, yegâne, şahsi bir mevhibe mevcuttu, ilk şiirlerinde, bunlardan pek sonra doğanlar, senelerce bunlardan evvel

veya sonra yazılmış eserlerle daimi mukayeseler yapanlar için bile pek aşikâr bir yenilik, asla eskimez bir yenilik vardır. Bu yeniliğe hem vezinde, hem üslupta tesadüf olunur. Şair evvelden mevcut şeyleri, Keats'ın Shelley'in lirizmini, Milton'a mahsus kafiyesiz usul-ı nazmı alır, fakat gayr-ı kabil-i ictinâb, gayr-ı kabil-i tehalif bir surette bunların her biri elinde başka türlü olur, hususi ve şahsi olur. Bunun için binlerce, yüz binlerce taklitlerden sonra bile eserleri el-an dokunulmamış, gayri kabil rekabet bir surette bikr kalmıştır.

Tennyson kendisinden evvel gelip aded-i beşe baliğ olmayan en büyük İngiliz şairleri arasında en ziyade mana ile ahengi bir elde idare ederek manaya renk, musikiye mana iâre edenlerdendir, fakat bunda onlardan başka "hususi, batî, rüya-perver bir musiki" bulunuyorlar ki ona gelinceye kadar bu musiki işitilmemiş, ondan sonra da hala işitilememiştir.

İngiliz edebiyatının bidayet-i zuhurundan, ta beş yüz seneden beri zamanlarında yahut vefatlarından sonra pek çok nüfuz ve şöhret bulmuş şairler otuza baliğ olur; Sentesberry namında bir İngiliz münekkit diyor ki: "Tennyson'dan büyük şairlerimiz olduğu kabul olunabilir, Shakespeare, Spencer, Milton, Shelley bila-şüphe bu cihetten kendisine iddia-yı ruchan ederler, World Source ve Keats'de edebilir, lakin bu kadar bu kadar muntazam surette ve bu kadar büyük bir eserin vücuda geldiği müddetçe onun kadar muhafaza-i kudret ve nefaset eden hiçbir şairimiz yoktur. **[71]**"

-Tarabya-

[nu: 447, SF, C 18, s. 67-71]. Mehmet Rauf

TENNYSON'UN ESERLERİ[4]

-1-

KÜÇÜK ŞİİRLER

Tennyson'un elimizde bulunan külliyatı, iki yüz elli sahifesi tiyatrolarını, iki yüz elli sahifesi hikâyelerini ve dört yüz sahifesi şiirlerini havi olmak üzere dokuz yüz sahifelik bir kitaptır. Zaten hikâyatı hep küçük küçük şiirlerden manzumelerden müteşekkildir; mesela yüz sahife imtidad eden bir hikâye, birbirine alakası olan birtakım manzumattan mürekkeptir.

Kitabın ilk sahifelerini eş'ar-ı şebabı, Tennyson'un asıl dûçar-ı itiraz olan, fakat sonradan mahv ve ispat edile edile hiç ilk tabiilerindekine benzemediği temin olunan küçük şiirleri işgal ediyor. Evvelki makalede söylediği vechle, bunlarda meldden ziyade mûsikî var, hepsi birer zemzeme, birer nağme, hatta bazılarının

---

[4] Tennyson'un eserleri küçük şiirler, manzumat, hikâyat ve temaşalardan müteşekkildir. Bunların muhtelif temsilleri olduğundan İngiliz kitapçılığı hakkında da pür-fikir vermiş olmak için bunlardan bahsetmek istiyorum.

Original edition denilen asıl temsil on beş cilttir; fiyatları altışar şilinden seksen bir şilin, yani dört yüz seksen altı kuruş ederse de ciltler ayrı ayrı da alınabilir, bunun beş cildi tiyatrolar, diğerleri eş'ar ve hikâyattır.

Birde Library edition var ki on cilt üzerine müretteptir; bu takımla satılıyor ve mecmua için yüz beş şilin, altı yüz otuz kuruş verilmek lazım geliyor. Bu hand-made denilen el ile yapılmış kâğıt üzerine matbuadır.

Avam için Peaple edition yirmi üç cilttir, cildi altı kuruşa satılıyor, hep birden bir sandık içinde yüz elli kuruşa alınabiliyor.

Bundan başka dört kısım üzerine mürettep ve mekteplere mahsus school edition var, bu dört kısmın behri on kuruş. Sonra yalnız şiirleri havi kenarı yaldızlı maroken ciltli pocket edition var ki cep için tabii edilmiştir ve fiyatı da kırk kuruştur. On ikisi eş'arını, beş tiyatrolarını havi olan ve eş'ar kısmı yüz yirmi altı kuruşa, tiyatro kısmı yetmiş beş kuruşa satılan on yedi cilt üzerine mürettep birde miniature edition var.

Eserlerinden birtakımını da ayrı ayrı basmışlar, mesela in memoriam ayrıca basılarak altmış dört kuruşa satılıyor.

İngilizlerin bir de çip edişın= cheap edition dedikleri ucuz temsilleri vardır ki mesela Shakespeare'in diğer eşkal-i temsili de yüzlerce liraya alınabilen eserlerinin hepsini birden altı kuruşa verir, fakat bu, müellifin vefatından sonra maîn olan bir zamanda geçip eser harc-ı alim olduğu vakit yapılabiliyor, Tennyson öleli henüz yedi sene olduğundan eserleri daha bu ucuz nevi' temsil ile neşrolunamamıştır; yalnız complete edition dedikleri şekilde iki sütun üzerine gayet ince hurûf ile dokuz yüz sahifeden mürekkep bir temsili, başında şairin mükemmel resmi ve güzel İngiliz bezinden cildi ile kırk beş kuruşa satılıyor, evet, bütün Tennyson mücellid olarak yalnız kırk beş kuruşa. Fakat bakınız kaç defa basılmış:

1884 kanuni sani, Nisan; 1885 Şubat, teşrini evvel; 1886 Mayıs; kanun 1887; 1888 Mayıs; teşrini sani; 1889 Şubat, nisan, kanuni evvel; 1890 Haziran teşrini sani; 1891 Temmuz, kanuni evvel; 1892 kanuni sani; 1894; 1895; 1896, 1897, 1898, 1899… Ve behr adedi tabi bin nüsha olmak şartıyla!

Nihayet, Tennyson'un hayatına ait bir eserde var ki oğlu tarafından yazılmıştır, iki cilttir ve fiyatı otuz altı şilin, yani iki yüz on altı kuruştur.

altına a melody kaydı konulmuştur. Bu sahifeler, "Kraliçeye" kelime-i ithafyesiyle başlıyor.

İlk parça, ahengi, bir münekkit tarafından misal olarak gösterilen Claribee, öyle bir şey ki tercüme etsem bî-mana gelir:

Claribee'nin yattığı yerde nesim-i gül yapar akıllarının sükûtuna bigâne kalarak tevkif eder, ölür, lakin mühîb meşe, sık yapraklı, muanber, derûnî bir ihtizarın terennümüyle ah eder, Claribee'nin yattığı yerde.

"*Hiçbir Şey Olmayacak*" unvanlı şiiri de böyledir, şair kafiyelerini gayet güzel, gayet ahenkdar intihab etmiş, ba-husus İngilizcede kelimelerin sonuna gelen savamitin ve cem'î kelimelerin nihayetindeki S'lerin okunmasından mütehassıl ahenkle, pek latif tekerrürlerle şiirin heyet-i mecmuası ruh-nevâz bir musiki hâsıl ediyor. Bundan sonra "*Her Şey Ölecek*" şiiri var:

Mai nehir gözümün önünde berrak berrak zemzeme-aver cereyan ediyor, cenup rüzgârları semada ılık ılık, geniş geniş esiyor, beyaz bulutlar birbirini takip ederek uçuşuyor, bu mayıs sabahı her kalp sürur ile pür-neşe vuruyor. Hâlbuki her şey ölecek, nehir cereyan etmeyecek, rüzgâr esmeyecek, bulutlar uçmayacak, kalp vurmayacak, zira her şey ölecek, her şey ölecek… Bir daha bahar gelmeyecek.

İşte bu "Her Şey Ölecek" sözü tekerrür ederken ruha latif bir heyecan geliyor ve bu elbette manadan ziyade tekerrür elfazın hâsıl ettiği ahenkten ileri geliyor, sade bir tekrarla bir cümleye bir şûhî eda geliyor.

Genç kız tasvirleri… Tennyson'un ilk zamanlarda iştiharına bahş olan, en çok sevilen bu küçük şiirler… Maşukat-ı **[117]** şebabının en gayr-ı kabil ifade, en gayr-ı kabil his ve tahlil renkleri… O küçük ümitler, emeller, arzularla genç kızlarda hâsıl olan tesirlerin –onlar kendileri de okusalar memnun olacakları surette yazılmış- hikâyeleri… Bunlar, Lillian, Isabel, Mariana, Madelyn, Adealin, Margaret, Rosa Linda, Eleanor, Katy… Bunlarda mana, kuvve-i sahirâne-i tasvirde ahenge biraz tekarüb etmiş, şair eline bir nefeste ölebilecek bir kuş alıyor gibi bu esasları titreyerek, nevâzişlerle öpmek istedikçe tenessüm edivermesinden korkarak, o kadar rikkat ve nezaket, o kadar kadınlıkla yazıyor. Bu genç kızların bütün şuhluklarını,

cazibelerini, gamzelerini, nim tebessümlerini, hiddetlerini lakin daha bir renk haline gelmeyerek sade nüans halinde iken, bütün kadınlıklarını zapt edebilmiş. İbtida:

Lillian

Esiri, peri Lillian, kuş gibi pervâz-gâr,

Peri Lillian, kendisine "Beni seviyor musun?" diye sordukça mini mini ellerini güle güle başımın üstünde birbirine çarparak, beni sevdiğini kabul değil söylemeyecek… Gaddar küçük Lillian.

İhtirasım âşıkane ahlarla kesb-i sükûnete çalıştıkça, o, canıma bakar gibi bakarak, beni harap etmek için tebessüm ederek hiç bir şey söylemez, o kadar masum şeytan, o kadar saf hilekâr, toplanmış peçesinin altından siyah inci gözleriyle, şimşekli kahkahalar çenesinde yavru güllerden gamzeler hâsıl edinceye kadar bakar, sonra kaçar gider.

Elimden geldiği kadar yalvarıp, eğer ricalarım seni iskât etmezse, esiri Lillian, bir gül yaprağı gibi seni ezeceğim, peri Lillian!

Fakat ifadenin İngilizcedeki esirliğini, periliğini, Lillian'ın kendi gibi şuh ve latif bir kuş pervâzını andıran Rus ahengini görseniz!...

Bir parça daha:

Madelyn

I

Müthiş rehavetlere dalmış, sükûtun mahmur bir yaz sükûtuna benzemez, daima değişen Madelyn!.. Tatlı, garip nagehanı nazarlar, sevgili hiddetler, ruh-feza adavetlerle, kuş pervazı gibi havai tebeddüllerle envar ve zülâl arasında hıramansın.

II

Ebediyen tebessüm eder, kaş çatarsın. İlm-i aşkta mükemmelsin. Fakat kim bilir, tebessümün yoksa kaş çatışın mı daha seridir, tebessümün yoksa kaş çatışın mı daha tatlıdır. Kim bilir?

Kaşının yanındaki çatıklık, semavi gözlerinin üstündeki bu nur-ı mezâlim, güneşin ziyalarıyla rişâ-dar küçük bulutlara benzer, daima değişen Madelyn!..

Tebessümünle kaş çatışın birbirinden ayrılmaz, onlar birbirini pek seven iki kardeştir, bir ipin karmaşık kıvrımında birden birbirine karışan parlak renkler gibidir.

Senin her şeyin sırdır, ebediyen tebessüm eder, kaş çatarsın. Âlem-i aşkta mükemmelsin, daima değişen Madelyn!

Elini öpmek istedikçe hiddetli bir serm ve hicabın birden ateşlenen humreti sakin nazarlarından taşar ve siyah kaşlarının üstünden nagehan takaus eden bir çatıklık iner, lakin ben vazgeçince sen beni alıkoymak ister, fakat beni celbe çalışmadığın gibi beyhude yere darılmağa da kalkışmayarak dikkatli dikkatli bakmakla beraber pür-heyecan kalbimi tebessümünle karma karışık edersin. O zaman cünûn ve saadetle eğer dudaklarım ince parmaklarını sevda-perverâne öpmeye kıyam ederse tekrar hiddetle kızarırsın ve siyah kaşlarının üstünden nagehan takaus eden bir bir çatıklık iner.

Diğer bir parça:

Katy

Onu hiddetli halinden, parlak siyah gözlerinden, parlak siyah saçlarından, bir tepedeki ağaç kakan kuşunun kahkahaları gibi vahşi ve tiz kahkahalarından tanırım. O Katy'dir, ve istediği şeyi hemen söyler. Zira Katy'nin her nevi zabt ü rabtten ârî, bir harpın teli gibi keskin bir dili vardır. Kalbi pür-halecan bir ahter gibidir.

Katy'nin yeni bir yay gibi gergin, parlak, keskin ruhu vardır. Kendine uygun bir eş nereden bulacak? Zira Katy'nin hissiyatla alakası yoktur. Nîm asker kadın, bir çelik kılıç kadar temiz, saf, cesur Katy'im.

Bir asıllarına birde tercümelerine baktıkça daha ziyade devam edemeyeceğimi görüyorum; zaten bunlar tercüme olsun diye yapılmış değildir, Tennyson'un o kadar beğenilen tasvirlerindeki rikkat ve nezaketi, bunların bir nefes gibi nasıl ile geçmez, tarif kabul etmez şeyler olduğunu göstermek istedim. Tercümelerim acemi bir ressamın gayet hafif, mahzun, nazik renklerle yapılmış bir tabloyu ittisâh etmesine pek benzemiyor, usuldeki renkleri paletinde hazırlamayarak mesela maîye ait o an ne kadar mahmura varsa hepsi için kendi elindeki maviyi kullanan ressam gibi bende Tennyson'da rast geldiğim zarif, mahmur ifadeleri tebeddül ve tagayyür ile Türkçeye tercüme ediyorum. Harap ediyorum.

Mahvolan yalnız aheng-i letafetleri değil, mana incelikleri de beraber kurban oluyor. Bunun için tercüme edilince mesela "O yalnız dedi: - Hayatım muhavvef. O geliyor… dedi. – Yorgunum, yorgunum, ölmek istiyorum… dedi." Yolunda birer garibe şeklini alıveren nakaratlarıyla esasen pek güzel olan Uryana, Isabel, Eleanor gibi tasvirleri bırakıp başkalarına geçiyorum:

Öldüğüm Vakit Gelme!

Öldüğüm vakit mecnunâne girye ki mezarıma dökmeğe, benim düşmüş başımın etrafında toprakları çiğnemeğe ve kurtarmak istemediğin bed-bahtın gubârını iz'âc etmeğe gelme. Bırak, orada rüzgâr sürünsün yatsın, bir kuş haykırsın, lakin sen, sen git.

Çocuk, bu senin hatan yahut cinayetin olsun, her ne kadar bed-baht oldumsa da zarar yok, git istediğine var, lakin ben zaman hastasıyım ve rahat etmek isterim. Geç git, zayıf kalp ve beni yattığım yerde bırak, sen, sen git.

Değirmenci Kızı

O değirmencinin kızıdır, kendini o kadar sevdim, o kadar sevdim ki kulağında titreyen elmas olmayı isterdim: zira gece gündüz zülüflerinde **[118]** gizlenip, o kadar beyaz ve har olan gerdanına temas ederdim.

Ve onun nefis nefis belindeki kemer olmayı isterdim ve kalb-i sükûn ve gam zamanlarında bana karşı çarpardı. Ona o kadar yakın ve sıkı sarılırdım ki doğru mu çarptığını bilirdim.

Ve gerdanlık olmak, bütün gün sine senin kahkaha veya ahlarıyla inip çıkmak isterdim ve o kadar hafif, o kadar hafif olurdum ki gece bile nadiren çıkarılırdım.

Lakin bu beş yüz sahifelik eş'arın hepsini tercüme ile uğraşmak mümkün olsa bile bunlar kabil tercüme değildir; bahusus ki tercüme ettiklerim edebildiklerimdir. Bunlar sırf mel'ab lafza ve fikriyyeden ibaret görünmekle beraber Tennyson'un rübabındaki nağmeleri, asıl ahneg-i şiirini biraz anlatabilmektir zannederim. Ötede daha ciddiyeleri, daha müessirleri de yok değildir.

Hususiyle "*Mayıs Kraliçesi*" : bir sene evvel mayısta köyün en güzeli olduğundan mayıs kraliçesi intihab olunup bu yıl mayısa yetişmeyecek derecede

hasta bulunan bir genç kızın ninesine hitap ettiği şikâyetler… İlk senenin şetâreti yanında ikinci senenin mütevekkil-âne bir hazini var ki insanı ağlatıyor.

Bundan sonra: şair- şairin fikri- Hayatım yorgun günlerle malamaldır –*Eğer İstediğim Gibi Sevilse İdim* –*İki Ses* –*Aşk-ı Vazife* –*Aşk-ı Memat* –meşhur cûy-bâr manzumesi –*Hatıraya Gazel* –*Deniz Perileri* –nesis –şekil, yalnız şekil baliğdir – *Kasr-ı Sanat* –*Bir Veda* –*Pencere* –*Victor Hugo'ya* –*Firar* –*Yarın* – *Lükslü Hüvel*-manzumeleri geliyor. ¬

"*Lükslü Hüvel*" şairin mesut bir aşk geçirmiş olduğu bir yerdir. Bu, Tennyson'un o zamana kadar herkesi alıştırdığı mezheb rüyalı, saf ve sakin emelli şiirlerinin yanında pür-ateş bir feryat ihtirasattır, kendisini terk edip giden maşukasına karşı lanetlerle doludur. "Ah, ey artık benim olmayan Ammy!" diye haykırıyor; o zamana kadar sade tagannî eden vezne şair o zaman bir eda-yı vahşeti alarak hoyrat, kaba, mail-i intikam oluyor, sevdiğinin verdiği sözü, aşkını ağlayarak itiraf edişini yâd ederek şimdi ona "Hercai kalpli" diye hitap ediyor. "Zevc nasılsa zevcede öyle olur" diye kaba kocanın yanında kabalaşacağını me'yusâne, haşinâne, söylüyor, "Ona git diyor. Bu son vazifendir. Onu öp, elini eline al. Eğer Lord hazretleri yorgunsalar kendilerini dinlendirir, eğlendirir. Böyle öleceğine ölmek, beraber mezarın kucağında son bir der-âguşla, sâkit olarak yatmak daha iyi olurdu." Sonra ihtiyacat-ı hayatiyeye, kavaid-i içtimaîyyeye çıkışıyor, mütalaât-ı felsefîyyeye girişiyor. Daima nazlı nazlı terennüm eden bir şair için bu tahavvür, bu ateş-gir me'mul görünüyor. Demek ki bu velhan ve hayran şairde bir kanun-ı ihtiras mevcutmuş. Tennyson der ki: "Bu her hakiki şairde vardır. Onlar bizi tehzîz eden şeylerle sarsamasalar şair olamazlar." Asıl hazini şairin altmış sene sonra yazdığı yine aynı isimde bir manzumedir. "Altmış sene sonra Lükslü Hüvel" diye yazdığı bu şiirde torununa hitap ediyor, bu çocuğu aldatarak başka birisine giden bir maşuka münasebetiyle bütün kendi aşk mecruhunu, bütün kendi mazisindeki cerihaları anlatıyor.

Şimdi hepsi ölmüştür. Herkes gitmiştir, "O senden zengin bir başkası için seni aldattı, daha zengin biri için, öyle mi? Hüvel de bir resim vardır ki fırtınada kazazede olmuş bir sandal parçası üstünde, şua-ı şems içinde birbirinin boynuna sarılmış iki çocuğu gösterir, benim boynuma sarılmış Ammy'i gösterir. O benim boynuma

sarılan mahlûk kaçtı gitti ve bu kazada ben yalnız kaldım. Ammy beni sevdi, Ammy beni aldattı…" diye hep sergüzeşt aşkını ona anlatıyor. Fakat Ammy çocuk doğururken ölmüştür, şimdi onun mezarında toplaşıyor ve bütün ondan sonra kalbini cezp ettikleri halde giden, ölen mahvolanları sayıyor:

Gitti, şebabın ateşleri, cünunları, tehevvürleri, o tel'înler, o giryeler, arzın sinîn-i taliâsındaki ateşler, silablar, zelzeleler gibi gitti. Bir zamanlar beni sarsmış olan ateşler şimdi sakin bir gülden başka bir şey değildir. Ölmüş bir kanın üstünde olan bir lemâları soğudu.

Gençliğimin refikaları, bazısı düşmana karşı harple, diğerleri sinn ve marazla, arzın bir gün gideceği gibi gittiler.

Zevcesi, evet oda gitmiştir, her şey gitmiş, bütün akraba, ahfad hep gitmiş, hep gitmiştir. Bu iki eserin birbirine müteakip okuyuşunda bütün bir hayatın alam ve ikdirârı, büyük, feci vakalardan muarra bir hayatın bütün alam ve ikdirâr-ı beşeriyyesi insanın kalbini sıkıyor, garabîb bir hazan ve ye's insanı hafif hafif istila ediyor.

Fakat Tennyson'un hikâyeleri böyle değildir, onlarda aşkın en ulvisi, muhabbetin en vefalısı, insanların en âli-cenabları bizi meclub ve müştak bırakıyor **[119]**.

-Tarabya-

[nu: 450, C 18, s. 117-119]. Mehmet Rauf

TEDKİKAT-I EDEBİYE

IBSEN'İN BİR ESERİ

Her muharririn, hele edebiyata bir ufk-ı diğer açan dâhilerin mahiyet-i asarı anlaşılmak için hayatı görülmelidir, çünkü eserler bu hayatların alamıdır. Ancak o levhalarda muharririn ne yapmak istediğini görüp anlarız.

Ibsen'in hayatı sıra ile mahrumiyetlerden, merdudiyetlerden, makhuriyetlerden ibarettir. Kendisi 1828'de doğmuş, resme pek ziyade merakı varken gemicilikle yaşayan ailesinin serveti mahvolduğundan, aç kalmamak için on altı yaşında bir eczacı yanına girmeğe mecbur olmuştur.

Ibsen bu tarzda hayat-güzâr olmayacak derecede vahşi methur-iltiba' olduğundan işini bırakarak "Katilyana" ismiyle bir eser yazar. Bu eser tahkir olunur. Sonra sırasıyla birçok sanatlara girer; bir tiyatro müdürlüğünde bulunur, gazete çıkarır, sanat-ı temaşayı tatbik için bir seyahat icra eder, seyahatten Norveç için milli bir tiyatro vücuda getirmek fikriyle avdet ederek birçok facialar yazar, bunlar öyle tarizlere hedef olur ki nihayet Norveç'i terke mecburiyet görür. Ve terk-i diyar eder. Evvela Roma'da, sonra Münih, Derest ve Berlin'de uzlet- kemale içinde yaşar. Asıl mühim eserlerini Ibsen bu zaman yazmıştır. Bunların başlıcası *Yabani Ördek*, *Hedda Gabler*, *Bebek Evi*, *Cadılar* namındaki facialardır.

Pol De Jardin: "Nice her anifin, her anif-i edebînin arkasında biraz elem ve keder vardır, buna dikkat ediniz." diyor. Ibsen için bu elem ve keder pek devamlı olmuştu. Hayat-ı uzletgâranesinde her eserinin mahkûm-ı tehzil ve teşni' olduğunu görerek yalnız, mahrum, sükûtu yaşıyor, hayatın sade meraretleriyle gıdalanıyordu. İnsan böyle bir yaşayışla hayattan, insanlıktan vazgeçmeğe alışır; Ibsen der imiş ki: "Hayat kalbimizle, damağımızla daimi bir mücadeledir, şiir bir nevi ihtisar, nefesimizin bir nevi ihlâ-yı sebilidir."

Demek, Ibsen'in dramlarını birer nevha-i hülas gibi dinlememelidir. Ibsen'in asar-ı temaşasında ve halen bir sadelik, bir tabilik nazara çarpar, adeta bildiğimiz adamlar adeta bildiğimiz gibi ömr-i güzar olurlar. Akşam olunca perdeler iner, lambalar yanar, eşhas-ı vakıa, papazlar, işçi kadınlar, köylüler, kendi lisanlarıyla

konuşurlar. Temaşa giranı hasebe katmazlar, bunları işgal ve teheyyüç için zerre kadar iltizam külfet etmezler. Yağmur, yahut kar yağar. Bu Norveç hayatının, her gün ki ömrün olduğu gibi bir tasviridir.

Ibsen'in eşhas-ı vakıa için seyirciler yok gibidir, vücut gözden haberdar olmadıkları bir yerden siz onları seyredersiniz. Onların her günlük hayatı olduğu gibi, bütün bayağılıkları, adi halleri ile mübalağasız, igraksız bir şey nazarınızda cereyan eder. Ibsen vakıasını hep bu tabiat içinde tasvir eder, perde açılınca hemen esas faciaya mutalık şeyler görülmez.

Maamafih bu tabi-yi cereyan hayat arasında bir endişe, bir raşe, bir hüvel yavaş yavaş temaşacıları teshir eder. Bunda öyle bir yenilik vardır ki son zamanlarda Fransa erbap kalemini, ba-husus temaşa nevisani Ibsen'e o kadar meftun ve meczup eden odur.

Fransız sanat temaşası romantik müelliflerin sade hayal üzerine bina ettikleri iblis veya meleklerle dolu oyunlarıyla artık herkesi bıktırmış, biraz me'lûf ciddiyet fikirler bunları saçma bulmağa başlamıştı. O zaman Dumafis, Emile Ujiye, Piruvani gibi realist muharrirler meydana çıktı.

Bir zamanda bunların asarı yürüdü. Sonra natüralizm birden efkâra bir zevk-i ciddiye hakikat vererek o eserlerde bazı nazariyatı ispat için tertip edilmiş musanna' şeylerden ibaret görülmeğe başladı, ve tiyatro müellifsiz, telifsiz kaldı. Zola ile refikasının nazariyat-ı edebîyyelerine göre yazdıkları oyunlar, yani hakiki romanların sahne için tertip edilmişleri mergub olamadı. Edebiyata ilm-i el-ruh girmişti, herkes buna iptila gösteriyordu, hâlbuki ahval ruhiye-i sahnede tam bir muvaffakiyetle gösterilemiyordu. Bazı yeni müellifler uğraşa uğraşa buna muvafik olur gibi oldukları bir zamanda Paris'te Ibsen'in bir oyunu mevki' temaşaya konuldu. Bu tam hakiki ve tabii bir temaşa idi, o kadar hakiki ve tabii ki hayat hiçbir tahvile uğramaksızın cereyan ediyordu. Fransızlara bu pek ziyade tesir etti. Şüphesiz Norveç hayatına noksan ve koftan mütehassıl yeniliklerinde bunda büyük dâhili olmuştu. Hülasa Ibsen Fransa'da fevkalade bir şöhret ve muvaffakiyet kazandı. Eserleri taklit edildi.

Bu asardan istihrac olunan felsefe-i hayat şudur: Durma çalış, kendini kurtar. Ve her şeyden evvel i'tikadâtınla harekâtını tevhit et. En fena günah yalandır, ve en fena yalan insanın kendi kendine söylediğidir.

Ibsen diyor ki: "eğer imanın varsa son dem hayatına kadar imanınla hareket et, lakin yarı iman istemez, yarı kabul edilmez, destur olmaz. Evvela bir şahsiyetin olsun, bu ilk iştir, sonrasına sonra bakarız."

Fransız üdebasından Hugh Luru ile bir mülakatında Ibsen Fransız gençleri tarafından eserlerine gösterilen Fred Milan kadar kendisini icap eden hiçbir şey olamayacağını söylemiştir. Hugh Luru **[195]** bunun esbabını anlatmış olmak için Fransa gençlerinin ahval-i ruhiyelerini uzun uzun tarif ettikten sonra diyor ki: -Biz pek mağdurane hissediyoruz ki Hıristiyanlık bazı cihetlerden kaçamaklı bir felsefedir, mücadele hayatına da ne derecelere kadar alçalmamızı emrettiğini görerek mütezzi oluyoruz, hâlbuki fenin tevlit edeceği unf-ı şiddetle her türlü fikr-i hayırdan azade bir menfaat-perest olmakta istemeyiz. Bu keşmekeş içinde Rus romancılarını merakla okuduk. Fakat bunlarında verdikleri neticelerden meyus olduk. Tasvir mükemmel idi, fakat neticede gayr-ı kabil bir merhamet dindaraneye, zamanımıza göre vazife fikrine esas teşkil edemeyecek bir atalete gidiyorlardı.

İşte o zaman İngiliz ve Almanların ağzından Ibsen namını işittik, bu adam, diyorlardı, bu adam hakikati büyük bir iptila ve iştiyak ile arıyor…"

Derhal merakımız uyandı, eserlerini okuduk, ve ma'maa-yı gamzden hayatı bize hal ve ifade eden bu hâkime hemen meşhur oldu.

Görülüyor ki Ibsen'in eserlerinde Fransızlar bir sanat, bir felsefe bulmuşlardır, kendisine o kadar meczubiyetleri işte bundan ileri geliyor. Filhakika Ibsen'de evvela hakiki, tabii bir sanat, sonra birde ifade-i mana-yı hayat vardır; fakat bu son kısım biraz müphem ve muteradiddir.

Ibsen'in eserlerindeki efkâr-ı felsefîyye hiç biri birine benzemez. Kendisi hayat için esasen kabul ettiği hikmeti müteaddid eserlerinde müteaddid nokta-i nazarlardan göstermeğe çalışmamıştır. Bazı mesail-i hayatiye için birtakım nazariyeleri vardır, lakin bunların kati olmadığını kendi de görerek o adım katiyetin gibi şeylerden ileri geldiğini tetkik ve keşfettikçe bu keşfiyatını yeni yeni eserlerle neşr ve teşrih eder.

Şu hal-i hedef olduğu işle karşısında ne söyleyeceğini bilemeyen bir adamın şaşkın cevaplarını andırmaz mı? "Ha öyle de olur!" İşte Ibsen'in hali, mesela o der ki: "Zevc ile zevce arasında bir muhaleset fevkalade hüküm sürmeli, hiç gizli bir şey olmamalıdır. Dünyada her hal ancak hakikiyetle makrun saadet olur." Sonra "Vahşi Ördek" eserinde bu nazariyenin bilakis müesses bir saadeti harap ettiği görülür. Ibsen'in tekemmül-i asarı tatbi' edilecek olsa bu tahvil-i tehalüf pek açık olarak nazara çarpar. Zaten başka türlü olmak imkânı var mıdır? Maa-mayi hayat o kadar sühule-i-güşaf olsaydı!.. Şurası inkâr olunamaz ki Ibsen bu mematın bazı ukdelerini hiç olmazsa göstermiştir.

Şimdi eserine gelelim: "*Bebek Evi*"

"Bebek" dedikleri genç, latif, mini mini bir zevcedir. Avukat Füruvald Helmerek zevcesi, ismi Nora'dır, küçük Nora. Nora'yı Fransızlar İngiliz hikâye nevisi Dickens'ın Dora namıyla yazmış olduğu bir kadına pek benzetilir. Bu bir kadındır ki çocuktan farkı yoktur; vaktini sıçramakla, türkü söylemekle, üç küçük çocuğuna oyunlar yapmakla geçirir. Hâlbuki zevcinin nazarında kendisi bir oyuncaktır, avukatın ona hitap için öyle lügatleri vardır ki ancak bir kuşa, bir çocuğa hitap edilebilir. Bu adamın zevcesine **[196]** yegâne müvehaddesi biraz çokça müsrif olmasından dolayıdır.

Görülüyor ki bu aile mesut bir ailedir, zevc ve zevce arasında bir vifak tam hüküm fermandır, birbirlerinden o kadar emindirler ki küçücük bir şüpheye meydan yoktur. Maa-hazâ bu bebek bir seri, müthiş bir seri vardır, bakınız ne: Birkaç sene evvel kocası ziyade hastalanmıştı, ve esbab-ı nakdîyeden dolayı tabiplerin çare-i yegane ifakat olarak tavsiye ettikleri bir İtalya seyahati mümkün olamıyordu. O zaman Nora zevcinin haberi olmaksızın mühim bir borca girdi, bunu sırf kocasını kurtarmak için yaptığı halde yine itiraf edemiyor, tuvaletinden kırparak, geceleri odasına kapanıp müstensih ederek borcunu ödemeğe çalışıyor.

Hâlbuki Helmerek mevki' birden bire değişmişti, bir bankaya müdür tayin olunmuş, artık zarureti kalmamıştır. Nora bundan bala-istifade işi itiraf etmeli değil miydi? Genç kadın buna cesaret edemiyor, çünkü zevci her ne kadar kendini seviyorsa da tabiatı pek akistir, serttir. Böyle şeylere pek çabuk darılır, bu sebepten

genç kadın çaresiz itiraf-ı hal edemiyor. Bir taraftan da endişesinin tezâufunu görüyor; çünkü Deyn, Kuruguştad, bankada bir memurdur, bu adam vaktiyle bir sahtekârlık yapmış olduğundan bilir ki Helmerek ilk işi kendisi idareden çıkarmak olacaktır. O zaman Nora'ya gelerek: "Ya zevcinizi bana ilişmemeğe ikna edersiniz, yahut sizi ele verir." diyor; Nora'da: "Verseniz ne olur? Zevcim borcumu verir, bizde senden kurtuluruz." cevabını veriyor; zavallı kadın unutuyor ki Kuruguştad ikraz anında bir kefalet olmak üzere Nora'dan pederinin imzasını talep etmişti de genç kadın da bunu taklit ederek vermişti, ve bunu neticesini bilmeyerek, yaptığı hareketin mahiyetini anlamayarak, sırf zevcini kurtarmak için, ehemmiyetsiz bir şey yaparcasına yapmıştı. Kuruguştad imzanın sahte olması resmen mevcub ceza olacağını söyleyerek: "Görüyorsunuz a, diyor, elimdesiniz, şimdi nasıl işinize geliyorsa öyle yapınız, ben ispat edebilirim ki sizde benim gibi bir sahtekârlıkta bulundunuz, ve eğer beni idareden kovarlarsa sizde benimle beraber kovulacaksınız… **[197]**"

Bunun üzerine genç kadın bir kere zevcine Kuruguştadın lehinde idare-i lisan etmek istiyor:

-Bana bak, diyor, gerçekten bu kadar müthiş bir şey mi yapmış bu Kuruguştad?

Helmer –Sahtekârlık etti, sen sahtekârlığın ne demek olduğunu biliyor musun?

Nora –Buna sefalet saikasıyla mecbur olmamış mı?

Hemler –Evet… Bende öyle bir hareket için bir adamı mahkûm edecek kadar gaddar değilim. Nice adamlar cinayetlerini itiraf ederek cezalarını çekmek şartıyla manen, ahlaken, istirdad-ı fazilet edebilirler. Lakin Kuruguştad bu yola gitmişti, yeni yalanlarla, hayli desaisle işin içinden sıyrılmağa çalıştı. İşte bu manen kendisini mahvetmiştir. Bir kere düşün: böyle bir adam hapistenin ispatını gördüğü, fenalığını bilip durduğu halde daima yalana, daima bunu saklamağa mecburdur, kendi ailesinin içinde, evet, çocuklarının yanında bile bir nikab-ı ihtiyal taşımağa mecburdur… Ah bu çocuklara sevk-i zihin edince insanın ihtiyari elinden gidiyor.

-Niçin?

-Çünkü böyle bir heva-yı kezb var ya bütün bir hayat-ı aile için meş'umdur, çocuklar nefes aldıkça bu seyati teneffüs etmiş olurlar.

Şu sözler karşısında küçük bebek ıstırabını tarife hacet yoktur değil mi? Binaen aleyh hidmeti gelip de çocuklarının kendisini görmek istediklerini haber verince Nora: "Yok, yok, yok, sakın yanıma getirme; onların yanında sen kal, Marian!.." diye haykırıyor, sonra kendi kendine düşünüyor: "Çocuklarımı ifsat etmek, evimi zehirlemek!.."

Maa-hazâ Nora büsbütün meyus olmadan Kuruguştadın afvi için bir yeni teşebbüs daha ediyor, fakat zevcini kararından döndürmek mümkün olmuyor; Helemer kızarak Kuruguştadın tardemektü bunu hemen orada Nora'nın gözü önünde yazıp gönderiyor.

Aynı akşam Nora bir müsamereye gitmeye mecburdur, bu mecburiyetle biçarenin nasıl ıstıraplar içinde bulunduğu düşünülürken Kuruguştadın tekrar gelip bu sefer bir terfi ısrarına kalkıştığı ilave-i tefekkür edilirse Nora'ya acımamak mümkün olmaz. Kuruguştad genç kadının mahvini mahkûk kılan mektubu –anahtarı yalnız zevcinde olan- mektup kutusuna atıyor. Genç kadın zevcini kutunun ertesi gece nasif elilde açılmasına her nasılsa ikna eder, ve kendi kendine: "Saat beş, diyor; on ikiye varmağa yedi saat lazım, yirmi dört daha… O zamana kadar son raks icra edilir. Önümde otuz bir saatlik ömrüm daha var…"

Fakat nihayet mektup Helemerin eline geçiyor. O zamana kadar zevcesine karşı mücessem bir hulm-ı sükûn olan bir adam kızınca öyle korkunç oluyor. O kadar hodgam bir afv-i şiddet ibraz ediyor ki inanamaz; dehşetle bağırmağa başlıyor: "Oh, ne müthiş rüya! Tam sekiz sene… O benim saadetim, benim sebeb-i iftiharım… Bir riyakâr, bir yalancı imiş, öyle mi? Ondan da beter, bir cani imiş!.. Ah sen benim bütün istikbalimi mahvettin, işte kalpsiz bir herifin elindeyim… Eğer gerçekten geberseydin bile ne faydası olurdu? Hiç. O yine işi dallandırır, belki benim de senin şerikin olduğuma herkes inanıyordu. Çıkar o şalı, şalı çıkar diyorum sana… Yine evvelki gibi burada oturacaksın… Lakin çocuklarımızı sen büyütmeyeceksin… Onları sana teslime artık cesaret edemem…"

Bu esnada hizmetçi Helmere başka bir mektup getiriyor. Nora'nın bir mahbesi vardır ki Kuruguştadla tezvice karar vererek bu adamı elindeki senetleri göndermeğe

davet etmiş, o da nasılsa muvafakat ederek göndermiştir. Helmer, kâğıtları alınca birden değişerek zevcesine aguşunu açıyor. O zaman kadın başını kaldırıp diyor ki:

-Teşekkür ederim, fakat, gel otur Furuvald, konuşacağımız şeyler var. Biz evleneli sekiz sene oluyor, değil mi? Biraz mülahaza et: Karı koca böyle oturup bu kadar ciddi konuştuğumuz ilk defadır. Siz beni hiç sevmediniz. Yalnız benim önümde bir perestiş oyunu oynamak hoşunuza gitti, işte bu kadar… Sizi eğlendirmek için yaptığım çocuklarla ömrüm geçti, Füruvald… Sen ve babam ikinizde bana karşı pek tehemütlüsünüz…

Helmer –Demek… Demek mesut olmadık?

Nora –Hayır… Sadece eğlendim… Senin evde bir bebek zevce vazifesi gördüm, nitekim babamın evinde de bir bebek çocuk olmuştum, sonra çocuklarımda benim için birer bebek oldu… İşte bizim hülasan izdivacımız, Füruvald.

Nora'ya kadar kadının sözleri bir şikâyettir, sonra bu şikâyet bir felsefeye münkalib oluyor. Nora yeni bir hayat tasvir ediyor: Mademki insanlar kendisini bu muameleden başkasına layık görmemişlerdir. O da insanlardan vazgeçecektir, onları dinlemeyecek, yalnız kendi vicdanıyla, kendi iradatıyla yaşayacaktır. Fakat evvel bavel ifaya mecbur olduğu bir vazife vardır: "Her şeyden evvel kendi kendimi tezkiye ve alaya çalışmak isterim. Sen bu vazifeyi teshil edecek bir erkek değilsin. O halde bunu kendi başıma taahhüt etmeliyim. İşte bunun için seni terk ediyorum… **[198]**"

Bu söz sade bir lakırdı değildir. Keyf-i maletefik söylenip, iki dakika sonra unutulan kuru laflardan değildir. Ciddidir. Ve Helmer bu hareketiyle en mukaddes vazifelerini çiğnemiş olacağını kendisine söyleyince diyor ki:

-Vazifeler mi? Fakat benim daha mukaddes vazifelerim var: Kendime karşı müteahid ve medyun olduğum vazifeler.

-Lakin sen her şeyden evvel bir zevce ve bir validesin.

-Ben öyle şeylere artık kulak asmıyorum. Benim için kati ve muhakkak olan şey şudur ki ben bir beşerim, tabii ki senin gibi, senden bir noksansız… Değilsem de bunda sonra bundan sonra öyle olmağa çalışacağım. Ben yalnız bir şey biliyorum: O

da şu ki benim seninkilere taban tabana zıttır. Şimdi şurasını anlamak istiyorum: İkimizden hangimiz haklıyız, sen mi, ben mi?

İşte Ibsen'in teşrih etmek istediği mesele budur. Fakat biz Nora'yı dinleyelim. Nora artık kocasını sevmiyor, sevmediğinin sebebi de zevcinden beklediği şeyi bulamamasıdır. Mademki şimdiye kadar zevcinin bebeği ve bazıcası idi. O umuyordu ki ne olursa olsun Füruvald kendisini müdafaa edecek, ne olursa olsun terk etmeyecektir. Ümit etmişti, hatta emindi ki mektubu alınca zevcesinin kusurunu üzerine alarak "Mücrim benim!" diyecektir.

Fakat işte anlıyor ki bu ümitleri, hülyaları, hep vahi, hep mahal imiş…

Buraya gelince Helmer diyor ki: -Senin için gece gündüz kemal-i memnuniyetle çalışırım, Nora, lakin dünyada sevdiği için namusunu kimse feda etmez.

Nora –Binlerce kadınlar bunu yaptılar…

Helmer –Bir çocuk gibi düşünüyor, söylüyorsun.

Nora –Peki, fakat sende benim için birlikte takib-i hayat edemeyecek bir adam gibi düşünüp söylüyorsun. Beni tehdit eden tehlikeden kurtulur kurtulmaz her şeti unuttun. Bir anda yine eski bebek oldum… Dinle: O esnada bana öyle geldi ki sekiz senedir bu evde bir yabancı ile ömür geçirmişim!..

Ve Helmerin niyaz-ı istirhamına rağmen: "Şu halde artık çocuklarıma da validelik edemem, değil mi? Diyerek hatta çocuklarını bile öpmeden çıkıp gidiyor. Nereye? Zulmet-ü meçhuliyete

Jol Lometer Ibsen'in bu eserinden bahsettiği sırada Nora'nın hareketini müvaheze ile diyor ki:

-Yok, madem Nora, o kadar ileri gitmeyiniz. Yalnız iyi bir valide olmağa çalışınız, ve iyi bir zevce olunuz. Şimdiye kadar yaptığınız gibi yine münakaşasız vazifelerinizin en zahiri ve yahut en mümkün olanlarını, eğer elinizden gelirse biraz daha dikkat ve i'ta ile yapınız. Kendinizi ala etmek ve size kağıt-bahş olacak bir delalet-i hayatiyeye vasıl olmak için buda pek iyi bir yoldur.

Herhalde zevcenizin size bu kadar yolsuz muamele etmekte kusuru olmuştur. İhtimal ki zavallının kalbi, fikri biraz dardır. Fakat şunu nazar-ı dikkatten dur tutmayınız ki bu adam kanuna mensup bir adamdır; binâen aleyh kavaide-i mevzuaya o kadar matı' ve münkad olmasında bade-i teaccüb hiçbir şey yoktur. Hem mademki sizi iaşe mecburiyetindedir, sabahtan akşama kadar boş bir vakit bulup da sizinde ancak fevkalade heyecanın taht-ı tesirde iken keşfettiğiniz ihtiyacat-ı ulviyeyi keşfe mevki' olamaz. Lakin herhalde kendisinde muhalasat arzusu var. Bakınız, size itiraf ediyorum: "Bende görüyorum, heyhat, bende görüyorum ki aramızda bir uçurum açıldı… Bak bana, Nora, söyle bunu doldurmak kabul değil mi?"

Lakin siz böyle şeylere kulak vermiyorsunuz, onun sizi terfi ve ala edecek bir adam olmadığını tekrar ediyorsunuz.

Ya bunu neden biliyorsunuz bakayım, mini mini Nora? Onun kalbi ve idraki sizin ki gibi neden incinebilmesin? Yahut, madem ki onun sizi alaya, sizin terbiye-i ahlakiyatınızı idareye kifayeti yoktur, o böyle terbiye vermeyi siz neden dar-ı uhte etmiyorsunuz?.. Herhalde birbirinizi daha iyi tanımak için ayrılmamalısınız. Hatta zevcenizin sizi tamamıyla anlaması adım-ı alamekan bile olsa bu o kadar çaresiz bir felaket değildir. İnsan kendini tanımadan yaşayabildiği halde başkaları tarafından tanımadan yaşayamaz mı?

Temin ederim ki hiç kimse sizi anlamadığı halde de mesutane imrar-ı hayat edebilirsiniz; bu her gün gördüğümüz şeylerdendir…

Şimdi mütalaa hanenizin sükût-ı sükûnuna gömülerek ihtimal ki pek haklı bulduğunuz Nora'yı Jol Lometer felsefe-i münekkidanesiyle işte bu kadar haksız çıkarıyor… Ve galiba meselede en haklısı münekkittir **[199]**.

[nu: 481, C 19, s. 195-199]. Mehmet Rauf

AHMET REMZİ

Acaip seb'î âleme bu gün sekizinci acîbeyi yedi yaşında bir çocuk ilave ediyorum: Fransızcadan Türkçeye tercüme edilmiş bir kırait kitabı ki henüz mini mini parmaklarının arasında bir kalemin vücuduna ihtimal verilmeyen yedi yaşında bir çocuğun eser-i harika nüma-yı irfanı… Kitabı muharririnden evvel görseydim şüphesiz bunu bir nim hande-i istibdat ile telakki edecektim, fakat geçen gün peder-i muazzezzini refakatiyle küçücük Ahmet Remzi küçücük kitabını bana uzatırken bu küçük fakat pek büyük muharrirle eserinin karşısında dudaklarım bir hande-i istibdat ile değil heyecan ve rikkatten bulunamayan o iaze-i takdir ve hayretin lerziş tesiriyle titredi: muharriri kitabından pek çok evvel tanıyordum, kendisinden pek çok evvel de pederini tanımakla haiz-i şereftim, onun için bu harika zekâ hakkında zaten hazırlanmış bulunuyordum.

Evvela bu gün millete yedi yaşında bir muharrir kazandıran Şerif Efendi'nin kitaplarından bahsetmek istiyorum. Kendileri İzmir'de yetişmişlerdir. İzmir'e bahş-i şerif eden isimlerden biri de kendi namlarıdır; çünkü İzmir'in hemen her türlü vesat-i tahsil irfandan mahrum olan bir hengâmında inanılmayacak bir azim-i ahenin ile icad-ı vesail ederek o zaman kitapları bile bizde mefkud olan şeyleri öğrenmeğe imkân bulmuşlardır. Bizde Acemce'yi ufak bir eşnai ile iktifa olunmak bir kaide-i umumiye kabilinden iken Şerif Efendi hep o azm-i cehdinin sevkiyle bu iki lisanı yalnız anlamakla kanaat etmemiştir, söylemek istemiş ve istediğinde muvafık olmuştur. Bir aralık kendi kendisine Fransızca öğrenmeğe karar vermiştir. Kendisinden başka kimseye medyun-ı şükran olmaksızın bu gün bu lisanı okur, yazar, söyler. Türkçede haiz-i kıymet ve meziyet bir sahibi kalemdir ki kütüphane irfanımıza birkaç resail-i lisaniyeden başka –mahza sabır ve azminin bir misal belleği olmak itibariyle diğer âsârından tefrikaten zikir ediyorum- mükemmel bir teshil-i el-kuvafi ihda etmiştir. Şerif Efendi'nin bütün hayatı fıkdan içinde esbab-ı tahsil icat etmeğe inhisar imiş demek olduğundan en ziyade efkâr-ı tecarübüne zemin-i cevelân olan şeylerden biri usul-ı tedristir.

Küçük muharririn pederini şu kadarcıkla anlatmış oldum, bu pederin dest-i terbiyesinde yedi yaşında bir sahb-ı kalem yetişmesine artık imkânsızlık atıf olunamaz. Onun için mini mini Ahmet Remzi ile ilk mülakatımda pek de gayr-i

muntazır bir şeye şahit olmamış demek idim; hatta işye şimdiden hazırlanıyorum; altı ay sonra küçük Ahmet Remzi beyin elinde mesela meribce-i sümret el-fünûn ceridesiyle gelerek tercümeye başlayacak olursa beklenmemiş bir harika görmüş olacağım. Bunu bir tecrübe-i fiiliye üzerine söylüyorum: Ahmet Remzi'yi en evvel galiba altı ay makdem Fransızcadan imtihan etmiştim. Elime geçen bir Fransızca cerideden okuttum, birkaç bilinmeyecek kelimelerin manalarını kendisine haber vermek suretiyle tercüme ettirdim. İmla yazdırdım, bilâ-kusur yazdı. Tahlil ettirdim, bilhassa bu tecrübe muvaffakiyet gösterdi. Kendisine ufak bir tereddüt verecek bir fiil gayr-i kayası bulamadım, en meşgul ef'alin en tahattür olunamayacak sagalarından sur menfiye ve istifhemeyede karışık şeyler sordum; Türkçeden Fransızcaya ve Fransızcadan Türkçeye bu ef'âl perendelerinde muallimleri bile vehleten yanıltacak marifetleri gösterdi, güya Fransızca söylenen bir aile içinde büyümüş kadar sühuletle bu lisanda uzun bir muhavere idare etti. Kendisine esasen bigâne olan bir lisanda bu derece-i behre **[203]** gösteren çocuğun Türkçesinden artık bahis lüzum görmem.

Geçen gün, kitabını bana gösterirken, pederinden haber aldım ki küçük Ahmet Remzi bir aydan beri Arapça öğreniyor, hatta kendisini ufak bir imtihana bile davet edildim. Bir fiil intihab ettik, kaide-i tasarruf etmek onun için işten bile değil, o fiilin muhtelif zamanlarından, muhtelif suretlerinden intihab ile Türkçe olarak sorduk, Arapça olarak cevaplarını aldık, aynı fiilin mesela istifail yahut tef'il yahut ef'âl bablarından aranılmak lazım gelen tatbikatıyla şaşırtmak istedik, muvafık olamadık. Arapça fiillerin karışıklığına vakıf olanlar bir aylık dersten sonra bu tecrübenin ne demek olduğuna kolayca sevk-i fikir edebilirler. Çocuğa bir ibare-i Arapça söyledik, kelimelerin esas manalarını haber vermekle iktifa ettik, maanî verdi. Hepimizi vaktiyle o kadar yoran i'lal ve idgam kaideleri çocuğun elinde birer bazıca hükmünde kalmış. İşte bütün bu havarık yalnız bir ay ders almak, fakat pederinden almakla hâsıl oluyor, şu halde altı ay sonra Ahmet Remzi'nin Arapçayı okuyacağından, yazacağından ve hatta söyleyeceğinden emin olmamak için bir sebep yok.

İşte kitabın muharririni anlatmış oldum, artık kitabı anlatmağa lüzum yok, pederinin ufak bir delalet-ü tashihiyesiyle vücuda gelen bu kitaptan birer tane

edinerek çocuklarına hediye edecek kariat kitaplarının hemen en elverişlisini yedi yaşında bir çocuk yazmıştır.

Ahmet Remzi'den bahsettikten sonra herkes evladını böyle yapsın demek fazla olur zannederim, ne herkes bir Şerif Efendi'dir, nede her çocuk Ahmet Remzi'dir. Diğer bir nokta-i nazardan, yedi yaşında bir çocuğun nasıl birtakım kayd-ı ihtiyatiye ve şerait-i i'tidaliye ile böyle bir tarz tahsile itibaından netaic-i müfide-i mütemane istihsâlinin tayin-i imkânı öyle mühim bir zemin-i mübahesedir ki bu makaleyi o esaslara temas ettirmekten ictinab ederim.

Mini mini muhabmi kitabından ve Şerif Efendi'yi bu şanlı şerefli oğlundan dolayı tebrik ederek istikbalin şüphesiz bir büyük adamı olmak üzere hazırlanan Ahmet Remzi'yi şimdiden alkışlamak vazifesini ifa eylerim **[204]**.

[nu: 455, C. 18, s. 203-204]. Halit Ziya

TEDKİKAT-I EDEBİYYE

ŞEYH SADİ

Ve küllün yeddeî vaslen bî-leylî

Ve leylî lâtukirru lehün bizâkâ,

İzen hebeset dumû'ûnfî 'uyûnin,

Tebeyyen men bekâ mimmen tebâkâ.

Bir iki aydan beri ta'âkib-i avâsıf-ı humum ile merkez i'tidalinden kalmış, hareketten kalmış olan ibre-i raşan kalem şu aralık mütemadi ve şedid bir cereyan elektriğine tutulmuş gibi yazmak hırsını yenememekte, adeta parmaklarımın arasından sehâ' sefid sahaife **[35]** doğru can atmaktadır. Buna da küçücük bir vakıa sebep olmuştur. Küçük bir sebebin ekseriya büyük büyük neticelere saik olduğunu – Newton'un elmasıyla cazibe-i külliye-i cev'iye kanunun mukayesine lüzum bırakmaksızın- hadisat-ı yevmiye hemen her gün arkasından sürüklediği netaic ile ispat etmektedir. Esbap ile netaicin samimiyetini ispat için ikame bir ahine lüzum var mıdır? Her şey zaman ve mevki'yeden ve göreceği tarz-ı telakkiden aldığı hisse ile mütenâsiben mühimdir, ehemdir, boştur, vahîdir… Bunda itikat ve ceditin tesiri hiçtir. İş, yapılan şeyin her zaman işe yarayacak gibi yapılmasındadır. Bunun da şeraite-i esasiyesi ihtiyac-ı tabiiye tevafuktur. Temin-i beka eden şeyler tabiidir, tabii olarak vuku bulan şeyler mazhar-ı cavidânidir…

Serd mütalaatını sonraya bırakayım da şimdi bir az mahsusatımı nakledeyim:

Her şahıs için bidâyet-i ömründe, mebde-i devr-i tahsilinde me'nus olduğu şeyler muazzezdir. Bazen sırf çalılıktan ibaret olan bir vahşet-zâr tabiatı bin hıyaban sebza renge tercih edersiniz, çünkü o tellerinin arasında bir yâd-ı enis şebap medfundur…

Bazen setire-pûş sehab bir simayı sincabi-yi neşat-hiz, telakki-gâhı elvan-ı muşa'şa', nur-çekân bir havaya mercuh bulursunuz, çünkü evvelkinin reng-i mahmur ve magmumunda kalbinizi tahrip eden harika alamın bir tefsir-i manidârını keşfedersiniz… Ben, müvellidim olan aşıyan-ı pedere tekmil-i asabımla lerzan-ı tahsis olmadan bakamam; çünkü tesir-i müşahedesiyle, şu sahifelerde lisan-ı kalbimi

ifadesine tercüman edemeyeceğim hissiyatı, tesadüfâtı, avan-ı besim hayatı ka'r-ı hatır hazinemde birer birer bulurum… Gehvare-i tüfûviyetime hem-civar ve nebatat-ı gün a gün hod-rûya teşhir-gâh olan o bahçeleri –ki üstlerine yazın döktüğü reng-i yeknesâk sonbaharın soluk şuâ'ları günden güne sarartırdı, dama sahrının altına serilen yaprakları ekseriya meşy-i tıflanemize tevafuk eden reh bî-kararı bizlere kaybettirirdi; -hiçbir zaman unutamam. Sıcak bir sayebanın altında geçirilen o bî-bedel saatleri, su kenarlarında tatılan o serin uykuları, çeşm-i hayal-amuzumun önünde alçalıp yükselen güzel rüyaları asla unutamam…

Reh-nümay-ı zülumat bir fener kulesi gibi sabahlara kadar uyanık duran lambanın fikrimi önümde yığılı bulunan ciltlerin birinden diğerine sevk ettiği o uzun kış gecelerini daima hazin hazin yâd ederim. Bu gün benim için yalnız cism-i garik fena olan pederimin dest-i tecarib-fersudiyle satırlarına nazar-ı hafif tıflanemi celb etmeğe çalıştığı ve her gün önünde diz çöktürüp okuttuğu o "Külliyat-ı Sadi"ye daima büyük bir his ta'zim ile el sürerim. Bu on, on beş senelik tesirat-ı latife hayat henüz kalbimin bir mevkı' safı ve mukaddesinde hudut-ı zerrin ile mahkûktur. O zamandan beri telh-kâm-i ömrün döktürdüğü yaşların gözlerimde reng-i aslisini tagayyür edememiş olduğu bu menazırı hala mevcut farz ederim. Hep bu farziyet ile, maziye ait olan bu tehsisat ile yaşarım… Zaten insan böyledir, hep yâd-ı mazi ile mütesellidir. Bir şair-i hâkim-i fars

Herçi âyed sâl-i nev gûyîm- ya dest pârsâl!

Mısra-ı bercestesiyle bu hikmeti ne güzel tasvir etmiştir. Hayfa ki batıp çıkan güneş, durup dolaşan mevasim gökleri bir sahra-i haşine saplanan ağaç bi-beşeri teali fıtrat nokta-i nazarından daima aynı tepenin üstünde bulacak, ufuk nazarını değişmemiş görecektir… Asare coşan şebabın şiddet cevelânıyla şerayini gördüğü zamanlarda insan başka türlü düşünür. Amalini, elini uzatıvermekle tutabilecek zanneder, fakat gidildikçe daire-i cevelân genişler, nokta-i emel uzaklaşır. Onun için nazarımızda hatırat-ı mazi mukaddestir. Hele o güneşte sahne-i dil-ârâyı ruhdar eden eşhastan bazıları o yönden çekilmiş olurlarsa levha daha hazin alud, daha gam-perver görünür.

Mahrum-ı mea'l-i ciddiyet olan sînin-i evvelîye-yi hayatım, yahut mazideki fikr-ü hâm tıflanem üzerinde mütehakkimâne bir tesir ile hüviyetini hissettiren müelliflerden, şairlerden hiç biri "Sadi" kadar tabi' hevesnâkıma katarsan i'tidal olmamıştır. İçinde yaşadığı asrı bu deha-yı bülent-pâyeden daha iyi anlayan, ihtiyacât zamanı ondan iyi keşfeden yok gibidir. Sözlerine hadisat-ı cihandan birçoğu bu gün bile ma-sadaktır. Mevaiz-i hakimânesine ahval-i hazıra-i içtimaîyye hala cây-i tatbiktir. Sade gazel-perdâz değildir, i'zam-ı ahlakîyedendir de. Zamanından bu güne kadar geçen altı buçuk asrı şehper-i dehası altında ezmiş, nam-ı mütezaid-ül-iştiharına aksa-i şarktan vasat-ı garba kadar işittirmiş ve işitenleri mecbur-ı takdir etmiş olan bu şairin terbiye-i zatîyeme pek büyük bir tesiri olmuştur. Hatırat-ı elem-perver mazime **[36]** ekseriya bir reşaş-ı teselliyet serpen bu hâkim mu'tedildir. Vakai günü büsbütün revş tabisine terk etmek caiz olmamakla beraber üzerlerinde muhitâne bir nüfuz tealâ yürütmenin hiçbir zaman mümkün olmayacağını büyük bir i'tidal-i damla eş'arında ifham eden bu şair dur-endiştir. Eminim ki âsârı, edebiyat cehlinde mevcut oldukça İran'ın en yüksek klasikliği mertebesinden düşmeyecektir.

Yukarıda, maziye dair olan tefekkür etmeyi serd ederken maksadım sözü şu noktaya sevk etmekti: Bu senenin 20 Temmuz tarihli "Daily-Mail" nam İngiliz gazetesinde:

The University of Oxford and a Persan Poet

sernamesi altında gördüğüm fıkrayı, meslek-i kem-teranemle olan münasebeti cihetiyle mütehâlikâne okudum. Şeyh Sadi'ye dairdi. Şeyhin Gülistan'ı dördüncü yahut beşinci defa olmak üzere bu sene tekrar İngilizceye tercüme edilmiş. Tetebbuat-ı istişrakiye nokta-i nazarından buna bir muhteria-ı cedit idi, nede tanımadığımız bir eserden bahsolunuyordu. Fakat, yirminci asır münevverin evailinde, merkez-i medeniyenin i'zamından ma'dud olan bir belde de, hilkaten ve lisaneten şarka bigane olan bir milletin içinde, sevdiğim bir şairin sezavar olduğu şeref-i tecilden ıskât edilmediğinden maada:

That Sa'adi should have written "The Gulistan" in the year 1191, when Europe was immersed in darkness, is wonderful enough.

"1191'de, yani Avrupa'nın büsbütün zulemat içinde bulunduğu bir tarihte Sadi'nin kitabını yazmış olması cidden hayret-i averdir."

Yollu takdirat-ı âlü'l-âle mazhariyeti ve "Aksâ-yı şarkın bir Hevrası yahut bir Marco Polo"su gibi o saf ile tekerrümü asab-ı tahassüsümü ikaz etti. Fıkranın birkaç satır daha aşağısında şöyle bir ibareye tesadüf ettim:

At any rate, he was a mighty wise old man, and his book is worth reading in whatewer form it comes to us.

"Her vech ile Sadi muktedir ve akil bir pir-i sal-dide imiş; kitabı herhangi bir şekilde bize irae edilirse edilsin daima şayan-ı mütalaadır."

Newton'ları, Shakespeare'leri, Darwin'leri, Spencer'ları yetiştirmiş olan bir milletin, hususen ciddiyet-i mesleğiyle, metanet-i ahlakıyla büyüklüğünü cihana teslim ettirmiş olan bir milletin matbuatı tarafından her nevi' garaz ve ivezden beri olarak serddettiği şu takdirat, vefatından yedi asır sonra ancak birden bire şaire müessir olur muvafakıyetlerindendir. İnsan bunları gördükçe, işittikçe yine şairin bir gazelinden mifrez olan şu beyiti bir hiss-i kable-l vukua atıf etmek istiyorum:

Sa'dî eger kâr-ı nîk ez-lû neyâyed hemî

Bed nebeved nâm-ı nik ez'ukubet yadigâr

Makalenin muharriri âsâr-ı Sadi'nin mahiyetini, meziyetini tarif ettiği sırada şunu da söylüyor:

Though the work is to full of thought for continous reading you cannot open it without dis-covering an admirable specimen of wit or wisdom.

"Şairin âsârı mütemadiyen okunmaya mani olacak surette efkâr ile memlu ise de, herhangi bir sahifesini açarsanız onda mutlaka zevk selimini yahut tabi' zerafeti ispat eder bir numune-i cir'et-feza keşfedersiniz."

Ne kadar doğru! Şairde kendi âsârı hakkında buna mümâsil bir hüküm veriyor:

Her bâb ez-în kitâb nigârîn ber-kanî

Gûyî ki çün bihişt ez-ân bâb hoşterest

Melel akla daima eslâf dehaeti neviyet ve milliyetinden kati' nazar ederek mezâyâ-yı zatiyeleriyle tanırlar; tebcil ederler. Çünkü bu günkü muvafakıyat-ı fikriyeyi, galibat-ı akliyeyi mazinin istikbale bir haytu'ş-şuâ' ittisalı gibi telakki ederler. Onlar emvat ile ihya arasında daima bir nisbet-i sahiha gözetirler. "Meşail-i terakkiyi yakıp elimize veren eslâfın ekâbiri ve dehatıdır" derler ki bu pek doğru bir mülahazadır. Beşerin seceresini maziden **[37]** sökmek, istikbal ile olan rabıtasını inkâr etmek demektir. Terakki evvela: Tecessüsât ve mesâide bir maziyi istinat ederek onu takdir etmek, saniyen: O maziyi tevessü' ve onun mahsulât-ı güzidesinden istifade etmekle husul-pezir olur. Bu suretle icra edilecek mesai ebedi bir maksada hidmet etmiş olacağı için sevk averdir. İngiliz Avezley= Ouseley yine bu nokta-i nazardan, umumiyet ve insaniyet nokta-i nazarından mukayese ediverdi Sadi'ye:

"The brightest ornament of Persa, the matchless possessor of picty, genius, and learning."

"İran'ın en parlak bir zineti, namusun, âlemin ve dehanın malik bi-nazırıdır."

diyor. Müsteşrik Vambmberiy de: "Sadi yalnız İran'da değil, Asya'nın ve Afrika'nın milel-i müslime ile meskûn kıtaât ve biladının kâfesinde mazhar-ı tebcil bir şairdir. Tarz-ı beyanının taravet lâ-yemûtunu Avrupa mecâmi' ilmiyesi çoktan beri teslim etmişlerdir." Tarzında şeyhin ruh-ı âlisini i'cal ediyor **[38]**.

-Mabadı Var-

[nu: 445, C. 18, s. 35-38]. Hüseyin Daniş

TEDKİKAT-I EDEBİYYE

ŞEYH SADİ

-Geçen nüshadan mabad-

Hatırası meziyet-şinasan-ı hükâmaca daima mükerrem olan üstada karşı Avrupa'nın, Avrupa ser-âmedan-ı Müsteşriki'nin his ve beyan ettikleri ibcâlat ve ihtifalatı ruh-ı pür-fütuh şeyhe takdim ettikten sonra mecmu-ı müşarün-ileyhin yaşadığı asrı tekmil ihtiyacatı, nekais ve mezayası ile birlikte –halk eden tahavvülat-ı içtimaîyye ve edebîyyeye geçmek isterim. Bunun için edebiyat-ı İraniyenin mehazlarını kablel-İslam tertip olunan âsârda arayacak kadar ileriye varmağa lüzum yoktur. Zaten bu hususta tarih-i ebkemdir, İran medeniyet-i kaidesinin sonradan keşfolunan enkazı ise âsâr-ı medeniyyeye ihdas etmiş olan sülalelerin ahd-ı hükümranîlerinde ulvi ve edebîyyenin ne halde bulunduğunu keşfettirecek kuvvet-i vuzuhu haiz değildir. Yalnız "Keştasb" devrinde İran'da ihdas olunan mezheb-i cedid ile Hint edebiyatının nüfuzunun da birlikte girmiş olması muhtemeldir. "Bamyan", Belh" ve "Merv" beldelerinin birer terbiye-i fikriye merkezi oldukları ve oralardan gelen pertevlerin "İsthar" ile "Şeşter"i tenvir etmiş olduğu bugün hemen azade-i iştibahtır.

Fütuhat İskender'i müteakip, yani ahvali bu güne kadar meçhul kalan ve hemen seraser münazaat-ı siyasiyeye kayd-ı muvahiş bir sahne-i vuku olan eşkâniyan devrinden sonra makam-ı iktidara gelen Sasaniyen sülalesiyle birlikte İran için yeni ve vasi' bir devr-i medeniyet küşad olundu. Bu vaka yeni İran edebiyatına bir bir mebde-i tarih ittihaz olunabilir; çünkü dört evvelki asr-ı hicri de İranda vücuda gelen âsâr-ı edebîyye üzerinde bunun tesiri meşhuddur. "Nuşîrevan" ile veziri "Borzcumhur"un Hint'in âsâr-ı mazbuta-i felsefesini nasıl büyük bir tehalükle arattıklarına tevarih-i islamiyede şahittir. Bu iki zat maarif-perverin ne cesim mebaliğ sarffederek pey-der-pey "Kelile ve Dimne", "Envarsüheyli" ve "Hümayûnnâme" isimleriyle şarkta maarif olan mecmua-i hikâyatı "Berzuye= Berzouye" nam tabib vasıtasıyla Hindistandan celb ettirmiş oldukları müspettir ki bu eser **[57]** Fransızların Notre inimitable fabuliste diye tavsif ettikleri "La Fontaine" de dâhil olduğu halde bütün Avrupa hikâye nüvisanına bir menba'-ı ilham olmuştur.

Şark tarihlerinin edvar-ı mezkûreye dair zabt edebildikleri vakıa ve ona müteferri' hadisat tarih-i miladın ilk asrında İranda edebiyat ve sanayinin yeni bir darbe-i saika ile ileriye fırlatılmış olduğunu ispat eder. Sasaniyenin azam-ı hükümdaranından bulunan "Perviz"in –ki Hüsrevsani denmekle de maariftir – mimarlara, ressamlara, musiki-şinasene ibzal ettiği hürmet ve terkim mertebesinde edabayı da taltif ve âsâr-ı ciddiye tertibine teşvik etmiş olması kuvveten me'muldur. "Hüsrev"in de nam-ı namusu devr-i "Nûşirevan" ihya ve teşhir eden "Borzcumhur" kadar maarif-şinas ve terakki-perver bir veziri vardı ki o da "Bezerikümid= Buzurgumid" diye tarihin zapt ettiği zat âli-makamdır. "Behram-ı Gûr"un geçirdiği hayat-ı serseri ile, "Pervizin"in muvafakıyat ve onu takip eden nekabatî İran şuarâsının zaten mebzul olan istidadını tezeyyüd ve karhalarını tevsi' medar olmuş, her biri acı bir şive-i istihza-yı meşiyyet addolunan o hadisat-ı uzma-yı tarihîyye kârnen ba'd karn-ı dehakinin evrak-ı mazbutasına geçmiştir. Rivayet-i mezkûrenin sühuletle hafıza-pira olabilmesi için nazmen yazılmış olduğu pek mutemeldir. Devr-i Sasani de edebiyatın ne şekil ve renk de olacağına dair vesaika tesadüf edilememiştir. Fakat musikinin bu devrede pek ziyade mazhar-ı rağbet-i eyyam olduğu ve sonra Sasanilerden Araplara geçtiği muhakkaktır. Musikinin mevcudiyeti şiirinkini de ispat etmez mi?

O karn içinde Hindistandan da İrana müteadid ve mühim bazı idhalât-ı edebîyye vuku bulmuştur.

Ez-cümle "Sinbad= Sindbad" nam-ı coğrafyaya ait bir roman ile Zerdüşt mezhebinin erkân-ı füru' asliyesini izah için yazılan "Zerdüştnâme" o zamanda İranda münteşir olan âsârdandır. "Binbir Gece" hikâyelerinin tahririne de ilk defa olarak o devrede tesis ve bu meşhur efsanenin ilk müsvettesinin o aralık tanzim edilmiş olması da muhtemelattandır. Sırf devr-i Sasani'nin mahsulü bulunan edebiyat vesair âsâr-ı mazbuta o derece mühim-i vesaikten ma'dud ve o mertebe mergub imiş ki Sa'd İbn-i Ebi Vakkas [(R(e). A(yın)] İran üzerinde temin temin-i muzafferiyet eder etmez Hazret-i Ömer-ül Faruk'a gönderdiği tuhfe-i kıymetdar askerinin eline geçen kitaplarla sair evrak ve vesaik olmuştur. Yezdigerd kütüphanesinin Araplar tarafından ihrak edilmiş olduğu hakkında bazı Avrupa âsâr-ı tarihîyyesinde münderic fıkra pek bî-esas bir ürcûfedir. Ne Yezdigerd'in, ne de sülale-i "Batlamyus"un

metruk kütüphaneleri Arapların mâlîde-i dest-i târâcı olmamıştır. Bunu yine bir vesika-ı tarihîyye ile reddederiz: Keyanilere ait rivayat ve hadisatın bazıları Arapçaya tercüme olunarak halife-i sâni hazretlerinin bahis-i mahzuziyet ve hayreti olmadı mıydı?

Şu kadar var ki daha yeni esasgir-i kavvam olan bünyan-ı diyanetin sarsar-ı şedid-ü'l-hübub-ı evham ile sarsılmaması için efsanelerin, vahiy hikâyelerin memnuniyet-i istima'ına dair sudur eden o emar-i mukaddese o zaman için muzır addolunan aheng-i mızrab-ı esatiri İran'da tamamıyla itfa ve erganun şiiri iki asır kadar iskât etmiştir. Hatta Kadisiye Seferi'nin tarih-i vukûundan sülale-i abbasiyenin erike-i hükümeti işgal ettikleri zamana kadar Araplarla münasebet-i daime de bulunmakla beraber müşareket-i fikriye de bulunmayan ve meslek kıdemlerine sadık kalan Dahhâkin yeden biyedi ecdatlarından tevarüs etmiş oldukları âsâr ve evrakı Araplardan ihfa edegelmişlerdir. İkinci asır hicrinin evasıtına doğru zerdüştî mühtedî "İbn-ü'l Mukaffa" Dânişverin "Hüdayinâme"sini Arapçaya tercüme ve neşretmiş ise de yalnız bununla İran efkâr-ı edebîyyesi lehinde Araplar meyanında bir aksü'l-amel vücuda gelmiş olduğuna hüküm edilemez. Bu olsa olsa bir tecessüsten, İran edebiyatına meraktan tevellüt etmiş bir tesistir. Zaten böyle de icra edilecek mesa-i marifet-güsterâne Araplarca makbul olamazdı. Esatir-i kadime-i İraniyenin – Araplara okunsa bile- ne ehemmiyeti olabilirdi?

Bir de İran'ın mazisine ait rivayat ve efkârın daima âguşte-i zülâm-ı nisyan olması o zaman Araplarca vacibûr-reâye bir lâzıme-i siyasetti **[58]**.

-Mabadı var-

[nu: 446, C. 18, s. 57-58]. Hüseyin Daniş

TEDKİKAT-I EDEBİYYE

ŞEYH SADİ

-Geçen nüshadan mabad-

Mevzumuzdan pek uzaklaşmamak için sudur-ı salifeyi şöylece hülasa ederiz: Vesaik-i kadimeye fikr-i millinin şiddet-i irtibatından dolayı ecnas-ı edebîyye-i İraniyenin en güzide nevi, en baliğ ifadesi destandır; ve en **[74]** parlak asr-ı edebî, tarz-ı destan-seraînin tevsî' ettiği ve revnak-pezir olduğu asr- hamis hicridir. Onu veli eden âsârda İran edebiyatı büyük bir tahavvüle dûçar olur. Ozan Arabın o nevine tatbik edilen şiir, her asrın ihtiyacatına, ezvakına, meşverine göre rengârenk numuneler, fakat bazen pek bedi' numuneler gösterir. Altıncı ile yedinci asır hicri arasında geçen zaman hususiyle pek mühim ve muşa'şa'. Çünkü Hâcûler, Sadiler, Mevleviler, Dehlevîler gibi ekâbir şuara asrıdır, onların âsâr-ı muhallidesiyle nişanedârdır. Sadematı bûrcu-ı dûhurı sarsan bu asvatın arasında, Sadi'nin savtı refîdir, fikrinin teyakkuzu nispetinde refîdir, baliğdir, müessirdir…

Heme gûyend u suhan goften Sa'di digerest.

İran'da fikr-i edebî sevk-i vakai ve havaic-i zaman ile geçirdiği tahavvülâta rağmen –hatta büsbütün kisve-i Araba girdiği zamanlarda bile selika-i kademesinden, anane-i mu'tade-i milliyesinden daima bir nefha getirmiş ve reng-i millisiyle tecelli edegelmiştir.

Hiçbir kayd-ı milliyete, hiçbir kılâde-i tekâllüfe bağlanmak istemeyen şeyh gibi bir dâhinin ki:

Sa'diyâ hubb-i vatan gerçi hadîsî est-sahîh

Netevân merd behârî ki men ancâ zâdem

sözüyle fikren ve mesleken tam bir muhibb-i beşeriyyet olduğunu ispat etmiştir.

Âsârında bile bu hususe-i milliye görülür. Sadi'ye fikr-i hakkaniyet ve azadegîyi mülhem olan esbabı asrında cilve-ger-i hudus olan vakai-i içtimaîyye ve siyasiye de aramak icap eder ki bunu da ayrıca medar –ı bahsedeceğiz.

Hicretin beşinci asrı İran'da eyyam-ı destanının bir karn-ı mezhebî olmakla beraber âsâr-ı milliyece pek fakirdir. Bu asrın Firdevsiden mühim, Firdevsiden büyük bir müfesseri yoktur, Firdevsi bu ahdin âyet-i kübrasıdır. Şairin muasırları bulunan Rûdekî, Esedî, Unsurî ve Ferruhi'nin edebiyata olan hizmetleri pek mahdud, hüviyetleri –birkaç kaside ile birkaç kıtanın kudret-i tebellisi nispetinde- karanlık, bıraktıkları âsâr-ı ma'dudenin mevsûkıyeti de cây-ı tereddüttür. İran'ın dördüncü karn-ı hicri nihayetinde başlayıp beşinci asrın hatimesine kadar yürüyen devre-i edebîyyesinde büyük bir noksan, ehemmiyetli bir eksiklik hissedilmektedir; edebiyat bütçesinde- tabir affolunsun –büyücek bir bir açık vardır… Beş, altı yüz seneden beri ikâzına bile tesadüf edilemeyen o mamure-i fikriyenin yeniden keşfolunması ihtimali de üzerinden zaman geçtikçe azalmaktadır. Meğerki müsteşrik mösyö "Biberseteyn Kazimirseki= Biberestein-Kazimirski'nin İran erbab kaleminden birinin yedinde bir nüsha-ı feridesi görerek "Minuçehrî"yi keşfetmesi gibi tesadüfat-ı mesûde edebiyat meraklılarına târik-i müşkil mesaisini tenvir etsin.

Şuara-yı Fars daima maişet-i aslilerini ve mişvar-ı kadim-i milliyelerini tasvir ve tahattür etmeyi vasıta-ı teselliyet nikbet ve mülhem-i fikr-i şairiyet ittihaz etmiş ve iştiyak-ı vatan perverilerini:

Zi-şir-i şütûrharden u sûsmâr

'Arab-râ be-câyî resîdest kâr

Derecelerine kadar çıkarmış iken yine Farisînin hânaha tarz-ı araba mağlup olduğu dördüncü ve beşinci asırların mahsulât-ı edebîyyesini tetkik etmiş olanlara ve hususiyle "Minuçehrî"yi mütalaa edenlere müberhendir. Hâlbuki Minuçehrî adeta araptan, tarz-ı inşa ve inşad-ı araptan mümkün olduğu kadar te'bid edebilmek, destan-ı hükümdaren İranı yine lisan-ı milliyesinde tahrir etmek için vezin-i şahnamede bahr-ı takarübü ihtiyar eden, beş on sahifede bir ve muztar kaldığı yerlerde ancak bir iki kelime-i arabiyi isti'mal etmek gibi bir gayret-i tarafgirâne gösteren Firdevsi ile hemen muasırdır. Bu da İran'ın, yalnız galibinin seyf-i celadetine, zevk-i hissine değil, lisanına da mağlup olduğunu ispat eder berahin-i edebîyyedendir. Vâ-esefa ki bu son mağlubiyete karşı Firdevsinin ikame ettiği

hüccet-i kâtıa, o heykel-i zi-selâbet-i deha, o Şehname, sûrâdık-ı cevvi parçalayan ve ib'ad-ı na-mahdud-ı feza da sönüp kaybolan bir feryad-ı iştikâ' gibi tesirsiz kalmıştır.

Fars edebiyatı üzerinde galebe-i nüfuzunu bu suretle temin eden lisan-ı arap, lisan-ı farisîye bir kere telkih edildikten sonra, bir taraftan da ahval-i siyasiyi mesaid bularak gittikçe tevsi' sirayet edecek, Makamat-ı Hariri'nin, Mütenenbbih, Ebu'l-Âlâ ve Ebu Firas'ın eş'arının mazhar olacağı rağbet-i celb edeceği şitâişlerle bu nüfuz İran'ın her tarafına intişar ederek şairlerinden ziyade nasırlarına fikr-i zatiyelerini, alamet-i farika-i milliyetlerini kaybettirecektir.

Asrının lisanıyla söylemiş ve yazmış olmak için lisan-ı arabın kuvve-i galebesine baş eğmemekle beraber fikr-i azadesini milliyet ve i'tikad hudutunun haricinde dolaştıran bir şair varsa o da Sadi'dir. Şeyh arabîyi de Farsî kadar kendine mal etmiş zü'l-cenâheyn bir şairdir. Zamanımızda estetik fenninin icap ettiği meziyeti bütün âsârında, hususiyle Gülistan da göstermiştir. Şarkın şuarası içinde Avrupa'nın bu gün anlayabileceği, şark milletleri nezdinde gördüğü hürmet kadar bir hürmete sezaver göreceği bir şair varsa yine Sadi'dir. Her bir eserinde görülen hissin selika, tarz beyanındaki zerafet ve bedâd, beşerin nekaisini, mahiyetini tenkit ettiği sırada gösterdiği tarz-ı semih istihza… Muasırlarında nadir olan bu mezâyetin kâfiyesi şairin takdirimize olan istihkakını temin etmiştir. Âsârı okunduğu zaman **[75]** Avrupa klasikleriyle kendisi arasında büyük bir karabet-i fikriye ister istemez nazar-ı dikkate sıçrar, o ustadaki zekâ, Ovid= Ovide'nin zarifâne sühulet ifadesi, Reble= Rabelais'in tabi müstehzisi, La Fonten= La Fontein'deki safvet-i halkıya âsârının mevarid muhtelifesinde mahsustur. Gariptir ki asrında yetişen Şiraî'nin kâfesi tasavvuf vadisine gitmiş oldukları halde, tiynet-i zatiyesi icabından olarak, Sadi'de bu mesleğe pek hafif bir inhimâk vardır. Fakat, yine azcık zamanının tesiratından kurtulamamış ve gazellerinin bazısını kisve-i tasaffuva bürümüştür.

Silvestır de Sasi= Silvestre de Sacy Sadi'nin mahiyet-i edebîyyesini bir asırda tarif etmek istemiştir **[76]**.

-Mabadı var-

[nu: 447, C. 18, s. 74-76]. Hüseyin Daniş

TEDKİKAT-I EDEBİYYE

ŞEYH SADİ

-Geçen nüshadan mabad-

Mösyö De Sasi diyor ki:

Sadi n'eatait point un de ces soufis hypocrites qui embrassent la vie spirituelle, pour vivre dans la vohpte et la faineantise, aux depens de la credulite des pieux musulmars; car il traite sans menagement ceux qui deshonorent, par une semblaile conduite, la profession religieste. Sa morale est, en general, purs et ne peut etre accusee ni de relachement ni de rigorisme; il sait tenir le milieu entre le fatalisme et Independance.

"Sadi, meslek-i ruhaniyi, mahza-mahz, safdilân islamın gafletlerinden istifade ederek bataet ve sefahatle imrar-ı hayat etmek için ihtiyar eden sufilerden değildi; çünkü kendisi, şeref-i diyaneti, bu suretle paymal edenler hakkında ağır bir lisan-ı i'tab-âmiz isti'mal eder. Zerre-yi ahlakiyesi de pek temizdir, meslek ahlakisi ne rehavete, ne de şiddet-i takide misaldir. Mezhep felsefesi hükm-ü kadre inkıyad ile istiklal fikri ve hareket arasında münkasım ve mu'tedil bir mezheptir."

Bunların cümlesinden ziyade nazarımda şeyhin mahiyetini büyülten adeta hukukisidir, temellükten, müdaheneden nefretidir. Hakikati bütün acibliğiyle, zamanına göre arkasından sürüklemesi muhtemel olan muhâtarâtıyla söylemekten çekinmeyen bu şaire, bu hatib-i nazıma hep bunları söyleten, bunları düşündüren etrafında gördüğü mesai, içinde yaşadığı cemiyette bulduğu nekais olmuştur.

Sadi devr-i atabegiye de Fars iklimini herc ü merc eden sademat-ı siyasiyeye tahammül edemeyerek na-çar uzun bir seyahat-ı ihtiyar etmiş ve ancak hayatının son devresinde şiraze-yi selm-i sükûn içinde görebilmiştir. Fars o sıralarda [Altı yüz sene-i hicrisinin mebadisi] öyle hadisat-ı facia-i siyasiyeye cevelân olmuş ki şair bunu mücmelen ancak "Cihan-der hem üftade çün muy-i zengi" diye tarif edebiliyor…

Hatta kasaidinde meddah etmek istediği **[86]** ekâbir-i muassıriyetini sitayişe dili varmayarak her birine ayrı ayrı is'ar-ı nash-ı pend ile iktifa ettiği görülüyor. Bir yerde kendini müdahinler ve madihler sınıfından ayırmak için memduhuna:

Ne-güyemet çü zebân-âverân reng-amiz

Ki ebr-inmüşg-feşânî vu bahr-i gevher-zây

Nigâhed ânçe nüvitest 'ömr u ne-fezâyed

Pesîn çi fâ'ide goften ki tâbe-hoşr be-pây[5]

diyor… Diğer bir yerde yine tarz-ı sitayişte pek ileriye gidemediği için memduhuna:

Ser-firâzânra senâ güyend u medh

Men du'âi mî-kanem dervîş-vâr

diyerek beyan-ı mazeret ediyor.

Sadi Frenklerin le bien, le beau, le vrai dedikleri üç hususa-i nadireyi: mahasini, hakaiki, fevaidi âsârında cemi' etmiş bir ediptir. Bütün zamanlarda ve bütün milletlerde hissiyat-ı beşeriyyenin pa-yabını, kâ'rını tesis eden geniş ve büyük hakikatler ayrı ayrı bu şaire hep zemin-i beyan olmuştur. Söylediği sözü ifrad-ı beşerden birine hitap etmez, ömrü birkaç günden ibaret bir cemiyet-i mahdudeye söylemez, feryat hitabetiyle önünde merkuz farz ettiği.. Mazisini, istikbalini hep aynı roş tehavvüle tabi' bildiği.. Amaline, ihtirasatına salifen tesir etmiş ve atiyen edecek olan esbabı hep bir kıyas ettiği bir vech-i edvare, heyakil-i akvama birden söyler, şiddet-i nutku, vahşet nidasıyla cümlesini birden sarsar; yalnız bir isme, yalnız bir güruha bağlanmaz, nekais-i beşeri bir tarafâne, müteammikâne, muhitâne ihtar ettikçe, Sadi hem muasırlarının, hem ahlakının nazarında vazife-i vicdanisini daha güzel ifa etmiş olacağını ne güzel idrak etmiştir. Tiyatroları, hayat muhitinin meziyetleri, sehvleri birer birer göz önüne getirecek, tasvir edecek sahneleri, makisleri mefkud olan bir kavmî edebiyatta ancak mizmar-ı vukuat-ı sahiyayı sahne

[5] "Reng-i âmiz" tabir-i farisînin lisanımızda "Renkli" manasında isti'mali isti'mal asliyesine muhaliftir. "Reng-i âmiz" Farisîde "Muhayyel" ve "Dessas" manasındadır. "Fevânis-i rengimiz" diyemeyiz, "Rengârenk" denir.

ve Sadi'deki gibi birine göre zarif ve müessir, birine göre şedit ve kamer bir lisanı vasıta-i tebellüğ ittihaz etmek suretiyle hidmet edilir. Victor Hugo'nun etkisi Fransız ve biri İngiliz olmak üzere üç büyük şair arasında umumiyet itibariyle bir mukayese tertip ederken:

Voltaire parle a un parti, Moliere parle a une societe, Shakespeare parle a l'homme.

"Voltaire yalnız bir fırka-i avame, Moliere bir cemiyete, Shakespeare hitap etmiştir."

demiş olduğu burada hatırıma geldi, Sadi'nin de muhattabı beşerdir.

Beni âdem a'zâ-yı yek-dîgernd

Ki der âferîneş zi-yek gevherend

Tü kez enduh-i dîgerân bî-gamî

Neşayed ki nömet nehend âdemî.

Nazariye felsefesini meslek edinen bir şairin yalnız Araba, Aceme, yahut la-âle-t-tayin bir fırka-i mahdudenin amaline kalemini vasıta-ı tervic-i ittihaz etmiş olması müstahildir.

El-hayl ve'lteyl ve'l-bîdâ' ta'arrufunî

Sözüyle iftihar Mütenebbih kadar Sadi'ye de yakışır, demekte tereddüt etmem. Fark-ı beşeriye içinde amal-i mütehalifeden müutevellid ihraza, eşhas arasında tebayün-ı mesalikten münbahis münâferete şairin ihtisasat-ı muazzimeye nişimen olan vicdanı bigâne kalmıştır. Onun için denaet ve kabahat her kimde zühur ederse etsin çirkindir, mahasin de her bulunduğu yerde güzeldir. Efrad-ı beşerin hareketini ta'dil eden kavanin-i mevzuane adliyi pek güzel takdir eder ve herkesin ona peyrev, yani herkesin vazife-şinas olmasını ister **[87]**.

-Mabadı var-

[nu: 448, C. 18, s. 86-87]. Hüseyin Daniş

TEDKİKAT-I EDEBİYYE

ŞEYH SADİ

-Geçen nüshadan mabad ve hitam-

Beyan ettiği ihtisasatı daima kendi kalbinden ve başka başkalarının kalplerinden aldığı için daima ka'r-ı ervaha kadar nüfuz eder; kelâm-ı ihtirasat insaniyeyi musavver olduğu için lâyemuttur, cavidanıdır. Sadi emr-i temeddün-i cihana kalemiyle hidmet etmiş olan zümre-i mütefekkirînin ilerisinde bir mevki tutabilir. Kuşlara atılan yeme celb eder gibi ezhanı yazdığı âsâra celb etmek, kalpleri bir heva-yi saf samimiyetle bir taraftan ısıtmakla beraber bir taraftan da tahlil-i tabayiye kadar inerek erkeklere bir erkeği, kadınlara bir kadını, validelere bir valideyi göstererek bazen onları kendi hallerine ağlatmak ve bazen güldürmek, eline fırsat geçtikçe mahasin-i ahlaka dair nefis nefis numuneler ve nazariyelerle eserde tezayüd ciyadet etmek, bütün eşyaya nüfuz ederek her birinin ruhunu takdir eylemek, küçükleri tevkir etmeyi büyüklere ve büyükleri takdir etmeyi küçüklere anlatmak, en iyi şeylerde yine mesaiden bir nebze ve en fena şeylerde yine mahasinden bir sima bulunabileceğini, benâberin iyilere semahatkâr ve fenalara yine biraz ümit var olmayı öğretmek, hayat-ı mümkinenin bilcümle hadisat-ı hudut-ı cesimeye meşiyete rabt ederek amal-i insaniyenin ancak hudut-ı mukadderat dahilinde dolaşip durduğunu ihtar etmek, emsal ve letaife terdifen hakayık-ı âliye ictimaîye ve ahlakiye ve felsefîyyeyi talim etmek gibi meziyetler bir şairi hâdim-i medeniyet, muhibb-i beşeriyyet addettirmeğe kâfi ise, Sadi bu sıfatı camiidir; bu hasaile mütemellik olduğu şehadet-i âsârıyla müsbettir.

Sadi yarıp geçtiği meşakk-ı hayatın, metaib-i zamanın, hususiyle içinde yaşadığı zamanın tesiratına mağlup bir şairdir. Tefekkürat-ı hissiye ve felsefesinde ara sıra göze çarpan tezad işte bundan ileri gelmektedir. Şairin yaşadığı asırda Arap ihtişam-ı medeniyesinin hilafet Abbasiye de tecessüm eden bina-yı muazzıma bir taraftan hülâgünün darbatı altında çökmekte, ötede, Irak ve Fars havalisinde yeni bir cemiyet yükselmekte **[101]** idi. Sadi, bu devrilen heyet-i içtimaîyyenin ihtilacat va-pesînini müştekiyat-ı hüzün-aludiyle tersim ettiği gibi ötekinin naza ve geniş

enfasını, amal-i rûz efzunu da yine aynı kuvvetle bize ihsas edecek kadar vusât-i karîha göstermiştir. Arap medeniyet kaidesinin zevalini:

Dîde ber-dâr ey ki dîdî şevket-i beytü'l-harâm

Kayserân-ı Rûm ser ber-hâku hâkân ber-zemîn

Zînhar ez-devr-i gitî vu inkılâb rûzgâr

Der-hayâl-i kes ne-keştî k'ân canân kerded çanîn

diye tasvir ederken insana ve aşiyanına son bir safir-i veda gönderen garip bir kuşun aciz müte'ellimanisini düşündürüyor… Devlet-i ata-begiyesinin ikbalini tebşir ve teessüsünü tebrik ederken söylediği:

Der eyyâm-ı 'adl tü ey şehriyâr

Medâred şikâyet kes ez-rûzigâr

Be-ahd-ı tüm î-bînem ârâm-ı halk

Pes ez-tü nedânem sır-encâm-ı halk

tarzındaki ifade de, hakisterenden yeni baştan doğan bir kuknasın[6] pervaz-ı pür-ümidini nazarında tecessüm ediyor… Hayatın fırtınaları arasında çalkalandığı en hail zamanlarda bile Sadi şeref zatiyesinden, izzet-i nefsinden bir zerresini tenâkus etmeyi istemez. Hecemat-ı ta'li, nuhuset-i edbara sabır ve sükûn ile mukabele eder. Memduhlarına, kendilerini meddah ile iftihar etmediğini ve bilakis kendi vücuduyla iftihar onlara ait olduğunu müteazzımâne ihtar eder. Ebubekir İbn-i Sa'd Zengi'ye der ki:

Hem ez baht-i ferhunde-fer câm-ı tüst

Ki târîh-i Sa'di der-eyyam-ı tüst

Ki tâ ber-felek mâh u hûrşid hevt

Der-în defteret zikr-i cavîd hest

Ebnâ-yı zamanı rahm-i şefkat gibi hissiyat-ı bülente teşvik hususunda Sadi i'nan-ı ihtiyarını zapt edemez. Şair-i ulvinin menba'ını nasrâniyette bulan ve

[6] Kuknas= Phenix'tir.

nasrâniyeti terhim, infak-ı acize, teselliyet-i der-mandegân gibi nazariyat-ı ahlakiyeye istinattan dolayı takdir eden Victor Hugo'nun:

Donnez, riches, l'aumone est la soeur de la priere…

Nida-yı terhim engizindeki tesire Sadi'nin:

Âdemiyet rahm ber-bîçaregân âverden est

Ki âdemî-râ ten be-lerzid çün be-bîned rîş-râ

yahut:

Tüvân-geran ki be-cenb-i serây-ı dervîşend

Zarûret est ki vakti ez-û biyendîşed

tarzındaki ihtarat-ı insaniyede mündemic tesiri faik bulur ve bunu ötekinden daha tabii görürüm.

Şeyhin bütün eş'arında şahsiyeti görünür; şiirini bir mecmuada görüp de sebk ü siyakıyla tanımamak edebiyat ile müste'nis olan bir insan için mahaldir. Sözlerinde hüzün ve matem meserrete galibtir. Şiirini okuyan bir insan, karanlık ve ulvi bir cismin bir rida-yı mateme bürünerek önünden geçtiğini hisseder. Mütefekkirlerin cümlesi gibi zihnini bazen zulmet ve mühimmiyette dolaştırır, fakat o sırada tekmil bir ruhu tahlil eden sözleri, tekmil bir hayatı anlatan eninleri, tahassürleri vardır. Her söylediği sözde kalbinin şimşekler kusan bir volkan gibi yarılarak fikri harca kışkırttığı istidrak edilir. Ekdârı, ihtirasatı, messarı bir nikab-ı tesettür altında tasvir etse bile menatık-ı hayaliyeyi çırılçıplak arz eder. Bunun içindir ki eş'arının eczası arasında irtibat yoktur, yine bunun içindir ki sözlerndeki tesir o kadar şiddetlidir. Kendi de söylemiyor mu:?

Ki herç ez-cân fürûd-ayed ne-şîned lâ cerem ber-dil

Fikir felsefesinin üzerinde daima hafif bir tabaka-i bahar dolaşır. Bir tarafta bizi tatmin etmek isterken, öteden kendi acı bir feryad-ı ye's ile görünür.

Hele bu şiddet-i his, garamiyanında daha güzel tecelli eder. O zeminde tahayyülât-ı nev hevesanesini kânâtsız çıkılamayacak fezalara fırlatır. Hatta bu ulviyet-i fıtrat en adi sözlerinde bile mahsustur. Bir tair-i âli pervaz ne kadar

alçaklara rabt-ı nazar etse yine feza-yı cevelanı, güneşe kadar yapılan bakışı asilânedir, çalkadığı hevayı nefha-i a'zamiyyetle doldurur. Sadi de böyledir.

Tasvir ettiği hayat-ı garamiyenin menba' hep kendi kalbidir. Hisseder de yazar, hatırat-ı şebabını musavver levhaların her biri birer bedayi' sanattır.

Ebnâ-yı rûzigar be-sahrâ revend u bâğ

Sahrâ vu bâğ zinde dilân kûy-ı dilberest

gibi bir meal-i rakik aşıkâneyi muhtevi sözleri pek çoktur.

Şeyh, adap ve usul-ü siyasete varıncaya kadar yazmıştır. Nazariyat-ı siyasiyesinin ne kadar vakıfâne olduğunu anlamak için Bostan'ın ilk faslını dikkatlice mütalaa etmek kâfidir. Bunda hükümdarlara insanların hukuk mukaddesesini, akvama da vezaif-i medeniyeti talim etmiştir. Adalet, tesavi-i hukuk, fezail-i ahlak, terahhum, teselli… İşte Sadi'nin meslek fikriyesi, büyük şair, heyet-i ictima-i beşeriyenin ıslahına kalemini vakf etmiş bir adamdır. Cidden "Muslihiddin"dir. Samimiyet ruhunu asrının ruhuna boşaltmış bir hâkimdir… İşte Sadi **[102]**!

[nu: 449, C. 18, s. 101-102]. Hüseyin Daniş

İFŞÂÂT-I EDEBİYYE

"RÜBÂB-I ŞİKESTE"NİN İNTİŞARI MÜNASEBETİYLE: TEVFİK FİKRET

Hayat ve Hususiyeti

-Haluk'a-

Tevfik Fikret'i evvela Servet-i Fünûn idarehanesinde gördüm, üç yüz on iki yazında, Mai ve Siyah'ın tefrika edilmeğe başladığı zamanda idi, tertip tashihleri için uğrayan Halit Ziya'ya refakat ediyordum. Halit Ziya'da kendisini pek yeni tanımış, Cenab ile henüz yeni görüşmüştü; bunun için kapıdan girer girmez uzun, büyük bir genç kendisine küçük, zarif, mümtaz refıkını göstererek: "Cenab Bey" dediği zaman ben kendinin kim olabileceğini keşfederek Fikret ve Cenab'ı bir anda görüp tanımış oldum.

Halit Ziya böyle zamanlardaki hararet-ü güşayişiyle Cenab'ın elini sıkarak, öbürü mahcubane, minnettarane, serfürulerle, mukabele ediyordu. Ortadaki kanepeye oturdular, Halit Ziya süslü kelimeleriyle Cenab'a bir şeyler anlatıyor, Cenab tebessüm ederek dinliyordu, bunlar görüşmeden evvel tanışan iki muharrir gibi birden ilk teklifi refi' ederek konuşuyorlarken ben şuh-ı şen Cenab ile ince ve mütehassıs Halit Ziya'nın yanında ayakta durarak tebessüm eden Tevfik Fikret'in tavırlarındaki sözlerindeki ateş ve galeyanı, sözü nasıl kalbiyle, bütün ruhuyla söylediğine dikkat ediyordum.

Edebiyat- ı ahiremin en güzel zamanı idi, bir ay evvel birbirlerini tanımadıkları halde fikr-i emel tevafukuyla şimdi dost olarak kesb-i kuvvet eden bu ediplerin piramit-i kuvvet, pür-günayiş-i şebap, halden mağrur, muvafakıyetten emin olan bu genç edebiyatı sanki Fikret'in o levent ve pür-ateş müdafaatında tecessüm etmişti; ve kendi kendime bu üç gence bakarak: "İşte Edebiyat-ı Cedide'nin huzurundayım!" diyordum…

Cenab'ın elinde bir kâğıt vardı, bu Fikret'in bir şiiri idi ki, ilk ve son iki kıtasının güzelce olduğunu söylediği halde mütebakisini beğenmeyerek "Doldurma" diyordu. Cenab parlak, zeki gözleriyle gülüyor, Fikret müterreddid, gayri memnun,

beğenmemekte ısrar ediyordu. Cenab Halit Ziya'nın merak ettiğini hissederek Tevfik Fikret'ten istimzac etti; o zaman şiirin "Şikeste-reng-i sefalet, mükedder ü mağmûm…" diye başlayan "Valide" unvanıyla manzume olduğunu anladım.

Halit Ziya, daima olduğu gibi, burada da birden son derece memnun olarak, fevkalade beğenerek Fikret'e Fransuva Coppeé'nin Fransız nazmında yaptığı şeyleri bizim bizim şiirimize tatbik de kendisinin pek muvafık olduğunu, nazmımızın bu sadelikle, bu rakde, bu asabiyet ve çalakiye muhtaç bulunduğunu söylüyordu…

Veda edilip ayrıldığı zaman Halit Ziya bana "Nasıl, Tevfik bir harika değil mi?" dedi, vakıa ben kendimi yarım saatten ziyade görmemiştim. Fakat ondaki küşade-demirlikle, bendeki merak ve dikkat için bu kadar zaman kâfi idi. "Oo, evet!" dedim. Onun bende hâsıl ettiği tesir-i ateşin, Bülent, necip bir şair tesiri idi; ve o zamandan beri işte son derece samimiyet ve mahrumiyetle geçen dört büyük sene zarfında hiçbir şey gelip bu tesiri değiştiremedi. Kendini kim tanımış, sevmiş ise hepsinde bu fikri hâsıl ettiğini ve bu fikrin herkes de devam ettiğini gördüm.

Tevfik Fikret sevdikleri için kelimenin bütün mana-yı ulvisiyle bir "Dost"dur; o kadar küşade-i temiz, halistir ki bazen fikrine muvafik olmayan şeylerde bu dostluktaki samimiyet ve muhalesete anif ve şiddete kadar götürür. Pek çok itimat eder, fakat aldanmasının cezası acı olur. Sevdiği adamlara kusurlarını huşunet ve şiddetle söyler, çünkü onun en büyük dostu "Doğruluk"dur. Bu dostlukla teyit-i rabıta edemeyen dostlarına karşı lakayıt kalamaz; aksi takdirde onda müeyyid ü müeyyid bir dost bulmak muhakkaktır. O zaman güzel elini size o kadar safvet-ü halisiyetle uzatır; çehresindeki tebessümde, gözlerindeki mana-yı nazar da o derece baliğ ve necip bir samimiyet-i meşhud olur ki bu ilk her hususta şayan-ı itimat bir dost eli olduğunu hissedersiniz **[354]**.

İlk ehemmiyetsiz kederlerinize bile candan öyle bir merak edişi, teselli ve tedavi için o kadar kalbi telakkinatı, hayattan şikâyet için o kadar ateşin bir nutukluğu vardır ki sizin cerihalarınıza böyle cidden iştirak eden bu adama karşı ilk hareketiniz hürmet ve muhabbet olur.

Dostlukta ilerledikçe bu hürmet ve muhabbetin çoğaldığı his olunur, kendisini daha yakından görüp tevdiâtını, tabiat ve beşeriyyete karşı hassas ve pür-galeyan

demlerinden hazır bulunup mütalaat ve itirafatını duydukça kendisindeki bu cazibenin cidden bir şair olmasından, yalnız eserlerinde değil, hayatında da şair olmasından mütevellit bulunduğu görülür.

Birçok muharrirler için edebiyat-ı vaha teselliyettir, hayat da yapamadıklarını, bütün o çılgınlıkları, güzellikleri, iyilikleri orada yaparlar, hayatın hayatın intikamını orada alırlar, kitaplarının amîk-ü cazip bir mütalaasından hâsıl olan fikir ile kendileri tetkik edilse mehvet-i mugber kalmak muhakkaktır, eserlerinde ne kadar çok şair görünürlerse hayat da o kadar şiirsizdirler; sizi meftun ve müstağrak bırakan eserlerinden, oynadığı rolden bahseden bir mizahına pür-dazıla fidesiyle, bahş ederler; "Asıl hayata bakalım, ötesi dumandır!" derler. Hâlbuki Tevfik Fikret için edebiyat "Yüksek sesle düşünmek"ten, hayatı "Yazı ile yaşamak"tan başka bir şey değildir. O hayatını da bir şiir haline, koymuş olduğundan edebiyatta ne ise hayatta da odur.

O her halinde şairdir, sözünde, hareketinde, dostluğunda, ailesinde, her halinde şairdir, yanında bulunup sözlerini dinleyen bir şiirini okurum zanneder. Onda şairliğin bütün alametleri vardır: Çocukluklar, büyüklükler, rikkatler, ulviyetler, fedakârlıklar, kahramanlıklar ve bütün bunlar mübalağa ile coşandır. Mecrasına sığmayan bir nehir-i medhur huruşiyle meşhud olur. Ruhu sanki hayatına sığmaz, köpüre köpüre, dalga, duman, bulut; esir olur. Ve bunun için de, bütün temayülat kendinde birer ihtiras olduğu için de şairdir. Ale-l-ımûm şairlerin temayülat-ı ruhiyeleri savâik-ı tabiyeye marzî bir iptila ile esir olmakta tezahür eder. Bu sebeple itimata hiç şayan olmayan hain bir telvin gösterirler, en ulvi fedakârlıklara kadar oldukları gibi en miskin behimmiyetlere de müptela olarak hûvar-ı zelîl kalırlar. Bazen bu temayülat hep mesaviye ait olur ki bu nadirdir, işte Tevfik Fikret'in meziyeti bundadır ince olmaktır.

Hususiyete girilse bütün bu halet bir şekl-i ihtiras da göze çarpar, öyle devreleri vardır ki iptilasından, bir fikr-i sabitten mahmum ve ateşnâk görünür. Hayatının bu derece saf ve pak; bir katre-i elmas gibi billur ve şeffaf oluşu, meftun ve müştak olduğu şeyler için fedakârane galeyani, mütevâkilane saf deliliği hep ondandır.

Şairin bütün mahasin-i bedâyi-i ezeli, esirâne, meshûfâne bir iştiyak ile pâ-bend ve müncezib kalmak, bütün cerihalarla elmalara candan müşterek çıkmak, seven, inleyen ruh-ı beşer kendi imişcesine hassas müteellim olmak; iyilik ve güzellik bedâyi-i hayalisine meftun olup onun için sızlamak, onun için ölmektir. Fikret'in bir tenezzüh de yanında bulunsanız başkalarının amiyâne birkaç takdirle yahut lakayıtlıkla geçtikleri yerlerde onun keşfettiği ince, ketum güzellikler karşısında mest olduğunu görürsünüz. Şu bulutun renginden, şu dalganın üstünde pervaz eden raşe-i siyah nesimden, şu sandalın parlak sath- deryaya serdiği kadife gölgelerden, bulutların müşemmes elvah-ı sezininde gezdirdiği gayri mahsus duran zülâlden, bu son derece sanatkâr gözlerle görülecek şeylerden meftun ve müştak bahşeder. Bir taş görür ki üstünde bir genç emel kadar masum veya kir yeşil yosunlar, yeşil gölgeler vardır, bu taşın şekline, rengine, letafetine hayran olur, otların arasında ümit-perver bir çiçek onu inşirahlara sevk eder, uçan bir kuşun kânâtlarındaki zil-i şemsi alkışlar, üzerinden akan sularla kemirilmiş bir kayanın damarları, renkleri, gölgeleri onu saatlerce söyletir… O zaman Fikret, asabi ve müthiş, hissini anlatmak için tahayyür, kelime, tebessüm, nazar, tavır bulamayarak hırçın bir kadın olur, çocuk olur.

Onu en ziyade meftun bırakan renk ve şekildir, o sebepledir ki eserlerinde ne kadar şiir varsa o kadar da resim vardır; zaten resim renk ve şeklin sanatıdır; bunun için o hem şair hem ressamdır. Fakat resim nasıl bu asrın elinde sırf bir sanat camda olmaktan çıkarak canlı, ruhlu bir lisan, bir enin-i beşeriyyet olduysa, bu sırf şairde hayatın elinde renk ve şekil arkasındaki ruh-ı kâinatı görmeğe başladı. Gölgelerdeki sükût ona bir inilti, bir taşın vazı' ve hali bir elem, bırakacak tavrı bir şikâyet gibi gelmeğe başladı. İşte Rübâb-ı Şikeste'nin, Rübâb-ı Şikeste şairinin mübdi-i menşei burasıdır.

Filhakika bedâyi-i kâinata bu kadar muhterisâne bir meftuniyetle meftun olmak, zaten bedâyiyle dolu olan kâinat da böyle başkalarının göremeyeceği gibi güzellikler görüp bunlardan bir bedâyi-i hayaliye yapmak hayatın veremeyeceğini istemek, mahale vakıf etmek olduğundan insanı bed-bahtlığa sevk eder. Bunlar hayatımızda akim ve mahrum temenni yaraları, sönmeğe mahrum hüvahişleri,

iptilalarla emel-i cerihaları açar, ve bu bed-bahtlık insanda ne kadar şedit olursa hodgâmlık o kadar kesb-ü saat eder, arkasından merdümgirizlik gelir **[355]**…

Halbuki bu temayül Fikret'i hayat-ı hissiyesinde mahrum ve bed-baht değil mesut ve kani' bulunduğundan kendisini bed-bînlikle ruhne-dar edememiştir: Onun hayatı her türlü hecemat ve igfalat-ı hissiyeye mukavim bir hayat mesude-i ailedir; o bed-bîn olamayacak kadar mesut ve müntezim bir hayat-ı hissiye sürer. Bunun anlamak için onu kendi evinde, pek servetli değil fakat çok rakid sanatkârane ile hazırlanmış evinde, saadetinin, kanaatinin içinde görmeli. Halûk bu saadetin bülbülü, kelebeğidir, onu sesiyle "Babacığım!" derken bu şair-i pederin gözlerindeki bi-payani şefkat bir görülse…

Fakat ben bir ses tanırsamki onu işitince hatta Halûk'u, yani bütün saadet-i hayatını unutur, ve bu, inleyen beşeriyyetin sadasıdır. İşte bunun içindir ki hayat-ı hususiyesinde bir kuzu gibi latif, bir çocuk kadar saf olan bu nazik şairin haşin ve anif devreleri pek çoktur, o temayüller onu hayat hissesinde seyhibin edememesi hayat-ı içtimaîsinde mecruh ve perişan etmiştir. Başka sızlayan çocuklar, nineler, babalar varken ona belki kanaatinden mütevellit olan saadeti, bu zavallı saadeti bile, çocuğun hayattan bi-haber, elemden azade şetareti bile zehir olur; onu ötekileri düşünmeğe sevk eder: O zaman sanki bütün beşeriyyet onun ailesi olur, ve kendi hayatı sanki onların hayatıdır.

Ahlakiyet ve vicdaniyet de yavrusu alınmak için yaralanmış ulvi bir arslan gibi mühib ve vahşi olduğundan mecruh olan hayat-ı vicdanisi onu vahşi ve merdümgiriz etmiştir. Nefsiyle meşgul edip hodgâmlığa sevk etmeyen saadet-i ehliyesi onu hemcinsinin kederlerini düşünmeğe sevk etmiş, şairin hayat-ı hususiyesi ile hayat-ı içtimaîyesi birbirine kalp olmuş, hayat-ı hususiyesinde de onu bed-baht edecek bir dereceye gelmiştir. Bunun içindir ki "Rübâb-ı Şikeste"de aşıkâne şiirlerden ziyade içtimaî eninler vardır, ve hayat-ı tabiata gittikçe bu şairâne, ressamâne, baktığı demler azalıyor; hayatı, şiirlerinin de delalet ettiği vecihle, evvelki gibi sade mahasin tabiata bir meftuniyet değil beni nevine azim bir merhametle malamaldır.

Bütün güzelliklere meftun olan bu adamın galeyan göstermediği bir güzel şey varsa oda kendi eserleridir. Hiçbir zaman eserleri hakkında Tevfik Fikret kadar

sevazin sahibi bir adam görmedim. Kendisiyle pek çok beraber bulunduğum halde yazdığı bir eser hakkında memnun olduğuna pek az müsadif **[356]** oldum; buda evvela memnun olduğu bu eserden bilahare istikrah etmek şartıyla. "*Süha ve Pervin*" yazılırken kendisindeki galeyanı, sonra bu şiiri hatta gazeteye bile girmeden nasıl bürudetle telakki ettiğini görmeli idi.

Yazdığı şeyleri vakit bulup teanni ile yazamadığından, manzumelerini yazacak bir şey bulmadan bu hafta gazetede bir şey bulunsun diye son dakikada, uykusuzluk, telaş, baş ağrısı içinde karalayıverdiğinden daima müteşekkirdir. Filhakika birçok kere gecenin nasıfını beraber geçirdiğimiz, nasif diğerinin talebesine ders hazırlamak ve istirahat etmek için kâfi gelmeyecek muhakkak olduğu halde erkenden bu gün "Rübâb-ı Şikeste"de okunan şiirlerin biriyle geldiğini gördüm.

O bunları hiç evvelden düşünmeden, rastgele yazıverdiğini, ilk mısralardan sonra kafiyelerin, birbirini takip eden mısraların yardımıyla yazdığını iddia eder. Bu aramıza daimi bir zemin mübahaşedir; kendisi evvelden tasvir edip yazdığı eserlerin pek az olduğunu, âli-ala kesir yazdığı şeylerin ani olarak, sevki ne olacağı bilinmeden başlamış, sıkıya gelerek zaruri öyle yazılıvermiş şeyler olduğunu söyler. Bu benim için mutasavver değildir; yazacağımı hatta bazen kelimelere, cümlelere varıncaya kadar hazırladığım için, sonra bin endişe ve azap içinde şüpheler, tereddütlerle uğraşıp yine muvafık olamadığım halde böyle şiir yazmak bana mahal görünür. O zaman safvetle yemin eder, iknaya çalışır, son delil olarak "Zaten bunlar eser değil ki… Siz eser yazmak istiyorsunuz da ondan; ben niçin bir şey yazamıyorum? Hep gazetede bir şey bulunsun diye yazılan eserler böyle olur. Bir eser yazmak ihtimali yok ki…" diye söylenir.

En birinci şikâyeti budur: Uzun bir eser vücuda getirmemek, bir tiyatro, manzum bir hikâye yazmak: İşte en sevgili emeli. Garbın pek çok sevdiği şairlerinden Coppeé'nin "Uluviye" manzumesi onun için gayet amaldır; "Ah, onun gibi bir hikâye yazabilsem!..." diye tahassür eder. Böyle bir şey yazmak için vakti olmadığından daima muzdariptir; vakti oldukça şüphe ve tereddütle tahayyür eder, kendine münfail olur; karardan karara, tereddütten tereddüte yuvarlanır. Değil baştan bir eser yazmak, yazılmış şiirlerinin şöyle "*Rübâb-ı Şikeste*" gibi bir kitap haline gelmesi için ne kararlar verilip kaç defa vazgeçildiği bilinse… Şiirlerinin arasında

kitaba girecek bir eser bulunmuyordu; muannid bir tereddüt ve adem-i itimat ile eserlerini gözden geçirir, sonra haftalarca görmemek ister, bir gün ufak bir galeyan görülür, sonra üzerinden soğuk bir hava geçerek hep o harareti mahveder. Hiçbir zaman kendinden **[357]**, yazdığı yazacağı eserlerden memnun ve mü'temin olmaz…

Hâlbuki bu gün elindeki alet, yani sanatı her kusurdan biridir; yazmak istediği şeyler için malzeme mükemmelliyen hazırdır; onun şiirimize verdiği bu mükemmeliyet, bu kıvraklık ile her şey, hatta bir uzun hikâye bile ala yazabilir. Çünkü, güzel şiir yazmak için yalnız tabien şair olmak kifayet etmez, şairlik herkes de az çok vardır; hatta ateşin şairler bulunur ki sanatkâr olamazlar; şiir-i mahsus ihsas vefada edebilmek, işte hüner buradadır, ve sanat budur.

En güzel eserler fikir ile sanatın tevazün edebildiği eserlerdir ki Tevfik Fikret'te asıl bundan korkuyor, eserlerinde sanatın, daha doğrusu tasnifin şiire galebe etmesinden endişe ediyor. Şeklen şiirlerinin her türlü kusurdan biri oluşundaki, lügatlerin, kafiyelerin, vezin ve ahengin bu derece hem aguş oluşundaki muvafakiyetten, mahasin şekliyenin böylece şiirlerinin itirafında çok masna' birer çerçeve olmasından. Şiir-i ciddi arayanlara istedikleri gıdayı, zevki vermeyeceğinden korkuyor, ve bunun için: "Ah ben okusam…" diyor, "Ben okusam hepsini kurtarırım, kelimeleri, vezinleri, ahengi his ve takdir ettirerek şiirlerimi hiç olmazsa hafetle telakkiden kurtarırım…"

Çünkü ona göre edebiyat-ı hazıraya miskin menfaatlerle izhar-ı husumet edenlerin değil, hatta vicdaniyet-i mu'teriz olanların bile asıl kasanları eserleri "Okuyamamaları"dır; Halit Ziya'nın ifadesine itiraz eden genç ediplerden birkaçına o beğenmedikleri kanguruvi okuyup "Harika!" dedirdiğini söyleyerek her muharririn kendine mahsus ahengi his ve keşif olunmadıkça yazılarının anlaşılamaması zaruri olduğunu tekrar eder. İşte bunun için şiirlerinin intişarı bahsi olurken "Ah ben okusam rauf, ben okusam!" diyordu.

Hakikaten Edebiyat-ı Cedide'nin mühic, ulvi eserlerini onun kadar muvafık olarak okuyan yoktur zannederim, zaten tavırları, nası'yası, vücut-ı mehikeli bu âsârı okumak için, mütehevvir-ü tınan birleşerek onlara daha ziyade ruh vermek için pek muvafıktır. Son muharrirlerin ince, nazik şiirlerini, nesirlerin herkes tarafından

muamma diye telakki edilen parçalarını bile okuduğu zaman yalnız okuyuşu, sesi ile değil, gözleri, başı, saçlarıyla, tavırlarıyla, ruhuyla onları nasıl i'la, onlara ilave ederek, yahut nasıl muharririn ruh-ı belâgı kesilerek okuduğunu görmelidir, bunları o şevk ve ateşle okurken, büyük vücuduyla Bülent ve müthiş durarak, kutlu kolunu sözleri takviye için kullanarak, perişan bıyıklar, dağınık saçlar, gölgeli nazarlarla görmelidir. İnsan o vakit Edebiyat-ı Cedide'nin ruhunu görüyorum, onu işitiyorum zannederim.

Evet, ah sen okusan, ey muazzez şair, ey muazzez kardeş… Bende, -kamaramda, bu yağmurlu, rüzgârlı kanun-i sani gecesinin bu ilerlemiş saatinde, yalnız, dalgın, bütün samimiyet-i ruhumla seni görmek önünde tecessüm etmeğe çalışırken, seni eser elinde, ruhun dudaklarında, gözlerin bulutlu, okurken görüyorum, işitiyorum da, -bende: "Ah sen okusan, sen…" diyorum **[358]**.

-Tarabya-

[nu: 465, C 18, s. 354-358]. Mehmet Rauf

AŞKA DAİR

-I-

AŞKLAR

Aşk… Lakin biliyor musunuz ki Kuludlareşenin bu kelimeden anladığı mana ile âşık olmak kadar güç bir şey olamaz. Onun fikrine göre cesaret olmak için tehlike nasıl lazımsa âşık da tamam olmak için tamlık öyle lazımdır. O halde bir insana âşık demek için sevgilisinin kendisini sevmesi yahut sevmiş olması iktiza eder, çünkü her münasebet bir aşk değildir, yani her teslim olan vücut aşka mağluben teslim olmaz. Bunları tefrik etmek lazımdır.

Evet, lazımdır; zira bu gün binlerce facialarla sine-i beşeriyyette nasıl bir ceriha olduğunu acı acı ispat eden aşkı inkâr edenler var, o halde aşktan birçok mana anlayanlara da tesadüf zaruridir. Aşkı inkâr edenlere karşı tarık-ı islim ihtiyar-ı sükût olduğu gibi elvahı takip edeceğimiz aşk-ı hazırı bizim verdiğimiz mana ile kabul etmeyenlerin itirazlarını celb etmek, daha doğrusu onları beyhude yormamak için de aşk kelimesinden ne anladığımızı, yani delilimiz olan Kuludlareşenin bundan ne kastettiğini söylememiz lazım geliyor.

Bir halet-i dimağaye ve cisimaneye vardır ki o esnada bir mevcudun fikriyle fikrimizde, kalbimizde, hevesimizde her şey: emel-i terki, vazife, itiyatlar, ihtiyaçlar, her şey mahvolur; işte bu hal aşktır. O halde âşık da –menfaatten tutunuz da hürmete kadar- aşktan başka şey arayanlar aşık değildir; âşık olmak için tamlık edilen kadının sizi sırf şevk-i aşk ile sevmesi, yani sizi **[67]** düşününce fikrinde, kalbinde, hevesinde, her şey: emel-i terki, vazife, itiyatlar, ihtiyaçlar, her şey, sizden başka her şey mahvolmalıdır.

Şu tariften anlaşılıyor ki, sevmek insanlardan yüzde… haydi davranalım, yüzde onu nasip olmayan bir saadettir, halbuki hepimizin hayatında birçok maceralar, bazılarımızın alenen bazılarımızın kalben tefhir ettiği birçok sergüzeştler, aşk namı verdiğimiz birçok vakalar olmuştur. O halde bunları tasnif etmek lazımdır. Asıl halledilecek mesele şudur: Herkes hayatında bir kere olsun "âşık" olabilir mi? Bunun için evvela şu hakikatten gafil olmamalı der ki âşık olmak için güzel olmak, hani şu

biz erkeklerin "güzel" dediğimiz gibi güzel olmak bir sebep olamaz. Kadın bunlar, öyle adamları severler ki bizce hiçbir meziyetleri yoktur. Paris'e bir Çinli gelmiş, her gün tramvaya binermiş, tramvay daha ilk muvafıkta durmadan kendini o gün ilk defa gören bir kadının mazhar-ı iltifatı olurmuş! Bundan şu hakikat anlaşılıyor: erkekler – galiba kadınlarda öyle! Kendi cinsleri hakkında lazım gibi hüküm ve rey vermezler, saniyen cazibe denilen şey ne tenasüp endam ile ne beyaz çehre… Vesaire ile kaimdir, Kuludlarşe, esasen âşık doğarak salik aşık olanlara nazaran, erkekleri üçe ayırıyor: müddet-i ömürlerinde asla aşık olamayacaklar, yani mahrumlar;- doğduklarından beri aşık olanlar olmuşlar ve olacaklar…

1- Mahrumlar: Sırf bunlar hakkında büyük bir kitap yazılabilir, fakat biz burada yalnız bu nevi insanların ne gibi sebeplere binaen-aleyh cins-i latifin mahrum teveccühü olduklarını tetkik edeceğiz. Hayatı aşk denilen bu ruh-feza fakat cansız harika uğramadan geçirmemek başlıca sebepleri şunlardır: müctenibin, Don Kişotluk, güzellik, çirkinlik, bardınlık… elh

Bir nevi "ictinab" vardır ki kadınlar buna meftundurlar, o halde bu bir güzel nakısadır, insanı aşktan mahrum eden ictinab ise vahşi bir ihtirazdır ki tesiri itibariyle gülünç olmaktan ziyade acıdır. Ekseriya gençlikleri kadınlardan uzak geçen adamlarda görülen bu halin şu hususatı vardır ki bunlar hep kadın delisidirler. Fakat o uzaklığın verdiği bir faaliyet dimağa, bir kabiliyet-i infial, kendilerince o kadar hürmet ettikleri nüfuslarının bir küçük tahtiye, bir küçük namushüre kurban olması ihtimal onları harap eder, bu sebeple kadınların yanında sakit, muhteriz olurlar; buna mukabil bu pek iyi anladıkları mahrumiyet onları suhül-hâsıl münasebetlerin kahramanı olmak intikamından mahrum etmek değil, bilakis buna sevk eder. Bir nevi adamlarda vardır ki bir şeyi kendileri idare etmek şöyle dursun başkaları tarafından idare olunan şeylere onların girmeleri tasviri bile o şeyi bozar, berbat eder. Beceriksiz değil, çünkü bazı beceriksizlikler vardır ki işe yarar bu ondan da başka bir şeydir. Mesela bir kadına son çare zafer olmak üzere birden ezhar-ı iştiyak için onun dişi ağrıdığı günü intihab eder, şu küçük münasebetsizlik olmasa muvaffakiyet-i tahkik iken bu sebeple hatta tekrar muvaffak olmak ümidinden de mahrum olur. İşte bütün ömürlerinde böyle aksiliklere kurban olan adamlar vardır **[68]**. Don Kişotluk en miskin şeyleri şovalyelere mahsus bir kahramanlık, bir ulviyet ile telakki etmek

demektir, erkekler arasında bazıları pek nazik, ekseriya pek zeki oldukları halde şu kusurları vardır ki birtakım kadınların sahte afet oyunlarını ciddi telakki ederler. Bir saygısız romancı bir kıza "aşk hakkında ne fikriniz vardır?" diye sormuş, kadın kemal-i zarafetle "Elimden geldiği kadar yaparım, fakat asla sözünü istemem!" cevabını vermiş. Bu adamlar hiçbir vakit tasvir edemezler ki saat beş çayında iri masum gözlerle, melek tavırlarıyla kendilerine çay ikram eden, en hafif bir ima ile has ve raşe tek olan şu madam biraz evvel bir kere arabasına binerek bir büyük mağazanın önünde inmiş, öbür kapıdan çıkıp başka bir arabaya atlayarak. İşte Don Kişot bu kadının bir aşkı olduğuna ihtimal veremez: "Nasıl, lakin bir kere olsun gözlerine bakmadınız mı?" der; hâlbuki siz mesela o kadının aşkının pek samimi dostusunuz ve delikanlı âşıkta bahtiyar olanlara mahsus bir ibzal-i tafsilat ile her şeyi size anlatmıştır. Kadınlar bu adamları daima hürmetle telakki ederler, arabada yanlarına alırlar, yanlarında sebep olarak yalnız "Sinirden dostum, biraz bırak, şimdi geçer…" diye ağlarlar. Onlarla âli eldam muhabere ederler, ufak tefek siparişler verirler, onlardan bahsettikçe: "İşte kadın ne olduğunu bilen bir adam!" derler, maâ-haza bu, aynı zamanda, başkalarıyla kararlaştırılmış bir telakkinin mevkini, saatini tayin eden bir name-i aşkın göğüslerinde bulunmasını men etmez; bazı gençlerde vardır ki hakikaten pek güzeldirler, hiçbir kusurları yoktur; "Boy pos, endam, her şey yerinde!" denilen güzellerdendirler, gözleri, kaşları, saçları, tenleri, hâsılı her şeyleri o kadar güzeldir ki tekrar oluna oluna kendileri de bunu fark ederek cazibelerinin kıymetini göstermek için olanca kuvvetlerini süse verirler, her aynada kendilerine bakarlar. Sokakta mağaza camekânlarının önünden geçerken bir şey seyrediyor gibi kendilerini muayene ederler, pantolonun kesimi, potinlerin burnu, pardösünün yakasındaki kıvrım, boyun bağı saatlerce tetkik olunmuş, düzeltilmiştir. İşte mahrumların dördüncü nevi bunların arasındadır. Bunlar para kuvvetiyle elde ettikleri kadınlar tarafından bile güzellikçe, zarafetçe hiç me'mul etmedikleri biriyle, belki maâhid Çinli ile aldatılırlar. Birde âşık veya mahrum âşık olanların meslek-ü sanata göre tasnifi vardır: Mensup olduğu kadın hastanesinde gelen giden hastaların ilk aşkları kim olduğunu tetkik eden bir hekimin istatistiğine göre bunda en ileri giden amele sınıfıdır. Bunlardan yüzde elli bir nispetiyle dul karılar birinci geliyor, sonra uşaklar, ve sonra saire esnaf. Bir diğer hekimde doğru yanlış şöyle bir cetvel yapmış: aşk doktorları da yüzde on, ulumade yüzde yirmi beş, zabıtlarda yüzbaşıya

kadar yüzde doksan, yüzbaşıdan öteye yüzde beş, ressamlarda seksen, heykeltıraşlarda elli, müzikçilerde on, mimarlarda elli, mezhun oyunculardа doksan dokuz, tenorlarda altmış, facia aktörlerinde yirmi, edibane gazetecilerde elli, tiyatro muharrirlerinde on, romancılarında on beş, şairlerde otuz üç… Bu hesaptan anlaşılıyor ki aşktan mahrum kalanların mukadderi muvafık olanlara nispet edilemeyecek, hatta ta'dad olunamayacak derecede çoktur.

2- Muvakkit Âşıklar: Bunlar sefaret kanibleri, ataşeler, hukuk mektebinden yeni çıkmış da serkle girmiş gençler arasında doludur. Eğer selim-i hayatın birkaç kademesini daha inersek tuhafçılar ve talebeler arasında da bunlardan pek çok buluruz. Bunlar alelade yirmi sekizle otuz otuz beş arasındadırlar. Güzeldirleri pek temiz gezerler. Bütün hallerinde kadınların "Güzel", "Mümtaz" dedikleri bir şey **[69]** vardır. Birçok seneler kadınlarla münasebetleri ancak sonradan hatıra bırakabilecek surette hissiyat-perestenedir. Bunların güzel metresleri olur, bu metresleri için ellerine geçen paraya göre sarfiyatta bulunurlar. Kadınlarda onlar için aşığa benzer bir irtibat gösterirler… İşte bu adamlar bir gün bir hayal-perver yahut tahsis-perest kadınla birden aşk rütbesine çıkarlar. Eğer vakıa kibar âleminde geçiyorsa ve delikanlı bir diplomat filansa bu münasebetin safahatı bir kaderilik safahatı gibi ilk mülakattan mefârikte kadar pek müntezim devam eder. Lakin talebe ve memur âlemlerinde bu meselelerin rengi değişir. Orada kavga etmek, tokatlaşmak, hakaret âmiz mektuplar ta'ti edilmek adettir. Muvakkit aşkların tabiat-ı esasileri şudur: sevilirler, niçin? Bilmezler, sonra bir gün sevilmediklerini görürler, niçin? Bunu da bilmezler. Elhasıl bu aşklar biraz tehlikeli bir mahlûka tesadüf ederlerse başlarına her şey gelebilir. Mesela haysiyetli bir adamdır, muhafaza-i çeşide ihtiyacı vardır; öteden birer zillet kopar, şöhret-i çeşidi mahvolur. Yahut zengin ve mesuttur; öyle bir hareket eder ki suretine bezir yağı yer. Mahrumlar "İşte fena kadınların aşığı olmak budur!" derler, demezler ki : "İnsan âşık olmak için doğmayınca böyle olur…" Maâ-hâzâ hayatta bu gibi facialara nadir rast gelinir, vukuat daha az facia ile daha çok meshûrelikle biter. Muvakkit âşıklarda nihayet evlenirler, çünkü fikirlerince eğlence sesini artık birçok muvaffakiyetlerle geçmiştir. Kadınları iyice tanımışlardır. Hayatı anlamışlardır, zevceliğin tehlikesi kendileri için mevcut olamaz. İşte bu i'timan ile izdivaç ederler. Eğer aldıkları kız budala bir şey ise onun yanında kendileri de

ahmaklaşırlar, akıllı olmakla beraber namuslu ise ne mutlu, fakat kazara zerre kadar başı rüzgârlı ise görseniz o koca bu rüzgârdan istifade ile bir fırtına çıkarmak için ne gayretler etmez, revabet-i sabıkasından aldığı yanlış fikirlerle neler yapmaz, fakat ne olursa zavallı zevcenin iffetine olur **[70]**.

-Tarabya-

[nu: 473, C 19, s. 67-70]. Mehmet Rauf

AŞKA DAİR

-II-

ASIL ÂŞIKLAR

Şimdi rivayet-i âşıkanede Don Juvan namıyla yâd edilen, hayatta ise sadece "Aşk" denilen ve hayatın ne olduğunu anlayacak, hayatı asıl manasıyla, her türlü levazım lezzetiyle yaşayacak kadar mesut doğan kısım beşere geldik. Zira aşkın idare edilmez, anlaşılmaz bir kuvve-i tabiat olduğunu ispat eden bir halet-i mümize olmak üzere denir ki: İnsan âşık olamaz, aşık olarak doğar. Hakiki âşıkları temyize medar olacak asıl hatt-ı esası şudur ki bunlar daima söylemişlerdir. On beş yaşında sevilirler, yirmi, otuz, kırk, hatta elli yaşında bile kadınlar bunları delice severler. Romanlarda ve bu romanlara sermaye-i tetkik ve müşahitte olan münasebet-i hayatiye de, yirmi beş yaşında kızların meftun olmuş birçok altmışlık ihtiyarlara rast geliyoruz, tarihte Kardinal Richelieu, Lojun gibi meşahirin maşukaları mahfuz ve muharrirdir.

Paul Bourget kozmopolit âleminde tesadüf ettiği ihtiyar âşıklardan birini naklediyor. Kendisi bu adama İtalya da rast gelmiş, yaşı altmıştan aşağı olmayan bu Rus asilzadesi, muharririn teminine göre, muvaffakiyet âşıkanece kardinalle rekabet edebilirmiş. Saçı sakalı kar gibi beyaz olduğu halde yaşını saklamak için hiçbir tedbir-i tezine müracaat etmemiş, endamında bir delikanlı kadar tevazün **[101]** ve rikkat olduktan fazla geldiği zaman dudaklarının arasından beyaz iki sıra diş görünür ve mai gözleri gözlüğe muhtaç olmadan pek uzakları seçermiş. İlk hikâye aşkı 1843 senelerine kadar çıkıyormuş. Bourget kendisine İtalya da rast geldiği zaman, bir İngiliz kadının, halet-i nezade bir Leydi Fransuva damadın davetiyle oraya gelmiş imiş. Bu kadın yirmi beş yaşındadır, kendinin mahkûm olduğunu bildiğinden müddet-i ömründe sevdiği bu yegâne adamı son zamanlarında yanı başında bulundurmak için çağırmıştır. İhtiyar âşık oraya geleli sekiz gün olmadan kendisinin o zaman ki metresi olan Markiz bir ecifuvyerde oraya damlamıştır, Markiz Bourget'nin rast geldiği İtalyan kadınlarının en güzellerinden biri imiş, yorgun gözler, sararmış çehre, donuk siyah saçlarla bir peri vücudu varmış. Bu kadın kıskançlıktan deli olarak rakibesinin gerçekten mahkûm olduğunu tahkik için koşup

gelmiş, ve prensin, hoşuna gitmemekten korkarak huzurunda hiçbir şikayete cesaret edemeyen bu iki kadının arasında asıl dûçar-ı meşkulat olmayarak vakit geçirmiş. Bourget ihtiyarın hareketindeki ahlaksızlığı, Avrupa'nın bir köşesinde evli olduğunu, belki büyük oğlunun yakında otuz yaşına geleceğini, hâlbuki onun bunlara hiç ehemmiyet vermediğini ilave ederek diyor ki:

- İşte âşıkların bir ikinci halet-i farkları budur. Sevmekten ve sevilmekten bahsedilirken her türlü kayd-ı hasebi unutmak, gözü dünyasını görmeyerek hatta devamında emin olmadığı bir rabıtanın arkasında hayatını, hissiyatını, her şeyini unutmak, feda etmek, son kadınlarda böyledir: onlarda hiçbir şeye atıf-ı ehemmiyet etmezler, onlar için sevdiklerini memnun ve mesut etmekten daha samimi, daha derin bir zevk olamaz.

Meşhur Peranci'nin hayatı buna misaldir: Peranci'nin ihtiyar metresi sevdiğini ceza-yı idamdan kurtarmak için ne fedakârlıklar göstermedi… Katil irtikâb ettiği cinayetle âlem-i nazarında ne kadar şayan-ı lanet olursa olsun bu kadın için hiç değişmemiş, cazibe-i tesirini asla kaybetmemiştir.

Pek güzel, bu cazibe nedir? İnsanı feda-yı cana razı eden bu seher, bu veya nedir?

Kuludlarşe'nin gâh haset, gâh istikrah ile fizyoloji nokta-i nazarından muayene ve tetkik ettiği bu aşklar arasında ondan sekizi adli olmaktan ziyade asabi, kuvvi ve iri olmaktan ziyade ince ve kıvraktır. Lakin hepsinde de kuvve-i hayatiye son derecededir, iyi yiyip iyi hazmederler. Sonra hemen hepsinin bir maharet-i bedeniyesi vardır: Ata binmek, vals etmek, silah kullanmak, yürümek… Bu çeviklik sebebiyle şayan-ı hayret bir surette güzel giyinirler, yahut bunun için sarf-ı zaman edip meşgul olmadıkları halde de öyle görünürler. Bunları temyiz eden nezafet ne elbisenin biçiminde, ne kumaşın intihabındadır, bu talim-i nekâyat ile elde edilmesi kabul olmayan bir letafet-i bedeniyedir. En meşhur terzilerin, kunduracıların, gömlekçilerin müşterisi olunuz; eldiven, boyun bağı, çamaşır hep Londra'dan gelsin; tırnaklarınız, vücudunuz, saçınız, sakallarınızla en meşhur sanatkârlar meşgul olsunlar, kadınlar sizin için ancak "Filan mı? Evet, pek ihtimamlı." derler. İşte bu kadar.

Hakiki âşıkları teşhis eden mevahibden biri vardır ki onsuz diğerleri bir şeye yaramaz, bu "tact" dedikleri şeydir. O adamlarda bu hal büsbütün hususi bir şeydir, belki bir sevk-i tabidir; zira terbiye buna bir şey ilave etmiyor. Bunlar dolaştıkları âlemlerde bir sınıf kendileri beğenecek ve bir sınıf beğenmeyecek kadınlar olduğunu bilirler; kadınları gördükleri zaman zihnen yahut çehren "Bu benim, bu değil…" derler, ve nadiren aldanırlar.

Bunlar neticesiz bir nevazeşin bir kadın üzerindeki nüfuzu azaltacağını bildiklerinden "Âşıklar" arasında ilk iki sınıfa mensup olanların yapacakları maharetsizliklerde hiç bulunmazlar: mesela bir kolu dirseğin biraz yukarısından öpmek, ellerine bırakılan bir eli uzun müddet muhafaza etmek, latif bir göğse ateşli gözlerle yandan bakmak, eşkâlini iyice fark için eğilmek gibi münasebetsizlikler bunlardan sadır olmaz.

Birde bunların münasebeti tasis ve idame veyahut fen edişlerinde facia, rezalet, gürültü ve kuvvi pek nadirdir. Münasebet-i kalbiyelerinde hep emniyet ve muvaffakiyetle hareket ederler.

Bunun için eğer bir kadını seviyor ve onun mazhar müsaadesini alıverirseniz- diyor Kuludlarşe- bu sevdiğiniz kadına büyecekmiş gibi takrip eden teklifsizlerden asla korkmayınız, bilakis pek terbiyeli, pek ihtiramlı tavırlarla takrip edenden korkunuz; ketum nazarını daima piş-i ter sada bulundurunuz, başkalarıyla açıktan açığa gülüşüp eğlenen metresiniz ona bir kadeh çay verişindeki renk-i ciddiyeti nazardan kaçırmayınız; bu kadınla ona dair bahis açınız, bakınız, alelade herkesle kıskançlığınızı tezbide çalışırken bunda sizi teskine ne kadar merak edecektir. O zaman emin olabilirsiniz ki saadetiniz, yahut bu nam ile yâd ettiğiniz şey büyük bir tehlike içindedir; ve emin olmalısınız ki bu adam hakiki âşıklardandır. Eğer sizi paranız için, yahut şöhret-i edebîniz, şöhret-i kibaraneniz için mazhar-i in'am iseniz akıllı davranmalı, sizi muhafaza ederler, rakibiniz sizin feda edilmenizi isteyecek kadar budala değildir, lakin onunla mücadeleye çıkışmamalı. Eğer muvakkit âşıklardan iseniz yine uğraşmamalı, kemal-i zekâtla sıyrılmağa bakmalı. Yok eğer sizde **[102]** hakiki cinsinden bir âşık iseniz yine kemal-i mülayimatla pılıyı pırtıyı toplamalı, çünkü iyice bilinmelidir ki hiçbir âşık teşvik edilmeden bir kadınla meşgul olmaz.

Hayfa ki bu o kadar kolay değildir, ola gayret-i nefesiniz buna mali olur; yahut daha doğrusu kadının gayret-i nefesi… Size hıyanet edip kapı dışarı etmeyi ister; fakat hayatın evvelden farkında olup kapıyı sizin tutmanıza razı olamaz. O kavv-i fiyyenin meşhur dalilası hayatını, sanatını, bunun kabiliyet-i şairanesini mahvettiği sanatkârın böyle kaçacağından şüphe edince en vefakâr sözleriyle temin ediyor; sonra sadece: "Ben terk ederim, fakat hiçbir vakitte edilmem!" diye ufacık bir kâğıtla kaçıyor… Bu söz her zaman sımah-ı kalbimde çınlar.

Bundan başka tamam terk etmek lazım olduğu zaman, yani sevilmediğimizi anladığımız zaman sevdiğimizde vakiidir. Maâ-hâzâ terk etmeli ve asıl bu zaman terk etmeli, zira şu bir kaide-i külliyedir ki kıskançlığa uğrayan bir saadet âşıkane çiçek hastalığı ile bozulmuş bir güzel yüz gibi delik deşik olur.

Hakiki aşklar kati, muhakkak kederi "Şüphe" denilen ve insanı zillet-ü hakarete sevk eden cehennem hayatına daima tercih ederler.

Maâ-hâzâ hakiki âşıklık da teşkil-i cinsiyetin pek büyük tesiri vardır: başlıca meşgaleleri aşk olan adamların bir kadın yanında hissettiklerini tarif edebilmek için bu ciheti tetkik lazımdır. Papazla ömür geçiren ve on beş on altı yaşında ateşli sahralarında akşama kadar çalışıp bir kitap okumağa vakit bulamayarak yaşayan bir çiftçi ile o yaş da masumiyeti bir Fransız yüzbaşınınkinden farklı olmayan bir mektepli bir midir?.. Sevk-i cinsiyi yalnız muamelatı değil, tahdi de ta'dil eder, meşrubatın, meşguliyetin, teneffüs edilen havanın da bunda dâhili vardır. Lastikle uğraşan amele sülfür dokarbin ile, kibrit yapanlar fosforun tesiriyle cinsiyet noktasından vahim tehlikelere düşerler. Bundan başka veraset de muadil-i cinsiyet olarak daima icra-yı tesirden hali kalmazlar. Uslu bir babanın kızıyla ömrünü huzuzât içinde geçirmiş bir babanın kızı, namuslu bir kadının oğluyla uyanık bir kadının oğlu arasında bir nıkrisli ile bir muturmek çocukları arasındaki kadar fark vardır.

Sonra, mektep hayatı da bu aşkların sabavetleri üzerinde büyük bir tesir icra eder. Fakat bu tesir doğrudan doğruya olmayıp bilâ-vasıtadır. Bunlar âli-ala kesr kendilerinde cinsiyetin ilk intibahını duyar duymaz hemen kadınlara sevk-i hülya ettikleri için mekteplerinden bir nevi cici hastalığa uğramadan kurtulurlar, binâen-

aleyh mektebin bunlar üzerinde pek hafif bir tahribi görülür. Bunların ilk tanıdıkları kadınlar alüftelerdir. Ve ilk hararetle gençliğin ferih-ı fehur atıldığı o dar el-huzuzât da hiçbir mana uğramamaktan mütevellit telziz-i müsterhânenin şu tesiri olur ki heves bu hayatı ananesiyle ve daima tahdir eder, zira cinsiyetinde bir hafızası vardır. Bu suistimalat, hususiyle vücudun tamam teşkil ve tesisi zamanında cihaz-ı asabiye vurulan bu darbe, -fena tahdi, madde yorgunlukları usret-i teneffüs gibi- otuz hayata mahsus şeylerle birleşince bir hale gelir ki çocuğun hayatı buna tahammül edemez. Demek, genç oradan asabi hurda-haş olarak çıkacak, ve bu hal bir tabloya ilk vurulan renk gibi onun hayatında muhafaza-i tesir edecek, bütün tahsisatına hâkim olacaktır.

Bundan başka delikanlı bu garip hayat-ı sabavetten kadınlar hakkında pek bozuk bir fikirle, kadının yeterince bir hayvan ve ekseriya sadece bir hayvan olduğu fikriyle çıkar. Parası için yaltaklanan alüfteler ile sırf kahpeliğin sevkiyle kendisini izlal-ü ifsat eden kızların vasıl kendi taze vücudunu ihtiyarlığına bir mel'abe sefahat eden yaşlı kadınların arasında geçen bu hayat içinde metaib gün a gün ile beraber sinene mahsus güşayiş, hülyaları, saffet-i kalbi yine bir dereceye kadar muhafaza eder. Lakin ruh da kalp gibidir, insan on sekiz yaşında fena bir hastalığa, herkesin ifşa edemeyeceği bir fena hastalığa dûçar olursa, vakıa tedavisi mümkündür, fakat sıhhat-ı tama zahire ile beraber kandaki kurdu mahvetmek kabul olmaz.

Şimdi böyle bir gencin hayata girdiği zaman otuz yaşında olduğunu farz edelim. On sene sonra bu kalp kaç yaşındadır? Bir insan otuzunda iken kalbi elli yaşında demektir. Belki maddesi mükemmeldir, adalatı faildir. Saçlarını tekemmül-i muhafaza etmiştir, dişleri tamamdır, fakat asabı bu karışık seyahatlerde o kadar yorulmuştur ki cihaz-ı asabiyesi icra-yı faal etmek için meşuş hissiyata, müesser tahsisata, dâhili facialara, hâsılı muhayyilesini tenebbüye ve ikaz edebilecek vasıtaya muhtaçtır.

Hem şu zamanın âşıkları yalnız bir mariz-i dimağ değildirler, kendilerinde gayr-ı ihtiyari bir tahlil hasası de vardır. Onlar için sevmek: Kendilerinin nasıl bir tavırla kabul edildiklerini, yüzlerine atfedilen nazarı, verilen buseleri, muhtemel ve muhakkak olan hayali ve hayatı –istemeksizin- tetkik etmek demektir. Kadınların ahval-i ruhiye ve a'mak-ı kalbiyelerini çok, pek çok görmüş oldukları için bu kendi cinsinden tehlikeli mahlûkların yalancılıkta ne icatlara kadar olduklarını bilirler.

Hissettiği gibi hareket eden tabii insanlarda âdem-i itimat aşkı öldüren, hâlbuki bu günkü aşklar vücudiyenin bir kısmıyla sever, diğer kısmıyla sevdiğinle inanmaz, ve bu hal o kadar garabet-ü meşuşiyeti mucip olur ki… Romanlarda için bunlardan daha müsait zemin olamaz **[103]**.

-Tarabya-

[nu: 475, C 19, s. 101-103]. Mehmet Rauf

AŞKA DAİR

-III-

METRESLER[7]

Ekseriya vakıadır, ecnebi salonlarında, bir rabıtası olmakla me'zun, kibar âlemine mensup bir kadın hakkında dostlarınızdan bazılarıyla mübahase edilirken eğer kendisinin esniyesi bahis olursa "maâ-hâzâ falancanın metresidir" cevabı alınır, ve bu "Metres" kelimesi bu ağızdan bir tükürük ıslığıyla çıkar. Eğer ince, gizli istihzaları sever bir adam iseniz ne yapıp yapmalı, bahsi bu hükümcü efendinin kendi sevdalarına naklettirmelisiniz, o zaman yine bu dudaklardan bir raşe-i zaferle: "Evet, kızım, o zamanlar ben pek güzel bir kadının, bir kocalı kadının aşığı idim, ve…" sözleri sadır olur.

Bu yolda işitilen binlerce sözler şu hakikati ispat eder ki heyet-i içtimaîyye-i hazıra da izdivaçtan hariç olarak bir kadına malik olmak bir erkek için en büyük muvaffakiyet, bilakis izdivaçtan hariç olarak bir erkeğin olmak bir kadın için en seniyy fazahattir.

Bugün bir genç bir kadının gerdanın yanında "Sizi seviyorum!" diye ah ederse bu sadece: "Madam, sizi ancak ikimiz bir olursak mümkün olan bir harekete davet ediyorum, şu suretle ki ben en mağrur bir hab-ı nefes ile, siz ise en müstahak bir istihkar ile telakki edileceksiniz" demektir. O halde onun tarafından isti'mal edilen metres tabirinin manası ya kendine, ya kendi gibilerine teslim olmak hayâsızlığında bulunan kadının hareketini ibaret olur.

Türkiye'ye inanan nikbinler bu halde bir adalet-i ulviye eseri görürler, "Bu günkü erkekler böyle düşünerek cezalarını çekiyorlar!" derler. Kuludlarşe bu hususta bir fikr-i mahsus verecekse metres kelimesini hurdebînin altına tutarak keşfiyata çalışıyor. Ve son kadın hakkında erkekteki istihkar-ı katiyeyi keşfettikten sonra kadın tarafında da aynı derecede bir istihkar görüyor; fakat erkekler mi zannediyorsunuz? Hayır, yine kadınlara. Yani bu günkü kadınlarda bir kadının bahsederken aynı hatt-ı

[7] Fransızcadan muktebestir.

tahkir ile bozulan dudaklarından "Madam falan mı? Şu… Falancanın metresi…" kelimelerini döküyorlar.

Gayr-ı meşru maşukat hakkında bu iki cins düşman aynı şiddeti ibraz ediyorlar. Mamafih bunun zahiri olduğu muhakkak addedilebilir, hakikat halde, erkek de metres için –şu asr-ı mehzul evladına has bir halet olmak üzere kin alud bir istihkar görülür, hâlbuki o yolda kadınların başkalarının metresi olan kadınlar hakkındaki lümuvlerinde temaşası pek eğlenceli bir hasetten başka bir şey yoktur.

Mahrum erkeğin bütün âşıklara karşı daimi bir hiddet halinde olduğu gibi mahrum dişi de. Eseri tahkir edilen bir tiyatro muharririnin alkışlayan bir muharrir hakkındaki, yahut eseri aranmayan bir romancının yirminci tabı nail olan bir rakibi hakkındaki isim verilemeyen garzı gibi bir şey vardır. Mahrum herhangi sınıfa mensup olursa olsun, hatta iğrenç, hatta korkunç ve fakir bir adam bile olsa yine ara sıra şöhretine bir gıda-yı muvakkit tedarik edilebilir, hele parası varsa, kendine aşk mudhikesini oynamağa hazır binlerce yalancı güzeller bulur, ve elinde ne kadar banknot varsa bu mudhikenin perdeleri o kadar ta'did eder. Fakat bir mahruma için sevilmek iştihasını teskin edecek ne vardır? Çirkin olan bir kadın, ama sahiden çirkin olan, kendisinin çirkin olduğunu bilen bir kadın kendine yalan söyleyecek erkeği, Romeo ve Juliet elhanını okuyacak delikanlıyı nereden bulur? Daima küşade olan kadın yazarları gibi birde erkeğin pazarı yoktur.

O halde zavallı ne yapsın? Eğer cihazı yoksa kısmeti bakar, kazara bir te'hil olur. Bu bir nevi elem-ü barid şirketidir ki ilk hamlede aldatmak şarttır. Eğer zengin ise bir bebek alır gibi güzel bir koca alır, ve bu adam şirketin parasıyla kendini eğlendirecek kızları iaşe eder. Böyle parası için alınmış, vazife-i okşanılmış, senelerce ihmal edilmiş, asla tamlık edilmemiş bir kadın pür-nişve-i şebab bir diğer kadının yorgun gözlerindeki letafetle, başının duruşu, tavırlarının ahengi, hâsılı "Sevilen kadın" reftarıyla bir salona girdiğini görünce nasıl telakki eder? O esnada birisi de gelip genç, zarif, levent bir adam gösterir, "İşte şu kadının aşığı" der… Aldanmış ümitler müzik mahsulası olan haset eğer bu kadını zehirlemezse bir uzbeze diye önünde diz çökebilir.

Bunların arasında bu gün ihtiyarlamışsa da vaktiyle bu âlemlerde tek ve nazar etmiş eski metresler, yahut o güzel delikanlının bir sene evvel terk ettiği genç ve güzel kadın da bulunursa –ki bu ekseriyatle muhakkaktır- artık zavallı sevilen kadın hakkında sarf edilecek şütum ve tahkiratı kaydetmek için defterler lazımdır.

Ve bunu o, metres olan kadın pekiyi bilir, bildiği halde, kadın olduğu için yine geri kalmaz. Asıl şayan-ı tatkik şey bir kadın niçin sever? Meselesidir ki onu anlamak için, bir kadın henüz genç kızken bu hususta ne fikir besliyor? Burasını tetkik lazımdır. Hâlbuki bu fikir hatt-ı azami olarak terbiyenin mahsulü olduğu cihetle aşikârda sevk-i cinsiyetin nişve-i nüması **[131]** hakkında yapılan tetkikat gibi iştigalat ister, bunda ise âdem-i imkân vardır; bizim için burası gece ve uçurumdur. Bir bakirim samim ruhunda ihtizazat ve ta'dilatı mevcub olan esbab-ı amikayı tarif ve izah için yalnız bir âlem olmak kifayet etmez.

Cemiyet-i hazıra bir kadına tiyatro roman ile, musikiyi ve mükemmelat ile, nisac ve emsal ile kendisi için dünyada saadetin aşktan başka bir şeyde kabil olmadığını ispat ve ikna ediyor, bu kanaate karşı gelmek için kadının zayıf ve temayül fizyolojikisinden başka ne vardır? Evvelden akvam ve haşiye bir kıtayı istila ettikleri zaman bekâretsiz masum kızlar bırakırlardı. Bu gün ise masumiyetsiz bekârlar var. İşte medeniyetin ve hasetten bigâne farkı, hiç şüphe yok ki yalnız vesaitteki nezakette bir terki var.

Bu günkü erkeklere mahsus şayan-ı hayret kılıbıkların birincisi kadının hatası erkeklik kendi eşna' olduğu iddiasıdır: zira, diyorlar, kadının hatasından çocuk hâsıl olabilir. Sanki bir çocuğu doğuran ile doğurtan arasında mesuliyetçe bir fark ve nefavet varmış gibi… Maâ-hâzâ şu farkı inkar etmemeli ki yüzde bir âşık –eğer binde birine kalmak, doğurmak gibi şeylerin ihtimali olsa idi- maşukadan vazgeçirdi. Maâ-hâzâ sabredelim, az zaman zarfında bir bekâr batın genç kızlar yirmi yaşına gelince bu hakikat fark edilecek. Ve o zaman tevlit-i etfal için bir üçüncü cins tahrisine çıkmak lazım gelecektir.

Netice şu ki: vaktiyle en ulvi fedakârlıklara medar-ı hâsıl olmuş olan aşk bu gün iki istikrahın, iki mefsedetin telakkisi haline gelmiştir. Bunları bilen bir kadın, nasıl tehlikelere maruz olduğunu, nasıl azap ve ıstıraplara mahkûm olduğunu bildiği

halde de ne gibi esbap ile yine aşka temayül eder? İşte terbi' daire kadar meşgul elhal bir mesele… Bir kadın mı? Nasıl kadın?.. Âşık mı? Hangi aşk? Tahlilat da ilerledikçe kanun-i umumiye vasıl olmak meşgulatı göze çarpıyor. Çünkü herkes bir cihandır, ve hiç kimse kendine göre fikir vererek hakikate vasıl olamaz.

Fakat Kuludlarşe bundan pek kolay meyus olmayarak, mamafih hükümlerinin hiçbir cihetle kati olmadığını söyleyerek, âşıklar hakkında yaptığı gibi metresler hakkında da birtakım tesânîfat da bulunuyor; kadınları da aşka nazaran üç kısma ayırıyor: mizacen, kalbiyen, dimağen teslim-i vücüt edenler!.. Şu kadar ki şimdi sizinle dimağen veyahut mizacen bulunan bir kadının yarın başka birisiyle kalbiyen bulunabileceği tabi olmakla beraber bazı akl-ı lühuvam nebatat hem nebatı hem hayvanı oldukları için alem-i nebatat ile alem-i hayvânâtın ayrı olmaması lazım geldiği gibi metresliğin muhtelif nevaları da bazen aynı mahlukta birleşmekle bu nevaların muhtelif olmadığını ispat etmez. Onun için bir erkeği havası, kalbi, yahut dimağı ile seven kadınlara dair şu tafsilat doğru addolunabilir:

1- Mizaç: Aşk da sevk-i mizaç ile hareket eden kadınlar arak-ı ibz içinde bazı erkeklerin iddia ettiklerinden pek azdır, vakıa her gün icare ettiğimiz tersadat ve tetkikat da yanlış olarak asabi kadınları da bu iddia da ithal ederiz. Hâlbuki bunlar dimağlar arasında zikrolunmak lazım gelir. Bazı arkadaşlarınız sevdiklerini ne kadar memnun **[132]** ve sermest ettiklerine dair beyan-ı temdih eyledikleri vakit hemen akla iki kız arasında cereyan eden şu meşhur muhavere gelmek pek münasip olur: bir kız arkadaşına "Erkekler sana hiç hoş gelir mi?" diye soruyor, öbürü diyor ki: "Evet, iki halde ve bu daima böyle… Para verdiği, birde defolup gittiği zaman…"

Her halde nadir olsun bu mizaçta kadın mevcuttur, bu onu tarif için ancak şöyle denilebilir: "Aşka ait hususat da bir erkek tabiatına maliktir." Bunlarda da çok uslulukla muzdarip olan bazı erkekler gibi cinsiyetin kalpten hariç bir hayatı vardır. Bunlarda iki nevidir: İri vücutlu, yahut ince yapılı olurlar.

2- Kalp: Kadınların ilk Âdemden beri erkeklere terennüm ettikleri yalanlar arasında en çok tekrar edeni bekâr-ı heves denilebilecek olanıdır. Sizi tanımadan evvel zaman sinesinde hayat kaynamayan bir heykel olduklarını söylerler. Şimdi hep bu hisleri, bu heyecan ve halecanları siz, bir nefha-i aşkınızla siz ihya ettiniz, sizden

evvel âlem-i aşk ve teazzuk onlar için mesdud-ı meçhul idi. Bu ince ve tövbeden mahlûkların bütün yalanları gibi buda bir hakikate temas eder, yani belki o zamana kadar kalbine bigâne olan bir heyecan ile alevlenmiş, bütün mevcudiyetinde mükemmel bir tebeddül hâsıl olmuştur. Mizacı kadınlar ile kalbi kadınların farkı da budur, birinciler sevsin sevmesin zevk-yâb olurlar, birinciler ise ancak severlerse hissederler.

Bu kısım her ne kadar nadir ise de yine mevcuttur. Ve bu yolda tam ve sahih bir aşk ile seven, aşkı bütün kuvva-yı hafiyen ruhunu bâliğ edecek derecede sevmeğe mail olan kadınlar çocukluktan beri sade kalpleriyle yaşamışlardır. Bunlar nadiren güzel olurlar, fakat çirkin de olmazlar. Çirkinlikle haset daima birleşir. Parlak olmaktan ziyade hoşturlar, ve hoşlukları hemen her güne mahsustur. Aşk ve ihtiras ile en ulvi bir renk alan güzel bir nazarları ve bütün belagati ancak ânât heyecana da tezahür eden çehreleri olur. Belki mükemmele haseleri yoktur, bir salonda söz söyleyerek parlayacaklarına bir köşede mahviyetle otururlar. Bunlar oranın, dindar, son derece hassas olurlar, bu hassasiyetle fena bir erkek eline düşünce her türlü felaketlere musibetlere uğrarlar. Ya dolandırıcı bir adamı severler, servetlerini mahveder, yahut sevdikleri adam dışarıda eğlencelerde koşar iken kırk paralık basma elbise ile evde iş görürler. Sevdiklerini teselliye tedavi için bin mehalik içinde her şeyi göze aldırırlar.

3- Dimağ: Bunlar kurban-ı asâb olan biçarelerdir. Bunlar ne birinciler gibi uzli bir zevk hissederler, ne ikinciler kadar mest-i âşık olurlar: Maâ-hâzâ bu günkü metresler hep bu nevidendirler, zira hepsinde isteri, nevroz gibi hastalıklar mevcuttur. Bu günkü delikanlıların rast geldikleri kadınların yüzde doksan dokuzu hep bunlardandır. Cerâid-i muhakem ile cerâid-i sairedeki vukuat sütunları buna müeyyiddir.

Her gün gazetelerde aşka, intikama, intihara, kıskançlığa dair okunan fecai' güya günün kahramanları hep bu kadınlardır. İşte mesela bir kadın ki aşkını tabanca ile öldürmüş, ve mağrur- levent muhakeme huzuruna çıkıyor, etrafta hâsıl ettiği tecessüsten memnun, tezinde ihtimamla, ağzı mağrur bir hat ile açılmış… Hiç zanneder misiniz ki eğer o öldürdüğü adamın kollarında bir saniye kalbi yahut hevesi lerzedâr olsaydı bu kıyafet ve sükunet ile böyle meydana çıkardı?.. Ya şu öteki: dün

zevci aşkını gözünün önünde katil etmiş, bu gün kendinden haber almağa giden muhabir ile tatlı tatlı mülakat ediyor… Başka birisi aşkıyla beraber olup bir biçareyi öldürüyor, parasını alıyorlar, sonra cinayetin bütün mesuliyetini aşka tahammül ediyor!

Gazetelerin ağzına düşecek dereceye gelen bu facialarn yanında birde böyle netâyic-i faciaya kadar ilerlememiş olan vukuatı düşünür, gördüğümüz, işittiğimiz şeyleri bir göz önünden geçirirsek, kemal-i i'tidal demle yapılan hıyanetleri, ölünceye kadar süren zehirli infialleri mülahaza edersek anlarız ki bir kadın uzun bir sergüzeşt geçirir, namusunu tehlikeye koyar, teslim-i vücut eder de **[133]** yine nahs ve teheyyüc etmez, bu aşksız sevdazedeler zevksiz müptelalar bazen sinir rahatsızlığına kadar giderler. Çünkü dimayığdırlar. Ve bu cihetten şerrin cürmleri olan zaman hazır delikanlılarına pek uygundurlar. Bir kadın kalbiyen, haseten ne kadar barid olursa bu yoldaki hatalara, şayet-ü mefsedete o kadar yaklaşır, çünkü aşk hususatında en fena güm-râhlıklar dimağdan gelir.

Bunların nevilerini mi sorarsınız? İşte mütemadi tecârib arasında, en hafif sergüzeştlerden en dehşetlilerine giderek te'hîl ettiği bir tahsis peşinde seyahat eden kadınlar bunlardan biridir. Etrafında hayat-ı meşuşeyi tezayüt ederek ruhunda asla tanımayacağı bir lerze-i zevk uyandırmak için uğraşan muhayyelesinin kalbine verdiği hissiyat-ı heyecana rağmen yine taş gibi kalan bu kadınlar hakkında çok hikâyeler vardır. Her şeye katlanırlar, her cinayete hazırdırlar, kocalarını, çocuklarını, namuslarını terk ederler, bir kere titremek için, ve bu kabul olmadığından meyus, hasta, melül bir gün cinayetlere, intikamlara, intiharlara gıda olurlar. Madam Bovary bunların hallerini pek güzel ma'surdur.

İkincisi komedyenlerdir. Bazen bir arkadaşla beraber geçen bir macerayı anlatırken tarif ettiğinizi arkadaşınız ihtar eder, bakarsınız ki hakikaten fark etmeyerek kendinizde aldanıyorsunuz. Bu inanarak yalan söylemek hali çocuklarda pek geşirdir; fakat bazen kadınlarda mestmer olur, ve bu sebeple onlarda yapma fakat samimi bir ikinci tabiat husule gelir. Bu iki tabiat arasında kadının meşuşiyet-i fikriyeye dûçar oluşu vardır ki kendi kendini tanıyamaz. O zaman komedi başlar, fakat bir menfaat için değil, evvela kendine oynadığı rolü size de tabi olarak oynamak için şayet romanlarda: "Büyük bir iptila" denilen şeyi sizin hakkınızda

hissetmek zehâbine düşmüşse vay halinize: size hissiyatı göstermek ister, bunun için hiç bir şeyden çekinmez, hayatınızı karma karışık ederek belaya dûçar eder, gelip anlatmak üzere aldatır, belki kendini zehirler, sonra da bütün dünyaya etharıyı anlatmak için muvafık da olamaz. Bunun asıl fenalığı da şudur ki hep bu gürültüler arasında on saniye bir halis, samimi zevk duymamış olursunuz.

Sonra edipler gelir, bunları romanlar harap etmişlerdir. Ya bir şiir okur, ya bir roman hayatı sürmek için sizi vasıta eder, vakıa hayatiyesinin romanlarda gördüğü gibi olması hakkında bahisler eder. Ağzında hep o kahramanların ismi gezer. Ah ediyor, zannederken bir şiir okuduğunu, kalbinizin üstünde bir kadın sıkıyorum zannederken bir roman sıktığınızı görürsünüz.

Bazen kadınlarda tavuslar gibidirler, bunlara aşk mutasallifleri denilebilir, o zaman da kim meşhursa mutlaka onunla da görüşmek merakıyla maluldürler. Bazıları hep ressamlara, bazıları diplomatlara, diğerleri de muharrirlere mütemayildirler. Sonra makalîdler gelir, bunlar kendilerinden yoksun bir tabakada bulunan kadınların gölgeleri gibidirler; onlar gibi giyinmek, onlar gibi yaşamak için her şeyi yaptıkları gibi onlar gibi sevmek de isterler ve onların sevdiklerine teslim olurlar. Birtakımı da giremediği bir kibar salonuna girmek, nihayet aşkı bir arzusuna alt etmek için teslim olurlar. Bunlar emellerine hâdim olabilecek adamı keşfederek ona arz-ı temayül ederler, fakat muvaffakiyetin ferdasında lütuf da rehin intifa olurlar. Bazıları tabiatın mütehakkim olduklarından severler, ellerinin altında ezilecek, tahkim edilecek bir vücut olsun diye teslim olurlar. Bunların aşksız kalmaları bir işkencedir, mutlaka bir biçare dişlerinin arasında bulunmalıdır.

Böyle ince farklarla aranılacak olursa ta'dâdın nihayeti gelmez. Sizi intikam için bir alet olarak kullananlar, sevdiğiniz kadının saadetini mahvetmek için arz-ı latif edenler… Canı sıkıldığından vakit geçsin diye bezl-i inayet eyleyenler… Velhasıl akıl ve hayale gelebilecek, daha doğrusu gelemeyecek esbap ile aşk mazhukesi oynayanlar hep kalp ve hevesle sevmeyip dimağa mağlup olan kadınlardır. Farz ediniz ki bir erkek böyle bir kadını samimiyet-i kalp ile seviyor, sonra netâyicini mülahaza ediniz: İşte edebiyat-ı ahirenin mesail-i mağlûkası… **[134]**

[nu: 477, C 19, s. 131-134]. Mehmet Rauf

AŞKA DAİR

-IV-

FLÖRTLER[8]

Âşık ve metres arasından bundan evvel tarif ve izah edilen münasebet-i âşıkanenin ekseriya bir harap, yürüyüşleri, receâtleri, hezimet-i katiye ve katil amiyle bir harap olduğu kabul edilirse cinsiyet arasında birtakım küçük haraplar, çok ziyan vermeyen yalnız hadde ve oyundan ibaret kalan haraplarda vardır ki buna "Flört= Flirt" namı verilir. Bu İngilizce bir kelimedir ki, zannederim, Fransızlar daha ziyade kullanıyorlar. Flört kelimesi üç manaya gelir, mesela metresiniz size: "Flört beni eğlendiriyor", yahut "Ben biraz flörtüm", yahut falancayı "Kıskanmayacaksın ha, o benim flörtümdür" der ki bu "Aramızda neticesiz ve hafif bir maşuka vardır" demek olur. Alelade ecnebi salonlarında erkeklerin güzel kadınlara damlık ve mülazemetlerine "Kur" dedikleri malumdur; işte flört bu mülazemetin daha ilerlemesidir. Bu bir nevi maşukadır ki erkek de kadın da neticesiz kalacağını, sade bir aşk oyunu, meftuniyet oyunu oynadıklarını bilirler.

Kuludlarşe bu oyunun nereden başlayıp nerede bittiğini merak ediyor. Bir gün bir kadınla resim seyrediyorlarmış, resim manastırdan çıkan birtakım rahibeleri tasvir etmiş ki altın haleli çocuklar bunları öpüyorlarmış, kadın: "Bak küçükler rahibelerle flört yapıyorlar" demiş. Diğer bir gün bir İngiliz kadının yanında bu kelimeyi telaffuz edecek olmuş, kadın "Affedersiniz efendi, bu benim yalnız Fransa da işittiğim bir kelimedir!" demiş. Kelime Fransızların olmadığı halde ifade ettiği şey o kadar onların ki hatta bu ecnebi kelimeden kendi lisanlarından mastar yaparak tasarruf bile ediyorlar.

Böylece, bir genç kadın, salonlarda genç yahut ihtiyar bir erkeği alıp bir köşeye konulmuş kanepeye, yahut sedire kadar götürür, oraya yerleşirler, kadın yelpazesini açar, ipek örgülü terlikler içinde ayakları yerde eski bir kumaştan yapılmış yastığın üzerinde titrer, tüylü yelpazenin her sallanışında erkek nazik omuzlarından; titrek elbisesinden, elmaslarla müzeyyen saçlarından gelen rayihayı duyar. Bu mahfi

[8] Fransızcadan.

köşede muhavere pek hususi, pek samimi olarak başlar. Kadın güler, dişleri o kadar beyazdır ki doyulmaz. Erkeğin gözleri bir güzel kadının mazhar iltifatı olmaktan mütehassıl haz-ı cismani uzret-i nefes ile parlar; ve yarım saat sonra bunlar ayrıldıkları vakit bir başka erkeğin kadına takrip ettiği görülür ki –kadınla cihet irtibatına göre- ya hadid, ya müstehzi, ya hafif veyahut rahim bir tavırla: "Artık flört elvermedi mi?" der.

Maâ-hâzâ flört yalnız namuslu kadınlar tarafından değil öbürleri tarafından da kullanıldığı ve münasebet-i âşıkanenin ilk hatvesi olduğu için bu tarif sahih olmamak lazım gelir. Hem bu, öbürleri için, elleri sıkmaktan başlayınız da eksi dudakları ziyarete kadar, damlıktan maada ne mümkün ise cümlesine müsaittir.

O halde, damlık hasebe dâhil olmaksızın vuku bulacak melaib-i aşıkaya, işte flört. Demek oluyor ki flört namuslu kadınların günahı olduğu gibi günahkâr kadınların da namusudur… Bir aşk haritası çizilecek olursa, mesela Fransa haritasında "Sen ve o az" ve "Aşağı sen" olduğu gibi buna da "Flört ve afet" ve "Aşağı flört" diye iki kıta ayırmak icap eder. Erkekler flört ile aşkı ayrı ayrı iki nam ile çağırırlarsa da manen ikisinin bir olduğunu kabul ederler, çünkü kıskançlar için, yani en çok kendilerini muzdarip edecek şeyi öğrenmeğe heveskâr adamlar için ikisi de, yani namuslu kadınlar olsun günahkârlar olsun, bu iş de maksat yegâne olduğu ve maksadın ötekiler hakkında hürmetkâr, muhteriz, şairane, bir yeniler hakkında açık ve gif bir arzu recilletten başka bir şey olmadığı malumdur. Kadınların flörte müsaadeleri ise kendilerinin, saf yahut fesat bir maksatla bir erkek tarafından arzu edilip edilmediklerini anlamak zevkinden başka bir şeye müstenit değildir, ve bundan o kadını sevenlerin hepsi muzdarip olur.

Salon köşelerinde edilen maşukalarda hep bu ıstıraplar vardır; maşukanız olan, sizin olan kadının herkesin içinde böyle flörte etmesini muhafaza edemezsiniz; zira bir adettir, mer'i bir şeydir. Hâlbuki hakikat maddeyi, maksadı ananesiyle biliyorsunuz, hem bu tahkik etmiş bir rakip değil, yüzünüze karşı, mana-yı zahiresiyle müdafaa edilen ve sizin de mana-yı zahiresiyle kabule mecbur olduğunuz bir rakiptir. Siz âşıksınız, o yalnız bir flört… Artık buna karşı diyecek bir şey olamaz, gülünç olmamak için muzdarip olursunuz. Nim-i afet yahut nim-i âdem afet olmadığı sizce muhakkak olduğu için bu tahammül pek acı gelirse de bilmeli ki

medeniyet-i ahire de aşk ve maşuka sade, samimi bir şey değil, bir pençeleşme ve tırnaklanmadır! Olabilir ki kadın gerçekten yalnız eğlenmek istiyor ve siz beyhude yanıyorsunuz; yine olabilir ki o size bir halef tedarikiyle meşguldür de siz şüphe bile etmiyorsunuz…

Çünkü, her ne kadar bunların arasındaki renkler his ve tefrık **[163]** edilecek kadar muayyen ve mukarrer değilse de yine flört eden kadınların yalnız birer "Kuket" addolunmaları doğru değildir, flört eden kadın ile bu şuhlar arasında koca bir uçurum vardır. Flörtler erkek de hâsıl ettikleri raşeden zevk-i yab olurlar. Erkekteki arzunun kendi cazibelerine takdim ettiği iştiyakı tadarak telezzüz ederler ve iş burada da kalır. Hâlbuki ötekiler sevmeyerek sevmek isterler, iştirak etmedikleri ihtirasatı tahrik ederler. Bunun için birinciler zevahir-i hafet altında pek hakiki nezaketlere malik-i lütuf mahlûklar olabilirler, fakat şuhlar ekseriya ıstırap vermek tahsisiyle tegaddi eden gaddarlardır.

"Flört" de latife, gülme, hatta biraz çapkınlık vardır, içinde bir katre ispirto bulunmayan, sade köpükten ibaret bir şampanya gibi, kuket ise evvela size kendi üzerinde derin, ba-husus ciddi bir tesir hâsıl ettiğinizi ispata çalışır, kalbinizi feci ihtiraslara sevk eder. Diğer erkekler arasında sizi şayan-ı dikkat bulup ayırdığını, yanında bulunmadığınız vakit hep sizi düşündüğünü söyler, sizin tahkik ettiği temayülat ve ezvakınızı daima okşamağı unutmaz, sizi sevet-i kabuliyle başkalarını kabul edişi arasında bir fark hissettirir. Herkesle şetaretli ise sizinle mahzun davranır, ve kendisini kimsenin tanımadığını gösterir, başkalarıyla muhteriz ise sizinle serbest olur. Eğer piyano çalarsa sade size çaldığı birtakım havaları vardır, ve parça bittiği zaman piyanoyu o kadar dindarane bir tavırla kapar ki oranızdan mesela Schopen'in ruhu geçmiştir, zannedersiniz… Bunlar ve bunun gibi binlerce şeylerle kalbine ne kadar nüfuz ettiğinizi size ispat ettiği halde asıl o sizin kalbinize girmiş ve iyice yerleşmiştir, o zaman en müfteris bir zevkle sizi taazübe başlar. Hâlbuki flörtler mülâtafanın ciddiyete temayülünü gördükleri gün işi orada kesip bırakmayı düşünürler. Onlara ciddi bir aşk-ı ihtisas etmek pek nahoş gelir. Alelade flört neticesiz olmakla beraber gayri sabit bir muvazenet hali olduğundan ve kuketler burasını bildikleri gibi küçük bir cihet ile en masum bir flörtün bir aşık olmak ihtimalini, fırsatını kaçırmamak istediklerinden ekseriya işe flört ile başlarlar, fakat

bir flört ne kadar masum ve maksat ne kadar neticesiz olursa olsun yine tabiat-ı ahz i'tikam edecektir; bizim oyunlarımıza, ânât-ı ezvakımıza pek bigane duran tabiat "Hevesimizle şöyle küçükten bir oyun yapalım, fakat o kadar…" diyen afete karşı öyle bir tahakküm gösterir ki iş karma karışık olur. Afet baş aşağı gider, hatta bazen kuketlerin tertibatı bile… Zira unutmamalıdır ki kadında da erkekte de behimiyyet vardır, ve bu canavar bir aralık, ansızın oynanabilir!

Flörtün böyle bir feci oluşu takip edilirse birinci manzara şu olur:

Bir öğleden sonra, alelade, nadiren tesadüf ettiğiniz bir kadını ziyarete gidiyorsunuz. Neşelisiniz, neşeli davranıyorsunuz, ve her **[164]** vakittekinden daha latif bir refik musahabat olarak görünüyorsunuz. Eskiden ziyaretinizi bir vazife olarak, can sıkıntısıyla kabule alışmış olan kadın sizi böyle görünce hayret ediyor, artık canı sıkılmıyor, bunu sizde hissederek kendinizden ve kendisinden hoşnut olarak çıkıp gidiyorsunuz. Az sonra bir daha ziyaret ediyorsunuz. Bu sefer görüyorsunuz ki huzurunuzla memnundur, evvelden asla göstermediği bir tavırla size latifeler ediyor, sizde mukabele ediyorsunuz, işte bu sade bir flörttür. Olabilir ki o aralık siz metres cihetinden öksüz değilsinizdir; o halde bir başka kadınla bu pür-hande ve pür-neşe dostluk zararsız ve mesaideli bir gönül eğlencesidir, birazda angaryanızın yorgunluğunu almış olursunuz; binâenaleyh flörtünüzün evine kalbiyen müsterih olarak, hiçbir vakit de zincir bend sevdası olmayacağınıza kani olarak gidip gelirsiniz. Öte taraftan o da bu nim-i münasebetin hafif tehlikesiyle oynamaktan bir küçük lükunete de yemek yiyip şuh bir tiyatroda geceyi geçirmek nevinden bir zevk duyar; eğer kendisinin zaten aşk ile münasebeti varsa aşkını biraz **[165]** kıskandırmak zevki de fena bir şey olmaz. Böylece aranızda bir flört hâkim sürer. Daha balayında bir flört…

Maâ-hâzâ balayıları da saçlarını sarıya boyayan ismirler gibidir, yaşlanınca bakır rengini alır; bunun gibi flört de yaşadıkça flörtcülerden beri kalbinde müphem bir infialin dişlerini hissetmeğe başlar, ve bunun esbabı muhtelif olur: mesela kadın keşfeder ki siz başka birini pek derin, pek ciddi olarak seviyorsunuz, bundan hıyanet görmüş gibi cerihadar olur. Niçin? Mademki aranızda aşk yoktur? İşte kibir-i nefesin böyle şımarık çocuklara benzer, mantıksızlıkları her zaman görülür… Yahut siz keşfedersiniz ki kadının bir erkekle bir ibdası vardır, ve bu gayet ciddi bir rabıtadır,

sizinle ne kadar hafif ise onunla o kadar ciddi… İptidaları vaka kadının elinde bir şekerleme, bir çerez olmayı memnuniyetle telakki ediyordunuz, çünkü tekemmül bir yemek olmadığını biliyordunuz, fakat şimdi ortada hakiki bir ziyafet olduğu halde kendinizin liste üzerinde bulunmadığınızı anlayınca hemen kendinizi bir safdil, bir budala, bir meshûre buluyorsunuz, ve bir gün, sizinle endişesiz yaşamak pek kolay olmadığını ona anlatmak istiyorsunuz, artık suret-i kabulde ihtiyari olarak birtakım tebeddüller, sizin tarafınızdan acı nutuklar devri gelmiştir. O, latife olmak üzere sevilen bir kelimeyi acılaştıran bir istihza ile sizinle eğlenir, siz kendisine bir kıskanç, koca anifleriyle mukabele edersiniz. Her ziyaretinizde fırtınalar simaları tehdit eder, ve her ne kadar gürlemezse de yıldırımların başınızın üstünde dolaştığını hissedersiniz. Emin olunuz ki bu bulutlar gelir, rud-ı berk, yağmur, dolu, her şey gelir, o kadar ki nihayet perde fırtına sahnesi üzerine iner.

O zaman üçüncü manzara başlar: Perde açıldıkta artık balayı, bakırlı ay filan, yoktur; sahne mahv bir sima gösterir, hava karanlık, karanlık, zifiri karanlıktır. Erkek bütün sahifeleri çevrilerek resimlerine bakılıp da okunmayan bir kitap nevinden tatdığı kadına malik olmağa yemin etmiştir, kadın bir zaman ehemmiyet vermediği, birer mesaide olmak üzere bahsettiği mahrumiyetleri böyle suiistimalle cüret edene karşı hiddetlenir, yahut erkeğin üzerinde hasıl ettiği nüfuzun hududunu keşfe merak ederek onun mülazemetini vazife haline getirmek ister. Öteki isyan eder, ve muhabere başlar: işte o zaman flört ta arkada kalır, ve fizyolojiyi aşkın bir diğer babına girilmek lazım gelir.

Demek ki flört ya hiç oluyor, yahut bir ihtiras haline geliyor. Şu halde flört erkekte de kadında da hafet mizacından başka bir şey göstermez. "Flört aşkın sulu boyasıdır" demişlerdir. Hakikaten sevmiş ve muzdarip olmuş bir kadın başkalarının flörte edişlerine çocuğunu kaybeden bir kadının küçük kızların bebeklerle oynayışlarına bakması gibi bakar.

Flört bazen kadınları aşk ve tamlıktan ziyade televvüs eder. Sakından koparılmış bir gül yine saf ve taze kalabilir, fakat hatta gonca iken, hatta dalında iken hırpalanmış olmak solmaktan beterdir. Bir kumar masasına, hiç bir şey kazanmayacağını, fakat ziyan edince bütün mal-mülkünü kaybedeceğini bile bile oturan bir kumarbaz deli addedilir; hâlbuki bu gün gerek erkekler gerek kadınlar

flörte aynı şartla giriyorlar, zira flört flört halinde kaldıkça bir şey yoktur. Hiçtir ve bir şey olunca flörtlükten çıkıp ihtiras oluyor.

Mamafih flörtün pek latif ve masum devam edişi de vakai fikriyen pek nezye ve rakik olan kadınlar olur ki bunlarla münasebet hatta aşkı unutturacak derecede safvet-ü letafetle devam eder. Başka bir kadın için aranızda münasebet olduğu söylense mütefahhir-âne inkâr etmek lazım gelirken bu kadın hakkında böyle bir rivayet duysanız gerçekten ceriha-dâr olup kızarsınız. Bütünce ve in'âmât o kadar samimi ve mahrum olur ki müthiş gazaplarından tecrid ederek yalnız letafetlerini, cazibelerini muhafaza etmiş, bir nevi aşk halinde gelir… Fakat her iyi şey gibi nadir olan bu kadınlarla bu erkekleri bulmak müşkül olduğu için bu zavallı dostluk da hayalde kalıp ya hiç sahi-i vücuda çıkmayan, yahut flört gibi iptila ve ihtirasa müncer olan bir mukaddime olur **[166]**.

-Tarabya-

[nu: 479, C 19, s. 163-166]. Mehmet Rauf

AŞKA DAİR

-V-

BU GÜNKÜ SAADETLER

-I-

Kâr ve Zarar

Evvela, birer birer, erkeği dişiyi ayrı ayrı tetkik ve tasvir ettik, iki tarafın bütün mahsusat-ı temayülatını; amel ve elvanını biliyoruz. Flört denilen müfrize kavgaları ile muhasımeyn bir zemin üzerinde tesadüf eylediler, karşıdan birbirine bakıyorlar, fakat bir zaman geliyor ki takrip ediyorlar, tüylü pençelerinde tırnaklar şevk-ü tehalükle dikiliyor, ve artık aşk denilen mücadele-i müthişe başlıyor. İki tarafta da o kadar zevk-ü saadet var. İleride vuku gelecek pençeleşmelerin zevkiyle iki hayvan şimdiden o kadar mest-i mahzuz ki ibtida bu saadetten bahsetmek icap ediyor.

Bunun için, bundan kâr mı yoksa zarar mı olduğunu anlamak için, münasebat-ı âşıkanenin evvela bir bilançosunu, emvar-ı adiye-i sarafiyede olduğu gibi bir bilançosunu yapmalı, kâr için bir sahife, zarar için de bir sahife ayırmalı; kâr ve zararı sırasıyla bala-terkim evvela cemi' etmeli, sonra tarih; o zaman herkesin aşk ve saadet dedikleri şeyin ne olduğu meydana çıkar.

Kuludlarşe rastgele bir maşukayı sevdiğimiz yolda tetkik ediyor. Bu kendi arkadaşlarından biri ile genç, zengin, güzel bir kadının maşukasıdır. Erkek otuz altı yaşında, otuz bin lira irad sahibi, güzel, zarif, asil; romantizmesi filan yok, dişleri saçları tam… Kadın yirmi sekizinde, oda zarif, asil; yüz bin frank irad ve bir tek çocuk sahibi kocası bulunmaz bir koca… İzdivaçtan sonra ibtida dört sene iş iyi gidiyor, ve bizim delikanlı ile kadın birbirini on senedir tanıyorlar. Fakat şimdiye kadar birbirlerine dikkat etmemişler, bir gece bir bal kostümada tesadüf ediyorlar. İkisi de tebdil-i kıyafet etmişlerdir. Erkeğin gözlerinde, yanı başındaki güzel kadına bir lem'a arzu ve ümit, genç kadında bir gülme, bir gülme… Sabahın altısında delikanlı evine avdet ederken arabasında bir müddet tefekkür edip, mesut ve memnun, kendi kendine şu küçük nutku irad ediyor: "Lakin hiç fena değil… Bu güzel genç kadın bana bir eldiven gibi uyacak… İnce, mümtaz, genç… Alası, daha

yeni başlıyor, ben birinci olacağım. Ondan sonra evleri pek mükemmel, yemekleri enfes…" Kadının kendini beğendiğini görmüş, bunun için onunla bir münasebet ihtimalini düşündükçe namütenahi bir ani saadet karşısında bulunuyor, nefis ziyafetler, mükemmel müsamereler… Demek delikanlı iş daha başlamadan mest ve mesuttur, haydi şunun kâr sütununa bu sabah hissettiği zevk için yirmi koyalım… Hâlbuki ötede kendisinin Launa Dast isminde bir metresi vardır, vakıa bu bir bankerle münasafaten idare edildiği için kendine pek çoğu oturmuyor, fazla olarak kadının elli bin liralık iradı var; bankerde ayda altı bin frank veriyor. Delikanlı yalnız tiyatroda locaları, lokantalarda yemekleri, ara sıra bir hediyeyi sonra da eğlenceyi temin ediyor. Fakat bu kadın ile artık pek hususi olmuşlar, sıhhatlerinden, hangi yemeği daha çabuk hazmedip hangisiyle rahatsız olduklarından bahsedecek dereceye gelmişlerdir. Genç, yeni rast geldiği asil kibar kadına ilan-ı iştiyak edip muvafık olacağım zannederken bir gün kadın kendinin bir metresi olduğunu yüzüne vurunca metresi bırakmak lazım geliyor. Bu müfarakat, kolay olmuyor, metresine on bin franklık bir çek götürüyor. Kadın kaymeyi parmaklarının arasında büküp suratına atıyor. İntikam almak fikrine düşerek yeni işi bozmasın diye korkusundan gidip ikisi bin liralık bir dizi inci alıyor. Delikanlının derece-i servetine naziren bu mühim bir şeydir. Binâenaleyh kâr ve zarar defterine kayıt düşmek icap eder. Diğer taraftan böyle iyi, masrafsız, zarif bir metresi kaybetmek de bir zarardır. Şu iki **[294]** zarar için defterde sütun mahsusuna kırk kayıt edeceğiz, şu halde bilançoda yirmi zarar tahkik etmiş olur.

Maâ-hâzâ bu ilk günler pek latiftir. Kibar hanımla genç mösyönün münasebetleri en güzel devresinde sayılır. Bu sevilen kadının kendini vaat ettiği, fakat henüz bahsetmediği zamandır. Bir erkek için takip ve seyahat zevkleri, henüz sizin olmayan fakat yarın olması muhakkak görünen bir genç kadının itirafındaki seyahatin zevkleri latiftir. Kendisinde, muhazarasında, namütenahi güzellikler bulursunuz. Fakat şimdi sizi cezb ve teshir için kullanılan o incelik sonra aleyhinizde bir silah-ı husumet ve hıyaniyet olarak kullanılacaktır. Kati bir renk haline gelmeyerek ânât-ı elvan halinde fark edilen şeyler, size bir busesini ret veya bahş edişindeki, ayağını uzatıp çıkıştaki, başını sallayışı da yahut inişteki haller sizi çıldırtıyor. Çayınızı ikram ederken şekeri küçük maşanın arasına öyle kendine

mahsus bir tarzla sıkıştırışı var ki karşısında mest oluyorsunuz, her iki ziyarette başka bir gizli güzellik nazarınızı sevindiriyor, sanki memalik-i meçhulu keşfediyorsunuz… İşte bu aşk da arzu denilen haldir, o kadar iyidir ki bunun için defterin kâr sütununa elli koymak icap eder. Demin yirmi zararımız vardı, demek ki otuz kârımız oldu.

Fakat acele etmeyelim, delikanlı evvelden Launa'nın aşkı iken istediği yere giderdi. Ziyaret-i angaryasını başından atmıştı, beşe doğru serıkla gider, yediye kadar bilardo yahut başka bir oyun oynardı; kâh yemeğini de orada yer, kâh tasam için sevdiği ve sevildiği bir eve giderdi, daima keyfine göre kabul veya reddettiği bir tasakım davetleri olurdu. Keyfi operaya gitmek isterse hoşuna giden bir locaya girer, yahut girmezdi. Hasılı müstakil bir Paris delikanlısı idi, halbuki genç kadını fikrine, kalbine aldığı andan itibaren bu cereyan-ı hayat muhtell oldu. Salonda, ocağın karşısında konuşurlarken, kadın diyor ki: -Perşembeye filancalarda buluşacağız, değil mi?

Delikanlı, Garperil bir çor ile meshûr ve mesher: -Hayır, onlara artık davet edilmiyorum, hayli zaman var ki kart bırakmadım… Kadın tehalükle emrediyor: -Oo, hemen gidip bırakmalı, ve burada rast gelince barışmalı…

Böylece hiç hoşlanmadığı birçok falancaları tahammüle mecburiyet, artık çaylara gitmek, büyük dineler daveti kabul etmek… Malum a, bunlar birçok sıkıntıdır, binâen aleyh zarar sütununa elli yazacağız… Bununla bilançoda yine yirmi zarar tahkik eder.

Halbuki henüz saadet denilen malikane-i müstakbele vasıl müyesser olmamıştır, henüz seyahatteyiz, fakat bir gün an kati hulul eder, bu dakikadan itibaren delikanlı için yorulmak telaşı başlar; Launa ile böyle telaşlara hiç mahl yoktur, ve zannediyordu ki genç kadın kendi dairesine gelecektir, hâlbuki o mümkün değil buna muvafakit etmez. Vakıa yirmi beş yaşında bu aşiyana tahris pek latiftir. Fakat otuz altısında o kadar hoş olamaz. Tutulacak odalarda eşyalar hep soluk, eski, gayri kabil istimal görünür; ev sahibeleri, kapıcılar sizi şöyle bir süzerler. Bu fena yerlerde gezerken insan Launa'nın Hollanda keteninden çarşaflarıyla geniş

yataklığını tahdir eder… Bunun için de bir yirmi ilavesiyle zararı kırka bala-billah muîd mülakata koşalım.

Bir kibar kadın, ilk günah-ı aşkına geliyor, bu sizin için, nahvet-i tefeskir için pek hoş bir şeydir, binâen aleyh kâr sütununa bir yirmi kaydedebiliriz. Fakat emin olunuz, an-ı mülakat hayal ettiğiniz gibi olmayacaktır. Siz iki kişilik bir vahdet-i samimiye tehayül ediyordunuz, hâlbuki hatırınıza gelmeyen münasebetsizliklerle izole çekesiniz. İlk mülakatlar daima böyle fena tesirle neticelenir, bunun için zarar sütununa elli kaydediyoruz. Elliden mevcut yirmi kâr tarih edilirse ne kalır? Otuz. Evet, otuz zarar, kırk da elde vardı eder yetmiş.

Fakat, ikinci, üçüncü, dördüncü… Elih mülakatların zevk-ü letafetinden gına mümkün değildir. O masumiyeti uyandırmak, o cehli ezele etmek, mahcubiyetlere zafer-yab olmak birçok güzel şeylerdir. Bunun için haydi elli kâr koyalım; lakin çok geçmeden mülakatlar, ta'did ve tekrar edecekse o letafetler birer birer azalmağa, sıkıntılar çoğalmağa başlar. Mesela on beşinci mülakatta… Bir kere saat ve gün evvelden kararlaştırılmıştır, hâlbuki delikanlı Launa'nın aşıkı iken ettiği gibi gider yahut gitmezdi, bu sefer iş öyle değildir, böyle dikkat altında bulunan bir kadını, otuz günde bir iki gününü, oda ancak saat hesabıyla size bahşedilen bir kadını kaybetmemek için saat ve günü tayin lazım gelir. Bu ölçü üzerine bir saattir, maâ-hâzâ bunu da itidal-i demle muhasebe ve muvazene ederek yirmi beş zarar yazalım, zarar sütununda yirmi vardı, eder şimdi kırk beş.

Vakıa, kibar kadınların münasebetinde para meselesi olmaz gibi görünürse de hemen daima netice-i mukavves çıkar, paraya ehemmiyet vermeye vermeye, nefes alır gibi para sarf ede ede kendileri için edilen masrafları görmezler, fakat onlara münasip bir yer bulmak, araba falan masraflarını vermek, gezme orada bir küçük, burada bir küçük masraf… Bahusus bu iş de delikanlı tevsi' münasebet etmiş, kadının teklifsiz ahbaplarıyla kesb-i rabıta etmiştir, bunların biri birinde hayli ile kazanıyor, bir diğeri daima gezintilerde yanından ayrılmayarak onun kesesiyle geçiniyor, ve kardeşi kumarda kaybedip ondan istikraz ediyor; oyun oynamış **[295]**, beş yüz lira kaybetmiş bir delikanlı. Sevdiğiniz kadının kardeşidir, eğer bu gün bu parayı vermezse intihar edecektir: Tabi elinizden gelen iyiliği yapacaksınız. Bu ve bunun gibi binlerce küçük münasebetler yahut münasebetsizlikler… Sonra yaz

gelince safaya gidilir, muhaberat meselesi, yılbaşında binlerce ahbaba hediyeler… Bunlar için elli, yahut kırk zarar yazalım, hatta tezyil ile otuz koyalım, zararına yetmiş beş çıkar…

Ve iş bu kadarla kalmaz, bir aşığın başka bir adama terk edilerek yahut zevç ile bozuşarak, bütün âleme koğulmuş bir aşk saffetiyle görünerek yaşanılan son demleri gelir ki işte zarar sütunu o zaman kara kara rakamlarla dolar, dolar; o derece dolar ki defterin nihayetinde kâr sütununda hiçbir rakam olmadığı halde yalnız zararın yekûnu gözü korkutur.

Şu usulü yalnız Kuludlarşe'nin refiki için değil, bütün münasebet-i âşıkane için tatbik edebilirsiniz, ve neticenin daima bir olduğunu görürsünüz. Şimdi bir nokta var: Delikanlı kibar kadınla böyle bed-baht değilse bile gayri mesut olduğu halde metresi Launa ile mesut idi, bunun kâr ve zarar hesabı tutulsa acaba ne olur?

Buna cevabı Baron Deforej, şu ihtiyar çapkın veriyor:

-Delikanlı Launa ile mesut idi, çünkü arlarındaki aşk değil, itiyat idi.

Mebahis âşıkanede bunun kadar derin bir söz bilmiyorum **[298]**.

-Tarabya-

[nu: 487, C 19, s. 294-298]. Mehmet Rauf

AŞKA DAİR[9]

-VI-

BU GÜNKÜ SAADETLER

-II-

KISKANÇLIK

Heves-Kalp-Dimağ

Hiç şüphe yok ki kıskançlık insanlıkla beraber başlamıştır, maâ-hâzâ bu kadar eski olan bu his mürur zamanla daha başka manalar, vesaitler, alarak bu gün dehşetli bir hastalık olmuş, zaten zehirli bir maraz olan aşkın bir an ilhabı haline gelmiştir.

Saadetin hikâyesi olmaz derler, onun için aşkın hemen ilk alâim-i âlâmında geçiyor, sıhhaten bütün bir kalpte ya kıskançlık aşkı ifna' eder; yahut aşk kıskançlığı, ikisi birden hükümran olamazlar. Fakat iptilada kazi bir akstır, onda aşk ve kıskançlık birbirini paralamak, zehirlemek, ateşlemek için, ikisi de hâkimdir. Hâlbuki bu günkü aşklar tabi ve mütevazen olmayıp hep ihtirasata müncer olduğundan bu günkü kıskançlıklarda hep meşhun-ı iptiladır. Zamanımızda âşıklar aşkı bir hastalık haline getirmişlerdir, takib-i heyecanda gösterdikleri hararet-i muzdaribe, hatta zevk-ü neşeyi bile yakıcı bir hale getirecek derecede kanayan gayr-ı kabil tedavi-yi inkisar-i emel cerihalarıyla hâsıl ettikleri nim "isteri" suistimalanın, su-i tahdinin vereceği metaib, muhabbet ararken nefrete, saadet ararken istikrâhe rast gelmekten mütevellit kızlar, hâsılı her şeyleri kendilerini iptilaya sevk eder. Saf-ı tabi aşk için saf-ı tabi kalp, saf-ı tabi zaman lazımdır. İnsan nasıl yaşarsa öyle sever. Bir heyet-i içtimaîyye bu gün Paristekine benzeyince, aşağıdan yukarı, bir baştan öbür başa her şey bir mücadele, bir mübareze, bir âdem-i itimat, bir boğuşma olunca artık nasıl olurda aşk da tarafın biri birine bir itimat-ı saf gösterebilir? Aşk ki insanda hayvânâtı en çok tahrik ve teheyyüc edici bir kuvvettir. Bundan başka bu gün yirmi aşkta on dokuzu metresinin hatırasına sadık kalmış değildir; ve kadınlara inanmayışımızın

[9] Fransızcadan.

sebebi kadınların bize ettikleri hıyanetlerden ziyade bizim onlara ettiklerimizdir. Bunun için bu gün sevmek demek inanmak, kıskanmak demektir.

Mamafih kıskançlığın bin türlüsü olur, birisi için "kıskançtır" denildiği zaman düşünmeli: mesela bir delikanlı kocalı bir kadının aşığıdır, pekiyi bilir ki kadını kocası da seviyor, bununla beraber hiç aklına kıskanmak gelmez. Fakat haber alsa ki kadın başka bir adamla daha tesis-i münasebet etmiştir, Darikib Otello –kulübe aza yazılır. Bu adamın gayret-i nefsi kıskancı olduğunu anlamak için ne neştere, ne hurdebena lüzum vardır. Ondan dimağ hal-i harekettedir. –Bir diğeri hiç ümid-i galebe olmaksızın bir namuslu kadını sever. Bilir ki bu kadın hiçbir vakit de kimseyi sevmeyecektir. Bunu bildiğinden kadını hatta arzu etmemeğe kadar varır, münasebetleri gittikçe kesb-i maneviyet ederek yekdiğerinin tabiatlarıyla tabiatlanırlar; bu onun çaldığı havadan başkasını sevmez. O bunun sevildiği kitaptan başkasını okumaz, aralarında hiç muhabbete dair söz olmadığı halde halleri hep muhabbettir. Hiçbir nevaziş olmamakla beraber hep nevaziştir. Şimdi bu kadın yine aynı masumiyet-i kalbiye ile başka birine teveccü etsin, hemen bu ümitsiz ve hukuksuz âşık birden müthiş bir kıskanç olur, şedit, gaddar, hemde iffetinden şüphe etmediği halde… Bundaki gayret-i nefs değil, kalp kıskançlığıdır. –Bir diğeride mesela beş senedir evlidir, zevcesini ilk günkü kadar ta'ziz ediyor, baş başa yemeklerini yemişler, baloya gidiyorlar; kadının muhteşem vücudundan nabean eden rayiha ile malî arabada beyaz omuzlara, simin göğse bakarak seviniyor. Fakat baloda kavalyeler sıra ile gelmeğe başlıyorlar, kadın şimdi bunların kolunda, göğsünde, kucağında dönüyor, dönüyor. Bütün kadınların en güzeli o, herkes ona müştak, fakat kadın iki dönme arasında zevcine gelip bir söz söylemek için fırsat buluyor. Anlatıyor ki bütün o erkekler hiçbir şey değildir, asıl amiri, efendisi kendisidir. Maâ-hâzâ zevcin nazarları anif-ü haşin, kendisi endişenak, gam-kîn; o kadar ki balo bitmeden sopayı filan beklemeyerek karısını alıp götürüyor, kadının niçin rahatsız olduğunu soran suallerine cevap veremiyor: itiraf edemiyor ki kıskançtır… Başkalarının gözleri omuzlarına, gerdanına in'itaf ettikçe, omuzları o dudaklara yakın bulundukça, vals edilirken o adamlar vücudunun bütün rayihalarını emiyorlarmış gibi mest-i mahzuz göründükçe sırf uzli bir kıskançlıkla sarsıldığını

nasıl itiraf etsin?.. İşte buda bir heves-i kıskançtır. –Bazen şu üç hal bir adamda içtima' bazen de tevali eder, fakat üçünün de ayrı ayrı ahval ve tabayi' vardır.

Hevese ait kıskançlık en tabisi, ve zannolunur ki, en umumi olarak bilinenidir. Sevdiği kadının bir başkasına bezl-i vücut ettiğini tahayyül eden bir adam yalnız bu vefasızlığın kendi muhabbetine ika' edeceği mani' için kederlenmez, belki sevdiğinin hayaline bir başka cinsiyetin hayalini de müz'ic ve teşrik ederek aynı şeyi bir zamanda hem sevip hem iğrenmekten ibaret olan halet-i ruhiyeye dûçar olur ki kıskançlık budur. Bu loş fikri, sevilen vücudu televvüs eden rakip hayali, kadının bizim olmuş veya olmamış bulunmasına **[307]** göre başka başka şiddetler alır. Bunun için heves-i kıskançlığı ikiye ayrılır: asla bizim olmamış bir kadını sırf uzli olarak kıskanırırz, fakat bu ekseriyatla istikrâhe müncer olarak arzumuzu mahveder. Lakin bilakis kadın bizim olmuşsa rakibimize bahşettiği nevazişlerin tasviri bize de bezl edilmiş aynı nevazişlerin hatırasını ikaz eyler. Garip bir ceriyanla bu hatıra bize tesir ederek bundan arzu husule gelir. Kadınlar bunu o kadar iyi bilirler ki bıkmış bir aşkı tekrar elde etmek için daima bu usulü kullanırlar. Bunun için nefsine hürmet eden adamlar bir başkasının layık-ı iltifat görüldüğünü müşahede edince tekrar kadına dönmek zillini irtikab etmemelidirler. Asrın en büyük psikologlarından olan Napoleon'un dediği gibi: Aşk da yegâne muzafferiyet firardadır.

Aşk söner, kadın hakkında hiçbir his kalmazda kıskançlık yine hükümran olur. Onun için kadınların terk edildikleri zaman bu vasıta ile müteselli olabilirler, intikam için öbürünün bileceği surette yeni bir sevda tedarik ederlerse kâfidir. İtimal ki vefasız bir erkeği tekrar celb ve cezb edemezler. Fakat onu muzdarip edeceklerinden emindirler. Sevdiği kadın tarafından dûçar-ı hıyanet olmuş bir erkeğin o kadını öldürmesinin istemi namus veya aşkından değil, mağlub-ı heves olmasındandır. Böylece, sizi hevesinizle kıskandırarak kendine rabt eden kadın mağlup olmuş değil, mağlup etmiş olduğundan artık hiç endişeye lüzum görmez; zira siler ki sizi nereye isterse oraya sevk edebilecektir. Kalbe ait kıskançlığı diğerlerinden teferruk için şurasını bilmelidir ki insan kalbiyen sevince sevdiğini evvelden affeder. Hevesin hüküm ettiği bir aşk ile sevmek daima arzu etmek ve daima teskin edilmeyen ihtiyaçlarla muzdarip olmaktır. Hâlbuki kalbiyen seven kendini gamle vermekte, bütün hüviyetini terk ve feda etmekte bir zevk-i ulvi bulur. Hatta sevdiğinizin

çektirdiği azaplar zevk veren birer saadettir. Lakin aynı zamanda da istenilir ki sevdiğinizi sizden evvel kimse sevmemiş, sizden sonra da sevmeyecek olsun. Ve işte kalp kıskançlığı budur. Mamafih şu muhakkaktır ki bu nevi kıskançlık hasetsiz bir muharrir, iki adam sevmemiş bir kadın kadar nadirdir.

Nadir olmakla beraber vakıa olduğu görülüyor. Hatta sevdikleri öldükten sonra bile hatırasını kıskananlar bu nevidendir. Bu kıskançlığın sebebi sevdiğimiz kalbin başka bir kalbe verdiği tahsisatı mülahaza edişimizdir. Heves kıskançlığı ise sevdiğimiz bir vücuda bir başka vücudun verdiği tahsisatı mülahaza ile muzdarip oluruz. Bunun için insan kalbiyen kıskanınca hevesle kıskananlar gibi sevilenin huzur ve tamlığı ile kesb-i sükûn edemez. Hayat-ı kalbiyeye hatırattan mürekkib olduğu için maziye ve istikbale de ait olurlar. Sevdiğimiz kalbin bütün saadetleri, mazide ve atîde, hep birden mütehassıl olsun deriz. Bundan başka yine aynı sebepten dolayı kalbî kıskançlık arzu ve fasılalı olmaz, bir fikr-i sebat olur; cisimani kıskançlık buhranlar içinde büyüdüğü halde kalbin hazin içinde bitap düşer. Dimağı kıskançlıklara gelince bunlar Otello sülalesindendirler. Heves ile kıskananlar, en mehalik cinnetlere kadar bir takım divaneler. Kalbiyen kıskananlar aşk kurbanları oldukları gibi kadınları ne birinciler gibi arzu ederek; ne ikinciler gibi kalbiyen severek kıskanmayıp belki nahvet ve budalalıklarından biçarelere iza edenler, hatta bir samimiyet-i ihtiras gibi mazereti olmaksızın, ortada bir muhabbet meselesi bulunmaksızın kıskançlık ederek dünyayı kendilerine de, kıskandıkları kadınlara da zehir edenler mevcuttur. Bu halede böyle hem cellât hem kurban olacak adamların vücudu müste'hil görünürse de bundan daha küsüratla tesadüf edilen hal yoktur. Bunun da esbab-ı muhtelifesi vardır ki en çok rast gelinen şunlardır: gayret-i nefs meselesinden –sizin terk ettiğiniz bir kadının sizden sonra yine eski tarz hayatında devam etmesine tahammül edememek. Bu ekseriya müfarakatlarda veya fert ellerinde vakıadır. Sevdiğinize en fena muameleleri reva görmüş, bütün dostlarınıza, arkadaşlarınıza "Evet, ne angarya, ne büyük yardım… Beni bu beladan kim kurtaracak? **[308]**" diye şikâyetler etmiş; nihayet terk eylemişsiniz. Zavallı kadın ağlamış, kederinden hastalanmıştır. Fakat ne çare ki ölemiyor, bahusus bir teselliyetkârın ziyaretlerini kabule başladığını haber alıyorsunuz; öğreniyorsunuz ki artık evvel ki kadar kederli değildir. Kendini topluyor, mesut oluyor… O zaman

sizde bir fırtına başlar. Bundan başka bir nevi adamlarda vardır ki kendilerinden ziyade herkes için yaşarlar, ne yaparlarsa herkes tarafından görülüp bilindiği için yaparlar. Zeki bir hükümet memuru düellonun kendi kendine ortadan kalkması için bir usul bulduğunu ilan etmiş ve bunun "Düelloya müsâh vardır, yalnız cereyan-ı ahval gazetelerde yazılmayacaktır."dan ibaret bir madde-i kanuniye olduğunu söylemiştir. İşte başkaları görecek, isteyecek diye düello edenler olduğu gibi herkesin hesabına kıskanç olanlarda vardır. Bunların kıskançlığı "El bize ne der?" diye başlar… Bu daima fena malumat alan ve daima lakayıt kalan "El"e neler feda ederiz bilseniz?.. Bu nevi kıskançlık hepsinin fenasıdır. Zira buna tutulan adam son derece rezalete kadar gider. Bir kadın için ne kadar sevildiğini anlamak hususunda bundan iyi usul olamaz. Hakiki aşığın nazarında vakıa bu "El" kaydı yoktur, eğer mashara bile olacaksa bununla sevdiğine aşkının büyüklüğünü gösterebileceği için sevinir. Hâlbuki öbürleri kadınlara mahza bakanları icap için gönül verirler.

Birde hissedecekleri heyecanlara, hâsıl edecekleri fikirlere, meyillere varıncaya kadar her şeyde ötekinin berikinin muavenatına muhtaç olan birtakım adamlar vardır ki bu nevi seyyar aynalar edebiyat ve sanayide pek çoktur. Ne olursa olsun hırkat içinde görünmek isteyen bu efendiler mude ne ise ona itba' için hatta esasen birbirine zıt olan şeyleri sever ve yaparlar. Nasıl düşünmek, ne hissetmek lazımsa öyle düşünür, hissederler. Her şeyde olduğu gibi başlarına gelen münasebet-i âşıkanede de öteden beriden fikir alırlar. Ve onda dokuz insan kadını sevdiği için bu itirafları etmez; belki bu itirafları ettiği için kadını sevmek icap eder; bunun için de dostların tavsiyelerine, nasihatlerine müracaat olunur: Benim yerimde olsan ne yapardın?.. Bazen bu dost hüsn-ü niyet sahibi, hayr-endiş bir adam rast gelirse de ekseri siz derdinizi anlatırken içinden gülen ve başınıza bir bela gelmesinden hoşlanacak olan biri karşınıza çıkar. Bu sebepledir ki bir kadın için sevdiğinin dostu ya büyük bir düşman, yahut yeni bir âşık olmak üzere tanılır. O zaman hain nasihatler başlar, "Oo, ben olsam asla tahammül etmem…" masalları okunur; âşık da tıpkı dostun davranacağı gibi davranır; kıskanmak mı lazım geliyormuş? Pekâlâ, kıskanır.

Bundan başka, metreslerinin yüz verdiği adamlar zengin veya kibar olmadığı için kıskançlık gösterenler, tabiûn şerir olup kadını bir sevk-i tabii ile, bela-sebep kıskanarak hırpalayanlar, metresleri bir adamdan dostane bahsetse yahut bahsetmese,

bir adamı memnuniyetle veya adem-i memnuniyetle kabul etse, hasılı ne yapsa kıskanmağa bir bahane addedenler, daha bir çok suretle kıskananlar vardır; fakat kıskançlık hakkında bir fikir vermek için bu kadarı kâfi görüldü.

Şurası muhakkaktır ki kıskançlıklar daima neviyetlerini muhafaza edemezler, bir dimağı kıskanç olur ki kendisinde biraz kalbi yahut akli kıskançlıkta bulunur. Tabiat-ı beşeriye mahasine ait hususat da ne kadar gayri mütevazen, ne kadar bi-karar ise mesavide de o kadar, belki daha ziyade gayri sabittir. Yalnız bir kadına her türlü hakareti etmek için bir erkeğin "Kıskanıyorum" demes, kâfi olmadığını anlatmak icap ediyor, zira kıskançlık vardır ki aşka, rabıtaya delalet eder, fakat öyleleri de vardır ki hodgâmlığın, hıyanetin tezahüründen başka bir şey değildir; kıskançlığın bu nevi aşığın balekliye aksini ispat eder **[309]**.

-Tarabya-

[nu: 488, C 19, s. 307-309]. Mehmet Rauf

YAZILARIMA KARŞI:

-Mehmet Rauf Bey'e-

Siz, yavrularım, siz benim yegâne teselli-i hayatımsınız; sizin ağlayan ve gülen yüzünüzde ben bütün mazi-i ömrümün safahat-ı tahsisini görürüm ve onlar bir daha yaşarım. Siz bazen bir tâir-i baharinin zemzeme-i neşedarı kadar rakik ve mühic, bazen ümid-i necatı kırılmış bir mariz-i mahzurun enin ve epsini kadar hazin ve müessersiniz. Ben sizi yazarken ne kadar üzüldüm! Zaman olurdu ki sizin en özendiğim bir kısmınızda kalem-i ma'natane dururdu, ben bir sada-yı pest-niyaz ile yalvarırken: -Olmaz, derdi, artık yoruldum…

Siz yavrularım, siz benim o lein şebabımın ebkâr-ı hayalisiniz; kiminiz kırmızı dolgun çehre-i pür-hayatınızla, kiminiz sarı ve solgun sima-yı mütevarinizle, kiminiz yalnız bana inkişaf eden sergüzeşt-i mektumunuzla, birer genç kızsınız.

Oh, itiraf ederim: Kiminiz çirkinsiniz, sevimsizsiniz, siz zavallı sevimsiz çirkinler! Bütün güzelliklerini, zinetlerini ruhumda bırakarak çıplak çıkanlar değil misiniz? Ömürlerinizde muhteliftir, kiminiz beş sene, on sene yaşayacaksınız, kiminiz ilelebet… Fakat öyleleriniz de vardır ki daha doğarken ölmüşlerdir.

Lakin çocuklarım, acaba sizi kimler okuyor! Kıraathane köşesinde birini beklerken hücum eden uykuyu dağıtmak için sizi müstehziâne okuyanlara sakın, sevgili nevzatlarım, sakın hiç bir şey söylemeyiniz, onlar yalnız meda-yı adamlardır, onlar insanlığı yalnız işgal-i hariciyelerinde tecelli eden bedbahtlardır. Artık on beş yaşına geldiği için yatağında yalnız uyuyamayan genç kızlar bir ihtiyac-ı ruh ile sizi okumağa başlar ise güzelleşiniz, çocuklarım, güzelleşiniz; en şuh manalarınızla onun taze fikrine sokulunuz, ve şayet lakırdı sırası düşerse ona beni ihsas ediniz… Yirmi yaşının bütün galeyan-ı sevda-peresteanesiyle coşkunlaşan bir genç adam tesadüfi bir arzu ile yahut merak-ı ruh ile sizi okuyacak olursa ona ümit-bahş olunuz; ona bütün kuvvet-i tesirinizle sevgilisinden bahsediniz; mesut bir atî irae ederek onun gözlerini parlatınız; ve eğer o genç adam sizden bir parçayı beğenip de onu sevgilisine yazacağı mektuba ilave ederse o zaman o parçaya tenebbiye ediniz ki lisan lisan-ı ruhunun bütün nezaketiyle o genç kıza aşk versin, merhamet versin…

Bî-keslere müşfik bir teselliyetkâr, güzellere mati' birinde olunuz…

Oh, sevgililerim, eğer sizin en açık bir sahifenizi mütelezziz-âne okurken validesinin ayak sesini duyan bir genç kız sizi hemen koynuna sokacak olursa orada hemen bir en gizli bir köşeye saklanınız; o sine-yi aşıkâne bir der-aguş gibi ısıtınız; okşayınız, veda ediniz ki validesi uzun müddet otursun, o hafa-gâh mütelezziz de uzun müddet kalmak isteyiniz.

Oh sevgililerim, siz ne kadar mesutsunuz, benim görmediğim dil-firib çehreleri görüyorsunuz, benim işitemediğim ahenk-dar sesleri işitiyorsunuz. Kim bilir? Şayet bir zaman o beni aldatan güzele de tesadüf edecek olursanız acı bir nefretle saklanınız, benim aşk pakizemi reddeden, beni dikenli bir aguş-ı mahrumiyete atan o hüsn-i cemaatten kaçınız, uzaklaşınız, onun aldatıcı güzelliğine kapılmayınız, zehirlidir…

Yavrularım, işte sizin ikinci sene-i hayatınızda son sahifesini kapıyorum; yarın üç yaşına gireceksiniz. Siz benim benliğimin çiçeklerisiniz, hislerisiniz, siz benim benliğimin genç kızlarısınız, ruh-ı şebabım edebîyyen size âşıktır. Ey ibkâr-ı hayal!.. **[51]**

-29 Şubat, 1315-

[nu: 472, C. 19, s. 51]. Seher

İSTANBUL POSTASI

Yük içinde çocuklar koşuşuyorlar, gülüşüyorlar, söyleşiyorlar; bu gece at cambazlarının seyrolunacağı bu söyleşmelerin, sevinçlerin içinde tekrar olunuyor; büyükler bu cuşiş-i mesutâne mütebessimâne bakarken bir aralık onlarda cereyan-ı şetarete kapılıyor, ramazana müte'alik mübaheşeler açılıyor. İşte sokakta pencerenin altından geçenlerin de sözleri hep ramazana ait, vakit-i imsak hesap ediliyor… Sahih, bu sene şehr-i mübarek mevsimin en uzun gecelerinden pek çoğunu alıyor; kanunu evvelin on birinde on dördüne kadar devam eden yeldalardan sonra gün dönümü oldu. Gündüzler ancak birkaç dakika kazanabildi, ramazanda geldi… Bu ciheti konuşuyorduk, içimizden biri dedi ki: "En uzun günlere müsadif ramazanı gördüm, o zaman çocuk değildim ama henüz bir küçük hanım idim, şimdi yaşım kemalini buldu, gelecek senede en uzun geceli ramazanı görürsem ne mutlu bana!" çocuklar el çırptılar; "Yılda ne demek" uzun günlü ramazan nasıl oluyor? "diye soruyorlar, sonra yine fikirlerini o seyredecekleri at cambazları zabt eyliyor, gitmekte gecikiyoruz diye meyusâne ve müsterihmâne bize bakıyorlar idi. Verilen birçok izahat arasında bahs-i ehemmiyetini gaib eyler gibi olurken sözler mecrasını değiştirdi. Şimdi, "Yeni asır, sene başı kelimeleri" ortaya çıkmıştı.

Vakıa geçen pazar günü pazartesi gecesi tam nasıf-ı elilde on dokuzuncu asır bitmiş yirminci asır başlamış idi. Ramazan-ı şerifin Yeldalara tesadüfü ömrü olan otuz senede bir defa görür ama mebde-i asrı idrak herkese müyesser değildir. Hele iki asır mebdeini görmek yalnız yüzünü geçenlere nasip olan fevkalade bahtiyarlıklardandır.

Localar, mevkiler her gece tekmil doluyor, oyuncular, müstecirler mesrur bir çehre ile oynuyorlar, çalışıyorlardır. Hakikat halde de heyet-i umumiye itibariyle cambazlar seyrolunmağa layık; insana geceyi hoş geçirtecek.

Gece geçirmek üzere gidilecek tiyatrolardan Osmanlı tiyatrosuda cinayetli facialı oyunlarını sıraya dizmiş, devam edip gidiyor. Şu adamların maharet-i sanatkâranelerini, gayretlerini takdir ve tekrar etmek istemem. Musahabat iş bu ayamız pek çok kereler kendilerinden bahsetmiştir. Fakat her zaman söyleniyor,

bende tekrar edeyim, acaba ne zaman Fransa hayatını göreceğiz? Kunet hazretlerinin, madam Lamargiz'in kurun vasıtada geçirdikleri hayata vakıf olmaktan, içlerinden bazılarının ika' edildiği cinayatı görmekten ziyade kendi hayatımıza ait ibret-i âmiz levhaları seyir ile zevk-yâb olacağımız tabidir.

Direklerarasının seyir tiyatrolarıda var, bunları seyirden zevk alanlarda galiba çok, hayf ki biz o erbab-ı zevk meyanına giremiyoruz. Görenlerden sordum… Yine öyle diyorlar… Savâik-i savâik oyun esaslarını galîz; müstekrâ sözlerle karıştırıp, temaşa-giranı gılzet içinde boğuyorlarmış, buna ilave olarak Galata'da, Beyoğlu'nda, ellerine geçen çehresi düzgün matmazelleri getirmişler: "Siz muganniyesiniz, şantozsunuz, güzel kantolar, şarkılar söylersiniz… Haydi bakalım, söyleyiniz!" demişler, onlarda söylüyorlarmış… Hem söylüyorlar, hemde dinletiyorlarmış!

Dinlemek, evet, Direklerarası'nın büyük kıraathanesinde her sene güzel şarkılar okuyan, mükemmel saz çalan takım bu senede en mahir sazendelerinden merkeb olarak çalıp çağırıyor, müşterileri de hakikaten seve seve dinletiyorlar. Binâen aleyh kıraathanenin o basık tavanında toplanan keşif duman tabakalarının altı daima kalabalık. Dün akşam bir zat diyordu ki: Kıraathane sahibi hâsılatının makyasını saat dörtten sonra başlayan öksürük sadalarıyla bulmuş,: Öksürük ziyade mi? demek duman ziyade, o halde kalabalıkta, hasılatta ziyade!

Şehzade başının bütün esnafı havaların mesaidesi sayesinde bu sene me'muluk fevkında hasılat yapıyorlar, Mevla bereket versin!.. Havaların böyle mesaid gitmesi bu sene ehl-i zevke fevkalade bir ramazan geçirtiyor. Çaycı dükkânlarının önü sandalyelerle dolu. Müşteriler dükkân içlerinde oturamıyorlar, cadde saat üçten sonra omuz omuzu sökmez hale geliyor, dükkânlarda istimaili gittikçe ta'mim eden "A'ver" kazmaları bir taraftan bir tarafa in'ikas ederek ortalığı gündüze çeviriyor. Sizde bu cuş-ı huruşa karışıyor, hiç duymadan ilerliyorsunuz. İki tarafınızdan canlı fotoğraflar, hevası on paraya fotoğraflar birbirini veli eyliyor, yine yürüyorsunuz, veznecilerin oldukça süslü dükkânları önüne geliyorsunuz, merkicilere doğru çıkmağa başlayınca ortalık birden merkeb gibi kararıyor, tekrar dönmeli Beyazıt'tan Şehzade karakoluna kadar devam eden piyesi bırakmağa hiç gelmez.

Piyesimizde gittikçe müstahzarat-ı mahalliyeden edupenin, tuvalet edevatının çoğaldığı bilmem nazar-ı dikkatinize çarpıyor mu? Avrupadan cicili kağıtlar, kutular içinde gelen müstahzarat-ı tabiyeye, tuvalet sabunlarına, pudralara, filanlara memleketimizde şu son bir sene zarfında hayli nazire yaydılar, muvafık da oldular, bunlar arasında Ahmet Faruki mağazasının zambak pudrasını da unutmayalım.

Ha, az kaldı unutuyordum:

Geçen haftaki postamız bazı uzak matbuatta kayl-ı kalı mevcub olmuş, olabilir a, herkesin keyfine karışmak doğrusu vazifemin haricindedir, hususiyle ramazan-ı şerif de, yalnız şurası gariptir: Bu kayl-ı kal sahipleri postada kullandığım lisanı muvafık-ı edip bulmuyorlarmış. Muvafık-ı edip ne demek? Anlayamadım, muvafık-ı edebiyat demek mi? çünkü orada edibe, namusa mugayyer bir şey söylediğimi bilmiyorum, lakin şunu pekiyi biliyorum ki herkes kendi zekâsıyla zevk-yâb'tır. Hem açık söyleyeyim, ben edebiyatın o kadar ince âlemlerinden değilim, o âlemin dedikodularına hiç aklım ermez. Fakat kemal-i serbesti ile iddia edebilirim ki postamda kullandığım lisan hakikatti, çünkü muvafıktan başka bir şey değildir:

Evet, Servet-i Fünûn'un bir kabahati var, gelen âsârı derc etmiyor. Açıktan açığa veya üstü kapalı, Servet-i Fünûn'un aleyhinde bulunan imzaların pek çoğu bir kere kendisine müraacat edip de ruhu kabul görmeyen imzalardandır. Eğer ben mücadeleyi, münakaşayı sever bir adam olsaydım bütün o imzaları hafz ettirir, böyle lüzumunda ortaya atardım, fakat dedim ya, dedikodularla uğraşacak vaktim yok…

Gazeteme o imzaların adem-i kabulune sebep olan esas da pek sadedir, işte şundan ibaret: Gazetemin kendi muharrirleri var, onlar yazıyorlar, hatta onların yazdıklarını bazı kere zamanı zamanına derc hususunda Servet-i Fünûn'un hacmiyen gösterdiği adem-i mesaideden müteessir ve mahcubum. Birde –vicdanımı neden saklayayım! –Ben isterim ki Servet-i Fünûn'un neşrine vasıta olmakla iftihar edeceği imzalar her şeyden ziyade ahlak-ı edebîyye ve kalemiye sahibi, meslek sahibi zevat-ı muhterimiye mensup olsun… Artık bu hakikati de söyledikten sonra zannederim ki şuradan buradan Servet-i Fünûn'un aleyhinde yükselen seslerin hangi tellerden koptuğunu anlamak güç bir şey değildir **[290]**!

[nu: 461, C. 18, s. 290]. Ahmet İhsan

İFADE-İ MAHSUS

SERVET-İ FÜNÛN'UN ONUNCU SENE İNTİŞARI

Servet-i Fünûn 1306 senesi Şubat'ın yirmi dördüncü günü tesis olunmuş idi, binâen aleyh 1315 senesi Şubat'ının yirmi dördüncü gününe müsadif olan bu gün, tam on sene yani dört yüz altmış sekiz hafta zarfında mutarriden her Perşembe günü birer nüsha itibariyle dört yüz altmış dokuzuncu nüshasını neşre muvafık oluyor. Şu muvafakiyetimizle müftehir ve müteşekkiriz. Müftehiriz, çünkü sanat resim ve hukuk umumiyetle bilinmediği, resimli gazetelerle karîn-i Osmaniye arasında henüz büyük bir ülfet hâsıl olmadığı bir zamanda bir musavver-i ceride tesis ederek yani asla dûçar-ı inkıta' olmadan muntazaman çıkarmağa muvafık olduk, ve, bu gün küçük bir kütüphaneyi doldurmakta olan on sekiz ciltlik koleksiyonumuzda şehadet ettiği vecihle, daha ilk nüshada ittihaz ettiğimiz gayretverâneden asla inhiraf eylemedik. Gazetecilik, hususiyle musavver gazetecilik ilminde bu ıtrad-ı intizamın ne demek olduğunu tecrübe edenler bize hak verirler… Müteşekkiriz, çünkü şu on senelik muvafakiyet-i intişar daha ilk hatveden itibaren gazetenin mazhar buyrulduğu inayat-ı celile melîkâne ve buna manzum olan rağbet fevkalade ile tecelli etmiştir. Filhakika 1307 senesinde ilk nüshalarımız intişara başlar başlamaz erbab-ı mütaala tarafından memluk fevkında asar-ı teşvik gösterilmiş ve bunun tesiriyle taz'îf eden gayret-i dikkatimiz gazetenin bir kat daha temin-i mazbutiyetine museruf olarak bir taraftan da Avrupadan mahsus hakkın celbi ve fenn-i nefis hakkın mülkümüzde tesis letafen ferman buyrulmak gibi takdirat ve inayat-ı âliyeye nailiyet sayesinde Servet-i Fünûn günden güne tevsi' daire-i nefaset eylemiştir.

Başta bir müesser-i teşviktir ki beni on seneden beri musavver gazeteciliğe rabt ederek şimdi gözümün önünde şu yirmi cilt kitabı, ve on yaşındaki mahsul-ü sa'y meşmûl nazar-ı şükran etmek saadetine mazhar eyliyor. Evet, on yaşında bir mahsül-ü ömür! Bununla iftihar eden yalnız ben değilim; benimle beraber, hatta benden ziyade muhterem arkadaşlarımın bunda hisse-i gayret ve muaveneti var. Ben onlara karşı da fevkalade gönülden şükranım.

Artık bu gün bir maksadım varsa gazetemi imkân dairesinde ikmale muvafık olmaktır. Servet-i Fünûn'u bir derece mükemmeliyete vasıl olmuş görmek, mahsul-ü

ömrün ulu ufacık bir hatve-i terkisini daha müşahede ile kırılgan olmak… İşte benim için en büyük bahtiyarlık **[1]**!

Servet-i Fünûn şu on senelik ıttırâd-ı intişarı, ıttırâd-ı mesleği yüzünden bu gün kendine maddi ve manevi bir mevkii temin etmiştir; buna bir şeyin daha tesiri var ki o da sahifelerini tezyin eden imzaların en muktedir, en ciddi, en meslek-perver ashab-ı fikr-i kaleme mensup olmasıdır. Gazetelerin temin-i revâcında bu noktanın dahli pek büyüktür.

Ufacık bir dikkatle anlaşılır ki *Servet-i Fünûn*'a yazı yazanlar erbab-ı muharrir arasında en çok dûçarı târiz olanlardır; fakat bu târizatın mahiyeti nazar-ı tetkikten geçirilince görülür ki hepsi:

"Hamâkın zekâya karşı takrizi şöyle dursun,

Târizi bir inâyet, tahkiri bir şenîadır!"

Şiir-i bâliğnin masdûkidir. Burasını pek iyi bildiğim için târizat-ı vakıaya mümkün olduğu kadar sükût ile mukabele ederim. Fakat bunun mümkün olmadığı dakikalarda olur; bunlar bizim için en istenilmeyen, en sevilmeyen dakikalardır. Ben şununla müteselimim ki şimdiye kadar gazeteme edilen târizattan hiç biri şayan-ı ehemmiyet bir kalemden sudûr etmemiştir; bu târizatın içinde bazen acı bir bûy-ı garez ve haset neşredenleri oluyor. Ezcümle geçenlerde *Servet-i Fünûn*'un artık sönmeğe yüz tuttuğundan bahsediyorlardı. Bu söz *Servet-i Fünûn*'un mündericâtı aşırmaktan başka sermaye-i edebiyyesi olmayan risalelerden birinde neşrolunmuştu; sebebi de galiba muharrir-i acizin dâr'ül-el-sineyi-i Osmaniyeye iştirakı ve giriste necazetiyle meşgul olmağa başlaması idi. Bunu neşredenler bir fabrika idaresiyle bir haftalık gazete müdüriyetini akıllarında bir türlü telif edemiyorlar demek, hâlbuki aklen, mantıken kabil-i telif olmayan iki şey varsa o da gazetecilikle gasb-ı âsâr, sirkât-i âsâr cüretkârlığıdır; yoksa bir gazetecinin başka bir ticarete daha girişmesi hiçbir zaman mûcib-i istiğrâb olamaz. O günden beri **lealel-humd** *Servet-i Fünûn* ne kaybetti? Neresinde bir eksiklik görüldü? Hatta gazetemin kesr-i revâcı için muhteviyâtı iki gün sonra çıkan onluk sahifelere nakletmek filan yolunda müracaat edilen desiselerin hangisi o maksad-ı gârezkerâneyi hâsıl edebildi?.. Servet-i Fünûn

evvelden ne ise yine odur; çünkü mesleği hak ve hakikat üzerine müessestir, hak ve hakikat ise daima müteallî ve payidardır.

Bu eser-i gasbi meselesi çoktan haddini aştı; fakat karşımızda söz anlayacak, daha doğrusu sözden anlayacak kimse olmadığı için buna dair şimdiye kadar söylediğimiz sözlerin hiç tesiri olmadı. Onluk gazeteler hala *Servet-i Fünûn* mündericâtı sahifelerine geçirmekten vazgeçmiyorlar. Bunu söyleyişim onlar görsünler, hareketlerinden vazgeçsinler diye değil; hazır şu cilt başı vesilesiyle bir kere daha tekrar etmek istiyordum ki *Servet-i Fünûn* muharrirlerinin o gazetelerde görülen imzaları magsûbdur, kendilerinin hiç malumatı olmaksızın, hatta merzileri hûlafına gasb u nakil ediliyor.

Bir de biz gazetemizin bila-istifadesine herkesi memnun ettiğini iddia eyleyecek kadar hakikat-ı nâ-şinas değiliz; fakat elimizden geleni yaparak muhterem karilerimizi memnun ve müstefid etmeye çalıştığımız için mesaimizin her zaman semeresini görüyor, bundan dolayı memnun ve müteşekkir oluyoruz. Bizim için bizi takdir edenler kâfidir.

İşte bu kanaat-i kalbiye ve vicdaniye bugün Servet-i Fünûn'un onuncu senesinin birinci nüshasını neşrediyoruz, ve ben Allah bi-t-teşvik **[2]**.

-Hisar: 22 Şubat, 1315-

[nu: 469, C. 19, s. 1-2]. Ahmet İhsan

SONUÇ

Servet-i Fünûn dergisi, 27 Mart 1891'de başladığı yayın hayatına, ilk zamanlar fen bilimleri yayını yapan bir dergi niteliğindedir. Daha sonra edebiyat ve sanat dergisi hüviyetini kazanmıştır. Derginin, Servet-i Fünûn topluluğunun yayın organı olması dışında; Fecr-i Âti, Milli edebiyat ve Yedi Meşalecilerin de yayın organı olarak çalışması dikkate değerdir. Başlangıçta *Servet* gazetesinin ilavesi olarak çıkan dergi, daha sonra tek başına çıkmaya başlamıştır.

Derginin imtiyaz sahibi olan Ahmet İhsan Tokgöz, Avrupa'ya giderek yeni bir baskı tekniği öğrenmiş; bununla da *Servet-i Fünûn* dergisine yeni bir görünüm kazandırmıştır. Artık dergide resim ve fotoğrafların sayısı artmış; baskı kalitelerinde de ciddi değişiklikler olmuştur. İlk zamanlarda derginin yazar kadrosunu Ahmet Rasim, Mahmut Sadık, Nabizade Nazım ve Besim Ömer Akalın oluşturmaktadır.

Derginin bu dönemine baktığımızda öteki mecmualardan nitelik olarak pek farklılık arz etmediğini görürüz. Ancak 1895'ten sonra, Recaizade Mahmut Ekrem'in *Malumat* mecmuasıyla giriştiği polemik; derginin yavaş yavaş edebî bir görünüm kazanmasına sebep olmuştur. Derginin başına 1896 yılında Tevfik Fikret'in gelmesiyle asıl kimliğine kavuştuğunu söyleyebiliriz. Yazar kadrosundan, içerik yapısına kadar birçok değişikliğe giden *Servet-i Fünûn* dergisi, bu dönemde birçok yeniliğe imza atmıştır.

Yenileşme anlayışını Fransız edebiyatına dayandıran Servet-i Fünûn topluluğu edipleri, en çok şiir ve roman türünde kaleme aldıkları eserlerle dikkat çekmişlerdir. Şiir türünde, Tevfik Fikret'in ve Cenab Şahabettin'in yazmış olduğu eserler; bu türün en güzel örnekleri arasındadır. Batı'nın nazım şekillerini benimseyen bu edipler, serbest müstezat tarzının yanı sıra; Sone ve Terzarima gibi yeni nazım şekillerini denemeleri açısından da dikkate değer eserler vermişlerdir. Yine bu dönemde, tablo altına şiir yazma geleneği, Servet-i Fünûn şairleri tarafından gerçekleştirilmiştir.

Nazım türünde yeniliklere açık olan edipler, kafiye konusunda Divan edebiyatı geleneğini devam ettirmişlerdir. Tanzimat dönemi sanatçılarının hece konusunda göstermiş olduğu titizliği, Servet-i Fünûn şairleri için söylememiz

mümkün değildir. Muhteva konusunda da yeni arayışlar içerisinde olan dönemin sanatçıları, "her güzel şey"in şiirin konusu olabileceği düşüncesini savunmuşlardır.

Hikâye ve roman türlerinde de farklı bir yol izlenmemiş, Batı'nın realizm ve natüralizm anlayışı eserlerde kendisini hissettirmiştir. Geleneksel tahkiye metodundan sıyrılarak, roman türüne yeni temalar kazandırmışlardır. Bu türün en güzel örneklerini Halit Ziya'nın romanlarında görebilmemiz mümkündür.

Devrin içinde bulunduğu baskı ve yönetim şeklinden ötürü hemen hemen hiçbir sosyal ya da siyasal konuya değinilmediğini fark etmekteyiz. Bu dönemin romanlarında, önceki devrin gerek kurgu, gerek üslup, gerekse bütünlük açısından dikkat çeken özellikleri görülmez. Şiirin ana izleğini meydana getiren hayal-hakikat temi, romanlarda da ön plandadır.

Tercüme konusunda, özellikle incelediğimiz sayılar arasında, Ahmet İhsan Tokgöz'ün dışında bu türe örnek verebileceğimiz başka bir edip bulunmamaktadır. Tercüme türünde de Fransız edebiyatı benimsenmiş; özellikle de Jules Verne'nin eserleri bu dönemde Ahmet İhsan tarafından edebiyatımıza kazandırılmıştır. Batıyı her anlamda takip eden, güncel olayları anı anına dergide işleyen Servet-i Fünûn topluluğunun; bu türde biraz cılız kalması şaşırtıcıdır.

Biyografi ve tanıtım yazılarının, dergide geniş bir hacim kaplamasına rağmen bu yazılara tam anlamıyla biyografi dememiz mümkün değildir. Dergide kaleme alınan yazılar, daha çok tanıtım yazısı niteliği taşımaktadır. Vefat ve görev değişikliği gibi konular, bu yazıların ana temasını ihtiva etmektedir. Ahmet Şuayb'in makalelerini bu tür içerisinde bir istisna olarak kabul edecek olursak; bunun dışında kayda değer yazıların olmaması dikkat çekicidir.

Servet-i Fünûn sanatçılarının en çok eleştirildiği nokta, dil ve üsluplarıdır. Fransız aydınlanmasına bağlı olarak, eserlerin birçoğunda Fransızca isimler kullanılmış, bu durumda metinlerin tam anlamıyla anlaşılmasını güçleştirmiştir. Yazmış oldukları eserlerde konuşma dilinden uzaklaşarak farklı bir kesime hitap etmeyi amaçlamış olan bu edipler, dillerinin süslü ve abartılı olmasından dolayı birçok kesim tarafından anlaşılmamışlardır. Eserlerde Arapça ve Farsça tamlamaların

sıklıkla kullanılması, yeni kelimelerin türetilmesi bu anlaşılmazlığın temel sebepleri arasındadır.

İncelediğimiz sayılar arasında dikkati çeken tür, inceleme-araştırma ve tenkit yazılarıdır. Bu yazılar daha çok Ahmet Şuayb tarafından yazılmıştır. Servet-i Fünûn topluluğu içerisinde yeni bir tenkit anlayışı benimseyen edipler, Batı'nın tercih etmiş olduğu bu farklı metodu edebiyatımıza kazandırmışlardır. Bu anlayışın kökeni, Fransız münekkit Hippolyte Taine'e dayanmaktadır.

Ahmet Şuayb, tenkit konusunda yelpazesini geniş tutmuş; sosyoloji, edebiyat, tarih, iktisat, hukuk ve gazetecilik gibi birçok alanda bilgiler veren makaleler kaleme almıştır. Taine'nin "ırk, muhit ve zaman" anlayışını benimseyen Ahmet Şuayb, bazı noktalarda da bu görüşe itiraz etmiştir. Bu tür içerisinde kaleme alınmış olan *Esmar-ı Matbuat* yazıları, Servet-i Fünûn topluluğu içerisinde tenkit türüne verilebilecek en güzel örnekler arasındadır.

Dergi içerisinde ihmal edilen veya bizim incelediğimiz sayılar arasında nitelikli eserlere rastlayamadığımız bir diğer türde, tiyatrodur. Tanzimat edebiyatı sanatçılarının oynanmasından çok okunması yönünde tercih ettikleri bu tür, incelediğimiz sayılar arasında Abdülhak Hamit'in tek bir yazısından ibarettir. Bu türün; şiir, hikâye ve roman kadar tercih edilmediği yönünde yapacağımız bir yorumun, yanlış olmayacağı kanaatindeyiz.

Bazı başlıkların eksik kalmasına rağmen incelediğimiz sayılar arasında ele alınan edebî türlerin en güzel örneklerinin verilmesi bizler açısından önemlidir. Yönünü daha çok Batı'ya çevirmiş olan Servet-i Fünûn sanatçılarının, Batı'nın değişen ve gelişen anlayışına uygunluk göstermeye çalıştıklarını; eserlerini de bu anlayış çerçevesinde kaleme aldıklarını söylememiz mümkündür.

KAYNAKÇA

AHMET ŞUAYB. *Hayat ve Kitaplar*. (hzl. Erdoğan Erbay). Salkımsöğüt Yay., Ankara: 2005.

AHMET ŞUAYB. "Hayat ve Kitaplar IV: Emile Zola ve Âsârı." *Servet-i Fünûn Dergisi*, nu: 457, 1899, s. 228-232.

AKTAŞ, Şerif. *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Akçağ Yay., Ankara: 1998.

AND, Metin. *Başlangıcından 1983'e Türk Tiyatro Tarihi*. İletişim Yay., İstanbul: 2006.

AKYÜZ, Kenan. *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İnkılap Kitapevi, İstanbul: 1995.

AYATA, Yunus. *Dergi Semasında Bir Yıldız Utarid*. Salkımsöğüt Yay., Ankara: 2007.

AYATA, Yunus. *Servet-i Fünûn Dergisi (256-305. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: 1996.

BANARLI, Nihat Sami. *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. MEB Yay., İstanbul: 2002.

BERKES, Niyazi. *Türkiye'de Çağdaşlaşma*. Yapı Kredi Yay., İstanbul: 2003.

ÇETİN, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi*. Öncü Kitap, Ankara: 2004.

ÇIKLA, Selçuk. *Roman ve Gerçeklik Bağlamında Kültür Değişmeleri ve Servet-i Fünûn Romanı*. Akçağ Yay., Ankara: 2004.

EKİZ, Osman Nuri – Müslim Ergül. *Servet-i Fünûn'dan Cumhuriyete Kadar Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*. Toker Yay., İstanbul: 1988.

EMİROĞLU, Öztürk. *Türkiye'de Edebiyat Toplulukları*. Akçağ Yay., Ankara: 2008.

ENGİNÜN, İnci. *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyete 1839-1923*. Dergâh Yay., İstanbul: 2007.

ENGİNÜN, İnci. *Cenab Şehabettin*. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: 1989.

ERCİLASUN, Bilge. *Servet-i Fünûn'da Edebî Tenkit*. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: 1981.

ERCİLASUN, Bilge. *Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler C I.* Akçağ Yay., Ankara: 1997.

ERCİLASUN, Bilge. *Yeni Türk Edebiyatı Üzerine İncelemeler C II*. Akçağ Yay., Ankara: 1997.

DEVELLİOĞLU, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansikolpedik Lûgat*. Aydın Kitapevi, Ankara: 2005.

GÜR, Alim. *Türk Tenkit Tarihi*. Palet Yay., Konya: 2009.

HUYUGÜZEL, Ömer Faruk. *Halit Ziya Uşaklıgil (Hayatı, Eserleri, Eserlerinden Seçmeler)*. MEB. Yay., İstanbul: 2004.

İMZASIZ. "Lisan-ı Umumi: Mai Lisan." *Servet-i Fünûn Dergisi*, nu: 490, 1900, s. 346-347.

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal. *Son Asır Türk Şairleri*. Dergâh Yay., İstanbul: 1988.

İNUĞUR, M. Nuri. *Basın ve Yayın Tarihi*. Çağlayan Kitapevi, İstanbul: 1982.

İSKİT, Server R. *Türkiyede Neşriyat Hareketleri Tarihine Bir Bakış*. MEB Yay., Ankara: 2000.

KABAKLI, Ahmet. *Türk Edebiyatı*. Türk Edebiyatı Vakfı Yay., İstanbul: 2004.

KADRi. "Mebahis-i Mütenevvia." *Servet-i Fünûn Dergisi*, nu: 472, 1900, s. 54-58.

KAPLAN, Mehmet. *Şiir Tahlilleri I, Tanzimat'tan Cumhuriyete*. Dergâh Yay., İstanbul: 1994.

KAPLAN, Mehmet. *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*. Dergâh Yay., İstanbul: 1995.

KAPLAN, Mehmet. *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar*. Dergâh Yay., İstanbul: 1997.

KAVCAR, Cahit. *Batılılaşma Açısından Servet-i Fünûn Romanı*. Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara: 1995.

KIŞAN, Mustafa. *Servet-i Fünûn Dergisi (356-400. Sayılar) İnceleme ve Seçilmiş Metinler*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: 2008.

KOLCU, Ali İhsan. *Servet-i Fünûn Edebiyatı*. Salkımsöğüt Yay., Erzurum: 2010.

KORKMAZ, Ramazan. "Servet-i Fünûn Edebiyatı." *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Grafiker Yay., Ankara: 2006.

KORKMAZ, Ramazan. "Servet-i Fünûn Topluluğu (1896-1901)." *Türk Edebiyatı Tarihi C III*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., İstanbul: 2007.

LEWIS, Bernard. *Modern Türkiye'nin Doğuşu*. Arkadaş Yay., Ankara: 2010.

MARDİN, Şerif. *Türk Modernleşmesi*. İletişim Yay., İstanbul: 2007.

MEHMET RAUF. "Bizde Roman." *Servet-i Fünûn Dergisi*, nu: 445, 1899, s. 38-42.

MEHMET RAUF. "İngiliz Şairleri: Tennyson." *Servet-i Fünûn Dergisi*, nu: 447, 1899, s. 67-71.

MEHMET RAUF. "Rübâb-ı Şikeste'nin İntişarı Münasebetiyle: Tevfik Fikret." *Servet-i Fünûn Dergisi*, nu: 465, 1899, s. 354-358.

NECATİGİL, Behçet. *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. Varlık Yay., İstanbul: 2007.

OKAY, Orhan. *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*. Dergâh Yay., İstanbul: 2010.

ORAL, Fuat Süreyya. *Türk Basın Tarihi Osmanlı İmparatorluğu Dönemi, 1728-1922/1831-1922*. Yeniadım Matbaası, Ankara: 1967.

ORTAYLI, İlber. *Son İmparatorluk Osmanlı*. Timaş Yay., İstanbul: 2006.

ORTAYLI, İlber. *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*. Alkım Yay., İstanbul: 2005.

ÖZBALCI, Mustafa; Alaattin KARACA. *Servet-i Fünûn Edebiyatı*. Akçağ Yay., Ankara: 2006.

ÖZDEMİR, Emin. *Türk ve Dünya Edebiyatında Dönemler-Yönelimler*. Bilgi Yay., Ankara: 1999.

ÖZGÜL, Metin Kayahan. *Ali Ekrem Bolayır'ın Anıları*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara: 1991.

ÖZÖN, Mustafa Nihat. *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. Maarif Matbaası, İstanbul: 1941.

PARLATIR, İsmail. *Recaî-Zade Mahmut Ekrem*. MEB Yay., İstanbul: 2005.

PARLATIR, İsmail. *Tevfik Fikret Dil ve Edebiyat Yazıları*. TDK Yay., Ankara: 1993.

PARLATIR, İsmail. "Servet-i Fünûn Şiiri." *Servet-i Fünûn Edebiyatı*. Akçağ Yay., Ankara: 2006.

POLAT, Nazım Hikmet. *Rübab Mecmuası ve II. Meşrutiyet Dönemi Türk Kültür, Edebiyat Hayatı*. Akçağ Yay., Ankara: 2005.

SEVÜK, İsmail Habib. *Edebî Yeniliğimiz*. Remzi Kitapevi, İstanbul: 1937.

ŞAPOLYO, Enver Behnan. *Türk Gazeteciliği Tarihi Her Yönüyle Basın*. Güven Matbaası, Ankara: 1969.

ŞEMSETTİN SAMİ. *Kâmus-ı Türkî*. Çağrı Yay., İstanbul: 2010.

ŞEMSETTİN SAMİ. "Kâmus-î Türkî ve Kâmus-î Arabî." *Servet-i Fünûn Dergisi*, nu: 462, 1900, s. 306-308.

SOĞUKÖMEROĞULLARI, Mehmet. "Servet-i Fünûn Edebiyatı Gayri Milli Midir?" *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter*: 2001.

TANPINAR, Ahmet Hamdi. *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. Çağlayan Kitapevi, İstanbul: 2003.

TANPINAR, Ahmet Hamdi. *Edebiyat Üzerine Makaleler*. Dergâh Yay., İstanbul: 2005.

Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi. Yapı Kredi Yay., İstanbul: 2010.

TARIM, Rahim. *Mehmet Rauf'un Anıları*. Özgür Yay., İstanbul: 2001.

TEKİN, Mehmet. *Roman Sanatı*. Ötüken Yay., Ankara: 2003.

TOKGÖZ, Ahmet İhsan. *Matbuat Hatıralarım*. Ahmet İhsan Matbaası Limitet Şirketi, İstanbul: 1930.

TOKGÖZ, Ahmet İhsan. *Ahmet İhsan Tokgöz*. (hzl. Bilge Ercilasun). Kültür Bakanlığı Yay., Ankara: 1996.

TUNAYA, Tarık Zafer. *Türkiye'de Siyasal Gelişmeler. 1876-1938*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul: 2009.

TÜRK DİL KURUMU, *Yazım Kılavuzu*, TDK Yay., Ankara: 2005.

UÇMAN, Abdullah. "Tanzimat ve Servet-i Fünûn Dönemi Türk Edebiyatında Eleştiri." *Hece Eleştiri Özel Sayısı 77/78/79*. Ankara: 2003, s. 14-48.

UŞAKLIGİL, Halit Ziya. *Kırk Yıl*. İnkılâp Kitapevi, İstanbul: 1987.

ÜNAYDIN; Ruşen Eşref. *Diyorlar Ki!* Tablet Yay., Konya: 2010.

ZÜRCHER, Erik Jan. *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İletişim Yay., İstanbul: 2010.

DERGİ HAKKINDA GÖRSEL MUHTEVA

81

صاحب امتیاز و مدیری
احمد احسان

شرائط اشترا
درسعادتده سنه‌لکی ۱۳۰ .
التی آیلغی ۷۵ . اوچ آیلغی
٤٥ غروشدر . پوسته ایله
کوندر یلیرسه ولایات بدل
اخذ اولنور .

ثروت فنون

شرائط اشترا
ولایاتده سنه‌لکی ۱۰۰ آلتی آیلغی
۵۰ غروش اولوب اوچ آیلغی
یوقدر . قیرغه‌دن مقدما یوزو
ایله آلتی ایچون ستوی یکری
غروش فضله آلیور .

پنجشنبه کونلری چیقار منافع ملك ودولته خادم مصور عثمانلی غزته‌سی

SERVETIFUNOUN

JOURNAL ILLUSTRÉ TURC PARAISSANT LE JEUDI
CONSTANTINOPLE

No : 448

Directeur-propriétaire
Ahmed IHSAN

9me Année

BUREAUX :
78, Grand rue de la
Sublime Porte

طقوزنجی سنه — اون‌سکزنجی جلد

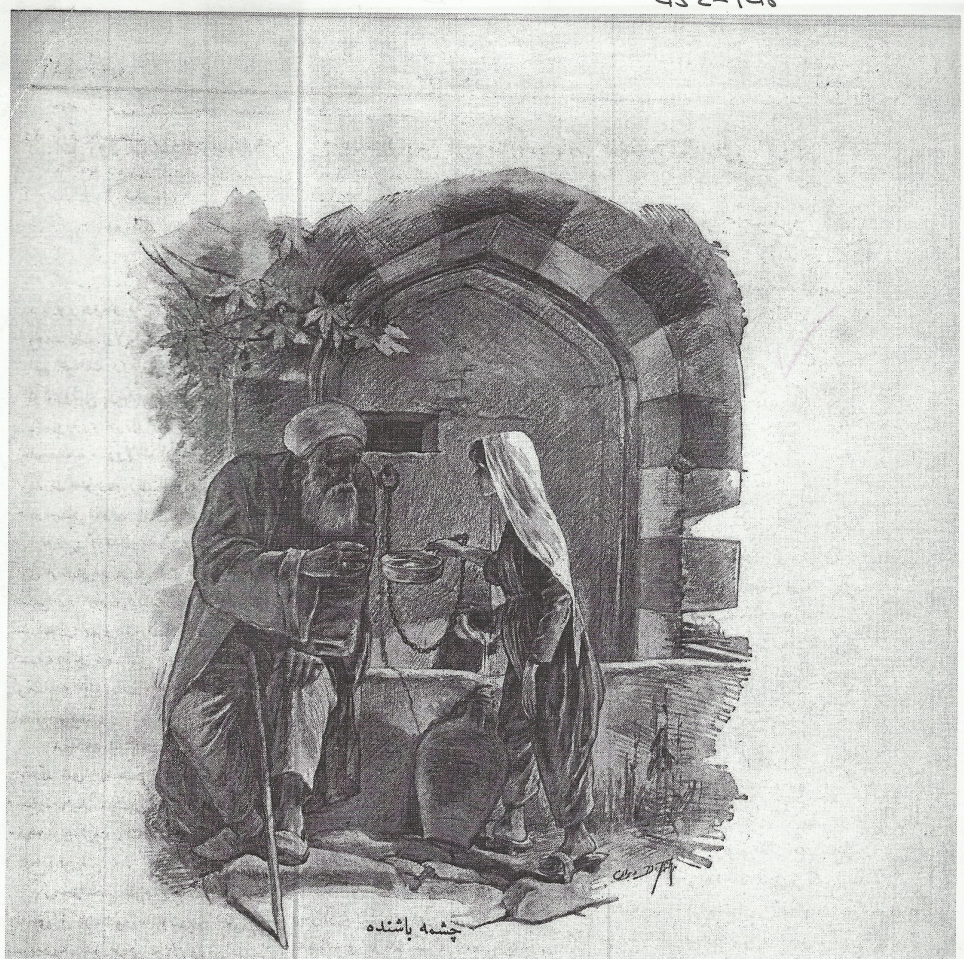
پنجشنبه — ۳۰ ایلول سنه ۱۳۱۵

عدد : ٤٤٨

مرحوم منیر پاشا
Munir Pacha, mort le 6 octobre 1899 à Constantinople.

452-148

چشمه باشنده

خراب و تشنه ، بیقلمش جناح ایامك
سقوط مظلمی آلتنده ، پیر درمانده ؛
خراب وتشنه ، بوتون برحیات آلامك
فجاعتیله کولومسر یوزنده برخنده :

ـ قزم ، شومشربه‌دن بربوتوم صو وبر بابایه !..
باشنده اورتوسی برقیزجغز ، حقیر و سفیل ،
هان صارلدی نحیف آلربله مشربه‌یه ؛
باقوب سکون ایله : ـ واراول ، قزم !.. دیپوردی علیل .

بواوکسوروکلو ، بواولکون صداده الك قلبی
سرود شکره مقارن بر اشتکا واردی ...
ایچمده تتره‌دی بر شی ، وَر ایکای کبی
دیدم : ـ آجیقلی شو عجزك یوضعفه امدادی !

ـ ۲۶ تشرین اول ، ۱۳۱۵ ـ

اسعد نجیب

96
453-168-169

100 453-176

پینك اوستنه ، بوكونشك ضیالرنی سیسلەین بوزلی نفسه بكزر ، بر طبقه چكیلمش كیبدی . بوتون وجودندن كوچك كوچك لرزشلر آقیوردی ، ایاقلرنی چكمرك بتاغندە بوزولدی ، بوزولدی ، یورغنی چكمسنك آلتنه قیصدیردی ، هپ اوكونشه ، قار پارچەسنه ، مینی مینی نهره باقیوردی ؛ بوكون نمكن دكل بتاغندن چیقوب بوصوغوق اوداده بیقاتمقه ، كیتمك قوت بولەمیه‌جقدی ، وهما سوبك صوغوقلغنی حس ایدییور ، اومورزلرندن برر بوز مجراسی آچیلیور ، تیتره‌یەرك بتاغنك ایچنده دها زیاده بوزولیوردی . بوكون تبدلك ایده‌جك ، ساعتلرله بتاغندن چیقمایه‌جقدی . بتاغندن چیقمامق ایچون برسبب دها بولیوردی : مادامكه مادمازل دوقورتوزده بوكون أوده دكلدی ...

كوزلری سوزولیوردی ، هپ اویله ، پنجره‌سنه باقارکن بواش بواش كیریپكاری اینمدی ، اینجه مائی دامارلری كورونن كوز قاپاقلری تیتره‌دی ، تكرار اوبودی . غیر معین بر مدت اوبودی ؛ صوكره بردن كوزلرنی آچدی . اوكا اوداسی سالالامشلر كبی كلشدی ، اولا اكلایه‌مادی ، بر دقیقه صوكره ، تكرار اشاغیدن یوقاری‌یه اوچان قوجه بر قار پارچەسی كلوب پنجره‌سنك اوستنه أزیلەرك پایپشنجه اكلادی . اشاغیده ، شهه‌سز بلند ، ابلاسنك پنجره‌سی قار طوپنه طوتیوردی .

بردن بتاغندن انلایه‌رق پنجره‌سنه قوشدی ، نام اوصره‌ده ، بر طوپ دها ، بودفعه چرچوه‌نك كناریه كله‌رك داغیلدی . نهال باغچه‌یه باقدی . هپ اوراده ایدیلر : عدنان بك ، بهلوله بلند ، كورکلی كنیش یاقه‌سنی قالدیرمش بهتر . هنوز أریه‌مش قارلردن طوپلامق ایچون چوملن بشیر ...

باشلرنی قالدیره‌رق اوكا باقیورلردی ، بلند بر یكی طوپ دها حاضرلایوردی . نهال أیله اشارت ایده‌رك « كلیورم ! » دیدی .

بش دقیقه صوكره باغچه‌ده ایدی . هواده لطیف بر حرارت واردی ، كونش كویا بو صباح وقتندن اول اویانمش بر بهار كتیریپیوردی . نهال بوهوایی تنفس ایدر ایتمز اعماق هویتنه قدر ایصیندیغنی حس ایتدی . باغچەنك یوللرنده قارلر ، یومشامش ، كوشه‌مش ایدی ؛ بیاض دونوق بر جام طبقه‌سیله اورتولو ظن اولنان دالدرن متوالی قطره‌لر دوشیوردی ، بونلردن بر دانه‌سی كچركن نهالك بوینه دوشدی . بر صیحهٔ تحاشیله بوینی قیصدی . هپ ُلرنده برر طوپله اونك تقرب اتمه‌سنه مترقبدیلر ، تام اودقیقه‌ده بلند امر وبردی : — آتش !.. طوپلر نهالك اوزرینه دوكولدی ، او ، قولنی قالدیره‌رق بوزنی صاقلایوردی ؛ بر دانه‌سی تاقولاغنك اوستنده ، صاچلرینك آره‌سنده داغیلدی ؛ نهال پارمقاریله صاچلرنی سیلكەرك : — شیمدی نوبت بكا كلدی ! دیبوردی . سكەرك بولدن اتلادی ، اوراده ، بر اغاجك دیبنده بر كومه قار واردی ؛ فقط اوته طرفده بلنده دورمایوردی ، اوزمان ایكیسنك آره‌سنده بی‌انصاف برحرب باشلادی . اولا منتظم برحرب شكلنده باشلایان بواویون یواش یواش . آره‌لرنده مسافه اكسیله اكسیله ، موپلر نهایت دشمندن اول بتشدیریله‌یلمك ایچون تلاشله آلنلر برر آووچ قاردن عبارت قالەرق ، بر بوغوشمه حالته كلیش ایدی . اطرافده هپ كولبورلر . عدنان بك « آرتق بتیشیر ! » دییه باغیریوردی . ایكیسی‌ده بوحریدن ، یورغون ، قارلره بولانش ، كوكسلری شیشكین ، جیقدیلر . نهال كیمك كیمه صوریپیوردی : — بك بابا ، بلند یكیلدی ، دكلی ؟

بلند یكیلدیكنه قانع دكلدی : — كیم یكیلدی ؟ دیبوردی ، ایسترسەك یكیدن باشلایەلم .

بوكا هپ مانع اولدیلر . عدنان بك ایلریلیەرك نهالی قولندن چكدی ، آرتق حرب بتمش ایدی . شیمدی بلند اوكلرندن قوشه‌رق صیچرایور . یولك اوزرینه اوزانمش بر دالی چكمرك نام اونلر كچركن سیلكیوردی . باباسیله نهال ، بویله ، خطوه‌دن خطوه‌یه بر قار طوفانه طوتولیورلردی .

بر آره‌لق عدنان بك نهاله . بواش برسسله‌، كویا سویلیه‌جكندن قورقه‌رق ، صوردی : — نهال ، مادمازل دوقورتون سكا بر شی سویله‌دیمی ؟

نهال ، متعجب ، فقط بردن باباسنك بوسؤالیله اختیار مربه‌نك بر كون اول كندیسنه بر شی سویله‌مك ایچون كوزلرنده فرق اولنان تردد آرمسنده برمناسبت بوله‌رق ، دوردی وباباسنه باقه‌رق : — خیر !.. دیدی .

شیمدی ایكیسی‌ده دورمشاردی ، بر خطوه اوته‌ده ، أنده یاقه‌لانه‌رق حاضرلانمش بر دالك اوجیله بلنده منتظردی . عدنان بك دیدیكه : — سندن اذن ایستیه‌جكدی .

— لكن او بوصباح ایركندن كیتدی بیله ...

عدنان بك : — خیر ، اویله دكل ، نهال ! دیدی ؛ بالكز بوكون ایچون دكل ، مادمازل دوقورتون آرتق بورولدیغندن بحث ایدییور . برازده مملكتنده ، كندی‌اقرباسنك یانندە...اكلایورمیسك ، نهال ؟

نهال بك أبی ! كلایوردی . جواب ویرمیه‌رك ، قلبنده درین برآجیله ، كوزلرنی اینه‌یردی . اونه‌دن بلند صوریپوردی : — نصل ، بك بابا ؟.. كیم ، كیم ؟.. مادمازل دوقورتون اویله‌می ؟.. آخ ، شو ، اختیار پاپاغان ! نهایت مملكتنه برسیاحتمی دوشونیور ؟..

نهال ، كوزلرنده برر قطره یاش قوروبه‌رق : — بلند ! دیدی ، بزه والده‌لكدن بشقه بر شی یاپمایان برقادین ایچون بویله سوز سویلەمكدن منع ایده‌رم .

(مابعدی وار)

احمد احسان

صحایف بدیعه

« فنتن » دن

— ۳۸۹ نجی نسخه‌دنبری مابعد —

« ایکی اختیار انفیه چکه‌رك کلورلر . »

برنجی اختیار — زیاده‌سیله متأثرم ، دوسنم ، کنجلکم خاطرمه کلدی . سودکارم خاطرمه کلدی . شمدی نه سومك وار نه ده سولمك . طوغریسی کنج اولمیان آدم اولمق در .

ایکنجی اختیار — بز اویله دیرزده ینه یاشارز . خسیسلر بشقه‌لری ایچون ادخارنقوده مأمور اولدقلری کبی بزده باشامق ایچون دکل . اولومه یاقلاشمق ایچون بارحبانك حمالی اولمشز . فقط کوریورم‌که سزك اوحموله‌دن تعریکز بنم خلاصمدن راز دها اول میسر اولمجق . غبطه ایدیورم .

برنجی اختیار — هیچ‌ده امید ایتمم . قورقارم‌که بن بومشقتی سزدن دها زیاده چکه‌جکم .

ایکنجی اختیار — هیچ فصل اولورکه بن بوکون چمش سکز یاشنده‌یم ، سزسه بندن تمام بش یاش بیوکسکز .

برنجی اختیار — اویله‌می ؟ کاشکی اویله اولسیدی ! فقط اویله دکل . بن طوغدیغم زمان سز بش یاشنده ایدیکز .

ایکنجی اختیار — کورنلر الله ایچون سویلسون ! سزك همان‌ده یورومکه مجالکز قالمامش .

برنجی اختیار — سزلرده شو دیرك اللرکزده برانفیه قوطیسنی ضبط ایتمکه اقتدار یوق .

ایکنجی اختیار — تأسف ایدرم‌که عائله‌کزه ایفای تعزیت وظیفهٔ الیمه‌سی طالع منحوسم اقتضاسندن اولمجق‌در !

برنجی اختیار — بنسه مزارکزك باشنده آغلامق بدبختلغه محکوم اولدیغمدن امینم !

ایکنجی اختیار — سزك بوامنیتکزه : هاه هاه هاه !

برنجی اختیار — سزلرده حسن ظنکزه : واه واه واه !

« کیدرلر . ایکی چوجق ، بری اوغلان بری قز »

ارغمدیه — آه کاشکی شو ایکی اختیارك بریسی بن اولسیدم ، جینی ؛ او وقت نه خواجه قهری اولوردی نه مکتب بلاسی !

قز — اومارم بزده برکون اویاشمره واصل اولورزده اوبهر وبلالردن قورتولورز ، جونی ؛ لکن بیلم‌که اوزمان شمدیکی کبی قوشوب اوینایه‌بیلورمیز . باق آنلر عقیله عقیله کیتدیلر ، بزسه حویلایه حویلایه کالدك .

ارغمدیه — بلکه قوشوب اوینایه‌مزدق اما آنه‌لرمزدن طیاق‌ده یمزدك . جینی .

قز — انفیه چکردك .

« قوشه‌رق کیدرلر . کلینا قیوسنك اوکنده میس‌سیسل ایله والدینی »
« عربه‌یه بینه‌جکلری صره‌ده : »

میس سیسل — شو بیچاره کلینی کوردم ، نظرمده کنجلکك هیچ بردکری قالمدی . براختیار قز اولمق شمدی هروقتدن زیاده آرزو ایدیورم .

والده‌سی — رجا ایدرم ، قزم ، افکار سطحیه‌دن آیرله‌یکز .

پدری — فلسفه‌نك بر انسان اولدیغی زمانده برفیلسوف اولمه‌یکز .

« کیدرلر . بردیقانلی ایله برتازه »

دیقانلی — آه ، هانی ! نه زمان سنکله بن شو کورده‌یکمز یادکارلر کبی بختیار اولمجغز ، برکلیسادن برسیاحته چیقه‌جغز ؟ تازه — ازدواجلرك برآلتنده اولدیغی زمان !

« کیدرلر . دیکر ایکی ناشر دکلور . »

قادیمه — آه ، جورج ! نه وقت سنکله بن هم سفرهٔ زفاف اولمجغز ؟

ایکنجی — نه وقت ایکیزده براز بیمه‌جك پاره‌مز قزانه . بیلورسه‌ك ، آنی .

قادیمه — نیچون ، جورج ؟ ایکی کوکل براولورسه پاره احتیاجی برطرف اولمازمی ؟

ایکنجی — بز شمدی معده دورندیز ، آنی ، کوکل عصرلری کچدی .

« کیدرلر . برفقیر ایله برپولیس مأموری کلور . »

فقیر — اشته بردیلم اکمکه برپالتو کردانلق !

پولیس — دائره‌یه کیدهلم ، غزته ایله اعلان اولنور ، مکافات آلورسکز .

« کیدرلر . ایکی ایشسز . »

برنجی ایشسز — نه‌ده ابدال بر فقیر ! بولده بر منبع ثروت بولمش‌ده پولیسه تسلیم ایدیور . بردیلم اکمك ایچون .

ایکنجی ایشسز — بلوطلردن دوشمش اولان اوالماسدن پاپرانجی بن اولسهم برچوق اوراق نقدیه حالنه افراغ ایدردم .

« ـ سالوه‌یشن آرمی ـ دنیلان فوج نجاتك موزیقه‌سی ایشیدیلور . »

ایکنجی ایشسز — فوج نجاتك اصواتی طوییورم .

یدنجی ایشسز — مفت چالغی ، مفت ایچکی ، مفت عشق ومحبت ! دنیاده بوندن بیوك مساعده اولهماز . اویله دکلی ؟

« فوج مذکور علملری ، علامتلریله ، انتظامسز برموزیقه چالهرق کچر . »
« قادین ، ارکك ، سوقاق خلقنك برچوغی بوالایه التحاق ایدر . »

اوچنجی ایشسز — هادیبك ارقداشلر ، نه طوریورسکز ؟ زده شو بچاره‌لره قاتله‌لمزده چاره‌یاب اولهلم .

دردنجی ایشسز — ایچلرنده آدم یوقسه‌ده قادین واردر . هادیبك ! هادیبك !

« قاتلوب کیدرلر . »

« پیان برسواری نظریله برخدمتچی قز »

سواری قزی — بوکون پازار دکل ایسه‌ده بنم تعطیل کونمدر . کیدهلم شوراده‌کی میخانه‌ده براز کیفلنهلم می ؟

خدمتچی قز — بنم الك بیوك کیفم سزکله برابر سوقاقلرده کورنمکدر . بواوزون بویکزك یانده بن بوکسلورم !

سواری — آه ایستردم‌که زنکین اولهیدم ! او زمان عشقك سلاحنی طاشوردم ، اویله دکلی ؟

خدمتچی — بن سزك نه زنکینلککزی آرارم ، نه فقیرلککزی صورارم . کیدهلم میخانه‌ده تسکین حرارت ایدهلم ، اکدن صکره بنی قولکزه آلکز ، برساعت ، بارم ساعت ، برچاریك قدر اولسون . اجور رود . یاخود . اوقسقوورد سقریت . ده طوراشهلم ، بن بونکله اکتفا وافتخار ایدرم !

« قول قوله کیدرلر . ایکی دیکشمچی قز ، برى چرکین ، برى کوزل . »

چرکین — سز حسنجه بندن بهالی ایسه‌کزده بن معیشتجه سزدن اهونم .

کوزل — بن ایکی سنه اون بر آیدنبری دکاندہ آیلقمسز چالشیورم . یالکز برآی صکره یومیه آلمغه باشلایه‌جغم . سز ایسه آلتی آیدنبری موظفسکز . اکلاملیسکزکه بو بچارنخانه‌ده نه کوزللك برکار ، نه چرکینلك برضرردر .

چرکین — طوغریسی چرکین اولدیغم ایچون زیاده‌سیله بدبختم !

کوزل — بن کوزل اولدیغم ایچون اصلا بختیار اولمدیغم کبی !

« کیدرلر . سواری پولیسلرك تحت نظارتنده برکروه کچر . »

« براجنبی ایله برپیاده پولیس »

اجنبی — بوازدحام نه‌در ؟.. بکا سویلرمیسکز ؟

پولیس — هیچ برشی دکل ، افندی ، برنمایش .

اجنبی — نرمیه کیدیورلر ؟

پولیس — ترافالغار میدانه . دها طوغریسی دور اسواق ایدیورلر .

« برشاعر ایله برمعلم حکمت »

شاعر — نرمیه کیدیورسکز ، حکمت شناس محیم ؟

معلم — شعر آشنا دوستم . ـ ریختیس پارق ـ . کیدیورم ، معاینهٔ ازهار ایچون . بردن چیقان اونوادری تدقیق ایده‌جکم .

شاعر — بن‌ده اویله . مطالعهٔ ازهار ایچون پارقه کیدیورم . برعطای سماوی اولان اولطائفی سیر ایتمکه کیده‌جکم .

معلم — ایکیزده آیری آیری بولدردن برمقصده کیدیورز .

شاعر — اویله ایسه برابر کیدهلم . شعر ایله حکمت دائما برابر کیتمکدر .

معلم — شعر هوا پرستانك بر فریاد تهیسی ، حکمت ایسه مقنونان حقیقتك الهیسیدر .

شاعر — عشق برحکمت الهیه اولدیغیچون شعره همپا اولور . شعر معشوقهٔ انسانیتیه تحسیردن کلور برنوحه‌در . سز ، طبیعیون ، حقیقتك کرهٔ ارض اوزرنده اولان آثار ظاهره‌سیله اکتفا ایدرسکز ، بز ، خیالیون ، او آثاری وصف وثنا ایتمکله برابر مؤثرینه پرستش ایدرز . سزك یولکز محدود ، بزم مسلکمز نامتناهیدر .

معلم — بزم یولمز محدود ، فقط سلامت آنده‌در . عقل سلیم هیچ بروقتده حدودی تجاوز ایتمز ، چونکه تجاوز ابتدیکی رحمته مجبور اولور . خیال دیدکاری شی عقلك طاشغینلغی ، نارهٔ ذکاءك دومانی‌در . دومان نه‌قدر اعتلا ایدرسه اینسون بالاخره هوایه‌قلب اولور . واقعا چیچکلر سعادن ایچش اولمغه لایقدر ، فقط کوریورزکه دائما یردن بیتیورلر . اشته پارقه کیدیورز آ ، سزده کورورسکز .

شاعر — عقل کورمك ایچون دکل دوشونمك ایچوندر . بنجه چیچکلرك تخمارى سعادن سریلور .

« کولهرك کیدرلر . »

— مابعدی وار —

ع . ع

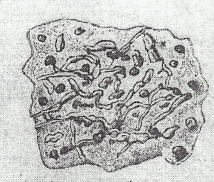
باغلاره سن

درت يوز يكرمى آلتنجى نسخه‌دن برى مابعد

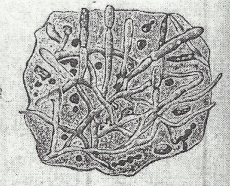
اقليمى معتدل وبردرجه‌يه قدر صيجاق اولان يرلرده كوكرد آغمه عمليانى شو بولده يابلمقده‌در : برنجى عمليات على‌العاده مايسده وتزهرك دوام ايتديكى اون ايكى ويا اون‌بش كون ظرفنده يابيلير ؛ ايكنجيسى حزيرانك اون بشى ايله اوتوزى آره‌سنده يابيلير كه بوآرالق ايلك دفعه آتيلان كوكردك آثارى محو اولمغه باشلار وخسته‌لغك تكرار ظهوره كلمسى احتمالى كسب قوت ايدر ؛ اوچنجيسى ، اوزومارى لايقيله كماله ايرمجكلرى زمانه‌قدر كوللمه‌دن محافظه مقصديله ، تموز ظرفنده‌يابيلير ؛ وبوندن صوكره‌ده خسته‌لقدن قورقمغه محل قالماز . احوال معتاده‌ده باغلره اوچ دفعه‌دن زياده كوكرد آتلمازسه‌ده كورينه‌جك لزوم اوزرينه بوعملياتك بش وبعضاً آلتى دفعه تكرار ايدلديكى واردر ؛ شوحالده ، هردفعه كوكرد آتلديغى زمان آره‌دن يكرمى بش كوندن زياده بروقت كچيرمه‌مك لازمدر .

بزم طرفلرده يكيجه‌لره كوكرد آتلمامقده ايسه‌ده بونلره حزيران ابتداسنده بردفعه كوكرد وبرمك بك لازم اولديغى كبى آغستوسده برايكنجى دفعه ويرىله‌جك كوكرددن‌ده بك زياده فائده كورىلور .

باغلره كوكرد آتمق ايچون معين بر وقت يوقدر ، يالكز روزكارك بك شدتلى اولماسى وهواده هيچ اولمازسه يكرمى بش درجه سانتيغراد حرارت بولنمسى لازمدر ؛ چونكه كوكردن حاصل اولەجق تخرانك كوللمه منطارلرينه تأثير ايده بيلمسى ايچون بوقدر برحرارت موجود اولمليدر ؛ اوزمان تخرانك تأثيرى دها سريع اولور وكوللمه‌دن حصوله كلن تنباتك ، الياف تناسليه‌نك ، اسپورلرك بك آز بر مدتده بوزيلوب طاغلديغى كورىلور (شكل ١٢٥ — شكل ١٢٦) . بناءً عليه كوكرد آتيلەجق زمان

شكل ١٢٥

شكل ١٢٦

شكل ١٢٥ كوللمه‌يه طوقلشى ومتنوع كوكردلشى اولان اوزوم‌يارچه‌سى . [شكل ١٢٦] كوللمه‌يه‌ملوتيلان پراوز . م‌قوبوغنك كوكرد آتلدقدن برقاچ كون صوكره آلديغى منظره‌يى كوستركه الياف تناسليه ايله اسپورلرك بوزيلوب قسماً عو اولديغى كورىلمكده‌در .

هوانك قوراق وصيجاق اولمسنه دقت ايتمك ، برده كوكرد دال و يارا قلرك هرطرفنه منساوياً يايلمق ايچون خفيف بر روزكار اسديكى زمانى ترجيح ايلمك لازمدر . يارا قلرك چيچك ايله ايصلانمش اولمسنده برفائده ملحوظ اولمدقدن باشقه رطوبت كوكردك تجربنه‌ده مانع اولور [*] .

كوللمه‌يه قارشى كوكرد استعمالندن فائده كورلمكه باشلادىغى زمانلرده باغلره آتيلەجق كوكرد اولا آشده ايصيديلوب صغوق دلدقدن صوكره قوللانيليردى كه بوده تسخيندن ايلرى كلن افعال كيمياثيه نتيجه‌سى اولەرق حاصل اولان حامض كبريتيك كوكردن دها زياده مفيد اولديغى اعتقادندن ناشى ايدى . حال بوكه كوكردلك تأثيرى حرارتك تزايديله اتتشار ايدن اخره‌دن عبارت اولديغندن أزيلوب دوكولمش كوكرد ايله‌عادى كوكرد چيچكى آره‌سنده تأثيرجه‌برفرق بوقدر ؛ يالكز اولكى دهااوجوز تدارك ايديلديله جكندن هرطرفجه تعمم اتمشدر . ذاتاً كوكرد چيچكنك بعض محذورلرى واردر : بونك آز چوق مجتمع برحالده بولنان ذرات مستديره‌سى يارا قلرك اوزرنده اوزون مدت قالميوب الك خفيف بر روزكاردن دوشير ؛ بوندن باشقه كوكرد آنان عملەنك گوزلرنده گنديسنه مخصوص برخسته‌لغه بادى اولمقده‌در . أزيلوب توز حالنه گتيريلن كوكردك اشكالى ايسه كوشه‌لى وعارضه‌لى اولديغندن آصه‌نك دال ويارا قلرى اوزرنده‌اوزون مدت ظورمقده ودكمه برعارضه‌ايله دوشمه‌مكده‌در . بونك گوزلره اولان تأثيرى ده اولكى كوكرد درجه‌سنده دكلدر .

شكل ١٢٧

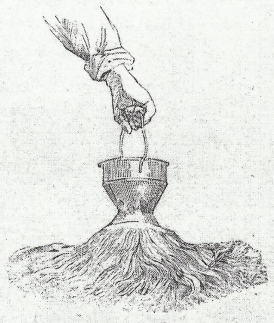
كوكرد آتمق ايچون قوللانيلان آلانك الك بسيطى تنكه‌دن مخروط ناقص‌شكلده پايلير . كوكرد بوشكيه طولديرلدقدن صوكره أل ايله صارصلديغى زمان آلت طرفنده‌كى دليكلردن توز حالنده آصه‌نك دال و يارا قلرينه منساوياً منتشر اولور . بونك برمحذورى وارايسه اوده بو آلت ايله لزومندن بك زياده آتلمسيدر ؛ كوكرد آتمق ايچون قوللانيلان كوروكارله بو مقداركى اوچ‌يده برى ويريله بيليور . بومحذوره قارشى ، [شكل ١٢٧] ده گوسترلديكى اوزره ، شكلنك اوجنه‌يوكدن وياقيلدن برصاچاق

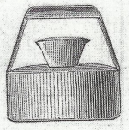
[*] فرانسه‌نك بعض طرفلرنده باغلره آتيلەجق كوكرد كومورتوزيله ، ياخود قاورولمش طوپراقله قارشديرلمقده‌در ؛ بوندن مقصدده كوكرده سياه برزنك وبرمك وبوسايه‌ده شعاعات حروريه‌يه قارشى قوة امتصاصيه‌سنى تزييد ايدوب كوللمه منطارلرنى محو وتخريب ايدن تخرانك حصولنى تسهيل اتمكدن باشقه برشى دكلدر . مون‌يله زراعت مكتبنده يابيلان تجاربه كوره كوشه معروض برمحلده مساوى مقداردە خالص كوكردايله ايچنه مواد فحميه قاريشديرلمش كوكرد ايچيرسنده بولنديرىلان مقياس حرارتلردن اولكيسى ، آره‌دن يارم ساعت صورنده ٤٠٫٦ درجه كوسترديكى حالده ايكنجيسى ٥٤ درجه‌يه قدر چيقمشدر ؛ تجربه‌نك بدايننده هوانك حرارتى ٢٥٫٩ درجه ايكن نهايننده ٢٩٫٥ درجه‌يه بالغ اولمشدر . بوصره‌ده سطح ارضده شمسك تأثير حرارتى ١٫٤١ درجه‌دن عبارت ايدى . بوتجربه‌ده أزيلوب دوكولمش كوكرد ايله عادى كوكرد چيچكى آره‌سنده حرارتجه هيچ برفرق كورلەمشدر .

كچيرمك وبونكله دليكلاردن دوكيلن كوكردى آلهنوب توز حالنده طاغيتمق چاره‌سى دوشونلمش ايسه‌ده نصلسه تعمم ايده‌مه‌مشدر .

بوكا بكزه‌ين ديكر بر آلت ايله طرز استعمالى [شكل ١٢٨]ده ارائه اولنمشدر . (شكل ١٢٩) ده كوستريلن قوطوده اولكيلره تماماً مشابهدر . بو آلاتدن باشقه كوكرد آتمق ايچون بر طاقم كوروكلر

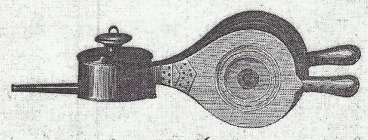

شكل ١٢٨

شكل ١٢٩

قوللانلمقده‌در : بونلر أوتر مزده قوللانديغمز عادى آتش كوروكلرى طرزنده‌در ، يالكز هوا كوروكك آغزندن چيقمه‌دن اول معدنى برتول ايله ايكيه تقسيم ايدلمش اولان بر محفظه‌دن كچركه بو محفظه طوغريدن طوغرى يه كوروكه مربوطدر . محفظه‌نك اوست قسمنه قونيلان كوكرد معدنى توليدن آلهنوب محفظه‌نك آلتنه دوشر وآرقه‌دن كلن هوانك سوقيله كوروكك آغزندن غايت رقيق توز

شكل ١٣٠

حالنده چيقوب اطرافه منتشر اولور [شكل ١٣٠] . بو كوروكلر كوكردى ايچه توز حالنده سريمكه پك آلوبرشليدر ، بوندن باشقه كوكرد محفظه‌نك ايچنده قالوب كوروكك مشينلرينه تماس ايتمك محذورى اولديغندن كوروكلرك اوزون مدت طيانه جقلرنده شبهه بوقدر ؛ يالكز كوكردله طولديريلان محفظه‌نك كوروكك براوجنده اولمسى انسانك قولنى پك چابوق يورمقده‌در .

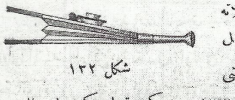
بو محذوره چاره‌ساز اولمق فكريله باشقه طرزده كوروكلر يابلمشدر : بونلرك آلت طرفلرنده سوپاپ بوقدر وبرى برندن فرقلرى پك آزدر . كوكرد قونيلان محفظه بو كوروكلرك اوزرنده بولنديغى ايچون قولى يورمق محذورى بويوله برطرف ايدلمش ايسه‌ده كوكرد طوغريدن طوغرى يه مشينلر ايله تماس ايتمكده اولديغندن بونلرك پك آز برمدته بوزيلوب آشينه جغنده شبهه بوقدر . باخصوص

كوكرد چيچكى قوللانديغى زمانده بونك حامضيتى دها مؤثر اولديغندن كوروكلر پك آز زمانده قوللانيلهمه‌يه جق برحاله كلير .

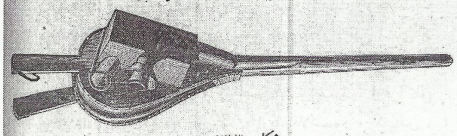

شكل ١٣١

شو صايديغمز مشكلاته قارشى بعض ارباب صنعت مستقل محفظه‌لى كوروكلر يابمق چاره‌سنى بولمشلردر ، بونلردن شكل [١٣٣ ده] كوستريلن كوروك مالبق اسمنده برذات طرفندن اختراع اولنمشدر . شكلده كورلديكى وجهله ، كوروكك برطرفنده كوكرد ايچون تنكه‌دن برمحفظه موجوددر ، كوكردده بو محفظه‌يه مربوط اولان خونيدن قونيلير . محفظه‌نك اورته‌سنده تلدن بربوله واردركه بونى ايكى قسمه آيرر وكوروك كوكردله طولديرلديغى زمان بونك دوكولمسنه مانع اولور . كوروكدن كلن هوا بربورى واسطه‌سيله بو محفظه‌نك آلت

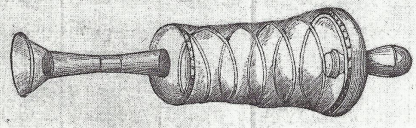

شكل ١٣٢

شكل ١٣٣

قسمنه كچه‌رك بونك سوقيله كوكردك برجزئى تلدن آشانى يه دوشر . كوروكك اوجنه منتهى اولان ديكر بربورو كوكرد ايله قاريشيق هوانك خروجنه خدمت ايدر ؛ بو بورو محفظه‌نك تكميل بونجه امتداد ايتديكندن كوروك ياش آشانى طوتلمش اولسه بيله كوكردك دوكيلوب ضايع اولق احتمالى بوقدر . أزيلوب دوكولمش كوكرد ايله امثالى توزلرده بوكوروك پك كوزل نتيجه‌لر ويرمشدر ، يالكز تصعيد ايدلمش اولان كوكرد محفظه‌لى ايكى يه آيران تل اوزرنده بيغيلوب قالمقده‌در .

شكل ١٣٤

بو صوك زمانلرده استعمالى پك زياده تعمم ايتمكده اولان بركوروك دها واردركه [شكل ١٣٤] ده كوستريلمشدر . بو كوروك ايكى تخته قاضاغه چيويلنمش مشين برطوربه‌دن عبارت اولوب ايچريسنده بونى كركين طوتمق ايچون حلزونى برتل واردر . بونك صورت استعمالى رسمندن پك كوزل آكلاشيله بيلير .

— مابعدى وار —

مصيص ظاظم

حسدلرندن الى الابد قودورتمق دوقندن ثروت فنون كندينى محروم ايتميه جكدر !

بر بوروشمزلك ـ جوق شكر ـ مكافاتى كورميورز ؛ واونكله اكتفايه ، قناعته جوقدن قرار ويردك ... دها بردييه جك قالديمى ؟..

اصيحه

اثمار مطبوعات

ه

زولايله بورژه — بورژه‌نك درديقوس مسأله‌ٔ اجتماعيه‌سنده‌كى موقعى — ژول لومه‌ترك بورژه‌يه دائر مطالعاتى — تنقيد — اقاده‌مى اعضاسندن ووكوئه‌نك فكرى — موريس باره‌س ودولا . فوسك بورژه‌يه عائد مطالعه‌لرى — تياترو محررى موريس دوتو — صولك پيسنك خلاصه‌سى — لاروومه‌نك فكرى .

موسيو ئيوگويو كچنده فيغارو غزته‌سى محرر سياسيسى ژول قورنه‌لى‌نك درديقوس فاجعه‌سنه دائر يكى بر كتابندن بحث ايله ديسوردى كه : «درديقوس مسأله‌ٔ اجتماعيه‌سى مشكل برامتحان ، دهشتلى برتجربه ايدى . بوتجربه فرانسزلرك برقسمنى بوبولنديكى كبى برقسمنى ده بوتون بشريت اوكنده تذليل ايده‌رك قدر وحيثيتلرينك محوينه بادى اولمشدر . » ايشته بك دوغرو بر سوز . لكن انسان ، بوسقوط ايدنلردن بعضيلرى ايچون اسباب مخففه كورمك ايسته‌يور ؛ چونكه بك چوغنك علم وفضائلندن بوتون جهان مديريت استفاده ايتمشدر . اونلرى‌يانى‌دوقلام كبى برفاعل شيطنتكار عد ايتمك كيمسه راضى اولماز ... احتمالكه خطا ايديورم ، لكن فكر وحسم تماماً بو مركزده‌در . ايشته بوهفته اثمار مطبوعه‌مزده موضوع بحث ايديله‌جك اولان اديب شهير پول بورژه‌ده او مسأله‌ده ضياى حقيقته قارشى كوزلرينى يومان ادبادن بريدر ؛ هيهات !..

اوته‌دن برى أميل زولا پول بورژه حقنده هان‌هان پدرانه برحس ايله متحسس اولەرق اونى مدافعه‌يه كال تهالكله شتاب ايدر ؛ بورژه‌ده هر مناسبتدن هروسيله‌دن بالاستفاده زولايه جيله‌لر ايراز أيلر ، تقديرلر ياغديرردى . شيمدى اكلاشيلوركه بورژه بوحبتنده بك مرائى ، بك مغفل ايمش ؛ سيه‌قل غزته‌سنك كنديسنى « بازيلر » يعنى رياكارلر عداديته ادخال ايتمكده حقلى اولديغنى تصديق مجبوريت مؤسفه‌سنده‌ز !.. بوشايان تعجب انقطاع حب ووداد زولانك معصوميتى مدافعه‌يه قيام ايتمسيله باشلار . زولا فيغارو غزته‌سنده « شوركستر » سرلوحه‌لى ايلك مقاله‌سيله اوبوبوك وعاليجنابانه تشبثات انسانپرورانه‌سنه بدء ايتديكى زمان تكميل فرانسه‌ده طقسان اوچ سنه‌مى انعقاد ايدن ديوان حربك حقوق شكنانه حكمندن ، جنرال مرسيه وهمپالرينك ملعنتلرندن يالكز ايكى اوچ كيشى خبردار ايدى ... افكار عموميه زولايه دوغرو برغليسان وحدت آتش پوسكورپيوردى . بچاره زولا برخيرسز ، برقاتل كبى محكمه صالونندن فراره مجبور ايديليور ، آرقه‌سندن يوزلرجه سرسرى « كبرسين زولا ! » صيحه‌لريله تعقيب ايديليور ، أوينك جاملرى قيريليور ، خلاصه بو حقيقت وعدالت مدافعنه عادتا قرون وسطى اشكنجه‌لرى تطبيق ايدلمك ايسته‌نيوردى !.

زولا بوحقسزلغه قارشى برفرياد عميق ايله بوتون مسلكداشلرينى ، بوتون مجباتى كنديسنه حقيقت اغوريده‌سكى مبارزانده معاونته ، ايفاى وظيفهٔ انسانيته دعوت ايديوردى . بودعوته اجابت ايدنلر بولوندى ، پش اون كيشيدن عبارت اولان اقليت بردن بره ميليونلره بالغ اولدى ؛ فقط اك اول زولانك دعوتنه شتاب ايتمك بورژه ايله رفقاسنه دوشردى ، چونكه كرك شهرت مسلمهٔ قلميه‌لرى ، كرك زولايه اولان حرمت ومحبتلرى بونى ايجاب ايدردى . لكن اونلر بوكا جسارت ايده‌مديلر . قورقاق بورژه زولادن دست معاونتى دريغ ايتدكدن ماعدا غزته مخبرلريله واقع اولان مكالمتنده ، درديقوس عليهدارلرينه چكديكى تلغرافلرده يار وفاكارينه ايكنه‌لر باتيرمقدن چكنمه‌دى !.. زولانك مساعىٔ عدالتپرستانه‌سى نقديرايده‌رك ، زولانك هويت ادبيه‌سنه دائر بوتون افكار سابقهٔ اعتراضكارانه‌سنى ترك أيله‌يه‌رك حقيقتك تظاهرى ايچون شايان حيرت برقدرت خطابيه ، برقوهٔ علميه وفكريه ايله اورتايه آتيلان آنانول فرانس بورژه ايچون برمونهٔ عبرت ايدى ، فقط اوبونمونه‌يه امتثال ايتمدى .

برانسانك دوچار اولەيله‌جكى الم فجيع فلاكتلردن برى‌ده بوتون قلبيله ، بوتون روحيله سودىكى وَدوست ظن ايتديكى برشخصك بازيچهٔ اغفالى اولمقدر . زولا بوآجيى كوردى ، اك مشكل ، اك تهلكه‌لى برزمانده اكزياده اميدوار معاونتى اولديغى وَدوست بيلديكى كيمسه‌لرك هدف اعتراضات وأجوبانى اولدى . فقط غيرت وفعاليته ذره‌قدر خلل كتيرمدى . رئيس حكومت موسيو لوبه طرفندن درديقوسك عفو واطلاقى مناسبتيله مادام دريفوسه يازديغى آچيق برمكتوبنده بوكبى مرائى ، منافق دوستلرينك آرتق اسملرينى بيله تلفظه تنزل ايتمديكنى ، غزته‌لرده يازيلرينه تصادف ايتدكچه هان اوصحيفه‌يى چوردىكنى سويله‌مشدى . زولا بو سوزنده ثبات ايده‌رك اوزماندن برى بورژه‌نك حركت واقعه‌سندن دولايى كنديسنه اوقاق بر اعتراضده بولونمادقدن باشقه « بورژه » اسمنى بيله اغزينه‌المادى . يالكز مادام زولا برمخبرايله مكالمه‌سنده زوجنك بورژه‌يى طابع لومه‌ره قارشى ناصل مدافعه ايتديكنى ، كنديسنى اوقدر نه‌قدر سودكلرينى بيان ايله سرزنشلرده بولونمشدر .

بوكونلرده بورژه‌كليات آثارينى تصحيح وبعض قيدلر علاوه ايده‌رك تكرار طبع ونشر ايتديرمكله مشغولدر . بونى كوزل برفرصت اتخاذايدن درديقوس عليهدارلرينك سر آمدان ادباسى بورژه‌نك مسلك فلسفيسنى

مسلك ادبیسی تفسیر ایده‌رك ، تشریح ایده‌رك اقتدار قلمیمی حقنده فوق‌العاده بذل ستایش ایدییورلر . اویله‌یا ، هرخدمت مقابلنده براجرتله کسب استحقاق ایدیلیر ؛ بورژه‌ده افعال واقوالیله دریفوس علیهدار . لرینه معاونتده بولونمشدی ، شیمدی اونلر طرفندن مظهر توجهات وتقدیرات اولمامی پك طبیعی برشیدر .

بزده حکایه نویسلکله اشتهار ایدن کنجلرك دماغلرینه مهم بر تأثیری ، بویوك برنفوذی اولان غرب ادبیاتی آراسنده برتجیلکی همان‌همان بورژه احرازایدر . بناءً علیه بوادبیك هویت فکریه‌سنی بیلمه‌مز لازمدر . واقعا بورژه‌نك دریفوس دعواسنده‌کی حرکت غریبه‌سی ومسلك فلسفیسنده اخیراً کورولن تحول کندیسنی برچوق نظرلرده بر دها اوقونمیه‌جق محررلر آراسنه آتمشه‌ده حقیقت حالده اویله دکلدر . احتمالکه مطالعات اخیرهٔ فلسفیه‌سی بوزوقدر ؛ فقط او بنه بویوك براديب ، مقتدر برمحرردر . افکارادبیه‌سندن ، آثار رقیقه‌سندن شبان ادبامزینه پك چوق استفاده ایده بیلیرلر ، درسلر آلیرلر ؛ بونك ایچون غرب منقدلرینك بورژه حقنده‌کی حکملرینی شوراده خلاصه ایتمك ایسته‌یورم .

...

بورژه‌نك کنجلکی پك فقیرانه وغیرتکارانه کچمشدر . مکتبدن چیقار چیقماز ضعف نقدیسی قارتیه‌لاته‌نده‌رکوچوك مکتب معلملکنی قبوله کندیسنی مجبور ایتمشدی . بوراده‌کی وظیفه‌سنی بعدالاکمال شعرادن ژان ریشپن وموریس بوشور ایله برابر سونجیی دکاننده خفیف برطعام ایدر ، صوکره چاپ آراسنده‌کی اوطه‌سنه کیدوب همان یاپار ، کیجه یاریسی شعر یازمق ایچون اویانیردی ؛ بورژه بوشعرلره بوتون آلام وجذابیغی ، بوتون آمال وافکارینی دوکمشدر .

اویوقسوللق ایچنده کندیسنی حمایه ایدن ، کندیسنه معین اولان شی بالزاق ایله ستاندالدر . بالزاقدهکی حس عمیق تقدیردر . بوائناده تربیهٔ دماغیه‌سنی توسیع واکمال مقصدیله علوم حاضره‌نك هپسنی تتبع ایدییور ، استقبال ادبیسنی تزیین وتقویه ایچون لایحنا خزینه‌لر طوپلاییوردی . عالم نشریانه دخولی — بعض محررلرده اولدیغی کبی — اویله ولوله‌لرله آلقیشلانامشدر . برخیلی زمان «رونه‌سانس» اسمنده هیچ کیمسه طرفندن اوقونمیان برغزته‌ده محررلك ایتدی . مشهور وه‌یسك توصیه‌سی اوزرینه نهایت «غلوب» و «پارلمان» غزته‌لری قلمنه ستونلرینی کشاد ایتدیلر . «نوول ره‌وو» مجموعه‌سی کندیسندن اثر طلب ایتدیکندن فرانسه مشاهیر محررینه دائر یازدیغی تجارب تنقیدیه‌یی ایلك دفعه‌مقاله

بیغادیجده تجدداً بنا ایدیلن دائرهٔ بلدیه
Le nouvel hôtel municipal de Bigaditch.

مقاله‌بومجموعه‌یه کوندردی . مقالاتی یاواش یاواش افکار منوره امحابینك نظر دقتی جلب ایدییور ومنقدلر آراسنده کندیسی ایچون پارلاق وممتاز برموقع حاضرلاییوردی .

برکون حقیر اقامتکاهنه بری کله‌رك کندیسنی تقدیم ایتدی . بوایپولیت تن ایدی . موسیو تن ، بورژه‌نك کندیسنه حصر ایتدیکی تحیفه‌لردن پك زیاده متأثر وممنون اولدیغندن تشکرات صمیمیه‌سنی افاده ایله برابر ، کنج منقدك اقتدار ادبیسنی تبریك ایتمك املنده ایدی . بورژه تن کی برحکیم زمانك کندیسنی زیارته کلمه‌سندن مسرور بیتله قاریشیق برحیرت ایچنده قالدی . پرهیجان وحجاب استقباله قوشدی .

استادك مخلصانه وخیرخواهانه ، تلمینك رعایتکار ومشوش مکالماتی برخیلی امتداد ایتدی . تن بورژه‌نك اعترافاتی ، تخیلاتی ، اضطراباتی دیکله‌دی ، هرشیئی اوکرمنك ، صوکره آثار مخلده وجوده کتیرمك خصوصنده‌کی حرارت واشتیاقی نظر دقته آلهرق کندیسنه دیدی‌که :

— شوقاعده‌یی خاطرکزده طوتك : هرسنه هیچ اولمازسه اون بش کون قدر برمملکت اجنبیه‌ده اقامت اتمه‌کز لازمدر . بو ، کندی مملکتکزی آکلامق وافاده ایده‌بیلمك ایچون یکانه واسطه‌در .

او زماندن بری بکرمی سنه مرور ایتدیکی حالده بورژه استادینك مقرون صواب اولان اونصیحتی اجراده قطعاً تراخی ایتمه‌مشدر . تمنك صدامی الآن قولاقلرنده طنین‌اندازدر : « بن استادمك مطالعات ونصایحنه تماماً تطبیق حرکت ایتدم . اونصایح حیات ادبیه‌می اداره ایتدیکی کبی حیات اخلاقیه‌می ده تماماً تعدیل أیله‌دی . » دییور .

بورژه‌نك آثار قلمیه‌سنی مکملاً تحلیل ومؤاخذه‌یه — معلومات ناچیزانه‌مه کوره — ایلك دفعه ژول لومه‌تر موفق اولمشدر . لومه‌ترك بورژه حقنده‌کی تنقیداتی « ره‌ووبلو = Revue Bleue » مجموعه‌سنك ۱۲ شباط ۱۸۸۷ تاریخلی بدنجی نومروسنده باشلار ... شوسطرلری اوردن اقتباس ایدییورم ؛ لومه‌تر دییورکه :

« بورژه‌نك آثار وشخصیت ادبیه‌سندن بحث ایتمك ایسته‌دیکم زمان حس ایتدیکم مشکلات ایله قیاس اولونه بیله‌جك برکوچلك اوغرادیغمی اصلا تخطر ایده‌میورم . اوصاف فکریه‌سنك تنوع وتشوش ظاهریسی بنی شاشیرتیور . مثلا اثارینی تتبع ایدرکن کندیسنه مخصوص برشکل واسلوب بولیورم ؛ فقط تبسم براز ایلریله‌ینجه او بولدیغم ، یاقیشدیردیغم شکل وصورتك تماماً مخالفی بر اسلوب کوریورم . آثارندن عمومیت

اوزره استنباط اولونان فكره كوره كندیسی برخرده پرور ، برموشكاف ، بر رقیق ، برنسوی عداولونمق .. بك شیق ، بك ظریف بك نازك ، بك اینجه ، بك نوازشكار تلقی ایدملك لازم كلیر ؛ حالبوكه كتابلرینك هیئت مجموعه‌سی بو فكری تأیید ایده‌جك بر بولده محرر دكلدر . اویله صحیفه‌لری واردركه متانت مردانه ایله ، تماماً فلسفی برقوهٔ مفكره‌یك وضوح كامایله تمیز ایدر . گندیسی بر طرفدن مرض بر تجسس ایله مبهم برمیستیسیزمه ، دیگر جهتدن وقور بر فكره مالكدر ؛ بك جدیدر ، حیات اخلاقیه ایله بك چسوق مشتغلدر .

اسلوبی‌ده عینی ضدیتلر ، مبا- ینلر ارائه‌ایدر : هم ضعیف ، هم قوتلیدر ؛ عالمانه‌اولدیغی قدر بسیطدر ؛ بعضاً برمغلقیت فلسفیه ایله منجمد گورونور ، سرت و وحشیدر ، فقط آنلنزین بك نازك ، بك لطیف اولیور ؛ درمانسز ، بایغین ، عادتا نحیف برشكل آلیر ؛ یاخود طولغون ، ملون ، محكم برقالبه گیرر . خلاصه بورژه‌نك اسلوبی اساساً شایان تقدیر اولمقله برابر بعضاً نفرت آوردر ؛ اثرلرنده اویله صحیفه‌لره تصادف اولورکه عینی قلمدن چیقمش اولدیغنه انسانك اینامیه‌جغی كلیر . ایشته «Cruelle Enigme=وخدار معما» بونلردندر . بونده بعض پارچه‌لر بك فنا ، بعضلرینی ایسه بالعكس غایت أبی . ایچنده اویله تصویرلر ، مطالعه‌لر واركه نظرمی برشمشك كبی قاماشدیریور .

« بورژه بر شاعر ، برحكایه نویس ، قصه اول باول بر منقددر . لكن ناصل منقد ؟ اویله یالكز محاكمه وحكایه ایدن ارباب انتقاد دن دكل ، اكلایان وحس ایدن برمنقددر . موأخذه ایتدیكی محررلرك حالات روحیه‌لرینه نفوذ ایدر ، عادتا روحلرینه گیرر .

« بن ادبیات وتنقیده شخصیت طرفدارم ، ری‌یم ، بنجه برمنقد محررانه بالضروره كندی مزاجی ، حیات حقنده‌كی مدركات ومطالعاتی قویه‌جقدر . تنقید ، عالم موجودات شخصی اولدیغی قدر نسبی ، بیهوده اولدیغی قدر فائده- بخش رافاده وارائه‌سندن ، تصویرندن باشقه شی دكلدر . تنقید ، تتبع ایدیان مادمیه ، تتبع ایدن شخصك سویهٔ علمیه‌سنه ، نقطهٔ نظرینه كوره بی نهایه تعدیلاته محولانه معروضدر . بعضاً یالكز آثری یاخود محرری ، بعضلرده صرف افكار ونظریاتی نظر دقته آلیر ، یا محاكمه ایدر ، یاخود ساده‌جه تصویر وتعیین ایدر . تنقیده مقدما برطاقم احكامه تابع ایدی ، تحكمی ایدی . شیمدی نارینی وفی برحاله انقلاب اتمشدر ، فقط حال حاضرینه نظراً تكامل هنوز ختام بولمامشدر . اعتقادمجه تنقیدك برنظریه ، براصول اولهرق قبولی بیهوده ، عبث برشیدر ، فن اولهرق تلقیسی ایسه بالضروره ناقصدر . تنقید ، دها زیاده ، كتابلردن تلذذ واستفاده ، تأثرات واحتساسات تمزی اونلرله تزیین وتصفیه صنعتی اولمغه تمایل ایدیور .

بیغادیچده یكی تلغراف مركزی
Le nouveau bureau des thélégraphes à Bigaditch.

« مشهور منقدلردن موسیو نیزار بر كتابی تنقید ایتدیكی زمان صاحب اثرك حالات روحیه‌سنی ، محیط اجتماعیسنی ، زمانتی اصلا نظر دقته آلمادیغی حالده ، « انكلیز ادبیاتنك تاریخی » نام اثر نفیسنده نیزارك تطبیق ایتدیكی اصولك تماماً عكسنی قبول أیله‌مشدر . نه‌ن ایچون آثاری وجوده گتیرمكه باعث اولان اسباب ، قوای مؤثره یك مهمدر . نیزار آثارك مؤلفلرینی نظر اعتباردن اسقاط ایتمكله اثرلری یوكسلرندن قطع ایتدیكی ، آیریدیغی حالده ، نه‌ن كوكلرك الكوچوك دامارلرینه ، نفرعاتنه قدر تدقیق ایدر . حتی بوكوكلرك نشوونما بولدیغی طویراغی بیله تحلیل ایتمك ایستر . مع مافیه بنجه كتابلری محررلرایله ، محررلری محیط وعرق علاقه‌لریله تدقیق وافاده ایتمك اكثریا كوزقاماشدیریجی برحیله‌دن عبارتدر . نه‌ن اولا انكلیز ادبیاتی برسرعت ممكنه‌ایله نظردن امرار ایتمش ، انكلیز دهای ادبیسی حقنده بر فكر پیدا ابتدكدن صوكره بو آثاری وجوده گتیرن شرائط و محیطدن استنتاجات واستدلالاتده بولونمشدر ، بومحیط وشرائط میانده افاده ایده‌مدیكی هر شیئی اهمال ایتمشدر . شو حالده ، اونك‌ده باشقه بر طریق ایله واصل اولدیغی نقطه غایت طار برخصوصیتدر . دیمك اولیور كه نیزارك سیریتو آلیزم مسلكی ایله نه‌نك بوزیتویستلكی عینی نتیجه‌یه منجر اولیور . حتی دییه‌بیلیرم كه : نه‌نك « انكلیز تاریخ ادبیاتی » برصورت غریبه‌ده مرتبدر ، عادتا طرفكیرانه‌در ، ناقصدر . مع مافیه بوائری اوقویوب‌ده محررینك دهاسنه ، قدرت علمیه‌سنه ، منطقجیلغنه حیران اولمامق قابل دكلدر .

« خلاصه : تنقید ایستر اولسكی كبی تحكمی اولسون ، ایستر شیمدیكی كبی فنی اولسون ، منقدك اثر شخصیدر . سنت ـ بوو بعضاً ایكی اصولی كمال مهارتله

يكديكرينه مزج ايدهرك تقدير آثار ايدردى.

فقط اكثريت اوزره اصول قديمهٔ تنقيدى توسيع ايله براز صنعتدن بحث ايدركن بردور تاريخينك افكار وآمالنى تصوير أيلر، او دورادباسنك اشكال ادبيه واخلاقيه‌لرنى كوسترر. التقاط وثائق ايدر؛ وبو اصوله «افكارك تاريخ طبيعيسى» نامنى ويررديك. شورر، مونته‌گو، بروتيه‌ر وفاگه‌نك غير. شخصيت تنقيد حقنده‌كى نظريه‌لرى كچيورم؛ يالكز شوراسنى سويليه‌يم كه، اكر آلدانميور ايسه‌م، موسيو بورژه كنديسنه مخصوص بر اصول تنقيد ايجاد ايتمشدر. تنقيد، بورژه ايچون كندى تشكل فكرنى واخلاقيسنك برتاريخيدر. بوكا بناءً دركه بورژه آثارنى نقيد ايتديكى محررلرك ه‌ر تصورلرينى ياياز، نه ترجمهٔ حاللرينى يازار. كتابلرينى تحليله، اصول وقواعد ادبيه‌لرينى تنبيه، آثار صنعت اولق حيثيتيله بوكتابلرك كنديسنه بخش ايتديكى تأثيراتى تعيين وافاده‌يه اصلا ميل ايتمز؛ او يالكز محررلرك حالات وجدانيه‌لريله افكار ادبيه‌لرندن بكنديكى، دها دوغروسى بنمسه‌ديكى نقطه‌لرى مكملاً افاده وتوصيفه سعى ايدر؛ وبووجهله، اساساً كندى روحنك تاريخنى بازمقله برابر، منسوب اولديغى بعلنك حسياتى‌ده ارائه ايدهرك زمانمزك تاريخ احلافيسندن مهم بر پارچه‌يى بر صورت قطعيه‌ده تركيب ايتمش اولور. بونوع تنقيده — منقد دائما كندى روحنى، كندى آمال وافكارنى تصوره چاليشد. يغندن — « Critique égotiste » نامنى ويريورلر.

« بورژه بر قوزموپوليت در: پارسده اولديغى قدر لوندره‌ده وقولوانسه‌ده ياشامشدر. آمريقانى، اسپانيايى دولاشديغى كبى بر مدت فاسده بيله اقامت ايتمشدر. معاصرينك درجهٔ افراطه واران سوسلرينى، ديديه‌لرينى طانيمق وَ سومكدن محظوظ اولور. هركون ايجاد ايديلن موده‌لرك، ظريفانه كبارانه ياشامق اصوللرينك اك خرده، اك عادى تفرعات وتفصيلاتى اوكره‌نمك ايستر. بونك ايچوندركه بو پسيقولوغ نادراً وضعيف بر صورتده مناظر طبيعيه‌يى تصوير ايدر، بر رسام اولمقدن زياده بر ناييسه در.

« بورژه الم چيچكلرى ناظم شهيرى بودلەرك مجذوبيدر. بوشاعردن احتراصات نفسانيه‌ايله‌ميستيسيزمى، روناندن دايه‌تانيزمى، تەندن افكار فيه‌نى، دومافيسدن فجايع عشق ومحبتده حكمران اولان مسائل احلاقيه‌يى اقتباس واكتساب أيله‌مشدر. فلوبه‌ردن، غونقورلردن، لوقونت دوليلدن عموميتله بوبوك بر شى اخذ ايتمه‌مشدر؛ فقط ستاندالدن بك چوق استفاده ايتمشدر. بو بوبوك محرره قارشى بورژه فوق العاده بر حس حرمت وتعظيم بسلر. حقنده‌كى شفقت رحمتى بى‌نهايه‌در. ستاندالدن اخذ ايتديكى شيلرك اك مهمى ايسه تحليلدر.

« حقيقت حالده بورژه دهشتلى برمحلل، بربدبين، — اكر ترجيح ايدر ايسه كز — بر « مكدر » در. بوايكى حالى بربرندن اصلا تفريق ايتمه‌ملىدر. بورژه عالم خارجيدن زياده عالم روح ايله اشتغال ايدر؛ اشباح مجيطه‌نك شكلى، ياخود مجادلات بشريه‌نك مناظر مختلفه‌سنى كوروب افاده ايتمكدن زياده افكار وحسياتك عناصر ابتدائيه‌لرينى تحليل، برحادثهٔ اخلاقيه‌دن ديكرينه — غير قابل تعليل ورد اولانى بولنجيه‌يه قدر — صعود أيله‌مكدن خوشلانير. فكر تحليل ايسه بوبوك برمكدرينه منجر اولور، چونكه روح بشرى تحليل وتعميق ايله اوغراشان آدم « غايهٔ خيالى » ايله « حقيقت » اك عدم تناسب وتوافقنه كسب وقوف ايدر؛ انسانلرك اميدلرى، املاكى ايله تصيلرى آره‌سنده كچلمز اوچورومار كشف أيلر؛ وَ بونجارب كندينى محزون ومكدر ايدر. اونك ايچوندركه بدبينلك فكر تحليلك نتايج ضروريه‌سندندر.

« بورژه تحليل ايتديكى بوتون حالات حسيه وروحيه‌نك بدبينلكه سوق ايتديكنى سويليه‌يور. شكسپيرك تعبيرى وجهله: مشجرهٔ ارواح بشره كيريه‌جك بولدرك باشنده بدبينلكك خيال مشئومى عرض اندام ايدر ... بونكله برابر، غريبدركه بورژه كنديسنك بدبين اولماديغنى ادعا ايتمكده‌در؛ نه بويوك حقسزلق!.. بربدبين مطلقا كاشانده فنالغك أيلكه رجحانى، غليه‌سنى تصديق ايتمك مجبوريتنده اولماديغى كبى بهمه حال مردمكريز اولق، داء مراقه اوغرامق، ياخود مأيوس ونوميد ياشامق ضرورت مؤلمه‌سى ايجنده‌ده دكلدر. استقبال بشرى تفكر وملاحظه ايدن هرشخص بونك غير قابل ادراك اولديغنى اكلامقله برابر كنديسنه تقويت بخش ومددرس اولمجق بر اعتماد صافيانه‌يه‌ده مالك دكلسه او بچاره بالضروره بەسيميزم فلسفه‌سنه قانع اولور. فقط بو حال بدبينلرى ديكر انسانلر كبى ياشامقدن منع ايتمز؛ اونارده طبيعت كليه‌دن، حتى مجالس ذكور ونسوانلدن تلذذ واستفاع ايدرلر ...

« بورژه كنديسى بيهوده يره مدافعه ايدييور؛ اسلوبنده بيله بر شيوهٔ بدبينى وار: نالان، حزين، كريه‌ناك برصدا ...

« بورژه‌يه كوره علم روح متخصصلرينه اخلاقيون، مقصد تتبع وتدقيقاتى اعتباريله، بربرلرينه بك ياقيندرلر؛ چونكه بونلرك ايكيسى‌ده روحك اك مظلم، اك عميق نقاطنى كورمك، اعمال وافعال بشريه‌نك قواى محركه‌سنى طانيمق ارزوسنده بولونورلر. شوقدر وارككه پسيقولوغلر تحليل ايتمش اولق ايچون تحليل ايدرلر، اخلاقيون ايسه نتيجه سنده فنا ياخود أى اولوب اولماديغنه اعطاى حكم وقرار ايچون تدقيق أيلرلر.

« دينمك كه بورژه پسيقولوغلر ايله اخلاقيونى غايه اعتباريله تفريق ايدييور. كنديسى حقيقة اخلاقيوندن عد ايديله‌مه‌جكى كبى خالص پسيقولوغ ده صايىله‌ماز. بورژه مسائل اخلاقيه‌نك تحت تضييق وتعذيبنده بك متهيج، بك مضطرب، حتى بعضاً دوچار دهشت اولان پرسيقولوغلردر. بشريتك سعادت ومنفعت اخلاقيه‌سى ايچون وضع وتسهيل ايتديكى افكارك موجب اولابيله‌جكى تمايجدن اكثريت اوزره اديشه ايدييور، راحتسز اولييور؛ وَ كوزلرينى الريله قاپارق « نره‌يه‌

كيدييورز ؟ » ديه ايكله‌يور . بعض دقيقه‌لرى اولدوقجه كوملك نه‌در بيلميور : اوقدر جدى . آكلايشمه كورم . بورژه‌نك بوتون موجوديتنده ، قلبنك الك درين كوشه‌لرنده بشريتك حيات اخلاقيسنه عائد بر انديشهٔ مؤلم وار .

« ايشته بو اوصاف اساسيهٔ تنقيدينى بورژه‌نك تكميل رومانلرنده كورورسكز . بورژه‌ده كبار عالملرينى معناً ومادةً ياشاتمق مراقى واردر ، بعض كره برنوع شيقلغه ، حوپيالغه قاپيلير . نسوى برظرافت ونزاكتى حائزدر . كبار عالمى بك سور . كتابلرنده بورژووالرك ، طبقهٔ عوامك حياتى مصور پارچه‌لره ، لوايحه تصادف ايده‌من‌سكز . او ، قواى تحليليه‌سنه محصولدار ومشوش آنات والوان محبت تقديم ايدن اصيلزادكان ايله ، يعنى شوهيچ برايشه يارامايان هيچلرله اوغراشير . بورژه‌ده فطرى برذوق واردركه كنديسنى دائما بوعالملره سوروكلر .

« رومانلرنده‌كى قدرت تحليل حيرت‌افزا درجه‌ده‌در . مادام لافايت ، راسين ، ماريوو لاقلو ، بنژامن قونستان وستاندالدن صوكره برشخصك بر موقع اخلاقى داخلنده‌كى احتساسات وتأثراتى بورژه‌دن دها قطعى ، دها صريح بر صورتده تحليله هيچ برمحرر موفق اولاماميشدر . بورژه‌نك تحليلى بعض آثارنده عادتا بر تشريح درسى مقامنده‌در . رومانلرنده مثلا « ايكنجى محبت = Deuxième Amour » ، « غدار معما = Cruelle Enigme » ، « جنايت عشق = Crime d'amour » [*] ده اوبله صحيفه‌لر وارکه ذى حيات برر علم روح مبحثيدر . خلاصه : هيچ بر حكايه نويس ، حتى ستاندال بيله اختراصات عشقى تتبع خصوصنده بورژه قدر نفوذ نظر ، احاطهٔ فكر وتدقيق كوسترمه‌مشدر .

---

[*] بوكوزل حكايه محمد رؤف بك طرفندن ثروت فنونده خلاصه ايدلمش ، محمد جاويد بك طرفندن بالترجمه كچنلرده صباح غزته‌سنه نشر قه اولمشدى .

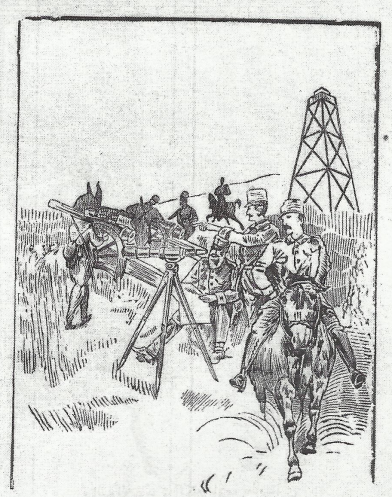
« بورژه‌نك تحليلاتى جانلاندير ان ، فجيع برحاله كتيرن شى تنقيدانتده اولديغى كبى حيات اخلاقيمزك انديشه‌سيدر . رومانلرى [آندره قورنه‌لى مستثنا] وجدان فجايعى ، اضطرابات مختكرانه تاريخلرى ، عذاب درونيلر ، ندامتلر ، ترضيه‌لر ، تزكيه‌لردن عبارتدر . « ممتنع التعمير = L'irréparable » ده براكمك خاطرهٔ معذبيله اولان بچاره بر قبزك حياتى حكايه ايدلشدر . « ايكنجى محبت » بركره آلدانمش اولان برقادينك يكيدن تجربهٔ عشق ومحبته قيام حقنه مالك اولماديغنه كسب قناعت ايدينجى حاكيدر . خلاصه موضوعلر هپ قلبه ، روحه عائددر .

« بورژه‌نك بزى مفتون ، متأثر ، متفكر ايده‌جك موضوعلريله ظريف ، وقور ، بايغين اطوار افاده‌سيله ، تهرز ، ئه‌لن شازه‌ل ماري آليس ، هو برلبيوران كبى نفيس ولطيف اشكال نسويه‌سيله نشر آثارده دوامى ايچون تمنى خوان اولورز ؛ فقط — آرزومى ، فكرمى بيان ايتمك صايغيسزلق وبى‌فائده برشى گبى تلقى ايدلزايسه — موسيو بورژه‌دن احتراصات نفسانيه‌يى تحليل ايتمكده اصرار ايتمه‌مسنى رجا ايده‌جكم ؛ چونكه يازمش اولديغى شيلرى ايارايده تكراره محكوم اوله‌جقدر ... هم حياتده بوتون موفقى فجايع عشق و محبتى اشغال ايدبيور ؟ لطفاً كنديكزه واطرافكزه نظر ايديكز : عالمده محبتدن باشقه شايان تصور دها پك چوق شيار اولديغى كوره جكسكز . پول بورژه ايدره . قورنه‌لى رومانسنده بونى تماماً حس ايتدى ، فقط بزم كنديسندن ايسته‌مديكمزشى اوبله ستاندالنه ، برآزده استادى ته‌نه اودرجه امنيت كوسترمه‌مسين . موسيو بورژه قوهٔ تحليليه‌سنى محبتدن باشقه احتراساته تطبيق ايتمه‌لى ؛ حاصلى رومانلرنده بزه برازده حيات عالمى ، حيات اجتماعيى ارائه‌يه تمايل أيله‌ميدر . »

***

ايشته ژول لومه‌ترك بورژه‌يه عائد مطالعاتى خلاصةً بوندن عبارت . بونى يازاركن يه شوراقى بزده هيمزك قلمنه دولاشوب طوران زوالى منتقيدلكمه‌يى مخطر ايتدم : مطبوعاتمزده آثار منتشرهٔ ادبيه‌مزى تنقيد ايچون بويوك بر حرص مشاهده ايديليور ؛ فاذكل . لكن شوراسى عرض ايده‌يم كه تنقيد نامنه شيمدى‌يه‌قدر متعدد سيرلوحه‌لر آلتنده اوقونان مقالات اوروپا غزته‌لرينك « Revue des journaux » عنوانيله يازدقلرى شيلره پك بكزيور . اوروپاده اكثر غزته‌لر قارئلرينه اوراق سائره‌ده — فنا ، أبى — شايان‌دقت بولدقلرى مقالاتك الكمهم پارچه‌لرينى توصيه ، بعضاًده نقل وارائه ايدرلر . غالبا مطبوعاتمزده ده بواصول تطبيق ايدلمك ايسته‌نيور . فقط اوبله يالكز : « كوزل ، وياخود چركين برمقاله اوقوندى ، ايشته برجهتى نقل ايديبيورز ... » ديمك تنقيد دكلدر . بويك تنقيد اولماديغى سويله‌مكله برابر — اكر صميمى اولورسه — فوق العاده فائدهٔ علميه‌سى اولديغى علاوه ايدرم ؛ چونكه هركس بوتون غزته‌لرى اوقويه‌ماز . اوبك ايچون حائز اهميت اولان برمقاله‌دن قارئلرينى خبردار ايتمك برغزته ايچون كوچوك بر خدمت صايلماز .

فكر حقيرمه كوره وظيفهٔ تنقيدى مسلك اتخاذ ايده‌جكلرمن اولا كنديلرينى يوقلايه‌رق بوجهته استعداد ومايللرى اولوب اولماديغنى آكلامالىدر ؛ ثانياً تنقيدك انواعنه تاريخنه ، تكاملنه دائر « تنقيد » لك مولدى وطنى اولان برلرده ارباب اقتدار طرفندن محرر آنارى كمال دقتله اوقومالىدر ؛ ثالثاً بومقتدر منقدلردن اليوم برحيات اولانلرك هرهفته تيارولره رومانلره ، آثار سائرهٔ ادبيه وفلسفيه‌يه عائد تنقيداتى تعقيب ايتمه‌ليدر ؛ رابعاً مملكتمزده انتشار ايدن آثارمتنوعه‌يه بيكانه قالمامالىدر ؛ خامساً منقدلك ايچون الزم اولان علومى تماماً حائز اولمالىدر ؛ سادساً صميميتى اصلا ترك ايتمه‌ليدر . ايشته نه‌وقت بوصورتله تربيهٔ دماغيه‌سنه خدمت ايتمش منقدلرمز بتيشيرسه اوزمان

ترانسواله عائد : بوئرلرك طوب تعبيه‌لرى

جريده‌لرمزك ستونلرنده تنقيد نامنه تركيب خطيئه‌لرى ، قواعد ديدى قوديلرى ، فصاحت اوبونجاقلرى ، شخصيات كوروك لتيلرى كورولمز . بوقسه... اماديه‌جكسكزكه: سن آثار ادبيه‌مزى تنقيد ايدنلرك شو تعداد ايتديكك مزيات علميه و فكريه‌دن محروميتلرينى نره‌دن بيليورسك؟.. آه أوت ، بن‌ده بويله سؤال وارد اولورسه نه‌جواب ويررم ، ديه دوشونيوردم !..

نه ايسه بخمزه عودت ايده‌لم :

فرانسه انجمن دانشى اعضاسندن موسيو لوويقونت دو ووگوئه بورژه‌نك آقاده‌ميده ايراد ايتديكى رسم قبول نطقنه جواباً : « نشر آثاره باشلامه‌دن اول — اكثر تمزده اولديغى كبى — سزلكده فكركز تەنك نظريات علميه وفنيه‌سنك تحت حكمنده ايدى ، ستادال ايله بالزاق قوة مخيله كزى تضييق ايديوردى . قابليت حسيه‌وتأثريه‌كز انكلز شاعرى شللەيك اسرارانكين منبعلرينه، بودلەرك بولانيق صولرينه ، گەتەنك منور اوقيانوسنه باتمشدى . ايشته بويله كنديش بر تمونه اوزرينه حياتكزى تحت انتظامه آلمق واثر وجوده كتيرمك ايسته‌يوردىكز .

حاضر ايديكز . نهايت برنجى ضربه‌يى « تجارب روحيه = Essais de Psychologie » ايله اوردىكز . اووقت عالم ادبياتك سزه قارشى مفتونيتله ممزوج حيرتى حالا خاطرلرده‌در . بو كتابده‌كى ملاحظاتكز بطن سابقك بعض محررلرى حقنده ايدى ، روح معاصرينك رازتشكلنى اوناردن استخراج ايتمكه اوغراشيوردىكز ... علوم طبيعيه‌ده مرعى اولان اوشايان حيرت اصول تحليل غايت متين وجديدر ، چونكه تطبيقاتى قابل وزن وتعداد عناصر اوزرينه‌در ، برحكمتناس ، بر كيميا كر تحليل ايتدكارى جسمى يكدن تركيب ايتمكه مقتدردرلر . فقط بو اصول حيات معنويه‌نك مشكلات وتشوشاتى قار . شيسنده هيچ برشى يايه‌ماز . اك مساعد حالات واحوال ايچنده فلان شخصى ، فلان حادثه‌يى ، عينى قدرت ومهارتى ، عينى محبتى تكرار تجلى ايتدرمكه كيم موفق اولەبيلير ؟ حادثاتى تكرار ايقاع واحياده اولان عدم اقتدارمز وسعت معلوماتمزك حدودينى صريحاً تعيين وارائه ايدييور ! بر حادثهٔ روحيه وقلبيه‌يى تصوير وترسيم ايچون مراجعت ايديله‌جك اصول مفقوددر ؛ بو خصوصده ايچى بردقت ملاحظه ، تتبع ايديلن ماده‌يه نفوذ ايله اونى برقسم بشريه ربط ايده‌بيلمك مزيتى ، خلاصه «Intuition» لازمدركه بوكاده سز مالكسكز ؛ وسزك تطبيق ايتديككز پسيقولوژى « فن دكل بر صنعتدر . » ديبور . كورولبوركه موسيو دووگوئه بورژه‌نك وسائط وآلات فنيهٔ تحليليه‌سيله براز استهزا ايدييور ، ووگوئه‌نك بوبابده‌نه درجه‌يه قدر حقلى اولديغنى بيلەم ؛ يالكز شونى سويلەيم كه كنديسى بويوك براديب ، مقتدر برغزته‌جى اولمقله برابر نظريات فلسفيه وسياسيه‌سى اسپريتو - آليزم ايله مشبوعدر ؛ حال حاضر ترقى ايله اوقدر انسيت پيدا ايتمه‌مشدر . ايشته شو ايكى كلمه بلكه استهزاسنك اسبابنى ايضاح ايدر .

درەيفوسك الك شدتلى خصمانندن و ناسيوناليستلردن موريس بارەس = Maurice Barrès ده اخيراً زورنال غزته‌سنده بورژەيى براخلاق اجتماعيه متخصصى = Maraliste social اولمق نقطه‌سندن تدقيق ايدييوردى ؛ فكرلرينى اجمالاً آليورم :

« ظنمه كوره ، بورژەنك اشيانى فلسفى برنقطهٔ نظردن كورمك خصوصنده‌كى تمايلاتى شيمدى‌يه قدر بحق آكلاشيلامادى ؛ الك مداوم قارئلرى بيله آثارى اراسنده‌كى رابطه‌يى ، رشتهٔ تعلقى اهمال ابتدكارى ايچون بوقوتلى محررك دائما حال تجدده بولونان وجدانك اشكال متنوعه‌سندن بى‌خبردرلر . اثرلرينى يكدن تصحيح وطبع ايله مشغول اولماسى بكا بعض ملاحظات الهام ابتديكندن شيمديلك يالكز اخلاق اجتماعيه‌مزه عائد افكار ومساعيمى برمقاله ايله بيان ايده‌جكم .

« بو ، تؤلف تبدلات فكريه نقطه‌سندن باشليجه اوچ دوره كچيرمشدر : اولا شاعر ايدى ، صوكره علم روح ايله ونهايت اخلاق اجتماعيه ايله اشتغال واختصاص ايتدى . بو صه‌ودك اوان مهمه‌سى شونلردر : اعترافات = les Aveux (١٨٨٢) ؛ تجارب (١٨٨٣ – ٨٥) و تلميذ = le Disciple و قوزموبوليس = Cosmopolis (١٨٨٩) ؛

و ماوارى بحر = Outre-mer (١٨٩٤) .

« اشكال ادبيه‌يى انتظام وارتباط آلتنه آلمق خصوصنده بورژه هيچ برمحرر له قابل قياس دكلدر . تنقيداتى عالم شبابى تهييج ايتدى ، چونكه روحدار ايدى . بورژه‌نك اوتارىخدده دماغنده‌كى افكار علميه وادبيه توسع ايتمكدن برآن خالى قالمامشدر . بورژه اونلرى تصادفات وتصادمات حيانيه‌نك هيسيله تعديه ايتدى . هنوز اوتوز ياشنده ايكن معلومات وتتبعاتى فوق‌العاده ايدى . شيمدى الليسنه تقرب ايدن بورژه‌نك نه‌قدر درين افكار فنيه‌يه مالك اولديغنى آرتق تفكر ايديكز . .

« بورژه فرانسز ، انكليز ، ايتاليسان مدنيتلرى مكملاً طانير . بوتون جهانى دولاشدى ، اقوام متعدده‌نك افكار وآمالى تدقيق ايتدى ؛ وآرتق نظريات سياسيه واخلاقيه‌يه دائر مطالعاتى تثبيت أيله‌دى . يكى طبع ايدبلن « تجارب » نى اوقورسه‌كز ايلك طبعنده موجود اولمايان بر چوق نظريات سياسيه‌يه مصادف اولورسكز .

« بورژه‌نى افكار اخلاقيه دائما اشغال ايتمش ، جريحهٔ بشريته شفاسار اولمق وظيفهٔ مهمه ومشكله‌سى دماغنى دائما غيجقلامشدر . ١٨٨٥ سنه‌سنده نشر ايتديكى « تجارب جديده » عنوانلى كتابنك مقدمه‌سنده شويله يازيوردى :

« منقدلر بكا ديبورلركه اوقدر مسامحه كارانه ، نوازشكارانه تصوير وتحرير ايتدكلرى خسته‌لغه برعلاج بولبور ميسكز ؟ تحليلكرى كوريبورز ، فقط برقرار كرى ، برنتيجه كرى كورمبورز . بركاذار شى عاجزانه اعتراف ايدرم كه تتبعاتمك هيچ برنى مثبت وقطعى برقراره ربط ايتمكه مقتدر دكلم . »

بوجواب بورژه‌نى‌ده سائرلرى كبى — نقاط نظرك كثرتى سببيله — برنقطهٔ ثابته‌يه ، بر فكر سياسى واخلاقى‌يه ربط فكر وقلب ايده‌مه‌مش كورمكدن بزى قورقوتيوردى . فقط بوكون برقرار ويرمشدر ؛ ديبوركه : « اوروپا جمعياتى بر اصول منتظمه تحتنده تدقيق ايله استحصال ايتديكم معلوماته كوره رفاه وسعادت عموميه معتقدات دينيه‌نك صافيت وقوتيله متناسبدر . »

ترانسواله عائد : انكليز طوب بطاريه‌لرى

آدولف بريسون ايله ايتديكى برمحاوره‌ده بورژه : خرستيانلق عالمنده دين‌هانكى نقطه‌ده جانلى قسمه اخلاقك اوراده ترفع ايتديكنى ، نره‌ده حالت نزعده ايسه اورادە متدنى بولونديغنى سويله‌يور ، ودىيوركه : « دين اويله براغاجدركه اونك اوزرنده بوتون فضائل بشريه زهر ايدر ، اونسز جمعيت اولمكه محكومدر . فرانسزلرده معتقدات دينيه‌يى بوق ايتمكله فرانسه‌يى اخلاقسز ايديبورلر ، خرستيانلغى قالديرمقله اونى اولديريبورلر . جناب حق طرفندن طورده حضرت موسايه امر وتلقين بويوريلان قوانين مقدسه‌دن باشقه محافظ جمعيت برقوت يوقدر . تەنده بوكا قائلمدى . »

غولوا غزته‌سى محررلرندن موسيو زول دولافوس Jules Delafosse [*] بورژه‌نك شويوقاريكى سوزلرندن پك زياده كيفلەنيور ؛

[*] بوايسم غالبا مطبوعاتزده هنوز برنجى دفعه اولەرق تلفظ ايديليور ؛ فقط خاطرده طوتولمغه لايقدر . دولافوس كنديسنه خاص مزيات سياسيه وادبيه‌يى حائز محررلردندر . ابلريده اثرلرندن بعض پارچه‌لرى اثمار مطبوعات آراسنه كچيره‌جكز .

واوكا حصر ايتديكى اوزون بر مقاله‌سنده عظيم ستايشلرده بولونيور . ايشته كوچوك برنمونه‌سى :

« بورژه زمانمزك افكار متينه‌واصيلانه‌سى سلسلهٔ مرانبنده الك بوجه برتبه‌يى ، عادتا ماره شاللغى احراز ايتمشدر . فرانسه ادبياتنك الك بويوك ، الك شرفلى استادلرندن بريدر . آثارى بك مختلف وچوق اولمقله برابر يالكز برمعنايى ، برنظريه‌يى ، برفضيلتى جامعدر . كتابلرى مزيات ادبيه وحسن تحرير وترتيب جهتيله هياكل قلم ميانه وضع ايدلمشدر . بونلر آرتق مؤلفك آلندن چيقسارق ملتك مالكيتهٔ تصرفنه كيريور ؛ يعنى فرانسه‌نك اخلاق وحكمت بدايع مخلفاتنك الك قيمتلى عناصرندن برنى تشكيل ايديور . موسيو پول بورژه بوشرفه اثبات استحقاق ايتمشدر . استعداد ودراتى شخصى اولمقله برابر آثارى غير شخصيدر ؛ [بعض محررلر بورژه‌نك آثارنده شخصيت وغير شخصيت نظريانى ممزوجاً موجوددر ديبورلر ، بويوك رسامار زمانلرينك اشكال وجهيه‌سنى ناصل ترسيم ايدرلرسه بورژه‌ده ختامه ايرمكده اولان شوعصرك وجدانى

159

كتابلرنده اولديجه تشريح ، تفصيل وتثبيت أيله‌مشدر . [دولافوس مبالغه ايديبور ؛ هيچ شبهه يوقكه شو مزيت بورژه‌دن زياده زولايه خاصدر .] بوجهتله نامی زمانمزك الك‌مشهور ناملری آراسنده‌مقيددر ، واختمالكه اختلاف زنده‌ده الك چوق ذی حيات قاله‌جقلردن بريدر . فی‌الحقيقه بورژه مستقبلده جميعت معاصرينك الك‌بيوك شاهدی اولهجق ، هيچ برمحرر كنديسنه مراجعت ايتمكسزين تاريخمزی يازمايه‌جقدر .

« ژول لومه‌تر بورژه‌يی تنقيد ايتديكی زمان نظرياتی هنوز كسب قطعيت ايتمه‌مشدی . مع‌مافيه هانكی خسته‌لقله معلول اولديغمزی بيه‌يك اعلا كوريبوردی : سربستی فكر ، سربستی قلب ، فضله حس تنقيد ، فضله ادبيات . فضله فن ... بونی مشاهده ايدن بورژه‌فضيلت عائله‌يی يكيدن اعلايه ، اطمئان فكريی يكيدن وضع وتأسيسه ، ارادهٔ فكريه‌يی يكيدن احياييه بزی دعوت ايديبوردی ، أوت ، فقط ناصل ؟.. يومبرم مسألهٔ مدهشه اوكنده براضطراب منزايد ايله هر يكی اثرنده آرتق نظريه‌سی تأسس ايتمكه ، تقويت بولمغه باشلابور . « تلميذ » لك اوبراهتزاز هيجان مقدمه‌سنی اوقويكز : هيچ بر استاد بورژه كبی كنجلكی فعاليته محبته ، اعتقاده دعوت ايتمه‌مشدر ؛ فقط بوندهكی مواعظ صرف اخلاقيدر . بر قاچ خطوه‌دها : نهايت اوعلناً دينداراناه‌اولبور ، « قوزموپوليس » برايمان جليل الاحتشام‌ايله خاتمه‌لهنيور . بورژه يكيدن طبع ايتديرمكده اولدينی كلبات آثارينك مقدمه‌سنده بوابدی حقيقتی ، يعنی بشريت ايچون چارهٔ سلامت « دين » اولديغنی اعلان أيليور . دوغرو دوشونديكی زمان أبی يازيلير . متفكرك ترقياتی ايله برلكده محررك اسلوبی ده كسب انتظام وتوازن ايتمكده‌در . آرتق بورژه‌نك اسلوبنده ضعف واعوجاجدن اثر قالمامشدر ؛ قوت وصحت ايله شعشعه‌پاشدر ، صفوت ووضوح ايله مزيندر . بورژه‌نك بو تكاملی نظر دقته آلنمغه شايانمدر ؛ زيرا ضيا وحقيقته دوغرو ! صعود ايچون پارلاق برمثال تشكيل ايديبور . »

خلاصهٔ كلام : موسيو دولافوسه كوره بورژه درعوس عليهنده بولونمقله ، فرانسه حكومت حاضره‌سنك نظريات سياسيه‌سنی تنقيد ايتمكله بونون نواقص ادبيه‌سندن خلاص اولبوربيور !.. مقاله اوزونجه ؛ ذاتاً بورژه‌يه دائر برخيلی شی‌ده يازدق ؛ شيمديلك بوقدر كافی ، باشقه بحثه كچهلم .

***

« اثمار مطبوعات » لك يازنده سزی آرا صيرا پارس تياترولرينه كوتورمجكمی سويله‌مشدم ؛ بلكه تخطر ايدرسكز ... بوسوزمك طرفكزدن رخندهٔ استهزايه هدف اولمغه جغنی بيليورم : همسلكلرم طرفندن اوقدر وعدلرله آووتلديكزكه آرتق « ياژاجغم ! ياياجغم ! » صيغه‌لرينه نظر احتراز وحقارتله باقمقده حقليسكز ؛ أوت ، حقليسكز ، زواللی قارئلر ! فقط عالم تحريرك هنوزايلك قدمه‌سنده بولونان بنی « يالانجيلر » دفترينه قيد ايتمكزی رجا ايدرم . هله بردفعه تجربه ايديكزده ...

بوهفته سزكله « قومه‌دی فرانسه‌ز » تياروسنه ، موليه‌رك أوينه كيدمجكز . قومه‌دی فرانسه‌ز پارس تياترولرينك اهميت واعتبار جهتيله برنجيلرندندر . امور مسرحيه‌نك مكملاً جريانی ايچون حكومت طرفندن كنديسنه سنوی براعانهٔ نقديه وريلير . كنديسنه مخصوص نظاماتی واردر . حاصلی فوق‌العاده‌حائز اهميتدر . مديری ادبادن ژول فلارتی‌در . موقع تماشايه وضع ايتديكی پيه‌سلرك قسم‌اعظمنی أسكی ، فلاسيك اثرلر تشكيل ايدر . تياترونك يكی اثرلری ، كنج مؤلفلرك انارنی بك نادراولهرق وكمال استغنايله قبول ايتمه‌سی ، صنعتكارلردن بعضيلرينك مديريتدن شكايته قالقشمالری اليوم پارس مطبوعاتنده شدتلی مؤاخذاتی ، مناقشاتی موجب اولبور . هرنه ايسه ، سزكله بودفعه‌لق ايشته بو صحنهٔ معظمه‌ده آلقيشلره مظهر اولان بريكی اثری ، موريس دوناك صوك پيه‌سنی تماشا ايده‌جكز :

موريس دونه = Maurice Donnay

فرانسز ادبياتنك تماشاقسمنده الزياده ابراز اقتدار ايدن ، تماشانويسلكده بويوك برتحول حصوله كتيرن مؤلفلردندر . بوكون فرانسزلر ايچون بريه‌سك اوزرنده « دونه » اسمنی كورمك ازلك مكملیتله دليل كافی عدايديلبور . اون اوچ ، اون درت سنه مقدم مونمارتر قازينولرنده شعر اوقومقله كچين دونه‌نك شيمديكی دونه اولابيله‌جكنی كيمسه اميد ايتمه‌مشدی . دونه اوزمانلر وقتنی نظم اشعارايله امرار ايدردی . قادينلری ممنون ، دها دوغروسی مفتون أيله‌مك ، آلماعمق ، آولامق ايچون شعرلرينی باشدن نهايته قدر بوی‌نسويتله مشبوع برحاله ترتيب أيلردی . هيئت مجموعه‌سی شن و مشفق ، محترس ومستهزی اولان بوانعمات عاشقانه سريست قادينلری چيلدرتيور . شخصاً كنج وظريف اولان دونه بوتون اوقيلری ارقه‌سندن سوروكله‌بوردی ، كنديسی فقير ، لكن آتيدن اميدوار ايدی : باد موفقيت يلكنلرينی شيشيريوردی ، تام برروزكار صنداليی به كوزل بردكز سياحتی وعد ايتديكی كبی بوايلك نفحات موفقيت‌ده كنج مؤلفه پارلاق براستقبال تبشير ايديوردی ، تصادف بركون دونه‌يی كاتبه احتياجی اولان مهم برذاته سوق وتقريب ايتدی . بوذاتك يانينده كچيردیكی ايامك خاطراتی دونه‌نك دماغنده جانلی اولهرق قالمشدر ، چونكه اوراده اولهرق موضوعلره ، وقعه‌لره تصادف ايتمشدر كه تياترولرينك ترتيب وتحريرنده بونلرك كنديسنه پك چوق يارديمی اولمشدر .

دونه همان هيچ بر مسلكه بكله‌يه قالمامشدر . كبار عالملرنده دولاشمش ، مطبوعات عالمی كورمش ، بر چوق امور وخصوصاتی بالذات رؤيت ايتمش ، حتی بورسه‌ده معاملات صرافيه‌ده بيله بولونمشدر . پارلاق بر قوهٔ مفكره ، ترتيب وتصوير وقوعات خصوصنده حيرت‌افزا بر قابليت ، بر اعتماد وعظمت نفس جملهٔ مزياننددر .

دونه‌اولاً «عاشقلر = Amants » عنوانلی تياروسيه منتقدلرك نظرينی كنديسنه جلب ايتدی ، اك كبار قادينلر طرفندن مظهر التفات اولدی . بو پيه‌سك هرطرفنه كوز ياشلاريله مشبوع بر فرياد عاشقانه سرپله‌مشدر . بونالش محبت مؤلفك ديكر اثرلرنده‌ده ايشيدلمكله برابر قلمنده حال حاضرك اوصاف واخلاقی تصويره بر ميل حس ايدلمكده‌در . بوبابده‌كی فكرينی واضحاً اكلامق

شعر

فریاد

— ع . ناظم —

اوفاق برچای کبی آهسته ، شفاف
کولردی عمر آسودهم آقارکن .
پشیلکدی کدرکاهنده اطراف
کوچك ، نازك چیچکلرله مزین .

نسیم نازنین دست سحرکاه
کچر اوفشارده بعضاً ، تا کهانی
چیقاردی موج عمرمدن شعف خواه
املر محترز ، سسز ، نهانی .

اوزون بر غازهٔ باریك ایچنده
خیالاتم کبودیٔ سمایه
اوچاردی لب بلب ، سرمست خنده ،
دوشمردم بنده بحران هوایه .

یاشاردم باشقه برعالمده ؛ لکن
بو رآن تهجیدی سورکسز ؛
اوپردی روحمی برروح ساکن ؛
کچردم صوکره آسوده ، امکسز .

کدرکاه شباهنده چیچکلر
بکا نم نوازش عرض ایدردی ؛
بوکونکی نشئهٔ معصوم زرپر
دم فردا ایچون‌ده مژده‌بردی .

ضیای شمسه بوتون سیدهٔ سکونتی
آچوب کوچك خلجانلرله بوسه‌لر ایثار
ایدن دکرده نسیم خفیفه جلوه‌نما
بیاض غادلی قایقلر اصل ایدرسه فرار
سحابی قامچیلایان باد نا کهان پیدا
بوزنجه خندهٔ افقك اوماثی سموتی ؛

نم حیات سکونپرورم‌ده برآنده
قاریشدی برفورآن سیاه ایله ؛ اوزمان
طاغلدی نشئهٔ عمرم ، چکلدی نسیانه ؛
براحتراص ایله قالدم ؛ صمیم جانمدن
او هیچ بیلمدیکم موج تار عمامه
دوکولدی نوحهٔ محزم شکسته ، شوریده .

او احتراسه صارلدم ؛ اولانجه آمالم ،
امید پاك شبابم مسخر ومسحور ؛
بواحتراص ایله اولدی حیات یامالم
لطیف خندهٔ ماضی‌یه تا ابد مهجور .

بتون سلامت حسم ، متانت روحم
او احتراص ایله محو اولدی کیتدی ؛ بن یالکز
— شدید صرصر تا کهظهور ایله بوادن
دوشوب قنادلری پروازه نامساعد اولان —
ضعیف برقوشه دونمدم دریده پر ، قالمز ؛
اورولدی چیرپنه‌رق دوشدی قلب مجروحم .

بو احتضاری برلسهٔ نوازشله
بتون سعادت ماضیمه ایلمك مغبوط
قولایدی چشم صونکارکه ... فقط ، حائف !
شکسته قلبمی بازیچهٔ اذا ایتمك ؛

صنار ذلت وخسرانه پارچه پارچه سقوط
ایدن حیاتمی غرق ایلدیٔ کف لیله .

او خسته روحمی ترمین الکلد اولدیرمك
قصور لوث مذلنده مضمحل ، مأیوس ؛
اینن نزع سفیلمله بلکه اکلنمك !
یورکمی سنده‌کی ؟ شیطانیمسك ، نه‌سك ؟!

افسوس !

نه‌دیدم ؟ سز ملکسکز ، کوزلم ؛
بنی عفو ایلهیك که مجروحم !
سزه عرض نیاز ایدی املم ،
قانادی تا کهان فقط روحم .

بنی اوقشار خیالکز ، اوندن
برشمیم وفا طلوبار ، یاشارم .
دوکرم زهر اشتکا بعضاً ،
بونی کندمده اکلامام ، شاشارم .

بنی أزسین جهانك آلامی ،
یالکز هرسحر نسیم لطیف
سزه معنای راز سودای
أیلسین بر دقیقه‌جق تعریف .

عشقکرله بوتون تباه اولهیم ،
قالماسین بنده هیچ اثر بندن .
ایسترم برقانادلی آه اولهیم ،
قالهیم سمکرده برشیون .

اویله شیون که دائما مهتز ،
دائما برلسان تو سوبلر ؛
باشقه هیچ کیمسه اکلامماز ، بیلمز ،
سزه برشعر تازه عرض أیلر .

— ١٨ مارت ، ١٣١٦ —

ح . ناظم

فوتوغراف قارشیسنده

— ح . ناظم‌زاده —

— کل قیزم ، سویله‌ده باق ...
— سویله‌یم بن باباجم !
— نه‌ایچون یاوروجغم ؟ کل ...
— کلیرم اما سن
قاچه‌جقسك یینه ... بن هیچ بیلهیم ...
— کل‌ده جیجیم ،
سکا بن اوکرهنیم : باق بیکك کورکسندن
شیمدی برشیس چیقه‌جق ! سویله‌براز نورکوکی ...
— یوق ،
تورکی بیلمم ...
— هله باق خرچینه ، قیزسن پك چوق
تورکولرسویلر ایدك ، شیمدی اونوتدکی بوتون ؟

بویله برخیلی زمانلر ایدهرك ناز ورجا .
بابا قیز اوغراشیورلردی ... نهایت برکون
یاوروجق باشلادی برتورکویه : آرتق نه‌قدر
قورقه‌رق ، بکله‌رك ایچه ، کیمك برسله
سویلنوب طوردی ... بوتون اوتدی حروسفره‌قوزولر
« مه ! » دیدی ... یاوروجغك خیلی یورولمش اما
شیمدی ممنون باباسی ، چونکه قوان طوتدی هله !
— آفرین قیزجغز ، شیمدی اوطورده دیکله ! ...
باق ، بیك تورکولری ، مه‌لری هپ سویلیه‌جك ...
— سویلسین دیکلیورم ... سویلسین آرتق هانی یا ؟
— طور قیزم ، سوسلیورم بن اونی ؛ زیرا بیك
اوکچه‌دن سوسله‌مك ایستر ...
— بنی بکلمه بابا !
— ایشته باق یاوروجغم .

شیمدی فوتوغراف دونیور ،
برکسیك زمزمه چرخك دونوشندن سوتیور ؛
بابانك سمعنه کویا دوکولور روح سرور ،
چوجوغك وجهنه طوقنمه مأل حیرت .
دیکلیور ، چیرپیور کوزلری خندان ، پرنور ؛
دیکلیور ... شیمدی فقط کندینی عاجز صانمدی :
« بویله‌چوق بیلیور تورکولری ! » های آقجان !
سنك عکسنه آلدانمدی . هان قیصقاندی .
اوکوچوك طورینه برخیلی بویوك جدیت
ویره‌رك باشلادی برتورکویه ... روح خندان
ایدیسور صفوت معصوم لبندن طوبان !

آه ای آن صیاوت ، سکا قربان اولسون
بوتون اذواق محزل ، بوتون آمال جهان !

— ٣٠ یسان ، ١٣١٦ —

ع . ناظم

یکی بکلر

— ١ —

هنوز اون آلتی یاشنده ، فقط قراق کیه‌رك
چاقار مادامله مجلسده بیك صوغوق زه‌ورانس ؛
بیلیر نه‌در بالو ، قونسر ، اندر مکمل دانس ؛
صالونلرك ایچنه امتیازیدر ... دوشمك !

بیلیر : « غین » لی « ری » لره بوغوق فرانسزجه
ترانه‌لر دوکولور بلبل دهاننده ؛
غریق نشوه اولوب روتق بیانندن ،
کولر سکوت ایدن ارباب فکره عارسزجه .

مصاحبانی هوغو ، دانته ، قانت ، اسپنسر ؛
صباح روحنه طولمش موزار ، شوپن ، واغنر ...
بزم شو « میلو » یه صیغماز اونك بوادیراکی ؛

بیلیر فونی ، بوتون دیکونلر آزبرده ،
بیلیر وعلمنی سویلر همیشه هربرده ،
فقط نه چاره‌که هولناك اوقور هولناکی !

— ١٩ نیسان ، ١٣١٦ —

ع . ناظم

انكليز صنايع نفيسه وحكمت اخلاق مدققلرندن متوفى جون راسكين

نظارتى رياستى گنديسنه توديع ايتدى . درت سنه‌لك بر پارلمنتو حياتى بيرمينغام بلديه مدير سابقك ناظر لغه نامزد اولمجق برحاله گنمه‌سى ايچون كفايت ايتمشدركه بوجمعيتك طريق ترقيده پك سرعتله قطع مسافات ايتديكنه دلالت ايدر . جمعيتك هنكام نظارتنده هيچ بوش دورمامشدر : اختراع براتلرينه ، افلاسانه دائر يكى برقانونى مجالسه قبول ايتديرمش ، فقط هيچ‌بر افكارى كسب سكونت ايده‌جك يرده گيتدكجه اشتداد أيله‌دىكندن گنديسنه « طفل‌مدهش » عنوانى بخش اولونمشدر .

فى الحقيقه جمعيتك مدهش برچوق‌قدر ، افكارنك مستعمرات پولتيقه‌سى اولمق‌نظرنده صرف خجالت ورذالتدن عبارتدر . ١٨٨٠ كانون اولنك سكزنده زولولاند وانغان سفرلرنى ، مؤاخذة ايراد ايتديكى بر نطق مشهورنده : « بوحساباته ، مقصدمزك اسباب حقيقيه‌سنى ستر ايتمك ايسته‌رك ، ساخته بهانه‌لر آلتنده باشلادق ، سربستلرينى ، وطنلرينى مدافعه ايدن بوجسور وناموسلى انسانلرك بيكارله هلاكنه سبب اولدق ! » طرزنده ادارهٔ لسان ايتمشدر .

بوتون‌بونلر يقوانسفيلدك خافى‌اولان صولسبه‌ريك سياسته قارشى بر نوع تعرضدن باشقه برشى دكلدر . حتى ١٨٨٣ شباطنك برنده سوانسه‌ده ايراد ايتديكى نطقده مشارالهه قارشى غايت غليظ برلسان قوللانمشدر ، حالبوكه بوگون صولسبه‌رى جمعيتدن بحث ايده‌جكى زمان بر لسان احترام استعمال ايديور . بونلر بولتيقه‌نك گوزلكلرى ، لطافتلريدر !

١٨٨٦ تاريخنه قدر جمعيتك غلادستونك فعال ، بوروماز بر معاونى قالدى ، ايرلاندا مدنيت ، انسانيت ، عدالت نامنه گنديسنه امتياز ويرلمه‌سنى طالب ايديوردى ، غلادستون هنوز حال ترددده بولونيور وافكار عموميه‌يى يوقلايوردى . جمعيتك ايسه نطقلرنده دائما ايرلاندالىلره توجه گوسته‌ريپوردى . اوزمانكى هيجان سياسيه‌سى قارتى ، پارنل ، بيغارگى ايرلاندا فرقه‌سنه منسوب اعضالرايدى . نهايت غلادستون ايرلاندايه مجارستان گى ممتاز بر قرالق ويرلمه‌سى لازم گلديكنه قطعياً قرار ويرمك Home Rule نامياله مشهور اولان مبارزات سياسيه‌سنه باشلادى . جمعيتك بردهشتلى پروغرامدن

225

ثروت فنون

صاحب امتیازی ومدیری
امجد احسان

شرائط اشترا
درسعادتده سنه‌لکی ۱۳۰ ،
الق آیلغی ۷۵ ، اوچ آیلغی
٤٥ غروشدر . پوسته‌ایله
کوندریلیرسه ولایات بدلی
اخذ اولنور .

درسعادتده قیمتی
۱۰ پاره در

شرائط اشترا
ولایاتده سنه‌لکی ۱۵۰ آلتی
آیلغی ۸۰ غروش اولوب
اوچ آیلغی بوقدر . قیرلامق
مقصود ایسه ولایه تلغرافیچون
سنوی یکرمی غروش فضله
آلنیر .

پنجشنبه کونلری جیقار منافع ملك ودولته خادم مصور عثمانلی غزته‌سی

عدد : ٤٩٤ — جمه‌ایرتسی — ۱۹ اغستوس سنه ۱۳۱٦ — اونجی سنه اون طقوزنجی جلد

جلوس همایون معالی مقرون حضرت ظل الاهینك یکرمی بشنجی سنهٔ متینهٔ دوریه سی

تبریك و دعا

عبدالحمید خان او شهنشاه اعظمك
عید جلوس اشرفی ایردی یینه بوسال .

هرآنی بهجةً قوجه برسال بی هال ، هرسالی قیمةً قوجه برعصر ذی کمال ؛
الحق صایلسه برابدی دور مفخرت لایق بو یکرمی بش سنه‌لك دورهٔ جلال .

سلسلهٔ ادوار بی پایان شهریار بی مدانی عبدالحمید خان ثانی افندمز حضرتلرینك
بودورهٔ منورهٔ مفاخرنشانه شرفیاب اقتران اولمقله اورتبه اکتساب عزوشان ،
اودرجه اقتباس فیض وآن ایتمشدر که تصویر و تصوری خارج از حیطهٔ بیکران امکاندر .

صاحب امتياز ومديري
احمد احسان

مملكتمزه موافق اثر قبول اولنور
عودت اعاده اولونماز — هردولو
اوراق سمرو تامه كوندرلمليدر

شرائط اشترا :
درسعادته سنه لكي ١٣٠ غروش
ايالتي ٧٥ ولايته سنه لكي
١٥٠ و اجنبي ٨٠ غروشدر
تصاعدي ١٠٠ پارهدر

ثروت فنون

توجيهات وحوادث قسميدر

SERVETIFUNOUN : SUPPLÉMENT POLITIQUE

Directeur propriétaire
AHMED IHSAN

9me année No 482
Le 18 Janvier 1900

BUREAUX:
78, Grand'rue de la
Sublime Porte
CONSTANTINOPLE

ABONNEMENTS.
150 piastres ou 32 francs
par an pour tous les pays
de l'union postale

نومرو : ٤٦٢ — پنجشنبه — ٦ كانون ثاني ١٣١٥ — طقوزنجي سنه ، اون سكزنجي جلد

سنة لافاق رسم عالیسی

حامیٔ ذیشان شرع معلا ، امیر المؤمنین معالی پیرا ، وامام المسلمین جلیل السجایا افندمز حضرتلری یکن جمعه کونی ادای فریضهٔ صلات واکتساب تجلیات بی غایات ایتمك مقصد عالیٔ دیندارانه سیله سلاملق رسم بهین شوکت قرین عالیسنك جلهٔ مؤسسات علویت آیات حضرت خلافتپناهیلرندن اولان (جدیده) جامع فیض لامعنده اجراسنی امر وفرمان پیورمشلردر.

ذات قدسیت سمات حضرت خلافتپناهیلری هرجهتندن انوار تباهت منتشر برکردونهٔ اجلال ثمونه سایه ساز مکارم واقبال اولدقلری حالده جامع تجلیات ساطع مذکوره بالمواصله ادای فریضهٔ صلاتی متعاقب مصدر معالی اولان سرای عالیٔ شوکت توالیٔ حضرت جهاندار یلرینه شرف معاودت پیورمشلردر .

زیارت خرقهٔ سعادت آلای والاسی

خورشید منور سپهر نبوت ، بدر کامل روشنا طلعت ، ناشر انوار هدایت وحقیقت ، منبع فیوض شفاعت ، سبب ایجاد کون ومکان ومفتخر مقدس عالم امکان ، پیغمبر قدسی دم ، نافع مقدس یوم ندم علیه ازکی التحیات الاتم افندمز حضرتلرینك وجود علویت نمود رسالتپناهیلرینه تماس ایله هرذرهٔ تابناکی عین نور ویلق درجه سنده منجلی بولنان مبارك بردهٔ سعودهٔ نبویه وسائر امانات جلیلهٔ مصطفویه نك مضان غفران نشانك اون بشنجی کونی اجرای مراسم زیارتی آداب مرغوبهٔ خلافت کبرادن ولدینی اوزره اولکی صالی کونی اجرا وبووسیلهٔ قدسیت انیله ایله اکتساب فیوضات بی انتها بیورلمق مقرر اولدیغندن نور چشم اسلامیان ، قرة العیون عثمانیان ، خلیفهٔ کزین حضرت سید الابرار وامیر المؤمنین اقدس عالیتبار ، خادم الحرمین الشریفین ، ولی نعمت بیتمز پادشاهمز افندمز حضرتلری برموکب ساطع شوکت نما ویر دیدهٔ جلیلهٔ نورانیت انتما ایله ساعت الی رادهلرنده یلدیز سرای عالیٔ سعادت توالیسندن حرکت بیورمشلردر .

طوله باغچه ساحلسرای همایونی قدر رهگذار میامن دثار جناب خ[illegible] ایستادهٔ موقع سلام اولان [illegible] وصنوف تبعهٔ صادقهٔ ملوکانه [illegible] موقع احترام ایتمش اولان مالی [illegible] شا کردانی طرفلرندن (پادشاهم چوق یاشا) زمزمهٔ دعائیه سی ایصال کنکرهٔ آسمان ایدلمشدر .

موکب جلیل همایونك طوله باغچه ساحل سرای همایونده شرفواصلتی متعاقب قلب تابناك همایونلری انموذج دریای عدل ورأفت اولان ظل خدای بی انباز وشهریار مراحم انداز افندمز حضرتلری تشریف میامن ردیف ملوکانه لرینك بحراً شرف وقوع بولمجغی امر وفرمان بیورملریله ساحلسرای عالی جامع شریفی رینخته نده بندکان صداقت نشان ظل - اللهیلری طرفندن باکال تعظیم استقبال اولنمشلر وساعت الثنی چارینك کچه رك رکوب شوکت مصحوب خلافتپناهیلرینه مخصوص تشریفیه واپور همایونی قدوم معالی ملزوم خسروانیلری ایله رهین قدسیت بی انتها بیورمشلردر .

ذات شوکتسمات حضرت شهریارینك اثنای عزیمت شاهانه لرنده شهزادهٔ جوانبخت دولتلو نجابتلو برهان الدین افندی حضرتلریله مشیر دولتلو غازی عثمان پاشا حضرتلری وبندکان حضرت شهریاریدن بعضلری معیت شاهانه لرنده بولنمشلردر .

تشریفیه واپور همایونی ساحلدن مفارقت ایدر ایمز صفیستهٔ سلام اولان ترسانهٔ عامره ولیمان اداره سی استیمبوطلری وفلیکلری درونده بولنان امرا وضابطان وافراد بحریه ادعیهٔ مأثورهٔ حضرت خلافتپناهی ایله ترطیب زبان عبودیت بیان ایلمکده اولدقلری حالده واپور همایون معیتنده حرکت ایتمشلردر .

واپور همایونك کذر کاهیله لیمانده بولنان جمله عثمانلی واجنبی تجار سفائنی وسفارات دولتلوسی بحریه واپورلری ومراکب سائرهٔ بحریه [illegible] شوق واحترام ایفای راسمهٔ سلام [illegible] کذاری حالده واپور همایون ساعت الثنی بچوق رادهلرنده سرای برونی ریخته نده مواصلت ایتمشلر واورادن بغداد قصر عالیسنی شرف قدوم نیساهت ملزوم تاجدارلریله تشریف وتزیین بیوروب بر مدت آرامکزین شوکت اولدقدن صوکره ساعت یدیی چارینك کچه خرقهٔ سعادت ایله سائر امانات مقدسه نك محفوظ بولندیغی دائرهٔ قدسیت باهره یه بالعزیمه اوراده صلات ظهری ادا ایتمشلردر .

بعده باکال تعظیم وتکریم رسم جلیل تقبیم ایفا وانمام قلنه رق ظل اله فی العالم وشهریار اعدل واکرم افندمز حضرتلری ساعت اون بری چارینك کچه برکردونهٔ شوکت نمونه سایه سازاجلال اولدقلری حالده سرای معلای مذکوردن حرکتله سرای همایون قیوسندن ساحل بحره قدر باکال تعظیم صفیستهٔ تکریم اولان ارکان وامرا وضابطان ونفرات عسکریه قولارینی سلام قدسیت التسام تاجدارلری ایله بکام بیورمرق یالدیزلی قیودن تشریفیه واپور همایونی قدوم معالی موسوم حضرت ظل اللهیلری ایله مستغرق مباهات بی پایان بیورمشلردر .

مطبعه‌مزن کتابلری

اوچ ماه مدتله نصف نصفه تنزیل فیئات

عموم کتابلرینزك فیأتی رمضان شریفك برنجی کونندن قربان بیرامنه‌قدر یاری فیئاتله صاتیله‌جقدر.

ایشته فیش کلدی . رمضان کلدی ، کیچه‌لر اوزوندر . انسان وقتی یامصاحبه، یاکزمه ویاخود مطالعه‌ایله کچیره‌بیلیر . مصاحبه فنا دکلدر اما انسان هرزمان ارقداش بولامز . کزمه‌یه کلنجه بوچاغه‌ورده نه‌وجوده یارار ، نه‌کیسه‌یه . اوحالده یرمطالعه قالیور که بوکا مفتون اولان ذوات کرام بزه دائما کتابلرینزك یوکسك فیأتلی اولدیغندن بحث ایلیورلر ایدی . ایشته بودفعه کتابلرك عمومی حقنده برتنزیل فیأت اجرا ایتدك . هم‌اویله آز واهمیتسز دکل . کتابلری تام یاری فیئاتنه ویره‌جکز ، فقط بوتنزیلاتده دوام ایده‌میه‌جکمز جهتله ارزو ایدنلره فرصتدن استفاده ایچون رمضان شریفك برندن‌قربان بیرامنه‌قدر اوچ ماه مدت تعیین‌ایلدك . بومدت ظرفنده — اداره‌خانه‌مزده مراجعتله آلنمق شرطیله — کتابلرینزك فیئاتی فیأت موضوعه‌سنك نصفندن عبارتدر . ولایاندن آرزو ایدنلر بدلاتی پوسته پولی اولهرق کوندره بیلیرلر ؛ فقط هر سپارش لااقل یکرمی غروشلق اولمالیدر . ولایات ایچون کتابلرك فیأت موضوعه‌لرینك یوزده اونی نسبتنده پوسته اچرتی علاوه ایتمك لازم کلیر .

اداره‌خانه‌مزده رمضان شریفدن قربان بیرامنه قدر نصف فیأتله صاتیله‌جق کتابلرك اسامیسی بروجه آتیدر :

فیأت موضوعه			کتابك اسمی	مؤلفی	مترجمی	نوعی
پاره	غروش					
١٢		٦	عربه سودامی	رجائی‌زاده اکرم بك افندی حضرتلری		مصور ملی رومان
١٧			ماقی وسیاه	عشاق زاده خالد ضیابك افندی		« «
١٠		٥	برعثمانلی ضابطنك آفریقا صحرای کبیرنده سیاحتی	پاورتان حضرت شهریاریدن میرلواسعاد قلو صادق المؤید پاشا حضرتلری		« سیاحت
٥	٢٠	٢	آلتی هفته نیلده سیاحت	برترك سیاحی		« «
١٠		٥	زهرا	مرحوم نابی زاده ناظم بك		ملی رومان
٢		١	سیئة تساح	« « «		ملی حکایه
٥	٢٠	٢	ناقل	عشاق زاده خالد ضیابك		حکایه

— مترجم رومانلر —

٤٠		٢٠	ایکی‌سنه مکتب تعطیلی	ژول ورن	احمد احسان	رومان
١٥	٢٠	٧	پرآلتنده سیاحت	«	«	«
١٠		٥	محور ارض	«	«	«
١٥	٢٠	٧	عربه‌ایله دورعالم	«	«	«
١٦		٨	کیزلی آدم	«	«	«
٨		٤	سکسان کونده دورعالم	«	«	«
٢٠		١٠	چینده سیاحت	«	«	«
١٧	٢٠	٨	هواده سیاحت	«	«	«
١٥	٢٠	٧	حسن وان	آندره‌توریه	«	«
٦		٣	سودای حقیقی	پول بورژه	«	«
٢٠ ١٧	٣٠	٨	کنج فرومون وییوك ریسلر	آلفونس‌دوده	«	«
٧	٢٠	٣	برقادینك روزنامه‌سی	اوقتاو فویه	«	«
٧	٢٠	٣	تحف برخانه	پول دوقوق	«	«
٢٠ ٢	١٠	١	هرمین	دومازاده	«	«
٥	٢٠	٢	روزلیز	آندره‌توریه	«	«
١٠ ١	٣٠	٠	خرستز قادین	دومازاده	«	«
٣٠ ٠	٢٠	٠	تکمی جفتجی	«		«
٥	٢٠	٢	آسیای شرقیه سیاحت	احمد احسان		سیاحتنامه
٤٠		٢٠	آورووپاده نه‌کوردم	«		«
٢		١	کوچك فقره‌لر	«		رساله
٢٠ ٢	١٠	١	دمیرپولاری	«		«
٤		٢	علم ثروت	«		
٢٠ ٢	١٠	١	یونان محاربه پانوراماسی	«		مصور
١	٢٠	٠	مومیه‌نك ازدواجی	«		حکایه

بوندن ماعدا اداره‌خانه‌مزده ثروت فنونك قولکسیونلری واردرکه الیوم بهری النیوز صحیفه‌لك اون بدی یوك جلد تشکیل ایلیور . بونلرك برنجی ، ایکنجی واوچنجی جلدلرینك فیأتلرنده تنزیلات اجراسی قابل دکلدر ، زیرا عددلری محدوددر . سائر جلدلرك بهری القش بش غروش اولهرقی جلده رمضانك برنجی کونندن قربان بیرامنه‌قدر درسعادتده بهری — اداره خانه‌مزدن آلنمق شرطیله — اوتوز ایکی بچق وولایاتده مصارف ارسالیه ایله برابر قرق بش غروشدر . مصارف تجلیدیه‌ده تنزیلات یوقدر . مجلد ایستنلر بهر جلد ایچون آرتیچه اون بش غروش ویرمك لازم کلیر .

فوسفاتين فائده

جوجقلرى حقيله بسلمك وبيودكارى زمان محظرنى تأمين ايتمك ايچون آلتى آيلق زمانسدن باشلايەرق (فوسفاتين فائده‌ر) بديررلر : فوسفاتين چوقولاتا كبى غايت لذيذ وخوش رايحه‌لى وفوق العاده مقدى برماده درکه چوجقلر كمال اشتها ايله يوتى يوب بدكچه سميزلرلر قوتلنيرلر . چابوق يورورلر . كذلك سنارى اقتضاسنجه‌لك خفيف برسيدن طولايى دوچار اولەجقلرى خسته‌لقلره مقاومت ايدرلر . اشبو مادهٔ غذائيه صورت خصوصيه‌ده چوجقلرك ڤيكلرنى قوتلندرمك وانلرده وقوعى كثير اولان اسهال خسته‌لغى منع ودبشلرينك چيقمسنه يارديم ايتمك خاصه‌لرنى حائزدر . (فوسفاتين) ايله بسلنيلن چوجقلر بيودكارى زمان كوچلى قوتلى وصحتلى مكمل اولدقلرى بيكلرجه تجربه‌لرله تحقق ايتمشدر : چوجقلردن ماعدا هرسنده بولنان ذوات بولديد وخوش رايحه‌لى (فوسفاتين)ى چوقولاتا وسوتلى قهوه يرينه استعمال ايتمكلرى حالده جداً كسب قوت ايدرلر . عموم بيوك بقالاردە اجزاخانه‌لرده واجزا ده بولنده صاتيلور . ١٦

هم زوق هم تداوى

نيچه ذوات ديكرلرينك كمال اشتها ايله يمك يدكلرينى كورووب حسرت چكرلر ، نيچه آدملر سفره‌يه اوتوروب معده‌لرينك حالى اقتضاسنجه بر لوقمه يمك يزدن محزون قالقارلر بچاره‌لر نصل يمك پيه‌يلسونلركه سفره‌دن قالقدقلرنده معده‌لرى اكثير ويانار كيكيررلر ويدكلرينى هضم ايده‌مبوب بيك درلو زحمت چكرلر : بركى آدملر ايچون هرنكدن اول مشهور « ده‌ژارده‌نك مالت بيراسندن » بر وياخود ايكى قدح ايچه‌جك اولورلرسه مذكور بيرا كندىلرينه هم لطيف برنشه ويرر وهمده معده خسته‌لكلرينك هرنوعى تداوى ايدوب اشتهاى آچار يمكى قولايجه هضم ايتدررر معده‌نك اكثيمى بله ياغمنى آز مدت ظرفنده كچيرير اوبقوى تنظيم اور ووجودى فوق‌العاده قوتلشدير : عادى بيره‌لرين ايچوب معده‌لرينى فوق‌العاده خراب ايتمكدن ايسه « ده‌ژارده‌نك مالت بيراسندن » استعمال ايدرك هم نشه‌لنوب وهمده معده‌لرينك صحتى حفظ ايتمكى معده خسته‌لغندن مضطرب اولانلره وارباب ذوقه توصيه اولنور : مذكور بيرا عموم اجزاخانه‌لرده اجزا ديولرنده وبيوك بقال دكانلرنده صاتيلور : « ده‌ژارده‌ن » اسمنى حاوى اولميان شيشه‌لر ١٣٣ پارەدر . ١

عيناً ورقه

حسب الوظيفه وقتمك قسم اعظمه‌سى اوتوروب چالشمق صورتيله كچيرمكه مجبور بولنديغمدن انقباض وباصبورلق هيچ باش الهماز ايدم . هركون باشم اغرر كوزلرم قرارر معدەم بولانور وبرساعت راحت وقت كچيره‌مزايدم . باصبورلق حاصل اولان يمكلر ايسه سرلاشوب طورزلر ايدى . برطبيبك توصيه‌سى اوزرينه (دوقتورفرانقك صحت حابلرنى) استعماله باشلادم . مذكور حابلر اولا انقباضى دفع ايدوب باصبور ومعده‌لرك اضطراجى تسكين ايتديلر بعده استعمالرنى دوام ايتديكمه معده‌سى تسويد ايتديلر وبرمدت صكره باش اغريلرمله سائر رداءتلرفلرم دخى مندفع اولدى وشيمدى (دوقتور فرانقك صحت حابلرى) سايه‌سنده كمال عافيته ايشمه دوام ايتمكده‌م .

فرانسه‌ده سه‌ن لوران قضاسى قائممقامى
آلفردى

مذكور (صحت حابلرينك) صورت منظومه‌ده استعمالى سايه‌سنده حقيقتاً معده وباغرصاقلر كندى عافيتلرينى بولوب عكسى درجهٔ مطلوبه‌ده هضم ايدرلر وانقباض دفع اولوب كيدر . (دوقتور فرانقك صحت حابلرى) انقباضى وبالخصوص باصورى تداوى ايتديكدن ماعدا معده‌يى تسويه ايدوب اشتهاى اچارلر . وقاى تميزلرلر وفوق العاده دافع تعفن درلر واصلا پورپزى ايجاب ايتدرمزلر . صورت استعمالارى تركيه لسان ايله محرر اولوب حاب قوطيلرنده ملفوفدر : تقليدلرندن صاقنمق ايچون اوزرلرنده (دوقتور فرانق) اسمى محرر معدنين معمول قوطى ازاملى . درسعادت وطشره‌ده‌كى اجزاخانه‌لرده واجزا ده‌يرلرنده صاتيلور :
٢١

زينتى پودره‌سى

طراوت جلديه واطافت وجهيه‌يى تزيد ومحافظه ارزوسنده بولنان خانمزه استعمال ايلمارى

زامباق پودره‌سى

نوميه اولنور . خالص زامباق چيچكندن اعمال ايدلان وتركيباتى مواد مضره‌دن قطعياً عارى اولان جلدى هردرلو عوارضه برابر چهره ووجوده قطيفه كبى پرپومشافق ، غايت مجلا بر بارلاقلق ويرير .

فارق پودره‌سى

مواد مركبه‌سى غايت خفيف ونازلك اولديغى جهتله جلده فوق العاده براطافت بخش اتمكله برابر پودره استعمال اولنديغى اصلا اكلاشلماز .

زامباق پودره‌سى

اوروبادن كلن پودره‌لرك هيسندن اعلا اولديغى حالده فيتاتى غايت اوجوزدر . ديوسى : استانبولده سلطان حمامنده ٤٤ و ٤٦ نومرولى احمد فاروق افنديك مغازه‌سيدر .

وزنه‌جيلرده حمدى ، سلطان محمود تربه‌سى قارشوسنده حسن رؤف بكلرك اجزاخانه‌لرينه باغچه قپوسنده قصابيان افنديلر اجزا ديوسنده ، بشير كمال وبالمقابل افنديلرك اجزاخانه‌لرنده غلطه وبك اوغلنده (پيكاليون) مغازه‌لرينه (شميزه‌دى اونيوه‌رسل) وشهزاده باشنده عمر كمال بكلك وسائر معروف تجاريه وعطريات مغازه‌لرنده بولنور .

برصادامك مكتوبی

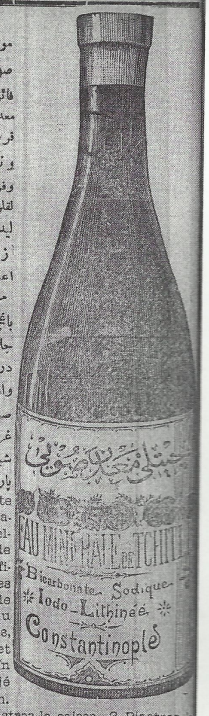
« پم ١٨٩٨ حزيران ٨ : موسيو ، مدت مديده‌دن بری ديش صولری وتوزلرينك بخرويه‌سی ايله اوغراشی وهيچ بر ديشدن استفاده ايده‌مه‌ز ايدم . نه‌ديشاريمی ييرلر ونه‌ده بياضلشدير ر ايدی . ارسالنه صحت بيوردیغکز طريف صندغچه‌ده‌کی (دانتول) نمونه‌لرينی استعماله باشلايه‌ليدن بری ديشلرجه فوق‌العاده تميزلندی وبياضلدی بناءً عليه کمال ممنونيتله تأمين ايدرم که سزك (دانتوالکز) ديشلرك طهارتی ايچون امثالسز بردوا اولوب اغزه لطيف بر رايحه بخش ايدر ودیشاری درحال بياضلتديرر مفوف بش فرانق بدلله (دانتول) گوندرمکزی رجا ايدر . امضا

ديول سوقاغنده ماغريت اوغرسنه دانتول

ايم صو توز وخور و پاستور اصولی اوزری استحضار اولنمش نفيس قوقولی ومضاد تعفن برتركيبدركه اغزه‌ودیشاری انلری آزه‌مسنده بولنان مضر ميقروبلری تلف ايدوب اغز ودیشلره مخصوص هرنوع خسته‌لقلری يعنی اغز قوقوسنی ، ديشلرك جراحتی ، بوغازعفونتی تداوی ايتديکی کبی ديشلرك گيرينی دخی برقاچ گون طرفنده تميزله‌يوب انلری بياضلتديرر واغزه لطيف برسرينلك بخش ايدر . مذکور دانتون صوبی‌ير آز ياموق اوزرينه داملاتوب اك شديد اغريان ديش اوزرينه قويولدقده اغری درحال تسکين اولور . شماللی اوغلی مغازه‌سی ، بانجه قبوسنده بيك بر جديد مغازه‌سی ، استانبولده کوپری باشنده ويك اوغلی جادهٔ کبيرنده کوچکيان اجزاخانه‌لری . چاقاچيلر فرونی اتصالنده‌کی پولطی دکانی

ثروت فنون قارئلرينه هديه

قارئلرمزدن هرکيم بالاده کوستريلان محلره اوروپادن درسعادته نقله بدل اولان يالکز پنش پاره اوفاقلق گوندرمسه گندیلرينه دروتنده برقوطی توز ، برقوطی خور ، برشيشه صو وبر فرچه ظريف ونفيس برصندغچه (دانتول) نمونه‌سی هديه‌وبريله‌جکدر.طلبدن بوزپاره‌لق پول قبول اولنور. طلبنامه‌دن سپارش ايدنلرك بالاده محررصاتيلان محلره ٣ غروشلق پول گوندرملری لازمدر. ٣

اوروپادن مورد معدن صولرينك جمله‌سنه فائق اولان بو معدن صوبی معده قره‌جکر وسکر وتقريس وقوم وفرط سمانه خسته لقلرينه بك فائده‌لی‌در. علل مستوليه زمانده بوندن اعلا صو اولامز. مرکز عمومیسی بانجه قبوسنده جلال بك خانده در . شيشه‌سی ٣ والمی شيشه‌لك صندوغی يوز قرق غروشدر . بوش شيشه‌لر بکری پاره‌يه‌کری النور.

Exempte de micro-organismes, excellente eau de table très efficace dans les maladies de l'estomac, du foie, des reins, le diabète et l'obésité. En vente à Djélal Bey Han.

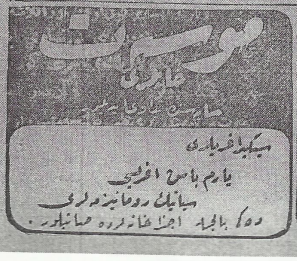
140 Piastres la caisse. 3 Piastres la bouteille; on reprend les bouteilles vides à 20 paras.

الهميتسز خسته لقلر

اك عادی برمسبدن يعنی خفيفجه صفوق المق ياخود صيقوق مشروبات ايچمك ونزل اولمق وزكاره قارشی دورمق وسائر بوكی سببلردن طولای انسان چوق دفعه نزله واوكسورکه دوچار اولور واكر وجوددده ازچوق استعداد وار ايسه داش پاواش اوكسرمکه دخی باشلار . ايشته وجودی اك بيوك تهلکه‌دن محافظه ايتمك زمانی گلنجه‌دی‌در زيرا تداوسنه اهمال ايدیلوب مدت‌مديده وجوددده قالان نزله واوكسورك چوق دفعه مدهش نتيجه‌لری وحتی ورمی دخی انتاج ايدر . (قونيه قايسولاری) مذکور نفس‌يوولرينه عائد خسته‌لقلرك جمله‌سنی يعنی اوكسورك ونزله وبرونشيت زكام ، اوكس ، نزله‌لری ، ضعف نفس آتی جکر عفونتلری وسائرهسی تداوی ايتمك ايچون اك مؤثر ومجرب بولدم (قونيه قايسولاری) درسعادت وطشره‌ده‌کی جمله اجزاخانه‌لرده وده‌پولرده صاتيلور ٥٠٢

جوجوق وليلری اوقوسون !

چوجقلر ايچون وخيم تداويسی مشکل برخسته‌لق واراييسه اوده اسهالدر . اوقق بردقيقه‌لك مينمينی ياوروجقلری اسهال اضطرابنه دوچار وفوق‌العاده پريشان ايدر . بيچاره والده‌لر اونيابوب صبراياق طونبول جکر ياره‌لرينك برقاچ گون طرفنده اربيوب اقديغنی ونه‌الی ونده باشنی قالديرمز اولديغنی کورنجه چوق دفعه خسته‌لغك تداويسندن عاجز برحالده مأيوس ومکدر اولورلر . پارسك اك مشهور هکيملرندن دوقتور (غراچ) محضا بوكوچك معصوملرك دوچار اولدقلری اضطرابانی تسکين ايتمك نيت انسانيه‌پروارانه‌سيله مدت مديده چالشوب برچوق مزاحم وتجربه‌لردن سکره (ال اکسير غراچ) اسميله بردوا کشف ايتمشدرکه حيرت بخش تأثيری ايچون عموم اطبا طرفندن بالتقدير جوجقلرده وقوعی کثير اولان اسهاله قارشی استعمالی توصيه ايدلمشدر. فرانسه‌لك اطفال خسته خانه‌لرينك برينده مذکور اسهال علق باش کوسترووب خليجه تلفاتی موجب اولديغی اثناده ديکر عملاجلرك فائده‌سی کورلمينجه خسته‌خانه سرطبيبی (ال اکسير غراچ) ی تجربه ايدر ويکرمی دورت ساعتی کچه‌دن کوچك خسته‌لرك کافه‌سی دخی مذکور علاج سايه‌سنده شفايياب اولورلر . ايشته (ال اکسير غراچ) بو مناسبتله کسب اشتهار ايدر وشمدی چوجق بولنان هرخانه‌ده دائما برقاچ شيشه موجود بولنور . لدت ورايحه‌سی غايت نفيس وملائم اولديغندن چوجقلر محمولنه ايچرلر . درسعادت وطشره‌لرده بالجمله اجزاخانه‌لرده واجزا ديولرنده صاتيلور . ١١ (ت)

صحائف عافيت
محرری دوقتور سليم عمر پاشا
مكاتيب متعلقه مجلهمزه ايجه مروفله ٢٠ نومرو صحيفه ١٢٠ نجی
مكاتيب تجاريه ثروت فنون اداره سی قپاقی ٢٠ نومرو ط

تدابير صحيهٔ احتياطيه

ارباب احتياطدن اولان ذوات بريوليليغه كيده جكی زمان كندينه لازم ايسه جمله سنی احضار ايدر . بالاخره كندينی راحتسز ايده جك بولندن اليقويه جق هر درلو موانعی اولدن منع ايدر . اشته عالم صحتده طبقی بويله بريوليليقدر . هركس شهراه حياتده قطع مراحل ايجون صحتنه لازم اولانلری تهيئه واحضار ايلمليدر . بوميانده اك مهم نقطه صحتی اخلال ايدن ضعفك اوكنی آلمقدن عبارتدر . بونك چاره سی ده قانی ضعيفلهمكدن منع ايلمكدر . بوقسم قان ضعيفلهيه ضعيفليه انسان دوشمكه دوشرسه اوندن صوكره تقويهٔ دم واعادهٔ صحت زورلاشير . قانی دوچار ضعف اولمقدن وقايه ايجون اك كوزل چاره دوقتور ويلماسنك ترتيب كرده سی بولنسان پنتی حباری اولديغی تجارب عديده ايله ثابت اولمشدر . بوحبار قانی تقويه ايدرك وجودك قواء طبيعيه سنی احيا واعاده ايلر ، اشته بوقبيلدن اولهرق صوفيه ده مقيم موسيو زيهيروف دوچار ضعف اولان قانی پنتی حباريله تقويه ايلمشدر . كذلك بلغارستانده هيچوروده مقيم موسيو غالاياف صحت وعافيتك انجق پنتی

حباری سايه سنده اعاده قلنديغنی غزته لرله علناً اعلان ايلمشدر . اوچ يجی اولهرق بورغازده مقيم موسيو پوپوف دخی عينی شهادتی ايدرك پنتی حباری سايه سنده اعادهٔ قوت ايلديكنی اعلان ايليور . خلاصه بوحبار سايه سنده بيوك استفاده كورنلرك نهادی غير قابل ايسه ده حبارك مرضايه توصيه سی قولايدر يا . بناءً عليه درسعادته مراجزاخانه ده وباشليجه مركزی اولان غلطه ده قواو پرانيف مغازه سنده صاتيلان پنتی حباری ضعف دوستلره توصيه ايلرز . حبارك مركزی مكتب طبهٔ شاهانه طرفندن تحليل اولنمش وقروخته مساعده قلنمشدر . قوطوسی ١٦ و ٦ قوطوسی طقسان غروشدر

براوه چليكی داملهلری
فانسزلغی ، صاريلغی ، بكرسزلكی

تداوی ايچك ايچون اك موثر حلاجدر . تداوی دائمی واثر ويرنده قوقوسی براوه چليكی جهانك تعيل كه پاريس طرفندن توصيه ايلمكده در ؛ قيطلق ويرماز بشاری قرانفار از مدت طاشده عافيت وكوكه قوت وكوزلك ويرير . قاديلرك صاقالی يالكز داملهٔ وحاب تكثنده اولدقری عموم اجزاخانلرده وده بولنرده ساتلور .

داملهٔ ليلره مژده

انشاء قارئلرمزنه داملهيه دوچار ونه ده آيلرله يتاغه دوشوب مدهش صانجيلردن مضطرب اولورلر مع مافيه بوكی خسته لقلر ايچون برچوق تمنيات دن ايسه مؤثر برعلاج البته ده مرجح در كه درحال آغريلری تسكين ايدوب صورت قطعيه ده تداوی ايتسون : مشاهير اطبادن دوقتور (لاويل) ايشته مذكور علاجی اختراعه موفق اولوب (ليكيور لاويل) يعنی (لاويل اكسيری) تسميه ايتمش در كه مذكور علاج سايه سنده كسب عافيت ايدن بيكلرجه داملهٔ ليلرك كوندردكلری تشكرنامه لردن يالكز برينی نشر ايده جكز :

آرنهايم (فيلمنك) مايس ٣ ١٨٩٨

افندم سزك (ليكيور لاويل) سايه سنده ايكی سنه دن بری راحتجه عمر سيرمكده يم اوتوز سنه لك بر داملهلی يم آغريلرم كوندن كونه ارتمقده اولديغندن صوك زمانلرده اودرجه مضطرب ايدم كه هرسنه برقاچ آی يتاغه دوشوب هفته لرله اسير فراش اولورايدم : سزك علاجی استعمال ايده ليدن بری شكرلر اولسون كاملاً كسب عافيت ايتدم . شايد آره صره اوفق پر راحتسزلق حس ايدرسه م سزك (ليكيور لاويلدن) برطاقم قاشينی آليرم ودرحال آغريلرم تسكين اولورلر : شمدی صاغلام آدم كبی ايشلرمله مشغول اولورم وراحتجه يوليليق ايده بيلورم . اولری ايسه بركون اودن اوزاقلاشه مزم ايدم : يكرمی بش سنه دن بری بنی تداوی ايدن حكيملر سزك (ليكيولاويلك) تاثيرينی كوره رك حيرت ايتمكده درلر : وآن ده در آنه ما مدت مديده دن بری طب عالمنجه مشهور اولان مذكور داملهٔ علاجی درسعادت وطشره ده كه بالجمله اجزاخانه لرايله اجزاده بولنده صاتيلور : صورت استعمالی علاجله برابر ويريلور .

مادموازل لـ.نكه

بك اوغلنده روس سفارتى قارشوسنده دوغرى يولده نومرو ٤٢٨

هرنوع البسه ، اثواب ، مانتو ، وباشلقلر — هرجنس ايپك اقمشه ، قطيفه ، انواع دوكون وضيافت اثوابلرى — البسه‌لره مخصوص انواع ايشلمه‌لر وقوردلهلر — حقيقى انكلتره دانتلالرى — فوق‌العاده مزين ايپك ايشلمه‌لى البسه‌لر — جهاز استحضاراتى .

مادموازل يه‌كانك مغازه‌سنده بالاده‌كى ملزمه‌نك كافه‌سى اعمال وفروخت اولنور . مادموازل سنه‌ده ايكى دفعه آووروپايه سياحت ايله اقمشه‌يى بالذات انتخاب ايدر كتيرر .

مادموازل يه‌كه شهرمزده اون ايكى سنه‌دنبرى اجراى صنعت ايدرك بالجمله كبار عالملرنجه طانمشدر . ياپديغى ايشلرك ، دكديكى البسه‌نك ، صاتديغى اشيانك نفاستى ، متانتى واهونيتى ايله دائما مظهر تقديرات ولقده‌در . اثواب والبسه‌يه احتياجى اولانلرك بردفعه بومغازه‌يى زيارتلرى لازم كلير . ١٠

La direction du Journal **SERVETIFUNUN** *prie de ne pas confondre son titre avec celui du journal* **SERVET**, *publié par le Malumat.*

SERVETIFUNUN, *journal illustré turc, fondé en 1890, paraissant tous les jeudis, n'a aucune rapport avec* **SERVET**, *et pour evites tout erreur à l'avenir, nous ecrivons dorénavant notre titre en un seul mot:* "**SERVETIFUNUN**,,

امثالى نامسبوق بر اهونيت

قيمتشناسانه مصرفته :

تاج العروس من شرح القاموس

٥٠٠ بطال صحيفه‌لق ١٠ جلد كتاب نفيس

بو اثر قيمتدار كتبخانهٔ امته بر يادكار مفيد اولمق اوزره بك بيوك همتله صرف فيله جمع وطبع اولنه‌رق مصارف تمثيليه‌سنك يالكز ثلثانى ، يعنى اون مجيديه مقابلنده قدر شناسان معرفته توزيع ايدلمكده‌در .

محل توزيعى ثروت فنون اداره‌خانه‌سيدر .

مجلس طبيهٔ عثمانيه طرفندن تقدير اولنان

اكسير شريا

Elexir Sureya

يكى وفوق‌العاده معدوى قوت شروبى

(اكسير شريا) نامله بوكره خاصكى نسا خسته‌خانه‌سى سراجزاجيسى رفعتلو على شريا افندى طرفندن يابيلان بو اكسير هرنوع درمانسزلقلرى كيدرر ، قانسزلغه قارشو يكانه دوادر . وجوده قوت وبرر ، مزعج معند معده خسته‌لقلرينه بك نافع اولغله بعدالتحليل والتدقيق مجلس طبيهٔ ملكيه وهيئت صحيهٔ عموميه‌جه صورت مخصوصه‌ده تصويب وتقدير اولنمش وهرنجربه ايدنك مطلقا توصيفه كمال مسرعله اشتراك ايده‌جكى شبهه‌سز بولنمشدر . اوروپادن كلن امثالى ادويه‌يه هروجهله فائق عثمانلى ماليدر .

مركز توزيعى — بايجه قيوسنده ١٨ نومرولى مرحومجيان افندى اجزاخانه‌سيله اجزا تجارى قصابيان افنديلر اجزا مغازه‌سنده ومشهور اجزاخانه‌لرده بولنور . ٤٧٧

اسوچ اصوليله دارالتداوئ طبى

دوقتور ارتور ميله‌ويچ

اسوچ اصوليله ماساژ وطبى جمناستيق ، الكتريق ايله تداوى على‌العموم امراض عموميه ضعف عصبى احتناف الخ . امراض قلبيه انفيزماى ثوى وضيق نفس ومعص كتات مخدرات عثمانيه ايچون مخصوصى معاينه خانه ويوم مخصوصى واسوچ اصولنده متخصصه برطبيبه دخى بولنور .

دارالتداوى بازاردن ماعدا هركون ساعت ٣ دن ١٠ نه قدر آچيقدر .

اجزاخانهٔ تركيه‌يه وقربنده كوچك اسماعيل پاشا خانده ٦-٧-٨ نومرولى معاينه‌خانه‌يه مراجعت اولنه . ٤٥٢

سعود عائله

صنعتم ترزيلكدر . اوچ سنه اول مدهش برمعده خسته‌لغنه دوچار اولدم . الك اول اشتهام قيماندى . بعده كوچ حال ايله يه بيلديكم برقاچ لقمه‌يى حضم ايده‌مز اولدم . نهايت معده‌مده حاصل اولان صانجيلر بنى مضطرب ايتمكه باشلادى . ارتق ايشى كوچ تركايدوب صوك درجه سفالته باتغه دوشمش ايدم . بچاره زوجه‌م بتون بتون شاشيرمش هركون برنوع علاج تجربه ايتكده ايدى ايسه‌ده هيچ برينسندن فائده كورمامكده ايدم . برطبيبك توصيه‌سى اوزرينه (ده‌ژارده‌نك مالت بيراسى) نام بيرايى استعماله باشلادم . برقاچ شيشه ايچدكدن صكره معده‌م تدريجاً راحتلانغه يوز طوتدى . صانجيلر آزالدى . شتهام آچلدى وآزار آزار بيكه ويديكمى حضم ايتمكه باشلادم . (ده‌ژارده‌نك مالت بيراسى) نك بويله خير بخش تأثيرينى كوره‌رك استعمالنى دوام ايتدم وبرمدت صكره كاملا شفا پذير اولدم . شمدى الك آغير يكلرى حضم ايدرم ومعده‌مدن هيچ راحتسزلغم اولديغندن ايشله مشغولم بناءً عليه معده فسادندن حاصل اولان قبض ، اشتهاسزلغدن مضطرب اولانلر ويديكى قى ايدنلره برخدمت السانيت اولمق اوزره اشبو مكتوبمك نشرىنى رجا ايدرم .

حليده حاجى موسى خانى جوارنده
ترزى سليم اوسته

* * *

(ده‌ژارده‌نك مالت بيراسى) درسعادت وطمره‌ده‌كى عموم اجزا خانه‌لرده واجزا ده‌بولرنده فروخت اولنور . ٩

عسرت هضم الم معده قبض .
على العموم امراض عصبيه ضعف عصبى احتناف الخ .
امراض قلبيه انفيزماى ثوى وضيق نفس ومعص كتات
مخدرات عثمانيه ايچون مخصوصى معاينه خانه
ويوم مخصوصى واسوچ اصولنده متخصصه برطبيبه
دخى بولنور .
دارالتداوى بازاردن ماعدا هركون ساعت
٣ دن ١٠ نه قدر آچيقدر .
اجزاخانهٔ تركيه‌يه وقربنده كوچك اسماعيل
پاشا خانده ٦-٧-٨ نومرولى معاينه‌خانه‌يه مراجعت
اولنه . ٤٥٢

هرکون بسیاغرسی چکدم

« مارسیلیا ۱۸۹۸ مایس ۲۳ موسیو هرکون دیش اغرسی چکمکده ایکن ارسالله هیئت بیوردیقکز ظریف صندوقچه ده کی (دانتول) نوته لرنی استعمال ایدم ایکی درحال آغریلرم تسکین اولدی وفوق العاده راحتلشدم . لطفاً ایکی قوطی (دانتول) خوری ایله بر شیشه صوبی کوندرمکزی رجا ایدرم : امضا مادام ماری »

(دانتول نام سو توز وخمور باستور اصولی اوزره استحضار اولنمش نفیس قوقولی ومضاد تعفن برترکیاتدرکه اغزده ودیش اطرافی آغه سنده بولنان مضر میکروبلری تلف ایدوب آغز ودیشلره مخصوص هرنوع خسته لقلری یعنی آغز قوقسی ، دیشلرك جراحتی بوغازك عفونتی سرعتله تداوی ایتدیکی کبی دیشلرك کیرلرینی دخی بر قاچ کون ظرفنده تیزلیوب بیاضلدیرر وآغزه لطیف بر سرینلك بخش ایدر :

الك شدید دیش آغریسی درحال تداوی ایتمك ایچون مذکور (دانتول) صوبی براز پموعه طملتوب آغریان یره قویمق کافیدر : محل فروحتی استانبولده اسکی شبطیه جاده سنده شالجی اوغلی مغازه سی . بغیه قیوده بیك بر چشید مغازه سی استانبول کویری باشنده ویك اوغلی جادهٔ کبیرنده کوپکیان اجزا خانه لری چاقماقجلر یقوشنده فرون اتصالنده کی پولطی دکانی

ثروت فنون قارئلرینه هدیه

قارئلریمزدن هرکیم بالاده کوستریلان محلره ورووبدن درسعادته نقابه بدلی اولان بالکز چمش ره اوقطی کوندرسه کندولرینه دروشده رقوطی توز برقوطی خمور ، برشیشه صو ویر نورچه بولنسان ظریف ونفیس بر صندقچه دانتول نوته سی هدیه ویریلهجکدر . طشره دن سپارش ایدنلرك بالاده محرر صانلان محلره ۳ غروشلق پوسته پولی کوندرملری ایجاب ایدر . ٥

طمله تداوی اولنوری

داملهنك تداویسی شیمدیکی به قدر پك مشکل عد اولنور ایدی . حال بوکه طبابت ترقی ایتدیکجه مذکور خسته لغك تداویسی دخی تدریجاً قولایلشدی وشمدی (آندوران شرابی) سایه سنده آز مدت ظرفنده غایت سهولتله تداوی ایدیلهبیلور . (آندوران شرابی) برچوق تجربه لردن صکره اختراع ایدلمش وطب عالمنده بیوك موفقیت قازانمشدر . داملهٔ ، رومانیزما دیل طوتقانی ، بوز چاریقلی ، قول وآیاق زولری ، رعشه وعلل عصبیه نك تداویسی ایچون علی الاکثر مذکور شرابی استعمال ایتمکده وثمرهٔ حسنه سنی کورمکده درلر . درسعادت وطاشره اجزاخانه لری ایله اجزا دهبولرنده صاتیلور .

٤ — ٢

ماذموازل ل. نکه

بك اوغلنده روس سفارتی قارشوسنده دوغری یولده نومرو ٤٢٨

هرنوع البسه ، اثواب ، مانتو ، وباشلقلر — هرجنس ایپك اقمشه ، قطیفه ، انواع دوکون وضیافت اثوابلری — البسه لره مخصوص انواع ایشلمه لر وفورملر — حقیق انکلیز دانتلاری — فوق العاده متین ایپك ایشلمه لی البسه لر — جهاز استحضارانی .

ماذموازل یه کنك مغازه سنده بالاده کی ملزمه نك کافه سی اعمال وفروخت اولنور . ماذموازل سنه ده ایکی دفعه آووروپایه سیاحت ایله اقمشه یی بالذات انتخاب ایدر کتیر .

ماذموازل یه کی شهرمزده اون ایکی سنه دنبری اجرای صنعت ایدرك بالجمله کبار عالمزنجه طانمشدر . بایدیی ایشلرك ، دیکدیکی البسه نك ، صائدیغی اشیانك نفاستی ، متانتی واهویتی ایله دائما مظهر تقدیرات ولقده در . اثواب والبسه یه احتیاجی اولنلرك بردفعه بومغازه یی زیارتلری لازم کلیر . ١٠

La direction du Journal **SERVETIFUNUN** *prie de ne pas confondre son titre avec celui du journal* **SERVET,** *puplié par le Malumat.*

SERVETIFUNUN, *journal illustré turc, fondé en 1890, paraissant tous les jeudis, n'a aucune rapport avec* **SERVET,** *et pour eviter tout erreur à l'avenir, nous ecrivons dorénavant notre titre en un seul mot:* "SERVETIFUNUN,,

جوجغم نه بسون ؟

چوجقلریش اق ایچك اولور اولز عمرم والده لر یاروچقلرینه الك ایی برهدا ندراك ایتمك هوسنه دوشرلر . بوهوس قادینلر ایچون بك طبیعی در . زیرا والده سودی بعدر چوق اولسه چوجغی آچق اولیجه ارتق یالکز بکاه نسنه می یارمدم الکمشهور هکیملرندن دوموور (فایدر) بو مهم مسئله یی نظردقته آلمرق بر چوق تجربه وتدقیقدن صکره (موسه لر فاریار) نام مادهٔ شدیدهیی اختراع ایمش وبونافع اك نزاع پارس . لوندره واوروپانك بالجمله طب دارالفنونلرندن قبول ومطلوب شکلده اولمشدر . (فوسفاتین فالیه ر) چیبولانه کی غایت لذیذ برماده اولوب فوق العاده مقوی ومغذی در . ولیده ، ودنه کی بسله یه جی حاسه نك ایکی قات قوتی حائز . لذتندن چوجغرآنی بدکچه سیرایلر ، بسلیره قوتلنیر چابق آیاغه قالقارلر وخسته اولمقدن دیش چیقارلرلر .

(فوسفاتین فالیدر) ایله بسلنان چوجغرلك ایلریده ده صاغلام وکوچلی قوتلی آدملر اولدقلری بیکلرجه امثالیله مثبتدر . دکسادت وطشره ده کی بالعموم اجزاخانه لرده واجزا دپولرنده صاتیلور

نوطه مجموعه سی

موسیقی شناسانمز طرفندن بسته لنان شرقیار میدانه جیقدقدن صکره اغزدن اغزه بالانتقال نغمه جه برچوق تحولانه اوغرادیغی وهله مرورزمان ایله بتون بتون اونولدیغی مع التأسف واقع اولمقده ولذیغی جهتله بولده برتدنیه میدان ویرمامك وموسیقیمزك اساسنك محافظه وبقاسنه خدمتده بولنمق مقصدیله یکدن یکی یه بسته لنان شرقیلرك بسته کارلرندن امثالی اولهرق نوطه لری آلهرق هر اون پش کونده بر (نوطه مجموعه سی) نامیله ایکیشر شرقی موضوع نظرکاه موسیقی روانلرینه منتسبین موسیقیدن عرتلو غالب بك افندیجه قرار ویرلمشدر تیماً اون اوچنجی نومرمه می شرارولندیغی جهتله ارباب موسیقینك حسن تاقیبی شرفنه مظهریتدن امیدر .

امثالی نامسبوق بر اهونیت

فریتشناسه معرفتله :

تاج العروس من شرح القاموس

٥٠٠٠ بطال صحیفه لق ١٠ جلد کتاب نفیس

بو اثر قیمتدار کتبخانهٔ امته بر یادکار مفید اولمق اوزره پك بیوك همتلر صرفله جمع وطبع اولهرق مصارف تمثیلیه سنك یالکز ثلثانی ، یعنی اون مجیدیه مقابلنده قدر شناسان معرفته توزیع ایدیلمکده در .

محل توزیعی ثروت فنون اداره خانه سیدر .

صاحب امتیاز و مدیری
احمد احسان

شرائط اشترا
درسعادتده سنه‌لکی ۱۳۰ ،
التی آیلغی ۷۵ ، اوچ آیلغی
٤٠ غروشدر . پوسته ایله
کوندرلیرسه ولایات بدلی
اخذ اولنور .

ثروت فنون

درسعادتده عددی
١٠ پاره‌در

شرائط اشترا
ولایاتده سنه‌لکی ۱۵۰ آلتی آیلغی
۸۰ غروش اولوب اوچ آیلغی
یوقدر . فیرلهدن مفوتا پور ،
ایله آلتی ایجون سنوی یکری
غروش فضله آلنیر .

پنجشنبه کونلری چیقار منافع ملك و دولته خادم مصور عثمانلی غزته‌سی

SERVETIFUNOUN
JOURNAL ILLUSTRÉ TURC PARAISSANT LE JEUDI
CONSTANTINOPLE

No : 457
Directeur-propriétaire
Ahmed IHSAN

9me Année
BUREAUX :
78, Grand, rue de la
Sublime Porte

عدد : ٤٥٧ — پنجشنبه — ۲ کانون اول سنه ۱۳۱۵ — طقوزنجی سنه — اون سکزنجی جلد

لوحه : پسی پسی !

MILLI KÜTÜPHANE-ANKARA 1305